ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1-2
SAMEDI-DIMANCHE
1er-2 SEPTEMBRE
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.778 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.778

ԵԹԷ ԱՐԱՐԱՏԸ ԼԵԶՈՒ ՈՒՆԵՆԱՐ ...

ՄԷԿԸ Կ'ԸՍԷ՝ -

ՆԱԻԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ ՉԷ

ՄԻՒՍԸ Կ'ԸՍԷ՝ -

ՆԱԻԸ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ Է

ԵՒ ԴԵՌ ՏԱՊԱՆԻՆ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷ ԵՂԵՐ ...

ՍԹԷՓԻՆՍ ԲԱՆՏ ԿԸ ՄՏՆԷ Կ'ԵԼԼԷ
ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ ԱՐԱՐԱՏԷՆ՝ 3 - 4 ՔԻԼՕ ՀԵՏԸ ԿԸ ՏԱՆԷՐ

Արարատի «Թերթօնը» դեռ կը չարունակուի եւ օր չկայ որ նորութիւն մը չըլլայ: Եւ երբ այս լեռնագնաց «հերոսներուն» մէջ կան ամերիկացի ֆոնտամենթալիստներ (բողոքական ազանդ մը) եւ ամէնէն լայն արձագանգ տուողներն ալ թուրք թերթեր են, կարելի է դուշակել թէ ի՛նչ համով - հոտով պատմութիւններու կարելի է յանդիլ:

Նախքան թուրք մամուլին անցնիլը, յիշենք թէ Օգոստոս 30-ին ալ «Մաքէն», քանի մը տողով, իսկ «Լիպերասիոն» նկարով մըն ալ մէնակ, կ'արձագանգէին այս ոգիասկանին:

Մարուին Սթէֆինս կը պնդէ որ 1585 մեթրի վրայ («Յառաջ» Օգոստոս 28) հողաշերտ մը գտած է որ նաւու կը նմանի եւ որուն չափերը համապատասխան են Թիւրք Մննդոցի ըրած նկարագրութեան: Մարդը սակայն ձերբակալուեր է Պոլսոյ օդակայանը, որովհետեւ 4 քիլօ «Արարատ» հետը կը տանի եղեր: Օդանաւը, յապաղումով, մեկներ է առանց իրեն, ինք ալ ի վերջոյ Ամերիկա վերադարձեր է, երկար հարցաքննութիւններէ եաք, «Արարատեան տապրակը» Պոլիս ձգելով...: Միւսը, սակայն, Ուայթ, ողջառողջ Ամերիկա հասեր է, երկուշաբթի օր, հետը տարած՝ տապանէն ենթադրեալ նմոյշներ, զորս քննել պիտի տայ:

Այս երանելին ոչ միայն վստահ է որ տապանը գտած է, այլեւ բնակիչներուն կմախքներն ալ պիտի գտնէ եւ որպէսզի մինչեւ գտնելը փորձանք մը չպատահի, կը թելադրէ Թուրքերուն, որ «փորուածքին վրայ ծածկեն»...: Այդ մասին սա մանրամասնութիւնները կուտայ «Հիւրրիյէթ» (Օգոստոս 30)՝ -

ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ ԳՏՆՈՂ ԳՏՆՈՂԻ ...

Արարատ մագլցողներէն մին Ռոն Ուայթ Նիւ - Եորքի մէջ տեսակցած է «Հիւրրիյէթ»ի մէկ թղթակցին հետ: Այս տեսակցութեան ընթացքին ան ցոյց տուած է տոպրակի մը մէջ մետալի ու տախտակի բեկորներ, ըսելով թէ Նոյի տապանին մնացորդներն են, «ես այս բոլորը Թուրքիայէն դաշնապէս դուրս հանած չեմ, մեզի ընկերացող Թուրք պաշտօնատարը լսաւ թէ ոչ մէկ անպատեհութիւն կար այս կտորները Ամերիկա տանելու դիտական ուսումնասիրութեան ենթարկելու համար»:

Ուայթ ըսած է նաեւ թէ եթէ Թուրքիա ուզէ կրնայ իր ձեռքն ունեցածները յանձնել Ուաշինկթընի Թուրք ներկայացուցիչին:

Ան ըսած է տակաւին. «կրնամ վճռաբար յայտնել թէ գտած եմ Նոյի տապանին տեղը. Թուրք կառավարութեան ալ օժանդակութեամբ կրնայ յաջողութեամբ պսակուիլ այս ձեռնարկը որ լոյս պիտի սփռէ մարդկութեան»:

51 տարեկան Ուայթ չարունակած է.- «ձէյմս Այրուինի հետ Թուրքիա գացի ու երկրորդ անգամ մագլցեցայ Արարատն ի վեր. իրեն ցոյց տուի այն չըրջանը զոր գտեր էի 1979-ին: Այս անգամ գործիքի մը չնորհիւ զոր հետս բերած էի, 3 մեթր հողին տակէն մետալի կտորներ գտայ: Օգոստոս 22-ին Արարատի հիւսիս - արեւելեան լանջին 1800 մեթր բարձրութեան վրայ նաւու ձեւով փորուածք մը ցոյց տուի Արուինի: Այս չըրջանին մէջ հողէն հանեցի Նոյի տապանին վերաբերեալ չատ հինցած տախտակի ու ժանդոտած մետալի կտորներ: Կասկած չունիմ թէ ատոնք Նոյի տապանին կը պատկանին: Քննութիւններն ալ պիտի հաստատեն այս կարծիքս»:

Ուայթ աւելցուցած է թէ գտած փորուածքը կը համապատասխանէ կրօնական դիրքերու մէջ պատմուածին. մօտաւորապէս 171 մեթր երկարութիւն ունի: Ցետոյ չարունակած է պնդումները.- «տապանին վրայ դարերով լատիպուած է, այս պատճառու ալ կը կարծեմ թէ մէջի կմախքներն ու առարկաները չատ այլափոխուած չեն: Ատոնք կարելի է մանրադնին աշխատանքով մը լոյս բերել: Եթէ Թուրք կառավարութիւնը չըլլանը հակոդութեան տակ առնէ եւ արգիլէ հոն մտցնել առանց արտօնութեան եւ փորուածքին վրան ալ ծածկէ, կրնանք յաջողիլ»:

Ուայթ ձեռնարկած է 3 միլիոն տոլար հաւաքելու գնդապան հատատուութիւններէ, որպէսզի երեան հանէ Նոյի տապանը:

×

Թուրքիոյ Զբօսաշրջիկութեան նախարարը այս ամբողջը օգտակար կը գտայ ... զբօսաշրջիկութեան համար: Այդ մասին «Թէրճիւման» (Օգոստոս 30) հետեւեալը կը գրէ՝ -

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ» (Օգոստոս 30)

Նոյի տապանին առընչութեամբ իրեն հարցում ուղղող լրագրողներու պատասխանելով, Թուրք Մշակոյթի ու Զբօսաշրջկութեան նախարարը ըսած է.- «անտեղի է այսքան խուճապի մատնուիլ, որպէս թէ մեծարժէք բաներ երկրէն դուրս հանուած են»:

Ան ըսած է նաեւ թէ լինք չանտեսեր պատահարը, սակայն այս հարցը ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ Թուրքիոյ վրայ եւ այս ալ զբօսաշրջիկութեան տեսակէտէ օգտակար կ'ըլլայ Թուրքիոյ:

×

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ ԱԼ ՉԻ ՄՈՌՑՈՒԻՐ ...

Թուրքերը սակայն չատ մտահոգ են այն միւսէն, (տես՝ «Յառաջ» Օգոստոս 31) այս մկկը՝ Անգլիացի որ գաղտնի բարձրացած էր Արարատ: Ծանօթ է, որ երիտասարդը կրցած էր մեկնիլ, բայց պայուսակները չէր կրցած տանիլ եւ ահա թէ ինչո՛ւ գտնուեր են հոն...:

×

«ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ» (Օգոստոս 31)

Անգլիացի ակնոցավաճառը որ առանց արտօնութեան Արարատ կը բարձրանար ու զարնուելով վիրաւորուած էր զինք առաջնորդող Թուրք երիտասարդին կողմէ, Թուրքիա ձգած էր իր պայուսակները: Ցետ խուզարկութեան անոնց մէջ գտնուած են պեզումներու յատուկ լրիչներ, նաեւ երկ ճախարակ ժապաւէն. յայտնի եղած է որ անգլիացի ակնաբոյժը քաշած է չրջանի պատմական վայրերուն, պատմական վէպատակներուն եւ նաեւ Հայերէն մնացած կարգ մը չէնքերու լուսանկարները:

Ցայտնի չէ եղած թէ Անգլիացին պարտէթ ինչ պատճառու գարնուած ու վիրաւորուած էր իր առաջնորդին կողմէ: Այս վերջինս տակաւին կարելի չէ եղած ձերբակալել

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱԹՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 24 / 26)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

Լոյս տեսած է «Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» մատենաշարին 12-րդ հատորը, կազմուած, ծանօթագրուած եւ հրատարակութեան պատրաստուած Մ. Արեղեան դրականութեան հիմնարկի ասպ պիտական աշխատող Վ. Սվազլեանի կողմէ: Հատորը կը պարունակէ պատմական Հայաստանի Տարօն - Տուրուբերանի նահանգի, Մուշի եւ չրջակայքի հէքեաթները որոնք գրի առնուած են Ե. Լալայեանի գլխաւորած բանահիւսական արշաւանքի անդամներուն կողմէ, եղեռնէն փրկուած մշեցի գաղթականներէ: Հատորը 30 հէքեաթ կը պարունակէ:

*Հայկական հէքեաթներու գիտական հրատարակութիւնը սկսած է 27 տարի առաջ Մ. Արեղեան դրականութեան հիմնարկի գիտական խորհուրդի ընդլայնուած նիստին ընթացքին: 1959-ին * հատոր տպաքանակով լոյս տեսած է առաջին հատորը. սակայն այս թիւը անբաւարար նկատուելով Բ. հատորը հրատարակուած է 15 հազար օրինակ: Մինչեւ այսօր լոյս տեսած են 12 հատորներ, որոնք կ'ընդգրկեն Այրարատի, Շիրակի, Արցախի, Տաւուշի, Սիւնիքի, Գուգարքի, Ալաշկերտի, Բաղէշի, Մանազկերտի եւ Տուրուբերանի հէքեաթները: Նախատեսուած է չարքը լրացնել 20 հատորով ու տակաւին ընթերցողը առիթը կ'ունենայ ծանօթանալու վաստուրականի, Շատախի, Ռշտունիքի, Մոկսի, Պարսկահայքի եւ հայկական գաղթօճախներու հէքեաթներուն:*

×

ՆՈՒԻԷՐ՝ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ժէ. - Ի. դարերու հայկ. կիրառական արուեստի 200-է աւելի նմոյշներ - զոդպ, սկուտեղ, տափոր, արդուզարդի իրեր, մետաքսահիւս ծածկոցներ - հարստացուցած են Հայաստանի ազգագրութեան պետական թանգարանի հաւաքածոն: Հայ վարպետներու կողմէ պատրաստուած խեցի, յախճապակիէ, մետաղէ իրերը աչխարհի տարբեր անկիւններէն հաւաքած ու թանգարանին նուիրուած է Յունաստանէն ձէլալեան զոյգը:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՐՁԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Օգոստոս 29-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են. -

Կայրաթ - ԲԿՄԱ	1 - 0
Դինամօ (Կ) - Զէնիթ	1 - 0
Դնեպր - Նեֆթչի	2 - 1
Շախտեոր - Մետալիսթ	4 - 1
ԲՄԱ (Ռոստով) - Ժալգիրիս	1 - 0
Դինամօ (Թ) - Արարատ	0 - 2
Ջերնոմորեց - Դինամօ (Մինսկ)	0 - 2
Տորպեդօ - Դինամօ (Մ)	4 - 0

Դասաւորման գլուխն է Զէնիթ 32 կէտով եւ 30-ական կէտով իրեն կը յաջորդեն Տորպեդօ, Դնեպր եւ Դինամօ - Մինսկ:

ԶԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ անակնկալ այցելութիւն մը տուած է Մարսէյի թաղարին, Զորեքչաբթի եւ Հինգչաբթի ծխի մօտ, ամառնային գլուխավայր մը: Նկատի կը չեչտուէր Նախագահին կա - տարած այցելութիւններուն (նաեւ՝ Փորթուգալ) զուտ անձնական բնոյթը, բայց Պապաթի լատատեղեակ չրջանակներուն համաձայն, յատկանչական է, որ Միթերան - Հասան տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենար մարոքեան հանրավճիռին նախօրեակին, ինչ կը վերաբերի Լիբիոյ հետ, Օգոստոս 13-ին ստորագրուած դաշնագրին: Եւ ծանօթ է որ երբ հարցը Լիբիոյ մասին է, կարելի չէ չխորհիլ Զատի մասին...:

ՄԻՐՈՑԻՆի Օլնէլ գործատան բանուորներուն վերամուտը, ինչպէս կը ըսուի պատուէր, չատ խաղաղ չանցաւ: Եթէ Հինգչաբթի օր, ծանր դէպքեր չէին պատահած, Ուրբաթ առտու կացութիւնը կը վատթարանար եւ Սէ - Ժի - Թէ-ի տեղական քարտուղարը՝ Ալբա Կազի կը վիրաւորուէր յանգիստի ապահովութեան ուերուն կողմէ, երբ կը պնդէր գլխաւոր մուտքէն ներս մտնելու համար: Դժգոհութեանց դրդապատճառները ծանօթ են, կը վերաբերին ինչ որ մկրտուած է՝ «ծալվէ ծրագրին», անօրէնին անունով որ կը նախատեսէր 2417 գործազրկում - ներ, որոնց 1909-ը վաւերացուեցաւ կառավարութեան կողմէ: Այս ամբողջին պատճառաւ, անօրէնութիւնը մէյ մը վտարը դռներէն մուտքը կ'արտօնէ:

ՁԵՄԱՅԼԻ յուզարկաւորութիւնը կատարուած է Պլէֆայա: Ապահովութեան պատակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին եւ աւելի մեծ եղած է թիւը անոնց՝ որոնք տողանցած են ամբողջ օրը, դպատրին առջեւ քան յուզարկաւորութեան մասնակցողներուն, ճիշդ ձեռք առնուած պէտ միջոցներուն պատճառաւ: Փիէր ձեմայէլ զրաւոր փափաք յայտնած էր, որ դիակը չատ պարզ դագաղի մը մէջ, Պապուի՝ զուկին Պէչիրին եւ անոր, նաեւ ճարկուած 4 տարու աղջնակին կողքին:

ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿՆԵՐՈՒՆ տուրքերը պիտի վճռուին 5% համեմատութեամբ 1985-ին, այսինքն երեսփոխանական բնտրութիւններէն տարի մը առաջ: Պիտի ճշտուի նաեւ ընկերային ապահովութեան համար 1%-ի պարտադիր դանձումը:

ՆՈՐՉ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ, Օգոստոսին ծանրաձիրներու մրցանիչը կատարուած է: Աղդարեւ, խորհ. մամուլը կը հաղորդէ որ 16 մահամիճիռ արձակուած է:

ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆ խորհրդային գաստատու և պղտոցական ճիւղի այլ պաչտօնեաներ 30-էն 35% յաւելում պիտի ստանան ըստ այն բարեփոխման, որ կը կատարուի ուսման մէջ: Դասատուները, միջին հաչուով 1680 րուբլի կը չահին տարեկան (չուրջ՝ 20.000 Ֆ.):

ԽՈՐԱՑԻԼ չատ իւրայատուկ եւ աննախընթաց լուծում մը գտած է երկիրը կառավարելու համար: Շամիր եւ Փէրէս կարգով պիտի վարեն երկրին վարչապետութիւնը:

ՏՈՒԱՄՕ (Քամբրուն) 737 Պօյինգ մը պայթած է: 79 մեռեալ եւ 37 վիրաւոր կայ: Ուրբաթ օր, յայտնի չէր թէ արկա՞ծ է թէ ոճրափորձ:

ԼԻՉԱՊԼԻԹ ԹՒՏՒԼՐ խզեր է նչանածին հետ, որ իր ութերորդ ամուսինը պիտի ըլլար ի մօտոյ եւ ետ տուեր է 16 ու կէս քարաթի չափիւզայ - ադամանդ խօսքակապի մատանին: Համաչխարհային մե՛ծ կատարութիւն ունեցող այս լուրերու կարդին, չատ մըն ալ բզիկ - բզիկ կ'ընէ սըրտերը՝ Մոնաքոյի իչխանապետուհիները պաչտօնական յատուկ հաղորդագրութեամբ մը, կը ծանուցանէ թէ Սթեֆանին եւ Փոլն (Պէլմոնտօ) ալ խզած են...:

Ի ՅՈՒՇ ՄԱՀՈՒԱՆ 57-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ

ՓԷՏԱՅԻՆ - ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍԸ - ՁՕՐԱՎԱՐԸ

Գրեց՝ ՎԱԶԳԻՆ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

«Մեր հայրենիք թշուառ, անտէր,
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ,
. . . . . .
Իւր ֆալ որդւոց սուրբ արիւնով
Պիտի լինի ազատուած»:

Առանք տողերնէն են այն ոդրերգին, ամէն Հայու շրթներէն ժայթքող՝ Ազգային զարձած երգին:

Այն ուրեմն գաւակն էր, թշուառ, անտէր, ու այժմ ամայի՝ հայրենիքի մը մէջ ցիրուցան ազգի մը, համայնքի վերածուած:

Համայնք մը, որ առանձին դասակարգ մըն է ինքնին. բանուած՝ զինապաշտ, յեսամնաց կայսրութեան մը այլազան գաւառներուն մէջ, ամբողջութեամբ ստորադաս դիրքի վրայ՝ իրրեւ չհամադրձելի տարր:

Համայնք մը, որուն բնորոշիչն է իր լեզուն եւ քրիստոնէական կրօնքը, մահմետական ովկիանին մէջ թաղուած, որ կը պահէ յամառօրէն իր հինաւուրց ազգային էութեան եւ հաւատալիքներուն հանդէպ անբեկանելի դիրքաւորում՝ նոյնօրինակ դաստիարակութեամբ:

Այդ համայնքին կղզիացած կեանքէն, Անդրանիկ, ազգայինին անցած է փէտայիի հանգամանքով, ու հոչակուած իրրեւ քաջարի կռուող:

Օժտուած յարմարազոյն ձիրքերով՝ խոհականութիւն, զգաստութիւն, ռազմավարութիւն, զոհաբերող ոգի եւ նկարագիր, Ան հանդիսացաւ այդ առաքելութիւնը մարմնաւորողներէն:

Արդարեւ, կռնտը ո՛չ Անդրանիկի, ո՛չ ալ իր հին ու նոր ընկերներուն նպատակը եղած է:

Հերոս մակդիրը, իր անունէն անբաժան, յետ մահու վարձատրութիւն մը չեղաւ իրեն համար:

Նուիրական զարձած իր անունը յուշեր կ'արթնցնէ: Հերոսական եւ ազգային հին ու նոր կարօտներ կը վառէ: Լռած երգերու թրթիռները կը զգանք մեր շրթներուն՝ երբ խոհեր կը նուիրենք անոր: Ուեւէ ընթերցում եւ խօսակցութիւն երբ կը կատարուի իր սիրելի անունին վերաբերմամբ, անոնք մտոնիկներն են անյեղլի իրականութեան մը, արձագանգներն են անոնք մեր այլ հերոսներուն կողմէ համախումբ ներդաշնակուած անլռելի օզանչի մը՝ Անդրանի՛կ, Անդրանի՛կ, Անդրանի՛կ:

Այսօր, անոնց հէքեաթը վերջ գտած է. ոյն կերտողներուն կեանքն ալ:

Մեզի կը մնայ այդ հերոսներէն անջնջելի յիշատակները, անոնց գոյութենէն ու գործերէն ղրուագներ ու փաստեր, ուստի մեզ ներշնչող ոգիներ միայն:

Նաեւ անխախտ հաւատք՝ որ պիտի գան՝ անպայմանօրէն զիրենք փոխարինողները:

×

Հերոսի տիտղոսը՝ Անդրանիկ ստացած է իր հաւասարներէն:

Անոնք, հայրենեաց բուռ բուռ հողերուն վրայ, պարկեշտօրէն, գարեր շարունակ հաւատարմօրէն քրտինք թափած մարդոց հարազատ որդիներն էին, որոնք վերջապէս որոշեցին իրենց վզին թառած՝ անկէ արիւն ծծող բզէզներէն, անոնց մանուածող եաթաղաններուն ապառնալիքներէն ձերբազատուիլ:

Այդ առաքինի տղաքն էին որ, իրենց եւ բոլոր մեր այլ հերոսներուն անունը ամփոփեցին միակ անունով մը՝ իրենք նոյնքան հերոս, համեստութեան վերջին ապացոյց մը եւս տուին, համայն պատիւը կցել այն անուան տիրոջ, որ իրենց զինակիցն էր՝ Անդրանիկ, ու զոյն ըրին մեր ամէնուս ալ Անդրանիկը:

×

- «Ինչո՞վն է Անդրանիկ չէֆ, երբ ինքզ, եւ միւս ընկերներդ նրանից ոչինչով պակաս չէք»: Կը հարցնէ հայ մեծ զրագէտ Ատեփս Ահարոնեան, հայ հերոսի մը՝ սեբաստացի Մուրատին:

- «Ձանըմ, ի՞նչ կը հարցնես: Ան զըլխաւոր է: Զէ՞ որ մէկը պէտք է գլխաւոր լինի: Իշէ նա յարմար եղաւ»:

- «Նա Զեզնից ո՛չ աւելի քաջ է, եւ ո՛չ ալ...»:

- «Ճանըմ, հէ՛մ քաջ է, հէ՛մ խելացի: Սարով ձորով կ'անցնինք, ամէն մէկին իր ճամբան կը քարէ, Անդրանիկ ամէնքին ճամբան: Այնման դիրք բռնել պիտէ թշնամիին դէմ, ու մենք վստահ ենք որ պա լաւագոյնն է»:

×

Ունէր երկրին ճանաչողութիւնը: Ապրեցաւ ու գործեց իր ժողովուրդին ծոցին մէջ: Ականատես էր ուրեմն, ամէնուրեք, այդ ժողովուրդին, իրրեւ ինքնատիպ ազգ, յամառօրէն հայ մնալու, հայ ապրելու է ինդիր, ենթարկուած մարտիրոսութեան: Ու անոր այդ անխախտ որոշումին համոզուած, եւ անոր իրագործումին իր նուիրեալ մը, իր հոգւոյն մէջ խտացուցած էր հզօր բնազդ մը առ այդ՝ զոր ցոլացած կը գտնենք իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, որ կը լուսաւորէր իր ընտրած ուղին՝ անկաշառ, անչեղ:

Քաջ, զգաստ, ազգին նուիրեալ ու անոր ապրելու բնազդովը զեղուն, տոկուն կամք եւ յարատեւութեան ոգի, եղան Անդրանիկի անձին յատկանիշները:

Արդարեւ, հետեւեալը կը կարդանք «Ա-ւանդապատում» հատորին մէջ հերոս մը բնորոշող:

«Համարձակ է ան, վճռական, տոկուն, չրջահայեաց, մեծահոգի ու անձնազոհ, ազնիւ եւ չիտակ, հնարամիտ ու հեռատես, խոհեմ եւ առաքինի»:

Հետեւինք ուրեմն արուած այդ ցուցմունքներուն:

×

Անդրանիկ Օզանեան *ծնած է* 1865, *փետրուար* 27-*ին*, *առեւտրական մեծ* ճանապարհի վրայ գտնուող Չապին - Գառահիսար բերդաքաղաքը, Արեւմտեան Հայաստանի Ա. Հայք կոչուած գաւառին մէջ, Պոնտական լեռնաշղթային հարաւակողմը:

Այդ թուականներուն Արեւմտահայոց վերազարթնումը արձանագրած է երկու եղելութիւններ եւս:

Ա.- Սուլթանի գահէն «իրը չնորհ» արուած, Ազգ. Ներքին Սահմանադրութեան մը հրովարտակը, որուն դործադրութիւնը կը մնայ սակայն պահակալի քմահաճոյքին առարկայ:

Բ.- Թէեւ զինու զօրութեամբ, քանիցս չնդղմամփոփը իրենց առանձնաշնորհնե-րուն դէմ լարուած դաւերուն, այդ թուականի Զէյթունի Հայոց ապստամբական ելոյթը արձագանգ կը դտնէ ներքին եւ արտաքին աշխարհին մէջ:

Այդ դէպքին հետեւանք, մայրաքաղաքին մէջ յայտնուող Զէյթունցի պատգամաւորները, որքան ալ արտառոց իրենց արտաքինով, սակայն խոր ազդեցութիւն կը թողուն տեղւոյն ազգ. չրջանակներուն վրայ:

Ոգով, նոյն տարիներուն ծնած Անդրանիկին կեանքը՝ պիտի ծլի, աճի եւ ուռճանայ Հայոց դոյութեան նոր փթթումի մը բովին մէջ, փթթում, որ պիտի արտայայտուի ներքին եւ դուրսի աչխարհներուն մատուցուած ազգ. պահանջներուն ոլորտներուն ընդմէջէն:

Պահանջներ՝ ազգ. ժողովրդավար ներքին կարդաւորարքին վերաբերեալ:

Պահանջներ՝ աւելի կենսական եւ անյետաձգելի, օսմանեան կայսրութեան մէջ ցանուցիր հայ համայնքներու կեանքին, ինչքին եւ արժանապատուութեան ի խընդիր:

Այդպէս ատա, չափահաս, Անդրանիկ եւս, զինուորեալներէն է այդ պահանջներուն իրականացման, որ, ի վերջոյ, ցաւ ի սիրտ, պէտք է իրականացնել կամաւոր զոհեր ալ տալով:

Արդարեւ, Թշուառ, անտէր հայրենիքը մեր, աւելի քան երբեք, խուլ, զաժան հալածանքի մէջ կը տեւայտի: Սպանութիւններ՝ անհատ անհատ, խումբերով: Պարբերական ջարդեր ու թալան՝ մէկ դաւառէն միւսին մէջ: Հաւատափոխութեան բռնի եւ զանգուածային զէպքեր: Ահարեկում եւ հոգային կալուածներէն ձեռք քաշելու պարտադրանք: Թշուառութեամբ հետեւանքով մահուանդ՝ մասնաւորաբար արտագաղթի մղելու միջոցներու զործադրութիւն:

Գրչով, բեմերէ, զիւրաքանչիւր պատեհութիւնէ զարհուրելի արարքներ ըլլան ատոնք թե-բեւս, սակայն զանոնք կրողներու տնչերկն է որ ծնունդ առաւ հայ փէտայիին դրուն առաքելութիւնը: Անհրաժեշտութիւն մը՝ որուն մէջ Անդրանիկ եւս նետուեց ինքզինքը:

Փէտայիներուն չարժումը ծնաւ՝ ամայացած տուներու ահազդու տնօրէնին: Ծնողք եւ զաւակ անուցանելու անզօր՝ հայր եւ մայրերու տուայտանքներէն: Ամուսինը խոպտացած այրիներուն եւ որդեկորոյս մայրերու ոդրերէն: Օտար տիրապետներէն երկու տող սէր եւ մխիթարութիւն հայցող նորահարսներուն արցունքներէն ու համայն ազգին կորսուեան սպառնացող հեռանկարներէն:

×

Ծննդավայրին մէջ, մեր ապագայ հերոսին կեանքի առաջին չրջանը կ'անցնի համայնքին սեղմ չրջապատին մէջ, պարաւոր եկեղեցւոյ եւ համեստ զպրոցի բոլորտիքը, որով, ինչպէս այլուր՝ մեր բնաւանիքի մը ծոցին մէջ, ուր յար եւ նման իր տարեկիցներուն, մինչեւ չափահաս տարիք, իր միտքն ու հոգին կը տաւննայ եւ կը կնքուի հզօր զրոշմով ազգային հինաւուրց հաւատալիքով, սովորոյթով, զրով ու պատմական համաոտ ծանօթութիւններով:

Հայութեան վիճակուած տխուր եւ ընկերային ստորադաս վիճակին գիտակցութիւնը կ'արթննայ իր մէջ՝ երբ կը լսէ խիզուճ պատմութիւններ, երբ ականատես է անպատիժ մնացող ոճիրներու, որոնց մշտական զոհն է Հայը, ու իր տղին կը խռովի, կը լեցուի ցասումով:

Հազրդակից է այդ վիճակին զուրգալու ձգտումներուն եւ համամիտ, ու այդ յոյսով առլցուն պիտի լինի ալ համակերպի: Պիտի հետեւի իր հօր արհեստին, պիտի հիմնէ սեփական բնտանիք, պիտի դառնայ իր ծննդեան օրերէն այրիացած հօր զօրավիգ, պիտի կրէ խոր կսկիծը՝ կնոջ ու զաւկի կորուստներուն:

Աստղաբաշխական զգուելի խոչտանգում մը իր հօր վրայ՝ Անդրանիկ կը պատժէ հրէշ Թուրքը, ու կ'անցնի Հայուն զոհեր խըթնայել տալու առաքելութեան՝ ազատագրութեան:

×

«Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ՛ մեռնի,
Բայց երանի՝ որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի»:

Նման երգերու զօրանջներուն ածմամբ, ազգային արժանապատուութեան վերականգնումի չրջան մը կ'սպրի Հայութիւնը. քառամեայ անընդհատ զոհաբերութեան դառն օրեր՝ 1885-էն 1906:

Փէտայի է Անդրանիկ:

Նախնական խիստ անբաւարար զինուքով ու նուիրեալներ՝ նոյնքան համեստ թիւով, հազարապատիկ սպառազէն ու-

---

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին չերթայ նէ՝
Մարգարէն լեռան կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ինչը ըլլայ, Նիկողիմոս ագա, աս ինչ կերպարանք է, մաշալլահ, որքան ալ ազուտը վայլեր է:

- Վա՛յ թեւս...

- Ճանըմ, թեւդ ի՞նչ եղաւ:

- Ցառաչդիմելու առեն ցաւցուցինք:

- Ինչպէ՞ս եղաւ:

- Քաղաքավարութեան պատճառաւ ... քանի որ բոլորն ալ րոպ տը չէիյտեմ ինչ կը հագնին...

- Է է՞տքը:

- Ինչ որ ըսիր, Նիկողիմոս ագա, ասիկա ալ ճիշդ է: Ալաֆրանկա ըսելով՝ ձեզմէ դիրամ կը քաշեն, մէնսիու Ժորժը խարեբայն մէկն է:

- Լոժիէին դէմ կը խօսիս:

- Մէնսիու Ժորժը անամօթին մէկն է:

- Մանէքըը ձեռքէդ բաց մի թողուր:

- Լիրքին մէկն է:

- Պաղարեամբ դատելու է:

- Աներեսին մէկն է:

- Ձեր ֆոնսիանսին հետ տեսնուեցա՞ք:

- Առաւ փախաւին մէկն է:

- Ցառաջդիմութենէն, սիվիլիզասիոնէն լուր ունի՞ք. օր մը րոպ տը շամպրը հագած ունի՞ք:

- Րոպ տը շամպրը չեմ պիտեր. բայց ինչ որ ըսի՝ ճիշդ են:

- Րոպ տը շամպրը չզիտցող մարդու մը լսածներուն ես տկանջ չեմ կրնար կախել: Մէնսիու Ժորժը մտամտալէ Մարիին համար կ'այրի, մոխիր կը դառնայ:

- Ան ալ մոխիր պիտի ըլլայ, քեզի ալ մոխիրի վրայ պիտ նստեցնէ:

- Մէնսիու Ժորժը լոժիէի դէմ չի վարուիր, լոժիէի դէմ չի խօսուիր պէչ մարդ չըլլար, սակայն սիրոյ մէկ կրնայ ըլլալ որ քիչ մը խիստ ըլլայ, ինչ ընենք:

- Դուք ատոնք մէնսիու Ժորժէն սորվե-ցէք տէ տակէ եաքը լինձի մոնսինիոյ Նիկողիմոս ըսէք, Նիկողիմոս ագա խօսքը ալաֆրանկա չէ, րոպ տը շամպրըի պատասխան կը դպչի:

- Նէրեցէք:

- Ցետոյ՝ նէրս մտնելու առեննիդ սենեակին դուռը զարկէք, եւ մինչեւ ան թրէյ չբսուի՝ նէրս մի մտնաք որովհետեւ ալաֆրանկայի մէջ ատանկ չընելը մեծ ամօթ է:

- Զէի դիտեր:

- Բոլորը յառաջդիմելու վրայ են, մենք ինչո՞ւ ետ մնանք:

- Իրաւունք ունիք, լսածիս նայելով՝ աղջիկներդ Գէորգ աղային կուտաք եղեր:

- Մէնսիու Ժորժին կուտամ, հարսնիքի ծախքն ալ կուտամ, ալաֆրանկայի մէջ հարսնիքի ծախքը անոնը կուտայ եղեր:

- Զեզի խարեր են:

- Ինծի խաբե՞ր են մի, դուն պիտե՞ս թէ որքան գժուար է ալաֆրանկա մարդ մը խարելը, եթէ աղջիկս մէնսիու Ժորժին չի տայի, բարոյապէս մեռցուցած պիտի ըլլայի զինքը:

- Նիկողիմոս ագա:

- Նիկողիմոս ագան դուն ես, հասկըցա՞ր, քեզի չըսի՞ մէնսիու Նիկողիմոս ըսէ ինծի:

- Մոնսինիոյ Նիկողիմոս, ձեզի խարեր են ... ալաֆրանկա ըսելով՝ ձեզմէ դիրամ կը քաշեն, մէնսիու Ժորժը խարեբայն մէկն է:

- Լոժիէին դէմ կը խօսիս:

- Մէնսիու Ժորժը անամօթին մէկն է:

- Մանէքըը ձեռքէդ բաց մի թողուր:

- Լիրքին մէկն է:

- Պաղարեամբ դատելու է:

- Աներեսին մէկն է:

- Ձեր ֆոնսիանսին հետ տեսնուեցա՞ք:

- Առաւ փախաւին մէկն է:

- Ցառաջդիմութենէն, սիվիլիզասիոնէն լուր ունի՞ք. օր մը րոպ տը շամպրը հագած ունի՞ք:

- Րոպ տը շամպրը չեմ պիտեր. բայց ինչ որ ըսի՝ ճիշդ են:

- Րոպ տը շամպրը չզիտցող մարդու մը լսածներուն ես տկանջ չեմ կրնար կախել: Մէնսիու Ժորժը մտամտալէ Մարիին համար կ'այրի, մոխիր կը դառնայ:

- Ան ալ մոխիր պիտի ըլլայ, քեզի ալ մոխիրի վրայ պիտ նստեցնէ:

- Մէնսիու Ժորժը լոժիէի դէմ չի վարուիր, լոժիէի դէմ չի խօսուիր պէչ մարդ չըլլար, սակայն սիրոյ մէկ կրնայ ըլլալ որ քիչ մը խիստ ըլլայ, ինչ ընենք:

- Դուք ատոնք մէնսիու Ժորժէն սորվե-

(Շար. 16)

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ԵՍ ԿԱՐՕՏ ԵՄ ՄԵՐ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԼԻՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՅՍ ՏՂՈՑ»

○

Վերջերս Լոս - Անճըլըսի մէջ լոյս տեսաւ Հրանտ Սիմոնեանի «Հայ Դատի Զինուորներ՝ Լա՛ւ Մտիկ Ըրէք» հատորը: 47 յօդուած, 23 դիմաստուեր, 300 էջ: 1964-էն 1974 տասնամեակի մը արձագանգած յօդուածներու հաւաքածոյ մը, որ կը տեսնէ տասնամեակ մը ետք, 1984-ին:

Դիւրին չէ զանազան առիթներով, զանազան թերթերու մէջ գրի առնուած յօդուածներէ կազմել լուրջ գիրք մը: Մամլոյ ամէնօրեայ պահանջները կը պարտադրեն գրութիւնները, գոնէ կարելի չէ գիրքի մը տառուծներուն եւ միաւորներուն: Սակայն անկարելի ալ չէ: Երբ գրողի մը մտածողութիւնները ու մտածումները ուղիի մեւեռակէտ մը (Սիմոնեանի պարագային, Հայ Դատը) բազմակողմանիօրէն ու բազմաթիւ մօտեցումներով հետապնդելու հրամայականը), տպա յօդուածները կրնան գիրք մը ստեղծելու առաջին նախապայմանը կազմել:

Երկրորդ նախապայմանն է ըսել եւ ընդունիլ, որ առաջինը չի՛ բաւեր: Սեւեռակէտ մը ունենալ՝ չի նշանակեր որ գրքի մը զանազան հատուածները կերկաթիւղիի ըլլալէ կրնան խուսափիլ: Ընդհակառակն: Երբեմն իսկապէս զօրաւոր ու արտանց զգացուած հարց մը կրնայ հեղինակը մղել որ՝ անխոնջ ու անկեղծ, կրկնէ՛ ինքզինքը, ու զոնէ ձեւեր՝ նոյն բանը տարբեր, աւելի լաւ (կամ երբեմն՝ աւելի տկար) պատկերներով արտայայտելու: Հոս՝ խոցելի է Սիմոնեանի գիրքը: Տասնամեակի մը ընթացքին պատ է մի քանի հրեատրականօրէն ազդու ձեւեր, իր զգացածն ու մտածածը ըսելու, եւ... կրկնած է ինքզինքը: Զարդացող, նոր հանդրուաններէ անցնող մտածումի մը, բարդացող կառոյցի մը առջեւ չի գտներ իր ընթերցողը, այլ՝ կը գտնուի կարեւոր հարցերու մասին կրկնուող գաղափարներու եւ մտահոգութիւններու չափի մը առջեւ:

Կ'արժէ սակայն անդրադառնալ անոնց, որովհետեւ Սիմոնեան եւ իր յօդուածները անձի մը կարծիքները չեն միայն: Կարելի է զոնոնք կարդալ իբրեւ խտի մը ձայնը: Սփիւռքը միատարրուած հասարակութիւն մը ըլլալէ շատ հեռու է: Բազմախաւ է (եթէ կ'ուզէք բացատական դիտակէտէ նայիլ՝ պատառ - պատառ եղած է, անխուսափելիօրէն): Բազմակարծիք ու բազմաձայն է մեր Սփիւռքը: Սիմոնեանի գրութիւնը խճողուած է, սակայն եթէ անտեսենք աւելորդ մասերը, կրնանք լսել որ իր խօսքերը կը խտացրնեն Սփիւռքի մէջ աշխատած մի քանի հարիւր, եթէ ոչ մի քանի հազար անձերու գործունէութիւնն ու զգայումները: Անկեղծ թէեւ յաճախ քիչ մը չատ ինքնագոհ ձեւով, Սիմոնեան կը նկարագրէ, կ'ոգեկոչէ իր անցեալի եռանդն ու նուիրումը, որ տատամեակներ չարունակ գինք մղած է «աթոռ չարել»ու: Ապա ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ պարտաւած մարտիկը՝ որ ապարդիւն կռիւէն կը քաշուի, - «Մերը եղաւ աթոռ չարելու, սրահ զարդարելու, խաղաղ ցոյցերու, գրօչակներու կիսածածանման, ՄԱԿ-ի 30-րդ պարբերութեան եւ ճառ խօսելու երկարամեայ վազքը, առանց արդիւնքի»:

Սիմոնեան կը դատապարտէ, կը խածրանէ, կը դովէ: Կը դատապարտէ յիսուն տարուան հեռատրաչունչ այլ անօգուտ մտեցումը քազաքական հարցերու եւ Հայ Դատի, կազմակերպութիւններու կողմէ՝ որոնք չէին տիրապետեր ժողովուրդի ուժերուն, սակայն պատկառելի թղթածրարներ եւ ծրագիրներ կը հրատարակէին՝ իրենք - զիրենք եւ ուրիշներ համոզելու, որ «առանց զրահինքի» (էջ 34) ու առանց արիւնի պիտի վերանայուի Հայ Դատը: «Հայ Դատի Զինուորներ, Լա՛ւ Մի՛կ Ըրէք» յօդուածը («Սփիւռք»ի մէջ հրատարակուած, 1970-ին) մէջբերումներով կը պարզէ Ռուբէն Դարբինեանի (Հ.Յ.Դ.) եւ Գերսամ Ահարոնեանի (ՌԱԿ) «քազաքական» մտածումի իսկապէս սահմրակեցուցիչ ունայնութիւնը: Ինչպէս կը գրէ ուրիշ յօդուածի մէջ Սիմոնեան, մեր վիճակը սա է, - «Նիհակարայի ջրվէժն է, եւ Հայու մակոյկն է հոսանքն ի վեր» (էջ 84), իսկ մենք յիսնամեակ մը ամբողջ ոգեշունչ ճառեր խօսեցանք, իսկ երբ այդ չբաւեց, «յուշարձաններ տնկեցինք»:

Սիմոնեանի գրութեան ամէնէն տպաւորիչ մասը՝ նման գործունէութեան ստեղծած յուսախաբութիւններու նկարագիրը բութիւնն է: Երբ կարդը կուգայ լուծումներու, անշուշտ կը բարդանայ հարցը: Ա՛յդ ալ հասկնալի է: Սիմոնեան փերկութեան կարելիութիւնները կը տեսնէ ամէնուրեք՝ նոր երեւոյթներու մէջ: Ահարեկչութեան մասին անկեղծօրէն կ'ըսէ այն, ինչ որ չատեր մտածած են, այսինքն՝ ալեհեր խնդիրն մինչեւ պատանի ահաբեկիչներուն մէջ կը յուսայ տեսնել մարտիկներ, որոնք Հայոց փրկութեան բանալին ունին: Ի՞նչ հետաքրքրական երեւոյթ, որ նա՛յն յոյսը կրնայ տեսնել ահաբեկիչներու մէջ, մեծահարուստ անձերու նուիրատուութեանց մէջ, հայ երիտասարդ պիանականներու եւ ուսեալ սերունդի մը մէջ, համեստ կամ անհամեստ անձինք նուիրեալներու գործունէութեան մէջ, եւայլն: Բոլորն ալ լաւ, նուիրող ու նուիրուող Հայեր են, և (ինչպէս կ'երեւի) բոլո՛րն ալ կրնան գտնել պահել փրկութեան յոյսի ճրագը: Սակայն գովեստներէն ու վարդապոյն յոյսերէն եւ խանդավառութիւններէն անդին՝ ընթերցողը իրաւունք ունի հարց տալու թէ իրապէս այս նոր անձերն ու մտեցումները այնքան ալ յուսադրի՞չ են: 19-րդ դարուն ամէն նոր Եւրոպացի քազաքական դէմքի հայանպաստ ելոյթով «լոյսդուեցանք», հիմա ամէն նոր հրապարակ իջնող անձով կամ կազմակերպութեա՞մբ պէտք է խանդավառուինք:

Սիմոնեանի գրքին կը պակսի նոր ընկերային եւ քազաքական երեւոյթներ վերլուծելու միջոցը: Անձնապէս ուրա՛խ եմ որ գիրքը կ'ոգեկոչէ եւ կը գովէ նուիրեալները, - «Հայկական համախմբումի» ռահվիրաններէն Ձան Հանեսեան. պատմագէտ՝ Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, որ մինակը լրագործեց այն՝ ինչ որ կազմակերպութիւնները տասնամեակներով չըրին. հայ մշակոյթի անխոնջ այլ հասմեամ նուիրեալը՝ Խաչատուր Մակարեան. ոգեգալներ՝ Լեւոն Քէչիչեան (մամլոյ թղթակից) եւ Նորայր Մամեան (կուսակցական գործիչ՝ Իրանէն), եւայլն: Ուրախ եմ, որովհետեւ յանուն լըրջութեան, մենք չատախ կ'անտեսենք անձեր, առանց հայթայթելու վերլուծում մը այն անձ - հաւաքականութիւն կապերուն, որոնք կ'ընդգծեն անձերու տահմանուած համեմատարար կարեւոր դերը՝ մեր փոքրը տծուին մէջ: Դժբախտարար հոս ալ, ոգեկոչումէն եւ գովեստէն անդին, չկայ վերլուծում: Ընթերցողը կը համաձայնի Սիմոնեանին, երբ ան կը դատապարտէ «ոգեշունչ ճառերն ու պատգամները, որոնք օդին մէջ կախեալ կը մնան» (էջ 191): Սակայն որո՞ չափով «կախեալ կը մնան» նաեւ ի՛ր իսկ տողերը, նկարագրութիւնները ու ոգեկոչումները, որովհետեւ հոս չենք գտներ վերլուծական գրութիւն, որ պիտի չկայէր թէ հեղինակը ունի իր մտածումները՝ Սփիւռքեան բարդ ու չարափոփոխ խճանկարի առնելիք նոր ուղղութիւններուն մասին (որոնցմէ մէկն է մնայն Հայ Դատի հետապնդումը): Սակայն վկայութիւնները չեն կազմուիր, չեն միանար, չեն անցնիր վերլուծումի հնոցէն: Կը մնան անկեղծ վկայութիւններու հաւաքածոյ մը, - երեւոյթ մը, երեւոյթներու կարգին: «Բանալի»ի մը փնտռտուքը, Հայ Դատի «լուծումի» պատկերացումը՝ իրրեւ կղզուած դուռէ մը անցք, ահա այս պատկերները կը մարմնացնեն Սիմոնեանի հազիւ թէ վերլուծուած «ընկերային» ու «քազաքական» մտածելակերպը:

ՀԱՍԻԿ ԹԼՕԼԼՕԼԵԱՆ

ԻՍԻԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑԻՆ
ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ Ա. ՇՐՋԱՆԻ ԱՐԴԻԻՆՔԸ

———×———

Հայ ճարտարապետներու միջարհեստակցական խմբակցութեան անցեալ Ճուլիս 7-ին, Եանց - Քլէօղ կազմակերպած երեկոյթին ընթացքին, Իսիի եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախագահ՝ Պ. Սարգիս Պետոյեան, տուաւ անունները այն երեք ընարուածներուն, որոնք պիտի մասնակցին Իսի - Լէ - Մուլինօ կառուցանելի հայկական վարժարանի մը վերջնական մրցումին:

Ասոնք են ճարտարապետներ՝ Պ. Լ. Հայրապետեան (Պորտոյէն), Օր. Սանճըեան եւ Պ. Պ. Սանճեան եւ Քամիւ (Փարիզէն), Պ. Բ. Իւթիւճեան, Պ. Պ. Թ. Մոնժ եւ Փարան (Փարիզէն):

Միւս մասնակցողներն են՝ Օր. Օր. Տէր-Յարմէնճեան, Ա. Մուրատեան, Պ. Պ. Մխրզոյեանց, Մինաս, Քարսեան, Թու - Ֆանեան, Զաքարեան, Օհանեան, Միքայէլեան, Միհրան:

Պ. Պետոյեան՝ բոլոր մրցակիցներուն չնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, չեչոը դրաւ այս ծրագրի զարգացային կարեւորութեան վրայ, որպէս զարգացի ինքնաճանաչման եւ գոյատեւման օճախ, մարթելով բոլոր հայրենակիցներուն գործնական լայն մասնակցութիւնը՝ այս օգտաչատ ծրագրի անյապաղ իրագործման համար:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՆԵՐՈՒ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ «ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 18 -

ՄԱՐԴԻԿ ԵՒ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐ

- Ինչ, որդեակ, հոգ մի՛ ըներ, ուրիշ մը կանգնէ, ով գիտէ դեռ քանիներ ունիս ան մէջ ցրուած տպդին անդին:

- Դուն այն քահանաներէն ես, որ ըրէ՛ - ըրէ՛, կը տեսիպես քրիստոնեայ պարկեշտ մարդ մը մահմետական դառնալու:

- Թերեւս, պատասխանեց Տոն Քամիլլո, բայց գուն այդ վանդէն դերծ ես, դուն պարկեշտ մարդ մը չես:

Փեփոնէ դեռին զարկաւ գլխարկը:

- Եթէ պարկեշտ մարդ մ'ըլլայիր, պէտք էիր չնորհակալ ըլլալ այն բանին համար որ ըրի քեզի եւ ժողովուրդին:

Փեփոնէ առաւ գլխարկը, անցուց գլուխին ու քալեց. դրան վրայ ետ դարձաւ.

- Դուն կրնաս ոչ թէ երկու այլ երկու հարիւր հազար գնդացիր փախցնել ինձմէ. ըմբոստութեան օրը միշտ պիտի գտնեմ 75-նոց մը, կրակ բանալու սատանի այս տունին դէմ:

- Իսկ ես պիտի գտնեմ միշտ 81-նոց թնդանօթ մը, կազմելու համար հակահրեռանի մը, պատասխանեց Տոն Քամիլլո հանդարտօրէն:

×

Անցնելով եկեղեցիին առջեւէն, քանի որ դուռը բաց էր կռնակի վրայ եւ խոբանը կը տեսնուէր, Փեփոնէ կատարգութեամբ բացաւ գլխարկը եւ անմիջապէս գրաւ որպէսզի մարդ չտեսնէ:

Բայց Քրիստոս տեսած էր եւ երբ Տոն Քամիլլո եկեղեցի մտաւ լսաւ իրեն:

- Փեփոնէ անցաւ եւ գիս բարեւեց, լսաւ ուրախութեամբ Քրիստոս:

- Ուշադիր, Ցիսուս, պատասխանեց Տոն Քամիլլո, անցեալին ուրիշ մը քեզ համբուրեց եւ յետոյ երեսուն լիռայի քեզ ծախեց: Անդիկա որ քեզ բարեւեց, մէկն է որ երեք վայրկեան առաջ ըսած էր ինծի, որ ըմբոստութեան օրը միշտ պիտի գտնէր 75-նոց մը, կրակելու համար Աստուծոյ տանը դէմ:

- Եւ դուն ի՞նչ պատասխանեցիր:

- Որ 81-նոց թնդանօթ մը միշտ պիտի գտնեմ, կրակով պատասխանելու համար ժողովուրդի Տան դէմ:

- Կը հասկնամ Տոն Քամիլլո. վայ որ հոն է որ դուն 81-նոց թնդանօթը իսկապէս ունիս:

Տոն Քամիլլո բացաւ բաղուկները:

- Ցիսուս, ըսաւ, կան անպէտք առարկաներ որ մէկը չի կրնար դուրս նետել, որովհետեւ յիշատակի բաներ են: Մենք մարդիկս ամէնքս ալ քիչ մը դգայական ենք:

Եւ յետոյ այս բաները աւելի լա՞ւ են, որ իմ տանս մէջ ըլլան քան ուրիշի տունին մէջ:

- Տոն Քամիլլո միշտ իրաւունք ունի, պատասխանեց Ժպտելով Քրիստոս, քանի նենդութիւն մը ըրած չէ:

- Ադիկ վախ չունիմ. տիեզերքին լաւագոյն խորհրդականը ունիմ, պատասխանեց Տոն Քամիլլո: Եւ այսպէս Քրիստոս ա՛լ չդիտցաւ ինչ պատասխանել:

- 19 -

ԹԱՓՕՐԸ

Ամէն տարի դիւղին տօնին առիթով Թափօրով կը տարուէր խորանի խաչելութիւնը: Թափօրը կը տեւէր մինչեւ թումբերը. կ'օրհնէին ջուրերը, որպէսզի դեռ խեղթութիւն չընէ, ու պարկեշտ մարդու պէս վարուի:

Այս անգամ ալ կը թուէր թէ ամէն բան պիտի անցնէր սովորական կանոնաւորութեամբ: Եւ Տոն Քամիլլո զբաղած էր կատարելիք օրակարգին յետին մանրամասնութիւնները ճշդելով, երբ ժամատուն երեւցաւ Պրուսքո:

- Մանաճիւղի քարտուղարը, ըսաւ Պրուսքո, գիս կը ղրկէ իմացնելու որ բոլոր մանաճիւղը ամբողջ կազմով պիտի մանակցի Թափօրին դրօշակով:

- Շնորհակալ եմ, քարտուղար Փեփոնէին, պատասխանեց Տոն Քամիլլո, չատ երջանիկ պիտի ըլլամ որ ներկայ ըլլան մանաճիւղի բոլոր մարդիկը. սակայն հարկ է որ այնքան ազնիւ գտնուին, որ տունը Թողուն դրօշակը: Քազաքական դրօշակները պէտք չեն ըլլալ սրբազան Թափօրներու մէջ: Ասոնք են իմ ատացած հրահանգները:

(Շար. 74)

Պ. Ժիրայր Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարդուհի Պէրպէրեան եւ զաւակները (Աբժանթին), Տէր եւ Տիկին Յակոբեան Բապուճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկազուն Շըմաւոնեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Նէթիլեան եւ Քէօսէեան ընտանիքները յաւուղ կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՋԱՊԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 29-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 1, ժամը 10·45-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօսոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է եկեղեցւոյ բարերար՝ Վարուժան Պոզաճեանի մօր Տիկին՝ Աղաւնի Պոզաճեանի (ծնեալ՝ Քիւրտեան) մահուան հինգերորդ տարեդարձի առթիւ հետեւեալ նուէրները. - Վարուժան Պոզաճեան եւ ազջիկը 4000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալէքսան Պապայեան 3000 Ֆ:

Պօսոնի Կապոյտ Խաչուհիները իրենց ընկերուհիներուն հոգեհանգստեան առթիւ 500 Ֆրանք, Տիկին Կարապետեան իր ամուսնոյն յիշատակին 200 Ֆ., Տիկին Վարդուհի Ասածատեան եւ Պ. Հ. Արզումանեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաւսար Տէմիրճեան եւ Այրի Տիկին Արզումանեան, Լեւոն Արզումանեան եւ Տիկին Ա. Սարգիսեան 50-ական Ֆ., Ներսէս Արզումանեան եւ զաւակները իրենց մօր՝ Լուսաբեր Արզումանեանի (ծնեալ՝ Թոփալեան) մահուան քառասունքին ի յիշատակ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թերզեան 100 Ֆ., Հալէպեան ընտանիք 25 Ֆ:

OPTIMA Tours

AUTOMNE EN ARMENIE

— DU 06 AU 20 OCTOBRE VIA KIEV ALLER ET RETOUR.....5 430 Francs
— DU 12 AU 21 OCTOBRE ET DU 19 AU 28 OCTOBRE (AVEC UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 650 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 350 Francs

SPECIAL TOUSSAINT

— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 450 Francs
— AVEC POSSIBILITE UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 030 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

ՇԱՀԱՆ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — " 60 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — " 60 ՖՐ.
et PARAGES D'EXIL — " 75 ՖՐ.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « ՅԱՌԱՋ »
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր· 50

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
կեդրոնական Սանուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պօսոնի նախկին Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ այժմու ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբի Ա. տարեդարձի հանդիսութիւնները, Սեպտեմբեր 23, Կիրակի, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

×

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 7
Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, մշակոյթի օրուան առթիւ,
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ի
100 Ա. Մ Ե Ա. Կ-ի ժօնակատարութիւն

×

Հ· Բ· Ը· Մ·
եւ ԷՍԱԵԱՆ Բարեկամական Միութեան
մշակութային եւ գեղարուեստական
ցերեկոյթ
նուիրուած՝
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ-ի
Կիրակի, Հոկտեմբեր 21

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝
ՆՈԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ ·

×

Յակոբ Պարոնեանի «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»ը՝ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, ժամը 16-ին:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի ընթրիք - պարահանդէսը ՕԹԷԼ Ռամատա՝
ՇԱԲԱԹ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Նոյեմբեր 17-ին :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13-ԻՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ· Տ· Վ·-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները, սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, Նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկոյթիկ բաժնի մօտ, կիսլօթիկի բաժինը:

Ինքնաշարժի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով· -

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20'

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Սեպտեմբեր 1-էն սկսեալ՝ 9-էն մինչեւ ժամը 17 :

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

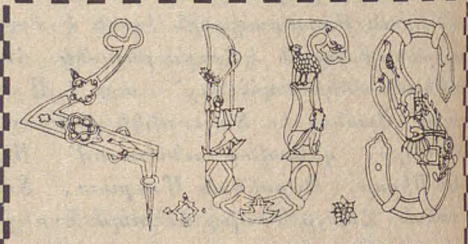
ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռօմի Ս· Սահակ - Ս· Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ· Ե· Ը· Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացումը տեղի պիտի ունենայ Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12 :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՀՕՆ

Մուտքը ազատ է:

×

Տոհմիկ եւ դասական երաժշտութեան ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲ, ղեկավարութեամբ՝ ՀԱՅՐ Ց· ԼԵՒՈՆԵԱՆի:
Արձանագրութիւն՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1-էն սկսեալ: Առաջին փորձը՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին:

GRAND GALA

Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue

avec

ROSY ARMEN

et l'ensemble de danses
NAVASART

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
4

MARDI
4 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.779 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.779

ՄԱՐՈՒԹ

Միթերանի խորհրդաւոր «երթալ - գալ» երը

ՓԱՏԱՓի «ՏԻԷՆ - ՊԻԷՆ - ՖՈՒ»ԷՆ
ԱՒԵԼԻ ԱՆՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ԲԱՆԵՐ
ԿԸ ԽՈՍԱՆԱՅ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

—×—

Զորս օրուան ընթացքին, Նախագահ Միթերանի կրկնակ այցելութիւնները Մարոք, բոլորին հետաքրքրութիւնը չարժեցին, բայց սիրող պաղատապահութիւնը կը պարտադրէ լրագրողներուն դուշաթիւններով դոհանալ: Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ Հասանի հետ խօսակցութենէն նիւթը Զաատի կը վերաբերէր, իրմէ հետեւանք Մարոք - Լիբիա դաշնակցութեան: Հարցն հոն է, որ այս պարագային, ոմանք կ'ակնկալէին որ Փատափի, յեղափոխութեան 15-րդ տարեդարձին առիթ, քանի մը «անոյշ» խօսք ընէ Քրանսայի հասցէին, մինչ ընդհակառակն՝ թոյն թափեց թէ՛ Ֆրանսայի եւ թէ՛ Միացեալ - Նահանգներու վրայ:

Փատափի վճռած է բոլորը «ազատագրել», սկսելով Զաատէն, ուր Ֆրանսայի կը խոստանայ՝ «փառաւոր դաս մը, Տիէն Պիէն Ֆուէն չատ աւելի զէշ» եւ կոզքին նստած իր բարեկամին՝ Կուբտնի Ուէսթի վարչապետին կուտայ թէ Լիբիա ամէն ծանդակութիւն պիտի բերէ՝ Զաատի ազատագրութեան համար: Դեռ կը սպասուի Միացեալ - Նահանգներուն, յայտարարելով թէ պիտի գինէ ամէն մէկ Լիբիացի եւ ամէն մէկ Արաբ կռուելու համար Ալճինկերնի դէմ: Կը խոստանայ նաեւ օգնել Նիքարակուայի եւ որովհետեւ Միացեալ - Նահանգները կը նկատէ «միջազգային ահաբեկչութեան պլուխը», Փառաջարկէ «հակաշխարհակալ համաշարհային ճակատ մը»: Կը սպասէ նաեւ այն օրուան, երբ Փոլիսարիոյի զինուորները պիտի միանան Ալժերիոյ, Լիբիոյ, Մարոքի, Թունուզի զինուորներուն միացին քալելու համար Պաղեստինի վրայ:

Փատափի ելոյթը մեծ դոհունակութիւն պատճառած է Խորհ. Միութեան, որ «հակաշխարհակալ մարտիկ»ի վկայական մը չնորհած է իրեն:

Այս ամբողջը ոչինչ կը լուսաբանէն ինչ կը վերաբերի Միթերանի երթալ - գալներուն, որոշ թերթեր (Փարի - Նորանամի), «զազանի գործակալ»ի պաշտօն մըն ալ կուտան Ֆրանսայի Նախագահին: Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք կը հաւատայ այցելութեան «զուտ անձնական» նպատակին:

X Մարոքի հանրաքուէին տուած ակնկալուած արդիւնքը, քուէարկողներու 99,97%ը «այո՛» ըսած է, Լիբիոյ հետ միութեան:

X Շէյոն Թունուզի մէջ տեսնուած է նաեւ Արաֆաթի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐԱՑԵԼԻ կառավարութեան մը կազմութեան յոյսերը կ'ղեկեւ ելան, տրուած ըլլալով որ զոյացած համաձայնութիւնները չատ մակերեսային բնոյթ ունէին: Լիքուտը եւ աշխատաւորական կուսակցութիւնները, մէկը միւսին վրայ կը նետ ձախողութեան պատասխանատուութիւնը, թէեւ տակաւին փորձերը կը շարունակուին: Անհամաձայնութեան հարցերէն մէկը իւրաքանչիւրին պաշտօնաթողնին կը վերաբերի. - Լիքուտը՝ ան տարի կ'ուզէ փոխել, աշխատաւորականները՝ 2 տարին անգամ մը: Լիքուտը կ'ուզէ որ Շամիրը ըլլայ առաջին, միւսները՝ Փերէսը: Լիքուտը չուզեր որ Պաշտպանութիւնը տրուի աշխատաւորական նախարարի մը, եւայլն, եւայլն:

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՑ մէջ երկաթուղիի չատ նեղ արկած մը պատահած է Շաբաթ օր Վալէյի նահանգին մէջ: Երկու կառախումբերու բախումին հետեւանքով հինգ մեռեալ կայ եւ 20 վիրաւոր:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝ Իօզալ Ցիւրէկ մեկնած է, ուր պիտի տեսնուի դործի եւ դրամատուներու շրջանակներու մարդոց հետ, բանակցելու համար Թուրքիոյ կարգ մը ծրագիրներուն նիւթական հայթայթումը:

ՑՈՒԱՍՏԱՆԻ «Նոր ժողովրդավարութեան» նախագահ ընտրուեցաւ Կոնստանտին Միցոթաքիս, 70 տարեկան: Կրետացի երեսփոխանին այս ընտրութիւնը կ'ամրապնդէ ընդդիմութիւնը, ըստ դէտերու:

ՍԱԼՎԱՏՈՐ ՏԱԼԻ մահամերձ կը նկատուէր կիրակի, մինչ Երկուշաբթի որոշ բարելաւում մը նկատուած է: 80ամեայ այս ինքնատիպ նկարիչը, որ արդէն ապասպնդութենէ կը տառապի (երակներէն սրսկումներով կը կերակրեն), 2րդ աստիճանի այրուածքներ ունեցաւ աջ ոտքին եւ աջ ձեռքին, սենեակը ծագած հրդեհէ մը: Հիւանդանոցը, ըսած է թէ եթէ պիտի մեռնի՝ կ'ուզէ տունը մեռնիլ:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԻ ՔՆՆՈՒԹԵԱՆ հիմնարկները, ըստ երեւոյթին նիւթի սուվ կը տառապին եւ ամէն օր քննուելիք հարց կը փնտռեն: Վերջինը՝ ուտելու-խըմելու կը վերաբերի եւ սա արդիւնքները, տուած է: - Ֆրանսացիները, ընդհանրապէս, զառնուկի պուտ կը նախընտրեն եւ զան միեղն աւելի, բայց համայնավարները «պէօֆ պուտկինեան»ը կը վերագտանեն (այլ խօսքով և պարզարանելով՝ ասկէ ետք ոեւէ հակահամայնավար պիտի չհամարձակի հաշտարանի մը մէջ «պուրկոնական եզ» ապտպրել...): Գինին կը գտէ այրերն ու կիները, այրերուն 36 %ը կարմիր Պորտօ կը սիրէ եւ 35 %ը՝ Շամփանները: Կիներու 55 %ը՝ Շամփանները եւ 36 %ը՝ Պորտօ: Պանիրներու կարգին գլուխը կը հասնի՝ քամանպերը եւ ամէնէն ետին՝ Փոն լ'Էվէքը...

Պարսկահայերը իրենց կրթական հոգերով

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ
ԵՒ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒ
ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—×—

Պարսկաստանի մեր դպրութիւն կրթական հոգերը ծանօթ են: Կանոնաւոր կերպով արձագանգած ենք այն խոչընդոտներուն որոնց կը բախին համայնքին պատասխանատուները, իրրեւ հետեւանք կրօնքի հայերէն դասաւանդման արդելքին հայկ. դպրոցներուն մէջ: Այս առնչութեամբ, Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը՝ «Ալիֆ» հարցազրոյց մը ունեցած է Թեմին առաջնորդ Արտակ Աբգ.-ի, Թեմական խորհուրդի նախագահ՝ Լեւոն Ահարոնեանի եւ Թեհրանի հայկ. ազգ. դպրոցներու կեդր. հոգաբարձութեան նախագահ՝ Վանիկ Խաչատրեանի հետ: Երկար ու մանրամասն հարցազրոյցը կը գրաւէ «Ալիֆ»ի Օգոստոս 21, 22 եւ 23-ի թիւը: Ցաջորդարար կուտանք հիմնական մասերը.-

×

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Կրթական նախարարութեան իրաւասութեան բաժնի եւ խորհրդարանական խնդիրներու օգնական պ. Սաֆիզադէն իր մամլոյ մի հարցազրոյցի մէջ նշել է թէ՝ որոշ Հայեր կան, որոնք ցանկանում են կրօնի դասաւանդումը եւ ճնուութիւնը Հայոց դպրոցներում կատարուի հայերէն լեզուով, որը հակասում է հիմնական օրէնքի 13 եւ 15-րդ յօդուածներին: Ի՞նչ է Հայ եկեղեցու սկզբունքը կրօնի դասաւանդման խնդրում եւ արդեօք հակասո՞ւմ է հիմնական օրէնքը նշուած յօդուածներին:

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. - Նախ, երբ կրթական նախարարութեան պաշտօնատարը նման յայտարարութիւն է կատարել Հայերի առնչութեամբ, որքան է համապատասխանում իրականութեան, մեզի ծանօթ չէ. բայց ինչ որ մենք տեղեակ ենք՝ բոլոր Հայերը ցանկանում են ունենալ հայկական դպրոց, որտեղ միայն հայ աշակերտներ լինեն, կրօնը դասաւանդուի Հայերէն լեզուով, Հայերէն լեզուն դառնայ պաշտօնական, եւ այս կերպով պահուի դպրոցի հայկականութիւնը: Սա ոչ միայն մեր համոզումն է, այլ ամբողջ մեր ժողովուրդը Հայկական դպրոց ասելով այս է հասկանում: Երբ պետական պաշտօնական շրջանակները խօսում են դպրոցների մասին, ասում են փոքրամասնութեան պատկանող դպրոցներ, հետեւաբար՝ փոքրամասնութեան պատկանող դպրոցները որոշ տարբերութիւններ ունեն: Այդ տարբերութիւնը մեր պարագայում մենք տեսնում ենք Հայ աշակերտութեամբ, դպրոցի, կրօնի Հայերէն լեզուով դասաւանդումով, քանի որ կրօնի տարբերութիւն դոյութիւն ունի, ինչպէս նաեւ Հայերէն լեզուի դասաւանդման մէջ: Գալով հիմնական օրէնքին, մենք որպէս կրօնական փոքրամասնութիւն՝ մեր իրաւունքը երաշխաւորուած ենք տեսնում հիմնական օրէնքով, քանի որ հիմնական օրէնքը եղբ խօսում է կրօնի դասաւանդման եւ կամ կրօնի մասին, ասում է որ՝ իրենց օրէնքների համաձայն ազատ են կրօնը դասաւանդելու եւ մեր եկեղեցու օրէնքով կրօնի դասաւանդումը միայն ու միայն հայերէն լեզուով կարող է լինել: Կրօնի դասաւանդումը մենք համարում ենք մասնաւոր մէկ պարագայ, որը ոչընչեացում է փոքրամասնութեան, քանի որ կրօնական փոքրամասնութիւն ենք եւ կրօնով տարբերում ենք, հետեւաբար՝ մեր պարագային կրօնի դասաւանդումը միայն ու միայն մեր եկեղեցու օրէնքով կարող է լինել: Այստեղ պաշտօնապէս ճանաչուած կրօններից մէկը քրիստոնէութիւնն է, բայց քրիստոնէութիւնը իր բաժանումներն ունի վարդապետական եւ դաւանական տեսակէտից. Նրանցից մէկն է Հայոց Եկեղեցին եւ Հայ Եկեղեցու զաւակները իրենց դպրոցների մէջ պիտի սովորեն իրենց եկեղեցու պատմութիւնը, վարդապետութիւնը, որպէսզի կարողանան քրիստոնէական կրթութեամբ եւ դաստիարակութեամբ մեծանալ: Գալով 13 եւ 15-րդ յօդուածներին այդ մասին չատ է խօսուել եւ հակասական մեկնաբանութիւններ են տրուել: Ինչպէս յայտնեցինք՝ մենք հիմնական օրէնքի մէջ եբաշխաւորուած ենք տեսնում ոչ միայն համայնքի մեր պոյութիւնը, այլ նաեւ մեր դպրոցների պոյութիւնը: Այդ յօդուածների համաձայն է, որ պաշտօնապէս ճանաչուած ենք որպէս կրօնական փոքրամասնութիւն, կրօնական արարողութիւնների մէջ ազատ ենք, մեր անձնական իրաւունքը, ընտանեկան, ժառանգական, ամուսնութեան, ապահարզանի եւ կրօնական աւանդութիւններն ու սովորութիւնները երաշխաւորուած են հիմնական օրէնքի համաձայն: Հետեւաբար եթէ 13 եւ 15-րդ կէտերի մեկնաբանութիւնը եթէ թիւրիմացութիւնների դուռ է բացում, մենք միշտ մի հարց եւս տալիս ենք թէ՝ իսլամը ի՞նչ է մտածում. իսլամը, յատկապէս Իրանի Իսլամական Հանրապետութիւնը երբ ճանաչում է կրօնական փոքրամասնութիւններ, այդ կրօնական փոքրամասնութեան գոյատեւումը եւս պէտք է երաշխաւորուած լինի իր կողմից, որովհետեւ Պետութեան հիմունքը կրօնական է, փոքրամասնութիւնների հիմունքը եւս կրօնական է: Եթէ երբեք մեզ պատկանող դպրոցների մէջ չկարողանանք կրօնի դասաւանդում կատարել, ապա որտե՞ղ պէտք է կատարենք: Ուրեմն եղրակացնելով դարձեալ կրկնում ենք որ՝ Հայ Եկեղեցու օրէնքի համաձայն կրօնի ուսուցումը միայն ու միայն հայերէն լեզուով կարող է լինել:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Նոյն պաշտօնեան յայտարարել է թէ՝ աշակերտների ծնողքներից մեծամասնութիւնը յայտարարել է, որ պատրաստ են նախորդ տարիների պէս իրենց զաւակները կրօնը սովորեն պարսկերէն լեզուով: Արդեօք մինչ այժմ երբեւիցէ կրօնը Հայոց դպրոցներում դասաւանդուե՞լ է հայերէնից բացի, ուրիշ լեզուով:

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. - *Բացարձակապէս կարող ենք ասել ո՛չ եւ հիմց այստեղ փակել հարցը, նկատի ունենալով որ Պարսկաստանի մէջ հայկական դպրոցներում երբեւիցէ կրօնը պարսկերէն լեզուով չի դասաւանդուել, մինչեւ հիմա, կրօնի դասագիրք պարսկերէն լեզուով Հայ Եկեղեցու իշխանութեան կողմից, կամ որեւիցէ մէկ թեմի մէջ չի տպագրուել, որպէսզի դրանք դործադրուեն հայկական դպրոցներում: Հետեւաբար՝ կրթական նախարարութեան պաշտօնատարը թիւրիմացութեան մէջ է, չգործածելու համար ուրիշ մէկ բառ, քանի որ իր յայտարարութիւնը չատ անպատասխանատու է:*

ՀԱՐՑՈՒՄ. - «Ժէյհան» օրաթերթի Յուլիս 9-ի համարում լոյս տեսած նոյն հարցազրոյցի շարունակութեան մէջ նախարարի օգնականը յայտարարել է թէ՝ անցեալ տարեշրջանում հայ համայնքի բարձրագոյն կրօնապետը իր ձեռագրով, պարսկերէն լեզուով կրօնի պարսկերէն հարցեր է պատրաստել եւ բաժանել դպրոցներում. ի՞նչ բացատրութիւն կարող էք տալ այս մասին:

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. - *Կրթական նախարարութեան պաշտօնատարի կողմից եղած այս յայտարարութիւնը պարզապէս կարող ենք ծիծաղելի համարել: Այդ օրը որ յայտարարութիւնը եղաւ, նկատի ունենալով որ ակնարկ չկար թէ ո՞ր մէկ կրօնապետին է վերաբերում հարցը, եւ յայտարարողը ինչ է ուզում ասել, մենք անմիջապէս հերքում տուեցինք «Ալիֆ» օրաթերթում: Բայց երբ ասում է, որ Հայոց կրօնապետը իր ձեռագրով է հարցումներ տուել, չատ զարմանալի է մեզ համար, քանի որ եթէ կրօնապետ ասելով Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդն է հասկանում, բացարձակապէս իրականութեան հետ չի համապատասխանում իր կատարած յայտարարութիւնը: Այդ օրը մենք մի քահանայ եւս ուղարկեցինք այդ յայտարարութիւնը կատարողի մօտ եւ յայտնեցին որ՝ եկել ենք Առաջնորդի կողմից լմանալու համար թէ՝ ձեր ակնարկը ո՞ր կրօնապետին է վերաբերում, նկատի ունենալով որ Հայ Եկեղեցու Թեհրանի Հայոց Թեմի Առաջնորդը ինքն է մեզ ուղարկել:*

Դժբախտաբար այդ նոյն պաշտօնատարը չէը կարողացել հարցումին պատասխանել, այլ միայն զոհացել էր ասելով որ՝ դուք աւելի բարձր մարմինների հետ լեզու գտէք, ձեր դպրոցի հարցը կարդադրելու համար:

Ինչպէս նկատում է հակասական յայտարարութիւններ են կատարում, որոնք բացարձակապէս իրականութեան չեն համապատասխանում: Այստեղ մենք յայտարարում ենք, ո՛չ մէկ կրօնապետ, մասնաւորաբար մենք, բացարձակապէս նման գրութիւն չենք ուղարկել: Ո՞ր կրօնապետն է որ պարսկերէն է իմանում, որ իր ձեռագրով պարսկերէն լեզուով հարցումներ ուղղի, եւ ինչի՞ ու որտե՞ղ գործադրուելու համար: Սա ուրեմն ինչպէս նկատում է անորոշ մէկ հարց է, եւ ինքը եւս ինչի համար է արծարծել եւ ի՞նչ փաստեր ունի՝ մեզ յայտնի չէ, մինչեւ իսկ մեր ուղարկած քահանային չի յայտնել կրօնապետի անունը: Կարծ ու կտրուկ կարող ենք յայտարարել եւ ասել որ՝ նման գրութիւն, այն էլ ձեռագրով, որեւէ տեղ չի ուղարկուել եւ իրականութեան չի կարող համապատասխանել:

(Շար. 1)

Ի ՅՈՒՇ ՄԱՀՈՒԱՆ 57-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ

ՖԷՏԱՅԻՆ - ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍԸ - ԶՕՐԱՎԱՐԸ

Գրեց՝ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

1878-ին Ռուս զօրքը օսմանեան մայրաքաղաքի արուարձաններուն մէջ կը բանակի: Հաշտութեան առաջարկներուն մէջ է նաեւ Հայոց ապահով կեանքի յանձնառութիւն մը: Մեծ Պետութիւնները համաժողովի են: Ապարդիւն կը դարձնեն ռուսական յաղթանակը: Հոն ղրկուած Հայկ. պատուիրակները կը վերադառնան ձեռնունայն, բերելով սակայն «Երկաթէ չերեփ»ի կարպախօս մը:

Այնուհետեւ, ցեղասպանութեան թաքուն ծրագիրը կը սառնայ ցայտուն եւ երեւոյթ: Ամէն առիթ, ամէն դէպք, որոնց նախաձեռնողն է Ապտիւլ Համիտի՝ կարմիր Սուլթանին միտքն ու ձեռքը՝ պատրուակ է, ջարդի, թալանի եւ անպատուի զուլումներու:

Ճնշուած ազգերու իրաւանց ճանաչումին դէմ, հայկական երկրի բարենորոգումներուն դրոհին դէմ, Ապտիւլ Համիտի օգնութեան կը փութայ, երեւոյթով աներեւոյթ, բայց հզօր դաշնակից մը՝ Եւրոպայի զինեալ հաւաստարակչութեան՝ տիրակալ Պետութիւններու լրբատան ուխտը:

Ռուս բանակը կը քաշուի, Հայոց հողերէն մաս մըն ալ կը պարտուի իր բնիկներէն, եւ Սուլթանը ազատ է հեռապլնդելու, աւարառելու իր դժոխային ծրագիրը:

Հայոց աշխարհը լի է զօրքերով, լբեռեաններով: Օտար հողերէ այլազգի զգթականութիւն մը կը խուժէ Ջարդուող Հայը փոխարինել: Աւոնց պիտի ընդդիմանան «երկաթէ շերեփ» կրող բուռ մը Ֆէտայիներ, որոնք ունին այլեւս իրենց պաշտօնական դրօշը՝ բարենորոգում վերատութեամբ:

Անհատասար են միջոցները, ամէն քայլափոխի կռիւ եւ հոն է միշտ Ֆէտային՝ Աղբիւր Սերոբ եւ իր կորիւնները, Անդրանիկ, Գէորգ Զաւուշ, Հրայր, Սմբատ, Մուրատ, Սեպուհ, Կոտոյեան եւ ուրիշ աննման հերոսներ:

Ծանր հիւանդ է քաջն Սերոբ: Ցուցմունքի եզակի առիթ դաւաճանին հասմայ՝ Ֆէտայի մը ընկճելու միակ կերպը:

Սուգ ու չիւան է հայ սրտերուն մէջ: Ո՛չ եւս է Թուրքին, Քիւրտին սարսափը՝ Աղբիւր Սերոբ:

Թշնամիին խրախճանքը երկար պիտի չտեւէ սակայն: Գլխատուող հերոսի կողմին մարզուած քաջեր կան: Քիչ են անոնք թէեւ, բայց իրարմէ անբաժան ուխտեալներ, պարտաճանաչ, հնազանդ, կարգապահ, վրէժխնդիր:

Սուլթանին կողմէ վարձատրուած, չոյուած, չփացած հրէչին գլուխը կը նեաուի իր կառավարութեան դրան առջեւ:

Անդրանիկի առաջնորդութեամբ Ֆէտային լուծած է իր պետին վրէժը, ու պահ մը զգեստուած Հայոց ոդին կը թեւածէ կրկին՝ մերոնց պահապան, վտանեան սարսուռ:

Անցեալ դարու վերջին օրերն են, 1899: Սասնոյ հայութեան կը սպառնան նոր փորձութիւններ: Հզօր է թշնամին, եռուզեռի մէջ, անոր ահաւոր պատրաստութեան ի տես՝ ժողովուրդը ահ ու դողի մէջ է:

Ֆէտայիները պիտակից են իրենց ծանր պատասխանատուութեան:

Զէ՞նք, զէ՞նք կ'ազազակեն անձկութեամբ՝ աչքերնին Կովկասէն գալիք քաջերուն յղած: Աւա՛ղ. չատ ու չատ քիչ են՝ քան հոգի: Պարտ են հաւաքել, կազմաւորել ուժերը: Իրը պետ՝ յարմարագոյնը Անդրանիկն է, որ Գէորգ Զաւուշի եւ Հրայրի հետ կոչուած է վարել գործադրութիւնը:

Պարտ են փարատել ժողովուրդին յուսալ ազատութիւնը, կը կարօտի ան երկարաեւ, համբերատար, միշտ աւելի ծանր զոհարերութեան:

Պարտ են վտարել ժողովուրդին յուսահատումը, հակազդել թշնամիին, միանգամայն քաղաքական բնոյթ կրող ելոյթով մը:

Անդրանիկ, խումբով մը կ'երթայ պաշարուիլ Առաքելոց վանքը: Խումբը հոն կը դիմագրէ օրերով: Թշնամին բազմաթիւ՝ կուտայ բազում զոհեր: Անճնաութեան առաջարկներուն կը պատասխանէ պահանջելով 1895 Մայիսեան ծրագրով խոստացուած բարենորոգումներուն գործադրութիւը:

Հասած իրենց ակնկալութեան, ցոյց տուած լրտենց անդրդուելի որոշումը, պահն է փչրել թշնամիի սեղմ օղակը: Խումբին երկու բաժիններ միացման տեղ ու ժամ կը նշանակեն ու արդարեւ կը փչրեն չղթան, կ'ապշեցնեն թուրք հրամանատարութիւնն ու օտար ականատեսները:

×

Ինչպէս չատ մը նման առիթներով, արդէն անուանի Մարտիկ, Անդրանիկ ի յայտ կը բերէ վարպետ ռազմավարի ձիրք:

Ան այժմ հերոս է եւ ազգային:

Թշնամին մտահոգ, անչուչտ կատղած, պիտի սաստկացնէ իր ներկայութիւնը: Շէյնիկ, Սէմալի, Կէլիէկիւզանի, Սասնոյ եւ Տալուորիկի բարձունքներուն վրայ զօրանոցներ կը կառուցանեն:

Քիւրտերու գործակցութիւնը Հայոց դէմ կը բազմապատկուի, անոնց անվերջ յարձակումները կը մատնեն պալիք վերջնական հաշուեյարդարի մը պատրաստութիւններ: Ֆէտային կը պատրաստուի զանոնք վռնտել հայ պիւղերէն, ի դերեւ կը հանէ անոնց չատ մը դաւերը՝ յատկապէս Անդրանիկին դէմ լարուած:

Նոր ահազանգի օրեր են դարու առաջին վեց տարիները: Սասուն ամբողջովին չրջապատուած է զօրքերով ու Քիւրտերով:

«Գարձեալ փայլեց Սասնոյ գլխին
Ազատութեան դրօշակ
. . . . . »

«Գուրգէն, վահան, Հրայր - դժոխք
Քաջ Անդրանիկ դեկավար՝
Տալուրիկ լեռներումը
Երջում էին անդադար»:

Անդրանիկ լուսին կը պիտակի իր ուժերու անբասրութեան:

Շնորհիւ իր ռազմավարութեան, ժողովուրդ եւ Ֆէտայի չնչին զոհեր տալով կը հասցնեն զիրենք չրջապատող քսան դիրքի մէջ յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտան, յաճող հակահարուածներով զանոնք քանիցս կը վռնտեն, մեծ վնասներ կը հասցնեն զիրենք չրջապատող քսան հազար զօրքին եւ եռապատիկ քիւրտ ուժերուն:

1904 Թուին Ապրիլ ամսոյ օրերն են:

Հայոց միջնաբերդն է Կէլիէկիւզան, ուր է Անդրանիկ: Ան ու ձախ՝ Տալուորիկ, Իշխանձոր, Շէյնիկ, Տաիրք կը զործեն Գէորգ Զաւուշ եւ Հրայր՝ որ կը զոհուի այս կռիւներուն մէջ:

Յաճող են սակայն կռիւները: Ախո՛ն Ֆէտային չունի թարմ ուժեր, ո՛չ թէն դառնօթ, ո՛չ իսկ հրացանի գնդակ:

Եկած է պահը վերջին փամփուչտները վերապահելու:

Ունին անողոք մահոզութիւն մը՝ ժողովուրդին սպառնացող սպանդը:

Անճնաութեան համար եղած միջնորդութիւնները անընդունելի են:

Ֆէտային կրկին կ'անհետի: Ծմեռնք Տալուորիկ ծերպերուն մէջ, մեծ մասով ժողովուրդը պիտի տանի ու ցրուէ Մշոյ դաշտի պիւղերը:

Հայութիւնը չէր կրցած օգնել Սասունին:

Ան կռուած է հեռուեարար, ու պարտուած զէնքի պակասէն:

Թշնամին զարձեալ չէր յաղթած ձեռք անցընել կռուող ուժերը: Ու Ֆէտայիին այս անճեռնմխելիութիւնը պարտադրեց՝ որ թշնամին սանձ դնէ ժողովուրդ ջարդելու իր անյագ ախորժակին, իր բավանդակ ուժը յատկացնելով զանոնք՝ Ֆէտայիները հետապնդելու գործին: Ի հարկէ ի զո՛ւր:

Տարօնի հայութեան զոհաբերութիւնները ու Ֆէտայիներուն քաջագործութիւնները, աւա՛ղ, չյաղթեցան ակընկալուած բարենորոգումները պարտադրել:

Այլեւս անհրաժեշտ էր պահ մը վերջ տալ Ֆէտայիներու ներկայութեան, քանի անոնց փնտռտուքի գործուղութիւնները նուազ խժդժութիւններ չէին պատճառեր:

Անոնց պետ՝ Անդրանիկ, փաչա տիտղոսով երդուած նոյնիսկ քրդական ողջ ու գովերգներով, կամ պէտք է ձեռք անձնուէր, կամ անոր՝ երկրէն հեռացած բլլալուն հաւաստիքներ տրուէր:

Բնականաբար Տարօնի եւ Վասպուրականի բոլոր արահետներն ու լեռնանցքները խիստ հսկողութեան ենթակայ են:

Անդրանիկ կը յանդգնի, մէկ քանի պետակիցներով Աղթամար կղզին ընտրել իբրեւ հանդիստի հանգրուան: Որոշումը կը գործադրուի ճարտարօրէն, ու երբ կը մատնուի, անկէ խոյս կուտայ օրեր առաջ՝ այն է, մտածուած չափուած ձեւուած որոշում, գործադրութեան մէջ արագ եւ խիզախ, թշնամին խարելու նպատակ:

Թշնամին պէտք է գիտնայ Վան քաղաքէն իր անցնիլը, ուր տեղի պիտի ունենայ իրարանցում. սակայն ան պիտի չյանդգնի Անդրանիկ փաչան բռնելու փորձել ու պիտի գոհանայ անոր պարսկական հողերէն արտաքսմամբ անցած ըլլալը միայն հաստատել:

×

«Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ,
Թնդացնում ես երկինք գետին տեղ չավռայ,
Քաջ անուդ պիտի յիշուի դարէ դար,
Հսկայ լերինք ձեզ ապաստան Անդրանիկ:

Ֆէտայական չարժումը սակայն, իր դարնեկիրին՝ Անդրանիկի նախաձեռնութիւնը եղած չէ:

Ան սկիզբ առած է տեղացիներու կողմէ արդար փոխադարձութեամբ ու ապա ծաւալ գտած՝ կուսակցութիւններու փարումով, օժանդակութեամբ:

Ֆէտայիները եւ Անդրանիկ. իրապէս փառքն ու պարծանքն են այդ վերելքի չրջանին ազգ. գործունէութեան, երբ ուած բազմիցս եւ համօրէն, նաեւ լի ուրախ եմ յայտ բերած են որ Հայն ունի մարտական չնորհք եւս, ու զայն արժանացուցած են օտարներու հիացումին:

Հայրենի հողերէն դուրս, տարիքով փորձառութեամբ հասուն, Անդրանիկ տամնեակ մը տարիներ ունի խորհրդածելու, պատմելու իր ապրումները, զգուշանալու առ որ անկ է Ֆէտայիներու գործունէութեանց անյաղողդութեան պատճառները: Անսալով իր առողջ բնազդին, կը քարոզէ, որ չխարենք ինքզինքնիս ու չխաբուինք, որ օսմանեան նոր կարգուսարքին հաւատաք չընծայենք:

Հայրենիքէն դուրս ան վկան է Հայկական դահլիճներու, որուն անտարակոյս ատարած են ինքն ու իր ընկերները:

Պալքանեան պատերազմներու առիթ Թուրքին տկարութիւնը կը տեսնէ ու իր մէջ յոյսեր կ'արթնանան: Կը գործակցի Մակեդոնացի գինքը հիւրընկալող ընկերներուն եւ Պուլկար բանակին, քանի մը, որուն նահանջութիւնը իրեն է, ապա կայն զարձեալ հաւանութիւն կրող, արձակուած՝ 1909-ի Ատանայի զոհերու նիստերէն ու անոնցմով վաւերացուած:

(Շար. 2)

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին մով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան մով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Սա ձը վու րըկարտ քա:

- Ի՞նչ ըսիք:

- Հասծս սա է որ խելքերնիս գլուխ - նիս բերենք ոչ յառաջդիմենք: Երիտասարդները չեն կրնար մեզի նմանուիլ, մենք անոնց պիտի նմանուինք. լեռը մարգարէին քովը չերթայ նէ՝ մարգարէն լեռան քովը կ'երթայ, կ'ըսեն, աս անցաւոր աշխարհքիս մէջ ինչո՞ւ ասոր անոր հետ գէշ բլլանք:

- Անանկ է նէ մնաք բարով, ձեզի հետ խօսիլ չբլլար:

- Մնաք բարովը կոչտ խօսք է, քաղաքավարութեան ալ դէմ է, բանթուֆլայիս ալ դէմ է, ատիս պիտի ըսես:

- Լաւ. ատիս, ատիս:

- Աս ի՞նչ պաղ ատիս է, քիչ մը խոնարհուելու ես, ապա ձեռքս բռնելով պիտի թօթվես եւ ըսես, կը ներէք, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, զձեզ թողուլ ստիպուած բլալուս, ամօթով մնալուս. ձեր ներողամտութիւնը կը հայցեմ:

- Շատ ապէկ, ատիս, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս:

- Օփլեգիր տը վու բըվուար, միւսիու կիրակոս:

×

. . . . . .

- Մատամը անգամ մը ասիկա թող հաղնի՝ տեսնանք ինչպէս է:

- Մեղայ, ինչ ըսել է՝ ինչպէս է, հարսնիքի, պարահանդէսի մէջ հագնելու բզդեսա է:

- Կուրծքը բաց է ըսիր ոէ ... այսինքն՝ չբլլայ թէ մսխա, կուրծքը, թեւերը պոց բլլան ոէ նորէն ոէքոլթէ բլլայ նէ չբլլա՞ր:

- Զբլլար ճանըմ, քանի որ ամէնքը կուրծքերնին կը բանան, մենք կրնա՞նք դոցել, զանոնք նախատած կը սեպուինք:

- Չէ, զնրենք նախատել չեմ ուզեր, օրէնքը ինսոր է, անանկ ընելու է, անոնց յարմարելու համար եթէ պէտք բլլայ չրջազգեստի թիկունքն ալ բանալ, կը բանանք, միայն թէ զանոնք նախատած չբլլանք:

- Ես, փառք Աստուծոյ, առանք, յաւ գիտեմ, ինչ ընելիքս ալ գիտեմ, ալաֆբանկա հիւրեր քիչ գալու բլլան՝ կուրծքս կը գոցեմ, թեւերս ալ քիչ կը բանամ, իսկ եթէ բոլոր հիւրերը ալաֆրանկա բլլան՝ ան աստեն՝ ուզեմ չուզեմ, կուրծքս ալ պիտի բանամ, թեւերս ալ: Բան մըն ալ կայ որ, պէտք չէ որ հիւրերուն հակառակինք:

- Չէ՛, աս ըսել չեմ ուզեր, սակայն նայէ որ եկող հիւրերը չաս ալ տարօրինակ ալաֆրանկա չբլլան:

Թը՛ք, թը՛ք:

- Անթրէ՛:

- Հրամմեցէ՛ք, մլուսիու Ժորժ:

- Կ'ապաչե՛մ, նստեցէք, ձեր տեղէն մի՛ ելլաք, ալաֆրանկայի մէջ աները ոաքի չելլար:

- Է, մլուսիու Ժորժ, ժամանակը եկաւ, վաղը չէ միւս օրը հարսնիքը պիտի բլլայ, հրաւիրատոմսը գրենք:

- Ես քոքիան պատրաստեր եմ, անոնք մը կարգամ լսենք. եաքէն կը գրկենք ղրկելու:

- Կարգա, տեսնանք:

- Մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, մատամ Նիկոդիմոսը, մատմազէլ Աննիկը մատամզէլ Ֆիլոն, մատամ Մարթան, մատամ Շուշանը, մատամ Զիւմպիւլը, մոնսինիոյ Թորոսը, մոնսինիոյ Ամբակումը, եղբայրը, մայրը, հոյրերը, հօրեղբայրը, մօրաքոյրը, մօրաքրոջ աղջիկը, հօրաքրոջ տղան պատիւ ունին ձեզի յայտնելու թէ մատմազէլ Մարի Նիկոդիմոսեանը մոնսինիոյ Ժորժ Բարթողիմոսեանի հետ պիտի կարգուի յառաջիկայ կիրակի իրիկուն, ճաշէն ետքը, ժամը ալաֆրանկա 6-ին: Շատ լաւ գուարճութիւն պիտի բլլայ, նաեւ տանս: Բոլոր մատամզէլները եւ մատամները տէհոլթէ շրջազգեստ հագած պիտի բլլան, կը խնդրուի պատուել ներկայութեամբ:

- Հրաւիրատոմսին մէջ բաւական ժողովուրդ կայ. բոլորն ալ գալո՞ւ են:

- Անոնք հրաւիրողներն են:

- Ճանըմ, մէկ հարսնիքի համար քանի՞ հոգի հրաւէր կը ղրկէ:

(Շար. 17)

ՖՈՒՖՈՐԸ

(Թղթակ. Հ. Յ. Ջ.)

«ՏՈՒ ՖՍՈՒԿԼՈՑ» ՓՈՓԽԿ ԿՎԱՐՏԱԼԸ

Զ. ԽՈՀԱՆՈՒՐԲ

Գրաքննությունը մեզ ևս մի քանի տարի կանգնեցրեց հայկական կոլտնտեսությունների ճանապարհին։ Ֆինանսական ծանր վիճակ էր ստեղծվել գյուղատնտեսության մեջ։ Ամենուր զգացվում էր ֆինանսների պակասություն։ Ամենուր ուզում էին ընդարձակել տնտեսությունները, բայց չկային միջոցներ։ Ամենուր ուզում էին ավելացնել աշխատանքի վարձատրությունը, բայց չկային միջոցներ։ Ամենուր ուզում էին ավելացնել ապրանքների քանակությունը, բայց չկային միջոցներ։ Ամենուր ուզում էին ավելացնել ապրանքների որակը, բայց չկային միջոցներ։ Ամենուր ուզում էին ավելացնել ապրանքների տեսակները

Տիկին Նոյեմի Ալեանաքեան, Տէր եւ Տիկին Եղուարդ եւ Ժիզել Ալեանաքեան, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ եւ Մարիոն Ալեանաքեան, Օր. Ալիս Ալեանաքեան, Իռէն, Մարի - Ալեքսանտրա, Ժան - Վազդէն եւ Վերոնիք, ինչպէս նաեւ ազգականները ու բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՕՆՆԻԿ ԱԼԵԱՆԱՔԵԱՆԻ

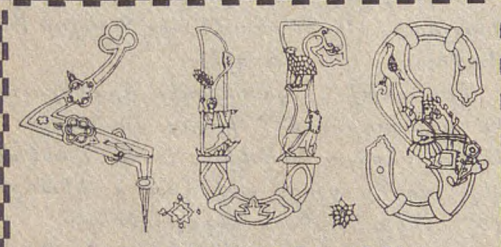
մահը, որ պատահեցաւ Մէյսոն, Օգոստոս 31-ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 4, ժամը 14-ին Իսի Ս. Մարկոմ Առաւածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մէյսոն - Թրիվօ-ի վերջնամատոյնը (ժամը 15):

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիմոնն Տակառեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան եւ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

— Gymnastique féminine,
reprise le lundi 17 septembre
— Cours d'Arménien 1er niveau,
reprise le mardi 18 septembre
— Animation culturelle pour enfants,
reprise le mercredi 19 septembre
— Cours d'Arménien 2ème niveau,
reprise le mercredi 19 septembre
— Danses de caractère arménien,
reprise le mercredi 19 septembre
— Cours d'Arménien 3ème niveau,
reprise le jeudi 20 septembre
— Atelier peinture,
reprise le vendredi 21 septembre
— Cours de cuisine arménienne,
reprise le mercredi 26 septembre
— Ecole de musique - piano,
reprise le samedi 29 septembre
— Stage de littérature,
reprise le samedi 6 octobre

Pour tout renseignement complémentaire,
téléphoner à la M.C.A. de Décines
au 849 - 42 - 97

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ժէռար Բարակեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ կիրակի, Սեպտեմբեր 9-ին, Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարել կուտան մանուկը Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ, իրենց հօր, անհրհօր եւ մեծ հօր՝ (Պոլէնաբըլնակ)՝

ԱՒԱԳԵԼ ԱՒԱԳԵԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առիթով:

Պատարագը կը սկսի ժամը՝ 10-ին, Հոգեհանգիստը՝ ժամը 11·25-ին:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

à St. CYR AU MONT D'OR
Route de Collonges

organisée par l'association
St. GREGOIRE DE NAREG

Dimanche 9 Septembre
de 10 heures à 22 heures

avec l'orchestre NAREG

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԻՍԻ

Դպրոցական վերամուտ Իսիի Հայց. Ս. Ոսկ. եկեղեցւոյ հայկական դասընթացքներուն: Կ'ընդունուին 5-էն 15 տարեկան աշակերտներ: Կը դասաւանդուին հայերէն, պատմութիւն, կրօնք եւ երգ: Ամէն Շաբաթ - Կիրակի, ժամը 9-էն 12, եւ կէսօրէ հաք ժամը 14-էն 17:

Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար պիտի եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ամէն օր ժամը 13·30-էն 17·30:

Հեռ. - 644 - 28 - 52

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Ի. Ը. Միութեան Հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացումը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 19-ին:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Շաբաթ եւ Կիրակի, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12:

-դպրոցական վերամուտ-

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Կեդրոնական Նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Շաբաթ - Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1984 - 1985

Դ. Տ. Վ.-ի 1984 - 85 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանը ունի Մանկապարտէզ, Նախակրթարան եւ երկրորդականի մինչեւ 5րդ դասարան: Դպրոցը ունի իր ցերեկօթիկ բաժնի մօտ, գիշերօթիկի բաժինը:

Ընթացքի սպասարկութիւնը կը կատարուի հետեւեալ ուղղութիւններով. -

Arnouville — Villiers le Bel — Goussainville
Aulnay s/Bois — Sévran — Livry - Gargan
Gagny — Montfermeil — Drancy
Romainville — Paris 20e

Արձանագրութեան համար դիմել Տնօրէնութեան Սեպտեմբեր 1-էն սկսեալ՝ 9-էն մինչեւ ժամը 17:

Հեռաձայն՝ 381 - 01 -72

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար:

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշակերտներ: Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Շաբաթ - Կիրակի օրերը: Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման:

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրատոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի:

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հովիւը Հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.եան քարտուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի միջեւ:

Հասցէները.
Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պօմոնի նախկին Գրիզոր Լուսաւորիչ եւ այժմու ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբի Ա. տարեդարձի հանդիսութիւնները, Սեպտեմբեր 23, Կիրակի, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ՇԱՀԱՆ

ՇԱՀԱՆԶԴ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — 60 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — 60 ՖՐ.
et PARAGES D'EXIL — 75 ՖՐ.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « Ց Ա Ռ Ա Զ »
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
կեդրոնական Սաւուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

Ոսկի Աշունը Երեւանի Մէջ

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

TEL. : **(91) 93 04 90**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՕՐԳԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՇՈՒՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
5

MERCREDI
5 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDE EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամգամա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.780 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.780

ՊԱՐՍԿԱՀԱՑԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ
Ե Ւ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒ
ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—×—

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՐՑ. - Նոյն հարցազրոյցի վերջում վիճակը յայտարարել է, որ վարչապետի նրահանգով եւ կրթական նախարարի պատասխանատուութեամբ մի շտաբ է կեանքի կոչել կրօնական փոքրամասնութիւնների դպրոցական դժուարութիւնների վերահասու լինելու համար, ի՞նչ տեղեկութիւններ ունէք այդ շտաբի գործունէութեան մասին :

ԼԵՒՈՆ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ - (Թեմական Խորհրդի առենապետ). - Մենք յստակ տեղեկութիւն չունենք, եւ մեզ հետ ուղղակի ոչ ոք առնչել է, որպէսզի անցուդարձից տեղեակ լինենք, բայց որոշ փոփոխութիւններ ենք նկատել, որոնց արդիւնքն է վերջին քննութիւնների թոյլատրութիւնը : Նրանից յետոյ երեք անգամ հանդիպում ենք ունեցել տարբեր նախարարութիւնների հետ, խօսակցել ենք եւ պիտի ենք որ վարչապետի հրահանգով է, որ չարունակուել են բանակցութիւնները. մենք յստակի ենք գոնէ մի երեսից եւ յոյս ունենք, որ նախքան յաջիկայ դպրոցական տարեշրջանի սկիզբը մի դրական արդիւնքի կը հասնենք :

ՀԱՐՑ. - Պ. Սաֆիզադէի յայտարարութեան կապակցութեամբ պատասխան ստացե՞լ է Թեմական Խորհրդի կողմից :

ԼԵՒՈՆ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ. - Պ. Սաֆիզադէի առաջին յայտարարութեան առիթով, մենք 8ուլիս 18-ին (Թիւ 27) իրեն յղած նրեք էջերից բաղկացած մի նամակով երեք բացատրութիւններ ենք տուել եւ ամբողջովին հերքել ենք իր կատարած արտայայտութիւնները եւ հիմնաւորել ենք մեր պատճառները, թէ ինչո՞ւ կրօնի քննութիւնը պարտկերէնով հնարաւոր չէ տալ :

ՀԱՐՑ. - Ի՞նչ պարագաների տակ փակուեցին կամ լուծարքի ենթարկուեցին Թեհրանի Հայոց մի շարք դպրոցները, ինչ տոկոս են կազմում դրանք եւ ազգային իշխանութիւնն ի՞նչ քայլերի է դիմել :

ԼԵՒՈՆ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ. - Մեզ զարմացրել կրթա - դաստիարակչական նախարարութեան կողմից կիրառուած վերջին քայլը, այնքան իրապէս կարող եմ ասել Թեմական Խորհրդի եւ Կենտրոնական Հոգաբարձութեան համար այս տարի ուրախալի տարի էր, քանի որ միայն տարուայ ընթացքում մի շարք դպրոցական խնդիրներ ունեցանք, սակայն այնուհետեւ դպրոցների վիճակը հանդարտութեամբ անցաւ եւ աշակերտները իրենց դասերն էին առնում եւ պատրաստուում էին տարեվերջի քննութիւնների համար : Մեզ համար չատ զարմանալի էր, երբ Ապրիլ 28ին (Օրդիբեհեշտ 8) մօտաւորապէս 22 - 23 որ միացած տարեվերջի քննութիւններին մեր ազգային «Նոր Աչի» դպրոցը լուծարքի ենթարկուեց եւ նրանից յետոյ աստիճանաբար եղանք հայ ուսուցիչների տեղափոխումներին եւ այնուհետեւ հայ տեսչների փոփոխութիւններին : Այսինքն դպրոցների մի մասի լուծարքի ենթարկումը («Նոր Աչի» «Մարիամ կոյսերի» տարր., ուղեցոյց եւ մինչ., «Ռոստամ» ուղեցոյց եւ տարրական, «Սահակեան» ուղեցոյց եւ տարրական, «Ռուչեչ» ուղեցոյց եւ «Վաչէ Ցալէփեան» տարրական) մեր կարծիքով յարգելի պատճառներով չէր, Թեմական Խորհուրդը իր բողոքներն է յայտնել Հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին : Պ. Սաֆիզադէն առել է. - «Որովհետեւ հայ աշակերտները կրօնի քննութիւն չտուեցին, դպրոցները փակեցինք» : դա իրականութիւն չէ, մենք դա հերքում ենք, որովհետեւ դպրոցների փակումը կատարուեց նախքան քննութիւնների սկսուելը : Քննութիւնները տարբեր բաժիններում սկսում էին Մարգաղի 1-ին, 5-ին եւ 8-ին (Մայիսի 22, 26 եւ 29) մինչդեռ դպրոցների փակումը, ինչպէս ասուեց, սկսեց դրանից առաջ : Այստեղ Սրբազան Հայրը մի հարցի ակնարկեց, որ ես ուզում եմ պարզ կերպով բացատրել : Շատ պարսիկ ծանօթներ, ընկերներ կամ մեզ հետ խօսակցողներ բանակցութիւնների ժամանակ մեզնից հարցնում էին թէ՝ ի՞նչ կը լինի, որ դուք կրօնը պարտկերէն լեզուով սովորէք : Ամէն մէկ հայ ընտանիքի պարտականութիւնն է հետաքրքրուել եւ Սրբազան Հօր կողմից դրուած մեր կրօնի դիրքը համեմատել այն դրքի հետ, որ առանց մեր տեղեկութեան տպուել է պարսկերէն լեզուով, որպէս փոքրամասնութիւնների համար կրօնի դասագիրքը : Մենք չենք ասում որ այդ դիրքը չենք ընդունում, քանի որ աստուածաճանաչութեան մասին է, բայց սա մեր կրօնի դիրքը չէ : Մեր կրօնի դիրքը տարբեր է եւ այն է որ Հայց. Առաքելական Եկեղեցու օրէնքների մասին Սրբազան Հայրն է դրել : Մեր դրքի մէջ առաջին բանը որ հայ մանուկին սովորեցնում է՝ խաչակնքելն է, կամ թէ՝ ինչպէ՞ս պէտք է աղօթի, սակայն միւս դրքի մէջ նման բաներ չկան :

ՀԱՐՑ. - Կրթական նախարարութեան որոշ պատասխանատուներ ընդհանրապէս մեր կրօնի շուրջ առաջացած դժուարութեան հետեւանքով աշակերտութեան ցուցաբերած վերաբերմունքին աշխատում են բաղաքական գունաւորում տալ, ի՞նչ է ձեր տեսակէտը այս խնդրի շուրջ :

ՎԱՀԻԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ. - (Կենտր. Հոգաբարձութեան նախագահ). - Դպրոցներում ստեղծուած դժուարութիւնները վերջին երկու - երեք տարուայ ընթացքում միշտ կրթական մտահոգութիւն է եղել թէ աշակերտութեան եւ թէ ազգային մարմինների համար եւ երբեք քաղաքական բնոյթ չի ունեցել : Մտահոգութիւնը եղել է կրթական եւ դաստիարակչական եւ դժուարութիւնը հանդիսացել է կրօնի պարտկերէն դասաւանդման խնդրի շուրջ. երբ որ կրթական նախարարութիւնը պարտադրել է կրօնի պարտկերէն դասաւանդումը եւ արդելել կրօնի հայերէն դասաւանդումը, չատ բնական է որոշ հակազդեցութիւններ, որոշ բողոքներ տեղի կ'ունենան մեր աշակերտութեան կողմից, որոնք սխալմամբ մեկնաբանուել են որպէս քաղաքական ցոյց կամ դունաւորում, որը այդպէս չի եղել եւ քաղաքական բնոյթ էլ չեն ունեցել այդ բողոքի ցոյցերն ու հաւաքները :

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Սրբազան Հայր, այս վիճակի մէջ ինչպէս էք տեսնում մեր դրպրոցների ապագան :

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ. - Բնականաբար դժուար է ապագայի մասին մարգարէանալ եւ խօսել, եւ սակայն ես լաւատես եմ, որ այս դժուարութիւնները կը վերանան եւ որոշ եզրակացութեան կը յանգենք, նոյնպէս լաւատեսութիւն է տիրում նաեւ մեր ազգային մարմիններում : Ինչպէս ծանօթ է մեր ժողովրդին, այս դժուարութիւնները այս մի քանի ամիսների ընթացքում երեւան եկած խնդիրներ չեն, չորս - հինգ տարուայ անցեալ ունեն, եւ որոշ փուլերից են անցել. մինչեւ իսկ այնպիսի կարգադրութիւններ եղան, որ մեր դպրոցների դոյութիւնը հիմքից խախտում էր, եւ հայկական դպրոցներ դոյութիւն պիտի չունենային եւ այդ դժուարութիւնները ժամանակի ընթացքում վերացուեցին եւ այսօր համարեա թէ նոյն ձեւի դժուարութիւնները կրկնւում են. անցնող տարիների ընթացքում, յարատեւ աշխատանք, բանակցութիւն, թղթակցութիւն, այս բոլորը եկան մեր ժողովրդի եւ մեր աշակերտութեան մէջ չեչատուորելու, որ իրենց ինքնութիւնը չատ աւելի լաւ ճանաչեն, ինչպէս նաեւ իրենց եկեղեցու օրէնքները, ամէն մէկը իրենը համարի : Երբ ասում եմ լաւատեսութիւն է ներում մեր չրջանակի մէջ, միւս կողմից համոզում ենք որ 17 դպրոցներից մի քանիսը կազմալուծուած են, ուրիշներ փակուած են. հայ տեսուչ դոյութիւն չունի եւ դպրոցից հեռացուած են. որոշ ուսուցիչներ եւս իրենց պաշտօնից հեռացուած են. այս բոլորն էլ երբ նկատի ենք ունենում որ՝ եթէ երբեք այս քայքայուած վիճակի մէջ ինչ լաւատեսութեան երեւոյթներ կան՝ մեզի մնում է մեր իրաւունքների պաշտպանութեան մէջ մեր ժողովրդի միասնականութիւնը ուժեղացնել, որովհետեւ մենք մեր իրաւունքն ենք համարում, համայնքային իրաւունք ենք համարում որպէս կրօնական փոքրամանութիւն՝ պետական ուժ ստացած օրէնք ենք համարում մեր համայնքի պոյութիւնը պետական օրէնքով երաշխաւորուած է հայ համայնքի գոյատեւումը :

Երբ Պետութիւնը մեզ ճանաչում է որպէս կրօնական փոքրամանութիւն, նաեւ որոշ արդիական է տալիս, որ մենք կրթականութիւն ունենալ, այդ պարտականներից լաւագոյնը մեր կրօնն է, որ ոչ միայն եկեղեցու չրջանակի մէջ է, այլ նաեւ դպրոցի մէջ է, որովհետեւ կրօնական հանդամանք ունի մեր դպրոցը. երբ ասում ենք կրօնական հանդամանք՝ այսինքն մէկ կրօնական փոքրամանութեան պատկանող դպրոց է եւ ո՛չ թէ պետական մէկ դպրոց : Հայկական դպրոցը պետական դպրոցից տարբերուում է իր կրօնով :

Դպրոցը մեզ համար նաեւ որպէս հայ փոքրամանութիւն՝ մայրենի լեզուի դասաւանդման տեղն ենք համարում : Երբ ասում ենք որ լաւատեսութեամբ ենք նայում ստեղծուած դժուարութիւնների վերացման նկատմամբ, որոշ հիմունքներ դոյութիւն ունեն այս կապակցութեամբ : Բանակցութիւնները չարունակուում են եւ աշխատանքներ են տարուում. որոշ առաջարկներ եւս կատարուած են կրթական նախարարութեան եւ պետական պատկան չրջանակներին : Յոյսով ենք, որ ի վերջոյ մէկ եզրակացութեան կարող ենք յանգել եւ մեր եկեղեցու օրէնքները այստեղ կը չարունակ : Այս տեսակէտից է, որ ասում ենք լաւատեսութիւն է տիրում, եւ յոյսով ենք, որ այդ լաւատեսութիւնը մեզ չի խաբելու : Միւս կողմից նկատում ենք նաեւ որ դպրոցական դժուարութիւնը զարձել է համայնքային հարց. մեր ժողովրդի մէջ չփոթ է տիրում. ամանք հետանում են : Մեր հայրենակիցների այս երկրից հեռացումով դպրոցական դժուարութիւնները չեն լուծուի, ճիշդ հակառակը, նրանց ներկայութիւնը մեզ համար համրանք է, եւ մեր իրաւունքների պաշտպանութեան մէջ միասնականութեան ոգին ուժեղացնող ազդակ է :

Մեր սրտագին մաղթանքն է, որ նրանք որոնք մտահոգուած են մեր կրթական հարցով եւ դպրոցի ապագայով, նրանք պէտք է որ մնան եւ այս դժուարութիւնների վերացման ճանապարհին իրենց աշխատանքը բերեն : Մենք մեր գոհունակութիւնն ենք յայտնում ազգային մարմիններին, ծնողական խորհուրդներին եւ աշակերտներին, որոնք իրապէս պատնէշի վրայ մնալով մեր իրաւունքները պաշտպանեցին եւ այսօր եւս պաշտպանում են :

×

ՌԱՖՍԱՆՋԱՆԻ - ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 27-ի «Ալիֆ»էն կ'իմանանք որ նախորդ առաւօտը, տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է խորհրդարանի նախագահ Ռաֆսանջանիի եւ Թեհրանի եւ հիւսիսային իրանահայութեան պատգամաւոր՝ Վարդան Վարդանեանի միջեւ :

Վ. Վարդանեան նախ պարզած է հայ եկեղեցւոյ անկախ դիրքը եւ հակիրճ պատմականէ մը հաք, անդրադարձած է Թադէի վանքին, որ բացառիկ արժէք կը

(Շար.ը Դ. Էջ)

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՈՄՐԱՓՈՐՁ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՄԵՌԵԱԼ

ԱՐԱՐՔԸ ՍՏԱՆՁՆԵՐ Է ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ՝ (ARA)

Սեպտեմբեր 4-ի փարիզեան կարգ մը օրաթերթեր արձագանգ կը հանդիսանան Պոլիս կատարուած ոճրափորձի մը, որու հետեւանքով երկու Լիբանանցի մեռած է : Ֆիկարօ, Ինքերքնէշըռնըլ Հերըլտ, Քոթիտիէն կը գրէին որ անծանօթ մը հետաձգեցած է Սթոքհոլմ, խոշտիվթրա փրէսի գրասենեակին եւ յանուն ԱՌԱ-ի Հայ յեղափոխական բանակ - առանձնած է ոչ թէ մէկ այլեւ «քանի մը ոճրափորձ կատարուած Պոլիս, կառավարական հաստատութեանց դէմ» : Այս մանրամասնութիւնը կուտար Քոթիտիէն, մինչ Հերըլտ կ'ըսէր միայն թէ երկու Լիբանանցի մեռած է, երբ ականուած կառք մը պայթած է, իսկ Ֆիկարօ կը գրէր թէ 2 մեռեալներուն մէկը միայն Լիբանանցի է եւ թէ կառքը օդը ելած է Թափպափուլի պալատին առջեւ : Կ'աւելցնէր թէ տէր եղած է ԱՌԱ-ն, որու բանբերը ըսած կ'ըլլայ թէ յարձակումները պիտի չարունակուին Թրք. Թիւրախներու դէմ, աշխարհի այլ վայրերու մէջ : Այս առթիւ կը յիշատակէր ԱՌԱ-ի անցեալ գործունէութիւնը (Պրիւսէլ, Լիզպոն, ուր եօթը մեռեալներէն հինգը՝ հայ երիտասարդներն էին եւ վերջերս՝ Վիէննա) :

Լիպերասիոն այլ բացատրութիւն մը կուտայ մեռեալներուն վերաբերեալ, ըսելով. - «Երկու Լիբանանցիներ մեռան կիբակիին Երկուշաբթի լուսնալիք պիչերը, իրենց կառքին պայթումէն : Ըստ Թրքական իշխանութեանց կը պատրաստուէին ոճրափորձեր կատարելու, ինչպէս կը թուին հաստատել Փարիզ եւ Սթոքհոլմ եղած հեռաձայնային ստանձնումները» :

×

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄՈՆՐԷԱԼԻ ԿԱՅԱՐԱՆԸ

Ընտրութեանց նախօրեակին պայթում մը տեղի ունեցած է Մոնրէալի կեդրոնական կայարանը, որու հետեւանքով առնուազն հինգ մեռեալ կար եւ աւելի քան 30 վիրաւոր : կը կարծուէր թէ այս ոճրափորձը կապ ունի Պասկին այցելութեան կամ դաշնակցային ընտրութեան հետ, որ չատ հաւանարար պահպանողականներու վերադարձը ապահովէ, 21 տարուան հեռացումէ ետք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Իսիլ ԱՄԱ-ն յաղթած է Ա. Ս. Վոլթէռի 4 - 3 :

Ի ՅՈՒՇ ՄԱՀՈՒԱՆ 57-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ

Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ

ՖԷՏԱՅԻՆ - ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍԸ - ՋՕՐԱՎԱՐԸ

Գրեց՝ ՎԱՋԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

(Գ. եւ վերջ)

Մ՛թէ բոլորովին ի զուր անցած են Թափուած Ջանքերն ու զոհերու արիւնը:

Ա՞նքա՛ն հաւասար կը թուին բարեններուն վերջապէս աշխարհ գալը:

Չէ՞ որ օտար մարզպաններ իրը հակիչ՝ դրեթէ Հայոց երկրի սահմաններն հասած են: Պիտի արգարանա՞ն յոյսերը, թէ խարկանք եւ ղեկասանութիւն են զարձեալ ցանցնուած լուրերը:

Այս օրօրմունքին մէջն է որ, 1914-ի կէսին, արեւմտահայութիւնը, հոգին անձկութեամբ լի կը հետեւի ղէպի իրեն յառաջացող պատերազմին: Կ՛եռայ իր բնազդը:

Ի՞նչ կը սպասէ իրեն:

Անդին, ազգին հերոսը, պուլկար վառնա քաղաքին մօտիկ դիւղի մէջէն նոյնպէս կը հետեւի ղէպքերուն: Հոն տարիներ չարունակ, իր զոհուած ընկերներուն յիշատակներովը կը մխիթարուի՝ կորսըւած երազի մը ի յայտ զալուն անձնատուր՝ երբ նոյն ամրան վերջերը, հրահանգի ձեւով կարուկ՝ կոչ մը կը հասնի իրեն, արեւելահայոց անունով մարմնոյ մը կողմանէ, որպէսզի անյապաղ Կովկաս անցնի:

×

Հայ կամաւորական դունդի մը հրամանատարն է, բաղկացած 1200 մարտիկներէ, պիտի զործակցի Թուրքիոյ դէմ զործող Կովկասեան ճակատի ռուսական բանակին, ինչպէս ուրիշ երեք դունդեր:

Հնազանդ է Անդրանիկ:

Օտար խոստումներէ քանիցս խարուած ըլլալիս ենթադրելով համոզուած է որ դինքը հրաւիրողները, այս անգամ, ռուս Պետութենէն ունին ճշդրիտ եւ զրաւոր յանձնառութիւն:

Ցառաջապահներ՝ Անդրանիկ եւ կամաւորներ՝ հայրենի հոզերը կը մտնեն զէն ի ձեռին, հոն կը զանեն կոտորած, աւեր, ամայութիւն, ամէնուրեք:

Խելքէ, մտքէ, մարդկութենէ հեռու կատարուած ոճիրի մը, 1915-ի Ապր. ադէտին վկաներն են միայն՝ կամաւոր եւ Անդրանիկ, ահաբեկ, անզօր:

Հայրենեաց ազատագրումը հետապընդող Անդրանիկ, իր բովանդակ ձիրքն ու կամքը ի սպաս դրած է Տիլմանի մէջ ցոյց տուած յաղթական դիմադրութեամբ, որուն արդիւնքն է անտարակոյս՝ ռուս բանակին մը ոչնչացումէ զերծ մնալը:

Կամաւորներու մարտական չնորհները ռուս զինուորին եւ հրամանատարութեան հիացում կը պատճառեն, որոնց պատակտորումն է մանաւանդ՝ Անդրանիկի յանդուգն ձեռնարկը՝ Պիթլիսի գրաւումը, երբ քանիցս կատարուած փորձերը անյաջող զուրս եկած են:

Ամրողջ երկու տարի, կամաւորը, իր հրացանէն կրակ, անցած տեղերուն վրայ արիւն արցունք կը հեղու, Արեւմտեան Հայաստանի մեծապոյն մասին գրաւումին կը մասնակցի, ու իրը վարձատրութիւն 1916-ի գարնանամերջին կարդալու համար անողոք լուր մը՝ մահագդ մը՝ կամաւորական գունդերուն վերջ տուող հրամանագիր մը:

×

«Անցիր հանդարտ շիրիմների
վրայից,
Հողի տակ էլ թշուառները հուն
չունեն.
Շարան շարան հողաթմբի
խորհերից,
Խուլ մրմունջներ գուցէ լսես
ցաւագին...
Երբ այսթան ցաւ ու արցունք
կայ աշխարհում,
Գա՛հ էլ պէտք չէ՛, եւ ո՛չ
Աստուած երկնքում»:
ԱՒ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Աւեր է Հայաստան, նպատակ կարօտ վերապրողներ միայն:

Կամաւո՞րը, դիխու ցաւ տուող, այլեւս աւելորդ՝ բեռ մըն է:

Հայաստա՞ն, զոյութիւն չունի այլեւս, չկայ, պիտի չըլլայ:

Ու հերոսը՝ Անդրանիկ, պիտի ապրի իր կեանքին ամէնէն տառապալի չրջանը: 1916-ի ամրան վերջերը զաղար է ռուս-թրքական ռազմաբեմի երկայնքին: Վան, Պիթլիս, Մուշ, Խնուս, Երզնկա, Բաբերդ եւ Տրապիզոն, մէկէն ըլլալով կարնոյ ամբոցները, ռուս բանակին ձեռքն են՝ Հայաստան մը՝ առանց Հայու:

Տարի մը թափառական, անողոք աղէտէն չզմած՝ լեռներու ծերպերէն խեղճ ու կրակ էակներ կը յայտնուին զրաւեալ զօտիին մէջ, որոնք իրը հարստութիւն ունին միայն իրենց ողջ մնացած ըլլալը:

Անդրանիկ, կռիւներու առաջին օրերէն սկսեալ, տխուր իրականութեան դիտակից, ռուս հրամանատարութեան խաղերուն ականատես՝ չէր կրցած ծածկել իր հոգւոյն խռովքը:

Կամաւորներուն ցրտումը յատկանշական նոր փաստ մըն էր, քաղաքական դեմնի վրայ եւս մեր կրած ձախորդութեան, աւելին, տապանաքար մը՝ մեր յոյսերուն:

Դժբախտ է ազգը մեր, ներքին անհամաձայնութեան զոհեր բացուած՝ մնայ-ցորդացը քայքայող պատուհաս մը:

Ինչպէս չանդրադառնալ իրրեւ ազգ, անոր անցեալին, անոր մթին ապազային եւ զայն օրուան անել վիճակին բերող պատասխանատուութիւններուն վրայ:

Այս տխուր իրականութեան մէջ, ժողովուրդի հերոսին վրայ կը կեդրոնանայ ամէն յոյս: Անկէ կ՛ակնկալեն, յուսախաբները, զառնացածները, թափառական խլեակները իրենց փրկութիւնը: Բողոք, զարման, յոյս եւ ապատէն Անդրանիկին են ուղղուած, անոր անձը «լացի պատն» է Հայուն ու Անդրանիկ կը տառապի:

×

Ապագան, ինչպէս անհատներու պարագային, համբերել, տակալ պիտցող ազգերուն է:

Մինչ հայ դեկավարութիւնը, իթթիհատական մէջ ընկղմած, դատնութիւններ կը ծամծմէ ու կը տատանի, 1917-ին, իրարու յաջորդող ռուս յեղափոխութիւնները կուգան յոյսի նոր չղեր արձակել, նոր պատասխանատուութիւններ պարտադրել:

Փետրուարեան յեղափոխութիւնը, ազատական յայտարարներով, ապակենդրոնացման ծրագրով, զրաւուած հայրենի մեր հոզերուն վրայ ամփոփուելու եւ մասամբ ինքնօրէն ապրելու հաւատիք-ները ունի մեզի հանդէպ:

Անդրանիկ, բոլորանուէր կը լծուի այդ առաքելութեան, կը հիմնէ «Հայաստան» օրաթերթը Թիֆլիսի մէջ, իր չուրջը հայ արեւմտահայ միտանականութիւն մը, ու ազգային զօրամասի մը կազմութեան համար արտօնութիւն եւ դիւրութիւններ կը արուին:

Բայց այս առաջին յեղափոխութիւնը, պատերազմը չարունակելու կողմնակից, սակայն իր բերած անակնկալով թմրեցուցիչ է, արեւմտեան ճակատին վրայ ձախորդութիւն ալ կրած՝ պիտի տեղի տայ Հոկտեմբերեանին, որ Հայութիւնը կրկին պիտի նետէ, արդէն արնաքամ՝ աւերուր փորձութիւններու մէջ:

Գրաւեալ հողամասերուն ուժերը, «Դէպի տուն» կարգախօսով բոլորովին կը պարպուին, կը մնայ միայն հրամանատարը մը՝ անզօր, զանոնք հայկական սեփականութիւն յայտարարող:

Անդրանիկն է ամէնէն դիտակիցը այդ «Տէքտէթ»ներուն բուն իմաստին ու տատրոպութեան՝ որ, հոգերը պիտի մնան անոնց, որոնք պիտի փութան զանոնք պահել ու պաշտպանել՝ իրենց սեփական զոհաբերութիւններով:

Քաշուող զօրքը, հոն տեղերը ձգած կ՛արձակն ու առատ ռազմամթերք:

«Էրզրումի լեռներէն» ... հնչող ձայներ ահազանգ մըն է իրաւ, նաեւ զերագոյն պատերազմին վերականգնելու հայրենիքը՝ ազատ, անկախ:

Իր կեանքը, վարկն ու համբաւը զոհելու միշտ պատրաստ, հոն է Անդրանիկ, կարնոյ բերդով բուռ մը հոզ, վրան զինուած զրօչ՝ որպէսզի Հայը ներկայ ըլլայ դալիք հաշուեյարդարին:

«Բուռ մը հող մեր ձեռքը, առանց որու ոչինչ կը տրուի մեզի»: Այս է իր անխախտ համոզումը:

Աւա՛ղ, մինակ է Անդրանիկ կարնոյ մէջ, ուր կը տիրէ կատարեալ անիշխանութիւն, լաբիւրինթոս մը: Ո՛չ խոհ օրեր ունի, տասնէ աւելի ինքզինքին իբ խանութեան տէր յայտարարող հատուածները խրատելու, բերդերը կարգի դնելու, զօրքը հնազանդեցնելու, ներքին կռիւները խաղերը չլսատելու, ազգային բաղադին չահին է խնդիրը կարգապահութիւն եւ զոհաբերութիւն պարտադրելու:

Մի՛ մինակ է հոն Անդրանիկ, ո՛չ ոք կուսակցական դերագոյն դեկավարներէն, չկան հայրենասիրութեան առաքեալները, բացակայ են հայասատանեայց եկեղեցւոյ իչխանները:

Անդրանիկ մը կայ միայն, հայածին զօրքի քմահաճոյքին մէջ տատրըտկոյ: Այդ զօրքը պիտի չկռուի: Անդրանիկ, ազգը պարտուած՝ կը լքեն անկախութեան պրատականը՝ կարնոյ բերդերը...:

Այդ զօրքը այլեւս պիտի չկրնայ կատարել Թուրքերու արշաւը: Տկար, հիւծած, կարնոյ առջեւ ներկայացող թուրքանակը, լքուած մթերքով հարստացած վերապրուած վայրերէն թարմ զօրամասեր ուրչ հանած, պիտի չարունակ խուժել մինչ աւելի ու աւելի հեռուները:

Անդրանիկ դէտակից է նամանաւանդ, որ այդ արարքով, իր սերունդը ամայութիւնը կը թողու իրը ժառանգ:

Մխիթար արտաքին ազդակներ պիտի կրնան այլեւս փոխել դէպքերուն ընթացքը, որքան ալ հերոսական ըլլան ու պատուարեր ցոյց արուած դիմադրութիւնները:

Ոտնակոխ է ուրեմն արեւելեան Հայաստան, զրաւուած են բերդեր, ճամբաներ, քաղաքներ: Հատ մը միայն առժամապէս թողուած իրը խարկանք «անկախութեան»:

Առժամեայ է նոյնպէս թշնամիին յաջողութիւնը:

Մեր ժողովուրդը եթէ ուզէ՝ կռուիլ պիտէ: Իր ոգին՝ փչրուած չէ դեռ:

×

«Հայաստանի սոխակները
Էեզ համար
Թող դայլայլեն գիշեր ցերեկ
անդադար.
Անյաղթ մնաս՝ դու Էալ կռուի
սիրահար,
Հայրենիքի տէր ու պաշտպան
Անդրանիկ»:

Անդրանիկի ասուլը արդարև Հայոց երկնակամարին վրայ նոյնպէս չէ դադրած իր փայլը չողացնելէ: Հերոսը թէեւ պիտի հեռանայ հայրենիքէն, սակայն անոր ներախտապարտութեան արժանի մնալով:

Զախտած զօրամարին մէջ պիտի վերածնի հայդուկը, իր հոգւոյն խորը պահ հայ ֆէտայէն կ՛արթննայ: Ան է որ մերժել կուտայ իրեն «չնորհուած» փոքրաթիւ զունդը չցրուել, համեստ քանակութիւն ունեցող զէնքերը չթաթխել, տատարիմ իր կերտած առասպելին չիմանարհիլ իր վերջին հանդիսաններն արձակող

(Շար. 18)

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին հով չերթայ ևէ՝
Մարգարէն լեռան հով կ՛երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ալաֆրանկայի մէջ հարսը որքան հագազանները, զրացիները ունի, բոլորն ալ իրաւունք ունին հրաւիրելու:

- Շատ ապրէ, ուրիչ բան մը պէ՞տք է:

- Վարձով տեղան, աթոռ, ձի, սափոր, դաւաթ, դինի, օղի, րոմ, քոնեակ, վերմուտ, չամբանեայ, քաքաո, մչնթա, սպաչնթ, քընա քընա, սասաֆեթիտա առնե-լու է, սրարմաչէթ մոմ, կապ, վերջապէս ասոնք բոլորը այսօր առնելու է, որ պատրաստ ըլլան· վերջապէս՝ երկու ձեռք ալաֆրանկա նուագախումբ, մէկ զաչնակ, մէկ լաթերնա, մէկ արմոնիք, երկու ձեռք ինճէ սազ, մէկ ջութակ, լավութա եւայլն ապսպրելու է:

- Ասոր պլուխը ալաֆրանկա էր· լչնալով լչնալով ալաթուրքա զարձաւ, ես միայն ալաֆրանկա կ՛ուզեմ, ալաթուրքայէն չեմ ախորժիր:

- Դուն չես ախորժիր ամա՝ ուրիչները կ՛ախորժին· անոնց ալ պահանջը բաւարարելու է:

- Մենք ալ միայն ալաֆրանկա նուագէն ախորժողները կը կանչենք:

- Լսածնիդ չիտակ է, բայց կարդ մը բարեկամներ ալաֆրանկա երաժչտութենեն բան չեն հասկնար:

- Անոնց ալ կ՛իմացուներնք, որ ալաֆրանկա երաժչտութիւնը սորվին, եաթը գան:

- Զըլլար, լոժիէին դէմ է:

- Ալաֆրանկային դէմ թող չըլլայ ատ· լինչ ընենք, քիչ մըն ալ լոժիէի դէմ թող ըլլայ:

- Դուք պիտէք, որովհետեւ ալաֆրանկայի մէջ փեսացուն ասկէ աւելի բան րսելու իրաւունք չունի, լինճի թոյլ տուէք որ երթամ աստուծով հարսնիքի դիչերը կը տեսնուինք, ատիօ, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս:

- Ատիօ, միւսիու ժորժ:

- Թի լա՛ լա՛ թարելա լա՛...

- Մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, մուզիքին չուտ չէ՞:

- Ալաֆրանկայի մէջ չուտ կը սկսին, ուշ կը վերջացունեն, իսկ ալաթուրքայի մէջ ուշ կը սկսին, չուտ կը վերջացունեն: - Վա՛յ մատամ, բարուն, մուզիքով զրազեցանք, ձեր որպիսութիւնը հարցընել մոռցանք: Քոմա՞ն վու քորթէ, մատամ:

- Մերսի պիէն, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս:

- Հրամմեցէ՛ք, նստեցէք, ուրթի մի կայնիք, մոնսինիոյ Կիրակոս, դուք ալ անկ հրամմեցէք, մատամ Կիրակոս, դուք ալ այստեղ նստեցէք, կը ներչէք, որ մէկ - երկու վայրկեան դէնէզ հոս թողնելու հարկաղրուած եմ, ինչ ընենք, ալաֆըրանկայի մէջ աներպատան հոլի պէս դառնալու է, որպէսզի որեւէ անպատչաճ բան չըլլայ, ատիօ, օրուան ... ծօ Թորոս, ով որ զուռը զարնէ՝ կը բանա՞ս:

- Վռնտե՞մ:

- Մի՛ վռնտեր, սակայն ալաֆրանկայի համաձայն մինչեւ անթրէ չբռուի՝ ներս չեն մտնար: Ատոր համար եթէ մէկը զուռը զարնէ, առաջ անթրէ ըսէ, յետոյ բաց, թող չըտեն թէ մոնսինիոյ Նիկոդիմոս ալաֆրանկա հարսնիք կ՛ընէ, բայց ալաֆրանկայէն լուր չունի:

- Ջա՛թ, չա՛թ, չա՛թ:

- Անթրէ, մէսիօ, մատամ, մատամզէլ, հա հիմա բաց զուռը: Հրամմեցէք, վեր հրամմեցէք:

- Մերսի, մերսի, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս:

- Կեցցես, կեցցես, բոլորն ալ տեքոլթէ են առ իրիկուն, տեսնանք մատամիս ինտո՞ը պիտի ընդունի զիրենք:

Ջընկը՛լ, չընկը՛լ...

- Անթրէ, էֆէնտիմ, անթրէ, քաչեցէք թելը:

- Ջրկիրը հո՞ս պիտի գայ:

- Ատուած պերան տայ, հոս պիտի գայ, անթրէ, խաղը պիտի ըլլանք:

- Թրամ բամ թրա՛մ բա՛մ բամ բամ բա՛մ...

Ճընկը՛լ, ճընկը՛լ, ճընկը՛լ...

- Անթրէ, անթրէ...

- Ժը վու սալիւ միւսիու Նիկոդիմոս:

- Ժէ լոնէոր տը վու սալիւ է միւսիու Նիկոդիմոս:

- Վեր հրամմեցէք, մատամ:

- Մատամ մի, ինձի էնսիւլթ է ասիկա, ես տակաւին ամուսնացած չեմ, ես մատզել եմ:

ԲՈՒՓՈՐԸ

(Թղթակ. Հ. Յ.)

«ՏՈՒ ՖԱՍՏԱԼՈՑԻ ՎՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՓԽԻՆ ԸՆԹՆՈՒՄ»

Ա. ՀԱԿՈՒԲՅԱՆ

- Ներկա պահս մեր ձեռքին տարօրինակ մի նամակ է, որ ստացել ենք մեր ընթերցողներից մեկից: Նամակագիրը, որ ինքն իրեն կոչում է «Ֆաստալոցի վյունության փոփխին ընթնում», ուզում է իմանալ, թե ինչ է նշանակում «Ֆաստալոցի վյունության փոփխին ընթնում» արտահայտությունը: Նամակագիրը գրում է, որ ինքն ու իր ընկերները ամեն կիրակի հավաքվում են մի ճաշարանում, որտեղ ուտում են, խմում են, զրուցում են, ծիծաղում են, ինչպես որ ամեն մարդ ուտում է, խմում է, զրուցում է, ծիծաղում է: Ուրեմն ինչո՞ւ է այդ ճաշարանը կոչվում «Ֆաստալոցի վյունության փոփխին ընթնում»: Ինչո՞ւ է այդ ճաշարանի անունը այդպես տարօրինակ

(Շար. Ա էջէն)

ներկայացնել համայն քրիստոնէութեան համար: Ռաֆֆանէլեանի հետաքրքրուած է վանքին վիճակով, եւ խոստացած միջոցներ ձեռք առնել հայ եկեղեցին ծանօթացնելու համար աշխարհին: Ապա, խօսուած է հրատապ հարցին՝ պղծոցնե - րու մասին: Այս առընչութեամբ հոչակաթօլիկամէտ Հաչեմի Ռաֆֆանէլեանի սա պատասխանը տուած է. - «Իմ լաւագոյն բարեմաղթութիւնները փոխանցէք Հայութեան եւ Հայերը ինչպէս միշտ՝ հիմա էլ իրենց պատշաճ կեցուածքով աւելի համակրանք կ'ունենան Իրանի ժողովուրդի մօտ»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ժէռար Բարակեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ կիրակի, Սեպտեմբեր 9-ին, Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարել կուտան մատնաւոր Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ, իրենց հօր, աներհօր եւ մեծ հօր՝ (Պոլէնաբըլնակ)՝

ԱՌԱՔԵԼ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առիթով:

Պատարագը կը սկսի ժամը՝ 10-ին, Հոգեհանգիստը՝ ժամը 11·25-ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Իրենց մօրեղբօր՝ Նշան Թէպոյեանի (Վալանս) մահուան ի յիշատակ, Մարսէյլէն՝ Տիրիկեան ընտանիքը 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
DANS LA JOURNEE :
824. 90. 27
LE SOIR :
415. 31. 43

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ - ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Գոլոմպի եւ Արժանթէոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամ - անդամուհիները, Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 20·30-ին:

Rue Robert Lavergne — 92600 Asnières

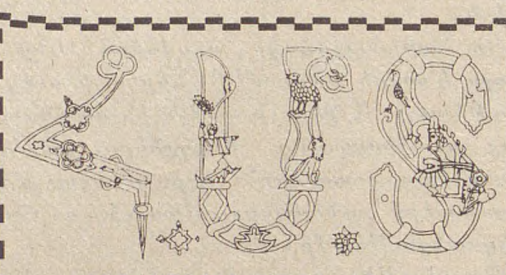
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առանձին սիկինոջ մը հետ բնակելու եւ տան գործերով զբաղելու համար, կը փնտռուի մէջէն տարիքի հայ կին մը:

Հեռաձայնել. -
236 - 37 - 18

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

à St. CYR AU MONT D'OR
Route de Collonges
organisée par l'association
St. GREGOIRE DE NAREG
Dimanche 9 Septembre
de 10 heures à 22 heures
avec l'orchestre NAREG

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

— Gymnastique féminine, reprise le lundi 17 septembre
— Cours d'Arménien 1er niveau, reprise le mardi 18 septembre
— Animation culturelle pour enfants, reprise le mercredi 19 septembre
— Cours d'Arménien 2ème niveau, reprise le mercredi 19 septembre
— Danses de caractère arménien, reprise le mercredi 19 septembre
— Cours d'Arménien 3ème niveau, reprise le jeudi 20 septembre
— Atelier peinture, reprise le vendredi 21 septembre
— Cours de cuisine arménienne, reprise le mercredi 26 septembre
— Ecole de musique - piano, reprise le samedi 29 septembre
— Stage de littérature, reprise le samedi 6 octobre

Pour tout renseignement complémentaire, téléphoner à la M.C.A. de Décines au 849 - 42 - 97

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՊԱՆՏԵՕ

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 12-ին, Շաբաթ օր:

×

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ կրթական մարմինը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանը կը վերաբացուի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 12-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ծնողքները կրնան այժմէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները եկեղեցւոյ պիւռոյատուն:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի բոլոր ծնողքները որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Շաբաթ, Սեպտեմբեր 19-ին, առաւօտեան, Դաւիթեան դպրոցը, 6 բիս փոլանտ, Պուր լէ Վալանս: Կը խնդրուի յարգել ծնողքներէն յարգել արձանագրութեան թուականը:

×

ԽՍԽ

Դպրոցական վերամուտ Խոխ Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ հայկական դասընթացքներուն: Կ'ընդունուին 5-էն 15 տարեկան աշակերտներ: Կը դասաւանդուին հայերէն, պատմութիւն, կրօնք եւ երգ: Ամէն Շաբաթ, ժամը 9-էն 12, եւ կէսօրէ ետք ժամը 14-էն 17:

Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ամէն օր ժամը 13·30-էն 17·30:

Հեռ. - 644 - 28 - 52

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռմէի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Ե. Ը. Միութեան տարաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացումը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 19-ին:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Շաբաթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Bal annuel
de
HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30
dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

ARMENIE 1984

DÉPARTS — RETOURS

06 OCT. ..... 19 OCT.
26 DEC. ..... 08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

ՇԱՀԱՆ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — ՝՝ 60 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — ՝՝ 60 ՖՐ.
et PARAGES D'EXIL — ՝՝ 75 ՖՐ.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « Յ Ա Ռ Ա Ջ »
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
6

JEUDI
6 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ԴՈՒ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.781 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.781

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՌԼԷՆՆԵՐԸ

Մէկը ներկայացուցչական դէմքերէն այն սերունդին, որուն վիճակուեցաւ հին նոր նորին կամրջելու նուիրական առաքելութիւնը:

Սերունդ մը որ ունեցաւ մեծ ուսուցիչներ, քուրմեր եւ որոնց չունչին տակ մշակուեցաւ իր միտքը, զօրացաւ իր կամքը, թրծուեցաւ իր ոգին: Սերունդ մը որ հայութիւնը ծառայութեան ճամբով ընդունեցաւ: Հայաւանդ ձգտումներուն հաւատար զինուորագրեալը եղաւ մանեալ այն տաճարներէն ներս՝ ուր հայութեան պաշտամունք կար եւ զոյամարտի նուիրուած բազին:

Ամբողջական Հայու այս ապրումներով է որ Առլէն Փափազեան մտաւ հանրային ասպարէզին մէջ, հաւատաց յեղափոխութեան ու մարտականութեան, հայ ժողովուրդի մեծութեան եւ ուխտեց ծառայել իր ժողովուրդի արդար դատին:

Երիտասարդ հասակին արդէն իր նկատումը եղաւ անսակարկ, իր համոզումները՝ անխախտ:

Անդրադառնալ եւ խանդավառուիլ ազգային իդէալներու շուրջ երիտասարդութիւն մը որ կազմակերպուեցաւ, դարձաւ չարժում, ստացաւ դիմագիծ: Ցանձնառութիւններ առաւ եւ յանձնառութեան հրաւիրեց ընկերներ, բազմութիւններ՝ ներս տալով կուսակցական աշխատանքներուն եւ հասարակական կեանքին: Վարեց պատասխանատու պաշտօններ, եղաւ առջնորդ դիրքերու վրայ:

Ազնիւ եւ ծառայասէր, կենսուրախ եւ աստուածասէր, ընկերասէր եւ առատաձեռն, իրաւ բաց, ժպտերը դէմքին, խմորուր ըրթներուն՝ Առլէն Փափազեան եղաւ հանգիստի եւ դրաւիչ դէմք մը: Եղաւ այն դիւերէն որ դիտցաւ, ի հարկին, ինքնամոռացում ունենալ հասարակական կեանքին, կազմակերպական հարցերուն, հանրային ծառայութիւններուն մէջ:

Փարիզէն դաւաճ եղաւ սիրուած դէմք մը: Փնտռեց միշտ ընկերներուն, մարդոց դրական կողմերը՝ որպէսզի անոնք դրդեն եւ յաղթահարեն զազափարներու բռնատիրման առջեւ ցցուող խոչընդոտները ու արգելքները:

Առլէն Փափազեանի համար Դաշնակցութիւնը եղաւ միջոց մը. նպատակը՝ Հայութիւն: Ստանձնեց իր հայկականութիւնը դիտակցութեամբ, խոստացանդութեամբ, վեհութեամբ: Երբեք զիջում չըրաւ եւ մնաց անխախտ իր գաղափարներուն մէջ, հաւատարիմ իր ամենախորունկ էութեան, իր մարդկութեան, իր հայութեան:

Առլէն Փափազեան ոգեւին փարած էր «Յառաջ»ի: Անոր մէջ կը տեսնէր անխընամ եւ անվրդով կաղնին որ անտարբեր անարդելիառնութեանց՝ կը չարունակէ իր առաքելութիւնը անշեղ, ի խնդիր ազգային արժէքներու պահպանման, ի սպաս հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն՝ ապրելու եւ ստեղծագործելու աշխատ եւ անկախ իր ամբողջական հայրենիքին մէջ:

Առլէն Փափազեան մտաւ ժամանակի անմոռութեան մէջ: Բայց կը մնայ գաղափարը, միշտ կենդանի: Կեանքը կը չարունակուի վազուան կառուցումին համար: Անպայման, Առլէնի եւ Առլէններու գաղափարները պիտի յաղթանակեն:

Կ. Յ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՑ ՈՃՐԱՓՈՐՁԻՆ առթիւ, Սեպտեմբեր 5-ի թուրք թերթերը չատ բան չեն գրեր, կը գոհանան հրատարակելով պաշարման վիճակի հրամանատարութեան պաշտօնական հետեւեալ զեկոյցը.- «Ա. զօրաբաժնի եւ Պոլիս - Խարիպէ քաղաքներու պաշարման վիճակի հրամանատարութենէն հետեւեալ յայտարարութիւնը տրուած է.-

«Սեպտեմբեր 3, ժամը 01·30-ին Սարայպուրնու սրճարանի մը կառաւարը լիբանանեան թիւ կրող ինքնաշարժի մը մէջ, պայթում մը տեղի ունեցած է: Պայթումի ընթացքին կառքին մէջ գտնուող երկու հոգի, լիբանահպատակ՝ Ալի Մահմուտ եւ Մուհամմէտ Մահմուտ քսպանուած են. պայթումը մեծ վնաս պատճառած է:

«Ձեղուած է որ երկու Լիբանանցիները Թուրքիա մուտք գործած են Օգոստոս 30-ին, Ճիլվէկիօղլի սահմանապահէն: Ձեռք ձգուած տեղեկութիւններէ կարելի կ'ըլլայ հետեւցնել թէ երկու Լիբանանցիները Թուրքիա եկած են ահաբեկչական արարքներու ծրագրերով: Դէպքին մասին հարցաքննութիւնները կը չարունակուին»:

Զիլիի մէջ, Փինոչէի դէմ ցոյցերը չատ բուռն բնոյթ ստացած են Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի: Մի քանի պատահած են Սանթիակօ եւ Ֆրանսացի քահանայ մըն ալ սպանուած է, պզտոր պարագաներու մէջ, որոնց մասին յստակ տեղեկութիւն չկար Չորեքշաբթի առաւու: Այս ցոյցերը «10-րդ փրոթէսթան» կը պարզեն Փինոչէի պետական հարուածով իշխանութեան գլուխ գալուն 11-րդ տարեդարձին առթիւ եւ նպատակ ունին ժողովրդավարութեան վերահաստատումը պահանջելու: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Տարի մը առաջ, տասնամեակին առթիւ, ցոյցեր ծագած էին: Պատերազմական վիճակը վերցուած էր, 5000 աքսորեալները (163·000ի վրայ) վերադարձած էին եւ ներքին նոր նախարար մը նշանակուած ապեոթուրաի (բացուիլ՝ ընդդիմութեան) համար: Բայց ափսոս որ երազ էր...:

ՇԻՎՆԸՄԱՆ Ժիւլ Ֆէռիի կը վերադառնայ, այսինքն կրթական նոր նախարարը տակնուվրայ պիտի չընէ դպրոցը նոր զազափարներով (բոլոր նախորդները ծրագիրներ բերած, կէս - կատար գործ - ծաղրած եւլած գացած են...): Որոշ դասականութիւն մը կը քարոզէ, բոլորովին կը խզէ «Սաւառի քաղաքականութեան» հետ, դովեստներ չռայլելով հանդերձ իր նախորդին, որ երեք տարուան ժամավաճառութենէ զատ, բան մը չբերաւ: Շիվինման մրցակցութեան կողմնակից է, ուսանողը պէտք է դրզապատճառ ունենայ յաջողելու համար.- Հանրապետական «ընտրանիականութիւնը» խորապէս ժողովրդավար պահանջ մըն է, կ'ըսէ:

ԱՐԻԵԼԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ զեկավարը՝ էրիք Հոնէքէր ցնոր տնօրինութիւն յետադէմ արեւմտեան - Գերմանիա կատարելիք 24 ժամուան այցելութիւնը, Խորհ. Միութիւնը վիզա տուած չըլլալով: Այս լուրը մեծ յուսախաբութիւն պատճառած է Պոն եւ նոյնիսկ ճախողութիւն կը նկատուի Հելմութ Քոհլի համար: Բայց խորքին մէջ, երկու Գերմանիաներու սիրաբանութիւնը առաւելապէս Մոսկուան է որ կը մտահոգէ, մանաւանդ վերջին չրջանին, որովհետեւ Հոնէքէր սկսած էր քիչ մը չատ ինքնագլուխ դործել:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 3-ի մրցումներու արդիւնքներն են.-

Դինամօ (Թ) - Մետալիստ	1 - 0
Արարատ - Նեֆթչի	2 - 0
Թալգիրիս - Դինամօ (Մնսկ)	0 - 0
Սպարտակ (Մ) - Դինամօ (Մ)	0 - 0

Նախորդին՝ Արարատ 0 - 2 պարտուած էր Թիֆլիսի Դինամոյին:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ի յուշ իր մահուան Քառասունքին

ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՀԱՆՋԸ

Հանդիստ իր տառապած ոսկորներուն, իր հոգիին, իր տառապած հայութեան: Հասած է հիմա հոն՝ ուր «Նահանջ»ը կանգ կ'առնէ: Պիտի մնայ «Երդ»ը:

Նահանջողը այսօր մեր ամբողջ Արեւմտահայ գրականութիւնն է, որուն երկըրպագուն էր Շահան Շահնուր: Քիչերուն տրուած էր արժանիքը Հայ Գրականութեան անդաստանին դլխաւոր դարպասէն ներս մտնելու: «Նահանջը առանց երդի»ն հանդիսացաւ իր վկայականը՝ բազմելու համար այն պանթէոնին մէջ, որ վերապահուած է իսկական արժէքներուն:

Արեւմտահայութիւնը կրնայ պարծենալ իրմով: Իր կողքին քիչեր լաւագոյնս ապրեցան սփիւռքն ու անոր դալկոտ ապագան: Ոչ մէկ դիրք աւելի այժմէական մնաց՝ որքան իր «Նահանջ»ը՝ քառասունեւվեց տարիներ եառքն իսկ:

Յարդանքը, զոր կը տածէր հանդիպ հայ գիրին ու գրականութեան, դարձուցած էր գինքը ժլատ՝ իր արտադրութեանց մէջ: Կը գրէր՝ երբ ըսելիք ունէր: Որչափ հեռացաւ հայրենիքէն, որքան բացուեցաւ լմացական անջրպետը սփիւռքի եւ հայրենիքին միջեւ, որչափ տառածուեցաւ սփիւռքը՝ վերածելով մեր յոյսերը աղօտ պատկերներու, Շահան Շահնուր զգաց որ մայրենիքը միակ փըրկարար կայծն է՝ ովկիանոսի յորձանքներուն մէջ նետուած վերջին լաստը, հայրենադարձ բազմութիւններուն վերջին լոյսը: Փարեցաւ անոր կիրքով. ծառայեց անհուն զուրգուրանքով ու խոր ակնածանքով:

Այսօր սուգի մէջ է հայ մշակոյթը ու սգաւոր մանաւանդ անոնք՝ որոնք համոզուած են թէ սին պոռոտախօսութիւններով ու ածան լմաստակութեամբ չէ որ լմաստ կը գտնուի սփիւռքի մեր տառապանքի դոյութիւնը, այլ մշակոյթով:

Սուգ ու արցունք մեր աչքերուն՝ երբ կատարի ծանրութեամբ նստած է մորմոքը մեր սիրտերուն մէջ: Ահաւոր հեռանկար մը, իր միախաղաղ տափակութեամբ կը պարզուի մեր աչքերուն եւ կը զգանք որ այլեւս անկարող պիտի ըլլանք «Երդ» մը իակ հիւսելու մեր աներկբայ Նահանջին համար: Շահան Շահնուրի մահով որակն է որ կը մեկնի ու քանակը, աւազ, կը մնայ ու կը ծաւալի: Շահան Շահնուրի անդարձ մեկնումով, երգն է որ իր նուրբ ու ազնիւ մեղեդիով խոյս կուտայ ու կը մնայ ժամերգութիւնը՝ իր ձանձրացուցիչ միօրինակութեամբ:

Շահան Շահնուրի մահով, սփիւռքը կը կորսնցնէ իր դրաղէտը: Զոհրապէն եւ Օտեանէն ետք, չարունակել բարձր պահել Արեւմտահայ Գրականութեան ու մանաւանդ արարողապաշտ Կ. Պոլսոյ մէջ գարբնած ոճն ու ոգին գործ մըն էր՝ զոր կըրնար չարունակել լաւագոյն գրիչը միայն: Անզուգական այդ գրիչն է որ կը փշրուի այսօր, կ'անէանայ: Գրիչ մը որ քառասունեւվեց տարի առաջ, ի տես կորսուող հայութեան, կը մարգարէանար, գրելով հետեւեալ տողերը. «... Պարպուեցաւ Հայոց եկեղեցին, Պոլիս մեկնող նամակներուն թիւը պակսեցաւ ու անտեղ մայրեր լացին»:

Փարիզի գործ սալայատակներուն վրայ թափած մեր արցունքները անկասկած պիտի չզովացնեն իր տառապած հոգին: Բայց եւ այնպէս, երբ իրազութիւնը միշտ ցուրտ պիտի մնայ ու աւելի չեչտուի, իր յիշատակը գոնէ՝ երբ նահանջողները պիտի հեռանան այլեւս՝ քիչ մը չերմութիւն բերէ մտահոգ հոգիներուն:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

1974, Օգոստոս 23

Աուլէն Փափազեան ի հետ(*)

Տեսակցութիւնը կատարեց՝
Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

Ծանօթը ծանօթացնել աւելորդ եւ անտեղի աշխատանք մը պիտի ըլլար մանաւանդ Աուլէն Փափազեանի պարագային: Արդարեւ, զրուցակիցս չուրջ երեսուն տարի է երեւցող անուն մըն է, ըլլայ ազգային կեանքի մէջ, ըլլայ այս թերթին սիւնակներէն ու նամանաւանդ հեռատեսիլի պատառէն: Այսքան երկար տարիներու գործունէութիւնէ մը եաք սակայն աւելորդ պիտի չըլլար հանդիպիլ իրեն, զանազան հարցերու մասին իմանալ իր տեսակէտները, հարցումներ ուղղել իր անձին ու համոզումներուն չուրջ, վերջապէս կատարել պինք աւելի ևս ծանօթացնելու փորձ մը: Պատրաստած եմ անշուշտ հարցումներ, բայց մեր խօսակցութիւնը կը վերածուի տեսակցութենէ աւելի զրոյցի մը: Առաջին իսկ հերթին կ'ուզեմ գիտնալ, թէ կեանքի իրագործումները ո՞ր չափով կը համապատասխանեն իր սկզբնական յաւակնութիւններուն ու ան կը պատասխանէ.

- «Բնականաբար դաստիարակ ծնողքի մը յարկին տակ մեծցած եմ եւ մեր առօրեայ հիւրերը ազգային գործերով զբաղող մարդիկ եւ ուսուցիչներ եղած են: Կըրնաք երեւակայել մթնոլորտը, բայց չեմ կարծեր որ առաջին չրջանին իսկ այդ բոլորը ուղեղիս մէջ կազմաւորած ըլլան ճամբաս: Սակայն մանկական կամ պատանեկան տպաւորութիւններս եւ ապրումներս ենթաշխարհիս կամ ենթակայութեանս մէջ տեղ մը փորագրուած պէտք է ըլլան, որովհետեւ տարիներ եաք մէջտեղ ելաւ որ այդ օրերուն իսկ գծուած է կեանքիս գործունէութեան գոնէ մէկ որոշ ուղղութիւնը: Իսկ այդ գործունէութիւններս անպայման հայկական չրջանակի մէջ չէ որ կը կատարուէին, ա՛ր գործին ալ ձեռնարկէի, պիտակցաբար կը գործէի որպէս հայ եւ զարմանալիօրէն, վերջին քսանեւհինգ տարիներուն, Ֆրանսական հեռատեսիլ մտած օրէս, միակն էի որուն հայ կ'լսէին, հակառակ անոր որ այդ ընկերութեան պաշտօնեաներուն չնախչախիչ մեծամասնութիւնը fոգմոփոլիք մարդիկ էին, լեհ, հրեայ, չեխ, եւայլն, ու ամէն անգամ որ հետս կը խօսէին, իրենց համար յատակ էր, թէ կը խօսէին Հայու մը հետ:

«Գալով ձեր հարցումին, թէ ո՞ր չափով իրագործած եմ նախասիրութիւններս, կրնամ ըսել, թէ գոնէ հայկական զգայումներս եւ հայութեան օգտակար ըլլալու ցանկութիւնս առօրեայ ապրում մը եղած է, նոյնիսկ երբ աշխատած եմ օտար գործերու վրայ: Ուզած եմ որ անունս տեսակ մը ոճ ըլլայ, առորոշութիւնս եւ ոճս նոյնացած տեսնել, այսինքն իմ ապրումներով հայկական զրոյմ տնել օտար գործերու վրայ: Բնականաբար կարելի բան չէր Մառսէլ Իմէի պէս գուտ Ֆրանսացի զրոյի մը գործերը ժապաւէնի վերածել եւ հայկական զրոյմ դնել: Բայց կար առորոշութիւնս, հայկական անունս եւ երբ այդ ֆիլմերը կը յուցադրուէին միլիոնաւոր մարդոց պատառներուն վրայ, ուրախութիւնս կ'երեւար ո՛չ թէ անձիս, այլ Հայ անձիս: Անկա առաջին երեսն է: Թէ ամպխիոնիներ ունէի եւ զանոնք չկրցայ իրականացնել, չեմ կարծեր որ այդ զգացումը ունեցած ըլլամ: Չեմ կրնար ըսել, թէ ուրիչ բան ի՛նչ կը ըլլալ, բայց աւա՛ղ, չկրցայ ըլլալ: Եթէ մանրամասնենք հարցը, կրնամ ըսել, թէ կ'ուզէի մեծ արկածախնդիր մը ըլլալ, բայց չեղաւ:

«Բացատրեմ միտքս: Ինձի համար աւանթիւրը մեծ է երբ որ կատարուածը հասարակէն դուրս ըլլայ, գործուած ըլլայ լուսանցքի վրայ: Լուսանցքին վրայ գործուող արարքը կրնայ լաւ ըլլալ, կրնայ վատ ըլլալ, բայց երբ առինքնող է, երբ դուրս կուգայ սովորականէն, հասարակէն, արժանի կը դառնայ աւանթիւր կոչուելու: Իսկ միւսը գռեհիկն է, հասարակ, անպէտքը: Ալ Քափոնէն մեծ արկածախնդիր մըն էր, չէ՞: Այո՛ եւ շատ մեծ: Պաշտամունք կրնամ չունենալ անոր հանդէպ, որովհետեւ պաշտամունքը հաւատքի հարց է, իսկ արկածախնդիրը վերջնական հաւատքներ չունի, բայց հիացում ունի:

«Ես Լիբանանը առած էի որպէս լրվանգիէն, այդ իմաստով քիչ մը անդիմադիմ քիչ մը փերեզակ, բայց կարծիքս փոխելի ու սկսայ հիացում ունենալ Լիբանանցիին վրայ: Այդ հիացումս ծագեցաւ այն վայրկեանին, երբ տեսայ որ զրամին կառչող, զրամին երկրպագու այդ ժողովուրդը կրնայ նոյն այդ զրամին համար ոճիրներ գործել, ոճիրներ, որոնք զուրկ կուգան հասարակէն: Զգացի որ նոյնիսկ ամէնէն ժխտական երեւոյթի մը առջեւ կարելի է հերոսանալ, մեծնալ, իմաստաւորուիլ: Այդ մարդոց բանի մը համար մեռնելու եւ մեռցնելու պատրաստակամութիւնը չափազանց տպաւորած է զիս: Կրնայ ըլլալ որ միայն զրամի համար չէ, կրնայ նաեւ հողի համար ըլլալ, բայց իմ տպաւորութիւնս այս է: Ներքացնել ոճիրը եւ հասցնել դատաստակիչին...: Երբ մարդ պատրաստ է մեռնելու, այդ պատրաստակամութիւնը կը փոխէ նպատակին էութիւնը, կ'իմաստաւորէ զայն:

«Այս մտածումներէն մղուած պիտի ուզէի, որ իմ ժողովուրդս ալ պատրաստ ըլլար մեռնելու թերեւս աւելի վեհ զաղափարի մը համար: Եթէ այդ պատրաստակամութիւնը մենք ունենայինք, չեմ կարծեր որ այսպիսի աշխարհացրիւ բազմութեան մը վերածուէինք:

«Երբ աւանթիւրիէ ըլլալ կ'ուզէի, տակաւին սինեմայի հանդէպ փափաքս յայտնուած չէր: Սինեմայի յեռապայ ընարութիւնս թերեւս կը համապատասխանէ քիչ առաջուան ակնարկութեանս, թէ ուզած եմ արկածախնդիր մը ըլլալ, ծանօթանալ անծանօթին, ընել բաներ զորս հասարակ մահկանացուներ պիտի չկարենային ընել, ապրիլ կեանքը վայրկեանի մը մէջ, ապրիլ սէրերը խտացած, մէկ վայրկեանի մէջ, չկեդրոնացնել սէրերս մէկ բանի վրայ, չկեդրոնացնել հետաքրքրութիւններս մէկ բանի վրայ, զմայլիլ ղեկղեկ ստեղծագործութեան մը առջեւ մէկ վայրկեանով զարձեալ: Անկա թերեւս հիմնական զեր խաղացած է տպարէզի ընտրութեանս մէջ ու մասամբ մըն ալ յաղուրդ ուզած եմ տալ այն անձին զոր չեմ եղած: Բայց երբ մանկք սինեմայի աշխարհին մէջ, կը տեսնէք, որ սինեման աւանթիւր է հանդիսատեսին համար եւ ոչ թէ ընդլին: Այս իմաստով թերեւս ձախողած եմ կեանքիս մէջ, որովհետեւ աւանթիւր ներշնչող գործեր չինած եմ, բայց այդ աւանթիւրը ես ապրած եմ զրասենեակիս կամ սթիւտիոյին չոր պատերուն մէջ: Կ'ուզէի կեանքս աւանթիւրի վերածել, բայց վերջ ի վերջոյ կեանքը չէ որ աւանթիւրի վերածեցի, այլ՝ ուղեղս: Գրասենեակիս մէջ նստած ճամբորդեցի շատ նեղ կամ լայն օրերով, բայց բուն աւանթիւրը չարժում էր, իսկ ես վերատեղեցի զայն արուեստական ձեւով, բայց ոչ կեանքով:

«Եթէ կ'ուզէք, պատմեմ հայկականութեանս հետ կապուած մանրամասն մը, թելեվիզիոնի աշխարհէն: Ուրեմն, քանի մը տարի առաջ, կ'ուզէի Վահէ Քաչայի Լա Քան վէպը ֆիլմի վերածել: Ծրագիրը ընդունուեցաւ եւ ըստ տեսութեան հրապուրիչ ուեցանք այն ժողովին, ուր կը խօսուի դերասաններու ընտրութեան, տեսական եւ ուրիչ հարցերու մասին: Երբ հարցուցին, թէ որո՞նք պիտի ըլլային դերակատարները, տուի Կրեկուար Ալանի անունը, ինչպէս նաեւ Մարսել Տալիոյի: Գիտէք որ Ալան Հայ էր: Երբ ուզեցին պիտանալ թէ երաժշտութիւնը ո՞վ պիտի յօրինէր, տուի Կառվարենցի անունը: Յանկարծ թեթեւ ժպիտներ նկատեցի պատասխանատուներուն դէմքին վրայ ու քանի կը ժպտէին, ես ալ ժպտեցայ ու ըսի. «Մոռցայ ըսելու որ դերձին հեղինակը հայ մըն է, Վահէ Քաչա, իսկ բեմադիրը, որ կը խօսի ձեզի հետ, Ֆրանսացի է, բայց հայ է. կրնաք վրատահ ըլլալ սակայն, որ ժապաւէնը պիտի ըլլայ Ֆրանսական ժապաւէն մը, Ֆրանսացիներուն համար»:

«Անկա կը պատմեմ զոյց տալու համար, որ Հայութիւնս զգացնել պահանջմար է եւ կարելի էր առաւելութիւններ քաղել անկէ եւ ոչ թէ առաւելութեան բարդոյթներէ»:

«Հայկական պատկանելիութիւնս կ'ապրիմ ամէն վայրկեան, նոյնիսկ երբ նպատակահարմարին քով կ'երթամ կամ կ'երթամ հաց պնդելու: Իսկ երբ ալ զիս որպէս հայ կ'ընդունին, որպէս հայ կը գնահատուին»:

- Որո՞ւնք եղած են ձեր գլխաւոր գործերը:

- Տասներեք գործեր պատրաստած եմ հիմնուած Մառսէլ Իմէի գործերուն վրայ, իսկ 1981-ին, որպէս Ֆրանսական էսփրիի պատկերացնող ժապաւէնները, առնուազ ներկայացուցչան երեք Ֆեստիվալներու, մէկը՝ Մոնթէ - Քառլօ, միւսը՝ Քանն, իսկ երրորդը՝ Նիս - Եորք: Տարիներ առաջ պատրաստած ժապաւէններուս վերայատնումը անակնկալ մը եղաւ ինծի համար ...

- Ձեր գործերուն մասին խօսելէ առաջ, պիտի խնդրէի որ արագ ձեւով մը ընէիք ձեր կեանքին պատմութիւնը, ո՞ւր ծնած էք, ե՞րբ ծնած էք, ե՞րբ հասած էք այս երկիրը, ի՞նչ պարագաներու տակ:

- Կեանքիս պատմութիւնը չատ ալ կարեւոր չէ, բայց քանի կը խնդրէք, ընեմ...: Ուրեմն ծնած եմ Յունաստան, 1925-ին: Պատերազմի առեն անցայ Գերմանիա, Ֆրանսա կայք հաստատելու յոյսով: Աշօթութիւն կար Յունաստան ու ես միամտօրէն կարծելով թէ կրնամ Գերմանիա անցնիլ, ապա չոգեկառքը առնել ու հասնիլ Փարիզ, հաշիւներս հիմնովին չրջուեցան: Գերմանիա երբ ներկայացաւ տեղւոյն հայ քահանային, ան թելադրեց ինծի ներկայանալ ոստիկանութեան՝ կացութիւնս օրինականացնելու համար, կրկնելով թէ Յունաստան չէի՛ դանուիր, այլ...: Երբ ներկայացայ ոստիկանատուն, ձերբակալեցին զիս, զրեթա ածիլեցին ու նետեցին բանտ: Մէկ օրէն միւսը, մարդու վիճակէն անցայ կենդանիի վիճակին: Ասիկա կը պատահի 1942-ին: Շատ դժուար եղաւ ամիսներ անցուցի այդ բանտին մէջ: Կ'աշխատէի ճամբայ չինողներու հետ: Կային Հունգարացիներ, Յոյներ, Չեխեր: Ռուսական ճակատը սկսած էր վտանգուիլ, հետեւաբար որոշեցին մեզ այդ ճակատը փոխադրել՝ իրամ փորելու համար: Տեսայ որ փոխանակ Փարիզ հասնելու, Ռուսաստանի ճամբան պիտի բռնէի: Հնարք մը մտածելով հիւանդացայ, կուրացի մէկ աչքէս ու այնքան հաւատացի այդ ցաւի դոյութեան որ հաւատաց նաեւ բժիշկը ու որոշեցին զործողութեան ենթարկել զիս: Մերժեցի ըսելով, թէ կ'ուզէի հայրենիքս մօտ երթալ ու հոն ենթարկուիլ զործողութեան: Փարիզ կ'ուզէի որ զրկեն զիս: Հոն էին մօրաքոյրներս: «Վրանի՞ս խնդալ պիտի տաք Ֆրանսայի բժիշկները ի՞նչ պիտի մտածեն երբ տեսնեն ձեր վիճակին լրջութիւնը» ըսին: Աւստրիացի էին վերահաս բժիշկները: Հասկցած էին թէ ինչո՞ւ կ'ուզէի զործողութեան ենթարկուիլ, հետեւաբար պահեցին կուր աղիքս: Վերջն է որ արտօնեցին որ Ֆրանսա դամ՝ տանելու համար օրով կազդուրուելու: Ճեռայ Լեհաստան պիտի երթայի: Այդ դարս եղաւ:

«Փարի՛զ, ուրեմն Լամարթին, Յունաստանէն Հայեր կային, ռեզիստանսէն մարդիկ կը ճանչնային, թուղթ մը հայթայթեցին ինծի, քորսիքացի՛ եմ, հարց տուին: Երբ ըլլական պատասխան տուի, «Մենք ալ քորսիքացի ենք» ըսին: Ոստիկանատուն տարին զիս: Վախցայ որ ինծմէ թիւնս երեսան կ'ելլէ, մանաւանդ որ զրպանս հայերէն նամակներ կային: Հասատացուցին որ Հրեայ չեմ, չատ մօտէն քննեցին ու կրնաք երեւակայել նուաստացումը որ զգացի...: «Հա՞յ էք դուք» եղաւ վերջին հարցումը: «Ձէ՛ քորսիքացի եմ» :«Ցոյն չէ՞ք»: «Ձէ՛»: Ձէին հաւատացած, բայց քանի որ միայն Հրեայ կը փնտռէին, ապատ արձակեցին զիս: Գիտէք թերեւս որ իւրաքանչիւր հրեայի վրայ զրամական նուէր կը ստանային այդ մարդիկը այդ օրերուն:

«Ապրէս պահպանելով, զերմանական չանցերու մէջ խյնալով, բռնուելով ժամանակը անցաւ, մինչեւ որ եկաւ Ազատագրութիւնը, ու սկսայ դրքուշ տալ: Ամերիկացիս տեսակ մը առաջին քայլը եղաւ: Մօրաքրոջս մօտ կ'ապրէի, կ'ուզէի անկախանալ, ծնողքս բերել տալ: Վերջապէս եկան, անցան Տէսին, ուսուցչական տպարէզով զրազեցան: Տէսինի չորրորդ Ճանակը նեղ զալով, մէկ տարի մնալէ եաք, եկայ Փարիզ, մտայ Վօժիռարի այգի զպրոցը, ուր սինեմայի օփերաթէօրի գործը տորվեցայ ու անկից եաք ծանօթացայ Մալաքեանին:

«Երբ որ զպրոցէն ելայ, առաջին աշխատանքս Վեռնէօյին - Մալաքեան - հետ կատարեցի: Յետապային, երկու տարի եւս առիթ ունեցայ աշխատելու նոր հետ որպէս օգնական, անկէ եաք ալ որպէս փորմիէ ասիսթան - ռեալիզաթէօռ այլ տեսակ Ֆրանսայի այլ բեմադիրներու հետ:

«Մինչեւ 1957, Ֆրանսական չարժանկարին համար կարճ ժապաւէններ պատրաստեցի, աշխատեցայ Փիլո Լառայի, Հանրի Ժանսոնի եւ ուրիշներու հետ:

«1960-ին է որ ապրեցայ մեծ յաջողութիւն մը: Երկար ժապաւէն մը ես էր պատրաստ էր ամէն ինչ, պիտի իրագործէր, բայց չուրը ինկաւ: Անցած զարձայ, որ ապագային զիս չատ մը յաջողութիւններու առջեւ պիտի դնէր եւ որովհետեւ ամուսնացած էի, հետաքրքրուիլ չէի կրնար ամիսներով անչրջիլ մը նստել, այլապէս, ընտանեկան պարտաւորութիւններս պատճառ եղան, որ ընդունիմ, ցաւով, հետաքրքիլ մանել, որովհետեւ ինծի համար ամպիսիոն մը չէր: Ցետոյ մը ձախողութիւն, բայց նաեւ կեանքի ապահովութիւն: Գոնէ հասարակութեան կրնայի ներկայանալ պետական պաշտօնեայի հանդամանքով կամ հաղուստով: Ու տեսայ, որ թելեվիզիոնի մէջ ամէն ինչ չատ հեչա կ'ընթանայ: Վերջ գուած էին սինեմայի դժուար վայրկեանները: Մանաւանդ որ սինեմայի պատրաստութիւն ունէի, հետեւաբար աւելի յարդուած էի ու առաջին օրէն ունէի իմ անձնական յայտարերներս:

«Սկսայ մասիսոնէրներու կարճ յուցադրութիւններով: Այդ յատուկները չարունակուեցաւ մինչեւ 68: Տօնական օրերու մէջտ զիս կը կանչէին, որպէս մասնագէտ նման ժապաւէններու: Նոյն միջոցին կատարէի ճամբորդութիւններ դէպի Բրեւելեան երկիրներ, Ռումանիա, Պուլկարիա, Լեհաստան, եւայլն, որպէսզի ներ պատրաստելու եւ քիչ մըն ալ Ֆրանսան կը ներկայացնէի միջազգային Ֆեստիվալներու: 68-էն եաք, կատարեցի չարք մը արկղի մրցումներու ռեալիզաթէօռի պաշտօնը: Օփերաթէօրի գործը մէկ կողմ դրած էի սահմանափակ զբաղելով: Նոյն տարիէն, սկսեալ, երբ սկսին Մառսէլ Իմէ մեռած չէր, ձեզի գործերը ժապաւէնի վերածելու իրաւունքը կալիմարէն: Անկէ եաք պատրաստեցի խոշոր տիէկօ Ֆոլրիի եւ վօլէօր տը Տիէօ գործին ժապաւէնը: Անկէ առաջ ալ ըրած էի վառիէթէներու չարք մը, այսօրուան Տրնւքերի Շան գլխին համապատասխանող:

«Օրին մէկը Հարաւային Ֆրանսա պանդոկ մը գացած էի: Վերջին օրը երբ հաշիւս ուզեցի, պանդոկին տէրը մերժեց դրամ առնել: Պատճառը ուզեցի գիտնալ: «Դուք, ըսաւ, ան, ամէն չարաթ մեզի համոյք կը պատճառէք, ձգեցէք որ ասիկա մեր նուէրը ըլլայ»: Ինծի համար համոյք մըն էր որ Ֆրանսացիները Հայ մը կը պատուէին: Կուգամ առաջին բանաձեւս. երբ գործի մը մէջ որոշ տեղ մը կը հատնիք, առանց հայկական նիւթեր ջրամիլու, եւ կրնաք Հայու անունը բարձր պահել, ասիկա ուրախութիւն մըն է, զբաղանց համոյք մը: Երբ ամէն չարաթ յայտարերիս վերջաւորութեան անունս կ'անցընէի, իւրովի կ'ըսէի, թէ հինգ Պուռսայի կամ Թուլուզի մէջ Հայ մը պիտի կարդայ եւ ուրախանայ:

«Ուրեմն, մինչեւ 1974, վառիէթէներու չարքը չարունակեցի, յետոյ սկսանք խաղերու յայտարեր մը: Այդ ժամանակ, երբ մասնագէտ չէի վառիէթէներու, մարդիկ չատ զարմացան, թէ տասնամեակ ֆիլմերը թողած թելեվիզիոնի ամէնէն կարեւոր յայտարերը յանձնեցին մէկու մը, որ նման աշխատանք չէր կատարած: Ինծի համար տեսակ մը զրաւ էր, ցոյց տալու, թէ ամէն ինչ ստեղծագործութիւն է, թէ կարեւորը բոլորին նոյն լրջութեամբ մօտենալն է: Ուրեմն, պատճառ մը չկար, որ չյաջողէի:

«75-էն եաք, սկսայ տեսակ մը լաբորատկան անգէրներ, ապա մինչեւ 79 խոսկանը զբաղեցայ արուեստի գործերով: Ներքեսիոն անունով յայտարերիս մըն էր, ուր ամէն անգամ նոր նիւթ մը կը չօշափէի, բայց երաժշտութիւն, ըլլայ պար, ըլ-

(Շար. Դ. էջ)

si ARLEN...

Clément LEPIDIS

Arlen, nous voici de nouveau toi et moi en amicale conversation car j'ai l'impression que nous ne nous sommes pas tout dit durant les douze années qui nous lièrent d'amitié. Mais comment savoir que la solitude habiterait l'un de nous par le départ de l'autre ? Comment prévoir l'arrivée du dernier moment ? Aujourd'hui j'ai peur de comprendre pourquoi tu pleuras dans mes bras lorsque nous nous séparâmes lors de notre dernière rencontre chez toi: et moi, ne pouvant refouler mes larmes, je t'ai vu attendre devant ta porte le départ de l'ascenseur pour la refermer. Je ne devais avoir de tes nouvelles que par le gris d'un faire-part.

Pour toi, la vie n'avait de sens que dans la sincérité, tu repoussais tout sentiment frelaté, pierre d'achoppement de tous rapports humains. Ton amitié était précieuse à qui la méritait. Combien de fois je surpris dans ton regard ce sourire qui t'allait si bien avant que tu ne l'offres, symbole de l'infinie bonté qui t'habitait.

Quand nous discutions de nos projets cinématographiques, nous étions en symbiose totale sur le sens et la direction à donner à notre démarche. Sur le fond et la forme, nos conceptions étaient si voisines que nous aurions pu passer à l'exécution immédiate sans entamer les longues discussions polémiques en pareilles circonstances. J'ai toujours refusé de travailler avec quelqu'un d'autre que toi malgré les propositions qui me furent faites et je ne le regrette pas.

Jamais nous ne fûmes en désaccord sur toutes les grandes questions qu'il nous arrivait de débattre et quand nous abordions le problème de la politique, notre convergence était totale puisque le sort de l'humain restait au centre de notre argumentation. Tu croyais en l'homme et haïssais les idéologies qui les divisent. L'injustice n'avait point sa place en toi. Elle te faisait mal. Tu ne l'admettais pas. Toi, fils de ce peuple arménien, martyr, comment ne t'aurais-je pas compris !

Arlen, nous n'en avons pas fini ensemble; du fond de ta retraite tu m'empêches de dormir car je découvre à mon tour, et de façon définitive, la première injustice des choses de ce monde quand le destin nous retire les meilleurs de nos amis. Des êtres exceptionnels traversent notre vie à la façon de météores et disparaissent avant même que nous ayons eu le temps, outre d'épuiser l'amitié, mais de débattre des problèmes comme nous l'eussions voulu. Pourquoi nous voler un temps qui nous eut apporté tant d'autres satisfactions et de joies nouvelles ? Mais je coninuerai avec toi le dialogue. Il sera intérieur et j'imaginerais tes réponses. Pour revenir à un plan plus prosaique, sais-tu mon frère qu'il m'arrive de penser à toi devant un plat de cueuftés, alors je me dis : Ah comme Arlen les aimait ! Je te vois croquer dans un piment et j'entends le son de ta voix si particulière dans un «orhhh» de satisfaction sensuelle qui n'appartenait qu'à toi seul. Je te le dis, tout m'est occasion de penser à toi : devant une assiette comme à voir un de ces bons films américains dont tu étais amateur. Et je me dis : Ah si Arlen était là ! Si Arlen voyait ça ! Si Arlen... Si Arlen...

ՎԵՐՋԻՆ ՋՐՈՑՑԸ ԱՌԼԷՆԻ ՀԵՏ

Գրեց՝ Կ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Կեանքի բնական մի օրէնք է: Հարազատի կամ բարեկամի իսկական արժէքը կարող ենք լրիւ գնահատել երբ նա այլեւս ոչ ևս է:

Առլէն 35 տարուան բարեկամս էր: Բայց հիմա, հէնց այս տողերը գրելիս, երբ նա այլեւս չկայ, զգում եմ այդ բարեկամութեան բովանդակ ծանրութիւնը եւ նրա թողած պարապը: Երկար տարիների մեր անսպառ զրոյցները եղան առանց դափնու տերեւների: Ինչպէս ասում են Սպանացիները՝ «գինուորների եւ բարեկամների միջեւ դողեւտները աւելորդ են»: Վիճում էինք չարունակ, երբեմն խայթելով դիրար, բայց միշտ էլ հանդիպում համոյքով եւ իրար փնտռում կարօտով:

Գաղափարական նոյն ատապանի մէջ չէինք մկրտուել: Այլ էր եղել մեր դաստիարակութիւնը, մտքի եւ հոգու մնունդը: Եւ ամէն մէկս մնացինք տարբեր ափերի վրայ: Սակայն, խոստովանեմ, նա ընդլայնեց իմ հորիզոնը: Զօրացայ գինք լսելով: Որովհետեւ պարզապէս նա ինձանից չատ աւելի թրծուած էր ապրային հարցերում՝ պատմական, գրական, քաղաքական դիտելիքներով: Շատ անգամ, մեր կրքոտ վէճերից առն էր վերադառնում բորբոքուած, երբեմն «կոտր - ընկած», զգալով իմ փաստարկումների տկարութիւնը եւ դիտելիքներիս սակաւութիւնը: Եւ այդ վիրաւորանքը դառնում էր խթան եւ ինձ մղում որ աւելի կարդամ, պրպտելով ու վերաքննելով անցեալի իրադարձութիւնները, թօթափելով որոշ նախապաչարումները:

×

Մի օր, 1953-ին, ժամադրուել էինք սովորական Տիամանթէո ճաչարանում: Առլէն ներս մտաւ ձեռում դրօշակի պէս բարձր բռնած մի գրքոյկ ու հանդիսաւոր չեչտով արտասանեց մի քառեակ՝

«կարող են մարդիկ խախտել լեռներին,
Ու բազկի ուժով սանձել գետերին. -
Բայց ո՞վ է կարող
Ժամանակների վճիռը եղծել,
Եւ դիւցազնութեան կապոյտ երկնքում
Շողացող աստղին վարագոյր բաշել···»

- Ի՞նչ է, հարցրի, հիմա էլ Օմար Խայամո՞վ սկսար երգուել:

- Այս գիրքը, սիրելիս, բերած եմ քեզի համար, պատասխանեց ժպտալով: Գիտեմ որ հեղինակը մեր լաւագոյն բանաստեղծներէն է եւ··· դաշնակցական է:

Ճաչեցինք, կատակեցինք, վիճեցինք՝ ըստ սովորութեան: Հրաժեշտի պահին, Առլէն պարագ համարեց յիշեցնել·

- Անպայման կարդա՛: Կան որ չման գրքոյկը անգիր կ'արտասանեն: Դուն ալ, վստահ եմ, պիտի սիրես և շատ հարցեր պիտի լուսաբանուին մտքիդ մէջ: Բայց չմոռնաս վերադարձնել: Այլեւս սպառած գիրք է:

Երեկոյեան գրքոյկը կարդացի: Երկու անգամ: Ու բռնկած հոգեվիճակով, դիչերուան ուշ ժամին հեռաձայնը բացի·

- Լսիր, Առլէն, տուած գիրքդ կարդացի, աւելի ճիշդ ասած՝ լափեցի: Հիանալի՛: Եթէ այսպէս է մտածում եւ զգում իսկական դաշնակցականը, իսկոյն կարող ես ինձ թեկնածու արձանագրել···

Այդ գիրքը Անդրանիկ Ծառուկեանի «Թուղթ առ Երեւան»ն էր:

×

Տարիներ անցան ու Առլէնի խորհուրդով բազմաթիւ գրքեր կարդացի: Նրա՛ սիրած հեղինակների գրքերը՝ Ռուբէն, Ս. Վրացեան, Ա. Ծառուկեան, Շ. Շահնուր: Ծանօթացայ իր պաշտած կուռքերին: Նրա ցանկութեամբ էր որ մի օր էլ, առաջին անգամ լինելով, այցելեցի «Ցառաջ»ի խմբագրատունը: Շաւարշ Միսաքեանի այս պատնէշը որին, բաղեղի նման, նա մնաց փարած:

Յետագայում, հետզհետէ, մեր զրոյցների եւ վէճերի ընթացքում, այլեւս որոշ չափով կարողանում էի մնալ ··· Ջրի երես: Անշուշտ չէի բաժանում յաճախ նրա տեսակէտները, մանաւանդ հիմնական հարցերի չուրջ: Նրա վերլուծումները եթէ միշտ համոզիչ չէին, բայց վարակիչ էր նրա խանդավառութիւնը: Առլէն չըղթայուած էր մեր ծանր ու խռովայոյզ անցեալին: Կառչած մնաց պատանեկութեան չրջանի իտէալին, նոյնիսկ եթէ այդ իտէալը թւում էր պատրանք: Հաւանաբար այդ պատճառով էր որ նրա համար հայրենիքը մնաց չատ - չատ հեռու մի հանդրուան՝ «ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ···», բայց եւ այնպէս մօտիկ հետեւում էր հայրենիքի իրագործութիւններին, հետաքրքրւում Հայաստանի վերելքով ու ցաւերով:

Առլէն խորապէս զգում էր հայկական Սփիւռքի նահանջը եւ իր ցաւը թաղնում էր հեղնող արտայայտութիւններով, զուարթ սրախօսութիւններով: Նա զգում էր մեր նահանջը, սակայն չէր հրաժարւում հաւատալուց, թէ Սփիւռքը կարող է չարունակել դոյատեւման պայքարը, թէ լինել -չլինելու հարցում Սփիւռքի սեփական ուժերը բաւարար են այդ պայքարին: Այդ կէտում նա մնաց անդիջող եւ չհանդուրժեց որեւէ ֆոմփրոմի:

Այդ ներքին տագնա՞պն էր արդեօք որ այս վերջին տարիները դառնութիւններ կուտակում էր իր հոգում եւ մաշեցնում Առլէնը: Արդեօ՞ք հանրային կեանքում նաեւ օրէնք է, հաւատարիմ ու զգայուն հոգիները դառնում են խոցելի: Մի բան որոշ է: Ընտանեկան կեանքով որքան երջանիկ եւ բաւարարուած, հանրային կեանքից դառնացա՛ծ թողեց Առլէն այս աչխարհը···:

×

Մի տարի միասին գնացինք Ցունաստան: Մի տեսակ ուխտագնացութիւն Առլէնի համար դէպի իր ծննդավայրը: Հաճելի օրեր ու ժամեր անցկացրինք հելլենական գուարթ եւ ինքնատիպ մթնոլորտում: Ցաջողեց ինձ սիրելի դարձնել այդ երկիրը, իր աչխարհը:

Մի օր էլ, իմ չար բախտից, տատամոքսի տուր ցաւեր ունեցայ, ճաչի ժամին ոչինչ չկարողացայ ուտել: Ինքն էլ հրաժարուեց ճաչելուց, պատճառաբանելով թէ «բնա՛ւ անօթի չէ»: Չհատատացի ի հարկէ: Առլէն ճաչասեղանի առջեւ (այն էլ յունական) «բնաւ անօթի» չլինի՞···:

Անտրամադիր առանձնացայ սենեակումս, եւ որոշ դեղերով մի քիչ հանգըստանալուց յետոյ, մտայ իր սենեակը: Եւ ի՛նչ տեսնեմ: Բարեկամս նստած սեղանին, առաջը հաց - պանիր և կարմիր կարմիր մի չերտ ձմերուկ, ընկերակցութեամբ մի չիշ «ուզո»ի եւ յունական մեղեդիների՝ սուսիկ - փուսիկ բաւարարում է «բնաւ անօթի չեղող» իր պահանջը: Ցանկաւորի իր վիճակից նա փորձեց դուրս գալ մեղսակից արդարացումով՝

- Մտածեցի, որ եթէ չուտեմ, կրնամ եւ ալ տատամոքսի ցաւեր ունենալ քեզի պէս···

Այլեւս տատամոքսի կամ ուրիշ ցաւերի մտահոգութիւն չի պիտի ունենաս, Առլէն: Ցաւը հիմա մէջս է, մի տեղ, երբ դուս չկաս, իմ բարեկամ, իմ սիրելի ընկեր···:

31 / 08 / 84

LETTRE OUVERTE

ou simplement

Mon cher Arlen !

Tu nous a joué un mauvais tour. Tu es parti le premier. Je pensais que tu resterais avec nous encore un bon moment.

Après ta sortie de l'hôpital tout paraissait en ordre. Prudent tu ne faisais pas encore de projets, mais je pensais que tu allais me dire bientôt « si on reprenait le scénario que nous étions en train d'écrire»?

Je ne voulais pas te forcer. Le destin l'a fait à ma place. J'aimais travailler avec toi. Lorsque nous sommes partis sur la Côte pour adapter «*La Canne*» pour la télévision, tu étais plein d'enthousiasme. Tu ne laissais rien passer. Moi qui suis de nature paresseuse tu me forçais à reprendre chaque dialogue et tu avais raison.

Plus tard nous avons collaboré à la rédaction du *CHYPRIOTE* que tu voulais réaliser. Tant pis.

Quelques jours avant le grand départ, tu étais chez moi, assis sur mon fauteuil, tu m'as demandé si j'allais écrire la suite du *POIGNARD DANS CE JARDIN*. Je t'ai répondu vaguement. Tu étais attristé car tu tenais à cette suite qui raconte l'histoire de notre peuple. Je regrette de ne t'avoir pas répondu plus fermement.

D'habitude quand tu repars de chez moi je te laisse dans le couloir. Cette fois-ci je t'ai accompagné jusqu'à l'ascenseur. Tu allais partir en vacances, pas très longtemps et nous nous sommes donné rendez-vous courant août.

Je ne te reverrai plus mon cher Arlen, nous ne discuterons plus ensemble, nous ne déjeûnerons plus ensemble. Et j'écris ces phrases, un poignard dans le cœur. Il m'arrive certains soirs d'entendre ta voix et de rire de tes plaisanteries. Il m'arrive en passant par certaines rues de détourner mes yeux. La plaie est encore vive.

Et puis souvent je me dis, non j'ai révé, Arlen va venir frapper à ma porte, ce n'est pas possible...

Je n'ai pas l'intention ici de raconter notre amitié. L'amitié ne se raconte pas. C'est un état d'esprit. C'est une complicité. Et dès notre première rencontre, nous avons pratiqué cette complicité. Elle nous a réussi puisqu'aucune ombre n'est venue la ternir. Tu connaissais tes défauts, je connaissais les miens, nous les avons fait couler dans la même rivière durant plus de trente ans. Il m'arrivait de mentir avec les autres, jamais avec toi.

Tu avais une qualité rare : l'absence d'artifices.

Il est trop tard pour que je retrouve un ami de ta trempe.

Moi je suis resté célibataire. Et toi tu es devenu grand'père. Tu me parlais souvent de ta famille mais un prénom revenait toujours à tes lèvres: Anahide. Je ne sais pas comment se passaient vos tête-à-tête, mais chaque fois que tu prononçais son prénom devant moi c'était avec tendresse. Quelquefois en vous voyant j'éprouvais un vague remords. Je me disais que j'avais laissé échapper une occasion mais j'étais trop préoccupé par mes livres. Et je le suis encore, c'est mon destin.

Lorsque mon *Poignard* a paru tu étais fou de joie. J'avais l'impression que c'était toi qui l'avais écrit. Tu en parlais à tout le monde.

Mon cher Arlen je ne te quitte pas. Tu seras toujours présent à mes côtés.

Et vous, chers lecteurs, lorsqu'on vous dira qu'Arlen Papazian est mort du cœur, dites-vous que lorsque son cœur battait un peu trop vite, il battait en partie pour tous les Arméniens.

VAHE KATCHA

(Շար. Ը. էջԷն)

Կ՚ուզէի հարցնել նաեւ ձեզի, թէ ինչպէ՞ս էք ընդունում այն փաստը, որ Ձեր ընտանիքի անդամներից մեկը՝ Ձեր հայրը, ապրում է Ամերիկայում, իսկ Դուք՝ Ձեր մայրը եւ քոյրը՝ Հայաստանում։

- Ես ինձ համար ոչ մի հարց չունեմ, ոչ մի խնդիր չունեմ։ Ես ինձ համար ամեն ինչ պարզ եմ որոշել։ Ես գիտեմ, որ ես ինչ-որ բանի համար եմ ծնվել, ինչ-որ առաքելություն ունեմ կատարելու, եւ ես ինձ համար որոշել եմ, որ ես ինձ նվիրելու եմ իմ ժողովրդին, իմ հայրենիքին, իմ ընտանիքին։ Ես ինձ համար ոչ մի հարց չունեմ, ոչ մի խնդիր չունեմ։ Ես ինձ համար ամեն ինչ պարզ եմ որոշել։ Ես գիտեմ, որ ես ինչ-որ բանի համար եմ ծնվել, ինչ-որ առաքելություն ունեմ կատարելու, եւ ես ինձ համար որոշել եմ, որ ես ինձ նվիրելու եմ իմ ժողովրդին, իմ հայրենիքին, իմ ընտանիքին։

- Ընչուտո՞ւ եք դուք հաճախ եւ, ինչո՞ւ եք ամեն տարի գալիս Հայաստան։ Ինչո՞ւ եք ամեն տարի գալիս Հայաստան։ Ինչո՞ւ եք ամեն տարի գալիս Հայաստան։

- Ես, որպեսզի այդ ընտանիքների միջեւ կապը չխզվի, որպեսզի մենք միասին լինենք, որպեսզի մենք միասին ապրենք, որպեսզի մենք միասին ուրախանանք, միասին տխրենք, միասին ապրենք։ Ես ինձ համար ոչ մի հարց չունեմ, ոչ մի խնդիր չունեմ։ Ես ինձ համար ամեն ինչ պարզ եմ որոշել։ Ես գիտեմ, որ ես ինչ-որ բանի համար եմ ծնվել, ինչ-որ առաքելություն ունեմ կատարելու, եւ ես ինձ համար որոշել եմ, որ ես ինձ նվիրելու եմ իմ ժողովրդին, իմ հայրենիքին, իմ ընտանիքին։

- 1980-ին ի վեր, ձեր աճուրդն ինչպէ՞ս կը փոխուի։

- Ես, որպեսզի ձեզ հետաքրքրությունը չկորչի, ես ամեն տարի ինչ-որ նոր բան եմ ավելացնում, որպեսզի ամեն տարի ինչ-որ նոր բան լինի

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
7
VENDREDI
7 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.782 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.782

ԵՒՆ ԱՐԱՐԱՏԸ ԼԵԶՈՒ ՈՒՆԵՆԱՐ ...

ՏԱՊԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ ...

ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ՏԱՊԱՆ ՄԸ ՇԻՆԱԾ ԵՆ ԵՂԵՐ...

ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂ ՄԸՆ ԱԼ ԱՐԱՐԱՏԸ ԾԱԽԵԼ Կ'ՈՒԶԷ

—×—

Մինչ «կը փնտռուէր» Նոյեան տապանը, ինչո՛ր կը չարունակէին գրել Թուրք Թերթերը: Այրուին, որ լրագրողի մը հետ տեսակցեր է 3200 մեթր բարձրութեան վրայ, հետեւեալը ըսեր է. - (Օգոստոս 26). -

. ես Ատաուծոյ մէկ մխիթարն եմ: Այն վայրկեանէն սկսեալ երբ ոտք դրի լուսնին վրայ, զգացի Ատաուծոյ գոյութիւնը: Ո-ւշեցի նուիրուիլ կրօնական հարցերու:

Ատաղանաւորդ ձէյմս Այրուին յայտարարեց որ ներկայիս առանց ազօթելու այլ չի դներ բերանը եւ կրօնական նիւթերու նուիրուած հիմնարկ մըն ալ հաստատած է: Հոսկէ - հոնկէ նուիրատուութիւններ կը սպասայ իր հետազօտութիւնները յառաջ տանելու համար:

ձէյմս Այրուին այն կարծիքը յայտնեց թէ Սթէֆինսի կողմէ գտնուած բեկորները չեն կրնար պատկանիլ Նոյի տապանին: Ոչ ոք կը հաւատայ ասոր, ըսաւ Այրուին: Ես կը հաւատամ որ Նաւը կը գտնուի Արարատի գագաթին վրայ:

Բօմ Ուայթ, որ Այրուինի հետ կ'աշխատի եւ որ 1977-ին ու 1979-ին Իւզնիվիի երթալով հետազօտութիւններ ըրած էր, չահեկան գաղափար մըն ալ նետեց չէջեզ: Այն ըսաւ հետեւեալը.

- Հայերը, ատենօք Նոյի տապանին նըմանող նաւ մը չինած էին ու պղնդած էին որ ասիկա Նոյի տապանն է: Թերեւս այսօր գտնուած բեկորները Հայերու կողմէ չինուած նաւուն բեկորներն են:

Այս գաղափարը նորութիւնն գաւ (Հայերը ե՞րբ չիներ են այդ տապանը...), Օգոստոս 28-ի «ձումհուրիյէթ»ի մէջ, Ուղղ Մումճու հետեւեալ «խորհրդածութիւնները» կ'ընէ: Լա՞նք թէ խըզանք...

«Նաւը քալեցնողը նաւապետ է» կ'ըսեն: Նոյեան տապանին նաւապետը ըլլալ ուզողներն ալ Արարատ լեռը կը մագլցին: Աճպարեան նաւէն իջնելով Նոյեան տապանը նոսիլ չանացող ատաղանաւորդ Այրուին կը չարունակէ փնտռտուքը:

Նախկին քաղաքագէտներէն Քասըմ Կիւչքի ընկերը դիւտարար՝ Սթէֆինս ալ Արարատի լեռէն բերած տախտակի մը կտորով դէպի Ամերիկա թռեր է: Տապանը փնտռելու ձեռնարկող անգլիացի մըն ալ լերան լանջերէն հրացանով զարկեր է: Ատաուծոյ սիրոյն ինչե՞ր տեղի կ'ունենան մեր գիտնականները լրած տա լերան լանջերին:

Անոնք որոնց համբան Արեւելեան Պերլինի անցած է, տեսած են թէ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Պերլինը իրարմէ բաժնող պատին ձախակողմը Պերկամայի թանգարանը կը գտնուի: Գերմանացին այս պատմական կառոյցը Պերկամայէ մաս առ մաս փրցնելով փախցուցեր եւ իր երկրին մէջ կառուցեր է:

Անգլիացիք 1968-ին, Պոլիսէն փախցնելով Լոնտոնի մէջ գետնի տակ Պոլսոյ մէկ ապարանքին բացման հանդիսութեան ժապաւէնը այն առենուան Հանրապետութեան նախագահ ձէվտէթ Սունայի կտրել տուած էին:

Գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, կը ցուցադրուին պատմական կառոյցներ, թուրքիայէն փախցուած բեկորներով: Թուրքիա, պատմական արժէք ներկայացնող իրեղէններու մաքսանենգներու համար կատարեալ ազատ վաճառատեղի մըն էր տարիներէ ի վեր...:

Հիմա, Ամերիկայի դիւտարարը, «Ասիկա Նոյեան տապանին մէկ բեկորն է» ըսելով ձեռքի փայտի կտորը մամուլին ցոյց տալով կը համարձակի ըսել որ «ասիկա Ամերիկայի մէջ քննութեան ենթարկել պիտի տայ»:

Շատ լաւ, հանդոյը կտոր մը փայտ առնելով, ասիկա Նոյեան տապանէն բեկոր մըն է ըսելով Ամերիկա տանելու իրաւունք ունի՞: Բնական հարստութիւնները ու մշակութային արժէքները մինչ ա՞յս պէ՞ս կը պահպանուին: Ճանըմ, այդքան խորհելու ի՞նչ պէտք կայ: Եթէ պէտք ըլլայ Արարատ լեռն ալ կը ծախենք ոմանց... Նախ քուէյթցի գործի մարդ մը կ'առնէ: Հաւաքական բնակարանի փոխին տասանորդը կը պահպանէ: Յետոյ ամերիկացիի մը կը ծախէ: Ամերիկացին ալ Նոյեան տապանը (անշուշտ այդպիսի բան մը եթէ գոյութիւն ունի) զայն կ'առնէ եւ Ամերիկա կը տանի, այնտեղ կը ցուցադրէ ճիշդ այնպէս, ինչպէս եղած էր Պերկամայի թանգարանին առթիւ:

Այրարատաւորդ Այրուին Արարատ լեռ բարձրացած առեն ըսեր է որ «ինքզինքը հիմա Ատաուծոյ աւելի մօտիկ կը զգայ»: Պատուհասի պիտի ենթարկուի «կեավուրբուճ»ը: Ինքզինքը (մեղա՛յ, մեղա՛յ) այժմէն սկսաւ Սուրբ կարծել: Եթէ պատահի որ նաւու նմանող փայտեայ կոյտ մը գտնէ, այրեցանք: Իսկոյն կրնայ նոր կրօնք մը տարածել: Այնպէս է քիչ մը բարձրերը ելլողներուն գլուխը անմիջապէս կը դառնայ: Կը կարծէ թէ վարին ներըը ղեկավարելու համար ինք Ատաուծոյ կողմէ պաշտօնավարուած է: Օրինակները չե՞նք տեսներ մինչ:

Այս Այրուինը, քրիստոնէութեան մէջ նոր աղանդի - մաղանդի մը խօսնակը չըլլայ:

Պիտի յիշէք: 1977 Օգոստոս ամսուան 1 - 22 օրերուն մինչեւ, ամերիկացի լրագրող Սըլզպէրկէր եւ Անգլիոյ Փարիզի մեծ դեսպան Նիքօլա Հէնտէրսըն, վանի Զաթաք զաւառակին, նախկին անուամբ «Մուքթա» նոր անունով պահչէսարայ գիւղի չրջանին ազգապրական մասնայատկութիւնները պրպտեր, աւելի վերջ ալ Ամերիկայի հեռատեսիլէն յայտներ են որ այս պրպտումներու արդիւնքէն կը կը տեսնուի թէ մնացորդները հայկական քաղաքակրթութեան բեկորներ են: Սըլզպէրկէրը, այն առենուան Ուժի եւ Բնանական Աղբիւրներու Գործավար Քեամրան Ինանի իբր հիւրը Թուրքիա եկած էր:

Հարցը այդ թուականին օրակարգի բերուած է էրզինճանի Մերակուտական Նիյազի Իւնսալի կողմէ: Ներքին Գործավարը Քօրքութ Էօզալ, վերոյիշեալ Ամերիկացին «ճուկ որսալու համար» մեր երկիրը եկած ըլլալը պաշտօնապէս մը Մերակոյտի նախագահութեան տեղեկացուցեր եւ պէտք զգացեր է որ Իւնսալի հարցումներուն Քեամրան Ինան պատասխանէ:

Թուական եւ համա՞ր. տանք ուրեմն:

Ներքին Գործոց Նախարարութիւն, Ապահովութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւն, 1977 Դեկտեմբեր 2 եւ 1282 - 178 թիւ:

Իրականութեան մէջ այսպիսի տարօրինակ այցելութիւններէ եւ հարցուփորձերէ կը կասկածի մարդ:

Ի՞նչ էր մեր ըսածը: Այո, Նոյեան տապանին մասին է որ կը խօսէինք: Մեր բնելիքը հետեւեալը կրնայ ըլլալ: Նոյեան տապանը կը ծախենք Ժողովուրդին եւ հայրենակիցները անոր բաժնեթուղթերը կը գնեն:

Ցետոյ երբ Տապանը գտնուի, օրէնքի զօրութիւն ունեցող որոշմնագրով մը արժեթուղթերը կ'աւելցնենք: Ցետոյ այդ Տապանը, յառաջիկային կրկին միջին

(Շար. Դ. էջ)

JOURNAL de GENÈVE

GENOCIDE ARMÉNIEN

NOUVELLE ENQUÊTE de l'O. N. U.

—×—

Օգոստոս 31-ի «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի մէջ, Ժան Իվի կ'անդրադառնայ Հայերուն ցեղասպանութեան հարցին, մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբին նիստին առթիւ (տես «Յառաջ», Օգոստոս 11 / 12 եւ Օգոստոս 24) եւ կը գրէ ի մէջ այլոց. -

«Համաձայնութեամբ - բայց չատ դաղանապահութեամբ - ընդունուած բանաձեւ մը ՄԱԿի մարդկային իրաւանց ենթայանձնախումբին կողմէ (Օգոս. 28ին) հաստատելով Պէնճամին Ուայթէքըրի (անգլիացի մանանպէտ) լիազօրութիւնը ընդհանուր վերաքննութիւն մը կատարելու եւ այժմէականացնելու «Ցեղասպանութեան ոճիրին զսպումին և կանխարգելման հարցին ուսումնասիրութիւնը», բացայայտ կերպով անկիւնադարձ մը կը պարզէ ՄԱԿ-ի քաղաքականութեան մէջ հայկ. հարցին նկատմամբ: Այս լուրին առընչութեամբ, յօդուածագիրը կ'արձագանգէ նպաստաւոր կարդ մը կարծիքներու, ի մասնաւոր Տիկին Վերենա Կրաֆի, որ խօսելով յանուն «Ժողովուրդներու ազատագրութեան եւ իրաւունքներու միջազգային լիկային» չեչատած է որ՝ «Փաստերը կը վիճան եւ ամէնէն այլազան աղբիւրներէն, ի մասնաւորի բազմաթիւ երկիրներու դիւանագիտական արխիւներէն (ի չարս որոնց՝ Մեծն - Բրիտանիա եւ Ամերիկա) եւ աւելին՝ գերմանական դիւաններէն ոռոնք, իրրեւ օսմանեան կայսրութեան դինակիցի դիւան առաջնակարգ կարեւորութիւն ունին, հաստատող որ՝ «այս ցեղասպանութիւնը իսկապէս կատարուած է:

Այս արձագանգը կը թուի հաստատել թէ հարցը լաւ ճամբու մէջ է (վերջնական որոշումը՝ Օգոստոս 85-ին):

ԱՆԱՏՈԼՈՒ ՀԱԿԱՔԻՒՐՏ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օգոստոս 15-ին եղած յարձակումներէն ի վեր, Թուրքերը (բանակ թէ ոստիկանութիւն) մաքրագործման լայնածաւալ գործողութեան ձեռնարկած են չրջանին մէջ, Քիւրաերու («ահաբեկիչներուն» կ'ըսեն Թուրք Թերթերը) դէմ: «Հիւրրիյէթ» (Սեպտեմբեր 5) հետեւեալը կը գրէ այդ մասին. -

«Այն գործողութիւնները որոնք սկսած էին անցեալ չաբթու սկիզբը, չէզոքացնելու համար ահաբեկիչները, աւելի ընդարձակուած ձեւով կը չարունակուին Սղերդի չրջանին մէջ: Հոս եւ սահմանին երկայնքին 11 կէտի վրայ հաղորդակցութեան կեդրոններ հաստատուած են: Պատասխանատուներ յատած են թէ ձերբակալուածներէն հինգ հոգի անձամբ մասնակցած են ապստամբութեան». իսկ 25 այլ ահաբեկիչի ինքնութիւնը ճշդուած է ու ձեռնադրուած անոնց հետապնդման:

Ապահովութեան ուժեր Սեպտեմբեր 3-ին ձերբակալած են 60-ի չափ «հասարակ յանցաւորներ» ալ:

Այս միջոցին իրանեան ուժեր եւս «ընդհանուր յարձակումի գործողութեան» մը ձեռնարկած են երկրին հիւսիս - արեւմտեան չրջանը խմրուած «անջատողական ուժ»երու դէմ: Իսկ Թուրք պատկան իչխանութիւնները կանխարգելելու համար հատանական թափանցումներ, սահմանին վրայ խիտ միջոցառումներու դիմած են:

Սղերդի մէջ երեք կէտի վրայ կը շարունակուին ապստամբութիւնը չէզոքացնելու այս գործողութիւնները, սակայն այս վայրերուն անունը չէ հրապարակուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԵՍ՝ ԵՒ ԵՄ, ԱՆ՝ ԱՆ Է» չեչտելով Լօրան Ֆապիւս ուզեց այն համոզումը պոյացնել, որ Մխիթարեան չուքը չէ մեծ այն, ոչ ալ անոր մատուռներուն արուեստագիտական պարզ թուրթակ մը, այլ՝ անհատականութիւն մը: Նոր նախարարը, այս առաջին ելոյթով հեռատեսէն, մեծ ապաւորութիւն մը չգործեց եւ աւելի սկռնակի մը կերպարն ունէր: Յաճախ ժր գործածելով (ե՛ս այսպէս ըսի, ես այս հրահանգը տուի, եւն.) կ'ուզէ հաստատել թէ ի վիճակի է միանակը որոշումներ տալու: Անկասկած՝ անփորձ է, բայց կը չանայ անկեղծ ըլլալ: Իր առաջին մտահոգութիւնն է՝ գործազրկութիւնը, որու իրրեւ գարման երիտասարդներու կազմութիւնը կը տեսնէ: Գրեթէ թազեց մամուլի օրինագիծը (լսելով թէ ամէն պարագայի մէջ, չի գործադրուիր երեսփոխանական ընտրութիւններէն առաջ - 86 -), - բաւ նաեւ թէ եթէ Ծերակոյտը կրկին մերժէ հանրաւճիռի առաջարկը (եւ նոյն ժամուն՝ կը մերժէր) կառավարութիւնը ան ալ կը թազէ: Արդիական ընկերութիւն մը կ'ուզէ կերարկել զեղչելով անհատատարութիւնները: Տուրքերու զեղչերէն բոլորը պիտի օգտուին, քանի որ պիտի չնչուին նաեւ (86-ին) բարձր եկամուտներու վրայ արտակարգ տուրքերը: Ոտիկան սպաննողներու պատիժները պէտք է առաւելագոյնն ըլլան: Նախագահական պաշտօնաչրջանի կրճատումի հարց չկայ, հիմա, ինք՝ կողմնակից է: «Լիպերասիոն» կը նկատէ թէ ուրիչներու (Մխիթարեան, Ժիսքար, Մոռուա) պէս չի խօսիր եւ նոյնիսկ լաւ չի խօսիր, միչտ կրկնելով «բաները, բաները», իսկ Ս. Ժիւլի իր խմբագրականը կը խորագրէ՝ Լ'Աֆիւֆիւճիթէօր (չինական առեղ ընող):

ԼԻԲԱՆԱՆի Աչխատանքի եւ Լուսաւորութեան նախարարը՝ Սելիմ էլ Հէօս (սիւննի) թեթեւօրէն վիրաւորուած է մահափորձի մը նթացքին: Ականնուած կառք մը պայթած է, երբ Հանրապետութեան միւֆթիին տունը կը հասնէր: Հինգ հոգի մեռած է, 25 հոգի ալ՝ վիրաւորուած:

ՏՈԼԱՐԸ 9 Ֆր.ը անցաւ Փարիզի սակարանը, Հինգչաբթի օր, հասնելով 9,05-ի:

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ փոխ - վարչապետ՝ Լէոնիդ Կոստանդով յանկարծամահ եղաւ, երբ պաշտօնական այցելութեան էր արեւելեան Գերմանիա: 69 տարեկան էր: Խորհրդային պատուիրակութեան մը գլուխը, եկած էր Լայփցիկի միջազգային տօնավաճառին:

ԻՄՐԱՃԻԼԻ մէջ համաձայնութիւն գոյացաւ ի վերջոյ, Լիքուտը տեղի տուած ըլլալով ազգ. միասնականութեան կառավարութիւն մը կազմուած է աչխատաւորական պարագլուխին՝ Փէրէսի չուրջ: 25 ամիս եւոք, կառավարութեան հերթապահը պիտի ըլլայ՝ Շամիր:

ԼԻԲԱՆԱՆի նախագահը՝ Ամին Ճեմայել եւ Սուրիոյ նախագահը՝ Ասատ համաձայնութեան եկած են, Դամասկոսի մէջ, քաղաքական բարեփոխումներու չուրջ, որոնք հաւասար իչխանութիւններ տան մահմետականներուն եւ քրիստոնեաներուն:

ԿԱՄՈՆ ՓԱԼԵՎՍԿի, սահմանադրական Խորհուրդի նախկին նախագահ եւ Տը Կոլի հին ընկերը, մեռաւ 83 տարեկանին:

ՔՐԷԹԻՑԻի դատարանին հարցաքննիչ դատաւորը՝ Օր. Ժրնըվիեվ Պրէժոն դատավարութեան դրդապատճառ չէ տեսած (նոն-լիէօ) ինչ կը վերաբերի Անդրէ Ախոյեանի եւ ամուսնոյն Ժան Ախոյեանի, որոնք «չարագործի ընկերութեան մեղսակցութեան» համար ձերբակալուած էին Օրլիի ոճրափորձին (1983, Յուլիս 15) կապակցութեամբ: Ժան Ախոյեան, սակայն, «զէնք ունենալու եւ փոխադրելու» յանցանքով բանտ կը մնայ:

Արէն Փափազեան

Հետ

Տեսակցութիւնը կատարեց՝
Մ. ՊԶԱՒՃԵԱՆ

(Բ. եւ վերջ)

- Ձեր կեանքին ընթացքին ի՞նչպէս ապրած էք կրկնակի պատկանելիութեան հարցը: Պիտի ուզէի որ պատմէիք ազգային կեանքի մէջ ձեր մուտքին մասին, ի՞նչ ըրած էք:

- Նախ ըսեմ, որ հայ պատկանելիութիւնս փլիւս մըն է: Կարեւորն այն է որ Հայ եմ, Յունաստանի մէջ դաստիարակուած, եւ Ֆրանսայի մէջ մեծցած, կազմաւորուած: Հայութիւնս ոչ մէկ արդելք եղած է, ընդհակառակն եղած է հարբուտութիւն մը: Իսկ ազգային կեանք մուտքըս, Վրացեանը չէ՞ որ ըրած է տեղ մը, սաոր պէս եղած է. ձախ դուռի եւ աջ դուռի հարց մը կայ հոն: Հնչակեան գործիչ մը վնտռած ատեն, դաշնակցական գործիչի մը վրայ կ'ինայ, չէ՞: Ազգային կեանք իմ մուտքս ալ այդպէս եղած է, ձեւով մը: Որովհետեւ հայրս պաշտօնով Տէսին կանչուած էր պատերազմէն եաք, ես ալ գացած էի, բայց հաւանաբար անոր մինաքէն բնաւ չէր անցներ որ իր զաւակն ալ դաշնակցական կրնար ըլլալ, որովհետեւ բնտանիքէն ներս երբեք այդ մասին չէր խօսեր: Երբ հասայ Տէսին, տեսայ որ հայ երիտասարդներ չրջապատեցին զիս, կարծելով որ պապայիս տգան եմ, ինչ որ էի՛ եւ չէի՛, - էի արիւնով, բայց բացարձակապէս ոչ իր ազգային գիտակցութեամբ: Այդ տղաքը այնպէս չրջապատեցին զիս որ տեսայ որ պահանջ մըն էր իրենց համար որ մէկը զբաղի իրենցմով եւ կարծելով թէ կրնայի հօրս նման դեր մը կատարել, կազմակերպչական մարզի մէջ պարտականութիւն մը վերցնել, կատարուած իրողութեան մը առջեւ զրին զիս: Խաղ մըն էր ինծի համար ու այդ խաղին ծուղակը ինկայ կարծես թէ: Հայութեան հետ առաջին հանդիպումս այդպէս եղաւ եւ վերջը տեսայ որ հաճելի է, որովհետեւ հայութեան ծանօթացայ այդ ճամբով: Մինչեւ Ֆրանսա գալս չէի գիտեր թէ Հայերու մէջ մշեցի կայ, մարաչցի կայ, այնթապցի կայ, վանեցի կայ: Կը կարծէի որ բոլորն ալ հայ են: Հոն է որ ծանօթացայ հայութեան պզտիկութիւններուն կամ մեծութիւններուն, ներքին կեանքին: Երբ գործիս մէջ յառաջացայ, երբ գործս կլանեց ժամերս, այս անգամ հաճոյքով վերադարձայ հայկական կեանքին՝ աւելի պատասխանատու գործերով: Կը զգայի որ այն անունը որ ունէի Ֆրանսայի մէջ, գոնէ այդ չրջանին եւ ասիկա կ'ըսեմ առանց յաւակնութեան, այդ անունը կրնայի օգտագործել իմ ընթացքով ցոյց տալու չատերու, թէ օտար չրջանակի մէջ աշխատող, թելեվիզիոնով պարապող Հայ մը կրնայ միեւնոյն ժամանակ հետաքրքրուիլ նաեւ հայկական կեանքով եւ ծառայել Հայութեան: Հայկական չրջանակը ձախողած մարդոց մեծ նատիւթիւնը պէտք չէ դառնար: Ուրեմն ունէի այն պիտակցութիւնը, որ կեանքին մէջ յաջողելու առընթեր պէտք է ծառայէի ժողովուրդիս եւ ոչ թէ ուզակի մտնել անոր մէջ օգտուելու համար: Երբ օտար չրջանակէ ելլելէ եաք կ'երթայի կ. Կոմիտէի ժողովին, ամէն անգամ չինական պարիսպ մըն է որ պէտք է քանդէի հայկական մթնոլորտի մէջ մրտնելու համար: Բայց կ'ընդէի հաճոյքով եւ որոշ յաջողութեամբ:

- Ի՞նչ կը մտածէք հայկական սինեմայի մասին յատկապէս, ապա սինեմայի մասին ընդհանրապէս:

- Հայկական սինեմայի մասին գրած եմ «Յառաջ»ի մէջ, գաստիօսութիւն մըն ալ տուի Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Երբ հրաւիրեցին, ըսի, թէ պէտք չկայ գալու, որովհետեւ պէտք չկայ խօսելու բանի մը չուրջ, որու մասին բոլոր ըսելիքներս ժիտական պիտի ըլլան: Պնդեցին եւ գացի: Ասկէց առաջ հայաստանեան սինեմայի մասին, որովհետեւ Պետութիւն մըն է, արտադրողները պատասխանատու մարդիկ են եւ պատասխանատու մարդոց մասին կարելի է խօսիլ: Արտասահմանի մէջ հայկական սինեմա ուզած են ընել այն մարդիկը, որոնք չեն կրցած չարժանկարի ասպարէզ մտնել օտար չրջանակներու մէջ: Նկարագրիս դէմ է հայ բենասէրի պիտակին տակ ինքզինքս ապրեցնել: Անոնք որ հայկական ժապաւէն կը փորձէին պատրաստել, միշտ կրկնեցին, թէ կը զոհարերուէին հայ ժողովուրդին համար եւ իրենց ֆիլմերուն համար հայ մեկենասներ կը գտնէին, կը խարէին: Պարզապէս աճպարարներ էին անոնք: Այդ ֆիլմերէն կարելի է յիշել «Սասունի Ջաւակները», ինչպէս նաեւ՝ «Մուսա Տաղի Քառասուն Օրերը», զոր չեմ տեսած, բայց հաւանաբար ան ալ ձախող բան մը պէտք է ըլլայ: Այդ ֆիլմերը կարելի չէ ցուցադրել ոչ մէկ արհեստավարժ չրջանակի մէջ: Հայ դատին նուիրուած ժապաւէններ կան, որոնք ոչ կշռոյթ ունին, ոչ առինքնող են եւ որոնք կը ծառայեն միայն Հայերը յուզելու: Զանոնք պատրաստողները ձախողածներու խմբակցութիւն մըն են, հայութիւնը նրկատած են լաւ չուկայ մը, ուր կարելի է դրամ չահիլ, ապրիլ եւ գառնալ հայրենասէր եւ գառնալ արուեստագէտ:

«Հայաստանէն եկած լուրերուն մէջ կը կարդանք թէ հայկական ֆիլմերը մեծ յաջողութիւններ են գտնում Փարիզում, Լոնտոնում, եւայլն: Սուտ խօսքեր են: Երբ Հայաստան այցելեցի, չարժանկարի անօրէնութիւնը ուզեց որ տեսնեմ իրենց վերջին արտադրութիւնը: Քէօսէեանի «Մխիթար Սպարապետն» էր: Ֆիլմը դիտելէ եաք, ուզեցին տպաւորութիւնս պիտանալ: «Երաժշտութիւնը չատ գեղեցիկ է» ըսի: Կը հասկնաք անշուշտ թէ ինչ ըսել կ'ուզէի: Ֆիլմ մը ամբողջութիւն մըն է, ինչպէս արուեստի որեւէ գործ: Օրինակ չէք կրնար ըսել, թէ Աստուրի այս թապլոյին վերի եռանկիւնը սիրեցի, իսկ վարինը ոչ: «Սարոյեանն ալ էդպէս ասաց» ըսին:

«Հայաստանի մէջ ֆիլմերը չեն կրնար կատարելագործուիլ: Ինծի համար անհասկնալի է, թէ ինչո՞ւ այս արուեստը չէ յաջողած լրջութեամբ մատնդել պատասխանատուները, որովհետեւ ամենագեղեցիկ միջոցն է միաքերու փոխանակութեան, ծանօթացնելու երկրի մը առօրեան, ժողովուրդի մը ցաւերն ու ուրախութիւնները, մտահոգութիւններն ու զոհունակութիւնները: Երբ հրահանգըւած ձեւով ֆիլմերը կը չինուին, ուր ամէն ինչ «վեհ» զաղափարներու պէտք է ծառայէ, միայն ձախողութիւն ձեռք կը ձգուի: Արուեստը վեհ զաղափարներու ծառայող գործիք մը չէ: Արուեստը ամենատորինը կրնայ վեհացնել: Միայն մարդուն լաւ զգացումներուն արտայայտութիւնը չի կրնար ըլլալ արուեստը, այլ անոր ամբողջական ներաչխարհը պատկերացնելու միջոց մը: Ատկէ անդին, կը գառնայ զաղափարապաչտութիւն, կը գառնայ Աւետարան, իսկ Աւետարանը արուեստի հետ կապ չունի:

«Եաւ ճիշդ նշեցիք Շահնուրի ըսելու ձեւը: Կարելի է ըսել, թէ ունինք բեմադիրներ, բայց չունինք սինեմա:

«Ունինք Պարաճանովը անշուշտ, ունինք Քէօսէեանը, չատ նուազ Մալեանը, ունինք Փէլէչեանը, Տէօվլէթեանը, ուրիշներ: Չեմ կարծեր որ մարդիկն է որ կը պակսին: Կը պակսի յանդգնութիւնը: Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ բեմադիրը սինեմա ընէ աչկապուկ խաղալով իրականութեան հետ: Երբ ձեզի ըսեն, թէ սովետական չարժանկարը պէտք է առաջին դէմ վրայ տայ կուսակցութեան կարեւորագոյն գերը մեր առօրեայ կեանքին մէջ, բեմադիրը արդէն կաչկանդուած է: Ի՞նչպէս կրնաք երեւակայել որ, այսօր, Աւէլէն Փափազեան մը, երկար տարիներու կուսակցական գործիչ, կամ ընկեր, կամ չարքային, ընդունի պատրաստել ժապաւէն մը: «Դաշնակցական զաղափարաբանութիւնը ամէն բանէ վեր» թեմային վրայ, հրահանգով: Չեմ կրնար: Որովհետեւ հակադրութիւն մը պիտի զգամ եւ ամբողջական զգայարանքներուս հետ կռիւ մը պիտի սեզծուի: Որովհետեւ Աւէլէն Փափազեան միայն դաշնակցական չէ: Նաեւ մարդ է, ունի իր առօրեայ ապրումները, որոնք առտուն Դաշնակցութեամբ չեն սկսիր եւ անով չեն մեռնիր: Ուրեմն իմ սեզծագործութիւնը պիտի ըլլայ իմ հանապազօրեայ կամ ամէն վայրկեանի ապրումներէ բխած զգացումներով եւ ոչ թէ միանգամընդմիչտ կաղապարուած ըմբռնում մը արտայայտութիւնը:

«Վաթսուն տարիէ ի վեր, սովետական չարժանկարը կաղապարուած, վերջնական ձեւով դասաւորուած զաղափարի մը արտայայտիչը կ'ուզէ ըլլալ եւ յառաջանալ: Հոն է որ տեղքայլը կը սկսի:

«Պարաճանովի հետ մէկ ժամ խօսեցայ, թարգմանի միջոցաւ, որովհետեւ հայե-րէնը տկար է: Բացառիկ տաղանդ է, յայտնի է, կրկնութիւն է ըսածս: Երբ սովետ կարեւոր անճնաւորութեան մը հետ անոր մասին խօսեցայ, ան ըսաւ. «Եթէ երկու Պարաճանով ըլլար ու մէկը բանտ դնէին, տանելի կրնար ըլլալ: Բայց մէկ Պարաճանով կայ: Թէեւ պէտք է ըսել որ ան չի գիւրացներ մեր գործը»:

«Երբ ուզեցին Ֆրանսա բերել զայն, Ֆրանսայի մեծանուն բեմադիրներ կոչի մը համար լմ առորագրութիւնս ալ ուզեցին: Մերժեցի: Հո՛ն պէտք է մնայ ան, որովհետեւ զաղափարական հակառակորդ մը չէ: Թիֆլիզի ծնունդ է, դուրս հանել, արմատախիլ պիտի ըլլայ: Իր միակ անհամաձայնութիւնը իշխանութիւնն է ուրն հետ այն է թէ չեն հասկցած իր տագնդ ունենալը, իսկ տաղանդաւոր մը չի կրնար սահմանափակուիլ կաղապարուած մտածումներու մէջ:

«Սիրուած անձ մը եղած է Պարաճանով, ունեցած է բարեկամները, բայց ասիկա ենթադրութիւն մըն է, - Հայաստանի մէջ գտնուած են իրմէ նախանձողներ եւ զինք ներկայացուցած են որպէս ազգայնասէր, ազգայնամոլ եւ յաջողած են սահեցնել զինք: Մնացեալները չինծու պատրուակներ են, միասեռականութիւն եւայլն:

«Ահաւասիկ հայ բեմադիր մը, որ Թիֆլիզի ծնած ըլլալով հանդերձ, ուզած է Հայաստանի մէջ աչխատիլ, բայց զոհ զացած է դժուձ հաչիւներու:

«Կայ Քէօսէեանը, որ ունի ֆիլմեր, որոնց ծանօթ չենք արտասահմանի մէջ, թէեւ պէտք է ճչդել որ « Գոնէ այս ունինք»ով պէտք չէ գոհանալ:

«Ինչ կը վերաբերի տեզուցս վրայ կատարուած արտադրութիւններուն, ինքզինքիս կ'արդիլեմ տեւէ հայ կամ օտար բեմադիրի գործին մասին կարծիք յայտնել, բայց դէմ եմ, «էհ, մեր մասին վերջապէս բան մը ներկայացուին»ի գոհունակութեան:

«Հասնելով ձեր հարցումի երկրորդ կէսին, կրնամ առանց վարանելու ըսել, թէ սինեման լաւագոյնս հասկցուեցաւ Ամերիկայի մէջ, որովհետեւ այդ արուեստը նախորդող արուեստ դոյութիւն չունէր հոն, երբ սինեման սեզծուեցաւ: Քանի մը խլանոցացի կամ անգլիացի թատերագիրներ կային, բայց թատրոնի ներսպասի առատութիւնը չկար: Ֆրանսան զրկուած ամբողջ անցեալ մը ունէր ետին ու սինեմայի աչխատողները չէին կրնար անտեսել Պալզաքները, Հիւկոնները, Մոլիէռները: Բայց Ամերիկայի մէջ, մարդիկ ուզեցին զուտ սինեման սեզծել՝ առանց գրականութեան անթացուպերուն: Տարիներու ընթացքին, Ֆրանսացիներն ալ ընտելացան այդ թեքնիքին ու իսկապէս սինեմային համար գործեր արտադրողներ երեան եկան: Մինչեւ իսկ ըսեզծուեցան դլուխ-գործոցներ:

«Մինչեւ հիմա սինեմայի ամէն նորութիւն Ամերիկայէն կ'ելլէ: Եւրոպական միակ երկիրը որ նորութիւն բերելու կարողութիւն ունի, այն ալ Իտալիան է: Որովհետեւ Իտալիան միակ երկիրն է, ուր կեդրոնացած միջերկրականեան յատկանիշները գայտուն կերպով երեան կուգան: Ասիկա կը պակսի Ֆրանսայի:

- Վերադառնալով ձեզի, կրնա՞ք խօսիլ կամ թուել ձեր առաւելութիւնները ու տկարութիւնները, անշուշտ փրոֆէսիոնել մարզին մէջ: Քննադատները ինչպէ՞ս ընդունեցան ձեր գործերը: Ձեր ո՛ր գործով հպարտ էք, ո՞րը կամ որո՞նք պիտի ուզէիք անտեսել...

- Եթէ ուսուցիչս հարցնէիք, թէ ին-չո՞վ կը յայտնաչուիմ, ի՞նչ են առաւելութիւններս կամ տկարութիւններս, անշուշտ ընդհանուր առմամբ, թերեւս կարենար աւելի դիւրին պատասխանել: Անճնապէս, եթէ առաւելութիւններուս պիտակցութիւնը ունենայի, ամէնէն ապուշ մարդը պիտի ըլլայի: Չեմ գիտեր: Ապուշներն են որ կը կարծեն թէ խելք ունին, իսկ քիչ մը խոհուն մարդը չի դիտակցիր անոր ու այդպէս աւելի լաւ է:

«Թերութիւնները աւելի դիւրին է նկատել, տեսնել:

«Երկու տեսակ բան կայ զործիս վերաբերմամբ, երբ կ'ուզեն գիտնալ, թէ ի՞նչ եղած են զոհունակութիւնները արտադրած զործերէս. պէտք է նախ խոսիմ, թէ այդ բոլոր զործերով ուզա՞ծ եմ բան մը ըսել թէ ոչ: Բացի մէկ զործէս, որուն հանձած եմ խակապէս, ընդհանրապէս միւս բոլոր զործերս ըրած եմ պարզ, թեքնիք հաճոյքին համար եւ ոչ անպայման պատգամ մը անցընելու յաւակնութեամբ: Ուրեմն չեմ կրնար ըսել, թէ ձախողած եմ այդ մեսաջը տալու մէջ, որովհետեւ ընդհանրապէս չեմ ընդունիր մեսաջը չարժանկարի արուեստին մէջ եւ չեմ սիրեր մտաւորական մերձեցումով սեզծուած ժապաւէնները, որոնք կը զոհացնեն սեզծողները, սեղմ չրջապատ մը: Իրարու աչք ի՛նեն անոնք, թէ տեսէ՛ք, բան մը կ'ըսեն, թէ տեսէ՛ք, խելացի մարդի՛կ են իրենք:

«Ուրեմն, իմ միակ յաւակնութիւնս եղած է որ երբ ժապաւէն մը պատրաստում ու ցուցադրուի, մարդիկ հեռատեսիլի կոճակը չդարձնեն եւ ուրիչ յայտագրի չանցնեն: Պարզ թէքնիսիէնի ակնոցով դիտած եմ հարցը եւ ունեցած եմ պատասխանատուութեան այն զգացումը, թէ միլիոններ արժած ժապաւէն մը ապարդիւն չըլլայ: Նոյնիսկ, եթէ արտադրած կարգ մը զործերս պարփակեն որոշ մեսաջներ, զգայնութիւններ, չատ զգոյշ եղած եմ որ այդ զգայնութիւնները արտայայտուին նաեւ պատկերներու ընդմէջէն: Այսպէս ունեցած եմ որոշ զոհունակութիւններ եւ զժգոհութիւններ:

«Կը կարծեմ որ բոլոր զործերս ալ անկատար են, բայց քանի որ սաորագրած եմ: կը նշանակէ թէ պատասխանատու եմ: Երբ չուրջ երկու տարի առաջ, ինչպէս ըսի, լմացուցին ինծի, թէ ժապաւէններէս տասներեքը պիտի ցուցադրուին Փեստիվալներու, կը նշանակէ, թէ մարդիկ կը չարունակեն արժէք մը տեսնել անոնց մէջ: Ասիկա պարզ բաւարարութիւն մըն է ինծի համար եւ ոչ թէ սեզծագործական ակնոցով դիտուած նուաճումներ: Եթէ զործերս չըլլային, արուեստը բան մը կորսնցուցած պիտի չըլլար:

«Անգամ մըն ալ յիշելով Տիեկօ Ժապրիի զործին վրայ պատրաստած «Լը Վօլէօր աը Տիէօ» ժապաւէնը, անոր ցուցադրութեան առթիւ, բոլոր քննադատները, բոլոր լրագիրները ողջունեցին զայն որպէս չարթուան լաւագոյն ֆիլմը: Թելեվիզիոնը նիչ տալու ձեւ մը ունէր եւ անոր պարգեւեց չորս թռոֆէ, առաւելագոյնը, Թելէ 7 ժուրի ընթերցողներուն համար ամենագնահատուած ֆիլմն էր, իսկ ամենամեծ զովասանքը կուգար Ֆիկառոյի Անտրէ Պրենքուրէն: Ամէն զործի հաւնող մարդ չէր ան, իսկ ան իր յօդուածի ճակտին չնորհակալութիւն կը յայտնէր Աւէլէն Ռափազեանին, եւայլն...:

«Նման գնահատականներ չատ ունեցած եմ: Ամէն չաբաթ ռատիոյի եւ լրագիրներու թղթակիցները կուգային մօտս խօսքս արձանագրելու: Բայց եթէ հիմա այդ մասին չխօսէինք, այս բոլորը պիտի չգիտէի...:

- Եթէ այս քապլոյին նայիմ, առանց ստորագրութիւնը տեսնելու կրնա՞ք ըսել, թէ Աստուր է, ինչպէս երբ Մաթիսի մը գործը տեսնեմ, կամ դիտեմ որոշ բեմադիրներու ժապաւէնները: Ձեր պարագային, մասնագէտները կրնա՞ն ձեր ոճին գիտնալ, թէ ասիկա Փափազեան պէտք է ըլլայ, միւսը՝ ոչ...

- Չեն հասկնար դժբախտաբար: Որովհետեւ այդ բանը ընելու համար պէտք է չարունակաբար նոյն ձեւի եւ նոյն տեսակի ժապաւէններ պատրաստէի, իսկ ես թելեվիզիոն մտած օրէս հասկցայ, որ այս ասպարէզին մէջ մասնագիտանալը անպայման չի համապատասխաներ թելեվիզիոնի կարիքներուն: Ինծի համար նոյնքան հետաքրքրական էր ոլկպիի էօրվիզիոն մը ընել որքան առամաթիք մը:

«Ուրեմն եթէ ընդունինք, որ թելեվիզիոնը բոլոր միտքերու արտայայտիչ զործիք մըն է, միջոց մը, չուզեցի մասնագիտանալ միայն մասնագիտական ժապաւէններով, այլ ըլլալ այդ զործիքին բուն մարդը:

- Եթէ թելեվիզիոն չընէիք ու միայն սինեմա ընէիք...

- Պիտի ուզէի ելլա՛ք քաղաքին կամ էտուառ Տիմիթրիկի ճանապարհով ընթանալ:

- Իսկ եթէ բոլորովին ուրիշ ասպարէզ մը ընտրել ուզէիք...

- Եթէ սինեմա չընէի, չատ հաւանաբար պիտի ուզէի պատմաբան ըլլալ, պատմագէտ՝ պիտական մօտեցումով:

ԴԱՎԱԹԱՑՈՒԿԻ

ՎԱԳՆՈՏՈՎԻՉԸ

ՎԱՀԵ-ՍՈՒՐԵՆ Ա.

«ՏՈՒ ՖԱՍՏԻԼՈՑ ՔԵՇԱՀՍ» ՓՈՓԽԿ

(Թրգմ. Հ. Յ. Չ.)

- 19 -

ՊԱՓՈՀ

ՏԳԵՆԻՄՈՎ

ԱՂՋԱՂՈՎՍՏՈՒ ՎԵՀԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Նախուշ Ստեփան, երկար տարիներ - ի ընթ Լիճի իր Շրշմաիյոյ Հայ Ա-ռաքելական եկեղեցւոյ Պարտիզին Տիու - թեան նախագահ, պետրեցիտ կոմկ Ռեսպուբլիկաճ և Officier de l'Ordre National du Mérite պատուանիշի:

Ս. Ս.

Ա. ԿՈՒՍԻՆԵՐԻ

(Շար. Ա. Էջէն)

դասակարգին բաժնեթուղթերով գնելիք Վոսփորի կամուրջին տակէն կ'անցնենք:

Արդէն մինչ այդ ծովեզերեայ ապարանքներէն չատերը Արաբներու ծախուած պիտի ըլլան:

Այն ատեն Տապանը Ենիպիւղի առջեւ կը խարխիլ, ու զբօսաշրջական նպատակի ծառայել կը սկսի:

Ցեասոյ Տապանը աշխատացնելու իրաւունքը կը յանձնենք Ամերիկա - Արաբական Ընկերութեան մը եւ հանգիստի կը հանինք:

Այս ամերիկացի տիեզերագնացը ուրիշ գործ չունի: Այդ մարդը Արաբատ լերան վրայ կլլելով ի՞նչ կ'ընէ արդեօք: Նոյ կ'ըսէ, առաքեալ չըսեր:

Որուն ի՞նչ է այս մարդը:

Թռէ երանելի թռէ...:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ԱՐՃԱՆԹԻՑԻ.- Տիկին Մարգրիտ Թէրզեան իր ամուսնոյն՝ Յովսէփ Թէրզեանի մահուան 12-րդ տարելիցին ի յիշատակ 300 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.- Այրի Տիկին Խաթուն Թէպոյեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Թէպոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆըրանսիս Քարթիէ, Տէր եւ Տիկին Անարէ Ռուճիերի, ընտանիքներ՝ Թէպոյեան, Մխոնասեան, Տէր - Պօղոսեան, Աւետիքեան, Կեւիկեան, Ճերանեան, Պօղոսեան, Տիտիկեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Փիր - լըեան եւ զաւակները, Պենէկեան, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Մազաքեան եւ զաւակը իրենց խորին չնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, անհատ թէ միութիւն, որոնք անձամբ, ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկեպատկի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ պայծառութեան նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, քեռիին, քեռայրին, կնքահօր՝

ՆՇԱՆ ԹԷՊՈՑԵԱՆԻ

մահուան առթիւ որ պատահեցաւ Օգոստոս 24-ին:

Տիկին Խաթուն Թէպոյեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին իր ամուսնոյն յիշատակին:

BAIL A CEDER

RESTAURANT ARMENIEN

Très bon chiffre d'affaires

Prix raisonnable

Téléphoner : 770 - 85 - 81

×

Recherche dames arméniennes pour rouler des feuilles de vigne.

Téléphoner au même numéro.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՑԼ.- Տէր եւ Տիկին Ժէռար Բարակեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Սեպտեմբեր 9-ին, Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարել կուտան մասնաւոր Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ, իրենց հօր, անհրհօր եւ մեծ հօր՝ (Պոլէնաբընակ)՝

ԱՌԱՔԵԼ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առիթով:

Պատարագը կը սկսի ժամը՝ 10-ին, հոգեհանգիստը՝ ժամը 11.25-ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Աստհիտ Թօփուզեան իր յարգելի քեռայրին՝ պրպիճպպիր՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի մահուան 12րդ տարելիցին ի յիշատակ հեռաւեալ նուէրները կ'ընէ.- 300 Ֆ. Եսաեան բարեկամականին, 200 Ֆ. Կեդրոնական Սանուց Միութեան (առանալ «Ցառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Ցառաջ»ի:

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳԸՆԴ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնադրքի 24-րդ յօդուածի արամադրութեան համաձայն, 1984 Յուլիս 19-էն ի վեր կրօնական ընկերակցութեան անդամները հրաւիրուած էին Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի մը, որ պիտի գումարուէր այսօր, Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 5-ին, 1984, օրակարգ ունենալով.-

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Ցիշեալ թուականին, ժողովի գումարման համար անհրաժեշտ եղող՝ անդամներուն թացարձակ մեծամասնութիւնը գոյացած չըլլալով,

Ներկայիս համաձայն կանոնադրի նոյն յօդուածին, ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրենք Անդամական արտակարգ ընդհանուր ժողովի երկրորդ նիստի մը, որ պիտի գումարուի Զորեքշաբթի օր, Սեպտեմբեր 19-ին, երեկոյեան ժամը հինգ 20-ին, Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 15 ռիւ ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ
ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր 5

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille. tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

- Կ Ո Զ -

Պոնտոսի շրջանին պատկանող (Տրապիզոնէն Սամսոն) բոլոր հաղաքներէն եւ գիւղերէն վերապրած եւ ի սփիւռս աշխարհի սփռուած հայրենակիցներուն:

Ուշացանք. չ՛ա ուշացանք յաւերժացընելու համար մայր հայրենիքի հողին վրայ յիշատակը մեր բիւրաւոր, չարչարուած, անթաղ ու անշիրիմ նահատակներուն. յիշատակը նաեւ մեր ծննդավայրերուն, ուր կ'ապրէր այնքան հայրենասէր, ուսումնասէր հայ ժողովուրդ մը: Եւ որ ժամանակի ընթացքին պիտի իյնայ մոռացութեան գիրկը, եթէ մենք վերապրող քիչերս չձեռնանք փրկել զայն մոռացումէ:

Ինչո՞ւ չէինք կրնար ընել այսքան տարիներու ընթացքին, եթէ միաձայն, ձեռք ձեռքի տալով աշխատէինք այս ուղղութեամբ:

Հիմա որ կը կարդանք, ու կը լսենք իրր Թուրիա հայրենիք պացող ու վերապատմող կեսարացի, Խարբերդցի, Աբարկիրցի, Վասպուրականցի եւ այլ քաղաքացիներէ, որոնք խանդավառութեամբ եւ հպարտութեամբ կը նկարագրեն իրենց ժրաջան աշխատութեամբ կառուցած նոր կեսարիոյ, Նոր Խարբերդի եւ միւս քաղաքներու մասին, իրենց դպրոցներով, թանգարաններով եւ այլ կառոյցներով օրէ օր ընդարձակուիլը, չե՞նք զգար միթէ բարի նախանձ, պարտազանգութեան ամօթը, եւ խղճահարութիւն հանդէպ մեր սիրելի նահատակներուն, մեր ծովը թափուած մանուկներուն, նոյնպէս, թունաւորուած եւ ծովը նետուած ծերերուն:

Կարելի՞ է մոռնալ այս բոլորը: Մի թէ՞ մենք նուա՞զ հայրենասէր եւ ազգասէրներ ենք. մի թէ՞ մենք նուազ կը սիրէինք մեր սիրելի հարազատները, որոնք անեղեւակայելի խժդժութիւններով բնաջընջուեցան: Մի թէ՞ անոնք արժանի չեն իրենց սիրած, պաշտած ու երազած հայրենիքի հողին վրայ ունենալու յուշարձիւր, կամ կոթող մը փառաւոր:

Կը կարծեմ որ անոնց հոգիները չեն խաղաղած, զգալով մեր անտարբերութիւնը իրենց նկատմամբ: Իսկ մենք, եթէ քիչ մը խորանանք ու մտածենք, պիտի զգանք խղճահարութիւն եւ ամօթ:

Ուրեմն սիրելի հայրենակիցներ, ամապարենք այս նուիրական պարտականութիւն մը եղող գործը գլուխ հանելու, քանի դեռ քանի մը հոգի մնացած ենք: Այս վերջին 20 - 30 տարուան ընթացքին առաւելապէս քանի՛ քանի՛ այր մարդիկ հեռացան առյաւէտ, մնացորդները ուր որ ալ գտնուինք ընդառաջենք այս կոչին եւ օր առաջ գլուխ հանենք եւ մեր մէջէն գոնէ ողջ մնացողները երթան Երեւան տեսնեն ու զգան հոգեկան գոհացում:

Ես վստահ եմ իմ հայրենակիցներուս հայրենասիրութեան, ազգասիրութեան եւ այսպիսի արդարացի գործերու հանդէպ յարգանք ունենալուն, քանի որ մեր սիրելի ծնողքները եւ ուսուցիչները ներարկած էին մեր հոգիներուն մէջ այդ ըզգացումները խորապէս:

Այս առթիւ գրուած է Երեւան եւ պայմանները հետեւեալներն են: Նախ, կառավարութիւնէն արտօնութիւն կ'առնուի, ան կ'որոշէ յուշարձիւր կառուցելիք տեղը, որու ինք կը ձեռնարկէ կառուցելու, եւ կ'արժէ 10.000 տոլար. իսկ յուշակոթող մը 15.000 տոլար: Իսկ մենք այդ գումարը հաւաքելով կը նուիրենք կառավարութեան:

Դրամները պիտի ղրկուին Բարեգործականի հասցէին՝

U. G. A. B.
11, Square Alboni — 75016 Paris FRANCE

Դրամին գումարը եւ ղրկողին հասցէն ֆօթօքոփի ընել եւ ուղարկել՝

Mme. Medzbakian Z.
5, rue Philippe de Metz
92270 Bois Colombes

Ջմոռնալ գրել նաեւ՝

Fonds Trebizonde de Bondosse

որովհետեւ այս անունով պիտի հաւաքուի դրամը. անձերու քով պիտի չհաւաքուի:

Կը խնդրուի բոլոր թերթերէն արտատպել այս կոչը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Ցակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ դրամարները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան.- Հանգուցեալ Մարկոս Նաճարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.- Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աբրահամեան 1000 Ֆ., Ճէրանեան եղբայրներ 200-ական Ֆ., Այրի Տիկին Ալթուն Նաճարեան 200 Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
1984 - 1985

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզի բացումը կը կատարուի Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 10, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Իսկ հայերէն լեզուի միօրեայ դասընթացքները կը սկսին Զորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 3, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Տեղեկութեանց համար կը խնդրուի դիմել.-

Ecole St. Mesrob
4, rue Komitas — 94140 Alfortville
Tél. : 378. 92. 91

×

ՊԱՆԷԹՕ

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 12-ին, Զորեքշաբթի օր:

×

Լ Ի Ո Ն

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ կրթական մարմինը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանը կը վերաբացուի Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 12-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ծնողքները կրնան այժմէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները եկեղեցւոյ պիւռոյտոյնը:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի բոլոր ծնողքները որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, առաւօտեան, Դաւիթեան դպրոցը, 6 բիւ Թօլանտ, Պուր լէ Վալանս: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն յարգել արձանագրութեան թուականը:

×

Ի Ս Ի

Դպրոցական վերամուտ Իսիի Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ հայկական դասընթացքներուն: Կ'ընդունուին 5-էն 15 տարեկան աշակերտներ: Կը դասաւանդուին հայոց լեզուն, պատմութիւն, կրօնք եւ երգ: Ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 9-էն 12, եւ կէսօրէ հաք ժամը 14-էն 17:

Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ամէն օր ժամը 13.30-էն 17.30:

Հեռ. - 644 - 28 - 52

×

ՄԱՐՍԷՑԼ

Սէն - Ժէռմէն Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Ը. Մ. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացումը տեղի պիտի ունենայ Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ - ԽԱԶԻ Անիէռ - Պուա Գոլոմպի եւ Արժանթէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը Ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամներուն, Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 10, ժամը 20.30-ին:

Rue Robert Lavergne — 92600 Asnières

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
8
SAMEDI
8 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.783 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.783

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ՝

ՆԱՒԱՊԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ զանազան հարցերու անդրադարձաւ Շամպէրի կատարած իր այցելութեան առեն, Սավուայի ազատագրման 40-ամեակին առթիւ։ Ընդհանրապէս էր հանդուրժողութեան, ապաշարդութեան (տէֆրիսփասիոն)՝ մթնոլորտ մը ստեղծել։ Իր ելոյթին գլխաւորը կէտերն են. - Գաղտնի զիւանագիտութիւն չկայ (ակնարկ Մարոք կատարած այցելութեան) քանի՝ արտաքին քաղաքականութիւնը տասն անգամ ճշդուած է։ Ըսուած է Հասանի որ Ֆրանսա իր ուրքը կը քաշէ Զատէն, երբ մխս օտար ուժերը մեկնին։ Ինչ կը վերաբերի ընկերվարական իր հանդամանքին, Միթերան կ'ըսէ. - «Կ'ըսեն թէ ընկերվարութեան համին չեմ խօսիր։ Անշուշտ, Հանրապետութեան նախագահի վիճակս պարտաւորութիւններ ունի, որոնք քաղաքական պատասխանատուի պարտաւորութիւններ չեն։ Բայց, ընկերվարական՝ էի, ընկերվարական՝ կը մնամ։ Այդ ուղղութեամբ կ'ուզեմ առաջնորդել ընկերութիւնը»։ Մինչ այդ կ'ուզէ որ ընդդիմութիւնը յարգէ տարբերութեան այս իրաւունքը։ Ազգ. ժողովը լուծելու հարց պայմանաժամէն առաջ։ Նախագահը զովքն ալ հիւսեց Ֆապիուսի. - Համաձայն եմ ըսածներուն։ Կ'արձանագրուի քաղաքական այն արամաբանութեան մէջ, զոր կը զործադրեմ 3 տարի է։ Ֆապիուսի հետ, ինչպէս երէկ՝ Մօռուա-ի հետ, փոխադարձ վստահութեան յարաբերութիւններ ունիմ, որոնք թոյլ կուտան, որ գործս կատարեմ լաւագոյն պայմաններու մէջ»։ Նախագահը ընդառաջ երթալով Սավուայի չրջանային խորհուրդի վերաքեան նախագահին հրաւէրին, երկայ եղաւ օրուան ժողովին։

ԹՒՎԵՐՆիի (փարիզեան չրջան) օգնականին կայանը, ուր է հիւլէական կեդրոնը, հրդեհ մը ծագած էր Հինդշաբթի, կէս գիշերին։ Մուճակի մատնուած բազմաթիւ սպաներ փորձած են վախել կրակ առած չինքէն։ Մէկը՝ մեռած է, երեք գիշեր վիրաւորուած։ Կը կարծուի թէ արկածի հետեւանքով ծագած է հրդեհը, այդ քննութիւն բացուած է։

ԹԵՀՐԱՆի մէջ «բազմաթիւ Հայեր ձերակալուած են» կը գրեն «Թէրթիւման» եւ «Իւրրիյէթ» (Սեպտեմբեր 7) իրենց այս լուրին որպէս աղբիւր տալով պարսկական «Իսլամական Հանրապետութիւն» օրաթերթը, որ դրած կ'ըլլայ թէ իշխանութիւնները երեւան հանած են որ երեսփոխանական Հայեր ռճրափորձեր կը պատրաստէին Թրքական հաստատութեանց դէմ եւ այդ պատճառաւ է որ բազմաթիւ ներքակալութիւններ կատարուած են, նաեւ օր, Սեպտեմբեր 1-ին։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ի տնօրէնը՝ Ռոլան Լըմա որեւէ թիւրիմացութեան առաջքն առնելու համար, յայտարարեց թէ այն օրէն որ կառավարութեան մէջ չեն՝ մեծամասնութեան մէջ ալ չեն, բայց, ա-լլցուց. - «Ընդդիմութեան մէջ ալ չենք»։ Չի մնայ դտնել թէ ո՞ւր են, հաւանաբար՝ ուրիշ տեղ, բայց կասկած չկայ թէ երկրին դժուար կացութիւն մը կայ կուսակցութեան համար։

ԶԻԼիի մէջ մթնոլորտը միշտ լարուած կը մնայ։ Փրոթէքթա-ի երկրորդ օրը ապրիլի ծանր եղած է, ոստիկանականի զոհուածին աստկութեան պատճառաւ։ 9 մեռած եւ 73 վիրաւոր կար, որոնց մէջ, ըստ էս զրեցինք, Փրանսայի քահանայ եւ հայր Ժաւլան։ Քննութիւն բացուած երեւան հանելու համար հայր Ժաւլանի սպանութեան պարագաները, որոնք մութ կը մնան։

ՄԱՐԵՇԱԼ ՕԿԱՐԿՈՎ պետը՝ խորհրդային ընդ. սպայակոյտին պաշտօնանկ եղած է, ինչ որ անակնկալի բերած է Հեռուալի արեւմտեան չրջանակները։ ՆԱՏՕ զործակալութիւնը կը յայտնէ թէ ուրիշ պաշտօնի պիտի կոչուի։ Պաշտօնութեան փոխ - նախարար, հաւանական կը նկատուէր որ յաջորդէ նախագահին՝ մարեշալ Ուստինովի, որ 75 տարեկան է (ինք՝ 67)։

ՎԱՂԸ

- ՀԱՏՈՒՆԱԾ -

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Պէտք է բաւական յառաջացած ըլլալ կեանքի մէջ որպէսզի իր լիակատար իմաստն զգենու սա առածը, որ ազդարարութիւն մըն է. «Մեր արարքները կը հետեւին մեզի գաղտնաբար»։ Գրչի մարդուն արարքները որ իր սեփական ստեղծագործութիւններն են, կը հետեւին իր քայլերուն հաւատարմօրէն, նման իր սուեներին։ Կը բաւէ որ արեւն իր դիրքը փոխէ երկու ծխնելոյզներու միջեւ, որպէսզի մենք վարանինք ճանչնալ այն ծամածուռ էակը որ կը յատնուի մեր առջեւ՝ սալաքարերուն վրայ սողոսկուն։ Կարելի է անշուշտ ուրանալ զայն կամ թէ վաճառքի հանել, ինչպէս փորձեց վաճառել Շամիսօ։ Փորձը ձախողեցաւ սակայն։ Անմեկնելի է այն խորհուրդը որ չունչ եւ ոգի կը պարգեւէ թուղթին, ա՛յն թուղթին որ կը թեւածէ, որ կը ժժդունի ու կը մեռնի։ Եւ երբ ամէն ինչ կորսըւած է առյաւէտ եւ հոզակոյտն ալ կքած՝ արտասուաթոր երկնքին տակ, Համլէթ դուրս կը հանէ գանկը։ Ո՞վ է ան որ ի յայտ կուգայ։ Բարեկա՞մ թէ ինչ։

Ես կը խօսիմ ի՛մ մասիս։ Միշտ անբաւճալի նկատած եմ այսօրինակ ամէն յայտնութիւն որ յետադարձ ակնարկ մը ընել կուտայ ինծի, դիս փոխադրելով դէպի անցեալը, ըսել կ'ուզեմ՝ դէպի անցեալի իմ բորբոքուն այլ եւ չոայլ վէրքը։ Գիտեմ թէ կան սիպաճեմ զրագէտներ որ իրենց գիրքերը կը կրեն նման չքանչանները, եւ դեռ կան ուրիշներ, աւելի զօրաւոր եւ աւելի մտերիմ, որ իրենց ստեղծագործութիւններուն վրայ կը հակին որպէս հոգեհատորներու։ Ես՝ երբե՛ք։ Մատածումն իսկ թէ պէտք է դիմեմ գիրքերս մէկուն ճշդումի մը ի խնդիր, ինծի կը պատճառէ ներքին ընկրկում մը։ Ուրացումը տեղ չունի այս ընկրկումին մէջ եւ ոչ ալ աւելորդ համեստութիւնը։ Կը ճանչնամ լաւը որ երբեմն իմս եղաւ։ Եւ եթէ ունիմ յստակ ճանաչումը այն ամէն ինչին որ գրիչս տակ պտաւ իր ճըշդըրիտ արտայայտութիւնը, ունիմ նաեւ յոռի միտումը զրութեանս թերիները տեսնելու եւ անոնց թողած աւերը նախընտրաբար մեծցնելու։ Ներքին ընկրկումը իր բացատրութիւնը կը գտնէ իրմէ դուրս։

Հակառակ ոմանց ենթադրութեան, զրականութիւնը չէ որ կը կազմէ զրագետներու խօսակցութեան առանցքը։ Անոր հետ իրենց ունեցած մտերմութիւնը չատ մեծ է որպէսզի խօսակցութիւնը ըլլայ ուրի՛շ բան քան աւելորդաբանութիւն։ Անոնք զիրար կը հասկնան պայմանագրական փոքրիկ նշաններով, նման թղթախաղի մոլեռանդ մեղսակիցներու, նշաններ՝ որ միշտ կը մնան կիսաւարտ։ Գրական վերլուծումը եւ մեկնաբանութիւնը աւելորդ բաներ են, ծանօթութեան որոշ մակարդակ մը անդին։ Լէօն - Փօլ Ֆարկ կ'ըսէր, իր չինացիի աչքերը քթթելով. - «Խելքիդ բան չկայ բանաստեղծութեան վրայ։ Պանիրի պէս է։ Ան հոտը կուտայ...»։ Խելքիդ չատ բան չկայ ընդդէմ կատարելատիպ երկին, որ տեսակ մը հրաչք է, այնքան անմեկնելի որքան վերջնական։ Ան վերջաւորութիւն մըն է իր նորութեան մէջն իսկ։ Աւելի ճգռղական ուժ մը կայ մանկակի ձախողութեան մէջ, ուր զրագէտը ինքն իսկ սայթաքելու փորձութիւնը ճանչցաւ, աւելի չատ՝ քան ինչ որ կը խոստովանի։ Ձախողանքը աւելի հրահանգիչ է, չըսելու համար՝ ներշնչման աղբիւր։ Բացատրութիւնը պարզ է։ Զենք գիտեր թէ ի՛նչ է զրականութիւնը։ Բայց գիտենք թէ ի՛նչ չէ։ Ան ոչ անճառելի բերկրութիւն է եւ ոչ ալ սպառիչ զոհարերութիւն այն մարդուն համար, որ բանաստեղծութիւնը կ'ապրի որպէս առանձնական գինովութիւն, տեղւոյն վրայ եւ վայրկեանին մէջ, բայց կը թերանայ իր ապրումը թուղթին յանձնելէ։ Այս ինքնապահպանութիւնը, որ տեսակ մը զգացական զիջողութիւն է, անչուշտ արդարանալի՝ ինքն իր մէջ, անհատը զերծ կը պահէ սերնդագործման պարտաւորութիւններէն, այսինքն բառերու հետ իղութեան հետ զօտեմարտելէ եւ զանոնք բռնադատելէ։ Ան զերծ կը պահէ տակաւին ինքնացուցադրումի ամօթէն եւ իր մտերիմ էութիւնը մատնած ըլլալու զիղջէն։ Բանաստեղծն իր երկով կ'արդարացընէ այս զիղջը, չմոռնալով զայն կոչել իր բո՛ւն անունով - զիղջ։

Ես երբեմն թուղթին յանձնեցի ինչ որ ապրեցայ։ Ես աւելի յաճախ ապրումս կրուսի երազային պահուն, ո՛չ զերբնական պահուն, ամէն մարդու պէս։ Եւ մէկ թէ միւս պարագային՝ իմ երգս մնաց անկատար եւ վազանցուկ։ Ամէն մարդու պէս յիշողութիւնս զատ պատառատուն այնքան՝ որ վերականգնումի փորձն իսկ ինծի թուեցաւ սին պատրանք, նման մըտածումիս որ չի զադրիր զառնալէ չուրջանակի, առանց երբեք թափանցելու իր կեդրոնական կարծր միջուկին, առանց երբեք տիրանալու ինքն իրեն։ Եւ ամէն մարդու պէս համակերպեցայ անյեղլի իրականութեան որ խաբէութիւն մըն է, քանի որ ինչ որ իմս ըլլալու սահմանուած կը թուէր, իմս չեզաւ իր լրութեանը մէջ։ Եւ ես մնացի ձեռնունայն։ Եւ սակայն...

Եւ սակայն կայ բան մը որ կեանքիս կ'ուղեկցի ի սկզբանէ անտի։ Բառ մըն է ան, վազը։ Ներքին ձայն մըն է ան որուն ականջս չեմ ես եւ որ կ'ըսէ՝ վազը։ Անապատելի պահու մը լեզու կ'ելլայ այսպէս՝ վազը։ Ան կը գտնուի կուրծքիս տակ տեղ մը դէպի ձախին եւ չունի ոչ մէկ փայլ։ Միշտ անոտարբեր՝ իմ վայրկեանի մտածումիս, ան կ'ըսէ միօրինակ ձայնով՝ վազը։ Ան չեզաշրջումն իսկ է ներքին ընկերկումին, տեսակ մը չատաջընթաց զէպի ապագան, սրտի թռիչք թէ ըզձանք՝ վազը։ Միշտ վազը եւ այսքան միայն։

Զիս կը հասկնայ այն մարդը որ երբ նայի իր եռին, տեսնէ նո՛յն բանը։ Փոս մը։

1970

ԱԽԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

8 աւերը հատաքուեցան հոգիիս մէջ ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս հացահատիկները Հայաստանի մէջ: Այսինքն՝ Աստուած գիտէ թէ ինչպէս:

Եղան օրեր որ պանդոկիս բնակիչները վերէն վար անիծեցի: Ջինացի բժիշկը, ռուս պարուհին, անգլիացի արագիլները, ինչպէս նաեւ մեր սպիտակ կատուն, ո՛ւրտն անունը... այո՛, վերէն վար անիծեցի: Ցեռոյ նոտայ եւ ինքնութեան թուղթը կարզացի մէկ ծայրէն միւսը: Ուշի ուշով: Հեգեցի: Այն ատեն է որ կարեւոր դէպք մը պատահեցաւ. ճաշարանի ծառայէն իմացայ որ յաջորդ օրը Թարմ ձուկ պիտի ըլլար եւ ամէն ոք պիտի կարենար Թարմ ձուկ ուտել, քանի որ յաջորդ օրը Աւագ Ուրբաթ էր: Ըսի ինքզինքիս. - Իմին անունս գիտեմ. ես ազատ մարդ եմ. կ'ուզեմ եկեղեցի երթալ. ո՞վ կրնայ ինձ արգիլել. պիտի երթամ մեր եկեղեցին: Դացի:

Երկինքը իր Աւագ Ուրբաթի décorsները մէջտեղ է հաներ. փոչիները կ'առնէ եւ կը լուայ. անձրեւ: Սաւուերը պատեր է մեր դեղեցիկ եկեղեցին: Խոր լռութիւն: Համբ բազմութեան վրայ կը սաւառնի խորհուրդը կրօնքին... ընդո՞ւմ, ընդո՞ւմ... եւ ակնարկները սրբութեամբ կը լեցուին, սեւազգեստ, խորանին ի տես. ընդո՞ւմ ընդո՞ւմ...: Բերին ծաղիկները, բերին վարդեր, որպէսզի ծառուղի մոմերը քիչ մը գութ, քիչ մը մխիթարութիւն, քիչ մը յոյս առանձին այս անչնչելի դիւերին մէջ... ընդո՞ւմ, ընդո՞ւմ...: Հազիւ ութ կամ տասը այր կայ. ընդհանրապէս ճաշատ դլուխներ կամ փայլուն կոճակներով դիւերօթիկ աշակերտներ: Հաշուենք կիները. 167 հատ. մեծ մասամբ սեւազդեստ: Այս որքա՞ն պառաւ, այս որքա՞ն տգեղութիւն: «Փա՞ռք քեզ Տէր... վերկեա՛յ զանձն իմ Տէր... աս մոմը պզտիկ է, մեծ մը տուր»: Անդպելի վախաքը ունիմ խնդալու, քահ քահ խնդալու. ես բնաւ չեմ ախորժիր opéra - comique-էն եւ ոչինչ այնքան կը նմանի opéra-comique-ի՝ որքան եկեղեցին: Աթոռները իրարու են կապեր, ամէն պատրաստութիւն տեսեր են, դրաւեր են իրենց դիրքերը եւ քիչ վերջ ներկայացումը պիտի...պռաւօ՛, ապրի՛ք աղջիկներ, ես ձեր զմայլելի աչուկները սիրեմ, պաշտեմ ձեր հասակը, պիտի չզլջամ եկեղեցի եկած ըլլալուս համար, եւ ըսել թէ հայ աղջիկները տգեղ են կ'ըսեն, մինչդեռ դուք ... պռ՛ռռ... Ռուս են եղեր. կը մեկնին, մեկնեցան:

«Ամօ՛թ է, ամօ՛թ, իւղագինի համար դուք 50 ֆրանք վճարէք նէ ուրիշնե՞ր ինչ պիտի վճարեն. ամօ՛թ է»: Անչո՛ւշտ, խրատունք ունիք, աչքերնին դեղեցիկ են. մեր կիներն ալ տարբեր համայք մը ունին. թմբլիկ կը նմանին. տաք ջուր ըլլար՝ մէջը ձգէի... այո՛, ես չատ չաքարով կը սիրեմ:

Հարցում. - Ներեցէք պարոն, դիտէ՞ք թէ արարողութիւնը քանիին կը սկսի:

Պատասխան. - Կ'աղաչեմ պարոն Շահնուր, դուք պէտք է լաւը դիտնաք. «Հայ Սկաուտ»ին մէջ յայտարարուած է. 5ին կը սկսի: Բայց դեռ կանուխ է, ժամը վեցը չկայ:

Եւ Հայաստանի մէջ հացահատիկը կը հաւաքուէր, կը կուտակուէր, կը կուտակուէր: Ո՛վ Տէր, ով Ամենակարող, նայէ՛ սա ժողովուրդին: Վերը, դմբէթին վրայ, չուլջանակի պատուհաններ կան. նա՛յէ անոնցմէ մէկէն սա պառաւներու կոյտին: 167ին 17ը մանուկ է. իսկ մնացեալ 150 կիները կը փափաքին ծով աշըրի տեղ մը երթալ. Տէ՛ր, տար զանոնք այն տեղը: Անոնք քեզ կը պաշտեն եւ քեզմէ մէկ բան միայն կը խնդրեն. կը խնդրեն որ իրենց սուրճի գաւաթին մէջ ցոյց տաս ծովի ճամբան, նամակի ճամբան, ով Տէր, ով Ամենակարող:

Պառաւներու այս անախորժ կոյտը ճըշմարիտ պատկերն է հայութեան, ծովէ ծով նետուած հայութեան. նայէ՛ հոս եւ թէ կ'ուզես բոլորս մէկ տեսնել: Ահա արդէն իսկ սա փոքր բայց դեղեցիկ տաճարը կը մեծնայ անսահմանօրէն: Ներկաներէն իւրաքանչիւրը կը խորհի որ ա՛յսօր, ճիշդ ա՛յս ժամուս, իր քոյրը, իր փեսան, իր քենին - Հրանդը, Սրբուհին, Տիրուհին կ'աղօթեն ուրիշ եկեղեցիի մը մէջ, Աստխա Ապապա, Սելանիկ, Կալիֆա, Մարսէյլ կամ Պօսթոն: Ամէն ոք իր աչքին առջեւ կը բերէ ուրիշ խորան մը որ ճիշդ նմանն է սա դիմացի խորանին եւ մթնոլորտը կը լեցուի մեր ամենատխուր, ամենազմայլելի, ամէնէն աւելի ցաւագին բառով կարօտով: Կարօ՛տ, կարօ՛տ: «Կապիկը եթէ իրեն համար Աստուած մը երեւակայէր, անոր կապիկի դիմագիծ պիտի տար». նմանապէս Հայն ալ իր Աստուծոն տուաւ իր դիմագիծը, ու ան եղաւ քրիստիանոս Աստուած: Քրիստոնեայ աստուածներուն ամէնէ՛ն անկարը, ամէնէն անարիւնը, ամէնէն վատուժը, ճիշդ այս ժողովուրդին պէս: Հայը երբեք ոսկեդրամ չէ եղած, բայց արծաթ մանրուքն իսկ այսօր դարշապարներու տակ վերածուեցաւ փոշիի: Ոչ մէկ կատարելագործուած զէնք այդ փոշիի վերածուած մեատաղով պիտի կարենայ եկքանիկ մ'իսկ սպաննել: Այո՛, բայց կարելի է այդ փոշիին կրկին ձուլել հի՛մա, ա՛յս պահուս, որքան ատեն որ հովը դայն չէ տարտղնած: Ո՛վ ամենակարող քրիստիանոս Աստուած, մաքրէ պատուհանները դմբէթին, եւ նայէ: Ընդո՞ւմ, ընդո՞ւմ. չե՞ս լսեր այս ձայնը որ կարծես ըսել կ'ուզէ - Մեդա՛յ, մեդա՛յ: Մեդա՛յ Հայուն վաստուածեանը համար, մեդա՛յ Հայուն փերեզակութեանը համար, մեդա՛յ Հայուն անբուժելի կարճամտութեանը համար: Բայց մանաւանդ, ո՛վ Տէր, մեդա՛յ, բիւր անդամ մեդայ մեր պառաւութեանը համար: Մեր արիւնը հին է, ծեր է եւ պառաւցած: Աւե՛ր, աւե՛ր պէտք էր մեղի, մեղի պէտք էր վառօդ երակներու մէջ, որպէսզի մեր դռնապանները մեզմէ վախնային: Մենք երբեւիցէ մէկը չխածինք, մէկը չզգետնեցինք, մենք օր մը, օրանց մէկուն չյարթեցինք որպէսզի մեզ յարգէին ծածկուած սարսափով: Նա՛յէ սա պառաւներու կոյտին: Եթէ փոր մը ուժ ունիս, ո՛վ քրիստիանոս Աստուածը Հայուն, վերցո՛ւր աչխարհի վրայէն զառամածներու, զաղթականներու, տարագրեալներու, որբերու, նպաստընկալներու սա զզուելի կեղտը. մաքրէ՛ աչխարհը սա պալարէն, մաքրէ երկիրը մեզմէ, եւ կամ թէ... աւե՛ր, աւե՛ր, նո՛ր աւիր:

Յանուն հօր եւ որդւոյ, յանուն Հոգւոյն սրբոյ, յանուն միութեան եւ յանուն սրտին, յանուն միաքին եւ սէրին: Ո՛վ դուք, տաղտկալի ըլլալու չափ անվերջանալի սերունդները հին Հայոց, ո՞ւր է ձեր միտքը, ո՞ւր է ձեր սիրտը: Իմ առջեւս կը կանգնիք ձեռքերնիդ պարա՞պ. դո՛ւրս, դո՛ւրս պարտուածները, դո՛ւրս անկարները: Եւ դո՛ւն, երեկի սերունդ, չարդուած սերունդ, կ'ուրանամ քե՛զ ալ: Բայց ձեր մէջը դանուող մէկ քանի կոյս արուեստագէտներէ, դուք չէիք կրնար չչարդուիլ ո՛վ ապրիլ 11եաններ: Դուք պէ՛տք է որ չարդուէիք, քանի որ ամէն բան ըրիք ատոր համար: Կարելի է եւ պէտք է ձեզ պմալ, բայց չեմ կրնար սիրել ձեզ: Գիտեմ թէ ձեռնէ չատեր եւ չատեր (գրեթէ բոլորդ) բարի նպատակներով առզորուած էիք, բարի կամեցողութիւն ունէիք երբեմն եւ կը սիրէիք Հայը: Բայց ատիկա բան մը չարդարացներ: Այն որ ազգի մը ճակատագրին հետ կը խաղայ, այն որ ժողովուրդի մը պատասխանատուութիւնը վրան կ'առնէ, ան կրնայ անբարոյական ըլլալ, կրնայ սրիկայ ըլլալ, կրնայ վատ ըլլալ, բայց պէտք է որ միտք ունենայ եւ յաջողի: Վայրենի անասուններն ալ լաւ դպացումներով են առզորուած երբ որ ուրիչ կենդանիներ կը ըզքաեն: Եւ դուք մեղ ըզքաեցիք:

Ո՛վ քրիստիանոս Աստուածը Հայերուն, նայէ՛ սա պատառներուն: Անոնք իրաւունք չունին իրենց այսօրը պահանջելու, քանի որ իրենց երեկը կորնցուցին: Կարեկցութեամբ պէտք է ներել իրենց այսօրուան վիճակը, բայց ինչ որ ներելի չէ՝ այն ալ սա է թէ անցեալի մէջ անոնք եղան թոյլ, մեղկ ու անջիղ: Կարծես թէ կիրք եւ բարկութիւն չունէին, կարծես թէ իրենց ճակատը, որուչ ցօղէ մը վեր չէր կրնար բարձրանալ: Ո՛չ, պատճառը արեւելքցիութիւնը չէ. Հայը արեւելքցի չէ: Ապացոյց որ արեւելքցիի գլխաւոր յատկանիշը՝ հակում դէպի վերացականը (abstraction), իր մօտ կը պակսի: Ո՞ւր է իր երազին աչքը. ո՞ւր են իր «Հազար ու մէկ գիչերները», ո՞ւր է իր պիցարանութիւնը: Հայը չէ կրցած գիրք բռնել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ եւ աւելորդ վոհմակ մըն է: Ան մնացեր է կղզիացած, ճահճացած: Արիստոտէլ կ'ըսէ. - «Մարդ պէտք է կամ Աստուած ըլլայ եւ կամ անասուն՝ առանձին կարենալ ապրելու համար»: Հայը միս մինակ է ապրած, ինքն իր կեղեւին մէջ փակ: Եւ քանի որ այդ առանձնութենէն աստուածութիւն մը դուրս չէ ելած, կը նշանակէ թէ Հայը ապրած է անասունի քունով: Իր մենութենէն հրաժարելով ակնարկ մը չէ նետած չուրջի քաղաքակրթութիւններուն վրայ: Ի՞նչ է առած Հըրէաներուն, Պարսիկէն, Յոյնէն, Արաբէն ու Հնդիկէն: Մինչեւ 19-րդ դարուն վերջը ի՞նչ է առած արեւմուտքէն: Բնականաբար մեծ արժանիք մըն է ստեղծագործութեան կարողութիւնը ունենալը. բայց արժանիք մըն է նաեւ՝ ուրիչին ստեղծածը գնահատել, հասկնալ եւ իւրացնելը: Մենք այդ ալ չունինք. ընդո՞ւմ...:

Ո՛վ քրիստիանոս Աստուածը Հայերուն, նայէ՛ սա պատառներուն: Մենք Պարսիկէն առեր ենք խուրձ մը բառ՝ թուլթակին մասնագիտութիւնը գողնալով: Յոյները մեզի տուեր են քանի մը չաստուած, բայց մենք զանոնք ձգեր ենք մարմարի մէջ, առանց անոնց միս եւ ոսկոր տալու, առանց զանոնք մեր հողին, մեր արեւին պատչաճեցնելու. չենք մարսեր, կոկորդնիս է մնացեր: Իսկ Նազովրեցիին յանձնարարեալ «թուղթ»ով զրկած քրիստոնէութիւնը, միայն Տէրը գիտէ թէ ինչ վիճակի մէջ ենք ձգած: Delire verbal է բռնուած այն գիջացած միտքը որ Նարեկացի կը կոչուի, երբեք չէ կրցած թափանցել Սուրբ Գիրքի հիմնական կէտերուն: Մարդկայինը չկայ իր գործին մէջ, այլ կան անթիւ ընչազարդեր: Եւ մենք կուրացած ենք, եւ մենք չլացած ենք ոճի ու լեզուի այդ ընչազարդերէն: Ուրիչ չատ մը բաներու հետ մէկտեղ, Նարեկացին չէ հասկցած որ մահացու մեղք է, հակաքրիստոնեայ գործունէութիւն է միսը ուրանալը, միսին չգացումը պահանջելը: Հեթանոս աչխարհին չուայտ կեանքը որ իր գպաթնակէտին էր հասած, ստիպեց որ Քրիստոս պէտք եղածէն քիչ մը աւելի խիստ ըլլայ միսին դէմ, եւ իր այս կեցուածքը անհրաժեչտ էր ու բնական: Բայց Քրիստոս միաժամանակ նուիրական համարեց մարդկային մարմինը եւ անոր պահպանումը քարոզեց: Քանի որ ինչ որ ալ ըլլայ, ան է մեր գործունէութեան միակ միջոցը, եւ քրիստոնէութիւնը գործունէութիւն է (և ոչ թէ contemplation), ճշմարիտ գործունէութիւն, սիրոյ թագաւորութեանը ներքեւ:

Ո՛վ քրիստիանոս Աստուածը Հայերուն, նայէ՛ սա պատառներուն: Կրա՛կ տուր, կայծ տո՛ւր, մեղի. մեր մարմնին վրայ վէրքեր թափէ, մեր վէրքերուն վրայ պըղպեղ թափէ որպէսզի պոռանք: Ո՛վ Տէր, այնպէս մը ըրէ որ հայ աղջիկը չո՛տ, չո՛տ գեղեցիկ ըլլայ, հայ աղջիկը պոռնիկ ըլլայ, որպէսզի արուները կատղին, փրփրին, մարտի կատուներուն պէս: Ձե՞ս պիտեր ֆրանսական առածը որ կ'ըսէ. «Quand les femmes sont belles, les hommes sont ardents!»: Ինչո՞ւ համար Հայաստանցի կինը այնքան տգեղ ես ըրած: Կարծես կոճղ մըն է. ոչ մէկ չնորհ վրան, ոչ մէկ գիտակցութիւն կնոջական մարմնի հրաչալիքին: Անոր մէկ պատկերը տեսնելով բնաւ կարելի չէ միսը երեւակայել: Զայն ամբողջութեամբ ծածկած են թանձր կըտաններու, վերմակներու, matelasներու տակ: Ըսել է այդ կինը չէր ուզեր գրգռել այրը, ըսել է այրը չէր պահանջեր գրգռուիլ: Հապա ուրեմն ի՞նչ կը պահանջէր. ընդո՞ւմ, ընդո՞ւմ...: Մի՛ ըսեր թէ ինչ որ ինծի համար տգեղ է, կրնայ ուրիչի մը համար դեղեցիկ ըլլալ. եթէ այո՝ մեր այրը պիտի պոռթկար արուեստին մէջ: Երբ որ իր սիրուհին կորնչնէր, պիտի փափաքէր բաներ մը գրել թուղթի վրայ, պիտի փափաքէր դլուխ մը փորել քարի վրայ: «Չէ թքած, չէ փսխած»: «Quand les femmes sont belles, les hommes sont ardents!». Հայը ardent պիտի ըլլար, եթէ belle femme մը, այսինքն դեղեցիկ մտածում մը, բարձր խոհալ մը, նուիրում եւ անձնազոհութիւն պահանջող գաղափար մը ունենար: Ոչ միայն ինք չունեցաւ, այլ նաեւ խմբովին ընդառաջ չգնաց անոնց՝ որոնք այդ խոհալը ուզեցին իրեն տալ: Բայց մանաւանդ՝ չգիտցաւ ընտրել լաւագոյնը այն խոհալ. ներուն՝ զոր արեւմուտքը իրեն կ'երկարըէր: Ահա այդպէս է որ Հայը իր կիսաւարեներն, անասնական վիճակէն դուրս չըկրցաւ ելլել ոչ միսին ճամբով, ոչ սիրտին ճամբով, ոչ ալ իմացականութեան ճամբով:

Ցաւը, տառապանքը, վիչտը մարդս կը զրգռեն եւ կը ստիպեն որ ան զրպղի Աստուծոյ որոնումով: Դիւրակեցութիւնը, սպառնալիքի տակ չգտնուող կեանքը, մէկ խօսքով անասնական երջանկութիւնը մարդը հեռու կը պահեն Աստուծմէ: Ո՛վ քրիստիանոս Աստուածը Հայոց, դուն որ մեզ բորոտ չուներու պէս մէկ քարափէն միւսը կը նետես, այնպէս մը ըրէ որ աւելի տառապինք եւ կարենանք երեւակայել մեր յաւին չափ մեծ Աստուած մը: Այնպէս մը ըրէ որ մենք միխիթարութիւն գտնենք անո՛ր մէջ միայն, իմացականութեան եւ սիրոյն մէջ: Այնպէս մը ըրէ որ մեր եկեղեցիները քանդուին, անոնք չտեմարանի, սինեմայի վերածուին եւ ծերունազարդ քահանաներ խորանին վրայ պատարագած տեսնէ իյնան գնդակահար: Այո՛, այդպէս ըրէ դուն, որովհետեւ «կովը իր պոչը կորսընցնելէն վերջ միայն անոր յարդը կը դիտնայ»: Այո՛, այդպէս ըրէ դուն, որպէսզի մանաւանդ Հայը հեռանայ իր administration եկեղեցիէն եւ երթայ բարձրացուցիչին:

Ո՛վ քրիստիանոս Աստուածը Հայերուն, նայէ՛ սա պատառներուն: Անոնք անդադար խաչ կը հանեն պատկերի մը առջեւ որ խաչելութենէ մը աւելի carte d'identité-ի կը նմանի: Կը բաւէ՛, կը բաւէ՛ որքան որ անոնք սեւեր հագան եւ գլուխնին ծոած աղօթեցին: Զանոնք վերածէ կատաղութեամբ լեցուն թշուառականներու, ատելութիւն, կիւրք, բայց մանաւանդ յուսահատութիւն տուր անոնց: Եթէ չունիս, ես քեզի կու տամ, բա՛ց ձեռքերդ. ես ունիմ պէտք եղածէն աւելի. բա՛ց տոպրակներդ, ես կը ճգմուիմ անոնց բեռանը տակ. ես այնքա՛ն ունիմ ատելութիւն, ես այնքա՛ն, այնքա՛ն ունիմ յուսահատութիւն.

Ես
Ես
Ես
Միս մինակ:
Գարո՛ւն, գարո՛ւն... միս մինակ

Et ton ombre
Langoureuse
Et mon ombre
Vigoureuse,
A la mystique lumière
De la lune,
S'allongeaient dans la poussière
Formant une,
Une,
Une,
Une seule
Ombre longue,
Une seule
Ombre longue,
Une seule
Ombre longue.

Գարո՛ւն, գարո՛ւն... միս մինակ:
Կամերու վրայ դրօչները նորոգեցին, բացին ջուրերը աւազանին, հրախաղութեան վարպետները ամուսնացան եւ ծաղկեցան նեչենիները: Միս մինակ:

Սիրամարգերը իրենց հովահարը բացին, բացին դռները մանկանոցին, բախտաւոր թիւերը բաժնուեցան եւ լոգցան աղաւնիները: Միս մինակ:

Միայն մենք, միայն մենք է որ մնա-

դէպք խաւարին մէջ, Աւազ Ուրբաթին մէջ, միս մինակ։

Du plus profond de la tranchée
Nous élevons les mains vers vous
Seigneur ! Ayez pitié de nous
Et de notre âme déssechée.

Car, plus encor que notre chaîr,
Notre âme est lasse et sans courage
Sur nous s'est abattu l'orage
Des eaux, de la flamme et du fer.

Vous nous voyez couverts de boue,
Dechirés, hâves et rendus...
Mais nos cœurs, les avez-vous vus ?
Et faut-il, mon Dieu,qu'on vous l'avoue?

Բոլոր դռները զոցեցին, բոլոր դռները զոցեցին եւ բանալիի ծակերուն վրայ մէյ-մէկ կնիք զարկին, Հայուն չորցած արիւնովը կպամուած։ Բոլոր դաշնադիրները պղծեցին, բոլոր խղճմտանքները ծալեցին եւ վրան լեցուցին փոշի՝ Հայոց աչիւններովը կապուած։ Մեր ձեռքերը իրարու մօտեցուցինք «հաւատամք»ի մը պէս, աղերսանքի մը մէջ, բայց մեր միացած դաստակներուն ձեռնակապեր անցուցին։ Հապա մեր սիրտե՞րը։ Ի՞նչ եղան մեր սիրտերը... et faut - il mon Dieu, qu'on vous l'avoue?

Եւ սակայն կայ ու կը մնայ բնութիւնը։ Մեծագոյն եւ միակ չափանիշը՝ բնութիւնը։

Կայ հողը որ կը հնչէ, կը գալարուի, կը բնդնաւորէ։ Կայ օդը որ կը թրթռայ, որ կը սուլէ, որ կը քանդէ։ Կայ ջուրը, կայ բոյսը, կայ ճառագայթը։

Բնութիւնը իր փառքին չափ, իր մեծութեանը չափ, իր ոյժին եւ բարութեանը չափ անողոք է։ Ան երբեք չի ներեր անոնց՝ որոնք իրմէ աւելի դանդաղ կը յառաջանան։ Ան երբեք չի ներեր անոնց՝ որոնք իրմէ աւելի արագ կը յառաջանան։ Ցամրընթաց թէ արագոտն՝ պիտի պարտուին, պիտի չքանան, պիտի անհետանան աշխարհի երեսէն։

Ելան ազգեր որոնք անհետացան որովհետեւ իրենք զիրենք ձգեցին նուաճումի, գերեզմանի, յորդումի եւ պոռթկումի թելադրանքի մը վրայ։

Բնութենէն աւելի արագ գացին եւ բնութիւնը անոնց չներեց։

Եւ եղաւ Հայը որ պարտուեցաւ եւ որ թերեւս անհետանայ, որովհետեւ ծոյլ էր ան, որովհետեւ մեծ ճամբուն եզերքը նըստաւ համրիչ քաշելու եւ թողուց որ ժամանակը անցնի. Աստուա՛ծ իմ, ինչ անքննայ վատնում, ի՛նչ անխնայ սպառում համանակի, ինչ ոճրային մեղկութիւն։

Եւ բնութիւնը չներեց իրեն. նայեցէք ու ղողմեցէք սա պառաւներուն։

Եւ ներողամտութիւն պիտի չըլլայ ինքի համար ալ, որովհետեւ ուզեցի զգալ նովէն արագ, ուզեցի երգել ջուրէն աւելի բարձրաձայն, որովհետեւ ուզեցի մտնել լոյսէն աւելի շուտ եւ գալարուելցայ հրաբխային ընդերքներէ աւելի։

Ի զո՛ւր, ի զո՛ւր կը ջանայի ուրացութի պահերս երկարել եւ առանձնանալ իմ անձիս հետ, գառնալով արհամարհոտ ու ջնջուն հայկական իրականութեան հանդէպ։

Ի զո՛ւր, ի զո՛ւր կը բարձրանայի աշտարակի մը գագաթը եւ միակնոց մը դնելով կ'ըսէի Հայուն.. Ան երկիրը ուր կը բունին մեր իմաստութեան ակռաները, այն երկիրը մեր հայրենիքը կ'ըլլայ։ Իմ հայրենիքս Ֆրանսան է։

Հայաստան, Միութիւն, Անկախութիւն, Հայկական Գրականութիւն, Անցեալ, Ներկայ, այս բոլորը դիս հալածեցին ու կը հալածեն ամէն օր աւելի յաճախադէպօրէն, քան թէ Savon Cadum-ը, Galerie Lafayette-ը, Boulet Bernot-ն։

Ուզեցի գտնել լուծումը այս բոլորին, ուզեցի գտնել լուծումի մը յոյսը։ Բայց ինչպէս այն մանչուկը որ նախ մեղմացնէ «մայրի՛կ» կը պոռայ, եւ յետոյ ձայնը կը բարձրացնէ կոկորդը պատռելու աստիճան, որովհետեւ ամէն րոպէ կ'անդրադառնայ որ իրա՛պէս եւ վերջնապէս կորսուած է անտառին մէջ, ահա այդ մանչուկին նման ես աղաղակեցի։ Ցետոյ բսկայ վազվզել ամէն ուղղութեամբ, ինկայ ցախերու, մացառներու մէջ, գարնըշեցայ ծառերու, արիւնեցայ։ Արիւնէս կուրցած՝ եղայ անգութ. ախ յո՛յս մը, յո՛յս մը... «մայրի՛կ, մայրի՛կ»։

Բայց կայ ու կը մնայ բնութիւնը։

Հիմա ինկեր եմ քիթիս - բերնիս վրայ, մատներս ու դէմքս թաղեր եմ հողին մէջ ու կը շնչեմ։ Միտքս, սիրտս, մարմինս կը թրթռան ճիշդ այն չափով, ճիշդ այն կշիռով, ինչպէս կը թրթռայ տաք օդը՝ տանիքի մը պինկին վրայ։

Խաղաղութի՛ւն, խաղաղութիւն։ Միայն դուք էք որ պիտ կրնաք փրկել, միայն դուք էք որ ինձ խաղաղութիւն կու տաք, եւ ես կը պաշտեմ ձեզի օդ, ջուր, լոյս. ես կը պաշտեմ ձեզի Saint Thomas, Saint François, Saint Bernard։ Կու տամ սէրս քեզի իմաստուն արբայ, սիրելի Sertillange։ Ինքզինքս յանձնեցի մտայուզութեան, խըռովութեան, ալեկոծումի, բայց կրկին կը վերադառնամ ճպռտիդ խաղաղութեան։ Ա՛ռ պիտ «կլիմայ»իդ մէջ, ա՛ռ պիտ 37 աստիճան ջերմութեան մէջ, տո՛ւր ինծի չափիկներէդ մին։ Պոռչտուքս աւելորդ էր, քանի որ պիտեմ թէ ոտքերուս տակ հող չկայ, չուրջս ամբոխ չկայ, ճայնիս արձագանգը չկայ։ Բայց դուն արդարացուր դիս ըսելով.

- «Այն որ նպատակ մը կ'ընդունի, ձեւով մը կ'ընդունի նաեւ՝ ճամբան։ Եւ նոյնիսկ եթէ չհասնի այդ ճամբուն, չի կըրնար իր սիրտը հոն չզրկել»։

Ո՛վ Sertillange ես ցաւս լոյի պէտք եղածէն չատ եւ լաւ է որ դուն դիս յանդիմանես ըսելով.- «Որքան ալ որ նուաղ խորունկ հոգի ունենանք, կը խրոխտանք խոր անձկութիւններով. կը սիրենք ըսել թէ ճղմուած, խորտակուած ենք, եւ անհանդուրժելի ծայրայիճակներու հասած»։ Ա՛յո՛, իրաւունք ունիս ես չատ ընդհանրացումներ կատարեցի եւ անգութ եղայ իմիններուս հանդէպ. դիս engueuler ըրէ եւ մատդ ցցէ ըսելով.- «Թշնամի եղբայրները աւելի թշնամի են, քան թէ միւսները»։

Խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն, եկո՛ւր տանիքներու վրայէն, ծխնելոյզներու ընդմէջէն եւ գիր իմ ծուռ պատուհանս։ Խաղաղութի՛ւն, բացառիկ թիւ մը հրատարակէ, պատկերազարդ եղիր, եղիր լուսաշող եւ ցոյց տուր իմ ճամբաս։ Ինձ երեւցիր Մէքոնոյի պատուհաններուն մէջ ուր ուրիշներ կնոջ ակնարկներ կ'որսան. ինձ յայտնուէ գիրքի մը լուսանցքէն, գղջումիս ծալքերէն, կորսուած եւ գտնուած առարկաներու դրասենեակէն։ Եթէ արեւելքէն գաս, իմ պանդոկս գտնելու համար պէտք է Շաթըլէէն ուղղութիւն փոխես. եթէ արեւմուտքէն գաս, պէտք է որ Գոնկորտէն փոխես։ Փոխէ՛ եւ եկուր, եկուր և դիս փոխէ։ Խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն, ճիշդ կատարէ մարդահամարդ եւ դիս մի՛ մոռնար. ճիշդ կատարէ դումարումդ եւ ուշադրութիւն ըրէ միաւորներուն. ես միաւոր եմ, անհայրենիք մենաւոր եմ։

Խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն, առաւօտուն կանուխ ելայ եւ քեզի սպասեցի։ Գնդասեղով դրանս վրայ հաստատեցի թուղթ մը ուր գրուած էր - «Մտէք առանց զարնելու, ձեր փնտռած մարդը ներսն է»։ Օրը իրիկուն եղաւ եւ իմ փնտռածս մնաց հեռուն

հեռուն,
հեռուն,

Փայտաչէն տուն մը միայն կրնամ տեսնել հեռուն, Պոլիս, արուարձան մը։ Կայ տանտիկին մը, կան փոքրիկներ, կայ մանաւանդ տունին մեծը որ ասանկ դիւերով կանուխ վերադարձեր է չուկայէն եւ բաղմոցին անկիւնը նստած օղի կը խմէ։ Աղանդերով յարդարուած ափսէն առջեւը առած՝ օղի կը խմէ։ Խմէ՛, խմէ՛ երանելի, բայց մտածէ որ հեռուն, շա՛տ հեռուն դեռ մը կայ եւ այդ գետին եղերքը քարափներ կան. ահա այդ քարափներուն վրայէն կ'երթայ տղայ մը. մտածէ՛ այդ տղուն եւ հատ մը կոնծէ անոր հոգիին խաղաղութեանը համար։ Ի՞նչ պէտք ունիս դիտնալու թէ ով է ան. հայ տղայ մըն է որ ձեռքերը վերարկուին գրպանները մըխրճած՝ կ'երթայ խոհուն երեկոյին մէջէն։ Ան չի յուսար, ան չերգեր, ան չի թքներ։ Կ'երթայ, կ'երթայ։ Մէկիկ մէկիկ կը հաշուէ քարափին ծառերը, որպէսզի կը չմտածէ. ծառերէն զատ մէկիկ մէկիկ կը հաշուէ նաեւ լապտերները եւ երկուքին գումարը իրարու վրայ կ'աւելցնէ։ Ա՛յո՛, այսպէս կ'ընէ ան, որպէսզի գոնէ այդ պահուն այլեւս չմտածէ, այլեւս չմտածէ։ Կոնծէ՛ թէմ մը այդ տղուն հոգիին խաղաղութեանը համար, որովհետեւ մահը... իշտէ պէօյլէ, Մառտիկ աղա։

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ»
(Յուլիս, 1930)

«ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ՄԸ ԳՈՐԾ ՉՈՒՆԻ ԾՈՒԿԱՅԻՆ ՄԷՋ»

Bidart, Սեպտ. 12, 1942

Սիրելի Սարաֆեան,

Արուեստի նուիրականութեան յատկանիշներէն մէկը չէ՞ այն պարադան, որ փոխադարձ համակրութիւնները կը յաջողին չէզոքացնել նիւթական կեանքի բոլոր արգելքները։ Տե՛ս, հակառակ ամէն բանի ես յաջողեցայ քեզ հաճոյք պատճառել իմ plaquette-ովս, բայց դուն ալ դիս ուրախացուցիր քու նամակովդ, որուն ջերմ եւ անկեղծ բնոյթը անգամ մ'եւս եկաւ ամրացնել քու մասին կազմած գաղափարս։ «Անհոգ եղի՛ր» մը չկրցայ չարձակել, երբ կարդացի վերջին նախադասութիւնդ որ հետեւեալն էր - «կը վախնայի քեզ վշտացուցած ըլլալ անտեղի խօսքերով. ուրախ եմ որ այդպիսի բան չկայ»։ Անշո՛ւշտ թէ չկայ, քանի որ ես անոնցմէ չեմ որ երկու անտեղի կամ տեղի խօսքով կը քանդեն բարեկամութիւն, կամ նոր մը կը ծնցունեն։ Համակրութիւնը որ խոր է եւ չկրնար քանդուիլ փոքր պատահարով (կեանքի անխուսափելի frottements-ները) ստեղծուած է այն պատճառաւ որ քեզ հեռու տեսած եմ չուկայէն։ Արուեստագէտ մը գործ չունի չուկային մէջ։ Ես անշուշտ, երբ չուկայ կ'ըսեմ, կը հասկընամ այն զէշ հրապարակը որ մեր մէջ կազմուած է տգէտ եւ անտաղանդ մտաւորականներու կրպակներով, կրպակներ՝ որոնք կը սնանին կուսակցութեանց չարաչահութեամբ։

Թէ Fouiller Avec Rien-ս անհաղորդ պիտի մնայ Հայոց, ատիկա պիտես արդէն եւ չեշտած ես նամակիդ մէջ։ Միայն թոյլ տուր քիչ մը pousser ընեմ մտածումդ, աւելցնելով - «Մի թէ հասկացո՞ած էին իմ աւելի պարզ դրութիւնները»։ Տալ հաստատական պատասխան՝ կը նշանակէ յաւակնել տեսը ըլլալ չափէ դուրս։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ՝ պէտք չէ նկատի առնել «ժողովուրդը»։ Կարեւորը քեզի պէս անձերն են։ Կը բաւէ որ դուն եւ քու նմաններդ հասկընաք եւ գնահատէք. աւելին կայ՝ կը բաւէ որ գիտակից ըլլաք ձեր դերին, այսինքըն գիտնաք թէ դո՛ւք է որ պիտի չինէք «ընդհանուր կարծիք» եւ պաշտպանէք ձեր թէզը, ինչպէս ես պաշտպանեցի միշտ իմս՝ կրակով, խանդով, յամառութեամբ եւ նաեւ համարձակութեամբ։ Տեղեակ ես։

Թոյլ տուր որ քեզ ընեմ խոստովանութիւն մը - տարտամ գաղափարը ունիմ թէ իմ plaquette-ս օգտակար պիտի ըլլայ նաեւ քեզ՝ անուղղակիօրէն։ Մեր մէջ կան մարդիկ, որոնք պիտի բերուին աւելի ուշադրութեամբ կարդալ քեզ, հիմա որ ես ալ «նոր քերթողութիւն» ըրի։ Ծօսքս մարդարէութիւն ըլլայ թէ պարզ փափաք, զայն անտես մի՛ առներ։ Կը յուսամ որ ոմանք իրենց դիրքը վերաքննեն եւ ուղղեն, ոչ միայն «վարդապետն ասաց»ի դիրք մը տալով ինձ, այլ մանաւանդ անոր համար որ Հայը շուտ կը խոնարհի Ֆրանսական կարծիքին առջեւ։ Սա ալ պէտք չէ մոռնալ որ Հայը, հասկնայ թէ ոչ, միշտ քիչ մը կը հպարտանայ, երբ տեսնէ թէ ազգակից մը յաջողութիւն գտած է դժուարին գետնի մը վրայ։

Ա՛յո՛, Ֆրանսացիք հրաչալի ընդունելութիւն մը ըրին գրքոյկիս։ Գիտեմ թէ մօտս եթէ ըլլայիր (բայց օր մը պիտի ըլլայ այդ) հետաքրքրութեամբ պիտի կարդայիր գրութիւնները, դէթ գիտնալու համար թէ անոնք կը համապատասխանե՞ն քու մտածումներուդ։ Ա՛յո՛, կը համապատասխանեն, բացի այն կէտէն ուր դուն մկկզմկկու opposer կ'ընես (ատիկա սխալ բան է) միտքն ու սիրտը։ Ըսեմ -եւ հաստատապէս- թէ այս տեսակ բանաստեղծութիւն մը չի կրնար յաջողապէս արտայայտուիլ առանց որ գոյութիւն ունենայ մտածման եւ զգացման équilibre մը։

Կ'ըսես թէ «կը սպասես բացառիկ պահերու» եւ կ'ուզես գիտնալ դանոնք։ Բայց այդ պահերը հոս խմբել դիւրին չէ, մանաւանդ անոր համար որ ձեւական դիզեցկութեանց եւ արժէքներու վրայ չեն կայանար միշտ, այլ անոնց իրական հանդամանքը բացորոշ նկատելէ վերջ, կը ձգտին մեկնել երկրորդ բլանի մը վրայ գտնուած արժէքները, այս պարագային՝ dépouillement մը՝ զոր կը կապեն Rimbaud-ի ոչնչականութեան, Mallarmé-ի անապատին, եւ surréalistes-ներու երազ - յուսահատութեան։ Ցոյց տալէ վերջ թէ «պանդոկ - ժամանակաւոր բնակարանը» կը բարձրացուեմ մինչեւ «մարդկային մարմին - դլխաւորը բոլոր ժամանակաւոր բնակարաններու», կը կարծեն մէջս տեսնել յուսահատութիւն մը որ զերծ է գառնութենէ, բայց ո՛չ ըմբռնացումէ։ Գալով թէքնիքին, կը խօսին métamorphose-ի օրէնքին խիստ կիրարկումի մը մասին, եւ զերիրապաշտութեան մանաւանդ նկարչական որոնումներուն վրայ (Salvador Dali)։ Բայց ատեն է որ կանգ առնեմ. կարելի չէ խտացունել եւ խմբել (առանց սայթաքելու) այս տեսակ բաներ, եւ տասը զլխէ դուրս ելած խօսքերուն հիմնական հոսանքը ճշդել։ Սա պարզ է որ աշխատութիւնս ստեղծած է մեծ համակրութիւն եւ հետաքրքրութիւն, մանաւանդ NRF-ի չրջանակին մէջ, որուն բանաստեղծները կը ճանչնաս բոլորն ալ։

Կը տեսնես որ այս անգամ խոշոր ճիգ մը ըրի քեզ երկար զբելու համար։ Դուն ալ զրէ ինձ, եւ կ'աղաչեմ, մի՛ ըլլար խստապահանջ թղթակցութեան մէջ, երբ գործ ունիս ինծի պէս հիւանդի մը հետ, որուն կեանքը անիմանալի ողբերգութիւն մըն է։ Կինդ եւ իր օրիորդը բարեւէ իմ կողմէս, ըսելով թէ չերմապէս կը փափաքիմ օր մը գալ անձամբ սեղմել ձեր ձեռքը։ Կը յիշեմ թէ ձեզ երեքիդ օր մը հանդիպած եմ Vincennes-ի անտառը, աբեւոտ կիրակի մը, զմայլելի առաւօտ մը, երբ Անտոնին հետ էի, եւ արձակած էի իմ խոշոր խնդուքս, որ երբեմն զուարթ է։

Քոյդ սիրով
Շահան Շահնուր

Գրէ ինձ գրական աշխատութիւններուդ վրայ։ Մտադի՞ր ես նոր հրատարակութիւն մը ընել։ Ի՞նչպէս է հայկական միջավայրը։ Կը տեսնաս Ֆրանսական նոր հրատարակութիւններ։ Կարդալու մի՞չոց ունի՞ս։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս նամակը մեզի ծանօթ այն հազուագիւտ էջերէն մէկն է ուր Շահնուր կը խօսի իր ֆրանսագիր հատորին մասին։ Ուղղուած է Ն. Սարաֆեանին, Fouiller avec rien-ի հրատարակութենէն վերջ, ի պատասխան Սարաֆեանի նամակին։ Վերջնոյն գիրը չկրցանք գտնել Շահնուրի արխիւներուն մէջ։ Բնագիրը ճշգրիտ տարեթիւ չի կրեր. սակայն տրուած ըլլալով որ վերոյիշեալ հատորիկը լոյս տեսած է 1942 Ապրիլ 23ին Editions René Debresse, Paris եւ Շահնուր Պետրի հիւանդանոցէն մեկնած է Փօ, 1943ի Ապրիլին, տարեթիւը դժուար չէ որոշել։ Նամակը տրուած է առանց որեւէ յապաւումի։ Ըրած ենք միայն չնչին ուղղագրական - բերականական ուղղումներ (խօստուանութիւն - խոստովանութիւն, կըսեմ - կ'ըսեմ, չը կրնար - չի կրնար) հետեւելով ժամանակակից ուղղագրութեան կանոններուն, ինչպէս է արդէն պարագան Շահնուրի տպած հատորներուն։ Բնագրի բարբառային ձեւով գըրուած բայերը (բարձրացուցնել) պահպանած ենք։ Իսկ կրճատուած՝ փրնս. ընդլայնած ենք ֆրանսական-ի։

Շահան Շահնուր

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Տէր եւ Տիկին Թէոդոր Բարակեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ կիրակի, Սեպտեմբեր 9-ին, Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարել կուտան մանուկը պատարագ եւ Հոգեհանգիստ, իրենց հօր, աներհօր եւ մեծ հօր՝ (Պոլէնաբը-նակ)՝

ԱՌԱՔԵԼ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առիթով:

Պատարագը կը սկսի ժամը՝ 10-ին, Հոգեհանգիստը՝ ժամը 11·25-ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վալանթին Տաղլեան իր ամուսնոյն Կղեմէս Տաղլեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է. - *Տիկին Սեմեկիւլ Պարէյեանի (ծնեալ՝ Կէշկէրեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Այրի Տիկին Թորոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Գլօտ Զէքէմեան, Այրի Տիկին Մայրանոյշ Փանոսեան եւ Մկրտիչեան եղբայրները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տօլապճեան եւ Պ. Տաճատ Շալճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Շալճեան եւ Պ. Րաֆֆի Ազատեան, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան եւ Տէր եւ Տիկին Արթիւր Տամլամեան, Պ. Բոպէր Թիւֆէնքճեան եւ Բանճեան ընտանիք 100ական Ֆ., Այրի Տիկին Ժ. Մակարեան եւ զաւակները 200 Ֆ., Պ. Մխաք Աւտոյեան եւ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Օհանեան, Տէր եւ Տիկին Ֆիլէմ եւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խակի - ճեան, Պ. Աւետիս Ամէչեան եւ Տիկին Անժէլ Գարբիէլեան, Տիկին Աբշակունի Սիլոյեան եւ Ամբարեան եւ Սաեփան - եան ընտանիք 50-ական Ֆ., Պ. Գառնիկ Պարէյեան, Պ. Արթօ Տէր - Մինասեան եւ Սէմէրճեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Տիկին վարդուհի Ալանի (ծնեալ՝ Սրապեան) Թաղման առթիւ. - Մանուճեան ընտանիք 200 Ֆ., եւ Պ. Ալան 200 Ֆ., Տիկին Պօղոսեան եւ Ձդնաւորեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Օր. Գասպարեան եւ Հայկեան ընտանիք, Այրի Տիկին Մարի Գէորգեան եւ Ումն՝ 50-ական Ֆ.: Գրիգոր Գասպարեանի Թաղման առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Ենովք Ղազարեան 170 Ֆ., Սուլթանեան ընտանիք եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Յակոբեան, Ժան Կիլօ ընտ. եւ Համբարձումեան ընտանիք և Պ. Տէրտէրեան - Կիրակոսեան 100-ական Ֆ.:*

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Լիոն - Տէր եւ Տիկին Թօփալեան եւ զաւակները իրենց սիրելի քրոջ եւ մօրաքրոջ (Մարսէյլ-արնակ) Այրի Տիկին Սիրանոյշ Տիւլկէրեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հանդուցեալին փափաքին համաձայն 400 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործական համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ռատիօ - Ազգ շնորհակալութեամբ ընդունած է 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեանէ Սիմոնին Տակաւեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er
le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

ՇԱՀԱՆ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — ,, 60 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — ,, 60 ՖՐ.
et PARAGES D'EXIL — ,, 75 ՖՐ.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « ՅԱՌԱՋ »
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
1984 - 1985

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզի բացումը կը կատարուի Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 10, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Իսկ հայերէն լեզուի միօրեայ դասընթացքները կը սկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 3, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Տեղեկութեանց համար կը խնդրուի դիմել. -

Ecole St. Mesrob
4, rue Komitas — 94140 Alfortville
Tél. : 378. 92. 91

×

ՊԱՆԵԼՈ

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 12-ին, Շաբաթ օր:

×

Լ Ի Ո Ն

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ կրթական մարմինը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանը կը վերաբացուի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 12-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ծնողքները կրնան այժմէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները եկեղեցւոյ դիւանատունը:

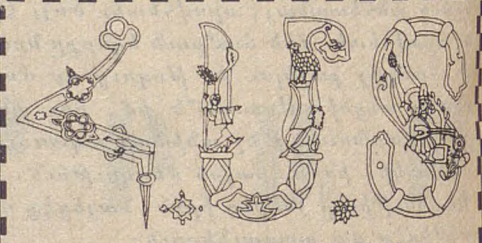
×

Ի Ս Ի

Դպրոցական վերամուտ Իսիի Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ հայկական դասընթացքներուն: Կ'ընդունուին 5-էն 15 տարեկան աշակերտները: Կը դասաւանդուին հայերէն, պատմութիւն, կրօնք եւ երգ: Ամէն Շաբաթ, ժամը 9-էն 12, եւ կէսօրէ ետք ժամը 14-էն 17:

Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ամէն օր ժամը 13·30-էն 17·30:

Հեռ. - 644 - 28 - 52

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՀՕՆ

Մուտքը ազատ է:

×

Տոհմիկ և դասական երաժշտութեան ԵՐԳԱՀՈՒՄԸ, *ղեկավարութեամբ՝* ՀԱՅՐ Ց. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ:

Արձանագրութիւն՝ Սեպտեմբեր 1-էն սկսեալ: Առաջին փորձը՝ երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 1-ին:

OPTIMA Tours

AUTOMNE EN ARMENIE

— DU 06 AU 20 OCTOBRE VIA KIEV ALLER ET RETOUR.....5 430 Francs
— DU 12 AU 21 OCTOBRE ET DU 19 AU 28 OCTOBRE (AVEC UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 650 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 350 Francs

SPECIAL TOUSSAINT

— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 450 Francs
— AVEC POSSIBILITE UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 030 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER

Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER

OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11
amp

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան 54-րդ տարեկան գերեկոյթը՝ Կիրակի, 1985, Մարտ 3-ին, կէսօրէ վերջ, ժամը՝ 14·30-ին Սալ տը լա Շիմի, Փարիզ:

×

Պօմոնի նախկին Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ այժմու ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբի Ս. տարեդարձի հանդիսութիւնները, Սեպտեմբեր 23, Կիրակի, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
կեդրոնական Սանուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
9
DIMANCHE
9 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՍ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 86

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.784 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.784

ԿԱՐԴԱԼՈՎ ՇԱՀՆՈՒՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ)

Գրեց՝

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Մեր գրականութեան մէջ քիչ արձակագիրներ կան որոնց ուզեմ վերագառնալ՝ կարդալ ու կարդալու համար մը։ Այդ քիչերէն է Շահնուր եւ ամէն անգամ որ իրմէ գիրք մը ձեռքս կ'առնեմ (Արփիկ լաւ դաղափարը ունեցած է անոնց տալու համաչափ, նոյնանման ձեւ ու ծաւալ)՝ ցաւտուն, խիստ դիմաստուեր մըն է որ դէմս կը բարձրանայ. - անփափանց, անզգայաբարհային (կարծես աշխարհը տեսած ու մեկնած) բան մը ինչպէս էր՝ երբ ճանչցայ զինք մեր մէջ, վերջին տարիներուն։ Տարիները չեն կըրցած ջնջել ինչ որ կը յիշեմ ու գործը, որ կը մնայ, իր բերած փորձառութեամբ ու գայ ամբողջացնելու դիմագիծը՝ մօտենալով անձին։ Ինք չէայ՝ բայց անձը ճանչցայ։ Եւ հիմա դիտեմ թէ դժբախտ մըն է Շահնուր՝ նուրբերուն դժբախտութեամբ։ Շահնուր կը նմանի անհունօրէն ճըշդորէն այն ականջին, ինչպէս պիտի ըսէր մաստուն բանաստեղծը, որ երբեք պիտի դադնի ներդաշնակութիւնը։ Պիտի փնտռէ ու չգտնէ։ Ու պիտի զգայ, ամէն պարագայի, իր երգը կիսկատար ու վաղանցուկ։ Միտքը որ պիտի խորհի բայց մտածումը պիտի չկարենայ տիրել ինքն իրեն՝ որովհետեւ ամէն ինչ պիտի որոնէ իր լըրումին մէջ։ Ամէն ինչ բացարձակ։ Տխուր էր Շահնուր բացարձակապաշտի մեծ տրտութեամբը՝ կեանքին մէջ ու գրականութեան։ Իրապէ՛ս ու երեւութապէս։ Ճաշկոտուած գրչութիւն ու անսասան անհատականութիւն։ Ազատութիւն՝ որ գրագէտը կը բնորոշէ կամ գոր գրագէտը կը տառապի։ Աւելի ինքնագործում՝ քան ինքնագործում, - սիրե՛նք թէ չսիրենք։

×

Զանձրանալով, որեւէ գրութեան պէս արդացած եմ «Նահանջ»ին երեք քառորդը, գոր կրցած եմ աւարտել՝ ոճի՛ն հաւար միայն։ Իսկապէս, եթէ ոճը մարդն է(*), մեր մէջ քիչ անգամ մարդն է այնքան՝ որքան ի՛ր պարագային. հարազատ պատկեր ու արտայայտութիւն՝ մարդու ներաշխարհին թէ պարզ տրամադրութեան. մարդու ժամանակի՛ն, տարիքի՛ն՝ անփոյթ երիտասարդութենէն (Առաւօտեան շեփոր) մինչեւ յուսախաբութիւններով, ցաւով մեծցած հասունութիւն (վարդ) (**)։ Այո՛, երէկ իրրեւ թէ վրան բաց բայց այսօր «Նահանջ»ի փողկապարը այդ սիրաբանութիւնը (չխօսինք սիրային վէպին մասին որ չկայ՝ Փըթիթ Լիւ բացառեալ) դիս ճանճրացուցած է ինչ։ Նկարագրութիւններուն մէջ յատկապէս թէեւ նուազ թացիկ, տղայական՝ քան Նուշանեանին քով, երկուքին մէջ ալ սակայն չապրուած, չչօշափուած կը ներկայանայ եթէ ոչ մարմինը՝ անկասկած արդիւնքը գոնէ՝ որ պէտք է փոխանցուէր, զգուէր։ Այրը տարբեր կը սիրէ։ Զօհ-ըսպէն եռք վարուժա՛ն կարդացէք։ Բանները երբ չեն ընչեր՝ բան չեն բերեր, աւելցներ։ Այս պարագային մատուցումն ու աւելի՛ բան մը կայ, - գրակա՛ն արարքը։ Յատկապէս գրականութիւնը գրուած վերլացած է՝ բառարաններուն մէջ արդէն։ Թողո՛ւնք։ «Նահանջ»ի պարագային կարեւորը սիրաբանութեան (ոչ թէ սիրոյ՝ որ կայ) սերեակէն դուրս կատարուածն է սակայն, քալիէ-էն սկսած եւ չարունակած անվերջ վայրի մը մէջ՝ որ երէկ փաղիքն էր ու այսօր՝ Սիփիւռքը։ Սենեակին էջ կը յօրինուի վէպը (յարերախտարար Շահնուր չափի գիտակցութիւնը ունէր եւ այնու վէպ չգրեց)՝ որու հերոսին ամէն իսկ կրնանք մոռնալ, - այնքա՛ն ոճդրոյն է պետրոսը։ Բայց ուրիշ պատում կը, այն որ վէպին առանցքը պէտք է կազմէր եւ սակայն կը մնայ անջատ ըլլալու չափ չընդելուզուած՝ կը կոչ-

(Շար. ը. Է.)

Armen LUBIN, un ARMÉNIEN

Tous les poèmes d'Armen Lubin sont écrits en français; dès l'adolescence, il possédait cette langue, mais on dirait que la poésie lui a été donnée en même temps que les épreuves de l'exil. Ses proses françaises même sont comme les arcs - boutants de sa poésie; elles plongent dans la réalité vécue (*Transfert nocturne*), mais rejoignent le chant, la vision, l'invisible.

Il ne faisait pas secret, cependant, de son œuvre en langue arménienne, qui ne s'était pas interrompue après l'arrivée en France. Mais s'il en parlait, c'était pour expliquer qu'il ne pouvait être question de la traduire. Non pas que sa langue natale offrît de trop grandes difficultés à la traduction, mais, me disait-il : «Ce livre-là (*Retraite sans musique*) ne vous intéresserait pas; il ne concerne que nous autres, dans la mesure où nous avons existé».

A travers nos conversations, pourtant, (lui couché dans le lit étroit de *Bidart-le-Maudit*, ou plus tard, debout, s'appuyant sur sa canne, nous promenant lentement

par

Henri THOMAS

sous les pins maritimes où il avait découvert un jour *un pendu*), je devinais quelles histoires, - quelle Histoire - tragiques et familières emplissaient sa mémoire. Il parlait volontiers, avec un humour très personnel, du monde où il avait vécu avant de se fixer - si l'on peut dire - en France, et de la petite société qu'il avait rencontrée dans Paris, - ne disons pas ses concitoyens, puisqu'ils n'avaient pas de patrie dont ils fussent citoyens, - mais ses frères en tribulations (pas toujours «d'infortune» : il me dit un jour qu'il avait eu la visite de deux Arméniens d'Amérique «en costumes de banquier»).

Nous pouvions même entrevoir, par la longue réponse à Cingria publiée dans les *Cahiers de la Pléiade*, le Stamboul de son enfance, où le veilleur de nuit criait les heures et rappelait le risque éternel d'incendie dans les maisons construites en bois.

Mais tout cela ne nous apprenait rien sur son œuvre écrite dans sa langue natale. «Oui, m'avait-il dit drôlement, je suis un grand écrivain arménien, mais la littérature arménienne est toute petite !».

Et puis, après sa mort, quelques nouvelles furent traduites par Krikor Chahinian. D'autres suivirent, et voici ces traductions réunies et publiées par «Le temps qu'il fait». Ce qu'elles nous découvrent est à la fois très proche de nous, puisque la scène est Paris, ses quartiers pauvres, ses hôpitaux, les mansardes, les «logis provisoires» du *Passager clandestin*. Très proche, et bien étrange, car elles nous révèlent le monde *intérieur* de ces errants à bout de course et de ressources, sinon d'espoir, des échappés du grand exode arménien de notre siècle, fuyant les coups du Sultan Rouge (Abdul Hamid). Dénués de tout, riches de leur héritage invisible : leur aptitude à ressentir de façon profonde et originale, avec la sensibilité d'un des peuples les plus *spirituels* de notre vieille Terre, les souffrances et les surprises de la vie où ils sont jetés. Ils sont même les plus humbles - le jeune homme sans le sou, la bonne femme en face de lui dans l'autobus qui l'observe et le *reconnaît* - les porteurs d'une mémoire plus ancienne que celle du pays qui les accueille, et même d'un humour subtil, d'un sens de la vie dans sa drôlerie et sa bouffonnerie tragique, où la sagesse du vieil Orient n'est pas absente.

Je me souviens de quelques promenades dans Paris, en compagnie de Krikor Chahinian, venu de Beyrouth (il y est retourné, hélas !), où il me parla des dieux Arlèzes, génies tutélaires de l'antique Arménie, aux interventions surprenantes. C'était vers la fin de l'été, les dieux Arlèzes rôdaient peut-être, pour une fois, dans les feuillages dorés de Paris. Qu'ils gardent l'âme éparse de l'Arménie, et sa grande littérature !

■

(*) Inédit initialement prévu pour servir de préface aux «*Parages d'Exil*».

ՇԱՀՆՈՒՐ՝ ԱՅՍՕՐ

Ծնունդէն ութսուն տարի եռք, մահէն տասը տարի եռք, ո՞ւր է այսօր Շահնուրի տեղը սփիւռքեան մեր ժամանակակից գրականութեան մէջ։ Հաւանաբար, առաջին չարքերուն այն քիչերուն, որոնք կը մնան ամէնէն հարազատ ներկայացուցիչները արեւմտահայ այն արձակին, որ Պոլսէն եռք, կրցաւ պահել որակը, արտասահմանի եւ ի մասնաւորի՝ Փարիզի մէջ։

«Նահանջ»էն (1929) եւ «Յարալէզներուն Դաւաճանութիւնը»էն (1933) եռք, մինչեւ Բ. աշխարհամարտի նախօրեակը, երբ անողոք հիւանդութիւնը զինքը պիտի վերածէր հիւանդանոցներու մնայուն բնակիչի մը, Շահնուր չարունակեց գրել «Մինք»ի, «Յառաջ»ի եւ մանաւանդ՝ «Ապագայ»ի մէջ։ Ցետոյ, տեղի ունեցաւ «Անապատի անցքը», որ կ'երկարի մինչեւ 1957 եւ կը զուգադիպի Շաւարշ Միսաքեանի մահուան։ Այն ատեն է որ Շահնուր պատմուածք մը կը գրկէր Արփիկ Միսաքեանի, խորագրուած՝ «Սիրտ Սիրտի» եւ երբ իրեն կ'առաջարկուէր զայն հրատարակել, նախապայման կը դնէր որ ան լոյս տեսնէ իր գլուխն ունենալով «Նամակով մը՝ Արփիկ Միսաքեանին», որպէսզի, կը չեշտէր՝ վերագարձ մը չնկատուի այլ մնայ զուտ անձնական բնոյթ ունեցող հարց մը։ Այդպէս ալ եղաւ «Յառաջ»ի մէջ (1957, Մայիս 26 / Յունիս 5)։ Այս նոյն գրութիւնն է, որ տարի մը եռք, տեղ կը գրաւէր «Կիրակնօրեայ Թերթիս Թիւը»ին մէջ «Սիրտ մը որ կը ճարճարուի» խորագրով։ Շահնուր, որ միշտ վերամշակած է իր գրութիւնները, յաճախ փոխած է նաեւ խորագիրները։

Այդ թուականէն եռք եւ մանաւանդ 1970էն 1974, իր կանոնաւոր աշխատակցութիւնը «Յառաջ»ի Թոյլ պիտի տար նաեւ երկու հատորներու՝ «Բաց տոմարը» (1971) եւ «Կրակը կողքիս» (1973) հրատարակութիւնը «Յառաջ Մատենաշար»էն։

Իրեն նուիրուած ութ էջնոց մեր այս թիւը, պարզ է, չի կրնար ամբողջական պատկեր մը տալ Շահնուրէն եւ հատանաբար ինք ալ դժգոհ ըլլար, որ աւելի քան յիսուն տարի եռք, դեռ այսքան խօսուն ու գրուի «Նահանջ»ին մասին։ Ինք կամովին հեռացած էր անկէ, թէեւ գիտէր, ինչպէս պիտի գրէր «Ազատն Կոմիտաս»ի առթիւ.. «Պէտք է բաւական յառաջացած ըլլալ կեանքի մէջ որպէսզի իր լիակատար իմաստն զգենու սա առածը. «Մեր արարքները կը հետեւին մեզի գաղտնաբար»։ Գրչի մարդուն արարքները որ իր սեփական ստեղծագործութիւններն են, կը հետեւին իր բայլերուն հաւատարմօրէն, նման իր ստուերին։ Կը բաւէ որ արեւը իր դիրքը փոխէ երկու ծխնելոյզներու միջեւ, որպէսզի մենք վարանինք ճանչնալ այն ծամածուռ էակը որ կը յայտնուի մեր առջեւ՝ սալաբարներու վրայ սողոսկուն։ Կարելի է աճշուշտ ուրանալ զայն կամ թէ վանաւոի հանել, ինչպէս փորձեց վանաւել Շամիսօ։ Փորձը ձախողեցաւ սակայն»։

Թերեւս հոս աւելորդ չէ յիշել «Նահանջ»ի իր մէկ ճօնագրութիւնը, որպէս հեղինակի մը յատկանշական որակումը իր խակ գործին մասին.. - «Ա. Մ.ին, այս գիրքը՝ որուն կը ստիպուիմ ներել իր ճարնատուն հուրին համար» (Նոյ. 1956)։

Այդ խակ պատճառով, Շահնուր պիտի չնեղուէր հոս արտայայտուած կարդ մը բացատական մօտեցումներէ վէպին հանդէպ, որ սեբունդէ սերունդ, չի դադրիր մնալէ «Սփիւռքի վէպը»։

Գալով «Յառաջ»ի, որու հիմնադիրը՝ Շաւարշ Միսաքեան, 1929ին իր սիւնակները կը բանար գրական աշխարհի անծանօթ երիտասարդի մը, Շահան Շահնուրի առջեւ, տալով իր հոտառութեան ու գրական զգայնութեան մէկ սուր ապացոյցը, հաւատարիմ՝ արտայայտութեան ազատութեան իր սկզբունքին, բնական է որ պարզէ նաեւ տարբեր կարծիքներ։

«Նահանջ»ի հեղինակէն եւ Արմէն Լիւլէն բանաստեղծէն զատ, այս էջերուն մէջ հարկ եղածին չափ չի յիշուիր Շահնուրի վերջին տարիներու գործը - գրական թէ քննադատական յօդուածներ - որոնք կը վկայեն բարձր գործադման տէր գրագէտի մը եղակի տաղանդը։ Այս թիւը, իր դերը կատարած կ'ըլլայ սակայն, եթէ յաջողի տալ փափաքը՝ Շահնուր կարդալու կամ վերստին կարդալու։

« Յ Ա Ռ Ա Ջ »

ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ ՇԱՀՆՈՒՐ

Chahan Chahnour. - *Parages d'exil*, ed. Le Temps qu'il fait, Cognac, 1984.

Այս տարի լոյս տեսաւ ներկայ հատորը, դաւառը հաստատուած հրատարակչատունէն մը: Հատորը խորագրուած է «Փարաժ տ'Էկզիլ», ինչ որ կը նշանակէ մօտաւորապէս՝ Տարագրութեան Վայրերը, կամ՝ Տարագրութեան Կողմերը: Կը պարունակէ Շահան Շահնուրէն երեք պատմուածքներ, Գրիգոր Շահինեանի կողմէ թարգմանուած Ֆրանսերէնի: Նոյն Շահինեանը գրած է նաեւ ամփոփ յառաջաբան մը: Շահեկան է թերեւս դիտնալ, թէ գիրքը «Centre National des Lettres»ի օժանդակութեամբ հրատարակուած է:

Երեք պատմուածքները առնուած են 1934-ին լոյս տեսած Շահնուրի հատորէն՝ «Ցարալէզներուն Դաւաճանութիւնը», որ հինգ տարի առաջ լոյս տեսած «Նահանջը առանց Երգի» վէպին պէս՝ «Պատկերազարդ Պատմութիւն Հայոց» ենթախորագիրը կը կրէ: Թարգմանիչը կը նշէ այս կէտը իր յառաջաբանին մէջ, չհետեւելով որ հեղինակը կ'ուզէր թերեւս այդ հատորակոչ ենթախորագիրով դիտարկութիւն մը յայտնել. «ինչպէս Պալզաք եւ Զօլա ըրած են իրենց վէպերուն մէջ, իր գործը դարձնել իր հայրենակիցներու կեանքին մէկ ժամանակագրութիւնը...» (էջ 13) (1): «Ցարալէզներուն Դաւաճանութիւնը» հատորը կը պարունակէ ընդամէնը վեց պատմուածքներ եւ յաւելեալ գրութիւն մը, որմէ գիրքը իր անունը կը առանայ, եւ որուն օրինաւիճակը նուազ բացայայտ է (պատմո՞ւմ, խորհրդածութի՞ւն): Շահինեանի ընտրած պատմուածքները հետեւեալներն են. «Պճեղ մը անոյշ սիրտ», «Զաթօսթէ» եւ «Դերձակ մը, իր երկու հիւրերը եւ զանազան դէպքեր»: Պէտք է նշել որ առաջինը արդէն իսկ թարգմանութեան մը արժանացած էր, Արփիկ Մխաքեանի կողմէ (2): Ցաւալի է որ թարգմանիչին ընտրութիւնը որոշ սկզբունքի մը վրայ հիմնուած է, ու այս կէտին կ'ուզեմ անդրադառնալ առանձին՝ աւելի անդին: Առաջին ակնարկով մը սակայն՝ մէկ քոլ ձգուած պատմուածքներու իրազարձութիւններուն թատերավայրը Պոլիսն է, պահուածներունը՝ Փարիզ:

Հեղինակը, իր ծննդեան անունով՝ Շահնուր Քերեսթեճեան, հայերէն լեզուով գրած է Շահան Շահնուր ծածկանունով, կամ գրչանունով: Իսկ Ֆրանսերէն լեզուով՝ Արմէն Լիւպէն ծածկանունով: Այս երկու «անուն»ները յատակօրէն անջատ պահած է ան իր ամբողջ կեանքի տեւողութեան: Հարց մը կը ծագի սակայն այս կէտին չուրջ թարգմանութեան մը պարագային: Երբ հայերէն գրուածը Ֆրանսերէն կը թարգմանուի եւ լոյս կը տեսնէ, ո՞վ է վերջին հաշուով՝ հեղինակը: Շահան Շահնո՞ւր թէ Արմէն Լիւպէն: Երկրորդական հարց մը թուի թերեւս առիթա, բայց կը կարծեմ որ իր մէջ կը կրէ Շահնուր - Լիւպէնի երկլեզու գործին ամբողջ խնդրականութիւնը: Հեղինակին «անուն»ը դիրքի մը գլխին թառած, էապէս մաս կը կազմէ՞ գործին, թէ ոչ: Թարգմանիչը, այս պարագային՝ զգացած է գժուարութիւնը, եւ դիմած է հետեւեալ (երկդիմի) լուծումին. տիտղոսաթերթին վրայ երկու անուններն ալ գետեղած է, նախ՝ Շահան Շահնուր, եւ տակը փակագիծի մէջ՝ Արմէն Լիւպէն: Լուծումը կրնայ պարզ միջոց մը նկատուիլ, Ֆրանսացի ընթերցողին ըսելու համար որ թարգմանուած տողերուն հեղինակը եւ իրեն ծանօթ Արմէն Լիւպէնը նոյն անձն են: Դժուարութիւնը սուր կերպով կը յայտնուի սակայն, երբ յառաջաբանին մէջ Շահան Շահնուրի անունը միայն կը յիշուի, մինչդեռ թարգմանութեան տողատակի ծանօթութիւններուն մէջ՝ Լիւպէնի՛ անունը միայն (տե՛ս օրինակ էջ 120, կամ էջ 159):

Յառաջաբանը ամփոփ ձեւով մը կը ներկայացնէ «Շահնուր»ի երկլեզու գրական արտադրութիւնը: Կը բացատրէ, թէ 1939-էն առաջ արուած հայերէն լեզուով գրականութեան մէջ գաղթի թեման է որ կը տիրապետէ. իսկ Ֆրանսերէն գործերուն մէջ՝ հիւանդին պանդխտութիւնը (էջ 10): Այդպէս կը տեսնէ Շահինեանը Շահնուրի կեանքին եւ գործին միութիւնը. Հայուն գաղթը ըլլայ, կամ հիւանդին պանդխտութիւնը, ի վերջոյ՝ ամբողջ գործը տարագրութեան մասին կը խօսի: Շահնուր գրած է, կ'ըսէ Շահինեան, որպէսզի կարենայ «քակել իր գոյութենական անձկութիւնը», ու «բառնալ տարագիրի իր տառապը»: Այդ պատճառով իսկ՝ Շահինեան համոզուած է որ իր հնարած վերնագիրը - քանի որ «Փարաժ տ'Էկզիլ»ը իր հնարումն է - չի գտաւ ճաներ «Ցարալէզներու Դաւաճանութիւնը» հատորին ոգին:

Թարգմանութիւնը արդէն իսկ մեկնաբանութիւն մըն է ուրեմն: Բայց Շահինեան Շահնուրի գրականութեան մէջ երկլեզուութեան իրողութիւնն ալ կը մեկնաբանէ, հետեւեալ ձեւով: Երբ Շահնուր հայերէնով կը գրէ, կ'ուզուի իր հայրենակիցներուն, ընտանեկան հարց մը ծեծելու նման (էջ 11): «Մտերիմ» բառով թարգմանեցի հոս Ֆրանսերէն «ֆոնֆիտանսիէլ»ը, որ գոց ու սահմանափակ շրջանակի մը ուղղուիլը կը նշէ: Շահինեան կը մէջբերէ այս ուղղութեամբ Անրի Թոմա՝ Ֆրանսացի գրագէտը: Իսկ երբ Շահնուր Ֆրանսերէնով կը գրէ, նոյնիսկ երբ Հայերուն հետ կապ մը ունենայ իր գրածը,

«Son point de vue est celui d'un homme qui s'adresse à d'autres hommes»:

Այսինքն՝ իր դիտանկիւնը մարդու մը դիտանկիւնն է, որ այլ մարդոց կ'ուղղուի, իր նմաններուն: Իմա՝ ո՛չ թէ «միայն» Հայերուն: Հոս է, կարծեմ, որ թարգմանութեան նպատակն ու էութիւնը յատակօրէն կ'երեւի: Հայերէնով գրուածը սեփական, անթափանցիկ դրականութիւն մըն է, քանի որ բոլորին չուղղուիր: Զայն Ֆրանսերէնի վերածելը կը նշանակէ զայն վերջապէս «այլ մարդոց» ուղղել: Թարգմանութիւնը կը զանգէ մտերմութիւնը, կը զանգէ «սահմանափակութիւն»ը: Կը չնայ անտրերը լսելի դարձնել: «Փարաժ տ'Էկզիլ» վերնագրին տակ թարգմանուած երեք պատմուածքներն ալ փորձ մըն են այսպէսով ինքն իր վրայ փակ գըրականութեան մը որոշ նմոյշներ թափանցիկ դարձնելու Ֆրանսացի ընթերցողին, եւ հետեւաբար՝ մարդկայնութեան: Նոյն պատճառով է որ Ցարալէզ ստացուածներու խօսքը չկայ հատորի վերնագրին մէջ, քանի որ ասիկա «չատ խօսուն պիտի չըլլար Ֆրանսացի ընթերցողին համար»:

Ի՞նչն է սակայն որ «համամարդկայինը» է Շահնուրի գրականութեան մէջ: Շահինեան կ'ըսէ՝ տարագրութիւնը: Այս իմաստով է որ ընտրուած պատմուածքները Շահնուրի հայերէն արտագրութեան ներկայացուցիչներն են: Անոնց մէջ կարելի է տեսնել հեղինակի ամբողջ ստեղծագործութեան «թէմ մաժէօր»ը՝ բարձրագոյն թեման, տարագրութիւնը: Եւ քանի որ Ցարալէզներու առաջին պատմուածքները Պոլիս տեղի կ'ունենան, Շահինեան նախընտրած է անոնք, որոնց հերոսները՝ Տիրան, Էպրաքսէ Հանըմ, Տաղէս աղա Ֆրանսա կ'ապրին կամ նո՛ր Ֆրանսա ժամանած են: Ընտրութիւնը հոս՝ մեկնաբանութիւն մը հաստատելու կը ծառայէ:

Մինչեւ հոս խօսեցայ թարգմանութեան տեսաբանական որոշադրումին մասին, որ որոշում մըն է նաեւ: Թարգմանութիւնը կը «համամարդկայնացնէ» ինչ որ մըտերմական ծիրի մը մէջ կը գտնուէր, ինչ որ տեղական էր: «Տեղական գոյն»ի կը վերածէ ինչ որ լեզուի մը (հայերէնը) եւ ոճի մը (Շահնուրինը) բազմազանութիւնն է: Այս ընդհանուր որոշադրումը ծանրակշիռ հետեւանքներ ունի թարգմանական թեքնիք հարցերուն վրայ: Առնց պիտի մօտենամ հիմա: Այս նիւթին չուրջ դժբախտաբար՝ ո՛չ մէկ նկատողութիւն կ'ընէ Շահինեան իր յառաջաբանին մէջ: Այնպէս որ այս մասին տեղեկութիւնները կարելի է քաղել բուն թարգմանութիւններէն եւ տողատակի ծանօթութիւններէն միայն:

Թարգմանիչ մը որ կը «համամարդկայնացնէ» բնատիպը՝ իր աչքին առջեւը ունի, կ'ենթադրեմ, իտէալ ընթերցող մը (3): Ֆրանսերէն կարդացողը այդ իտէալ ընթերցողին մէկ մարմնաւորումն է: Երբ ընթերցող մը Շահնուրը հայերէ՛ն համահեսելու առաւելութիւնը ունի, իր նկատողութիւնները նոյնը չեն կրնար ըլլալ բնաւ: Մանաւանդ երբ երկու դրութիւններուն՝ բնագիրին եւ թարգմանութեան, բաղդատական նայուածքով մը կը մօտենայ:

Շահնուրի մօտ կա՛յ նախ եւ առաջ լեզուի ճկունութիւն մը: Շահնուր իր տարբերը դերակատարները կը խօսեցնէ իրենց բնական լեզուով, այսինքն՝ ժողովրդական լեզուով մը: Պատմողն իսկ յաճախ իրենց լեզուն կը խօսի, «իրենցմէ» է: Լեզուի ճկունութեան մաս կը կազմէ լեզուներու խառը, որ կայ ամէն տեղ՝ Շահնուրի պատմուածքներուն մէջ, տարբեր լեզուներէ եկող բառերու եւ ասացուածքներու տեւական միջամտութեամբ: Այդ բառերն ու ասացուածքները չեչտուած են միշտ, նախ տպագրական հնարքներով, յետոյ որովհետեւ «սթամպատար» դրական արեւմտահայերէնէն զգալի եւ դիտումնաւոր չեղումներ են: Սթամպատար հայերէն նախադասութիւններուն մէջ ալ բառեր կան որոնք չեչտուած են: Այնպէս որ դրութիւնը կը գտնայ այս ձեւով չեչտաւորումներու զարմանալի խաղ մը: Հայերէնը, Ֆրանսերէնը, Թրքերէնը բնականօրէն կը գոյակցին, եւ հայերէն չեչտ կըրող բառերն ալ կը մտնեն խաղին մէջ -

Գրեց՝

ԱՆԱՀԻՏ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

քոմպինէզոն, մէթրօ, ֆռէնք, օթէլճի, վուի - ֆիւս, ֆոնսիէրժ, Դոնթացէք, պարթք, անոնք:

Ի՞նչպէս կը վարուի թարգմանութիւնը այս խաղին հետ: Ընդհանուր հարց մը կը ծագի անշուշտ. պէտք է ձգե՞լ ամէն ինչ ինչպէս որ է, գոյց տալով անդադար սթանտար լեզուէն չեղումները, ժողովրդական լեզուի յատկութիւնները, բնծախնդիր ծանօթութիւններու դիմելով: Կամ ընդհակառակն՝ պէտք է չեղե՞լ նկատել այդ դունաղարդ ու պատկերաշից կողմը տարագիրներու լեզուին մէջ: Նայինք, թէ ի՛նչ լուծում գտած է Շահինեան: Թարգմանութեան մէջ չեչտուած կը մնան նախ՝ այն բառերը միայն որոնք հայերէն են ու չեչտ կը կրեն: Ֆրանսերէն բառերուն հանդէպ կեցուածքը միատարր չէ: Կան որ կը չեզոքացնեն պարզապէս, այսինքն կը գառնան Ֆրանսերէն բառեր Ֆրանսացիի մը բերնին մէջ, ինչպէս «փուպպուար» (էջ 120), կամ մեռու (էջ 137): Կան ուրիշներ որոնք թարգմանութեան թեքնիքի մէջ կը չեզոքանան, բայց մանաւանդ ծանօթութեան մը կ'արժանանան, ինչպէս Սափրիսաթի (էջ 134), կամ լա պառտ (էջ 39): Ծանօթութիւնը կ'ըսէ՝ «En français dans le texte», ինչ որ թարգմանիչներու սովորական թեքնիքն է ասանկ պարագաներու: Բայց ինչո՞ւ այսքան հազուադէպօրէն գործադրուած է ան, ինչո՞ւ համակարգային՝ սիստեմատիք լուծում մը չէ որդեգրուած:

Թրքերէն բառերու թարգմանութիւնը ա՛լ աւելի դժուար հարցեր կը յարուցանէ, հասկնալի՛ է: Կան նախ թարգմանութեամբ չեզոքացուածները, հոն ուր Ֆրանսերէն համապատասխան բառին կը դիմուի, առանց չեչտի կամ նշումի, օրինակ՝ փարա՝ argent, չիւհ - ventouses: Ու կը կրկնեմ. չեզոքացում կը կոչեմ թարգմանչական այն արարքը, որ Ֆրանսերէնի մէջ՝ «սըթանտար» կը դարձնէ ինչ որ ժողովրդական հայերէնի մէջ սթանտարէն չեղում մըն է: Ցաւոյ կան առեն առեն՝ տառացի վերարտադրութիւններ, որոնց իմաստը կը բացատրուի կամ երբեմն ալ՝ բառացիօրէն կը թարգմանուի տողատակի ծանօթութեան մը մէջ, ինչպէս ճաճըմը կամ տէլի բանըլը պարագաներուն (4): Նոյն դասին կը պատկանին թրքերէն այն ասացուածքները, որոնք թրքերէն կը մնան եղրաքէ Հանըմի լեզուին մէջ, ու կը թարգմանուին նորէն բառացի կերպով ծանօթութեան մը մէջ, ուր կը կարդանք օրինակ՝

«Là où il y a un court, le fléau de Dieu se trouve» (page 24):

Կայ սակայն վերջին դաս մըն ալ, որ կը պարունակէ թերքերէնէ բառացի թարգմանութիւնները թեքսթին իսկ մէջ, առանց որեւէ նշումի կամ ծանօթութեան: Ասոնք արդեօք քիչ մը կասկածելի չե՞ն դարձներ իտէալ ընթերցողի աչքին՝ եղրաքէ Հանըմի զգացումները, երբ կ'ըսէ օրինակ՝

«Moi je dis à mes gosses : "vous êtes mon foie, ma rate, mes tripes"» (page 19):

Բնագիրը կը կրէ հետեւեալը. «Դուք իմին ճիւղերս էք, տալախս էք, պունպարս էք» (5): Ո՛չ յառաջաբանը, ո՛չ ալ ծանօթութիւնները տեղեկութիւն կու տան կամ պզտիկ խորհրդածութիւն մը կը կատարեն թրքերէնի գրաւած տեղին մասին հայ ժողովրդական լեզուին մէջ: Իտէալ ընթերցողը իրաւունք պիտի ունենայ առնուազն զարմանալու, երբ պիտի կարդայ Շահնուրի զերակատարներու այս լեզուն:

Շահնուրի ոճը ասութային ու փոխաբերական ուժականութիւն մը ունի, զոր կը քաղէ ան մասամբ ժողովրդական լեզուի ասութային՝ խոխմաթիք ճոխութենէն: Թարգմանիչը հոս ալ՝ որոշումներու առջեւ կը դանուի: Մեկնելով այն իրողութենէն որ ամէն լեզու ունի իր ասոյթները եւ իր փոխաբերութիւնները, թարգմանիչ մը ընդհանրապէս՝ իւ՛ր լեզուին (այս պարագային անշուշտ՝ Ֆրանսերէնը) ասոյթներովն ու փոխաբերութիւններովը կը փորձէ հարցերը լուծել: Շահինեանն այս ճամբան կը բռնէ յաճախ: Օրինակ մը.

«Elle était terrifiée»

կը գրէ (էջ 46), հոն ուր հայերէնը «վախին պատռած էր» կը կրէ (6): Ընդունելի է թարգմանութիւնը, նոյնիսկ եթէ սթանտար Ֆրանսերէնի կը վերածէ ինչ որ հայերէնի մէջ աւելի խօսակցական բնոյթ մը ունի: Սակայն հոս ալ՝ Շահինեան չի գտնանար այս ընդունելի թարգմանութեամբ, ու պէտքը կը զգայ ծանօթութեան մը մէջ՝ բառացի թարգմանութիւն մը աւելցընելու՝

«sa vésicule biliaire avait éclaté» (էջ 46): *Նոյնպէս «տակաւին չատ ձին պիտի զայ քու դէմդ այս Փարիզին մէջ» ատութային արտայայտութիւնը, ընդունելի թարգմանութեան մը կողքին*

(«tu auras encore beaucoup d'ennuis dans ce Paris»),

բառացի թարգմանութեան մը կ'արժանանայ (էջ 143): Կան նաեւ հայերէն արտայայտութիւններու բառացի թարգմանութիւններ ուղղակի թեքսթին մէջ, եւ այս պարագային՝ չեմ գիտեր, թէ ի՛նչ կը հասկնայ ընթերցողը ատոնցմէ: Օրինակ՝

«quand on n'a plus d'huile sainte sur la figure» (page 145),

երբ հայերէնը կը կրէ՝ «երեսը միւռոն չ'մնացած», կամ՝

«Que Dieu ne donne pas d'appartement pareil à ses ennemis !» (page 21)

երբ հայերէնին մէջ կը կարդանք՝ «...իսկ յարկաբաժինը՝ Աստուած թշնամիիս չտուցընէ»: Ուրիշ օրինակներ գտնելը ձեզի կը ձգեմ:

Կան վերջապէս բառացի թարգմանութիւններ, թեքսթին մէջ միշտ, որոնց բացատրութիւն մը կ'աւելցուի հայերէնի մասին: Բացատրութիւնները ընդունելի են թերեւս հոս, բայց ո՛չ՝ թարգմանութիւնները: Օրինակ՝ «իր օձիքն անգամ չի կըրնար թօթվել» կը թարգմանուի՝

«La bonne mère ne peut y brosser son collet» (page 21 -22).

«Կերան ծեծ ուտելու պէս» կը թարգմանուի՝

«ils prirent leur repas comme on reçoit des coups» (page 128):

Երկու պարագաներուն՝ բառախաղին բացատրութիւնը կը տրուի ծանօթութեան մէջ: Բացատրութիւնը զոհացուցիչ լուծումի մը բացակայութիւնը կը լեցնէ: Անշուշտ որ թարգմանութիւնը չի յաջողիր միշտ զոհացուցիչ ըլլալ: Լեզուներու իմաստային ցանցերը զուգադիպած չեն ի վերջոյ իրարու: Մնաց որ անհասկնալի նախադասութեան մը տակ լեզուական բացատրութիւն մը տալը չեմ գիտեր թէ ի՛նչ զոհունակութիւն կը պատճառէ, մանաւանդ՝ ի՛նչ լուսաբանութիւն կու տայ ընթերցողին, բացի հայերէնի ուսուցումի պարագայէն:

Ծանօթութիւնները երբեմն անխուսափելի են: Սակայն ինչո՞ւ երբ Տիկին Պէքելի ամուսինը Երեւան կը կոչուի՝ ծանօթութիւնը կը յիշեցնէ որ Երեւանը Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաքն է, ինչո՞ւ չըսուիր որ հոս ալ թերեւս բառախաղ մըն է, ի՞նչ գիտնամ: Եթէ ոչ՝ ինչո՞ւ ծանօթութիւն մը չկա՛յ նաեւ բացատրելու համար, թէ ի՛նչ են Մարզուհի-նը կամ Հասքէօյը:

(Շար. Ջ. էջ)

ԼՈՒՅՍԱՓԱՅԼ ԵՐԿԱՐ ԳԻՐՔ

Բրտուխեան

Մագնիսական դաշտ մը

1970-ի սկիզբն էր։ Շահան Շահնուրի դէմ վճռչին դրոհը սկսած էր ծաւալիլ Սփիւռքի մէկ ծայրէն միւսը, ու Հայաստանեան մամուլն ալ ետ չէր մնացած, քանի որ հայրենի ականաւոր դրագէտներէն մէկն է, որ առաջին դրդումը տուած էր այդ անսպասելի, ապայժմէ դրոհին։ Պատրուակը «Ազատ Կոմիտաս» անունով դրութիւնն էր, զոր «Սփիւռք» թերթը երեսունական թուականներէն փոխադրած էր օր մը, ամենայն միամտութեամբ, ներկային մէջ, առանց Շահնուրի հաւանութիւնն ու կարծիքը խնդրելու։ Եւ ինչպէս առանամեականներ առաջ՝ նախատինքներու, չարախօսութիւններու, լուսանքներուկուտակուած չարանը, կը տեղար վերատին, մարդու մը վրայ որ չատոնց դադրած էր հրապարակային կեանքին մասնակցիլ։ 1930էն 1933, «Նահանջ»ի հրատարակութեան եւ «Մենք»ի խմբական արկածախընդրութեան առիթներով, եւ 1938-ին, «Ապագայ»ի յօդուածներուն առիթով, նոյն դրոհը ծագած էր յանկարծ, լուսանքներու նոյն տեղատարափը պայթած էր։ Ամէկ եռքը, տարիներու հեռացումէ մը վերջ, ճիշդ է որ Շահնուր վերադարձած է մասամբ հայ դրականութեան, ինչպէս կ'ըսեն յաճախ, բայց կը զգուշանար որեւէ հրապարակային ելոյթէ։ Այնպէս որ երբ 1970-ին, առանց որեւէ լուրջ պատճառի հին դրոհը վերսկսաւ, պէտք է մեծագոյն անակնկալը եղած ըլլայ Շահնուրին համար։ Այդ ամիսներուն է որ սկսայ ես ակամայ թափանցել Սփիւռքի մամուլին ու դրականութեան բարքերը, ու հասկնալ կենդանի օրինակով մը՝ հոն տասնամեակներէ ի վեր թրծուող տեսլութիւնները։ Այդ ամիսներուն նաեւ՝ ծնան հայերէն լեզուով առաջին տողերս։ Եւ մինչեւ այսօր՝ Շահնուրի հանդէպ հիացումս կու գայ իր այդ դրեթէ անգիտակից - եւ ամէն պարագայի՝ դիտումնադուրկ - կարողութենէն՝ մշակոյթի ականաւոր պահապաններու մաղձն ու թոյնը իր վրայ հրաւիրելու, ինչպէս չանթարգելը որ իր միանգամ կանգնումով՝ իր վրայ կը հրաւիրէ երկնային ամբողջ բրտութիւնը։

Դիտումնադուրկ ըսի, որովհետեւ կարծեմ՝ Շահնուր ինք՝ երբեք չէ հասկցած, թէ ինչո՛ւ այդքան ոխ կ'արտայայտուէր, այդքան տեսլութիւն կը թափուէր իր գլխուն։ Իրմով է որ պայթակղութիւնը կը ծնէր Սփիւռքի մէջ, բայց միտումնաւոր կեցուածք մը չէր։ Ճիշդ է որ սկզբնական շրջանին՝ մամուլին մէջ իր յարձակումներն ալ, մանաւանդ՝ հին սերունդին եւ ասոր ներկայացուցիչ դէմքերուն դէմ, իրենց մեղմութեամբը չէին յատկանշուէր։ Եւ դիւրին էր այն ատեն՝ այդ յարձակումները մեկնաբանել իրրեւ սերունդներու պայքարի մը մէկ եղանակը։ Ու հիները, իւրաքանչիւրը իր հասկցած ձեւով, կը ջանային պաշտպանել ինչ որ իրենց կողմէ «աւանդական արժէք» կը նկատուէր, ինչ որ սուրբ էր իրենց աչքին, ինչ որ վտանգուած կը համարէին նորերու անոպայ կոխկրտումներէն ու անշըջահայեաց հարուածներէն։ Այսպէս՝ Զ. Եսայեան, Վրացեան, Յ. Օշական մէկը միւսինետեւէն կրկէս մտած են, իրրեւ դասական ու արդիական գրականութիւններուն, յեղափոխական չարժումին կամ մօտակայ անցեալի իրագործումներուն պաշտպան ռահվիրաները (1)։ Նոյն դիրքին վրայ կը գտնուէր Շ. Մխսեքեան (2)։ Ու բոլորը մէկ՝ Շահնուրէն եւ չէին մնար իրենց հակայարձակումներուն ուժգնութեամբը։ 37-ին եւ 38-ին յարուցուած վէճերը չեն կրնար սակայն նոյն ձեւով սեռունդներու պայքարի ծիրին մէջ դնել։ Այս պարագային՝ Շահնուրի սերունդէն իսկ կու գան նախատական հակազդեցութիւնները, որոնցմէ ամէնէն բուռնը եղաւ Ծառուկեանինը (3)։ Պիտի արժէր օր մը մօտէն քննել այս բոլոր վէճերուն պարունակութիւնը, հասկնալու համար թէ ուրկէ՛ կը բխէր այսքան թըշնամանք։ Պատմական ակնարկով աշխատող մը համար՝ չահեկան պահեստ մը կայ հոս վաստահաբար։ Յարձակումներու երկրորդ ալիքը, սերունդներու պայքարէն եւ սուրբ նկատուած արժէքներու պաշտպանութենէն անդին, երեւան կը հանէ երկու ազդակներ եւս. մէկը անկասկած կուսակցական կիրքերու միջամտութիւնն է, երկրորդը շատ աւելի նրբին բան մը՝ յօդած հեղինակի մը ուր իր ներկայացուցած փարիզի Դպրոցին հանդէպ սքօղուած տեսլութիւն մը, որ լաւագոյնս կ'արտայայտուի 1952-ին Վահէ - Վահեանի դէմ ուղղուած տակ, ուրեմն՝ կուսակցական յարաւծութիւններէն ալ անկախ։ 1970-ի դրոհը, ամէնէն ազեղը թերեւս եղաւ, որովհետեւ ամէնէն անտեղին էր։ Բայց մէկ բան գոյութեան չատ յստակօրէն. որ վերը տրուած բոլոր բացատրութիւններն ու պատճառաբանութիւնները անբաւարար կին կիրքերու ահաւոր լարումը հասկնալու համար։ Այլեւս ո՛չ սերունդներու պայքար կար, ո՛չ կուսակցական անհանդուրժողութիւն, ո՛չ ալ անձնական նախանձներու թունաւից ծորումը։ Ուրեմն ի՞նչ։

Ի՞նչ։ Շահնուրի անձնաւորութի՞ւնն էր արդեօք որ պատճառ կը դառնար բրտութեան այդ կոպիտ չզթայատերծումին։ Անոր դրականութի՞ւնը, անոր երբեմնի յայտարարութիւններն ու պայքարնե՞րը, անոր հմնաւորած սիւրեալեան աւանդութի՞ւնը։ Դժուար է անմիջական ու միակուռ պատասխան մը տալ։ Մտնելական դաշտի մը ուժագիծերը չէք կրնար տեսնել, չէք կրնար նոյնիսկ կռահել ասոնց դոյութիւնը այնքան ատեն որ մեռաղի մանր խարտուքը չէք պեռեզած անոր կեդրոնին։ Շահնուր, իր անձնաւորութեամբ եւ իր գործով, խարտած այդ մանրուկներէն մէկը եղաւ, որուն պարզ դոյութիւնը երեւան բերաւ բրտութեան չատ իրական ուժագիծեր, որոնք հակատակ պարագային՝ անյայտ պիտի մնային։ Շահնուրի ամբողջ գործը, հրապարակախօսական ինչպէս գրական, գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ, կը ձգտի այսպէս ֆիզիքական յայտնագործութեան մը գրեթէ, խարտուքի ձգտումով մը։ Այսինքն՝ նոյնքան դիտումնադուրկ որքան ան։ Իմ ծրագիրս է ներկայ տողերուն մէջ եւ ասոնցմէ անդին՝ յայտնագործութեան մը պարզ համարատութիւնը կատարել, իմ փառասիրութիւնս է՝ սիւրեալեան դաշտին մէջ բրտութեան ուժագիծերը վերակապել, իրենց իւրայատուկ աշխարհագրութեամբ, այնպէս ինչպէս Շահնուր, կոյր բայց յամառ ձգտումով մը, յայտնաբերեց զանոնք։ Բրտութեան մագնիսական դաշտին վերակազմութիւն, յայտնագործութեան մը համարատութիւն ընթերցողական եւ մեկնաբանական աշխատանքը ինծի համար ուրիշ նշանակութիւն չունի։ Հետեւաբար գրական աշխատանքը եւ ասոր երկարաձգումը՝ հրապարակախօսութիւնը դրեթէ փիզիքական իմաստով փորձարկումի դեր մը կը կատարէ։ Գրականութիւնը հոս՝ գօրութենական բրտութեան մը եւ ասոր ուժագիծերուն ներկայ փորձարկումն է։

Դրոյթի մի՛ վերածէք այս լսածս։ Մեկնաբանական ծրագիրի մը պարզ բանաձեւումն է։ Ու մեկնաբանութիւն մը, որքան ալ մենաշնորհէ որոշ կեցուածք մը գրականութեան հանդէպ, բաց կը ձգէ այսուհանդերձ միւս բոլոր կարելի մօտեցումները։ Բացի անշուշտ անոնցմէ որոնք չենուած են հարցերը ծածկելու համար, որոնք մէկ բառով՝ բրտութեան դաշտին կը մասնակցին։ Եւ յետոյ՝ յատակ թող ըլլայ որ եթէ այդտեղ գործող ուժերը «պահպանողական» ուժեր են, քաղաքական բնոյթ մը չունին։ Բոլոր հասանքներէն եկող մարդիկ չարձակած են Շահնուրի վրայ, եւ չաճախ նոյնի՛ըը այսօր կ'ընդունին իր գործը, անշուշտ ասոր պայթուցիկ հանգամանքները նախօրօք չէզոքացուցած ըլլալով։ Նշանաւոր է Շահնուրին այն խօսքը, ուր կ'ըսէ թէ ինք քաղաքական գետնի վրայ միշտ «պահպանողական» եղած է, ու գրական գետնի վրայ՝ «յառաջդիմական»։ Այնպէս որ կ'ուզեմ զգոյշ ըլլալ ու հաւանական թիւրիմացութիւններու առաջքն առնել։ Շահնուրի գործը բրտութեան հարց մը կը յարուցանէ ու բրտութեան դաշտ մը կը յայտնաբերէ, բայց ասոնց մէջ ինքզինք առարկայ չեն ո՛չ քաղաքական պահպանողականութիւնը, ո՛չ ալ գրական յառաջդիմականութիւնը։ Մէկը եւ միւսը կը պատկանին գիտակցային ոլորտին, ու չատ կապ չունին բուռ իս երեւոյթներու իսկութեանը հետ։ Յոյց պիտի տամ աւելի անդին, թէ նոյն գիտակցային ոլորտին կը հետեւին այսօր անոնք, որոնք Շահնուրի գործը կը վերատանան՝ ռէֆիւիէռէ կ'ընեն, նկատի առնելով գոյն իրրեւ սեռունդի մը արտայայտիչը ու վիճարկելով անոր զուտ գրական արժանիքները։

Բրտութեան դաշտին ու բրտութեան հանդոյցին պիտի մօտենամ հոս առ այժմ՝ Շահնուրի վէպին ընդմէջէն միայն, անոր որ Սփիւռքի վիպագրութեան հիմնաքարը հռչակուեցաւ՝ «Նահանջ»ին։ Յարացուցական ծին ու գործաւորին միջեւ։ Ու 20 տարեկանին ան դեռ պատանի է, կանխահաս, խարխուլ պատանի ու պիտի մնայ այդ հոգեբանութեան մէջ բանտուած։ Ոչ մէկ տեսական կարծիք պիտի կարենայ հասունութեան մը փոխարէն բերել։ Ու դեռ կէս դար պիտի ապրի Նահանջէն ետք բայց պիտի չկրնայ կամ պիտի չուզէ երկրորդ վէպ մը գրել, պիտի չունենայ ուրիշ պատգամ։

Այժմեակո՞ն է այս վէպը։ Այո։

Գրքի երեւումին առթիւ, Հրանդ Բալուեան կը գրէր Զուարթնոցի մէջ. «...հըբայբոտ ու հերոսական վէպ ... հաւաքական կեանքի նկատմամբ պիտակից լմբրնում, խորաթափանց ու պայծառատես դատումներ... պատկերն է հայ ուժերու ընկերկումին... կարեւոր վաւերագիր մը.. պէ՞տք է մեղադրել հեղինակը որովհետեւ իր գիրքը սկսած է քանի մը էջերով որոնք բանի մը չեն նմանիր...»։

Միջին ողջմտութեան եւ ճաշակին դատումէն նմոյշ մը, տաք ու սխալ խօսքերու խառնուրդ մը՝ յատկանշական չեզոքի ակնարկութեամբ «բանի չնմանող» էջերուն։ Բայց որո՞ւ հոգը - գիրքը դեռ պաշտպանուած է իր ստեղծած հակազդեցութիւններով եւ գայթակղութեամբ որոնց չնորհիւ մարդիկ պէտք չունին կարդալու իսկ կարծիք մը կազմելու համար եւ որոնք արգելք կ'ըլլան անոր ճշգրիտ արժեւորումին։ Կամ մէկը՝ կամ միւսը...։ Բալուեանի կարծիքը անչուշտ ճիշդ էր իր ժամանակին, ճիշդ է նաեւ այսօր ու սխալները, տաք խօսքերը կապ չունին հայ գրականութեան, հայ ընթերցող հանրութեան ճաշակին հետ որոնք անխաթար պահած են իրենց կէս դարու պատումը, այլ կապ ունի աշխարհի, անխիղճ ու անբարոյական աշխարհի մը հետ որ այնքան փոխուած է յիսուն տարուան մէջ։

Հայ ըլլալը, հայութեան ցաւատանջ մարմինին ու վիրաւոր, նուաստացած, փոթորկած ոգիին մաս կազմելը դժուար ձեռնարկ եղած էր որեւէ ժամանակ։ Ոչ կարելի էր կառչիլ մնալ անոր՝ ոչ ալ լքել, գլխարկը առնել երթալ։ Զարգերէն առաջ արդէն ամէն մարդու գործը չէր ապիկա, հայկական ճակատագիրը մը գիտակցաբար ընտրելն ու անոր ամբողջ ողբերգութիւնը ապրիլը արժանապատուութեամբ եւ հարազատութեամբ, ալ ուր մնայ Զարգերէն եաքը, որքանոցի պատուհանին կայնած կամ փարիզեան սըրճարանի մթին անկիւնը կծկուած՝ երբ այդ քիչ մը ինքնասիրութիւնն ալ չկար ու հայութեան բարոյալքուած չուարած զանգուածը դուրը բաց բանտ մըն էր ուրկէ ոչ ոք կը փախչէր։ Շահնուրի վէպը, իր նեղ, զուտ հայկական լմաստով՝ այդ չհմած հոգեբանութեան դէմ է որ կը հակազդէ, առաջին անգամ ըլլալով մեր գրական կեանքին մէջ։ Պարզապէս յայտնելը թէ մենք նահանջի մէջ ենք՝ նոյնիսկ երբ չկար նման երեւոյթ մը համատարած չափերով՝ պիտի ծառայէր ցնցելու մեր թմրած ազգը, արթնցնելու զայն, վերջ տալու ինքն իր վրայ դիմելու ահաւոր ունակութեան։ Ահազանգ մըն էր։ Այս իմաստով Սուրէնին բերնով Շահնուրի ըրած անդորջ, սխալ ու անպարկեշտ յայտարարութիւնները Նարեկի ու ազգային այլ «սրբութիւններու» մասին կը գրանեն իրենց բնական համեմատութիւնները, կ'ըլլան անվտանգ մտածումի սլաքներ որոնք հակասութիւններով, ծայրայեղ կեցուածքներով եւ արտառոց չափազանցութիւններով կըլ փորձեն գտնել ճշմարտութեան ուղղութիւնը։ Եւ ահա որ մարդիկ, սերունդներ՝ Զարգերու ցաւով դեռ կուտացող, աշխարհէն ու ազգէն զատնացած, հին, անուշ իմաստութենէն յուսախաբուած, լուրջի կ'առնէին ըսուածը, այրած սրտեր կը պաղէին, լաւ վէպ մը անզգալիօրէն կը վերածուէր գլուխ - գործոցի մը՝ եւ անգամ մըն ալ մեր ժողովուրդը կը դիմէր միթոլոժիք մատնութեան՝ պարտութիւն մը, ազէտ մը յաղթանակի փոխելու եւ դիմանալու համար։ Հաւանաբար անդիտակից ձեւով մը հատորը թրքական ջարդերուն տրուած հատու պատասխան մը կը նկատէր, հակազարձ հարուած մը։ Ազմուկին մէջ սակայն ոտքի տակ կ'երթային անքարիզմաթիք ժամանակակիցներու գործերը որոնք կրնային նոյնքան եւ աւելի վերականգնել մեր զգեստուած հպարտութիւնը - Փորձ, Անջրպետի մը Գրառումը, Սէր, Ծակ Պտուկը, Մեր Կեանքը։ Շատ բնական է այս ծուռ երեւոյթը։ Այսօր սակայն սրահը լեցուած է զլուխը պաղ ու հաւասարակշիռ սերունդով մը կամ սերունդի հասուցածով մը՝ որուն ջիլերուն մէջ հին թոյնէն չատ քիչ բան մնացեր է ու ինքզինքը ազատ կը զգայ անցեալի «իքոթէֆէն»։ Ան ի՞նչ կ'ըսէ, Սփիւռքի այդ հասուցածը որ «օտար» բառին չի տար Շահնուրեան անձկալի մթնոլորտը, որուն համար «Նահանջ»ը, նոյնիսկ եթէ իր ներկայութիւնը կը զգացնէ քիչ մը ամէն զուգէթ ներս՝ կը դիմակալուի որպէս ոչ անխուսափելի ոչ ալ անխառն ազէտ այլ որպէս պատուար մը եւս մեր ճամբուն վրայ կամ ալ առիթ մը եւս նոր ուղղութիւններ փնտռելու։ Նահա՞նջ՝ այո, բայց խուճապ, փախուստ, անձնասպանութիւն, Շահնուրեան յուսալքում՝ ոչ։

Ոչ - բայց ի՞նչ, ուրեմն։ Այս «ինչին» կ'տաքընչուի դրողին դէրին և բնոյթին հարցը։ Անշուշտ որ դրողին դերը մէկ ու միակ է - գրել ու վերջակէտ։ Սակայն Հայերու պարագան տարբեր է։ Հայ դրողը միշտ յաւելեալ պարտաւորութիւններ ունեի, նոյնիսկ եթէ ազգը փոխադարձները չունենայ, ինչպէս կը պնդէր, չատ արդարօրէն, Զապէլ Եսայեան 1925-ի Նաւասարդին մէջ, գրելով Աւետիս Ահարոնեանի կարծիքին դէմ («Հայ հարուստը, կ'ըսէր Եսայեան, ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունի օգնելու դրողին։ Ի՞նչ կապ կօշիկի վաճառականին ու Սիամանթոյի միջեւ»)։ Եսայեանի եւ Շահնուրի աւելութիւնը հարուստ դասակարգին հանդէպ սահման չունի եւ այդ կէտին՝ կը նոյնանան անոնք, ինչպէս եւ իրենց պատրաստակամութիւնը՝ պայքարելու յանուն մտաւորականի անկախութեան։ Աւելորդ չէ՞ չեշտել որ այս պայքարը տարուէ տարի աւելի ճակատագրական կը դառնայ առանց չատ փոխելու իր նկարագիրը -մէկ կողմէն մտածումի եւ արտայայտութեան անկախութիւնը՝ միւս կողմէն քաղաքական կազմակերպութիւններու, դասակարգային ու պետական չահերու հրամայականները։

Ուրի՞չ - հակատակ իր քանի մը անբաւարարութիւններուն, Նահանջը անջատուած իր խորհրդանշական յաւակնութենէն, պարզ որպէս գրական թէքսթ, արդիական կողմ մը ունի որ ուշագրաւ կը դարձնէ զայն։ Հաղուագիւտ է որ հայ վիպասանը այնքան մօտ կենայ իր հերոսին մտերիմ կեանքին, անոր բրիվէ, գաղտնի դոյութեան։ Սեռականութիւնն ալ, գործում ու պատկեր նոյն ատեն, ծնունդ կու տայ ընթերցողին մօտ պիտակցութեանը մարմնի դոյութեան ու վայելքին, բաներ որոնք դարերով արդիլուեցան Հայերուն։ Այսպէս է որ Շահնուրի վէպը յիսուն տարի եաք դեռ կը չարունակէ պատմել ենթադրեալ «Նահանջ»ի նոյն պատմութիւնը նոյն մարդոց նման մարդերու՝ մինչ ազատագրումը եւ պարտութեան մը յաղթական առասպելը իրենց դանդաղ դանդաղ ճամբան կը գծեն մեր ենթապիտակցութեան մէջ տեղ մը։ Ու մարդ հարց կու տայ թէ դեռ քանի՞ սերունդ պէտք է գայ ու անցնի՝ որպէսզի հայ ազգը արթննայ արուեստի գործերու ճշմարիտ ներդործութեան, արտօնէ որ միտքը բարձրանայ չուկայի միակին հաշիւներէն վեր ու հաղորդակցութիւն ստեղծուի ազգին ու իր զրողներուն միջեւ։

Յիսուն տարի անցեր է ու «Նահանջ»ը դեռ կը մնայ սպառնալիք։ Այդ օրերէն ի վեր վաւերական Սփիւռքը ծնած է ու երկու սերունդ մարդ տուած է։ Աչխարհն ալ նոյնը չէ 5 յեղափոխութիւն, 4 պատերազմ, 3 ցեղասպանութիւն եւ 2 հիւլէական ռումբ եաք։ Իր ժամանակին մէջ դրուած՝ Նահանջը Առանց Երգի որակով գործի մը երեւումը ինքնին արդէն առասլին վասան է որ Նահանջի մէջ չէ գտնէ հայ դրականութիւնը։ Այսօր պիտենք թէ մշակոյթի մէկ որոշ ըմբռնում կամ սահմանում կրնայ նահանջել ու մեռնիլ նոյնիսկ՝ սակայն միշտ նորը, տարբերը կը ծնի տեղը, չկայ վերջին; մեռելաթաղ սերունդ այլ անվերջ դրօշաբաշա մըն է, չարժիլ անծանօթին մէջ, որ յառաջդիմութիւն անգամ չենք կոչեր այլ պարզապէս փոխանցում, նորոգում։ Իսկ ժողովուրդի մասին՝ յատակ է որ երեւոյթները աւելի խարուսիկ էին քան կը կարծէին 1930-ին։ Եւ այսօր, ազգային նահանջի մը գաղափարն իսկ տարբեր է։ Շահնուրի համար, հայութիւն յղացքը կը սահմանափակուէր Փարիզով։ 1984-ին սակայն չատ աւելի լայն, բարդ է մեր չափանիշը, ամբողջ պաղութիւներ տեղաչարժի ելած են ու նոր, աննախատեսելի աշխարհագրութիւն մը ձեւ կ'առնէ որ նոր ուղղութիւններու, նոր վերածնունդներու կարելիութիւնը կը ստեղծէ մեր ժողովուրդին համար։ Հաւանաբար Նահանջի գաղափարն է միակ «Նահանջ»ը...։ Ամէն պարագայի հայ ժողովուրդի ներկայ ճգնաժամային ու խառնակ վիճակին մէջ՝ Շահնուրի վէպը կը գտնայ ազգարարութեան նման բան մը, փորձառութիւն մը որմէ կարելի է օգտուիլ։ Ու չարունակել մեր ճամբան։

վ. Օ.

10 Օգոստոս, 1984, Ռէտոնդը

Առաջին Ագռաւը

...ական հանդամանք մը ունին Նահանջի ...ոջ վիճաբանութիւնները, եւ իրրեւ այդ ...ը պիտի կ'առնեմ հոս դանոնք։

Ընդունելութիւն

«Նահանջ»ի գրած ընդունելութիւնը, ...նոր վայելած վարկը իսկապէս աներեւ...ակելի համեմատութիւններու հասած ...ն Սփիւռքի մէջ։ Նեննեթը, Պեռոսը, ...ուրենան ճառերը չատոնց նախատիպա...ր՝ արքետիպի վերածուած են։ Շահնուր...ի սերնդակիցները, դանոնք կը դիտէին ...ր իրենց կեանքի վէպին դերակատար ...մնացումները, ու նկատի ունէին ու...ին վէպին պատմողական հանդամանքը։ ...րունդի մը ճակատագիրը կը պատմուէր ...ղեկ, իրապաշտ նկարագրութեամբ։ ...ին սերունդէն անդին սակայն՝ վէ...ին քաղաքական ուժը չդադրեցաւ։ Քա...կան թուականներուն Փրանսա հասած ...նդ վէպը ընթերցողներու ուշէն լայն ...ները ճարեց հետզհետէ ինքզինքին, ...ա անդամ՝ ո՛չ թէ Եւրոպայի մէջ, այլ ...ին Արեւելքի տարեց ինչպէս մանկաւի ...ատարակութեան մը մօտ։ Մինչեւ նոյն ...արիներուն գրուած ուրիշ վէպ մը, Զար...ւթեանի «Մեր կեանքը», գրականօրէն ...համարար չատ աւելի յաջող ու իր խոր...ով՝ չատ աւելի տարածուն, մնաց գրեթէ ...անձնօթի եւ խորհրդաւոր ընկերական ...ան երեւակայութեան մէջ։ Ինչ որ կը նը...անակէ, թէ «Նահանջ»ի մէջ, իրապաշտ ...ամումին անդին բան մը կայ, տարբ...ը՝ որ հետաքրքրական պատկերացումները ...ը չուրջ կը բիւրեղացնէ։ Ու ամէն ոք դի...ի չուրջ կը պատկերացնենք մենք ...ղեկ, այն՝ ինչ որ կը պատկերացնենք մենք ...արքնութիւն մը։

«Նահանջ»ի լայնածաւալ ընդունելու...ին յատկանշական երեւոյթը կը խօսի սփիւռքեան ընդհանուր կացութիւնը բռնե՛ու ըմբռնել չնահացող հասարակաց պատկերացումներէ։ Առանք օրինակելի նմոյթեամբ մը տարածուեր են փարիզին մինչեւ Հալէպ ու Պէյրութ, եւ մինչեւ երեւան։ Գաղափարաբանական մեկնաբանութիւն թէ հոգեբանական ներդրում, լաւագոյնս յատկանշուած են Յ. Փիլիքճեանի կողմէ, իրրեւ «խուճապային ինքնապահպանումի եւ խուճապային ինքնակորուսումի մարդոխական երկդիմութիւն»։ Յատկանշումը ընթեռնլի է Փիլիքճեանի պատմական գրութեան մէջ՝ ներկրող հաւասարում բազմաթիւ անյայտներով», որ լոյս տեսած է 1968-ին Ալեհանի մէջ (4)։ Հոս է որ Փիլիքճեան «Նահանջ»ին հետ իր հանդիպումը կը պատմէ. «չորս տարի էինք, 1958-ին ամառը, նման՝ հազարաւոր, տասնեակ հազարաւոր մեր տարեկիցներուն, Արեւելքի մը տարածքին..., ուրիշ քաղաքակրթութեան մը մարմինին բուսած հայկական ջերմատունի արուեստական մթնոլորտին մէջ մը ըրբնուած...։ Եւ կը կարդայինք Շահնուրի «Նահանջը»։ Կը կարդայինք ինչպէս կարդալ կը վարակուի հիւանդութեամբ մը, որուն հանդէպ գրական նախատրամադրութիւն ունէ...։ Եւ երեսուն տարի ետք Շահնուրի «մեղայ»ներէն, Նահանջը ահա իր նմանը կ'ընէր մեր մէջէն» (5)։ Ձիշդ է որ «գրական տրամադրութիւն»ը այդ տարիքը միայն չունէին, հետեւէն կու գար անկէ։ Ինչ անդին, Փիլիքճեան կ'աւելցնէ. «կը մտածէինք փախուստի բայց նաեւ քաղաքութեան բարդ, հակասական պահերուն մէջէն։ Այդպէս էր մեզի համար Նահանջի վտանգը» (6)։

Ինքնապահպանում եւ ինքնակորուսում, փախուստ եւ քաշուքութիւն. ինչ որ կ'արտայայտուի հոս՝ լայնատարած հոգեբանութիւն մըն է, մտայնութիւն մը։ Մէկուն եւ միւսին ամենատուր քննադատանէն մէկը եղաւ ատեն մը՝ Յ. Փիլիքճեան։ Ինքը կը խօսի մթնոլորտի մը մասին, իր սերունդին չնչածը, «ինչպէս 1930-ի փոթիճեան սերունդինը»։ Ու նշանակալիցը նոյն սեռմաններու վերարտադրութիւնն է, առանձնահատկութիւնները, առանց ընդմիջումի։ Նոյն վէպը կը կարդացուէր նոյն ձեւով, նոյն երկդիմութեամբ, 1930-ի Փարիզին եւ 1958-ի Պէյրութին մէջ, ու ասկէ ալ անդին։ Նահանջը (Փիլիքճեան կը գրէ գլխագիրը բայց առանց չակերտի) «կորուսումի երկդիմի հրապոյր - վանողականութիւնը» ունէր (7)։ Սերունդներ ամբողջ նոյն բանը կարդացեր են «Նահանջ»ին մէջ, որովհետեւ նոյն բանը փոխադրեր են իրենց ընթերցումին ճամբովը։ Վէպը հաստատողական դեր մը կատարեր է պարզապէս, քանի որ անոր ընթերցողները մէկէզ դառ են, ճակատագրական հեշտանքով մը, ինչ որ իրենց մթնոլորտը, իրենց հոգեբանութիւնը, իրենց ժառանգած գաղափարաբանութիւնը, մէկ խօսքով՝ իրենց պատկերացումները կը թելադրէին իրենց։

Աւերին փորձառութիւնը

Կէս դար չարունակ ուրեմն՝ այս վէպը նախատիպեր ընձեռած է իր ընթերցողներուն եւ ասոնց կողմէ սփիւռքեան կացութեան տրուած պատկերացումներուն հանդէպ հաստատողական դեր մը կատարած է։ Եւ սակայն ինծի միշտ այնպէս կը թուի որ թիւրիմացութիւն մը կայ այս վէպին չուրջ, թիւրիմացութիւն մը որ անկասկած իր երկդիմութեան մաս կը կազմէ։ Ոմանց թերեւս անտեղի թուի, թերեւս ալ՝ անօգուտ, անոր նշանակութեան չուրջ կէս դարու միտասրը միաձայնութիւն մը խնդրական դարձնել, բայց կը հաւատամ որ անխուսափելի է վէպին չուրջ կազմուած միաձայնութեան այս խնդրականացումը։ Ի վերջոյ՝ բրտութեան դէմ ուժգնիներէն մէկը կը յայտնուի վէպի երկդիմութեան այդ միակտուր ընկումին մէջ։ Այնպէս որ ասոր հաստատողական դերը եւ Շահնուրի անունին չուրջ հանդուգնող բրտութիւնը զիրար չեն հակասեր բնաւ։ Որովհետեւ ծաւալած բրտութիւնը ուղղակի Շահնուրի կեցուածքէն կամ իր սերունդին որդեգրած գիւրգուրումներէն չէր դար։ Այս կէտն է որ ջանացի բացատրել հոս սկիզբը։ Ուրկէ՞ կու դար այն ատեն։ Կրնար դալ այն իրողութենէն միայն, որ սերունդին կատարած փորձառութիւնը անոպատելի ու անընդունելի տարրեր երեւան կը հանէր։ Փորձառութիւնը գրականութեան ընդմէջէն կ'անցնէր, օդին նետուած յայտարարութիւններու հարց մը չէր, գոնա կարելի ըլլար վիճաբանել թեր ու դէմ փաստարկներով։

Ձիշդ է որ 30-ի սերունդին կազմաւորման տարիներուն, հին սերունդին դէմ լարուածութիւնը հետզհետէ աճեցաւ։ Ինչ որ կու գար մասամբ հոգեբանական կապերէն, աչկերտի եւ վարպետի յարաբերութիւններէն, թերեւս ալ նիւթական դժուար պայմաններէն, որոնց մէջ կ'ապրէին Փրանսա նոր ժամանած տղաքը։ Ասոնք սակայն էականը չեն։ Պէտք է տեսնել որ 1930-ի տղոց Արեւմուտքը այն մէկը չէր, որ եղաւ 1848-ի կամ 1895-ի սերունդներուն համար։ Շահնուր եւ «Մենք»ի իր ընկերները բոլորն ալ կը զգան որ բացարձակապէս նոր փորձառութեան մը սեմին կը գտնուին, բայց բոլորն ալ նաեւ մեծ դժուարութիւններ կը կրեն այդ նոր փորձառութիւնը իր իսկութեանը մէջ կատարեալ տարազելու համար։ Հարցը իրենց տարազրուած ըլլալը չէ՛ միայն։ Սփիւռքեան տարազրութիւնը, այդ սկզբնական կութիւնը կը պարտադրէ 1931-ին «Մենք» պարբերականին չուրջ խմբուած այդ տղոց։ Ի՞նչն է ուրեմն որ սփիւռքեան տարազրութիւնը կը զատորոշէ միւս տարազրութիւններէն։ Ուժեղագոյն բանաձեւումը այս հարցումին դէմ՝ Սարաֆեանը կը բերէ «Մենք»ի առաջին թիւին մէջ, ուր ինքը, Նարդունին, Շուշանեանը կը փորձեն բացատրել Մենք-ի խմբակցութեան նշանակութիւնը։ Կը մէջբերեմ Սարաֆեանի գրութեան սկիզբը. «Կոտրած ճիտով չմնալու համար միշտ, անհրաժեշտ եղան մասնաւոր խնամքներ, որոնք մեր օրէնքները պիտի դառնան։ Ցան ու ցիր այս սերունդը, աշխարհի չորս կողմերը, տուժեց իր կատարեալ գիտակցութեան ու համեստութեան համար։ Մօտ, չատ մօտ եւրոպական քաղաքակրթութեան, ան զգաց ինքզինքը պարապ» (8)։

Սփիւռքեան տարազրութիւնը յատկանշող «պարապութիւն»ը դարմանելու համար, խնամքներ պէտք են, բայց այն ատեն՝ ո՞ւր է վէրքը, ո՞ւր՝ աւերը։ Նախորդ սերունդներուն համար վէրքն ու աւերը տակաւին ծածուկ էին, Եւրոպան «վտանգ» մը չէր իրենց համար։ Նոր է որ կը զգայուի ան իրրեւ վտանգ, իրրեւ մահ։ Բայց ինչո՞ւ առաջ չէր, եւ հիմա՝ այդքան բացարձակ վտանգ մը կրնայ զարձած ըլլալ, ինչո՞ւ այդ սերունդը «զգաց ինքզինքը պարապ»։ Շատ զարմանալի, գրեթէ անհասկնալի պատասխան մը կու տայ Սարաֆեան, պատճառը տեսնելով չափազանցեալ մօտիկութեան մը մէջ, «մօտ, չատ մօտ եւրոպական քաղաքակրթութեան...»։ Մօտիկութիւնը այդ սերունդին հնարածը կամ ստեղծածը չէր անշուշտ։ Ժառանգուած մօտիկութիւն մըն է ուրեմն, որ վտանգը կը զարձնէ յանկարծ մօտալուտ, վէրքը՝ բացայայտ, խնամքները՝ անհրաժեշտ։ Ինչպէ՞ս կրնայ ասանկ մօտիկութիւն մը վերանալ մը յառաջացնել, աւեր մը յայտնաբերել։ Պատասխանը պիտի չգայ հոս, բայց յստակ է որ խնդրոյ առարկան՝ նախորդ սերունդներու հիմնած ու մշակած յարաբերութեան եղանակն է Արեւմուտքին հետ։ Յարաբերութիւն մը, որ հինեւրուն համար բնական ու բնակելի էր, յանկարծ դերազոյն վտանգը կը պարունակէ իր մէջ նորերուն համար։ Հին, հնադարեան աւերի մը առկայութիւնը կը դառնայ փորձառութեան նոր առարկայ։ Աւերը կը վերաբերի հիմնաւոր Օրէնքին, քանի որ հոն ուր «պակաս» մը կը զգացնէ ինքզինք, օրէնքներ պէտք է ստեղծուին, պարապին դէմ հող ու գետին գրաւելու պէս։ Ու կ'ուզեմ յիշեցնել միայն որ հոս է, յաջորդ տողին, որ Սարաֆեան «փրկարար տաղնապ»ի մը մասին կը խօսի, այնպէս ինչպէս թէ դարաւոր աւերը առաջին անդամ ըլլալով՝ պիտի գիմադրաւուէր։ Նախորդ սերունդները ներկայ տաղնապին ամբողջ պատասխանատուութիւնը իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն, բայց «տխուր բան է ծիծաղիլ մեռելներու վրայ»։

Շատ ուժով տողեր են անշուշտ ասոնք, ու իրենց ուժը չպատռելի բացատրութիւններով։ Կարդանք հիմա նոյն ծիծաղը,

Գրեց՝
ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆ

նոյն դառն վերապրումները, նոյն մատնանշումը, չատ աւելի բուռն կերպով զըրուած, «Նահանջ»ի հոչակաւոր դարձած հատուածի մը մէջ։

«Ներքինիներ են մեր բոլոր պապերը. անոնք ոչինչ կրցեր են քանդակել մխին վրայ, անոնք ոչինչ կրցեր են քանդակել մխով։ Մեր մէջ մեծ պակաս մը կայ զոր պէտք է լեցնել պիտնային» (9)։

Շատ նման են հոս իրարու Շահնուրն ու Սարաֆեանը։ Մէկը կը խօսի պարապի մը, միւսը՝ պակասի մը մասին։ Երկու պարագաներուն ալ՝ անցեալին վերյատնող աւեր մը կը մտնէ լեզուին մէջ։ Շահնուր կը չարունակէ հիմա. «Մենք Հայաստան չենք ապրած, անոր հողն ու օդը անծանօթ են մեզի, անոր բարքերն ու սովորութիւնները մեզ չեն կոած, եւ բնական է որ մենք սիրենք մե՛ր ծննդավայրը միայն, այսինքն երկինք մը օտար»։ Հոս ալ պահ մը կենանք։ Օտար երկինք մը սիրելը ո՛չ մեղք է, ո՛չ ալ պարտուողական կեցուածք մը։ Պարզ հաստատում մը յուզումնալից յայտարարութիւն մը կը դառնայ անոնց մօտ, որոնք խուճապի մէջ կ'ապրին, կամ աւելի ճիշդ՝ որոնք խուճապային մտայնութեան մը ընդմէջէն կը մտածեն։ Ինչպէ՞ս կարելի է չտեսնել որ հոս՝ ինքնապահպանումի եւ ինքնակորուսումի ապուշուած խուճապներն են որ կը դառնայ խնդրոյ առարկայ։ Եւ խուճապի մտայնութիւնը իր կարգին ժառանգուած է, կ'ըսէ Շահնուր։ Նախորդ սերունդներէն կը հասնի ան, մեր բոլոր պապերէն։ Եթէ փաթաթնենք այս կէտը՝ խուճապային մտայնութեան ձագումը, այն ատեն ի՞նչ հասկցած կ'ըլլանք վէպին մէջ դրուած բոլոր ելոյթներէն, առնուազն՝ անոնց խորունկ երկդիմութենէն։ Կը մատնակցինք պարզապէս մեր կարգին երկդիմութեան ջնջումին, բրտութեան ամէնէն ընթացիկ գործողութեան։ Չէ՞ որ ամէն դնով պէտք է մոռնանք, պէտք է ծածկենք հնադարեան աւերը։ Մէջբերուած հատուածը կը վերջանայ սպէս. «Մեր նախնիքներուն իրարու յաջորդող անվերջանալի սերունդները չեն կրցեր մեզ փրկել, չեն կրցեր մեզ այն մեծ սէրը տալ։ Պատասխանութիւնները կը ցնդին բոլորն ալ, ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը կարօտ է մանաւանդ մեր պարագային- անցեալի մը, մեծութեան, օրինակներու»։

Խօսողը վէպի դերակատարներէն մէկն է՝ Սուրէնը, այն մէկը որ աւելի ուշ վէպին մէջ իր ֆրանսերէն դրելը պիտի ծանուցանէ, դլխաւոր հերոսին՝ Պեռոսին մօտ զարմանքի եւ հեղնանքի հակազդեցութիւն մը պատճառելով։ Ինչ որ կարդացինք հոս՝ երեսունական թուականներու երկայնքին լոյս տեսած Շահնուրի յօդուածներուն հիմը կը կազմէ։ Ամէն տեղ՝ Շահնուր նոյն վէճը, զարդացուցած է, մօտակայ եւ հեռաւոր՝ «մեր նախնիքներու իրարու յաջորդող անվերջանալի սերունդներ»ուն դէմ։ Ըսի որ ձագումը կ'երթայ նախ՝ խուճապի մտայնութեան։ Բայց ասկէ անդին՝ ձագումն ու մատնանշուածը ձախողութիւն մըն է, անյատակ անկարողութիւն մը։ Այս խօսքերը մտանուր մէկու մը չեն ուղղուած իրականութեան մէջ։ Պատրաստուած չէ՞ինք, կ'ըսէ Շահնուր, ինչպէս կ'ըսէր Սարաֆեան։ Եւ իրենց դառնութիւնը կու գայ անկէ որ իրենք, իրենց դիտակցութեան ու պարկեշտութեան հետեւանքով -բայց կրնային աւելցնել՝ գրականութեան աշխատաւորները ըլլալով- ափսոսած են ստանձնելու յաջորդող աւերը, ստիպուած են յանձնուելու անոր։ Բայց ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ պատրաստուած չէինք, ի՞նչ պիտի ըլլար հոս պատրաստութիւնը։ Հարցումը չատ աւելի խորունկ է քան թէ յարձակումի եւ հակայարձակումի բոլոր խաղերը։ Ի՞նչ է այդ պակասը, այդ պարապը, որուն մասին կը խօսի ամբողջ սերունդը։ «Մեծութեան, օրինակներու», կ'ըսէ Շահնուրի Սուրէնը։

Նոր է Հայոց արդիական աւանդութեան մէջ՝ այդպիսի ծագումի ու մատնանշումի մը։ Անցեալին մէջ այսքան մեծածաւալ հեղնանք, ծիծաղ, դառնութիւն, ոխ եւ ամբաստանութիւն, այսքան ներանձնացած զայրոյթ դժուար թէ դտնուին։ Նոյնիսկ 1914-ի սերունդը, «Մեհեան»ի էջերէն ներս, Յ. Օշականի դաժան հարթումներով այսքան լայն ուրացումի եւ դառնութեան աստիճաններու չէր հասած։ 1946ին իր «Վկայութիւն մը» գրութեան մէջ, Յ. Օշական կը պարտաւորէ ու միեւնոյն ժամանակ՝ կը փորձէ հասկալ «ցեղային թոյնէն իրենց ժառանգութիւնը աճման, նոր խմորման» դրած այդ սերունդը, որուն ուրացումներէն ինքը անձամբ խիստ տառապած է, եւ որուն «ազատէն, տառապանքէն բղխիկ բղխիկ հոգիին խորունկին՝ ... Սփիւռքը դանդաղ ծորումներով նեռեր է... մէկ ու նոյն յատակը» (10)։ Ու կ'աւելցնէ հետեւեալը. «Թող չչիտենն մեր, այսինքն իմ տարիքիս առջի չրջանին պարզած խորութիւնները, կիրքը, զայրոյթը՝ իրենց անառիթ աւելութիւններուն... ու գրականութիւնը չանթաժի վերածելու, աս ու ան սեւցնելու, անարդելու ճիղճ խաչակրութեան հետ» (11)։ Ձիշդ է որ Օշականի վերապրումները կը բացատրուին այդ սերունդի ներկայացուցիչներու ոմանց հանդէպ իր անուցած դառնութեամբ, բայց տարբերութիւնը զոր կը դնէ 1914-ի «կիրք»ին եւ 1930-ի «խաչակրութեան» միջեւ՝ խորքին մէջ ճիշդ է։ Մնաց որ Օշական հոս ինչպէս այլուր ի վիճակի չէ հասկնալու Շահնուրի եւ իր ընկերներուն դիտարկածը, ասոնց հարուածներուն բուն նշանակը։ Բացարձակ «մօտիկութեան» փորձառութիւնը եւ ասոր դէմ բերուելիք խնամքները իր հարցը չեն, ինք կը մտածէ թէ Շահնուրի եւ սերնդակիցներու վիպագրութիւնը «օտարին կը ծառայէ»։ Թէեւ այս խօսքն ալ դիւրաւ հասկնալի չէ, ու իր կարգին բացայայտումի կը կարօտի (12)։

«Օրինակներ» չկայի՛ն ուրեմն, եւ այս է պատճառը որ պատրաստուած չէինք ըմբռնելու։ Այս «պակաս»ը ժառանգուած է «մեզ նախորդող» անհամար սերունդներէն, բայց նո՛ր է որ կ'ելլէ երեսուն։ «Օրինակներ» անհրաժեշտ էին օտարութիւնը կարենալ դիմագրաւելու համար, այսինքն բան մը՝ որուն կարելի ըլլար նոյնանալ, որուն դոյութեամբ՝ ինքնանալու կարելիութիւնը ստեղծուէր։ Ինչ որ կը պակսի ինքնացումի հիմունքն է։ Բայց եթէ իրապէս այդպէս է, ազէտալի՛ պակաս մըն է։ Այո՛, ազէտը թերեւս այդ պակասը իսկ է. այդ կէտը ուր ինքնացումի մը նախապայմանները կը խուսափին, ուր ըլլալու կարելիութիւնն իսկ կը ցնդի։ Աւերը։

Մեկնաբանութեան մը կորիզը

Եթէ լուրջի առնուելիք են հոս ըսուածները, եթէ վէրքը հետեւէն կու գայ, անհամար ու անվերջանալի սերունդներէ, այն ատեն՝ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ այդ ներքին ու անխմոց փլուզումը, ինքնացումի ուժին հասած այդ հին, հնադարեան հարուածը 1930-ի տարազրութեամբ կը հասնի դիտակցութիւններու կամ լեզուի մակերեսին։ Այսպիսի հարցում մը չէր կրնար բանաձեւուիլ Շահնուրի սերունդին ծիրէն ներս, որովհետեւ այդ սերունդի փորձառութենէն կը ծագի։ Յեղային

●▶

●▸

Թոյնը նոր խմորման դնելով հանդերձ, այդ սերունդը չէր կրնար անդրադառնալ ինքնացումի կորուսեալ ուժին իսկութեանը: Կրկնեմ ուրեմն հարցումներու չարանը. ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս կը կազմուի ինքնացումի հաւաքական ուժը. ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ ան կործանեալ ուժ մըն է, դաղտնաբար, անվերջանալի սերունդներէ ի վեր. ինչպէ՞ս յատկանշել նոր տարբերութիւնը, այն որ դաղտնի աւերը, առաջին անգամ ըլլալով, կը դարձնէ բացայայտ: Այս հարցումները ճիշդ է որ չեն դրուած Շահնուրի կողմէ, բայց կը ըղձային այսօր իր գործին միջոցաւ ու անոր առիթով: Շահնուր բրտութեան առաջին ագոյցին կը պատկանի:

Երբ այդքան դաղտնի ու քօղածածկ, այդքան կործանարար յատակ մը ջուրին երեսը կու գայ, միակ հակազեցութիւնը որ կարելի է՝ գայն անդրադարձումի առարկայ ընելուն մէջ չի կայանար, այլ հաւանաբար՝ գայն անմիջականօրէն սերբագրելուն մէջ, սկսելով այն կէտէն ուր «պակաս»ը, պակասութիւնը (բառին բոլոր իմաստներով) կը կրծէ ու կ'ապականէ մակերեսը: Կը կայանայ աւերը ապերլուն մէջ: Աւիկա պէտք չէ չփոթել աւերը մոռնալու, ծածկելու, գործի մը երկդիմութիւնը ջնջելու ընթացիկ արարքներուն հետ: Զեմ դիտեր, թէ պատրաստախօսութիւնները կը ցնդի՞ն իրապէս, բայց փորձառութիւն մը կը մնա՛յ ամէն պարագայի: Աւերը աւերելը աննախընթաց գործողութիւն մըն է, այո՛՝ աննախընթաց գործողութիւն մը, որ գրական գետնի վրայ աւերին անմիջական փորձառութիւնը կը կատարէ, ամէնէն ահաւորը: Փորձառութիւնը կը մնա՛յ մեր պարզած հարցերուն մէջ:

Ներկային մէջ՝ աւերը աւերել, անցեալին դէմ՝ ըմբոստանալ, նոյն անմիջական հակազեցութեան երկու երեսակներն են:

Երկուքը միասին բրտութեան առաջին ագոյցը կը յատկանշեն: Աւերին «աւրում»ը եւ անցեալին ձաղկումը՝ չահնուրեան գործառնութեան երկու եղանակներն են, առաջինը դուա վիպական եղանակը, երկրորդը՝ քննադատական եղանակը: Քննադատութիւն ըսելով՝ չեմ ակնարկեր անշուշտ գրական քննադատութեան, թէեւ երեսունական թուականներու յօդուածները երկու հանդամանքները երբեմն կը մեկտեղեն իրենց մէջ:

Աւելի մօտէն չեմ կրնար բնորոշել հոս դժբախտաբար վիպական երեսակին մէջ կատարուածը, աւերը աւերելու գործողութիւնը: Տուածս մեկնաբանութեան մը կորիզն է միայն, որ հիմնուեցաւ «Նահանջ»ի մէկ չատ ծանօթ էջին վրայ, բացայայտելու համար բրտութեան առաջին ագոյցը:

Մեկնաբանութիւնները

«Նահանջ» հանգոյց մըն է, որուն չուրջ կը կազմուի ու կը պարզուի բրտութեան ագոյց մը: Ցայտնաբերիչ դեր մը ունի այդ տեսակէտով, ինչպէս Շահնուրի ամբողջ կեանքը, իր չղթայազերծած բրտութեան երեւոյթներով: Ծանօթ են հայատանեան հրատարակութեան մէջ կատարուած յապաւումները, որոնք մեծ մասամբ՝ կը վերաբերին Սուրէնի ելոյթներուն: Գրաքննիչին մկրատը նոյն բրտութիւնը դրսեւորող մէկ չատ հասարակ գործիքն է: Բայց վէպին յայտնաբերիչ դերը իր յարուցած եւ իր կրած մեկնաբանութիւններուն մէջ է որ ամենայատակ նշանակութիւնը կը ստանայ: Մեկնաբանութիւնները, ախտանիշեր են, գրեթէ միշտ: Ասոնց վրայ կենալով հիմա, պիտի չարունակեմ մենաշնորհել հոս Շահնուրի ընդհանուր ձեռնարկին երկու երեսակներէն մէկը միայն՝ քննադատականը: Իր ամէն մէկ խօսքը կարծէք՝ դրուած էր որպէսզի չուրջիններուն յայտնեն իրենց խորագոյն կեցուածքը, եւ իր խօսքը չափազանցութիւն չէր:

Ըսի թէ «Նահանջ»ը, առաջին օրէն իսկ, նկատուեցաւ իբրեւ սերունդի մը վէպը: Մարդիկ հոս վերագիւտը ըրին եթէ ոչ իրենց իրականութեան, առնուազն՝ իրենց մասսեւեռումներուն, իրենց յաճախանքներուն: Սերունդի մը վէպն է այսպէս իր առաջին գրախօսներուն համար՝ Զօպանեան, Ֆենեըճեան, Բալուեան (13): Եւ տեսանք սկիզբը թէ ասկէ անդին իր ընթերցողներուն աչքին՝ Սփիւռքի վէպը մնացած է: Այդ ընթերցողները ներկայ օրով արեւելեան Սփիւռքէն կու գան: Արեւմըտեան Սփիւռքը հայերէն չի կարդար, եւ իրաւամբ թերեւս՝ իր հոգը չէ՛: Արեւելեանի ու արեւմտեանի զատորոշումը զոր կը դնեմ հոս, աշխարհագրականէն անդին, ունի իր յղացական բնորոշումը: Մէկ բառով միայն՝ արեւելեան Սփիւռքը այն մէկն է որ չէ անցած «պարապ»ի մը էական փորձառութենէն, չէ դիմագրաւած բացարձակ ու մահաբեր «մօտիկութիւն»ը, որոնց մասին կը խօսի Սարաֆեան ի միջի այլոց: Հոն աւերը երէկ դեռ՝ չէր յայտնուած, եւ ուրեմն ո՛չ մէկը մինչեւ այսօր աւերը աւերելու գերադիւտ գործողութեան անհրաժեշտութիւնը կրած է իր մորթին վրայ ու դրած է իր գործերուն մէջ: Բոլոր մեկնաբանութիւնները, որոնց մասին պիտի խօսիմ հիմա, կու գան ուրեմն այդ երջանիկ վայրէն:

Այս մեկնաբանութիւններու հասարակաց յատկանիշն է՝ ընկալեալ առորոգութիւնները տեղաւորել ընթերցումին մէջ, եւ զանոնք կարդալ յետոյ վէպին ընդմէջէն իբրեւ իրականութիւն: Ինչ որ կ'ենթադրէ սակայն երկրորդ ու նոյնքան կարեւոր յատկանիշ մը. վէպը կը կարդացուի միշտ իբրեւ «իրապաշտ», իրականութիւն մը ներկայադրող: «Ահազանգ» հնչեցնելու պատմութիւնը, «ազգայնական դաղափարախօսութիւն»ը (14) եաքը կու գան, ու յիշուած յատկանիշներուն պարզ հետեւանքներն են: Երկու յատկանիշները կը դեկավարեն մեզի ծանօթ բոլոր մեկնաբանութիւնները, որոնց կարդին վերջնթերը, Ժ. Դանիէլեանի դրքոյկովը հասած մեզի (15), բայց նաեւ Հայաստանէն հասածները (16): Կը թուի, թէ ուղղակի Շահնուրէն կու գայ առնուազն երկրորդ յատկանիշը՝ իրապաշտութեան հարցը: Շահնուրն է ի վերջոյ՝ որ իր վէպերով «Հայոց Պատկերազարդ Պատմութիւն»ը կը փառասիրէր դրել: Ամէն մարդ դիտէ սակայն խրամատը որ կայ յաճախ հեղինակի մը դրական փորձարկումին խնդութեանը եւ անոր դիտակցային ոլորտին միջեւ: Գիտակցաբար դիտարկուածը դուրս չի կրնար ելլել բրտութեան պարտադրեալ ագոյցէն:

Իրապաշտութեան ենթադրեալը կայ նաեւ Ց. Օշականի ընդհանուր կարծիքի խորքին: Ահաւասիկ. «Շահան Շահնուր իր անձը կրցաւ բաւական ընդարձակ ընծայել՝ եթէ ոչ սերունդի մը, գոնէ անոր մէկ մասին հոգեկան դիմապիծը վայել ընկալչութեամբ մը առնելու եւ տալու համար» (17): Ու կ'արժէ կարդալ Օշականի ըսածը վէպին մասին. «Գործին յետնաչխարհը մեր ժողովուրդն է...: Աննշան այն պատահարին մէջ որ վէպին intrigueը կը կազմէ... երիտասարդ վիպողը դեռեղած է ցեղային անկորնչելի իսկութիւններ, որոնք օտար կնիկի մը մարմինը կը համեմեն եւ կիրքին ճամբաներուն վրայ չքեղ ոստանի մը ծալքերն ի վեր ցեղին քիչ մը երանդ, քիչ մը արտմութիւն, քիչ մը խորք կը սփռեն...» (18): Իրապաշտութեան օշականեան եղանակն է որ կ'արտայայտուի հոս: Փարիզ հաստատուած հեղինակը իր աչքին՝ անդամ մը եւս իր արժանիքը կը հանէ անկէ, որ «ցեղ»էն կը խօսի, հոնկէ վկայութիւն կը բերէ: Պահեցէ՛ք «օտար կնիկ»ներուն հետ, չահը նորէն մեզի համար է, եթէ կարողութիւնը ունիք ձեր ապրածը մեզի նկարագրելու արեւելքցիի ձեր հոգիով - «գործը կ'արժէ արեւմտեան մարմարի վրայ արեւելեան արիւն ու հուրք քալեցնելու գաղտնիքով մը»: Ցեղին եւ օտարին միջեւ, արեւմտեանին եւ արեւելեանին միջեւ քեւական տարբերութիւնը կարելի կը դարձնէ մարմարեայ ոստանին կենագործումը եւ սեփական հոգիին ցայտքը: Օշականի աչքէն կը վրիպի անշուշտ բացարձակ մօտիկութեան փորձառութիւնը, որ ուրիշ բան չէր նախ եւ առաջ եթէ ոչ բնական տարբերութեան մը յանկարծական վերացումը: Անխուսափելի է որ վրիպի նոյնպէս չահնուրեան էական գործողութիւնը, այն որ երեւան կու գայ սոսկողաբար առաջին ագոյցին ծիրէն ներս, օտարին հանդիպումով, եւ որ աւերը աւերելն է:

Մեկնաբանութիւններու ուրիշ հոսանք մըն ալ կայ, որուն գլխաւոր ներկայացուցիչն է այսօր՝ Գ. Շահինեան: Այս մէկը պիտի ուզէի կոչել «պեղագիտապաշտ» հոսանքը, որովհետեւ ասոր մօտ՝ Շահնուրի գործը նկատի կ'առնուի իր «գրական արժանիքներու» դեռնին վրայ, իր «պեղագիտական» արժէքին նկատառումով: Ինչ որ արդարացի պիտի ըլլար, եթէ միեւնոյն չարժումով՝ չյետամղուէր Շահնուրի սերունդին ամբողջ հարցականութիւնը: Շահինեան օրինակ 1981-ի իր հատորին մէջ՝ «Կենսագրութիւն եւ մատենագրութիւն Շահան Շահնուրի», կը գրէ հետեւեալը. «Նկատելի է, թէ առաջին իսկ օրէն, Նահապետը կը մեկնաբանուի եւ յաճախ կը դատապարտուի գրականէն տարբեր մտահոգութիւններով» (19): Նկատողութիւնը ճիշդ է եւ առարկութիւն չի վերցներ: Բայց կը նշանակէ, թէ պէտք է մեկնաբանուի ու քննարկուի «գրական», իմա՝ գեղագիտական մտահոգութիւններով, որոնց մէջ տեղ չկայ անշուշտ ինքնացումի ուժերուն հասած ու սփիւռքեան ստարադրութիւնը յատկանշող աւերին անհապճոյթ բացայայտման, եւ ասոնց գրական փորձարկումին համար: Անկարող եմ ես անձամբ՝ հասկնալու թէ ի՛նչ է գրականութիւնը, եթէ բրտութեան առաջին ագոյցին մէջ՝ պիտի չըլլար այդ փորձարկումը: Ճիշդ է որ մինչեւ այսօր վէպին մէջ պարունակուած սուրէնեան հասատատումները վիճարկումի կ'ենթարկուէին, թեր ու դէմ կարծիքներու առիթ տալով: Ճիշդ է որ այդ վիճարկումներու ընթացքին՝ ելոյթներու վիպական չրջանակն ու չրջագիծը կը մոռցուէին: Ճիշդ է որ արժէքի հարց մը կը դրուի «Նահանջ»ի պարագային: Ո՞վ պիտի ուրանար ասոնք: Բայց դեղագիտապաշտ հոսանքը խնդրոյ առարկայ չի դարձներ գրական փորձարկումը եւ անոր չարժի դրած ուժերը: Կը պահէ ինքնապահպանումի եւ ինքնակրնտումի ընդհանուր ստորոգելիները իր ընթերցումին մէջ, քանի որ չի տեսներ ու անդրադարձումի առարկայ չի դարձներ ասոնց երկդիմի խնդրականացումը վէպին մէջ: Շահինեանի համաձայն՝ վէպին դեղագիտական արժէքին դիտակցութեամբն է՝ որ Շահնուր կը մերժէր անոր Ֆրանսերէն թարգմանութիւը (20): Նոյն հոսանքին կը պատկանի «Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը» գործին դերարժեւորումը «Նահանջ»ի նկատմամբ, ինչ որ դեղագիտական տեսակէտով մը՝ թերեւս արդարացի է:

Հաւասատումներ վիճարկել եւ գրական ամբողջութեան մը տարրերը մեկնաբանել՝ նոյն բաները չեն: Ամփոփելով մեր ըսածը, 1930-էն ի վեր, Շահնուրի ընթերցողները ուրիշ բան չեն ըրած եթէ ոչ ա) վէպը կարդալ իբրեւ իրապաշտ, ինչ որ չատ պարզ ըմբռնում մը կ'ենթադրէ իրականութեան եւ գրականութեան միջեւ պոյացող յարաբերութիւններուն մասին, որքան ալ արդարացի ըլլայ այդպիսի ընթերցում մը, բ) վէպը նկատել իբրեւ սերունդի մը «հոգեկան դիմապիծը» պարզող գործ մը, գ) վէպին մէջ ըսուածները առնել իբրեւ հաւաստումներ որոնց հետ կարելի ըլլար վիճիլ, դ) վանողութեան եւ քաշողութեան զոյգին մղում, պահպանումի եւ կորուստի ստորոգելիները դետեղել ընթերցումին մէջ, հաւատալով որ «Նահանջ»ը իր կարգին՝ վտանգի մը մասին կը խօսի: Կամ ալ այս բոլորը մէկ քով ձգել, բայց նոյն համակարգուած յղացական չրջանակին մէջ մնալ, գեղագիտական մօտեցում մը պահանջելով:

Անկեղծօրէն, երբ կը կարդաք Սուրէնի հռչակաւոր խօսքերը՝ «Կը նահանջեն ծրնողք, որդի, քեռի, մեսայ, կը նահանջեն բարք, ըմբռնում բարոյական, սէր: Կը նահանջէ լեզուն (3 անգամ:) Եւ մենք դեռ կը նահանջենք բանիւ եւ գործով, կամայ թէ ակամայ, պիտութեամբ եւ անդիտութեամբ», չէ՞ք զգար ասոնց մէջ պարունակուած հսկայական հեղնանքը, ակնարեւ ծիծաղը, չէ՞ք տեսներ այդ խօսքերուն փարոտիէ տարողութիւնը, խեղկատակ յարատեւականութիւնը: Չէ՞ք անդրադառնար որ այդ տողերը գրուած են մեծ ծիծաղ մը յառաջացնելու համար, հայելի մը դնելու համար գաղափարախօսական ամէնէն ընթացիկ, ամէնէն դռեհիկ դէմքին յանդիման:

Զար քմծիծաղը անծանօթ է ձեզի: Բրտութեան առաջին ագոյցին մէջն էք: կը նահանջենք բանիւ եւ գործով, կամայ թէ ակամայ, պիտութեամբ եւ անդիտութեամբ: Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն...:

Մ. Ն.

(Շար. Բ. Էջէն)

Մինչեւ հիմա բոլոր ըսածներս թարգմանչական թեքնիքին կը վերաբերէին: Ֆրանսերէնի տկարութիւններուն վրայ պիտի չծանրանամ, ի՛մ դերս չէ: Մէկ բան միայն: Որքան կը յուզէ զիս Եպրաքսէ Հանըմ, երբ վտանգէն յետոյ, սենեակին խորը քաչուած, ձեռքերը գլխուն կը զարնէ ու կ'ըսէ. «Քա կ'երթայի՛ կոր... քա մանչէ՛րս... ամա՛ն Սուրբ Աստուածամայր» (7): Ու ինչպէս կը սաւի յանկարծ յուզումս երբ Ֆրանսերէնով կը կարդամ՝ «Mais j'allais passer. . . Oh ! Mes fils!... Aman Sainte Vierge (page 47): Աղեխօք պէտք կա՞ր խեղճ, երկրին օտար մայրիկը տեղացիին կողմէ օտարներուն վերադրուած petit nègre մը խօսեցնելու: կը սխալի՞մ: «Կ'երթայի կոր» Ֆրանսերէն «j'allais y passer» չըսուի՞ր:

Շահինեանի մտահոգութիւնը հասկնալի է ու յարգելի: Ուզած է Շահնուրի հայ գրականութիւնը ծանօթացնել, գայն լաւի դարձնել, համամարդկային չափանիշներով, գայն ձերբազատել իր սահմանափակ միջավայրէն: Շահինեան կ'ուզէ ըլլալ պարկեշտ, ուղիղ, կ'ուզէ հաւատարիմ մնալ Շահնուրին: Բառացի թարգմանութիւններ տալու իր մղումը հասկնալի պիտի չըլլար ուրիշ ձեւով: Թարգմանութեան չուրջ նկատողութիւններս, իրենց թեքնիք հանդամանքէն անդին, ցոյց կու տան չահնուրեան լեզուին եւ չահնուրեան ոճին հարատութիւնը: Կը դրուի այստեղ հայկան հարց մը. կարելի՞ է այդ հարստութիւնը փոխանցել: Ինչ որ կը յիշեցնէ վ. Պէնիամինի հարցումը. «Թարգմանութիւն մը... արդեօք բնագիրը չհասկցող ընթերցողներո՞ւն համար կը դրուի (8):

Ա. կ.

---

(1) Էջադրական նշումները կը յղեն Գ. Շահինեանի թարգմանութեան:

(2) Voir Nouvelle Revue Française, no. 290, Février 1977, sous le titre : «Un brin de cœur tendre», avec une présentation de Henri Thomas.

(3) Այս արտայայտութեան մէջ «իսէալ» բառը կը գործածեմ մասամբ Զոմսքիի մը իմաստով· ասոր լեզուաբանութիւնը խորքին մէջ՝ «իսէալ խօսող» մը նկատի ունի:

(4) Էջ 25 եւ էջ 127: Այս երկու պարագաներուն՝ ե՛ւ իմաստը կը տրուի, ե՛ւ բառացի թարգմանութիւնը:

(5) Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը, Մատենաշար «Յառաջ», Փարիզ, 1971, էջ 222:

(6) Նոյն, էջ 238:

(7) Նոյն, էջ 239:

(8) վ. Պէնիամին, «Թարգմանիչին գործունէութիւնը»: Տե՛ս ԿԱՄ թիւ 1, էջ 115:

1· - Շահնուրի «Մենիֆ» խորագրուած յօդուածը, «Յառաջ», Յունուար 1932, իր դրդումը կը գտնէ Զ. Եսայեանէն եկած յարձակումի մը մէջ: Վրացեանի համար, տե՛ս *Հայրենիք Ամսագիր*, 1932, Օշականի համար՝ աւելի անդին:

2· - Տե՛ս «Յառաջ», Յունուար - փետրուար 1932, 4 խմբագրական:

3· - «Իմացական Վիժանիճ», Ազդակ, Նոյեմբեր -Դեկտեմբեր 1938:

4· - Այսօր մաս կը կազմէ «Փորձ Տարագրութեան մասին» հատորին, Փարիզ, 1977, «Հայ Սփիւռք» Մատենաշար: Տե՛ս էջ 101:

5· - Անդ, էջ 99:

6· - Անդ, էջ 101:

7· - Երկդիմութեան գաղափարը աւելի ուշ՝ կը կարդանիք Գ. Պըլտեանի ուսումնասիրութեան մէջ՝ «Երկդիմի Եռանկիւնը», որ կը վերաբերի 1930ի շուրջ հրատարակուած երեք գլխաւոր վէպերուն, «Նահանջ»ը, «Փորձ»ը եւ «Մեր Կեանքը»: Ուսումնասիրութիւնը կը գտնուի *Տրամ* հատորին մէջ, Պէյրութ 1980:

8· - *Մենք*, թիւ 1, Փարիզ 1931, էջ 41:

9· - «Նահանջը առանց երգի», Փարիզ 1929, էջ 130:

10· - «Վկայութիւն մը», Հալէպ 1946, էջ 36:

·11 - Անդ, էջ 36 - 37:

12· - Խօսքը կը գտնէի ի միջի այլոց *Մնացորդաց*ի մէջ, ուր հատուած մը (հատոր երրորդ, էջ 72) կ'անդրադառնայ «գագաթներու կառչող մեր վիպասանութեան»: 1932-ին, միայն Շահնուրը կըրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ:

13· - Զօպանեան՝ *Անահիտի* մէջ, Ֆեներեան՝ *Մենքի* մէջ, Բալուեան՝ *Զբաւրմնոցի*: 1931-էն 1933 տարիներուն:

14· - Շահինեան, «Տարագրութեան ժամանակագրութիւն մը», Ֆրանսերէնէ, հրատարակուած իբրեւ յառաջաբան իր կատարած թարգմանութիւններուն, Parages d'exil, Փարիզ, 1984, էջ 13:

15· - «"Նահանջը առանց երգի"ն իբրեւ վկայութիւն», Պէյրութ 1983:

16· - Տե՛ս Գեղամ Սեւանի գիրքը, «ԸՍփիւռքահայ գրակ· պատմ· ուրուագծեր», Երեւան, 1980, եւ հոն՝ Շահնուրին յատկացուած էջերը:

17· - Տե՛ս «Մայրիներու շուրին տակ», երկրորդ մաս, *Հայրենիք*, Մայիս 1932, էջ 152:

18· - Անդ:

19· - Անթիլիաս 1981, էջ 29:

20· - Տե՛ս Parages d'exil, էջ 13:

Armen Lubin
ԹՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

«Պատճառ մը եւս որուն համար գրականութիւնը կը նախընտրեմ իմ կեանքէս: Գրածներուս մէջ տառապանքը վերջ մը ունի»: Շ. Շահնուր

ՅԻՆԱԳՐԱԿԱՆ ՓԱՍՏԸ

Ամէն Լիւպէնի անունով եկող արտադրութիւնը Շահնուրի ընթերցողին առջեւ կը դնէ մէկէ աւելի հարցեր: Գրեթէ ամբողջութեամբ բանաստեղծութիւն է ան, մինչ բացառենք Transfert Nocturne հատորը, պատում՝ récit կոչուած, որը իր կարգին, պատկերակին մէջ Une saison en Enfer մըն է: Ասոնք այս արտադրութիւնը առ հասարակ կը պահանջեն կալուածի մը, որ «հիւանդութիւնն»է. այդ մասին հաղուագէպ են ակնարկութիւնները Շահնուրի գործին մէջ (0): Մեծ մասամբ Լիւպէնի հինգ հատորը կու գան Շահնուրի հիւանդութեան ու հիւանդանոցային կեանքի ամէն դաժան տարիներէն, 1938 - 1956 (1): Բայց եթէ «գրականութիւնը պէտք է ըլլայ անձնական փորձառութեան խնդիր» (2), ապա՝ Լիւպէնի արտադրութիւնը կու գայ Շահնուրի կեանքին ամէնէն ծանրակշիռ, ամէնէն անձնական ու դժոխային փորձառութենէն: Վկայութիւն մըն է, որ տողի թելադրանքին.

Seul le malheureux de naissance s'offrait comme témoin» (FCF. 34):

Վկայութիւն մը, վաւերաթուղթ մը՝ Շահնուրեան իմաստով ալ որ կը դիմէ եւ ակնկալէ աչխարհի մը (հիւանդանոց, մարմին) եւ գրական փորձառութեան մը կիսակէտին (3):

Լիւպէնի փրանսացի քննադատները անդադար չեշտը դրած են հիւանդութեան քայ եւ այն մասնաւոր մթնոլորտին ուրկ կու գան անոր քերթուածները: Բայց վիչտ ալ նկատած են գայն իրբեւ կենսագրական առեթով մը միայն, որքան անչըրջանցելի նոյնքան չմտածուած, առանց անոր օրինավիճակը իսկապէս քննարկելու: Որով հիւանդութիւնը, կը մնայ աստիճան ենթակայական, թէեւ խորապէս անձնական, վիճակ մը, հեղինակային կեանքի ապահով փաստ մը կամ կարծուած՝ ծանօթ ճշմարտութիւն մը:

Ի հարկէ խնդրականացնել մեկնաբանական այս համաձայնութիւնը կը նշանակէ դիմել այլ ուղղութեամբ: Ոչ մէկ հարկ կայ պնդելու, թէ հիւանդութիւնը Շահնուրի կեանքին պատկանող դէպք մըն է, բայց հեղինակի մը համար որ գրականութիւնը կը նախընտրէ կեանքէն ըսելով թէ գրածներուս մէջ տառապանքը վերջ մը ունի», հիւանդութիւնը գրուած՝ գրական փորձառութեան մը ընդհանրացման կը պատկանի: Ի վերջոյ ի՞նչ է սա հիւանդութիւնը, անչուշտ ոչ իրբեւ ախտաբանութիւն: Կարելի՞ է գայն մտածել: Ո՞ր չափով Լիւպէնի արտադրութիւնը չի ձգտիր տարբեր եւ ո՞րքանով հիւանդութիւնը մտածելի է եւ չի քօղարկեր ինքզինք խաբեցնելու աստիճան ընթերցողին վիրքը: Մեղի համար կենսագրական փաստը թերեւս ամէնէն հատու, ամէն պարագայի՝ ամէնէն ազդու միջոցն է հիւանդութիւն կոչուածը չմտածելու, իրբեւ փորձառութի՛ւն մտնող գրականութեան մէջ:

ԱՆՄԱՐԴԿԱՅԻՆԸ

Թէ անդամ Լիւպէն կարդացուած է լըրջութեամբ (4) · ապացոյց՝ այն բազմաթիւ գրացառումները, գրուածը տառապիօրէն անտեսող կամ ժխտող: Եւ սակայն Լիւպէնի անհերքելի դրեթակերպը՝ գերծ բանաստեղծական հնարքներէ, պատկերի վերիվայր առատութենէն, խօսքի ղղումէն կամ երաժշտական նպաստէն, գրում մը պէտք է եղած ըլլար անմիջապէս նկատելու թափանցիկ տողեր, որոնց մէ ա.

«Il n'y a pas de maladie, mais des ruptures» (FCF. 160),

ինչ որ հիւանդութիւնը չի հերքեր, որչան գայն կը սահմանէ, իրբեւ հատում ու հատումի փորձառութիւն:

Այս արտադրութիւնը չեմ ուզեր սահմանափակել հիւանդութեամբ, որմէ ազատագրումը բացայայտ է վերջին հատորին մէջ՝ Feux contre Feux, որ յեռապային իր անունը առաւ ծաղկաքաղէն: Անիկա ձայ կը կազմէ ըսենք գոյութենական կարգի մը. աքսոր, օտարութիւն, հիւանդութիւն, մահ իրենց յարակից տեղերով՝ պանդոկները, ժամանակաւոր բնակարանները, «տառապանքի տուները» եւայլն: Ինչ որ հասարակաց եղրն է այդ բոլորին՝ գաւառը: Աքսորը՝ որ բեկորում է, կոտորակում թէեւ նոյն առեն «մեծ զարմանք» ու զարմանալի: Հոն է որ կ'ապրուին անդորձութիւնը, անօթութիւնը, «պաղը» եւ ամբողջ թրաֆալկարը, ինչպէս կ'ըսէ համանուն բաժնի մէկ հերոսը - Լիւպէնի նախագծած բոլոր հերոսները, Գիշերապահի փոխադրութիւն-ին մէջ իրբեւ դժբախտութեան ընկերներ, խորքին մէջ իրմէ հեռարձակումներ են.

«Sa vie n'avait été qu'un désastre - un trafalgar» (TN. 83).

Թրաֆալկարի աղէտը բացայայտումն է հիւանդութեան աղէտին: Հիւանդութիւնը աղէտն է կամ ըսենք կը բխի աղէտէն: Ագէտին հիւանդութիւնն է: Պատահական թուող ակնարկութիւն մը ահարկու ընդհանրացում մը կ'ընէ.

«Les heures défilaient processionnellement, dans le Proche - Orient en ruines que j'étais» (TN. 167).

Ծաղրը ամբողջովին աւերակեալ Մէջին - Արեւելքն է: Բայց ասիկա տակաւին ընդհանրացման առաջին փուլն է, վասն զի կայ երկրորդը:

Աւրդարեւ հիւանդութիւնը աքսորին, օտարութեան, սփոումին հիւանդութիւնն է· անունը՝ հայկական: Բայց քիչ ծանօթ հատուածի մը մէջ Լիւպէն հարցը կ'ընդարձակէ, հայկականութեան հիւանդութեան մէջ դանելու համար հիւանդութեան հայկականութիւնը: Գեանաքարչ եւ քիչ մըն ալ սարկամիտ հայ հիւանդի մը առիթով գրուած է հետեւեալը.

«Il m'a fallu longtemps, pour comprendre que cette déchéance n'en était pas une pour tout le monde (pas pour mon savetier en tout cas). Mais ceux d'entre eux qui avaient conscience de leur déchéance, ceux là vivaient une tragédie, puisqu'ils se trouvaient dans l'obligation de changer de race, à leurs corps défendant. De Français qu'ils étaient, ils devenaient des Arméniens, promis à tous les massacres. Pis encore : Arménien de l'espèce «apatride». Ces malades-là n'avaient plus qu'une seule patrie : la douleur. Dans cette patrie aussi vaste qu'inhumaine, les gens formaient une race à part, avec leur propre mentalité, leurs mœurs et leurs coutumes. Bien entendu, leur langage aussi se transformait, pour se réduire à un idiome quasi incompréhensible et incommunicable. Le malade devenu «personne déplacée» dans sa propre patrie se trouvait exclu du monde sans que son isolement fût possible. Car plus il s'isolait et se renfermait, plus il s'exposait des cresvasses, de fentes et des fêlures en nombre croissant. A travers tous ces trous grandissait sa vulnérabilité. Voici pourquoi la phrase que j'entendais le plus fréquemment à l'hopital était celle - ci : «je me suis fait baiser (TN. 72 - 73).

Երբեք այսքան յստակատեսութեամբ չէ նկարագրուած հիւանդանոցային համակարգը Լիւպէնի մօտ, որքան հոս ուր չափազանցը կ'այլացնէ, կը խեղացնէ, կ'անդամահատէ մարդիկը: Մարդիկը կը դառնան անուն, աքսորական Հայեր, այսինքն՝ գոյութեան ամէնէն սաստիկ աստիճանին դասուած ամբոխ մը: Եղածը խորքին մէջ անմարդկայնացման գործութիւն մըն է, մահուան ու աղէտին հիւանդութիւնը որ ենթական ու ենթակայութիւնը կը ջնջէ այնտեղ բանալով խոցեր, բեկումներ, ճեղքեր: Ենթակայութեան կորուստով կը կորսուի նաեւ աչխարհը: Եւ կը մնայ միայն Ամբողջը որ կը տառապի, չէզոք, անդէմ.

«La douleur physique ayant supprimé les frontières équivoques qui séparent le monde extérieur d'avec nous, il n'y a plus *une* souffrance dans le monde. Tout n'est que souffrance. Nous ne sommes pas un Tout qui souffre; mais LE tout qui souffre» (TN. 126).

Ա.յստեղ հասած դրեթէ անտեղի է այլեւս խօսիլ հիւանդութեան դեր - անձնական եղրին մասին: Լիւպէնի ամբողջ ճիգը արդէն կը կայանայ անոր տալուն մէջ օրինավիճակ մը եւ տարողութիւն մը, որ գանգ կենսագրութիւնը: Խորքին մէջ անընչմարելի թերեւս բայց առուգապէս յայտնարերելի փորձ մըն է հիւանդութիւնը մտածելու, այսինքն՝ բանալու անձնական վէրքէն դէպի ազգային ազէտը տանող հիւանդութեան էութիւնը· փորձ մը՝ քօղազերծելու այդ այլայման ահարկու զօրութիւնը:

ԲՌՆԱԲԱՐԵԼ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ

Գիշերապահի փոխադրութիւնը կիսակէտն է անմարդկային աչխարհի մը փորձառութեան: Բայց նաեւ «գրական» երկ մըն է: Թէեւ նման դիրքեր միշտ ալ պիտի խու-

►

Գրեց՝

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

եւ վերջապէս աւելցուքի վերածումը.

«Ma place était là, sur le livre des déchets» (FCF. 113).

Յատկանշական է որ երբ Լիւպէն կը գրէ մահաքունի մէջ մուտք մը, կը խօսի հատումներու մասին, որոնց վերջինը մանդապինն է.

«Mais si les ruptures deviennent de plus en plus importantes, et si elles se succèdent sur un rythme accéléré, ne suis-je pas en droit de penser que ma dernière vision sera celle d'un arc de cercle fuyant de droite à gauche ? Ne verrai - je pas la Faux ? Ne serai - je pas fauché ? » (TN 138 - 139).

Հատումները թելադրող, ամէնէն հետեւողականօրէն գործածուած պատկերն է նաւարեկումը, որուն կարելի է հանդիպիլ չսպասուած պահերուն (հարկ կա՞յ կամուրջ մը նետելու դէպի Գ. Նարեկացիի Մատեանին իւ Բանի նաւարեկումը): Ա.յսպէս դիչերային փոխադրութեան մը ընթացքին, պատգարակին վրայ գրուած մարդը կը դառնայ ընկղմող նաւ.

«Navire rompu, disloqué, désagrégé, je me sentais sous la dépendance totale du courant en désordre . . . Le navire disloqué s'en allait en morceaux, mais dans certaines cabines détachées de moi, mais sur quelques mâts flottants, brillait encore une lumière clignotante. Je n'étais plus maître de ces lumières, puisque le contact direct était interrompu...» (TN. 187).

Ուրիչ տեղ՝ մահուան անկումին մօտիկ.

«On dirait un navire soudainement pétrifié, qui coule dans une mer opaque, soulagé de ses vibrations, délivré du ballotage, libéré de la lutte tempétueuse» (TN. 136).

Եւ վերջապէս արագ ընդհանրացումը, որ հիւանդանոցը կը վերածէ նաւու.

«Le navire en détresse n'était qu'un sana marin...» (TN. 162).

Նաւարեկման պատկերը արդեօք մտային յաճախանք մըն է, տեսի՞լք մը, թէ ազդանչան մըն է ընդհանուր տարրալուծումը, կազմալուծումն ու սփոռումը թելադրող: Ըստ երեւոյթին ան կը յայտնուի դիտակցութեան - անդիտակցութեան պատերուն (գրուիլը անպայման գիտակցական է) եւ ուղղակիօրէն կ'առընչուի նաւային այն առաջին ու անմոռանալի ճամբորդութեան, որ Լիւպէն կը գրէ «Քսան երկու» խորագրին տակ: Հոն է որ կը նըկարագրուի 22-ի փլուզումէն վերջ Արեւմուտք փախչող Հայերու նաւարկումը Նաւահանդիստէ Նաւահանդիստ: Ամբոխը, կայ հոն տախտակամածին վրայ, որուն նկարագրութիւնը արուած է սակէս.

«La foule sur le pont formait un magma fétide, un corps pitoyable, justement le corps d'un homme qu'un mal sombre vient de terrasser, en le rabaissant au niveau d'une bête hagarde. Et souillée aussi» (TN. 201).

Յատկանշական է եւ անչուշտ բնաւ պատահական, փոխաբերութիւնը, որ ամբոխը կը վերածէ զարնուած մարմնի մը, անասնացման աստիճանին հասած: Աւելի անդին կը յայտնուի պատանին որ կառչած քահանայի մը սնտուկին կը կարծէ մեռնիլ: Հոն է որ կը գրուի հիմնական փորձառութիւնը.

«C'est alors que j'ai senti le froid, et ça m'est resté. Subitement j'ai senti un grand vide d'un genre particulier, c'est-à-dire inconnu jusqu'alors... (TN. 202-203).

Տեսարանին մէջ ամէն ինչ կը թուի այլիմաստ, եթէ ոչ խորհրդանչական. քահանային սնտուկը, եւ պարապը կը յըղձին կորուստին, կամ ըսենք հօրենական օրէնքի ջնջումին, որուն պատճառով կը տեղծուի «անապահովութիւնը»: «Ա. - պահովութիւնը մէջս չըլլալով չկար ոչ մէկ տեղ» կ'ըսէ Լիւպէն եւ մարը կը դնէ այն ներքին խղումին, որ աքսորեալը կը դարձնէ ոչինչ ունեցող ու ոչինչ եղող մէկը: Թերեւս այս պարապին կը համապատասխանէ նաեւ փորահատումի մէկ պատառը, որուն ընթացքին ի սպառ կը ջնջուի ծնողքներուն բարի ժպիտը եւ մանկութեան դրախտը.

«Toute ma vie je me souviendrai de cette éventration fatale qui m'a dépouillé de mon plus cher trésor en violant une cachette qui me semblait inviolable» (TN. 172 - 173).

Պարապը, քսան երկուքի պարապը մեծագոյն հատումն է, ուրկէ կը սկսի աքսորը: Աքսորը՝ որ բեկորում է, կոտորակում թէեւ նոյն առեն «մեծ զարմանք» ու զարմանալի: Հոն է որ կ'ապրուին անդորձութիւնը, անօթութիւնը, «պաղը» եւ ամբողջ թրաֆալկարը, ինչպէս կ'ըսէ համանուն բաժնի մէկ հերոսը - Լիւպէնի նախագծած բոլոր հերոսները, Գիշերապահի փոխադրութիւն-ին մէջ իրբեւ դժբախտութեան ընկերներ, խորքին մէջ իրմէ հեռարձակումներ են.

«Sa vie n'avait été qu'un désastre - un trafalgar» (TN. 83).

Թրաֆալկարի աղէտը բացայայտումն է հիւանդութեան աղէտին: Հիւանդութիւնը աղէտն է կամ ըսենք կը բխի աղէտէն: Ագէտին հիւանդութիւնն է: Պատահական թուող ակնարկութիւն մը ահարկու ընդհանրացում մը կ'ընէ.

«Les heures défilaient processionnellement, dans le Proche - Orient en ruines que j'étais» (TN. 167).

Ծաղրը ամբողջովին աւերակեալ Մէջին - Արեւելքն է: Բայց ասիկա տակաւին ընդհանրացման առաջին փուլն է, վասն զի կայ երկրորդը:

Աւրդարեւ հիւանդութիւնը աքսորին, օտարութեան, սփոումին հիւանդութիւնն է· անունը՝ հայկական: Բայց քիչ ծանօթ հատուածի մը մէջ Լիւպէն հարցը կ'ընդարձակէ, հայկականութեան հիւանդութեան մէջ դանելու համար հիւանդութեան հայկականութիւնը: Գեանաքարչ եւ քիչ մըն ալ սարկամիտ հայ հիւանդի մը առիթով գրուած է հետեւեալը.

«Il m'a fallu longtemps, pour comprendre que cette déchéance n'en était pas une pour tout le monde (pas pour mon savetier en tout cas). Mais ceux d'entre eux qui avaient conscience de leur déchéance, ceux là vivaient une tragédie, puisqu'ils se trouvaient dans l'obligation de changer de race, à leurs corps défendant. De Français qu'ils étaient, ils devenaient des Arméniens, promis à tous les massacres. Pis encore : Arménien de l'espèce «apatride». Ces malades-là n'avaient plus qu'une seule patrie : la douleur. Dans cette patrie aussi vaste qu'inhumaine, les gens formaient une race à part, avec leur propre mentalité, leurs mœurs et leurs coutumes. Bien entendu, leur langage aussi se transformait, pour se réduire à un idiome quasi incompréhensible et incommunicable. Le malade devenu «personne déplacée» dans sa propre patrie se trouvait exclu du monde sans que son isolement fût possible. Car plus il s'isolait et se renfermait, plus il s'exposait des cresvasses, de fentes et des fêlures en nombre croissant. A travers tous ces trous grandissait sa vulnérabilité. Voici pourquoi la phrase que j'entendais le plus fréquemment à l'hopital était celle - ci : «je me suis fait baiser (TN. 72 - 73).

Երբեք այսքան յստակատեսութեամբ չէ նկարագրուած հիւանդանոցային համակարգը Լիւպէնի մօտ, որքան հոս ուր չափազանցը կ'այլացնէ, կը խեղացնէ, կ'անդամահատէ մարդիկը: Մարդիկը կը դառնան անուն, աքսորական Հայեր, այսինքն՝ գոյութեան ամէնէն սաստիկ աստիճանին դասուած ամբոխ մը: Եղածը խորքին մէջ անմարդկայնացման գործութիւն մըն է, մահուան ու աղէտին հիւանդութիւնը որ ենթական ու ենթակայութիւնը կը ջնջէ այնտեղ բանալով խոցեր, բեկումներ, ճեղքեր: Ենթակայութեան կորուստով կը կորսուի նաեւ աչխարհը: Եւ կը մնայ միայն Ամբողջը որ կը տառապի, չէզոք, անդէմ.

«La douleur physique ayant supprimé les frontières équivoques qui séparent le monde extérieur d'avec nous, il n'y a plus *une* souffrance dans le monde. Tout n'est que souffrance. Nous ne sommes pas un Tout qui souffre; mais LE tout qui souffre» (TN. 126).

Ա.յստեղ հասած դրեթէ անտեղի է այլեւս խօսիլ հիւանդութեան դեր - անձնական եղրին մասին: Լիւպէնի ամբողջ ճիգը արդէն կը կայանայ անոր տալուն մէջ օրինավիճակ մը եւ տարողութիւն մը, որ գանգ կենսագրութիւնը: Խորքին մէջ անընչմարելի թերեւս բայց առուգապէս յայտնարերելի փորձ մըն է հիւանդութիւնը մտածելու, այսինքն՝ բանալու անձնական վէրքէն դէպի ազգային ազէտը տանող հիւանդութեան էութիւնը· փորձ մը՝ քօղազերծելու այդ այլայման ահարկու զօրութիւնը:

ԲՌՆԱԲԱՐԵԼ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ

Գիշերապահի փոխադրութիւնը կիսակէտն է անմարդկային աչխարհի մը փորձառութեան: Բայց նաեւ «գրական» երկ մըն է: Թէեւ նման դիրքեր միշտ ալ պիտի խու-

●▸

ասիին պիտակներէ, դեպերելով բանաստեղծութեան, փորձագրութեան, պատուհասին ու յուշագրութեան միջեւ: Իսկ կարելի՞ է խօսիլ անմարդկային տառապանքը: Վերը մէջբերուած հատուածներուն մէջ ընթերցողը արդէն նշմարած ըլլալու է «անհատականալի», «անհաղորդելի» յատկանշումները, որոնք լեզուի սահմաններուն եւ ընդհանրապէս գրական - նութեան սահմաններուն հետ բախում մը կը թելադրեն: Այս որոշազրումները կը գտնենք Գայլին Մահը եւ Սրբութիւն խորագրուած էջերուն մէջ, որոնք կը կազմեն հեռադնաց խորհրդափուռմը հիւանդութեան: Գրութիւնը կը մեկնի հարցումէ մը. կարելի՞ է մահուան անձնական փորձառութիւն մը ունենալ, յետոյ կարենալ գրելու համար գայն: Կայ ծայրագոյն պարագան մարդոց, որոնք հատած են «անձնական փորձառութեան վերջնագոյն փուլին», որմէ անդին ո՛չ մէկ փորձառութիւն կայ (6): Նման մարդիկ կ'ըսէ Լիւպէն «սահմանայինները» են եւ կ'աւելցնէ·

«Rendus sur les bords tremblotants d'une ligne finale, et de ce fait devenus «frontaliers», ils utilisent une deuxième langue, étrangère celle-là... Quand les frontaliers ont tout dit, ils savent bien qu'ils n'ont pu communiquer aux vivants l'essentiel de leur expérience, puisque la douleur physique est restée incommunicable, inviolable, fermée. Envisagée ainsi, la mort est une chose sacrée» (TN. 124).

Գիշերային փոխադրութիւնը խորհրդանշական անունն է այս փորձառութեան ընդմէջ «վերի ու վարի երկինքներուն», այս կեանքը՝ «միջանկեալ դիրքի մը մէջ կեցող»: Սահմանայինները կը փորձեն ըսել ինչ որ էապէս անփոխանցելի է, ինչ որ բոլոր ապրողներուն համար անփոխանցելին իսկ է: Ամէնէն էականը կը մնայ անասելի, «անբռնաբարելի, զոհ» այսինքն՝ անբացելի: Կը խօսին սահմանի մը, որ չի կրնար ոչ մէկ սահմանեալ լեզուի ու բարբառի զալ, բացարձակի մը պէս: Անասելի այս մահը սրբութիւնն է - նոյնացումը Լիւպէնի ամէնէն տարօրինակ ու խորաթափանց դիտողութիւններէն մէկն է: Կայ սակայն յաւելումը·

«Chaque fois que le sacré est violé, la beauté grandit, la libérté augmente, la civilisation progresse» (TN. 128).

Մահուան ուրիշութիւնն է որ Սրբութեամբ կը տարազուի իրեւ օրէնք ու արդելք, կարելի դարձնող օրինազանցումն ու արգելախզումը: Սրբութիւնը, որ հոս ո՛չ վերանցական անորոչութիւն մըն է, ո՛չ ալ կրօնական փայլ մը, անձնական փորձառութեան վերջնագոյն փուլն է, ուր վաստօրէն կը զանցուի անձը: Այս ուրիշութեան անառիկ ու անբռնաբարելի հեռաւորութիւնը անհրաժեշտ է բեկանել, որպէսզի գեղեցկութիւնը ըլլայ: Ինչ որ կը նշանակէ, որ արուեստը կայ միայն Սրբութեան բռնաբարումով: Եւ գրականութիւնը է՛ գրականութիւն, անձնական փորձառութիւն, այն անչափելի չափով, որ հոն փորձարկուածը անհամարկելի է: Գրելը ուրեմն, իր առջեւ կամ իր դէմ ունի անկարելի պարտադրանք մը, բախումը՝ իրմէ զերիվեր, լեզուին համար անհրապարտեալի սահմանի մը որ ոչինչն է, Լիւպէնի բառով le non-être, էութեան նմանն ու հակադիրը, բայց անչուշտ ոչ անոր պարզ ջնջումը: Անկէ գրականութիւնը կ'առնէ ըլլալու իրաւունք:

ՀԵՌԱՒՈՐՈՒՄԸ

Գրականութիւնը եւ մահը· գրականութիւնը եւ Սրբութիւնը, գրականութիւնը եւ սահմանի փորձառութիւնը: Բայց կարելի՞ է գրել անմարդկային տառապանքին մէջ, երբ գրելը անասնացման ու անբանացման դէմ գացող գործողութիւն մըն է, այսինքն՝ պարզապէս ու միայն մարդկային արարք: Լիւպէն կը գրէ անվարան.

«On n'écrit pas dans les affres de la douleur et sous les bourrasques... Le temps qui s'est écoulé entre le moment où on a été pris et le moment où l'on se met à table, ne peut être considéré comme une perte totale pour l'écrivain, puisqu'il a été le temps de la décantation. C'est grâce à ce recul qu'on pourra atteindre, non pas la Beauté, mais seulement la beauté rance et amère. Celle de la liberté vraiment tardive, celle de la liberté partielle, qui se rit d'elle-même à sa façon» (TN.113).

Պէտք է ընդգծել այն արագ անցումը, որ տեղի կ'ունենայ գոտումէն հեռաւորութիւն մը, տեղ մը՝ ուր կ'բսուի գրականացման հոլովոյթը: Տառապիլը եւ գրելը չեն կրնար ըլլալ միատեղ, այլապէս տառապանքը միեւնոյն ատեն մարդկային իր հաստատումներուն մէջ ոչինչ էր, գիտասիկ, արուեստակեալ: Ներկայ է մա՛րդը միայն: Ազա՛տ մարդը· համոզուա՛ծ· անդրդուելի՛: Գրագէտը՝ համադրող ու բանաձեւող: Բայց մանաւանդ յստակ՝ որովհետեւ պիտացածը միայն կը պատմէ առանց երբեք կարծել պիտանալու՝ ինչ որ չի պիտեր, ինչ որ տակաւին չէ սահմանած: Տեսայ որ Շահնուր, այդ էջերուն մէջ, տարազած է արդէն չատ բան եթէ ոչ ամէնը՝ մեր զգացածներէն ու մտածածներէն: Օրինակները աւելորդ են: Տեղ չկայ:

×

Բազմերես է Շահնուր, բայց ո՛չ բազմադէմ: Նիւա՛նս: Մենք վարպի չունինք: Իրեն պէս, մենք եւս «չեմք գիտեր թէ ի՛նչ է գրականութիւնը: Բայց գիտեմք թէ ի՛նչ չէ»: Շահնուր գրականութիւն չընկեր վերջին իր պատմուածքներով՝ որովհետեւ Արմէն Լիւպէն կը թարգմանէ: Լեզուն ո. գի չէ այլեւս որ ոգեւորէ: Կը գտնք՝ թէ Շահնուր հայերէն չի գրեր· թէ կը քննի՝ գրելո՛ւ համար: Ինք եւս, այս անգամ, նմանեցաւ հիներուն եւ չկրցաւ հրաժարիլ գրականութիւն ընել: Առասպելները այլեւս չէին չափորեր եւ Զենորը գրական չէր կոչուեր՝ մոռցուած մեր «Հայր մեր»ին օրինակով: Լեզուն գիտութիւն էր այլեւս եւ գիտութիւնը սպանած էր խենթութիւնը՝ որ իմաստութիւնն է· - գրա. կա՛նը:

×

Ինչպէ՞ս որակել գինք, այսօր: Մահէն առաջ տարի եաք միշտ ներկա՛յ եւ Սփիւռքի (ու տակաւ՝ Հայաստանի) ամէնէն ուշելի կարդացուած հեղինակը՝ սիրենք կամ ոչ: Իր մեծութեան աստիճանը, անշուշտ, վազը պիտի ճշդէ: Բայց այսօր իսկ կրնանք ըսել, ճշմարտօրէն եւ ոչ կարծեօք, թէ մեր նոր չրջանի կարեւորագո՛յն հեղինակն է Շահան Շահնուր: Եւ կարեւոր, մեզի համար, կը նշանակէ որակ ու արժէք ինքն իր մէջ, իր այսօրուան պարզած հարցադրումով թէ վազուան բերած մեկնումով՝ որ չարունակութիւնն է: Այսինքն՝ վերջակէտ: Պատմութիւնը՝ ուր պիտի հանդչի Շահնուր· կամ ալ Շահնուր պատմութիւնը՝ այլեւս ճշդուած, զտուած: Առանց «Փոս»ի: Վերջաւորութիւն՝ իր նորութեան մէջն իսկ:

Զ. Գ.

(*) Այո՛, ոճը մարդն է եւ մեր յարաբերութիւնները հեղինակներուն հետ՝ ամէնէն առաջ մարդկայի՛ն: Որքուն կամ Հրաչ Զարդարեան կարեւոր կարդալու համար կամք պէտք է գրութիւնը ոչ թէ հասկնալու, այլ կարեւոր շարունակելո՛ւ համար իսկ:

(**) Շնորհակալութիւն «Հայրենի դպիր»ին՝ Վահագն Դաւթեանի որ, որքան ալ անտաղանդ, վերջին այդ գրութեան պատճառ հանդիսացաւ սակայն: Քերթողական իր բոլոր վաստակէն աւելի ծանր կը կշռէ ձախաւեր այդ ժեսթին արդիւնքը՝ որ Շահնուրի՛նն է:

ԿԱՐԴԱԼՈՎ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Շար· Ա· Էջէն)

ուի Լոխում: Հոն կը յանդիմն Սուրէնն, Հըրաչ, Միսաք, երկկ անոնք եւ այսօր ես, դուն, ան եւ միւս բոլոր անուններն ու միտքերը: Լոխում... վէպէն անջատուած՝ գուցէ ամէնէն խոր ու նոր պատմուածքը մեր նոր գրականութեան:

×

Շահնուր «Նահանջ»ն ու «Ցարալէպ»ները կոչեց «Պատկերազարդ պատմութիւն Հայոց»: Հոդերան - գրագէտներ (կարծէք չե՞ն գրագէտները ունէինք հիմա հոդեբաններն ալ աւելցան) սխալ կը գտնեն այս յորջորջումը... Հայոց չէ այլ որո՞նց: Քամչեքչի պատմութեան մէ՞ջ է որ Աստուած վկայութեան կանչելու, ինքզինքը անիծելու պէս կարելի է հայհոյել Նարեկին: Ժամանակագրութի՞ւն է միայն պատմութիւնը թէ հին ազգայ պատմութեան մը ամբողջ բեռը իր միամիտ գըլխուն, յամքած փորին եւ պճեղ մը սրտին մէջ կրող Եպրաքսէ Հանըմ: Թօթվե՛նք դորգերը: Այդ մէկը սորված ենք՝ հոդին մաքրելու, յաւ թէ ուրախութիւն դուրս տալու պէս: Մեր ներքինը կ'ըմբռնենք արտաքին երեւոյթներով: Արեւով: Փոշիով: Խորհրդապա՞շտ ենք մենք: Արեւաքի էֆէնտիին հարցուցէք ու ան պիտի պատասխանէ՝

- Ստիպուած էի՛մ, աղուորս:

×

Արմէն Լիւպէն չեմ կարդար: Կարդացած եմ ու ըսած, - այս մէկը ո՛ւր, այն մէկը ո՛ւր: Անկասկած իմ մէջս լեզուն է որ կը խօսի, լեզուն՝ որ կ'ոգեւորէ: Ձայն Թող Ֆրանսացիները կարդան ու դատեն. ինչ որ կ'ընեն արդէն: Մեր հարցը չէ: Մեզմէ հեռացած է՝ ընդմիշտ: Գրականութիւնը կը մերժէ հոդեկան կապը՝ երբ լեզո՛ւ ալ չէ: Չի՛ իսկ հետաքրքրեր զիս թէ Լիւպէն կրնայ Շահնուրը բացատրել, կամ՝ հակառակը: Ես բանասէր չեմ· կը սիրեմ գանազանել գրականութիւն ու գիտելիք (կ'ակնարկեմ Գրիգոր Շահինեանին, Շահնուրի գրականութեան չուրջբոլորը միայն զարձող իր թէզին եւ յարուցած հետաքրքրութեան միջակութեան) : Լիւպէնի լեզուով ես ուրիշ երաժշտութիւն կը սիրեմ լսել:

×

Կը սիրեմ կարդալ «Նահանջ»ի եւ «Ցարալէպ»ի Շահնուրէն աւելի՝ մի՛ւսը, ան՝ որ իմացական հրապարակագրութիւնը հասցուց գրականութեան, որ մարդկայինը չփոխարինեց մեր մէջքը կոտրող հայկականութեամբ: Իմացական այդ նշմարները կը կոչուին, մանաւանդ, «Արդար դնդակահարութիւն» մը, «Ընտանեկան նամականի», «Խորտակուած նամականուի», «Ոսկիէ կշիռ», «Ազատ կոմիտաս», «Վաղը»· դուք թուեցէք ամէնքը, նոյնիսկ անոնք՝ զորս արժանի չէ նկատած ու դիրքով չէ հրատարակած: Մատյադակերտի իր հատատումներուն մէջ ուշ էլինչ էոը, գիտասիկ, արուեստակեալ: Ներկայ է մա՛րդը միայն: Ազա՛տ մարդը· համոզուա՛ծ· անդրդուելի՛: Գրագէտը՝ համադրող ու բանաձեւող: Բայց մանաւանդ յստակ՝ որովհետեւ պիտացածը միայն կը պատմէ առանց երբեք կարծել պիտանալու՝ ինչ որ չէ պիտեր, ինչ որ տակաւին չէ սահմանած: Տեսայ որ Շահնուր, այդ էջերուն մէջ, տարազած է արդէն չատ բան եթէ ոչ ամէնը՝ մեր զգացածներէն ու մտածածներէն: Օրինակները աւելորդ են: Տեղ չկայ:

×

Բազմերես է Շահնուր, բայց ո՛չ բազմադէմ: Նիւա՛նս: Մենք վարպի չունինք: Իրեն պէս, մենք եւս «չեմք գիտեր թէ ի՛նչ է գրականութիւնը: Բայց գիտեմք թէ ի՛նչ չէ»: Շահնուր գրականութիւն չընկեր վերջին իր պատմուածքներով՝ որովհետեւ Արմէն Լիւպէն կը թարգմանէ: Լեզուն ո. գի չէ այլեւս որ ոգեւորէ: Կը գտնք՝ թէ Շահնուր հայերէն չի գրեր· թէ կը քննի՝ գրելո՛ւ համար: Ինք եւս, այս անգամ, նմանեցաւ հիներուն եւ չկրցաւ հրաժարիլ գրականութիւն ընել: Առասպելները այլեւս չէին չափորեր եւ Զենորը գրական չէր կոչուեր՝ մոռցուած մեր «Հայր մեր»ին օրինակով: Լեզուն գիտութիւն էր այլեւս եւ գիտութիւնը սպանած էր խենթութիւնը՝ որ իմաստութիւնն է· - գրա. կա՛նը:

×

Ինչպէ՞ս որակել գինք, այսօր: Մահէն առաջ տարի եաք միշտ ներկա՛յ եւ Սփիւռքի (ու տակաւ՝ Հայաստանի) ամէնէն ուշելի կարդացուած հեղինակը՝ սիրենք կամ ոչ: Իր մեծութեան աստիճանը, անշուշտ, վազը պիտի ճշդէ: Բայց այսօր իսկ կրնանք ըսել, ճշմարտօրէն եւ ոչ կարծեօք, թէ մեր նոր չրջանի կարեւորագո՛յն հեղինակն է Շահան Շահնուր: Եւ կարեւոր, մեզի համար, կը նշանակէ որակ ու արժէք ինքն իր մէջ, իր այսօրուան պարզած հարցադրումով թէ վազուան բերած մեկնումով՝ որ չարունակութիւնն է: Այսինքն՝ վերջակէտ: Պատմութիւնը՝ ուր պիտի հանդչի Շահնուր· կամ ալ Շահնուր պատմութիւնը՝ այլեւս ճշդուած, զտուած: Առանց «Փոս»ի: Վերջաւորութիւն՝ իր նորութեան մէջն իսկ:

Զ. Գ.

(*) Այո՛, ոճը մարդն է եւ մեր յարաբերութիւնները հեղինակներուն հետ՝ ամէնէն առաջ մարդկայի՛ն: Որքուն կամ Հրաչ Զարդարեան կարեւոր կարդալու համար կամք պէտք է գրութիւնը ոչ թէ հասկնալու, այլ կարեւոր շարունակելո՛ւ համար իսկ:

(**) Շնորհակալութիւն «Հայրենի դպիր»ին՝ Վահագն Դաւթեանի որ, որքան ալ անտաղանդ, վերջին այդ գրութեան պատճառ հանդիսացաւ սակայն: Քերթողական իր բոլոր վաստակէն աւելի ծանր կը կշռէ ձախաւեր այդ ժեսթին արդիւնքը՝ որ Շահնուրի՛նն է:

---

des Saisons.

Feux Contre Feux (recueil), 1968, Grasset, FCF.

Les Logis Provisoires, Rougerie, 1983.

Transfert Nocturne հատորը ամբողջութեամբ թարգմանուած է Ա· Ալիբեանի կողմէ Գիշերային Փոխադրում խորագրով եւ տպուած է Շահնուրի երկհատորեակին մէջ (Ա հատոր, Երեւան 1982, խմբագիր՝ Ս· Թոփչեան) : Թարգմանութեան մէջ սպրդած անճշդութիւնները, բնագրի յապաւումները ինչպէս նաեւ որոշ կտրուածքներու տրուած մեկնաբանութիւնը բաւարար պատճառներ են, որպէսզի զանց առնեմ այդ աշխատանքը: Միակ խանդավառիչ երեւոյթը թարգմանութեան... արեւմտահայերէն ըլլալն է, ինչ որ ի հարկէ Շահնուրի եւ Լիւպէնի կրկնակ արտադրութեան շփոթը կը ստեղծէ ու կը պահպանէ: Շահնուր կրնա՞ր, ըսել կ'ուզեմ պիտի ուզէ՞ր հիւանդացոցի բիրտ աշխարհը գրել հայերէնով, հարց մըն է, որուն դըժբախտաբար դիւրաւ կը պատասխանեն Շահնուրի եւ Լիւպէնի արտադրութիւնները միաձուլող մեկնաբանները:

3· - Շահնուր *Վաւերաթուղթ* յօդուածին մէջ, կը մէջբերէ Ափոլինէրի խօսքը վաւերաթուղթի մասին, զոր կը հաստատէ որոշ վերապահութեամբ: Ափոլինէր կը գրէ·

«Ce sont des matériaux qu'amasse le poète, qu'amasse l'eprit nouveau, et ces matériaux formeront un fond de vérité dont la simplicité, la modestie ne doit point rebuter car les conséquences, les résultats peuvent être de grandes, de bien grandes choses».

Թէ վկայութիւն ու վկայաթուղթ վիճելի յղացքներ են, ոչ մէկ կասկած: Շահնուրի անծանօթ չէ հարցը: *Վաւերաթուղթը* վերջերս լոյս տեսաւ գրէոյկի ձեւին տակ, Պէյրութ, Շահնուրեան Գրադարան-ի հրատարակութեամբ, 1984:

4· - Միակ համապարփակ աշխատանքը Շահնուր - Լիւպէն կրկնակարտադրութեան գործն է Գր· Շահինեանի·

Drame et Poésie de l'exil dans lœuvre d'Armen Lubin, Thèse de doctorat de 3ème cycle, Paris-Sorbonne (Sans date). Աշխատանքը հարուստ է կենսագրական տուեալներով, Շահնուրի որոշ նամակագրութեան օգտագործումով, եւ նոր է մօտեցման եղանակով, բայց կը տառապի համալսարանական նման գործերու թերիներէն ինչ կը վերաբերի խորացման: Վիճելի կը գտնեմ Գ· Շահինեանի հակումը Շահնուրի արտադրութիւնը *անմիջականօրէն* միաձուլելու Լիւպէնի գործին: Նոյն աշխատանքը որոշ յաւելումներով եւ կարեւոր յապաւումներով լոյս տեսաւ «կենսագրութիւն եւ Մատենագիտութիւն Շահան Շահնուրի» խորագրով, Անթիլիաս, 1981:

5. - «La douleur inhumaine est incompréhensible aux humains. Plus que tout le reste, elle est incommunicable» (TN. p. 91).

6· - Փաստօրէն «փորձառութիւն» յղացքը, որ Լիւպէնի արտադրութեան հիմնաբառերէն մէկն է, կ'ենթարկուի այստեղ իր ծայրագոյն կարելիութեան փորձին: Վերջնագոյն փուլը վերջը է տառապանքին եւ վերջը փորձառութեան: Փորձառութեան գրականութիւնը վերջին գրականութիւնը սահմանուած է ըլլալ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
11

MARDI
11 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.785 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.785

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՍՏ ՀԱՆԳՉԻ ՄԻԱՅԵԱԼ ՁԱԽԸ

ԼԱԻԱՏԵՍՆԵՐԸ
ԱՊԱՀԱՐՁԱՆԻ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

—×—

«Ձախի խզում (Քոթիտիէն), «Մառէ Պաղման ռօնակատարութիւնը կ'ընէ» (Մաթէն), «Ապահարզանի հաստատում» (Ֆիկարօ), «Համայնավար կուսակցութիւն՝ 2 ոտքերը զուրկ» (Լիպերասիոն), «Ահ դեռ՝ ռէֆուլէմ, Թաղում եւայլն, եւայլն, յատկանշական խորագրերն էին օրաթերթերու, երկուշաբթի առաւօտ: Շապաւիղները, արդարեւ, նուիրագործած էջ մը թղումը, համայնավար եւ ընկերվարական պարագլուխներու ելոյթներով, կը թուէր զուարճել թէ թաղո՞ւմ է թէ միայն ապահարզան եւ ուրեմն կարելիութիւն կը տեսնէ «նորէն տեսնուելու»:

«Իւմանիթէ»ի տարեկան գաշտահանդէսին առթիւ էր, որ առաջին արտայայտուղը կ'ըլլար Ժորժ Մառչէ, հեռատեսի - ղին: Սկիզբէն, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը կը ճղճէր· - «Արշաւանք մը կազմակերպուած է Համայնավար կուսակցութեան կրեղ տալու համար պատասխանատուութիւններ, որոնք՝ իրը չեն, ճշմարտութեամբ քօղարկելու համար իրական կացութիւնը: Ինչ կը վերաբերի մեզի հաղաքականական (փոլիթիքին) լարախաղացութիւն չկայ: Իրավիճակը յստակ է: Նախագահ Միթերան և Լօրան Ֆապիւս հաստատեցին իրենց վճռակամութիւնը չարունակելու քաղաքականութիւն մը, որուն ծանօթ ենք 1982 Յունիսի կէսէն ի վեր: Մերժեցին նկատի առնել այն իրատես առաջարկները որոս ըրինք: Ակռէ մեկնելով, չենք հասկնար կառավարութեան եւ ուրեմն, ոչ մէկ պատասխանատուութիւն ունինք երկրին գործերուն մասնակարարութեան մէջ: Միշտ, նոյն դաշտահանդէսէն էր (Ռուանէվ), որ կը խօսէր պաշտօնաթերթին տնօրէնը՝ Ռոլան Լըռուա: Կը յիշէ թէ իր կուսակցութիւնը քանիցս կառավարութեան ուշադրութեան յանձնած է կացութեան վատթարացումը, բազմապատկելով ազդարարութիւններն ու վերապահութիւնները: Այսօրուան վիճակը ցոյց կուտայ թէ իրենց վերլուծումը ճիշդ էր: Առէն օր, 1000 գործազուրկ կ'աւելնայ, կէսէն աւելին՝ երիտասարդներ են: Պէտք չէ երթարկուիլ տպչնապին այլ՝ գործարիլ անոր դէմ: Ամէն մարդ «ապաշրջրդուութեան» (տէֆրիսփասիոն) մասին կը խօսի, այսինքն՝ քաղաքացիական խաղաղութիւն: Գործազրկութեան, գնձան կարողութեան, գործոյք, ապահովութեան, կենցաղի որակի հարցերը «ապաշրջրդուութեան» չեն հասած սակայն: Ընկերվարական կողմը, ամէն ինչ կը վերագրուի համայնավար կուսակցութեան վայրէջքին: Ժոսփէն, խօսելու առթիւ կոմիտէի նիստին եւ նիստէն ետք: Ժողովին ընթացքին իսկ, Ժոսփէն չուզելով հանդերձ ձախի խզումին հոգւոցը կարդալ, հաստատեց թէ ապահարզան մը կայ, քանի որ համայնավար կուսակցութիւնը կառավարութեան մէջ չէ, չէ նաեւ ձեռնամանութեան մէջ եւ քարտուղարը պատրաստ էր խուսափիլ ըսելով·- «Թէ համայնավար կուսակցութիւնը մեծամասնութեան մէջ չէ, ո՞ւր է: Ուրի՞շ տեղ: Այսինքն՝ խոշոր Ժոսէֆ մըն է» կամ՝ «Այսինքն՝ ես երթալիք արտաքին առեւտուրի նախարարն եմ»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 26 / ՍԵՊՏ· 5)

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Շուրջ ամիսէ մը ի վեր Հայաստան կը գտնուէին Լիբանանէն, Սուրիայէն, Ֆրանսայէն, Ամերիկայէն, Գանատայէն, Յորդանանէն, Յունաստանէն, Շուէյտէն, Գերմանիայէն, Աւստրալիայէն հայ ուսուցիչները, վարժարաններու տնօրէնները որոնք մասնակցեցան ուսուցիչներու համար կազմակերպուած դասընթացքներուն:

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդին մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեան մը ընթացքին փոխ - նախագահ՝ Վ. Մովսիսեան հիւրերուն խօսեցաւ Հայաստանի

կին նախարարին, որ իր տեղը ճշդելու - համ չկարենալ ճշդելուն - համար կ'ըսէր՝ ուրիշ տեղ եմ):

Ընկերվարական կուսակցութիւնը, ամէն պարագայի մէջ, կառավարութեան քաղաքականութեան համաձայն է: Ըստ իրեն 82-էն ի վեր այդ քաղաքականութիւնը չէ փոխուած, ուրեմն համայնավար - ները պէտք է այն տանէ երթային:

Հարկ է սակայն հաստատել թէ համայնավարները չէին կրնար մնալ Ֆապիւսեան քաղաքականութեան մը զօրավիզ ըլլալու համար, որ չատ կապ չունի ձախի ծրագրուած քաղաքականութեան հետ: Հարցը հոն չէ թէ իրատեսութիւնը սակնպէց ընկերվարականներուն որ այս քաղաքականութիւնը վարեն եւ ուրիշ ելք չունէին, հարցը այն է որ համայնավարները նոյն ձեւով չէին կրնար վարուիլ, երբ արդէն չորքերը չեն ծածկեր իրենց յուսախարութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ղեկավարէն ետք, Պուլկարիոյ վարիչն ալ՝ Ժիվկով ցնոր տնօրինութիւն յեռաձղեց Պոն կատարելիք իր այցելութիւնը: Այս անգամ ալ Մոսկուա վիզա չտուաւ: Ընդհ. տպաւորութիւնը այն է թէ Կրեմլինը կ'ուզէ ջլամարտի մթնոլորտը աստիճանել արեւելեան եւ արեւմտեան աշխարհի միջեւ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէկ դատարանը 5 տարի բանտարկութեան եւ 5 տարի պարտադիր բնակութեան դատապարտած է 51 տարեկան թուաբանագէտ մը՝ Շերխանովիչ, հակահրդային գործունէութեան ամբաստանութեամբ: Միւս կողմէ, կարգ մը վրացի անձնաւորութիւններ դիմում մը ղրկած են Չերնենկոյի, որպէսզի 15 տարուան բանտարկութեան վերածուի չորս վրացի երիտասարդներու մահավճիռը: Ասոնք, 1983 Նոյեմբեր 18-էն 19 փորձած էին օդանաւ մը Թուրքիա առաքնորդել (Թիֆլիզ - Լենինգրատ ղիծը ընող): Օդաչուն չէր հնազանդած եւ ետ եկած էր: 7 մեռեալ կար:

ՌՕՑԹԼԸԻ Պէյրութի մամուլի գործակալութեան թղթակիցը՝ Ռայթ, 10 օրէ արդէն որ «անհետացած է»: 30 տարեկան, լրագրողը, որ լաւ արաբերէն կը խօսի, Օգոստոս 29-ին Պէքքայի դաշտը գացած էր, ուր թղթակցութիւն մը պիտի պատրաստէր պղեստինեան դիրքերուն մասին: Ա.Ֆ.Փ.ի, Փարիզի գրասենեակը հետաքննելով, անծանօթ մը յստակորած է թէ «ընկերվարական մահմետականներու յեղափոխական կազմակերպութեան» կողմէ կը խօսի, ըսելու համար թէ իր կազմակերպութիւնը առնդած է լրագրողը՝ «բողոքելու համար Մեծ - Բրիտանիոյ գաղթատիրական դերին դէմ, աշխարհի մահմետականներուն նկատմամբ»:

մէջ կատարուած նուաճումներու, դիւտութեան ու կրթական զարգացումներու, անտեսական հեռանկարներու մասին:

Ցեղոյ խօսք առին ուսուցիչներ, որոնք չնորհակալութիւն յայտնեցին Հայաստանի կառավարութեան սփիւռքահայ դէպքերուն նկատմամբ ցոյց տուած հոգատարութեան համար, պատմեցին իրենց կրած տպաւորութիւնները ու մտքերնին նորանոր նուաճումներ անտեսական եւ մշակութային մարզերէն ներս:

Ընդունելութեան ներկայ էին նաեւ Նախարարաց Խորհուրդի գործերու վարիչ Հ. Վարդանեան, կրթական նախարար Ս. Հախումեան եւ սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վ. Համազասպեան:

×

ԴԻՒԱՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Մ. Մաշտոց մատենադարանին մէջ կատարուր տեղ ունին նաեւ դիւանական փաստաթուղթերը, որոնք մեծ նշանակութիւն ունին Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու յատկապէս ուշ միջնադարեան քաղաքական ու ընկերա - տնտեսական կեանքի բազմակողմանի ուսումնասիրութեան համար: Դիւանական փաստաթուղթերը կը կազմեն նամակները, պայմանագրերը, կտակները եւայլն. այս տեսակէտէն ուշադրաւ են ԺԷ. դարու հայ քաղաքական ու մշակութային ծանօթ դէմք Ղուկաս Կարնեցիի զրազրութիւններու սեւագիր հատորները, նաեւ բազմաթիւ կոնդակներն ու նամակները:

Ատենմէ 1178-ը տեղ զրաւած են այն նոր հաւաքածոյին մէջ զոր սկսած է հրատարակել Մ. Մաշտոց մատենադարանը, եւ որ կը կոչուի «Դիւան Հայոց պատմութեան»:

Ղուկաս Կարնեցին ապրած է այն չըրջանին երբ Հայոց երկիրը արհաւած էր Թուրքիոյ եւ Իրանի միջեւ: Ան թղթակցութիւն ունեցած է Թուրքիա, Վրաստան, Իրան, Ռուսիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Սուրիա, Իրաք, Հնդկաստան, Չինաստան եւ այլ երկիրներու մէջ ապրած հայ գործիչներու, ինչպէս նաեւ կապեր հաստատած է թագաւոր Հերակլ Բ.ի, վրացական թագաւորութեան, ռուս ցարերու, իշխաններու հետ:

Տարբեր անձերու ուղղուած նամակներուն մէջ կարնեցի արձագանգած է Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու մէջ տեղի ունեցած դէպքերուն: Այսպէսով ան դրի առած է 18-րդ դարու վերջին երկու տասնամեակի պատմութիւնը:

Կարնեցի ծանր պայմաններու տակ կըրցած է ընդլայնել իշխանածնի զպրոցը, կազմակերպած է չարք մը զրքերու հրատարակութիւնը, զրազած է թարգմանչական գործով. անոր նախաձեռնութեամբ իրականացած է կարգ մը եկեղեցական շինութիւններու վերակառուցումն ու կառուցապատումը:

×

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՄԱՌԸ

Բազմաթիւ չահեկան միջոցներ կիրարկուած են զպրոցականներու ամառը հաճելի ու առողջարար դարձնելու համար: Տասնեակ հազարաւոր տղաք իրենց արձակուրդը անցուցած են Հայաստանի բնութեան զեղեցիկ անկիւնները, զեղատեսիլ ամարանոցները, սարերն ու անտառները· անոնց տրամադրուած են մարզական հիմնարկութիւններ ու զբօսաշրջութեան կեդրոններ:

Ցունիսի սկիզբէն բազմաթիւ հանրաչարժեր տղաքը փոխադրած են Ծաղկաձոր, Հանքաւան, Կիրովական, Սեւան եւ այլ զովասուն վայրեր: 106 հազար աշակերտներ օգտուած են այս առիթներէն· իսկ քաղաքները մնացածներու համար կազմակերպուած են բակային ճամբարներ, բազմաթիւ մանկավարժներու հսկողութեան տակ: Այդ ճամբարները ընդունած են 100 հատի չափ էին ամբողջ երկրին մէջ մեծամասնութեամբ կը գտնուէին Երեւան:

ԵԼՄԱԶ ԿԻՒՆԷՅԻ ՄԱՀԸ

Շարժարուեստի, ծաղումով քիւրտ, թուրք բեմադիրը՝ Ելմազ Կիւնէյ մեռաւ Փարիզ, ուր հաստատուած էր երկու տարիէ, 47 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան, ինչպէս կ'որակուի խլիրդը:

Ծնած էր 1937-ին, Ատանայի մօտ, քիւրտ գիւղացիներու ընտանիքի մը մէջ: 1955-ին արդէն կը դատապարտուէր, առաջին անգամ մը «համայնավար քարոզչութեան» համար: 1963-ին արուեստագէտի իր ասպարէզը կը սկսի նախ որպէս դերասան եւ բազմաթիւ ֆիլմերու մէջ կը խաղայ: Բեմադիրի իր առաջին գործն է՝ «Հոգին նշանածը», ապա 1969 - 74-ի չրջանին իր պատրաստած ժապաւէններն են. - Սովհառ գայլերը, Տգեղ մարդ մը, Ցոյսը, Փախստականները, Զարգործնեները, Վաղը՝ վերջին օրն է, Ցուսահատները, Ցաւը, Կնքահայրը, Ընկերը:

1974-ին, դատաւոր մը ապանուած ըլլալու ամբաստանութեամբ 19 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է եւ բանտէն է, որ անուղղակի, այսինքն ուրիշի մը միջոցաւ որուն կը ղրկէ իր հրահանգները, պիտի զարձնէ երեք ուրիշ Ֆիլմեր՝ Հօտը, Թշնամին եւ մանուանդ՝ Եոլը, որ իրեն պիտի ապահովէ միջազգային համբաւ մը եւ 1982-ին ալ Քաննի փառատօնին Ոսկի մեռալը:

Կիւնէյ նաեւ հեղինակ է պատմուածքներու, բայց գլխաւորաբար ծայրայեղ - ձախ գինուորեալ մըն է: Բանտէն պիտի յաջողի փախիլ, արձակուրդի մը ընթացքին եւ Ֆրանսա հաստատուիլ, ուր պիտի զարձնէր՝ Պատը, որ սակայն յուսախաբ պիտի ընէր: Ան տպաւորութիւնը կը ծագէր, որ ուրիշին միջոցաւ աւելի լաւ գործ տեսած էր: Այս Ֆիլմը իրագործած էր Մշակոյթի նախարարութեան օժանդակութեամբ:

Յիշենք թէ իր ներկայութիւնը, Շարթի, Ապրիլ 14-ին Ժողովուրդներու Մըսնայուն Դատարանին նիստին, մեծ տպաւորութիւն գործած էր: Անձնապէս կը յանձնէր նամակ մը նախագահին, ուր կը չեչտէր թէ Հայերու ցեղասպանութիւնը ոչ մէկ կասկած կը վերցնէ: «1915-էն ակսեալ, կ'ըսէր ի մէջ այլոց, ծրագրուած եւ սիսթեմաթիք քաղաքականութիւն մը, հաւաքական ջարդերու եւ զանգուածային տեղահանութեան՝ յանգեցաւ Հայերու անհետացման Թուրքիայէն...: Եթէ այս ցեղասպանութիւնը ճանչցուած ըլլար իր առնչին միջազգային հաւաքականութեան կողմէ, եթէ 1920-ական Թուականներէն Ազգերու Դաշնակցութիւնը դատած եւ խստօրէն պատժած ըլլար մարդկութեան դէմ այս ոճիրը, հաւանական է, որ քեմալականները չէին փորձեր Հայերու ճակատագրին ենթարկել Քիւրտերը, ջարդելով եւ տեղահան ընելով 1925-էն 1940 քիւրտ բնակչութեան մէկ երրորդէն աւելի»: Կիւնէյի նամակը ամբողջութեամբ հրատարակած էինք (Ֆրանսերէնն բնագրին մէջ) Ապրիլ 21 / 24-ի մեր թիւով:

Ելմազ Կիւնէյի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, ժամը 15·30-էն Փեռ Լաշէզ: Նոյն օրը ժամը 9·30-էն 14·30 կարելի է վերջին յարգանքը մատուցանել, Քրատական Հիմնարկը (որու հիմնադիրներէն մէկն էր) 106, ռիւ Լա Ֆայէթ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻԻ՝

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Պոլիս (1879 - 1922), *Սեբաստիա* (1922 - 1923), *Մարսէյլ* (1923 - 1928), *Փարիզ* 1928-էն ցայսօր: Զորս հանգրուանները Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աւելի քան հարիւր տարուան կրթական առաքելութիւնը վկայող:

Օր. Թագուհի Պալթազարեան, Տիկին Արմաւենի Մինասեան, Տիկին Նուրիճա Սիմոնեան՝ հիմնադիր երջանկայիշատակ մայրերը որ գաղափարական բարձր զգացումներով առաջնորդուած, եղաւ խորհրդանիշ մը հայ կնոջ բերած մասնակցութեան իր ժողովուրդի վերականգնումի գործին մէջ:

Այլ նուիրեալ մը՝ Տիկին Ակիւլինէ Պօյաճեան, վարժարանի առաջին շրջանաւարտներէն որ միացաւ հիմնադիրներու փաղանգին եւ ամբողջ վաթսունամեակ մը ինքզինքը նուիրեց իր սիրած կրթական հաստատութեան:

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը մինչեւ 1914-ի աշխարհամարտը իրագործեց հայրենասիրական եւ նուիրական առաքելութիւն՝ պատրաստել ուսուցչուհիներ Թուրքիոյ հայկ. գաւառներուն համար: Մեծ եղեռնը արմատախիլ ընելով գաւառի հայութիւնը, ո՛չ հայկ. գաւառ մնաց եւ ո՛չ ալ հայկ. դպրոց: Եւ Բ. աշխարհամարտէն յետոյ, 1946-ին, բացուեցաւ նոր շրջան մը, տալով դպրոցին նոր կառոյց, նոր ուղեգիծ, նոր նպատակ:

Վարժարանի չէնքը նուէրն է Տիգրան Խան Քէլէկեանի, 1932-ին:

×

Վարժարանը իր դռները բացաւ Սեպտեմբեր 10-ին: Արձանագրուողներուն թիւը չուրջ հարիւր է. աշակերտութիւնը երկսեռ է: Վարժարանը կրնայ ընդունիլ մինչեւ հարիւր յիսուն աշակերտ: Աղջիկներու եւ մանչերու համեմատութիւնը կէս առ կէս է: Հարիւրէն ութսունըհինգը դպրոցական է, իսկ տասնըհինգը մանչական դպրոցական է, իսկ տասնըհինգը միջնակարգ է:

Հաստատութեան դպրոցական կառոյցը ունի երեք մակարդակ:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՄԸ՝ երկու դասարանով եւ քառասուն աշակերտով ուր կը դասաւանդեն երկու ուսուցչուհի: Մին Ֆրանսերէնը, միւսը հայերէնը: Աշխատանքի խումբերը կազմուած են համաձայն տարիքի: Երբ խումբ մը Ֆրանսերէն կ'ընէ, միւսը կը զբաղի հայերէնով: Մանկապարտէզի առաջին տարին հայերէնը կը սրուի արտայայտութեան զանազան ձեւերուն մէջ՝ խօսիլ, խաղալ, երգել եւայլն: Իսկ Բ. տարին կը սկսի գիրերու ծանօթացումը:

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ՄԸ՝ հինգ կարգերով որ կը հաշուէ յիսուն աշակերտ: Կը պաշտօնավարեն հինգ ուսուցիչ: Տարրական ուսման ընդհանուր եւ պաշտօնական բաժինէն զատ կայ շաբաթը ութ պահ հայերէն: Վեց պահ հայերէն լեզուի աշակերտութիւն եւ երկու պահ սպատմութիւն:

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՄԸ՝ կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել, միջնակարգ բաժին մը, ինը աշակերտով, բաժնուած երկու դասարանի, 6-րդ եւ 5-րդ: Հայերէնի դասաւանդութիւնը կը կատարուի նախակրթարանի սկզբունքներուն վրայ: Ուսուցիչները «վաքթէյշ»ներ են (որոշ շրջանի մը համար):

Հայերէնի բաժնին մէջ նաեւ պէտք է դնել երգի դասերը, երգչախումբի մը դասութիւնը ուսուցչութեամբ եւ դէկավարութեամբ Գ. Եանպեկեանի: Նոյնպէս հայկ. - պարերու աշակերտութիւնը:

Եթէ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի պարզած պատկերը կրնանք, քիչ թէ շատ, բաւարար նկատել, երկրորդական բաժինէն զատ կայ շաբաթը ութ պահ հայերէն: Վեց պահ հայերէն լեզուի աշակերտութիւն եւ երկու պահ պատմութիւն:

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՄԸ՝ կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել, միջնակարգ բաժին մը, ինը աշակերտով, բաժնուած երկու դասարանի, 6-րդ եւ 5-րդ: Հայերէնի դասաւանդութիւնը կը կատարուի նախակրթարանի սկզբունքներուն վրայ: Ուսուցիչները «վաքթէյշ»ներ են (որոշ շրջանի մը համար):

Հայերէնի բաժնին մէջ նաեւ պէտք է դնել երգի դասերը, երգչախումբի մը դասութիւնը ուսուցչութեամբ եւ դէկավարութեամբ Գ. Եանպեկեանի: Նոյնպէս հայկ. - պարերու աշակերտութիւնը:

Եթէ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի պարզած պատկերը կրնանք, քիչ թէ շատ, բաւարար նկատել, երկրորդական բաժինէն զատ կայ շաբաթը ութ պահ հայերէն: Վեց պահ հայերէն լեզուի աշակերտութիւն եւ երկու պահ պատմութիւն:

ԵՐԿՐՈՐԴԱԿԱՆ ՄԸ՝ կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել, միջնակարգ բաժին մը, ինը աշակերտով, բաժնուած երկու դասարանի, 6-րդ եւ 5-րդ: Հայերէնի դասաւանդութիւնը կը կատարուի նախակրթարանի սկզբունքներուն վրայ: Ուսուցիչները «վաքթէյշ»ներ են (որոշ շրջանի մը համար):

Հայերէնի բաժնին մէջ նաեւ պէտք է դնել երգի դասերը, երգչախումբի մը դասութիւնը ուսուցչութեամբ եւ դէկավարութեամբ Գ. Եանպեկեանի: Նոյնպէս հայկ. - պարերու աշակերտութիւնը:

Եթէ մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի պարզած պատկերը կրնանք, քիչ թէ շատ, բաւարար նկատել, երկրորդական բաժինէն զատ կայ շաբաթը ութ պահ հայերէն: Վեց պահ հայերէն լեզուի աշակերտութիւն եւ երկու պահ պատմութիւն:

Աշխատանքներ կը կատարուին հիմնելու համար ծնողաց միութիւն մը, ինչպէս նաեւ կեանքի կոչելու համար կրթական խորհուրդ մը:

Պէտք է նաեւ չեշտել թէ մայր չէնքի կողքին վերջին տարիներուն կառուցուեցաւ մանկապարտէզը եւ սրահ մը:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը Պոլսէն Փարիզ ունի բեղնաւոր տարիներ: Շրջանաւարտուհիներու յաջորդական սերունդները ոչ միայն ստացան ուսում, կրթութիւն, այլեւ՝ անոնց մէջ զարգացուցաւ սէրը դէպի հայրենիքը, մայրենի լեզուն, եւ պաշտամունքը դէպի հայ ընտանեկան բոյնը: Հմուտ մտաւորականներ, պատրաստուած ուսուցիչներ, նուիրեալ դաստիարակներ, արուեստագէտներ, ի մէջ այլոց՝ Երուանդ Տէր-Անդրէասեան, Ահարոն Տատուրեան, Վահան Իշխալայեան, Գուրգէն Մահտեսեան, Օր. Ա.Ճէմեան, Գուրգէն Ալէմշահ, Մկրտիչ Պարսամեան եւ մեզի աւելի մօտ Հերմինէ Գալուստեան, Օր. Հռիփսիմէ Գարագաշեան եւ ուրիշներ ծաղկեցուցին հայ աղջիկին միտքն ու սիրտը:

Վստահ ենք որ այսօրուան խնամակալութիւնն ու տեսչութիւնը դիտակից են իրենց փոխանցուած ու վստահուած անգնահատելի ժառանգին: Անոնք կը ծրագրեն, կը ձեռնարկեն, կը տքնին որպէսզի Դպրոցասէրը վերապահէ իր նախկին փայլը: Ըլլայ կատարեալ արդի հայ ուսումնարան մը: Պատրաստէ հայախօս եւ հայագրօմ սերունդներ: Վերջին տարիներուն պատկերը, վերելքի ճամբուն վրայ քաջալերական է: Ինչպէս դպեցինք թիւերը ինքնին կը խօսին: Սակայն դեռ վարժարանը ընդունելութեան իր կարելիութիւններուն երկու երրորդն է: Անհրաժեշտ է որ դպրոցը լեցուի: Տնօրէնութիւնը չանգերը չի խնայեր, քանի հաս տատած է ինքնաշարժի սպասարկութիւն մը: Նոյնպէս մանկավարժական դեռնի վրայ կը չանայ բարելաւել ուսուցումը, մանաւանդ հայերէնի ուսուցումը, դասարանները սարքաւորելով տեսա-լսողական թէքնիքներով:

Ցաճախ դրած ու յայտարարած ենք որ հայ դպրոցը պէտք է լեցուի հայ աշակերտներով: Շեշտենք նաեւ որ հայ դպրոցը պէտք է ընդունի հայ աշակերտները մանկավարժական լաւագոյն կազմակերպութեան մը մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԾԱՂԿԱՒԷՏ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
Դիմանկարներ լոյսի աշխարհէն
Հեղինակ՝ ԱՐԱՄ Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Փարիզ, 1984

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՆՈՐ ԹԻՐԱԽԸ՝

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ՈՐ ԻՐԱԻՈՒՆՔ ՁՈՒՆԻ ԵՂԵՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՐԹԱԼՈՒ

ՏԵՍՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝

«ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԱՀԱԲԵԿԱՊԵՏԸ»...

ԽՄԲ. - Օգոստոս 18 / 19-ի մեր թիւով արձագանգ կը հանդիսանայինք «Թէրճիման»ի (Օգոստոս 16) ծաւոտուխճեանին կը վերաբերի Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքին Էջմիածին այցելութեան: Ըստ երեւոյթին հոն եղած ակնարկութիւնը բաւ չի համարուիր եւ այլ թերթեր եւս մաղձ կը թափեն, ոչ միայն Շնորհիւ Արբեպիսկոպոսի վրայ, այլեւ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Ի՞նչ մեղք գործած են: Շատ պարզ է: Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը ընդառաջելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հրաւէրին, Էջմիածին պիտի երթայ եկեղեցական ժողովի մը մասնակցելու համար: Այլ խօսքով պիտի երթայ այցելութիւն տալու Վազգէն Ա.ի, որ ուրիշ մէկը չէ «Հայրիկ» շաբաթաթերթին համար, եթէ ոչ այն «Հայը, որ 1975-ին, Կիլիկիոյ Եկեղեցիին հետ, Պէյրութի մէջ ԱՍՍԱԼԱ-ի ցանցը կազմակերպող է»: Excusez du peu պիտի ըսէր Ֆրանսացին: Առջի օր (Օգոստոս 30) կ'ակնարկէինք թուրք լրագրողներու վա՛ռ երեւակայութեան: Եւ դեռ միամտութիւնն ունէինք խորհելու թէ այդ ուղղութեամբ մրցանիշը կոտրած էին արդէն, Միթերանը խորհրդային գործակալի վերածելով: Սխալեր ենք: Դեռ կայ եղեր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ պարզապէս *ԱՍՍԱԼԱ*-ի հիմնադիրն է եւ էջմիածինի մէջ կը կազմակերպէ ահաբեկիչներու ժողովներ, Մոսկուայի օրհնութեամբ...: Կարդացէ՛ք եւ նաշակեցէ՛ք:

×

«ՀԱՅԱՔ» (շաբաթաթերթ, Օգոստ. 27)

«Պոլսահայոց Կրօնապետ Պատրիարք Շնորհք Գալուստեանի, Թուրքերու Քննամի Ճանչցուած Վազգէն Ա.ը երեւանի մէջ այցելելու լուրը, բազմաթիւ չքմեղանչիկներ հակազդեցութիւն գտաւ:

Այս հակազդեցութիւնը բաժնողներուն մէջ կը գտնուին նաեւ Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերը:

Գալուստեան Պատրիարքի այս այցելութիւնը երկեբեսութեան օրինակ մըն է: Պատրիարքը, ԱՍՍԱԼԱ ահաբեկչական կազմակերպութեան կողմէ Թուրք դիւանագիտական պետներու դէմ կատարուած իրաքանչիւր յարձակումէն վերջ, ԹՌԹ-ի եւ գրեթէ

Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ

Հեռու մարգարէին պէս չերթայ ան՝ Մարգարէն դէռևան պէս կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ—Օ

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Բարեւո՛ն, ես ուրկէ՞ դիտնամ. ամէն եկողին ամուսնացա՞ծ ես՝ հարցնելու եմ յետոյ՝ մատամ կամ մատմաղէլ ըսելու եմ:

- Ո՛չ սակայն ասիկա պէս վիրաւորել էր:

- Կը ներէք, մատմաղէլ, հրամմեցէք, մատմաղէլ ... (բանս գործս ձգած ալ ատոնց մատամ կամ մատմաղէլ ըլլալը որոշելու պիտի ելլամ հա՞. հէմ ատոնց նայէ անդամ մը, առանց կօշիկնին մաքրելու, ցեխոտ ոտքերով վեր կ'ելլան. արդեօք ա՞ս ալ ալաֆրանկայի օրէնքն է, ասոր դէմ արդեւք չի կա՞յ):

- Մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, վեր հրամմեցէք, հիւրերը ձեզի տեսնալ կ'ուզեն:

- Կուգամ կոր, եկայ:

- Բոլքան թող սկսին. մա՛րչ մուղիք:

- Մինակ տեքոլթէ հանդիսողները կըր - նան տանս ընել:

- Մատմազէլ պիս ձեզի քավալիէ կ'ընդունի՞ք:

- Շնորհակալութեամբ:

- Մատամ, բոլքա մը պարե՞նք:

- Շատ լաւ, միւսիւս:

- Միւսիւս Նիկոդիմոս, դուք տանս մը պիտի չընկե՞ք:

- Դուք ըրէք ատ ...

- Մա՛րչ, մուղիք:

- Թրա՛ րա՛ րա՛մ:

- Կեցցէ՛, կեցցէ՛, լինտոր ալ ազուր կը պարեն, միւսիւս Նիկոդիմոս, կը տեսնա՞ս սա միւսիւսին ըրածները:

- Ի՞նչ կ'ընէ:

- Նայէ լինտոր տամային մէջքը կը ազմէ:

- Ախպէր օրէնքն է ասիկա, քիչ մըն ալ թող ազմէ, ատկէ ի՞նչ կ'ելլայ:

- Բայց ասիկա կատարեալ լրբութիւն է:

- Պարելու ատեն մարդուս միտքէն դէշ բան չանցնիր, հին գլուխներն են որ դէշ միտք կ'ունենան: Ալաֆրանկան ատանկ բան չընդունիր: Ուրիշի չըսես. քեզի կը ծաղրեն, վրադ կը խնդան:

- Ես ատանկ բաներ չեմ կրնար մարսել:

- Զես մարսեր նէ մի ուտեր, կը նչա - նակէ ախորժակի պակասութիւն ունիս. ալաֆրանկան քիչ մը տորվիս նէ՝ ախորժակդ կը բացուի: Առաջ ես ալ քեզի պէս կը մտածէի, սակայն յետոյ երբ լուսա - տորուեցայ, ալ չեմ զարմանար: Ալաֆրանկան յառաջդիմութիւն ըսել է:

. . . . . .

×

- Է, միւսիւս ժորժ, աղջիկս՝ Մարիէն պո՞հ ես:

- Այո, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, երկին - քէն պեսին՝ պոհ եմ, ողջ ըլլայ, ան ալ ինծի չատ կը սիրէ, ատկայն ձեզի խըն - դիրք մը ունիմ, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս:

- Ի՞նչ խնդրիք:

- Լիֆկնամիմ, մկուն պզտիկ տէք մը ըրած եմ ատ ...

- Տէ՞րտ մի ըրած ես:

- Այսինքն փոխատուիմ մը ըրած եմ...

- Ըսել է պարտք ունիս:

- Պարտք չէ, ալաֆրանկայի մէջ տէր կ'ըսեն, աս տէրը անանկ բան մըն է որ... օրինակ, ես մկկէն դրամ կ'առնեմ, բայց չեմ կրնար տալ, ահա այդ դրամը ինծի տէր կը սեպուի:

- Դրամին տէրն ալ քեզի դրամ տուած կը սեպուի, անանկ չէ՞, սակայն այդ ձեր ըսածին ալաֆտուրքա պարտք կ'ըսեն:

- Ահա այդ պարտք ըսուածէն կայ տէ հիմա մարդը եկեր դրամը կ'ուզէ:

- Տայիր, լմնար:

- Տայի բայց ... էրիքիմ վիճակի մէջ կը գտնուիմ, եկայ ձեզի խնդրելու որ աս մարդուն մօտ ինծի պզտիկ չի ձդէք, աս տէրը տաք:

- Սակայն դուն չափը կ'անցունես. ատներ ըլլալէս ասդին՝ դրամ տալէ զատ ուրիշ բան ըրած չունինք:

- Անհերհայրերուն պարտականութիւննէ՝ երբեմն փեսաներուն պարտքը տալը, ինչ ընենք, միշտ չի պատահիր, քառասուն տարին անգամ մը կը պատահի: Ես սուն տարին անգամ մը կը պատահի: Ես ալ կ'ուզե՞մ որ ատանկ ըլլայ, բայց եղած ժամանակները դէշ են:

- Քանի՞ դուրուշի խնդիր է:

- Պզտիկ բան մը՝ հարիւր ոսկու տէր մը:

(Շար. 19)

(Շարք. 4. 8. 9.)

«ՅՈՒ ՖԱՍՏԱԿՈՒՅՑ
ՎԱՅԵԼԱՍՈՒՀԻ
Ա. ԽՈՎՍԵՓԱՆ

ՕՏՈՒԱԼ

Ա. Խովսեփան. «Յու Ֆաստակույց վայելասուհի» (օրաթերթ, Օգոստ. 27)

×

ՈՉ Ի ՊԱԼՈՒՏՑՈՒՆ

«Մա, ինչո՞ւ ես միշտ ինձ ծիծաղացնում: Իրավաբան ես, ամուսնացած ես, երկու երեխա ունես, ու ինձ հետ ես ման գալիս «Ռիվոկի» բարում (որտեղ ինձ հետ հանդիպեցիր), ու ես էլ քեզ հետ գալիս, որովհետև ինձ դուր ես գալիս, ու ես էլ քեզ դուր եմ գալիս, ու մենք էլ ուրիշ ոչինչ չենք անում, միայն ման ենք գալիս ու ծիծաղում: Ես ուզում եմ, որ դու ինձ հետ ամուսնանաս,

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Լ.Ա. ԿԱՌԼԷՆ - Տէր եւ Տիկին Գափուճեան 200 Ֆ. կը նուիրեն փոխան ծաղիկի Մոնմորանսիի Հանդստեան տան՝ Տիկին Գեղանոյշ Մելքոնեանի մահուան առթիւ, (առանձալ «Ճառագ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր 18 մասնաճիւղերով կ'ողբայ իր Կայանի թէքնիք յանձնախումբի ժրաջան անդամին՝

Իվ ՃՈՒՌԹԻՒՆԻ

մահը եւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Նազելի Ճուռթիւնի եւ իր երկու զաւակներուն, իր ամուսնոյն եւ իրենց հօր անակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Պուլվար - Օտտօ. - Մարտիրոս Հացպանեանի մահուան առթիւ Ս. Ծակոր եկեղեցւոյ մէջ օգտ եղած են հետեւեալ նուէրները Այրի Տիկին Հացպանեանի եւ զաւակներուն կողմէ. - 300-ական Ֆրանք տեղւոյն եկեղեցիին, Կապ. Խաչին, Մչ. Տան, Հայ Դատի Ճոնտին, Համազգայինի դպրոցին, Սէն - Ռաֆայէլի Հանդստեան տան, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին եւ «Ճառագ»էն, (Ս. Մ. վարժարանի դումարը առանձալ «Ճառագ»էն:

×

Նոյն առթիւ Պ. Արտաշէս Կազիկեան 100 Ֆ. եկեղեցւոյ եւ 100 Ֆ. Թաղին Աղքատներուն, Այրի Տիկին Զարդարեան 100 Ֆ. եկեղեցւոյ եւ 100 Ֆ. Թաղին աղքատներուն, Օ. Ազատի Խոզիկեան 50 Ֆ. եկեղեցւոյ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները. - Ագապի Մինաճեանի մահուան առթիւ՝ Տիկին Հաճըղըզ Քէյիչեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մահտեսեան 100 Ֆ., Տիկին Պերճուհի Աբթինեան եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սրկ. Քէյիչեան եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Միսիրլեան եւ զաւակները 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ներսէս Միսիրլեան եւ զաւակները 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ճարութիւն Սորճեան եւ զաւակները 50, Մերոն Հայլեան ընտանիք 70, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Մարտիրեան եւ զաւակները 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ճարութիւն Միսիրլեան եւ զաւակները 100, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Քէյիչեան եւ զաւակները 50 Ֆ.:

Սիրանոյշ Տագէսեանի (ծնեալ՝ Հէքումեան) մահուան առթիւ՝ Պ. Ժապ Շէյխլէքեան եկեղեցւոյ պայծառութեան 250 Ֆ., Հ. Բ. Ը. Միութեան 250 Ֆ.:

- ԽԱՉՎԵՐԱՑ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերաց Է. տօն վերացման Սուրբ Խաչի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳՈՒՇԵԱՆ

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին:

Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր - Անդաստան՝ ոչհանով:

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, տօն Է Խաչի: Ցիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԻՒՍԱՓ ՎՐԴ. ԹՈՇԱԼԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վառն համօրէն ննջեցելոց:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԹՋԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Բազմաճաշ երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Երեկոյեան ժամը 15·30-ին տեղի պիտի ունենայ« Թափօր Անդաստան»:

Երկուշաբթի, յիշատակ Է Մեռելոց, ժամը 11-ին հոգեհանգիստ կը կատարուի վառն համօրէն ննջեցելոց:

-դպրոցական վերատուս-

Այս տարի, Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Լիոն - Վիէն մասնաճիւղի եւ Վիէնի Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ յատկապէս հայ փոքրիկներու համար:

Փափաքողները կրնան իրենց զաւակները ղրկել Սեպտեմբեր 19-էն սկսեալ ամէն Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 14-էն սկսեալ:

Հասցէ. - Քէ Բաժօ, թիւ 1, 38200 Վիէն:

Ցաւելեալ տեղեկութեանց համար հեռաձայնել՝ Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի՝ 85 - 72 - 34 թիւին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԳՈՒՄԱՆ

ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԻ

Դ. ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 23, Գուսան երգչախումբի - Նախկին Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբի - Հիմնադրութեան Դ. տարեդարձի առթիւ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ կրօնական հանդիսաւոր արարողութիւն:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՐՃԵԱՆ

ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբը իր ամբողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ՝ հիմնադիրը - ուսուցչուհի Տիկին Ժիւլիէթ Երմազեանի կը կատարէ պատարագի երգեցողութիւնը, բազմաձայն, եկմալեան եղանակով:

Սկիզբ ժամերգութեան 8

Պատարագ՝ 10

Պատարագէն ետք Մայր եկեղեցւոյ Ս. Զրբաշեան սրահին մէջ ճաշ մը կը տրուի ի պատիւ հիւրերու եւ երգչախումբի անդամներու:

Ճաշի մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախօրօք ապահովեն իրենց տեղերը հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. -

77-84-70 - 87-43-71 - 70-90-93

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳՈՒՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Կանոնադրի 24-րդ յօդուածի արամադրութեան համաձայն, 1984 Յուլիս 19-էն ի վեր կրօնական ընկերակցութեան անդամները հրաւիրուած էին Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի մը, որ պիտի գումարուէր այսօր, Շաբաթ, Սեպտեմբեր 5-ին, 1984, օրակարգ ունենալով. -

«ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 1954-Ի ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐՈՒՆ»:

Ցիշեալ Թուականին, ժողովի գումարման համար անհրաժեշտ եղող՝ անդամներուն քացարձակ մեծամասնութիւնը դոյացած չըլլալով,

Ներկայիս համաձայն կանոնադրի նոյն յօդուածին, ընկերակցութեանս անդամները կը հրաւիրենք Անդամական արտակարգ ընդհանուր ժողովի երկրորդ նիստի մը, որ պիտի գումարուի Շաբեթշաբթի օր, Սեպտեմբեր 19-ին, երեկոյեան ժամը ճիշդ 20-ին, Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 15 ռիւ ժան - Կուժօն, Փարիզ 8-րդ, ուր որոշումները պիտի տրուին՝ «ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը»:

ԴԻՒԱՆ
ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր 5

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

1984 - 1985

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի Մանկապարտէզի բացումը կը կատարուի Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 10, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Իսկ հայերէն լեզուի միօրեայ դասընթացքները կը սկսին Ցորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 3, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Տեղեկութեանց համար կը խնդրուի դիմել. -

Ecole St. Mesrob
4, rue Komitas — 94140 Alfortville
Tél. : 378. 92. 91

×

ՊԱՆՔԵՕ

Դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 12-ին, Ցորեքշաբթի օր:

×

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ կրթական մարմինը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան միօրեայ վարժարանը կը վերաբացուի Ցորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 12-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին:

Ծնողքները կրնան այժմէն արձանագրել տալ իրենց զաւակները եկեղեցւոյ դիւանատունը:

×

ԻՍԻ

Դպրոցական վերամուտ Իսիի Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ հայկական դասընթացքներուն: Կ'ընդունուին 5-էն 15 տարեկան աշակերտներ: Կը դասաւանդուին հայերէն, պատմութիւն, կրօնք եւ երգ: Ամէն Ցորեքշաբթի, ժամը 9-էն 12, եւ կէսօրէ հաք ժամը 14-էն 17:

Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ամէն օր ժամը 13·30-էն 17·30:

Հեռ. - 644 - 28 - 52

×

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի Միօրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 12-ին, Ցորեքշաբթի ժամը 9-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ. 45 ռիւ տը լա ՏԷֆաննս:

Նոյնպէս պարի դասերը կը սկսին Սեպտեմբեր 11, Երեքշաբթի, ժամը 17-ին, միեւնոյն սրահին մէջ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի բոլոր ծնողքները որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Ցորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, առաւօտեան, Դաւիթեան դպրոցը, 6 բիս փօլանս, Պուր լէ Վալանս: Կը խնդրուի յարգել ծնողքներէն յարգել արձանագրութեան թուականը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

***Սէն - Ժէռօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ** եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացումը տեղի պիտի ունենայ Ցորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին:*

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Ցորեքշաբթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12:

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

Ոսկի Աշունը Երեւանի Մէջ

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

TEL. : **(91) 93 04 90**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

* *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏՕՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* *

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
12
MERCREDI
12 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.786 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.786

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՐԵԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ գործատէրը՝ Իվան Կաթազ, օրուան, այլինքն մեքենաներու արդի էր, երկաբաթի օր: Արդարեւ, յաջորդ օրը, իր վերամուտը ըրած էր գրանցման առաջարկները ընդունելով կառավարութեան, առաջարկները զոր «Լիպերասիոն» կ'ամփոփէ մէկ խորագրով՝ «Միշտ աւելի»: Կաթազ, վերլուծելէ ետք տնտեսական կացութիւնը, կը հաստատէ որ մեր անտեսութեան վիճակը միջակ է»: - գրամատուներէն՝ 7,5%, երեք անգամ աւելի քան արեւմտեան Գերմանիա, գործազրկութիւն՝ +14,1% մէկ տարուան ընթացքին ընդդէմ՝ 2,3%-ի Մեծն - Բրիտանիա, 0,9% արեւմտեան Գերմանիա եւ գրեթէ 27,2%՝ Միացեալ - Նահանգներ: Վերջին առեւտուրի բաց՝ 1984-ի համար նախատեսուած 24 միլիառին արդէն հասած ենք 7 ամսուան մէջ: Պէտք է պայքարիլ գործազրկութեան դէմ եւ հոս է որ Կաթազ լուծումներ կ'առաջարկէ. - Առաջին առթիւ տեղծել՝ ԱՆԲԱ-ն (այլինքն՝ նոր աշխատանք՝ թեթեւցած պարտադրութիւններ: Անգիլուա նուվօ, ֆոնքցիոնք ալէժէ) որ կարելիութիւն կուտայ 10-էն 49 բանուոր ունեցողին նոր մարդ առնել առանց մեքենարար ընկերային եւ գործատու տուրքերու յաւելեալ ծանրը զգալու: Ասիկա 400 հազար գործ կը նշանակէ մէկ տարուան ընթացքին ըստ Կաթազի: Ցետոյ ազատ թողուլ մասնակի աշխատաժամը, որ կրնայ կէս միլիոն գործ ծնունդ տալ, ջնջել նաեւ որոշ ժամանակաշրջանի պայմանագրութեանց դրութիւնը: Մէկ խօսքով ջնջել 1982-ի հրամանագիրը՝ «այնքան վնասակար գործել ըստեղծման համար», կ'եզրակացնէ Կաթազ:

ՀՈՍԱՆԸ կրկին կը սպէ, ինչ որ գաղտնի է նորութիւն ըլլալէ, զրեթէ չարաճճիական օրէնքի պէս բան մըն է այլեւս եւ գարմանալն ալ՝ գարմանալի է: Սեպտեմբեր 12-էն դերը (սիւիէր) 5 Ֆր. 47-ի կը բարձրանայ, հասարակն ալ՝ 5,13-ի: Ակնկալել է բանել թէ նախատեսուած է ուրիշ յաւելում մըն ալ, ի մօտոյ: Հաւանական յաւելումներ նախատեսուած են նաեւ հեռաձայնի եւ գրոշմաթուղթի սակերուն (այս վերջինը յաւելում կրեց արդէն Յունիս 1-ին):

ՄԱՄՈՒԼԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԻՆ առթիւ դերծուման բանաճեւը, զոր ընդդիմութիւնը ներկայացուցած էր, պարզ է, անցաւ, քանի որ միայն 105 ձայն ստացաւ: Այլեւս կը սկսի Ապր. Ժոզով - Ծեքակոյտ երթուղարձը:

ՏՈՒՄԸ գլուխը առած կ'երթայ, խերն անիծելով ոչ միայն Ֆրանքին այլեւ Եւրոպայի, ընդհանրապէս: Գերմանիոյ կեզրոնական գրամատունը՝ Պունտըսպանքը կը չարունակէ իր տոլարները ծախու հանել միջազգային շուկաներուն վրայ, բայց պատրանք չունի որ կարենայ յաջողիլ կանգնել տոլարին «վերելքը»: Երկուշաբթի դէնը 9 Ֆր. 25-ի հասած էր Ուղ Սթրիթի (Նիւ-Եորքի սակարանը):

ՓԻՆՈՇԷ իր ձեւով ծանեց իշխանութեան գլուխ գալուն 11-րդ տարեդարձը, 6 ամիսով երկարաձգելով իր արտակարգ իրաւասութիւնները եւ նմանօրինակ քանի մը որոշումներ տալով, զգուշութիւն ստանալու համար:

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ազատ երթեւեկութիւնը Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն մէջ, որ իր զօրու պիտի դառնար 1986 Յունուար 1-ին, պիտի չգործադրուի, յայտարարեց արեւմտեան Գերմանիոյ Արտաքին Նախարարը: Ուրիշ թուականի մը նշանակումը բանակցութեան նիւթ պիտի ըլլայ Եւրոպայի Հասարակապետութեան եւ Անգլիոյ միջեւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 47-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ - ՆԵՖԹՉԻ ԽԱՂԸ

Սեպտեմբեր 6-ի մեր թիւով տուած էինք Արարատ - Նեֆթչի խաղի արդիւնքը՝ 2-0 ի նպաստ Արարատի: Սարեւ Սովետական Հայաստան օրթերթի Սեպտեմբեր 5-ի թիւով տրուած մանրամասնութիւնները:

Թղթակիցը՝ Մ. Յակոբեան կը զրկ թէ երկու խումբերն ալ կը պայքարէին ոչ թէ մրցանակային տեղեր զրաւելու նպատակով, այլ՝ պարզապէս բարձրացնելու լիկայի մէջ իրենց տեղերը պահպանելու: Այդ իսկ պատճառով խաղը չատ լարուած մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած է եւ Արարատցիները, մանաւանդ, չատ պատասխանատու խաղարկութիւն ցոյց տուած են:

Խաղը վերջ գտած է 2 - 0 արդիւնքով: Լաւագոյն հարուածողներն եղած են Մխիթարեան եւ Ռ. Գալստեան, որոնք նշանակած են կոլերը:

Սեպտեմբեր 4-ին, գատաւորման պատկերը հետեւեալն էր. -

1.- Ջէնիթ	32 կէտ
2.- Դինեպր	32 կէտ
3.- Տորպեդօ	31 կէտ
4.- Դինամօ (Մն)	30 կէտ
5.- Դինամօ (Թ)	28 կէտ
6.- Սպարտակ	28 կէտ
7.- Դինամօ (Կ)	28 կէտ
8.- Ժալգիրիս	27 կէտ
9.- Կայրաթ	26 կէտ
10.- Շախտեոր	26 կէտ
11.- Չերնոմորեց	26 կէտ
12.- ԲՄԱ	25 կէտ
13.- ԱՐԱՐԱՏ	24 կէտ
14.- Մետալիստ	23 կէտ
15.- Պախտակոր	19 կէտ
16.- Նեֆթչի	18 կէտ
17.- Դինամօ (Մ)	18 կէտ
18.- ԲԿՄԱ	17 կէտ

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Իսիլ Ամ.Ա.-ն պարտուեցաւ 0 - 2 Պանէօլի խումբին:

ՁԱՏՐԱԿ

ԳԱՐՊՈՎ - ԳԱՍՊԱՐՈՎ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

———×———

Երկուշաբթի օր, Մոսկուայի մէջ սկսած է ճատրակի համաշխարհային 31-րդ ախոյենութիւնը, որ չուրջ երկու ամիս պիտի տեւէ: Մէկ կողմ՝ Անատոլի Գարպով, աշխարհի ախոյեան ինը տարի է: Դիմացը՝ կառլ Գասպարով «ճատրակի անատակ որդին», ինչպէս կը զրէր «Լիպերասիոն»ը (Սեպտ. 11): Կը յաղթէ ան որ 6 անգամ նոճ - աութ կ'ընէ մրցակիցը:

Գարպով 33 տարեկան, 5 տարեկանին ճատրակ խաղալ սորվիլ սկսած է, 15 տարեկանին՝ արդէն ազգային ախոյեան կ'արժանանայ: 24 տարեկանին աշխարհի ախոյեան է:

Գասպարով բոլորովին ուրիշ ոճի մարդ է: 5 տարեկանին կը չմեծնչ հայ մայրը (Գասպարեան) եւ հրեայ հայրը լուծելով ճատրակի առաջին խնդիրը: 17 տարեկանին «միջազգային մեծ վարպետ» է: Բայց, հայ - հրեայ ծնողքէ ըլլալը «կը խանգարէ» ինչպէս անգամ մը եւս կը յիշեցընէ «Լիպերասիոն» (այդ պատճառով է որ նախընտրաբար մօրը ազկանութեան անունը առած ու ռուսացուցած է):

Եզրակացնելով, փարիզեան օրաթերթին աշխատակիցը՝ Քրիսթոֆ Պուրթն կ'անդրադառնայ որ Գարպով հոդեբանական նրբութիւններու քաջ ծանօթ մէկն է, ինչ որ պարագան չէ Գասպարովի որ ըստեր է. - «Մինդեան օրս (Ապրիլ 13 մը) բախտաւոր օր մըն է: Քանի որ այդ օրը աշխարհ եկած եմ՝ 13 թիւը նպաստաւոր է ինծի: Ուրեմն պէտք է աշխարհն 13-րդ ախոյեանն ըլլամ», ու յօդուածագիրը սապէս կը վերջացնէ. - «Շատ բարի, Կառլ, բայց քանի որ Գարբով Քրիստոսի տարիքն ունի, դեռ կրնայ յարութիւն առնել եւ յաւիտենական կեանքի տեղեալ, այնպէ՞ս չէ: Աստուածները թող հեռու ըլլայ, որդի՛ (փիսթոն)»:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԵՍ ՉԵՄ ՎՇՏԱՆԱՐ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵՆԷ»

———×———

Այն երկու մարդիկը, որոնք կը բնակին նոյն անձին մէջ, անցեալ օր զարձեալ կը խօսակցէին իրարու հետ: Ինչ անգամ ականջ կուտանք անոնց խօսակցութեան: Այս անգամ լանք զանոնք:

×

- Ես բնաւ չեմ վշտանար քննադատութենէ, ըսաւ առաջինը: Քննադատութիւնը ամէնէն օգտակար անունն է պիտակիչ մարդու մը համար: Քննադատութիւններու ականջ տալով է որ, մեր քննադատուած թերիները սրբագրելով է որ կը մեծնանք, կը զօրանանք: Իսկ ամէն դրուատիք, մեր հացէին կատարուած ամէն գովասանք կը տկարացնէ մեզ, մեզ կը լճացնէ: Այո՛, ես կ'ուզեմ որ իմ թերութիւններս կամ սխալներս ըսուին երեսիս:

- Միշտ այս յանկերգը կը կրկնես, պատասխանեց երկրորդը: Ուրիշներ ալ քեզի պէս կը խօսին: Բայց դուն չէի՞ր որ անցեալ օր բաւական ջղայնացար երբ զրպտիչ բարեկամներէդ մէկը, քեզ երկար զրուատելէ վերջ, միայն դանդաղեցուր որ քիչ մը երկար կը զրես:

- Այդ ուրիչ, պատասխանեց առաջինը: Ջղայնացայ, որովհետեւ ջղայնանալու իրաւունք ունէի: Երկար զրելը կամ կարճ զրելը յանցանք մը չէ, սխալ կամ թերութիւն մը չէ: Եթէ չատ բան կը պատմես, չատ կը խորանաս նիւթի մը մէջ, զրածդ ալ կ'երկարի բնականաբար: Իմ այդ բարեկամս իր կեանքին մէջ երեսուն տարի աւելի երկար բան չէ կրցած զրել, ատոր համար է որ կը զանգատէր իմ զբութիւններուս երկարութենէն: Երկար զրելը յանցանք մը չէ: Եթէ ուրիչ յանցանք մը ունիմ, թող այդ մասին խօսի, այն ատեն բնաւ չեմ ջղայնանար:

- Նորէն կը ջղայնանաս, վրայ բերաւ երկրորդը: Ես լաւ կը ճանչնամ քեզ: Դուն չէի՞ր որ անցեալ շաբաթ տեղէդ զայրոյթով ցատքեցիր, երբ ընթերցող մը քեզի յիշեցուց որ Թուականի սխալ մը ըրած էիր Զաքէոնքի շրջանի մեր գրականութեան պատմութեան նուիրուած վերջին յօդուածաշարքիդ մէջ:

- Հարկաւ կը զայրանամ, ըսաւ առաջինը: Իմ տեղս դուն ալ կը զայրանայիր: Ձիշդ քառասուն էջ երկարութեամբ յօդուածաշարք մը հրատարակեր եմ: Ամէն մարդ հիացումով արտայայտուեր է անոր մասին: Իսկ այս մարդը եկեր է, կարծես թէ գնահատանքի արժանի ոչ մէկ կէտ կայ այդ երկար յօդուածաշարքին մէջ, միայն Թուականի սխալին մասին կը խօսի: Թող նախ լաւ կոդմերը թուէ, քանի մը գնահատանք ընէ, անկէ վերջ ալ սխալը մատնանշէ: Թող փաստէ որ բարի կամեցողութեամբ կ'ընէ իր քննադատութիւնը: Ես քննադատութիւն լսելէ կ'ախորժիմ, բայց պէտք է վատահ ըլլամ որ չարամտութիւն չկայ ատոր մէջ:

- Ափսոս, պատասխանեց երկրորդը միշտ նոյն ջղային միջամտութեամբ: Շատ բարի կամեցողութեամբ կատարուած քննադատութեան մը դիմաց ալ ջղայնանալդ տեսած եմ ես:

- Օրինակի համար, ե՞րբ:

- Անցեալ ամիս ընդունելութիւն մը սարքուած էր հիւր գրագէտի մը ի պատիւ: Ընդունելութեան ընթացքին մէկը, իր ուղերձին մէջ, քու մասիդ ալ խօսեցաւ չատ ազնուօրէն եւ մէկ երկու ցուցմունքներ ըրաւ: Այդ մարդը քեզի հան դէպ միշտ լաւ արամադրութիւններ ունեցած է, դուն ալ պիտի ընդունիս այս իրողութիւնը: Հակառակ առար չմարսեցիր այդ ցուցմունքները: Անհանգստացար: Դէմքդ յայտնի էր թէ որքան անհանդրսատացար: Չես մոռցած հաւանաբար:

- Չեմ մոռցած, ճիշդ է ըսաւ առաջինը: Թերեւս ալ ցուցմունքները տեղին էին: Բայց ընդունէ որ քննադատելուն ալ ձեւը կայ: Ինչ որ ըսուեցաւ այդ օրը, հրապարակային ըսուելիք, մանաւանդ ընդունելութեան մը ընթացքին ըսուելիք խօսքեր չէին: Որքան զոհ կը մնայի եթէ յաջորդ օր հեռաձայնէր ինծի, կամ այցի գար ու գլուխ գլխի խօսակցութեան մը ընթացքին արտայայտուէր այդ մասին: Ես կը ջղայնանայի՞ այն ատեն:

- Կը ջղայնանայիր, սիրելիս, ըսաւ երկրորդը: Մի վշտանար: Ես չեմ որ պիտի ուրանամ քու արժանիքներդ: Գիտես թէ որքան կը սիրեմ քեզ, մանաւանդ որքան կը գնահատեմ քու գործդ: Միայն գործդ չէ որ կը գնահատեմ, կը գնահատեմ նաեւ քու հանդարտ ու չարքաշ բնաւորութիւնդ: Բայց եթէ թերութիւն մը ունիս, այդ ալ ա՛յս է ահաւասիկ. կը ջղայնանաս քննադատութենէ: Չես ախորժիր որ մէկը կէտի մը վրայ համաձայն չըլլայ քեզի հետ, չհանդուրժես զայն: Անմիջապէս կը սկսիս կասկածիլ դիմացինիդ անկողմնակալութենէն, ուղղամտութենէն, բաւարարութենէն: Չես ընդունիր որ կրնայ ան ալ իրաւունք ունեցած ըլլալ:

- Դուն ի՞նչ տեսակ բարեկամ ես դիս այսքան սխալ հասկցեր ես, ըսաւ առաջինը տխրօրէն, եւ քիչ մըն ալ ջղայնոտ: Մե՛ղք որ մինչեւ այսօր հաւատացած եմ բոլոր բաժներուդ, կարծած եմ որ մէկն ես այն մէկ երկու հոգիէն, որոնք լաւ հասկցած են զիս: Կը տեսնեմ որ դուն ալ կը չմտածես զիս չհասկնալ: Կը նշանակէ թէ այլեւս ոչ մէկուն կարելի է վստահիլ:

×

...Եւ դեռ այսպէս կը չարունակէին խօսիլ այն երկու մարդիկը, որոնք կը բնակին նոյն անձին մէջ: Մենք քիչ անդամ ականջ կուտանք անոնց խօսակցութեան: Կամ կը լանք անոնցմէ միայն մէկուն կամ միւսին բաժները: Մինչդեռ որքա՜ն զուարճալի է լսել երկուքը՝ միաժամանակ:

Ռ. Հ.

Ա Յ Ո՛, Պ Ա Յ Ք Ա Ր Ի Ն Ք

Հետաքրքրութեամբ եւ գոհունակութեամբ կարդացի Հրանդ Ազգմեանի «Պայքարինք հայկ. ժողովրդական երգերու ապաւաղումին դէմ» խորագրով յօդուածը, «Յառաջ»ի Յուլիս 28 / 29-ի թիւին մէջ: Չեմ գիտեր, թէ հետապնդուած նպատակով կամ դիպուածով մը ճիշդ այդ յօդուածին քով տեղ արուած էր Լոս - Անճըլըսի մէջ լոյս տեսած Աբշակ Ալնդիբեանի երրորդ երկիծագիրքէն քաղուած «Հարցազրոյց»ին, որ գիս աւելի խոր մտածումներու մէջ թաղեց, քան զբաղացուց, հակառակ իր երկիծական զբաղութիւն ըլլալու հանգամանքին, արուած ըլլալով որ ան կը ցոլացնէր այսօրուան չատ մը «Հայ երգիչ»ներու ճչզրիտ պատկերը, որոնք զբեթէ բոլոր հայ գաղութներու մէջ ողողած են հրապարակը եւ իրենց «արուեստա»ով կը հանդիսանան դիւրաւոր հերոսները հայկական երգերու ապաւաղումին:

Գոհունակութեամբ կարդացի վերոյիշեալ յօդուածը, մաքէս եւ սրաէս գնահատական խօսքեր արտասանելով զայն ըստորագրողին մասին, եւ որոշ չափով մը խիթարուեցայ, խորհելով թէ դեռ կան անձեր, որոնք իրենց ուշադրութիւնը կը սեւեռեն հազարամեակներու ուղի կըտրած հայ երաժշտական մշակոյթին եւ անոր մշտնջենական եւ յաւասլի հիմքը կազմող ժողովրդական երգաստեղծութեան վրայ, որ կ'արտայայտէ ամենահարազատօրէն մէկ ժողովրդի ցասումը եւ յոյսերը, աշխատանքը եւ սխրանքը, անոր պատմական կեանքի կարեւոր իրադարձութիւնները, անոր հերոսներու քաջագործութիւնները:

Հետեւաբար, հայկ. ժողովրդական երգերը անցեալը ներկային եւ ներկան ապագայի օղակող հնչիւն յուշարձաններ են, եւ յուշարձանները արժանի են անբիծ եւ անաղարտ պահուելու: Անոնց ոգին պէտք չէ խաթարուի ուրիշ ազդերու երգերուն մեղեդիական առանձնայատկութիւններով, արտայայտչական միջոցներով, երգելակերպով, գործնական ապուրի նման բազմատեսակ դասաւորումներով, քմահաճ մշակումներով:

Սակայն, ցաւ ի սիրտ կը նշենք, թէ կ'ապրինք ջրջանի մը մէջ, ուր հայկ. ժողովրդական երգերը ապաւաղելու, զանոնք անճանաչելի գործնելու, օտար երգերը «հայացնելու», եւ զանոնք արեւելեան երկիրներու մեղեդիներուն հետ խառնելու մրցումն է կարծէք, որ տեղի կ'ունենայ մեր «հայ երգիչ»ներու եւ կարգ մը «հայկ. նուագախումբ»երու միջեւ:

Պէտք է արձնագնել մեր թմբիրէն եւ անդրադառնալ մոլեգին հիւանդութեան լրջութեան եւ վտանգին, որ օրըստօրէ կը տարածուի հայ իրականութեան մէջ ժանտախտի նման:

Նախ քան այս հիւանդութեան դէմ պայքարելու առընչութեամբ մեր առաջադրութիւնները բերելը, հարկիւ ակնարկով մը դիտենք հայ երաժշտութեան պատմութեան մէկ էջը եւ ջրջանը, ուր եւս, հոգ չէ թէ մեծ մասամբ հոգեւոր երգերու բնագաւառէն ներս, երգիչները, նուագողները, սիրացուները իրենց պայմանները եւ մթնոլորտի մէջ սկսան հայ երգին ոգին խաթարել:

18-րդ դարու կէսերուն Պոլսոյ մէջ ըստեղծուեցաւ երաժշտական նոր չարժում մը, բոլոր հայ եկեղեցիները ունենան «Դպրաց Դասեր» զեկավարութեամբ դպրապետներու, դպիրներու, սիրացուներու, որոնք չէին բաւականանար միայն եկեղեցիներու մէջ երգելով, այլեւ կը դործէին նաեւ որպէս երգիչ կամ նուագող սրճարաններուն, դիշերային զբօսավայրերուն մէջ: Այս երգիչները, սիրացուները, «որոնք կ'երթային երգել մեծատուներու ինջոյքներուն, հայ երգեր ըսկըսան զարդարել թրքատիպ դունաւորումներով, հաճելի ըլլալու համար այդ մեծատուներուն: Այդ մեծատուները, որ այն ժամանակաչրջանին մեր եկեղեցւոյ վարչութեան գլուխը կը դտնուէին, պատգրեցին երգիչներուն, եկեղեցւոյ մէջ երգել իրենց նախընտրած թրքական ոճով» (*): Այս երգիչներու նոր երգեցողութիւնը, որ կը կրէր յունական եւ թրքական ոճի դրոշմը, սկսաւ խեղաթիւրել հայ երաժշտութիւնը: Երգային անաղարտ սովորութիւններ, գեղեցկանք, քրմահաճ երկարաձգումներ, չափազանցուած չեշտաւորումներ, թրքական եւ յունական երաժշտութեան յատուկ կոկորդային զարդախաղեր չուտով տեղ գրաւեցին հայ հոգեւոր երաժշտութեան մէջ, փոխելով անոր ինքնուրոյն դիմագիծը: Կացութիւնը լուրջ, վտանգաւոր, դժուար եւ անլուծելի էր, որովհետեւ այս նոր երեւակերպը քաջալերուեցաւ նոյնիսկ եկեղեցւոյ պատասխանատուներուն, թաղականներուն, եւ ժողովուրդը որոշ խաւերուն կողմէ, որոնց ճաշակին լաւ կը համապատասխանէր այս նոր խեղաթիւրուած ձեւը:

Այդ ժամանակի մտաւորական եւ գիտակից առաջնորդներու մտահոգութիւնը կեդրոնացաւ աւելորդաբանութիւնները վերցնելու, հայ երգը աղաւաղումներէ մաքրելու եւ անոր կրկին իսկական գիմագիծը տալու վրայ: Այս ուղղութեամբ տարուած դժուարին աշխատանքը որոշ չափով լաւ արդիւնք տուաւ, չնորհիւ կեանքի Ս. Կարապետ Վանքին գպրապետին՝ Գրիգոր Գալպասալեանի եւ յատկապէս Պապա Համբարձում Լիմոնճեանի:

Մեր պատմութեան մէջ աղաւաղումին դէմ պայքարողներէն գլխաւորը եղած է հայ երաժշտութեան առաքեալը Կոմիտաս, որ իր ժողովուրդի վերելքի չրջանին մեծ հետաքրքրութեամբ կանխորոշեց հայ երաժշտութեան ճակատագրական անաղարտութիւնը պահպանելու անհրաժեշտութեանը: Անոր առաջին մտահոգութիւնը եղաւ, նոյնիսկ հրապարակային երաժշտութեան օրէնքները յարմարցնել հայ երգի ոգիին, որպէսզի անոնք չվնասէին մեր երգի արտայայտչականութեան եւ հարազատութեան, որոնք թոյլ կուտան տարբերելու ժողովուրդի մը երգաստեղծութիւնը միւսէն: Կոմիտաս էր, որ անսակարկ նուիրումով, աննկուն կամքով, իր հատաքով աքնեցաւ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, հայ ժողովրդական երգերու դիմագիծի անաղարտ պահպանման համար:

Այսպէս հպանցիկ ակնարկ մը նետելէ ետք հայ երաժշտութեան երկու կարեւոր էջերուն, այժմ, բերենք մեր առաջադրութիւնները հայկ. ժողովրդական երգերու ապաւաղումին դէմ պայքարելու, դէթ Սփիւռքի մէջ:

Ա. - Մեր կարծիքով այսօրուան երգիչները, ժողովրդական - էաթրատային նուագախումբերը կը տառապին երգերու «բարթիսիոններու» չղոյութենէն, հետեւաբար կ'առնեն իրենց երգացանկին վրայ, ինչ որ կը գտնեն, հոգ չէ, թէ անոնք յունական, թրքական կամ արաբական երգեր ըլլան: Ուստի, անպայման հայթայթելու է երգեր անոնց համար: Այս մարզին մէջ իրենց օժանդակութիւնը պէտք է բերեն հայրենիքի պատասխանատու երաժիշտները, որոնք հարիւրաւոր ժողովրդական եւ էաթրատային երգեր կը յօրինեն, կը մշակեն ամէն օր: Յաճախ մեզի կը դիմեն երիտասարդներ, ժողովրդական նուագարաններու կամ ձայնի համար գրուած երգեր ունենալու համար: Սա, մեզի համար յատկապէս փասան է, թէ կան ողջամիտ, դիտակից երիտասարդ ուժեր, որոնք կ'ուզեն որոնել իրենց երաժշտական արմատները եւ հնչեցնել մեր հարազատ երգը, սակայն չեն գտներ:

Բ. - Պէտք է կազմել, հրատարակչական ընկերութիւն մը ամենահամեստ պայմաններու մէջ, որ լոյս ընծայէ թերթիկներով ժողովրդական կամ էաթրատային երգեր, եւ տարածէ ժողովուրդի բոլոր խաւերէն ներս, մատչելի գինով մը: Անցեալին մէջ եւ մինչեւ այսօր այս ճեւը կը կիրարկուի նաեւ եւրոպական չրջանակներուն մէջ, ծառայելով մեծապէս այս երգերու տարածումին, իրենց հարազատ, անաղարտ ձեւերով:

Գ. - Մեր բոլոր թերթերը պէտք է անդրադառնան այս կարդի հրատարակութեանց եւ ինչո՞ւ չէ նաեւ հրապարակ եւ լած այն երիտասարդ կամ ձայնասկներուն վրայ, որոնք կը պարունակեն այլազգի երաժշտական մշակոյթներու խորթ ազդեցութենէն զերծ ժողովրդական երգեր:

Գ. - Գաղութի մը մէջ գտնուող բոլոր ձայնասփիւռի հաղորդումները պէտք է ափսեն ոչ թէ իրենց ձեռքը ձրի անցուցած որեւէ երգ կամ նուագ, այլ՝ պիտակ մը պէտք է յատկացնեն բնորոշած, գուցէ հայկական երաժշտութեան ձայնասկաներ, երիտասարդներ գտնելու եւ գտնելու համար: Վերջ ի վերջոյ լայնատարած ձեւով միայն ձայնասփիւռներու հաղորդումներն են, որոնք կրնան ժողովուրդի մը գեղարուեստական ճաշակը բարելաւել:

Ե. - Բոլոր հայկ. կազմակերպութիւնները իրենց գրադարաններուն մէջ - եթէ անչուշտ ունին - պէտք է յատկացնեն նաեւ որոշ բաժին մը, հայ երաժշտութեան վերաբերեալ բոլոր նիւթերուն: Բազմաթարար ունինք թէեւ քիչ, սակայն քանի մը գաղութներ, որոնք այս ուղղութեամբ գնահատելի աշխատանք կը տանին: Բայց որքան գիտենք, այս կարգի հաստատութիւններն ալ իրենց ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնեն առաւել չափով հայ դասական երաժշտութեան ձեռագիրներու եւ հրատարակութեանց վրայ:

Զ. - Եթէ հնարաւորութիւնը կայ, բոլոր խումբերը՝ նուագախումբ թէ երգչախումբ կամ պարախումբ պէտք է օժտել արհեստավարժ ուսուցիչներով, որպէսզի անոնք տան հիմնական ցուցմունքներ, մեր երաժշտական մշակոյթի վերաբերեալ, իրենց հսկողութեան տակ գրուած թարմ տարրերուն:

Է. - Որպէս ժողովուրդ, խիստ բողոք պէտք է բարձրացնել այն ձայնասփիւռներու հաղորդումներուն կամ բեմ բարձրացող «երգիչ»ներուն դէմ, հրապարակաւ, որոնք արեւելեան սա կամ նա երգը կը հրամցնեն հանրութեան, որպէս «հայկ. երգ», որուն բառերը միայն հայերէնով յարմարցուած են, եւ որոնք որեւէ արժէք չեն ներկայացներ:

Եկէք, դէթ անգենականի մէջ հանգիստ թողունք Կոմիտասի յղնած եւ տառապած միտքը, սիրտը եւ ոսկորները...:

ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ

(*) Տե՛ս Կոմիտաս «Հայ եկեղեցական ժողովրդական երգերու յատկանիշերը», Փարիզ, 1938, էջ 58:

0—0—0—0—0—0—0—0

Վեռը մարգարեին խով տեղայ ևէ՝ Մարգարեն վեռան խով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ուրիշ տէթ չունի՞ս:
- Չունիմ, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, չունիմ:
- Այդ պարագը ինսո՞ր ըրիր. դրա՞մ փոխ առիր:
- Այո՛:
- Առած դրամդ ի՞նչ ըրիր:
- Պզտիկ պարագ մը ունէի, ան տուի:
- Շատ աղէկ, այս պարագդ ալ ես կուտամ, սակայն մուրհակ մը գրէ, թէ երկու ամիսէն տալու ես՝ տոկոսն ալ հետը:
- Ըլլա՛ւ բան է, որ անոր մը իր փեսային մուրհակ ուզէ, փառք Աստուծոյ, հոս եմ, չեմ փախչիր: Շիտակը չատ կը ցաւիմ որ քաղաքակրթութեան այս կողմերը տակաւին սորված չես:
- Դուն սա գրամը ուրկէ՞ պիտի վաստրկիս ու տաս:
- Ինծի քու խանութիդ գործերուն հըսկիչ պիտի չի կարգե՞ս, ահա անկէ կը վաստկիմ, պարագս կուտամ:
- Դուն տոպեայի սկզբունքով տոմար բռնել գիտե՞ս:
- Այո՛, գիտեմ, ձախ կողմը՝ տուա:
- Ի՞նչ, տուա՞յ մի...
- Այսինքն ձախ կողմը տուա, աջը ավուաք, աջն ու ձախը պիտնալէս եաքը անդին բան չի մնար: Օրինակ, գանձանակը պարագ կ'ունենայ ապրանքներուն, ապրանքները առնելիք կ'ունենան ծախքէն, ծախքերը առնելիք կ'ունենան մուտքէն. անգամ մը որ գործը սկսինք, Աստուծով առնինք բոլորը կ'ըլլան: Ցետոյ՝ տոպեայի ձեւով տոմար բռնողները միշտ մեծ հարեր կ'ունենան ... տոպեայի գործը տարբեր է:
- Անանկ է նէ վազուընէ գնա խանութ, սկսէ գործը, նայէ որ խանութին ալ տոպեայի համաձայն աշխատցունես:

Թը՛ք, թը՛ք, թե՛ք:

- Անգրէ ...
- Հայրիկ, միւսիու Ժորժը թող պայ տէ երթանք քիչ մը զբօսնունք:
- Շատ լաւ, աղջիկս:
- Հայրիկ, ես ձի կ'ուզեմ:
- Չէ՛, տակիա չեղաւ. քայլելով դայէք:
- Հայրիկ, ես ձի կ'ուզեմ, հէմ ինծի համար չատուկ լաւ ձի մը կ'ուզեմ որ ուզած տաենս նստիմ ու պտըտիմ:
- Մոնսիոյ Նիկոդիմոս, ձի մըն ալ ես կ'ուզեմ, ալաֆրանկայի համաձայն բաց օդի մէջ պտըտիլ չըլլար՝ առանց ձիու:
- Այո՛, ամէն կողմ լուսաւորութիւն է հիմա: Առանց լուսաւորութեան ձի չըլլար, առանց ձիու ալ լուսաւորութիւն չըլլար, հա՞...
- Օդափոխութեան եղլալու տաեն՝ ոտքով քալել կ'ըլլա՞յ. բոլորը մեր վրայ խնդացնե՞լ պիտի տանք:
- Առանց ձիու սրկէ հունար չեմ երթար:
- Հասկցանք, հասկցանք, Թորոսը գրեցէք տէ հիմակուհիմա երկու ձի Թող վարձէ ... յետոյ կը մտածենք:
- Ատիս, հայրիկ:
- Ատիս, մոնսինիոյ Նիկոդիմոս:
- (Ես այս փեսային բրածէն բան չեմ հասկնար, բայց սպասենք տեսնանք ինչ պիտի ըլլայ):
- Նիկոդիմոս աղան գո՞ւք էք:
- Այո՛, ես եմ, ինչ կ'ուզես. հոս ի՞նչ գործ ունիս:
- Ձիերս կ'ուզեմ:
- Ի՞նչ ձի:
- Չեծնալու ձիերս, չեծնալու, արագ վազող ձիերս՝ մէկը մոխրագոյն, միւսը՝ ճերմակ:
- Ի՞նչ կ'ըսես, ինչ է պատահեր, բան չեմ հասկնար, ես ձիապա՞ն եմ ինչ է:
- Խելքդ գլուխդ ժողվէ, քեռի, ես ատանկ խօսքերէ խարուող չեմ, քու պատրաստած մարդոցմէն չեմ, մարդու ձի՞ կուտամ. ձիերս կ'ուզեմ:
- Դուն ինծի ձի տուա՞ծ ես:
- Երէկ տղաքը երկու ձի էի բերի՞ն, պետադ է՝ ինչ է, խարեբային մէկը կ'ըսեր, ահա մէկը անիկա հեծաւ. միւսը՝ կնիկը, հիմա ձիերս չկան, տղա, մենք ձիերը չենք ծախած, վարձով տուած ենք:
- Ձիերը չի վերադարձուցի՞ն ձեզի:
- Ձես պիտեր հա՛, վա՛յ ծերուկ, վա՛յ, չի բերի՛ն, տղա, չի բերի՛ն:
- Ափրանկայի համաձայն ինչպէ՞ս է. ձի մը վարձուի նէ՝ նոյն իրիկունը կը վերադարձուի՞:

(Շար. 20)

ԱՐՁԻՐՆԵՐ ԵՒ ՀԱՐՑԵՐ

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

Մանիլի, - երկրին մայրաքաղաքը, - եւ այլուր, իշխանութեան դէմ ցոյցերը պատելի կը դառնան: Մի քանի ընդդիմադիր Աքուինոյի ազանութեան տարեթիւն առիթով, մայրաքաղաքին մէջ հինգ տարբեր հազարէն մինչեւ մէկ միլիոն հոգի գնահատումները կը տարուբերին ոստիկանութեան եւ կազմակերպիչներուն միջեւ, - Մարքոս, - նախագահը, - մարտական կը նկատուի, կը յորջորջուի ամբոխին կողմէ:

Այս վերջինը, հեռատեսիլէն կը յայտարարէ, թէ իշխանութիւնը կ'ապահովէ իր ժողովուրդին ներկան եւ ապագան՝ լայն հանրակարներով: 66 տարեկանին եւ 19 տարուան մենաէրը զեկավարի իր դերը պարզացնելով կը ձգտի ցոյց տալ, թէ երկրին յանձնառումը լաւ ձեռքերու մէջ կը գտնուի:

Նոր ընկերութեան մը կազմաւորումը, - անհետեան մնայուն աճ, բարգաւաճում եւ կայուն զոյավիճակ, - ըստ անոր խոստումներուն, կը ճարճատի, համաձայն Ու. Պրանիժէի, «Հերըլտ»ի թղթակից: կը դրէ, թէ դրեթէ երկու տասնամեակ առաջ ան կը խոստանար նոր Քեզոնի մը դառնալ Փիլիպպեան կղզիներու ժողովուրդին համար:

Իսկ այ՞ժմ: Իրազուեթիւնը այլ պատկեր կը պարզէ: Տնտեսութիւնը կը կաղայ: Գործազրկութիւնը կը վատանայ: Ընկերային պարտքերը կ'աւելնան: Ընկերային զեռնի վրայ անկայուն զոյավիճակ կը տիրէ:

Ջինեան զրոշմով Համայնավար կուսակցութիւնը կը ծաւալի գիւղական վայրերու թէ քաղաքներու մէջ:

Այս իրազուեթիւնը կը վնասէ նոյնպէս Միացեալ - Նահանգներուն: Որովհետեւ, ինչպէս լրագրողը, Ամերիկան էր, որ 1946-ին անկախութեան կը չնորհէր Փիլիպպեան կղզիներուն: Եւ Միացեալ - Նահանգներու զինակին հիման վրայ քաղաքական եւ ընկերային դրութիւն կը հաստատէր, ապահովելով՝ կը պարտադրէր, իբրեւ օրինակ ժողովրդավարութեան, Ասիոյ մէջ:

Ուաշինկթընի անհետեան, վնասուորական եւ քաղաքական շահերը կը մնան շատ կենսական, կղզիներուն մէջ: Արդարեւ, առանց հաշուելու միլիառներու հասնող ապրանքներու վարկերն ու զրամագլուխ - ներու հաստատումը, Փիլիպպեան կղզիները երկու մեծ ամերիկեան կայաններ կը բովանդակեն, ռազմավարական կեդրոններ: Կորսնցնել այս կեդրոնները, ուեյք ըջագօտիին մէջ, կը նշանակէ նախորդութիւն Ուաշինկթընի ռազմավարական պայքարող կանխազդուչական պէր - արագ կայան մը:

Երկրաչարժներուն դէմ առաւելագոյն պատրաստութիւններ տեսնող երկիրը ձափոնն է: Կանխազդուչացման բազմաթիւ կայաններ կան երկրի տարածքին եւ իւրաքանչիւր ճափոնցի որոշ մարզումներու կը հետեւի, որպէսզի կարենայ դիմագրաւել որեւէ հաւանական աղէտ:

Այս բոլոր պատրաստութիւնները կը տեսնուին, որովհետեւ պատմութեան ընթացքին, երկրաչարժները ճափոնին հասցուցած են ահաւոր վնասներ: Երկու մեծ երկրաչարժներ, առաջինը՝ 1703-ին, իսկ երկրորդը՝ 1923-ին, պատճառ դարձան աւելի քան երեք հարիւր հազար հոգիի մահուան: Ճափոնի պատմութեան մէջ արձանագրուած են նաեւ նուազ տարողութեամբ աւելի քան հարիւր երկրաչարժներ:

1923-ի ազէտին թրթռացումները չեն հանգարտած տակաւին: Ըստ մասնագէտներուն՝ այդ թրթռացումները կրնան զօրանալ որեւէ օր, եւ կրկին հարուածել:

Սակայն, ճափոնցի մասնագէտները կը վստահեցնեն, թէ յայտնի երկրաչարժին վնասները պիտի բլլան աննշան: Երկիրը պատրաստ է դիմագրաւելու որեւէ ազէտ:

Նուազագոյն չարժին պարագային, ստորերկրեայ կառքերը կը կենան, էլեկտրականութեան հոսանքը կ'ընդհատուի եւ ջուրի եւ կազի բաշխումը կը դադրի: Այս բոլորը կը կատարուին մեքենականօրէն:

Բոլոր բարձր չէնքերուն մէջ, վերելակները կը կենան ամենամօտիկ յարկին դիմաց եւ վերելակին դուռները կը բացուին՝ դարձեալ մեքենականօրէն: Միայն հեռաձայնի յատուկ գիծերը կը շարունակեն բանիլ:

Երկրաչարժներու պարագային, առաւելագոյն վնասներ կը հասցնեն փուլ եկող չէնքերն ու հրդեհները: Մինչեւ քանի մը տարի առաջ, ճափոնի մէջ արգիլուած էր երեսուն մեթրէն աւելի բարձրութիւն ունեցող չէնքերուն կառուցումը: Սակայն ճափոնցի ճարտարապետները անդրադարձան, որ բարձր եւ դիւրաթեք չէնքերը աւելի ապահով են, քան ցած եւ կարծր չէնքերը: Առաջինները կը թեքին ցնցումներուն հետ, ապա կը վերադառնան իրենց իսկական վիճակին, սակայն երկրորդները անմիջապէս փուլ կուգան, երբ քիչ մը զօրաւոր չարժեր կը պատահին:

Հրդեհները արգիլելու համար, ճափոնցիները իրենց տուները կը կառուցանեն անթրօցավառելի նիւթերով Փուզումներու եւ հրդեհներու կանխարգիլման աշխատանքներուն մէջ, պատուոյ տեղ կը զբաւէ պողպատը: Անիկա շատ աւելի դիւրաթեք է, քան բազմաթիւ մեռաղներ, նաեւ՝ անիկա անթրօցավառելի մեռաք մըն է, եւ պատերուն մէջ վարպուդրի մէջ դրուելով ու տուները իրարմէ բաժնելով՝ պողպատը արգելք կը հանդիսանայ հրդեհի տարածման:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐԸ

Բնական աղէտները բազմաթիւ են: Անոնց կարգին են երկրաչարժները:

Գիտնականներուն համաձայն՝ երկրաչարժները կը սկսին երկրագունտի ներքնամասին մէջ: Երկրագունտի կորիզին մէջ գտնուող լաւան կը պարունակէ սկաւառականման տասնեակ մը հատաքածոներ: Անոնք տեւական չարժումի մէջ են: Երբ այս հատաքածոները իրարու կը զարնուին մէջտեղ կուգան թրթռացումներ, որոնք երկրագունտին մակերեսին հասնելով՝ կը յառաջացնեն երկրաչարժներ:

Ցիշեալ հատաքածոներուն բախումի պիծերուն վրայ կը գտնուին Խաղաղական ովկիանոսին կարգ մը մասերը, ներառեալ՝ ճափոնը եւ Խորհրդային Միութեան Խաղաղականի ափը: Խաղաղական ովկիանոսին տակ տեղի ունեցող այս բախումները երբեմն կը յառաջացնեն ծովախազքներ: Ծովախազքներուն թրթռացումները կը հասնին ծովափ եւ կը պատճառեն ահաւոր երկրաչարժներ:

Երկրաչարժներուն դէմ պայքարելու նպատակով, կանխազդուչացման բազմաթիւ կայաններ հիմնուած են աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ: Գիտական նորագոյն նուաճումները կ'օգտագործուին այս մարզին մէջ: Մօտիկ ապագային, Խորհրդային Միութեան արեւելեան շրջանին մէջ պիտի սկսի գործել ծովախազքային կանխազդուչական առաջադրութիւններուն մէջ, պաշտպանողական եւ յարձակողական զոյ մարզերով:

Ամերիկացի լրագրողը կը վկայակոչէ քոնկրէսմէնի մը տեսակէտը. ան թէ՝ Փիլիպպեան կղզիները պէտք անկում կ'ընթանան՝ անտեսական եւ քաղաքական դեռնին վրայ: Անիկա նոր Վիէթնամ մը կրնայ դառնալ մեզի համար:

Լրագրողը կը մատնանշէ, թէ այլ կարգեր ալ կը մնան: Այսպէս, աւելի քան մէկ միլիոն Փիլիպպիներ Միացեալ - Նահանգներ կը գտնուին, ներկայացնելով ասիական ցեղախումբին երկրորդ մեծ թիւը, Չինացիներէն ետք: 70·000 Ամերիկացիներ ալ կղզիները կը բնակին:

Իրեւ նախկին գաղթավայր, ժողովուրդը սիրոյ - աւելութեան զոյգ գործարքով կ'արտայայտէ: Հակամերիկեան արամադրութիւնները ցայտուն կը մնան:

Թ. Ա. Թ.

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

քաղաքական առաջադրութիւններուն մէջ, պաշտպանողական եւ յարձակողական զոյ մարզերով:

Ամերիկացի լրագրողը կը վկայակոչէ քոնկրէսմէնի մը տեսակէտը. ան թէ՝ Փիլիպպեան կղզիները պէտք անկում կ'ընթանան՝ անտեսական եւ քաղաքական դեռնին վրայ: Անիկա նոր Վիէթնամ մը կրնայ դառնալ մեզի համար:

Լրագրողը կը մատնանշէ, թէ այլ կարգեր ալ կը մնան: Այսպէս, աւելի քան մէկ միլիոն Փիլիպպիներ Միացեալ - Նահանգներ կը գտնուին, ներկայացնելով ասիական ցեղախումբին երկրորդ մեծ թիւը, Չինացիներէն ետք: 70·000 Ամերիկացիներ ալ կղզիները կը բնակին:

Իրեւ նախկին գաղթավայր, ժողովուրդը սիրոյ - աւելութեան զոյգ գործարքով կ'արտայայտէ: Հակամերիկեան արամադրութիւնները ցայտուն կը մնան:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻՔԱՆԻՔ

«ՈՋՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

—×—

ԵՍ ՁԵՄ

- Ներողութիւն, դո՞ւք էք ընկեր Գինոսեանը:

- Այո, ես եմ:

- Ինչքա՜ն ազնիւ մարդ էք, ընկեր Գինոսեան, այս էլ քանի՛ հոգու է հարցնում եմ, բոլորն էլ ասում են՝ ես չեմ:

×

ՀԵՐԹԸ

- Ներեցէք, կարելի՞ է իմանալ, թէ ինչո՞ւ էք կանգնել այստեղ:

- Ես հերթ եմ բռնել:

- Չէ՞րթ: Բայց այստեղ ոչ մի հերթ էլ չկայ. դուք մենակ էք կանգնած:

- Այո, առայժմ մենակ եմ, որովհետեւ առաջինը ես եմ:

- Հետաքրքիր է. այս ամայի վայրում ինչի՞ համար է չարուելու հերթը:

- Հիմա վայրն ամայի է, բայց չէ՞ որ քաղաքն աճում է: Հաւանաբար այնտեղ ինչ - որ բան կը կառուցեն:

- Իսկ ի՞նչ:

- Դեռ չգիտեմ:

- Եթէ չգիտէք, ինչո՞ւ էք հերթ կանգնել:

- Յամենայնդէպս: Ո՞վ իմանայ, մէկ էլ տեսար՝ խանութ կառուցեցին ու բացման օրը չճարուող ապրանքներ վաճառքի հանեցին:

- Բայց կարող են եւ խանութ չկառուցել:

- Ուրեմն՝ որեւէ հիմնարկ կը լինի. առաջինը ես կը մտնեմ պետի մօտ եւ գործերս կը յաջողացնեմ:

- Լաւ, իսկ եթէ այստեղ առհասարակ ոչ մի բան չկառուցե՞ն:

- Հնարաւոր է: Ես այդ տարբերակն էլ եմ նախատեսել եւ հինգ - վեց այդպիսի վայրերում հերթ եմ բռնել:

×

- Ալօ, դա հրշէջ մա՞ն է:

- Այո:

- Ես ցանկանում եմ ձեզ ասել, որ բոլորովին վերջերս ծաղկաթումբ եմ պատրաստել եւ ցանել եմ հազուագիւտ ծաղիկներ...

- Հրդեհը որտե՞ղ է, հրդե՛հը:

- Ծաղիկներից մի քանիսը շատ թանկագին են...

- Այ մարդ, - բղաւեց հերթապահը, - սա ծաղկի խանութ չէ:

- Մի բոպէ, լսէք մինչեւ վերջ: Այս բոպէին այրւում է հարեւանիս տունը, եւ ես չեմ ցանկանում որ ձեր հրշէջները արօրեն իմ ծաղկաթումբը: Հիմա հասկացա՞ք...

×

- Ով է թոյլ տուել քեզ աշխատանքի ժամին դնալ սափրուելու, - զայրացած իր աշխատակցին է դիմում տնօրէնը:

- Բայց, պարոն տնօրէն, մազերը նոյնպէս աշխատանքի ժամին են աճում, - հանգիստ պատասխանում է աշխատակիցը:

×

- Կինս տրտնջում է, թէ հագնելու բան չունի:

- Դուք պէտք է ապրէիք ճաճկրներում:

- Այն ժամանակ էլ կը տրտնջար, թէ հանելու բան չունի:

×

- Կը հաւատա՞ս, ես իմ մեռնելու գարդը չեմ:

- Հրբը ինչի՞ գարդն ես:

- Կը վախենամ մեռնիմ՝ կիմրվայ համն ու լապաթը էրթայ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ «ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 20 -

ԺՈՂՈՎԸ

- Այն տեղն խենթ մըն էք, կամ անզիաւակից, կամ մէկը որ կը ջանայ մարդիկը խաբել:

Մարդը ակաւ խնդալ:

- Շատ աւելի պարզ, պարոն, պարկեշտ մարդ մըն եմ:

Փեփիոնէ ոտքի ցատքեց:

- Ոչ, սիրելի պարոնս, եթէ պարկեշտ մարդ մը ըլլայիր, պիտի չըլլայիր ժողովուրդի թշնամի մը, յետաչրջականութեան ծառայ մը, ղրամատիրութեան գործիք մը:

- Ես ոչ մէկուն թշնամի եմ, ոչ ալ մէկուն ծառան եմ. ես մէկն եմ որ քեզմէ տարբեր կերպով կը մտածեմ:

Փեփիոնէ զնացքը դրաւ ու հրթիռի պէս մեկնեցաւ:

- Կատակդ ըրա՞ծ ես հոս գալէդ առաջ, - մռնչաց ճամբու ընթացքին:

- Ոչ, պատասխանեց բնականօրէն մարդը. իմ միակ հարստութիւնս իմ աշխատանքս է, եւ եթէ մեռնիմ, ոչ մէկուն կրնամ թողուլ:

Գիւղ մտնելէն առաջ Փեփիոնէ կեցուց վայրկեան մը, խօսելու Ջմիլլճոյին հրամաններ փոխադրող չարժանուորդին հետ: Ապա երկրորդական ճամբաներէ հասաւ ազատական կուսակցութեան կայանը:

- Ոչ ոք, ըսաւ Փեփիոնէ մռայլ:

- Հաւանաբար ամէնքը հրապարակ պիտի ըլլան, արդէն ուշ է, պատասխանեց մարդը:

- Այո, ճիշդ այդպէս ըլլալու է, պատասխանեց Փեփիոնէ, աչքը քթթելով Պրուսքոյին:

Հրապարակ հասնելով, Փեփիոնէ եւ իրենները լչքան, պաշարեցին մարդը, ու ամբոխը ճեղքելով հասան բեմը: Մարդը ելաւ ու առջեւը գտաւ երկու հազար մարդ, վզերնուն կարմիր վզնոցներով:

Մարդը դարձաւ Փեփիոնէին, որ եռեւէն բեմ բարձրացած էր:

- Ներողութիւն, հարցուց արդեօք սրխալած չե՞մ ժողովը:

- Ոչ, վստահեցուց Փեփիոնէ, եղելութիւնը հոն է որ ազատականները ընդհամէնը քսաներեք հոգի են, եւ խումբին մէջ դուրս չեն ցայտեր: Պարզ կերպով բսեմ. եթէ քու տեղդ ըլլայի, ոչ իսկ երազած պիտի ըլլայի հոսժողով մը կազմակերպել:

- Կը տեսնուի որ ազատականները աւելի բարձր համարմունք ունին համայնավարներու ժողովրդապետական ուղիղ կեցուածքին վրայ, քան թէ դուք, պատասխանեց մարդը:

Փեփիոնէ քիչ մը դառն ծամեց, յետոյ անցաւ բարձրախօսին:

- Ընկերներ, պոռաց, կը ներկայացնեմ ձեզի այս պարոնը որ ձեզի ճառ մը պիտի խօսի, որուն վերջաւորութեան դուք ամէնքդ, պիտի երթաք զրուելու ազատական կուսակցութեան:

Բարձր քրքիջով ընդունուեցան այդ խօսքերը, եւ երբ քիչ մը լռութիւն եղաւ, մարդը խօսեցաւ.

(Շար. 79)

Պ. Վահէ Զիլինկիրեան, զաւակները, թոռները եւ ծոռը ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պատգամները արտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հնոջ, մօր, մեծ - մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ՅՈՒԼԻՆԷ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Խաչատուրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 8-ին 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 13, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վէդինէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չսպասցողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: Նախընտրաբար փոխան ծաղիկի նուէրները՝ բարեսիրական կազմակերպութեանց:

35, Bd. d'Auteuil
92100 Boulogne

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վահէ Զիլինկիրեանի եւ ընտանիքին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

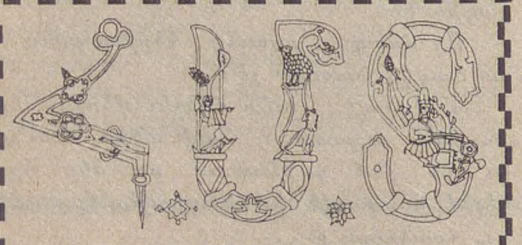
Իվ Ֆուրքիւնի քայլը յիշատակին Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ կապ. Խաչին (առանձ «Յառաջ»էն):

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանի (Ալֆորվիլ), Տիկին Մայոտ Փափազեանի հօր՝ Յարութիւն Կարապետեանի մահուան առթիւ (Մալաքօֆ): Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի մանանճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրը. - Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 200 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեանի (Ալֆորվիլ) իրենց մօր՝ Զապէլ Կարապետեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Ազատ Խաչիկեանի (Ալֆորվիլ) իրենց հօր՝ Գրիգոր Խաչիկեանի (Վալանս) մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՕՒՄ
ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵՀՕՆ
Մուտքը ազատ է:

GRAND GALA
Vendredi 21 Septembre
organisé par la section d'Issy les Moulineaux de la Croix Bleue
avec
ROSY ARMEN
et l'ensemble de danses
NAVASART

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Գուրգէն Պօյաճեան (Տէսին) իր հնոջ՝ Աշխէնի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց ծնողներուն յիշատակին կը նուիրէ. - 300 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 200 Ֆ. Տէսինի Ռատիօ - Ամէնիի, 200 Ֆ. Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Պէլֆօնթէյնի օգափոխու - թեան կայանին եւ 200 Ֆ. Ֆրանսահայ կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տիկին Փերուզ Կիրակոսեան իր ամուսնոյն Փայլակ Կիրակոսեանի մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին: Նաեւ 100-ական Ֆրանք նուիրած է Մարսէյլ - քաղաքի կապ. Խաչին եւ Համազգայինի զպրոցին իր քրոջ եւ եղբայրներուն յիշատակին:

×

Տիկին Նուարդ Գ. Գաբամաճեան, իր սիրելի ամուսնոյն Գամեր Գաբամաճեանի մահուան եօթներորդ տարելիցին առթիւ՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Աղքատախնամ մարմնոյն, (առանձ «Յառաջ»էն):

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՇԻ ՕՐ

Դիմադրական չարժումի նախկին ռազմիկներու Ազգային Միութիւնը (ԱՆԱՔՌ) եւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Դիմադրական Մարսէյլի բաբեկամական ընկերակցութիւնը Ֆրանսայի Ազատագրութեան 40-րդ տարեդարձին առթիւ Յուշի եւ յարգանքի օր մը կազմակերպած են, Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, առաւօտեան ժամը 11-ին Փրատօ-ի Մայր եկեղեցին:

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
DANS LA JOURNEE :
824. 90. 27
LE SOIR :
415. 31. 43

«ՅԱՌԱՋ»ի
Ընթացիկ Ազդերու
Սակագինը
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանուած	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% ԹԷ.ՎԷ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. դումարը):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

- ԽԱՉՎԵՐԱՅ -

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերայ Է· ատն վերացման Սուրբ Խաչի:

Այս առթիւ փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր - Աղօթատան՝ ոտհանով:

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, ոտն է Խաչի: Յիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վանի համօրէն ննջեցելոց:

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերացի ոտնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ· ՔՀՆՅ· ՀԼԻՓԻՄԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Երեկոյեան ժամը 15·30-ին տեղի պիտի ունենայ« Թափօր Աղաստան»:

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 11-ին հոգեհանգիստ կը կատարուի վանի համօրէն ննջեցելոց:

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

ՏՇՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՇՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ի ՍԻ

Դպրոցական վերամուտ Իսիի Հայց· Առաք· եկեղեցւոյ հայկական դաստիարակութեան: Կ'ընդունուին 5-էն 15 տարեկան աշակերտներ: Կը դասաւանդուին հայերէն, պատմութիւն, կրօնք եւ երգ: Ամէն Շաբաթ-Կիրակի, ժամը 9-էն 12, եւ կէսօրէ ետք ժամը 14-էն 17:

Մանրամասնութիւններու եւ արձանագրութիւններուն համար դիմել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան ամէն օր ժամը 13·30-էն 17·30:

Հեռ· - 644 - 28 - 52

×

Ի Ս Ի

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի Միօրեայ զպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 12-ին, Շաբաթ-Կիրակի ժամը 9-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ· 45 rue de la Tête Noire:

Նոյնպէս պարի դասերը կը սկսին Սեպտեմբեր 11, Երեքշաբթի, ժամը 17-ին, միեւնոյն սրահին մէջ:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միօրեայ զպրոցի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի բոլոր ծնողքները որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Շաբաթ-Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին, առաւօտեան, Դաւիթեան զպրոցը, 6 բիս Թօլանթ, Պուր լէ Վալանս: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն յարգել արձանագրութեան թուականը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Ե. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ զպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացումը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ-Կիրակի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Շաբաթ-Կիրակի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12:

ARMENIE 1984

DÉPARTS — RETOURS

06 OCT. ..... 19 OCT.

29 DEC. ..... 11 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
13
JEUDI
13 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՁԳ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.787 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.787

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՆԴՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ընդհակառակ ժամանակին զոր ունէին համայնավարներուն հետ խաթարուած յարաբերութիւնները վերականգնելու պատճառաբանութիւնն այն է որ Միրաքի օրուան ելոյթներէն հաք (Մատ. Լրատու) հարկ է խորհրդածել եւ խոսքերը քննել համայնավար պատասխանատուներուն տեղծած կացութիւնը:

ԹՈՒՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆԻ երեսփոխանական ընտրութիւնը Փրէզ - սը - Տոմի մասին ընտրութեանց իրաւագիտական տարբ մը երեսն հանած է, զոր Բլերմոն Ֆերանի վարչական դատարանը պէտք է լուծէ Հինգշաբթի: Արդարեւ, նախկին նախագահին մէկ մրցակիցը՝ Ժորժ Ալէն Քոտարէ որ՝ որպէս սահմանադրական խորհուրդի իրաւասու անդամ (նոյնիսկ թէ չի մասնակցիր) չի կրնար Ազգ. Ժողովի ալ անդամ ըլլալ: Ճիշդ է որ Սահմանադրութեան 57-րդ յօդուածը կը ճշդէ որ սահմանադրական խորհուրդի անդամի նախամանքը խստոր կը համեմատի նախարարի կամ խորհրդարանականի պաշտօններուն հետ: Կարելի չէ միաժամանակ զբաղուիլ եւ կողմ ըլլալ: Եւ հարցը բարդ է այն պատճառով որ չի կրնար հրաժարիլ Խորհուրդէն, որու ինքնաբերաբար իրաւունքով (տը տռուա) անդամ է, երբեմն Հանրապետութեան նախկին նախագահ:

ՍՈՒՐԻՈՅ Պաշտպանութեան նախարարը, հարցազրոյցի մը մէկ, զոր տուած է գերմանական Տէր Շփիկըլ չարաթաթերթին, յայտարարած է թէ Հանրապետութեան փոխ - նախագահը, որ նախագահին ալ եղբայրն է՝ Ռիֆաաթ ալ-Ասատ Ֆռէնկոմիլա անպարզաբանելի անձ մըն է Սուրիոյ մէջ»: Նախարարը դեռ աւելցուցած է. - Թէ այդ անճնաւորութիւնը արտաքսուած պատճառ չըլլար, բանակը կը հարատածէր: Երբ մեր նախագահը մեկնած էր Ֆրանսա՝ Ռիֆաաթ ալ-Ասատ ինքզինքը զրկուած կը զտնէ»: Նախարարը՝ թրաս, նրեք ամիսէ անճնական բնոյթի ունեցող ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Զբիգնիեւ եւ բաւական ուրիշ բաներ ալ ըսած է վերմանական չարաթաթերթին: Ուրիշ, եթէ Իսրայէլ հիւլէական զէնքի դիմէ, կ'ըսէ. - «Մօրհ. Միութիւնը ապահովութիւն տուած է Սուրիոյ որ իր տրամադրութեան կը դնէ հիւլէական զէնքերը: Սուրիա այլեւս երբեք զինուորական պարտութիւն պիտի չկրէ»: Իր կարծիքին, Ռիֆաաթ ալ - Ասատ յայտարարած է փրնեւի մէջ թէ ի մօտոյ Դամասկոս կը վերադառնայ եւ ատէր կը կանգնի «իր ազգային պատասխանատուութեանց, նախագահին կողքին»:

ՆԱՒԱՌԱՀ ՌԵԿԸՆ պիտի տեսնուի Գրոմիկոյի հետ, Սեպտեմբեր 28-ին, Ուաշինկթըն, ուր հրաւիրած է խորհրդային Արտաքին նախարարը: Իր պաշտօնավարութենէն ի վեր, առաջին անգամն է, որ Ռէյկըն պիտի հանդիպի խորհրդային պատասխանատուի մը: Մէյեաել - Նահանգներու նախագահը կ'ուզէ բարելաւել յարաբերութիւնները Մօրհ. Միութեան հետ, նախագահական ընտրութեան նախօրեակին, թէեւ մեծ բան կարելի չէ ակնկալել անշուշտ, երբեւ «զգայացունց» հանդիպում: Յոյժ կուտայ, զոնէ, որ երկու կողմերն ալ բարեկամեցողութիւնն ունին վաթարացած յարաբերութիւնները աւելի չվաթարացնելու:

ՆԱՒԱՐԱՐՈՑԸ՝ ՖԱՊԻԻՍ նամակով իր քրիստոնեական նախարարին կը թե-

լադրէ դրոշմաթուղթերու եւ հեռաձայնի հաղորդումներու սակերու յաւելում մը (10 սանթիմ եւ 5 սանթիմ): Կը նախատեսուի նաեւ 20.000 պաշտօնաթղթակում հանրային ապահարկութեանց մէջ (թրէզ - թռատար, երկաթուղի, հիւանդանոց), ուր պաշտօնեներ ստեղծելով էր, որ գործադրութիւնը պիտի նուազէր, քան թէ նախնեաց Միթերանի առաջարկած դարմանները:

ԱՀԱՄԵԿՈՒԹԵԱՆ պարագլուխները Ֆրանսան կը նախընտրեն քան «Քոթի - տիէն»ի խորագրին, որ «Ֆիկարօ»ի հետ, բաւական լայն տեղ կուտար Զորեքշաբթի առաւ Շառլ Վիլլրնէօվի (Եւրոպա Մէկ) տուած տեղեկութիւններուն կարգ մը «վհատ»ներու մասին, զորս Հայ, Պասք Քորսիքացի եւ Իրլանտացի ունեցեր են այս ամառ Ֆրանսա: Ժան - Շառլ Ռեքս կը գրէ, թէ նման հանդիպումներ չ'ա պաշտօնապէս կը կազմակերպուին «ամառուան համալսարան» պիտակին տակ, դանազան երկիրներու մէջ: 1982-ին «միջազգային օրեր» տեղի ունեցած են Քոթէ (Քորսիքա) «Պայքարող ժողովուրդներու ինքնորոշումը» նշանաբանով եւ որու մասնակցած են նաեւ Պասքերը եւ Քիւրտեր... : Ըստ Վիլլրնէօվի, ԱՍԱԼԱ-ի նոր դեկավարը՝ Դիմիտրիու Կեորկիու (Մոնթէ Մելքոնեան, Ֆրանսայէն արտաքսուած 81-ին եւ որու Ֆրանսա դալը արգիլուած է 15 տարուան համար) ապատօրէն երթեւեկած է Յուլիսին Հարաւային Ֆրանսա: «Ֆիկարօ» կ'ըսէ թէ ճիշդ է որ ենթական չատ կողմնակից չէ ահաբեկչութեան (անջատուած թեւն է՝ ԱՍԱԼԱ - յեղափոխական բանակ): «Քոթիտիէն», որ կը սիրէ պզտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ եւ առիթ չի փախցներ իշխանութեան դէմ ըսելիք մը դնելու համար, այս անգամ ալ լայն տեղ կուտայ հարցին:

ՈՒԹ ՊԱՄՔԵՐ 34 օրէ կը չարունակէն իրենց կամաւոր ծոմը, բողոքելու համար Սպանիոյ յանձնուելու որոշումին դէմ (7-ը՝ այդ սպառնալիքին տակ են): Մարզկային իրաւանց լիկայի նախագահը, որ այցելութիւն մը տուած է իրենց բանտին հիւանդանոցը, յայտարարած է թէ ոչ մէկը հոգեվարք է, բայց չատ ակնբացած են: Ժամուկէս խօսած է իրենց հետ: Վճռած են տեղի չտալ:

ԻԹԻՊՈՍ ճամբան մօրը հանդիպած էր եւ ամուսնացած առանց գիտնալու, ինչպէս նախատեսած էր Գուշակը: Նոր օրերու մեր Իթիպոսը սակայն ոչ Թեփէի արքայ է, ոչ ալ Սոփոկլէսի հերոս, այլ պարզ Ամերիկացի մը, 26 տարեկան: Մայրը զինքը լքած է, երբ 3 տարեկան էր, ու ինք ալ երբ չափահաս կը դառնայ ճամբայ կ'ելլէ ծնողքը գտնելու, եւ 1978-ին կը հանդիպի մօրը, այս վերջինը կը ծածկէ իրմէ թէ ո՞վ է ու կ'ամուսնանան: Երբ կ'իմանայ եղելութիւնը, չատ կ'ազդուի բայց աչքերը չի փորեր այլ դատախազին կը դիմէ: Մայրը՝ Տիկին Պաս 5000 տոլար փրկապինի փոխարէն ազատ ձգուած է, բայց կրնայ 21 տարի բանտարկութեան դատապարտուիլ ազգապղծութեան (էնսեաք) համար:

ՄԱՀ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄՇԱԿ՝ Հ. ԱԲՐԱՀԱՄ ՎՐԴ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ

—×—

Մխիթարեան Միաբանութիւնը խորունկ ցաւով կը հաղորդէ մահը իր վաստակաւոր անդամներէն՝ Հ. Աբրահամ վրդ. Ադամեանի, ծանօթ՝ Փարիզի հայ կաթոլիկ համայնքին, որուն հոգեւոր հովիւ եղած է, ռիւ Թուէնի Ս. Խաչ եկեղեցին պաշտօնավարելով՝ 1960 - 1972 տարիներուն:

Ներկայիս՝ Հ. Աբրահամ վրդ. կը պատնուէր Պէյրութ, Մխիթարեան Ժառանգաւորաց վարժարանի աշակերտութեան իբր խոստովանահայր, ժրաջան նուիրումով առանձնած նաեւ վանքապատկան կալուածներու մասակարարութիւնը:

Ծնած Մարսէյլ, 1911 Նոյեմբեր 22-ին, ուր իր ազգանի անունով՝ Յովհաննէս, իր ծնողքին հետ կ'ապրի առաջապատին օրեր՝ 1915-ի Յարդի եւ արհաւիրքի շրջանին: 1925-ի Հոկտեմբեր 2-ին կը մտնէ Ս. Ղազար, 1931 Յուլիս 12-ին ուխտերով կ'անդամակցի միաբանութեան, 1936 Դեկտեմբեր 25-ին կ'օծուի կուսակրօն քահանայ, 1955 Օգոստոս 14-ին կը ստանայ վարդապետական մեծ գաւազան:

Իր խմաստասիրական եւ աստուածաբանական բարձր ուսումները յաջողութեամբ կատարած է Հռոմի Ս. Անսելմոսի կաճառին մէջ:

Հ. Աբրահամ, չատ կանուխէն մեծաւորներէն կը սահմանուի առաքելական, հովուական եւ կրթական ասպարէզի, ըստանձնելով միաժամանակ մատակարարական դժուարին գործեր: Կը պաշտօնավարէ նախ Ազեքսանդրիոյ Մխիթարեան նորաբաց վարժարանին մէջ, տեսուչ՝ Հ. Քերոբէ վրդ. Զրաքեանի առաջնորդութեան տակ (1937 - 1940), ապա նոյն քաղաքին մէջ, պատերազմի շրջանին, իբր ժողովրդապետ հայ կաթոլիկ համայնքին (1940 - 1946): Անկէ կ'անցնի Հալէպի Մխիթարեան վարժարանը, Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանի տեսչութեան օրով (1946 - 1956): Այնուհետեւ զինք կը գտնենք Միացեալ - Նահանգներ, որպէս հոգեւոր հովիւ Փաթերսընի, ի Նիւ - Ճըրզի (1956 - 1960): Գերապայծառ Եկսարք Աստուածնի խնդրանքով, Ամերիկայէն կ'անցնի Փարիզ, ուր մեծ նուիրումով եւ գնահատելի զոհողութիւններով կը ծաղկեցնէ ու կը չէնցնէ հայ կաթոլիկէ ժողովրդապետութիւնը եւ անոր Ս. Խաչ եկեղեցին:

1972 - 1973-ին զինք կը գտնենք Ս. Ղազար՝ որպէս գործակալ վանքին: Ապա տարի մը կը պաշտօնավարէ Գահիրէ՝ իբր փոխ - ժողովրդապետ: Այնուհետեւ կ'անցնի Պէյրութ (1974 - 1976), զարձեալ Հալէպ (1976 - 1977), եւ հուսկ՝ Պէյրութ, ուր կը մնայ մինչեւ մահը, որ տեղի կ'ունենայ կարճատեւ հիւանդութենէ մը եաք, Թոքերու ծանր բորբոքումի հետեւանքով, Սեպտեմբեր 5-ին, զօրացած Ս. եկեղեցւոյ խորհուրդներով եւ հոգեկից Հայրերու ջերմ աղօթքներով. Թաղումը կը կատարուի, հեռաձայնով ստացած լուրերու համաձայն, Պէյրութի Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Հ. Աբրահամ վրդ. խոհակեաց հոգեղութիւններով ձեռնհասօրէն վանքի կալուածներուն պաշտպան ու պահապան կանգնեցաւ, լիբանանեան ներքին պատերազմներու ծանր օրերուն. փիզիքապէս ալ հիւծեցաւ, որուն հետեւանքով տկար մարմինը չկրցաւ տոկալ անակնկալ հարուածին:

Իր պայծառ օրինակը, նուիրումը, չարքաշ ու անճնուէր կենցաղը, խանդավառ կոչումներու աղբիւր թող դառնայ՝ Մխիթարեան նոր սերունդներու սրտին մէջ:

Բոլոր հովուական ու մատակարարական ղրաղանքներուն առընթեր, Հ. Աբրահամ վրդ. ժամանակ գտած է նաեւ բանասիրական, պատմագիտական ու լեզուաբանական ուսումնասիրութիւններով ի հանդէս գալու:

Հմուտ էր արաբերէնի եւ այլ արեւելեան լեզուներու- սահուն կը խօսէր ու կը դրէր բազմաթիւ եւրոպական լեզուներ:

Ուսումնասիրած է Պելլատ - Հորի եւ Եպուպի արար պատմագիրները, եւ տոնոյմէ տուած է թարգմանութիւններ՝ Հայոց պատմութեան վերաբերող հարցերու (Բազմավէպ 1953 - 1958). քննարկած է լեզուներու դիպաբանական եւ բնագրական արմատները, պատրաստած է հայերէն արմատական բառարանի ուսումնասիրութիւններ, արմատ բառերու քննական համեմատութիւններ՝ օտար հին ու նոր լեզուներու հետ (Բազմավէպ 1960, Հայ Ընտանիք 1982, եւայլն...):

Ունի եղբայրներ եւ ազգականներ՝ Մխայեալ - Նահանգներու մէջ եւ մինչեւ հեռաւոր Չիլի. իր կրտսեր եղբայրն ալ՝ Հ. Սրապէն վրդ. Ադամեան, անդամ է Մխիթարեան Միաբանութեան ու կը պաշտօնավարէ Տէր - Զօրի մէջ, իբրեւ հոգեւոր հովիւ:

Խորին ցաւակցութիւններ բոլորին: Ազօթք, խունկ եւ արցունքներ ունինք, սիրելի Հ. Աբրահամ, քու հեռաւոր դերեզմանդ վրայ, ուր ուխտ պիտի դանք՝ խոնարհելու քու անխոնջ գործունէութեանդ եւ անսեթեւեթ նուիրումիդ յիշատակին:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ՏԷՐ - ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի օր, առաջին խաղացողը եղած է Գարպով, բայց Գասպարով դիւրին փրկած է իր կացութիւնը եւ 36-րդ հարուածին առաջարկած հաւասար (ձիւլ) արդիւնք: Ճակտրդ խաղը տեղի կ'ունենար Զորեքշաբթի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 26 / ՍԵՊՏ. 5)

ՔԱՂԱՔԻՆ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Երեւանէն մօտ 100 քմ. հեռաւորութեան վրայ, Գեղամայ լեռնաշղթային արեւելեան լանջին փռուած է Կամօ (Նոր Բայազէտ) նախկին գաւառական քաղաքը որ 1830-ին հիմնուած է Արեւմտեան Հայաստանի Բայազէտ քաղաքէն գաղթած Հայերու կողմէ:

Անոր պատմութեան, անցեալին ու ներկայ կեանքին այցելուն կրնայ ծանօթանալ քաղաքին հայրենակիտական թանգարանին մէջ: Վերջին երկու տարուան ընթացքին թանգարանը հարստացած է մօտ 800 ցուցանմոյշներով, որոնց մեծ մասը նուէրներ են:

Վեց սրահներու մէջ ներկայացուած են **աւելի քան** 5000 ցուցանմոյշներ. անոնք այցելուներու կը պատմեն Սեւանի աւազանին պրոնզէ շրջանին, ուրարտական, պատմական շրջանի եւ միջնադարեան մշակոյթի, հոգ ապրած մարդոց անցեալի կենցաղի, սովորութիւններու, այսօրուան նուաճումներուն մասին: Շրջանի բնակչութիւնը եղած է անասնապահ ու մշակ. հոն՝ 19-րդ դարու վերջաւորութեան բացուած է գպրոց որ Սեւանի աւազանի Ա. գպրոցն է եղած եւ յետագային կոչուած՝ Մ. Մաշտոց: 1890-ին հիմնուած է Ա. տպարանը:

Այսօրուան Կամօն արդիւնաբերական զարգացած շրջան է. հոն կը գործեն ութ գպրոցներ, երաժշտանոց, գրադարաններ, թատրոն:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԸ

Երբորդը փարիզեան շրջանի ամէնօրեայ հայ դպրոցներուն:

Եթէ հարուստ անցեալ մը չունի, հեղինակաւոր դաստիարակներու փայտնդ մը, տարիներու հունձք մը, սակայն չի նշանակեր որ ապագայ չունի:

Ս. Մեսրոպ կրթարանի ծրագրումը, չինութիւնը եւ հուսկ բացումը եղաւ շրջնորհիւ բարեկամներու ձեռներէցութեան, կազմակերպական ոգիին, նուիրումին, աշխատանքին եւ մանաւանդ հաւատքին եւ յարատեւութեան:

Ձեռնարկը համեստ կրնայ թուիլ իր կառոյցին մէջ, քանի կը սահմանուի միայն մանկապարտէզի մը, բայց յոյժ կարեւոր է իր նպատակներուն մէջ, որովհետեւ մանկամարտը, մանկապարտէզը առաջին պատուանդանն է հայեցի դաստիարակութեան եւ ենթահողը ապագայ ազգային ծիլերու նախաքայլերուն: Այստեղ է որ հայ մանուկին չրթներուն վրայ կը սկսի ծաղկիլ մեր մեծասքանչը, թէեւ թոթով բայց եւ այնպէս զգեցկազոյն վկայութիւնը ազգային դիմագիծի ու նկարագրի մը պատրաստութեան համար:

Շէնքը կառուցուած երկու յարկերու վրայ կիպ է Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ: Աշխատանքները երկու տարի տեւեցին 1976-էն 1978: Հոս, հարկ չկայ յիշել անունները այն քանի մը անձնուէր անձերուն, որոնք ջանք չխնայեցին գլուխ հանելու համար չինութեան ձեռնարկը:

Ս. Մեսրոպ կրթարանը բացուեցաւ 1979 Յունուար 4-ին, երկու աշակերտով եւ այս Ա. տարեշրջանը վերջացուց 12 աշակերտով:

Կրթարանին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ հանդիսաւոր կերպով, 1979 Յունիս 2-ին, ձեռամբ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.-ի եւ ներկայութեամբ Ալֆորվիլի քաղաքապետ՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի:

×

Վերամուտը տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 10-ին: Արձանագրուողներու թիւն է՝ եօթանասունեւերկու, երկուքուկէսէն վեց տարեկան, բաժնուած երեք դասարաններու: Ա. տարին, այսինքն ամենափոքրիկներուն ամէն ինչ կը տրուի հայերէնով, առաւելաբար խաղ, երգ եւ պատմական կամ առանձին զբաղումներ: Բ. տարին, ֆրանսահայ աշակերթեան (հարիւրէն եօթանասունը) համար դասաւանդութիւնները կը չարունակուին միշտ հայերէնով, իսկ այլ երկիրներէ (յատկապէս Թուրքիա, Լիբանան) եկող աշակերտներուն առաւօտը կը տրուի ֆրանսերէն: Գ. տարին, բոլոր աշակերտներուն համար, առաւօտ՝ ֆրանսերէն եւ կէսօրէն վերջ՝ հայերէն: Գ. տարին կ'ընդունի նաեւ դպրոցական վկայականներ, որոնք կը պատրաստեն զանոնք հետագայ տարիներուն ստանալու համար ուսումնական աւարտական վկայականը (հայերէն եւ ֆրանսերէն), գործածական բառերու ծանօթացման, խօսակցութեան եւ ընթերցանութեան փորձեր: Երեք ուսուցչուհիներ, մէկը Ֆրանսուհի, կը պաշտօնավարեն: Մանկապարտէզը բաց է երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ: Առաւօտ 8էն 9 և երեկոյեան 4·30էն 6, հաստատուած է «կարտըրի»ի դրութիւն մը, ծնողքներուն ընծայելով լայն դիւրութիւններ իրենց զաւակները առնելու եւ բերելու համար: Բոլոր աշակերտներուն կը տրուի կէսօրուան ճաշը: Դպրոցը բոլորովին ձրի է: Ծնողքները երկու ամիսը անգամ մը, «Ֆոիերաթիւ»ի ձեւին տակ կուտան անդամավճար մը, դումարը ձգուած է իրենց ազատ դնահատումին: Ընդհանրապէս, միջին հաշուով քանըեւհինգ Ֆր.ի կը բարձրանայ: Ս. Մեսրոպ կրթարանի տարեկան նախահաշիւն է չուրջ երեք հարիւր հիսուն հազար Ֆր., որը կը գոյանայ նուիրատուութիւններով, նպաստներով՝ Հ. Բ. Ը. Մ. քսան հազար Ֆր., Ազքատախնամ տասը հազար Ֆր., Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն հազարհինգ հարիւր տոլար, Ալֆորվիլի քաղաքապետութիւն չորս հազար Ֆր., եւ ձեռնարկներէն եկած հասոյթներով, մանաւանդ տարեկան ճաշ - պարահանդէսը որ տեղի կ'ունենայ ընդհանրապէս Նոյեմբերին: Պէտք է ըսել որ Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգատարութիւնը կը բերէ իր նիւթական մասնակցութիւնը, մանաւորապէս իր հաշուոյն առնելով էլեկտրականութեան, հեռաձայնի, զանազան տուրքերու ծախքերը: Կրթարանին մատակարար մարմինը ունի ծրագիրներ: Օգտուելով եկեղեցւոյ կից հողի մը գնումէն, կը նախատեսուի դպրոցին ընդարձակումը եւ արդէն աշխատանքներու սկիզբը նախատեսուած է յառաջիկայ Հոկտեմբեր - Նոյեմբերին:

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի գործունէութեանց մէջ կան նաեւ չարաթօրեայ հայերէնի դասընթացքները: Տեղի կ'ունենան Շորեքշաբթի օրերը: Կը հետեւին չուրջ հարիւր աշակերտներ, վեցէն տասը տարեկան, բաժնուած հինգ դասարաններու. երկու դասարան կը բանին առաւօտուն, իսկ երեք դասարան կէսօրէ վերջ: Շարթուան այլ օրերը, երեկոյեան, կան նաեւ դասընթացքներ լիակ յաճախող աշակերտներուն համար: Հետեւողներուն թիւն է՝ չուրջ քառասուն: Կը պաշտօնավարեն չարաթօրեայ հայերէնի դասընթացքներուն երեք ուսուցչուհիներ:

Մանկապարտէզը եւ հայերէնի չարաթօրեայ դասընթացքները կը ղեկավարէ եւ կը մատակարարէ յատուկ յանձնախումբ մը, իր գլուխն ունենալով բժիշկ՝ Սերժ Սիմոնեան, որուն ջանքերուն, նուիրումին եւ զոհողութեանց արդիւնքն է մասամբ այսօրուան յուսադրիչ պատկերը: Յանձնախումբը ունի հետեւեալ կազմը՝ նախագահ՝ բժ. Սերժ Սիմոնեան, քարտուղարուհի՝ Նայիմի Յովակիմեան, մանկավարժական պատասխանատու՝ բժ. Մոմճեան, մանկապարտէզի յատուկ պատասխանատուներ՝ Տիկիններ՝ Սիմոնեան և Ուզունեան, չարաթօրեայ դասընթացքներու պատասխանատու՝ Զարուհի Քէշիշեան, այլ անդամներ՝ Արմէն Ուզունեան, Մատըլէն Թիւթիւնճեան, բժ. Յարութիւնեան, Նազարեան, Մարիամ Գարագեհան, Լօրիս Անդրէասեան, Հանրի Կազերեան:

×

Այս տարի, 6-րդ վերամուտն է: Վերի տողերուն մէջ ըսինք որ կրթարանը կը պարզէ յուսադրիչ պատկեր մը, առաւելաբար հիմնուելով թիւերուն վրայ, քանի բացումին ունէը երկու աշակերտ, տպա՝ 1979-ի Սեպտեմբերին քսաներկու, 1980-ի Սեպտեմբերին քսան, 1981-ին քառասունեւվեց, եւ տակէ յետոյ եօթանասունեւերկու, մերժելով իսկ թեկնածուներ:

Յանձնախումբի նախագահը՝ Սերժ Սիմոնեան ցաւ կը յայտնէ որ Ալֆորվիլի հայութիւնը ինք չի ստանձներ կրթարանի լրիւ պիւտճէն, այլ միայն կը մասնակցի մէկ երրորդով:

Արդարեւ, Ս. Մեսրոպ կրթարանի յաջողութիւնը կապուած է զլխաւորարար Ալֆորվիլի Հայութեան ցուցաբերած հետաքրքրութեան եւ մասնակցութեան հետ: Ալֆորվիլցին ինքզինքը կապուած պէտք է զգայ գործին ուղղակի մասնակցելով կրթարանի տեսչական, մատակարարական, կրթական պատասխանատուութիւններուն, ինչպէս ըրաւ կառուցման աշխատանքներուն որոնք պատակուեցան յաջողութեամբ: Վերոյիշեալ յանձնախումբը պէտք է ցոլացնէ պատկերը զաղութին, ըլլալով ազատ արտայայտութիւնը ժողովուրդի կամքին եւ կապուի ձեռնարկին հաւատքով, համոզումով եւ նուիրումով:

Այս ամէնօրեայ մանկապարտէզը, իր հայեցի դաստիարակութեամբ, պէտք չէ ինքնանպատակ ըլլայ: Բարեբախտութիւնը ունինք, Փարիզի մէջ, հաշուելու երկու հայ վարժարաններ: Անհրաժեշտ է որ հոն սկսած դաստիարակութիւնը զանկ իր չարունակութիւնը կամ Սամուէլ - Մուրատեան կամ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններուն մէջ:

Այս տարի, դպրոցական վերամուտի առթիւ ներկայացուցինք վարիզեան շրջանի երեք ամէնօրեայ դպրոցները: Որպէս եզրակացութիւն կ'առնենք Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի խօսքերը արտասանուած Ալֆորվիլ, Ս. Մեսրոպ կրթարանի բացման արարողութեան՝ «Կը մաղթեմ որ այսօրուան կրթարանի օրինակը տարածուի Ֆրանսայի բոլոր շրջաններուն մէջ, եւ ամէն կողմ բացուին ու ծաղկին հայկական դպրոցները: Խօսս կ'ուղղեմ ամբողջ ֆրանսահայութեան, որպէսզի ձեռք ծեռքի տուած լծուի դպրոցաշինութեան գործին, մէկդի դնելով երկրորդական միւս բոլոր հարցերը, եւ այս ա՛յն համոզումով որ ժողովուրդ մը պահուղը հաւատին է ու լեզուն»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՄԵՐ ԿԱՅԱՆԸ

○

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանը մօտ չիսան տարիէ աւելի է որ կը գործէ խաչուհիներու ժրաջան, անսակարկ աշխատանքով. իսկ գալով նիւթականին, ան ալ կը հայթայթուի մեր ժողովուրդին սրտաբուխ նուէրներով:

Աստուածածնայ տօնին առթիւ Հայոց աւանդութիւնը յարգելով խաղողօրհնէքի արարողութիւնը կատարելու հրաւիրուած էր Զատիկ աբեղայ: Այդ օրը թէեւ օդը ամպոտ ու մռայլ էր, սակայն կայանի երախաները խանդավառ կ'երթեւեկէին կանանչատէտ դաշտերուն վրայ, ոմանք կը սերտէին գեղարուեստական բաժինին իրենց դերերը:

Կայանի ամբողջ պաշտօնէութիւնը, խաչուհիներ ու տղաքը կը դիմաւորէին հիւրերը, ծնողքները: Խաղողը բազմաթիւ կողովներով զետեղուած էր դիւանը չէնքին առջեւ, ուր կը կատարուէր նաեւ գեղարուեստական հանդիսութիւնը:

Զատիկ աբեղայ խաղողի օրհնութիւնը կատարելէ ետք կը չնորհաւորէր կապոյտ Խաչը եւ ծնողքները, յորդորելով պահել պապենական աւանդութիւնները ու մանաւանդ հայկ. ոգին:

Ապա խօսք կ'առնէր տնօրէնուհին՝ Տիկին Սեդա Թորոսեան, որ կը չեշտէր. «Այսօր եկած էք մեր կայանը, որ աւանդութիւն դարձած է այլեւս: Մեր տղաքը եկած են զանազան երկիրներէ կարճ ժամանակով, բայց մեծ խանդավառութեամբ պատրաստած են գեղարուեստական բաժինը, նաեւ ձեռային կամ գրաւոր աշխատութիւններ: Հպարտ են իրենց խմբագրած փոքր թերթով, զոր կը տեսնէք քիչ ետք:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը երբէք չի դադրած ազգօգուտ իր գործունէութենէն. կամքով ու հաւատքով կը չարունակէ իրագործել իր ծրագիրները: Պէտք է խոստովանինք թէ կայանը ամէն կերպով կատարեալ չէ. մենք կ'ընդունինք նաեւ քննադատութիւններ: Դիւրին չէ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ տղաք դաստիարակել, սակայն ջանք չենք խնայեր: Օդոփոխութեան ունեցանք 88 տղաք եւ 8 պատասխանատու հսկիչներ:»:

Ընկերուհի Սեդա Թորոսեան վերջացնելէ առաջ յանուն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին յատկապէս չնորհակալութիւն յայտնեց այն բոլոր ընկերներուն, որոնք Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն փոխն ի փոխ գալով երաշխաւորեցին կայանի ապահովութիւնը: Ան չնորհակալ եղաւ նաեւ բոլոր անոնց որոնք սիրայօժար օգնած էին, - օգտակար հանդիսացած, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Կայանը կը կարօտէր հսկայական փո-

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին յով չերթայ ևէ՝ Մարգարէն լեռան յով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ֆաբերայութեան սկսար ատա, հոս ինչ գործ ունի ալաֆրանկան. վարձով ձի էք ուզեր, հիմա թէ՛ վարձս տուէք, թէ ձիերս: Արդէն ատ Ժորժ է ինչ փորձանք է՝ խարպախին մէկը կ'երեւայ:

- Լոժիէը չի մոռնար:

- Ես ձիուս պոչն ալ անոր ցոյց չէի տար, սակայն...

- Մի բարկանար եւ լոժիէի սահմանէն դուրս մի՛ ելլար:

- Լոժիէը ո՞վ է. ձիերուս դրամը ես տուած եմ, լոժիէ կը լսե՞մ, լոժիէը զաւակներուս հաց կուտա՞յ:

- Դուն չես հասկնար, ... նսեմ տէ ըսեմ ... ծօ՛, Թորոս, պարոնին սիկարա մը բեր:

- Ես պարոն չեմ, ատա, մեզի քեռի կ'ըսեն:

- Քեռիին սիկարա մը բեր:

- Նարկիլէ կը քաշեմ, ատա:

- Քեռիին նարկիլէ մը բերէք ... քեռի, դուն չատ կը բարկանաս եւ քաղաքակըրթութեան ոգուն հիմնովին հակառակ կը գործես, կը չափ որ...

- Բաց խօսէ, քեռի, բաց, մենք կոչտ մարդիկ ենք, առանկ վրան դոց խօսքերէ բան չենք հասկնար:

- Հրամմեցէք նարկիլէն:

- Բեր թոռունս, կը՛լ ... կը՛լ ... կը՛լ ... էհօ՛, էհօ՛ ... էհօ՛ ... քիչ մը պաղ առած եմ ատ...

- Կը չափ որ...

- Էհօ՛, էհօ՛, էհօ՛, կը՛լ կը՛լ կը՛լ էհօ՛, էհօ՛, էհօ՛, ականջս քեզի է, լսէ, էսիօ՛, էհօ՛ ... կը՛լ կը՛լ կը՛լ:

- Կը չափ որ ...

- Էհօ՛, էհօ՛, կը՛լ կը՛լ կը՛լ...

- Կը չա...

- Էհօ՛, էհօ՛, էհօ՛...

- Կը չափ որ ...

- Էհօ՛, էհօ՛, էհօ, կը չուխ որ... կը՛լ կը՛լ կը՛լ ...

- Որ դիմացինդ չէք ճանչնար:

- Կը ճանչնանք ատա, կը ճանչնանք, էհօ՛, էհօ՛, մենք հում մարդ չենք, ես քենէ չատ դրամ առած եմ, սակայն այդ Ժորժը...

- Ժորժը փեսաս է, ալաֆրանկան ալ չատ լաւ գիտէ, գաղիերէն ալ գիտէ, լոժիէեն կը հասկնայ, տոպեայի սկզբունքը դոց գիտէ, տոպլայի սկզբունքին ծանօթ մէկը կ'ելլայ տէ քու ձիերդ կ'ուտէ՞:

- Ձուտեր, բայց կը ծախէ, ազբարս...

- Ալաֆրանկայի օրէնքները գիտցող մէկը կ'ելլայ տէ ուրիշին ձին ծախէ՞:

- Է, ձին թեւը անցուցած չուկան պիտի չի պալտցունէ որ ալաֆրանկայէն ամբէնայ, կամ որպէս զարդ, դարակին վրայ պիտի դնէ ա ... հաճի պապա...

- Բերանդ ժողվէ. հաճի պապա՞ն ով է:

- Մի բարկանար, Թանկապինս, հաճի պապան դէշ խօսք չէ, չի հաւնեցար ինծի տուր:

- Ինծի մոնսինիոյ Նիկողիմոս կ'ըսեն:

- Կը ներես, մուշու, չէի գիտեր, էհօ՛, էհօ՛, էհօ՛, է մուշու Նիկողիմոս, մեր ձիերուն խնդիրը ո՞վ պիտի լուծէ:

- Անգամ մը հարցունեմ միւսիու Ժորժին ... վաղը առաւու եկուր:

- Մենք գործի մարդ ենք, վաղը չեմ կրնար գալ, դուք հրամմեցէք մեր սխտորը, հոն կը խօսինք, մէկ մ'ալ լեզի սուրճերնիս կը խմեմ:

- Ախո՞ռ գամ...

- Կ'ուզես նէ թուլումպաճիներուն դովուչը եկուր:

- Ղովո՞ւչը գամ...

- Հապա ո՞ւր կ'ուզես գալ:

- Ճանըմ ինչո՞ւ կը պռոատս:

- Ինչու պիտի չի պռոամ: Դրամ չունիք նէ ձի մի նստիք. եզան սայլ նստացէք, եզան սայլ:

- Կամաց խօսէ, քեռի:

- Ինչպէս կամաց խօսիմ, սխտոռ չես ուզեր գալ, ղովուչ չես գար, անզգիացիս բուն պալա՞տը կանչեմ քեզի:

- Ալաֆրանկայի մէջ պռոալը մեծ ամօթ է:

- Ալաֆրանկա ըսածդ արա՞գ կը վազէ թէ կամաց. ես ալաֆրանկա մալաֆրանկա չեմ գիտեր, դրամս կ'ուզեմ:

×

- Միւսիոյ Ժորժ, անցեալները երկու ձի բերեր տէ ձեր տամային հետը զրօսանքի գացեր էիք:

- Այո՛, գացինք:

(Շար. 21)

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՒՄ

ՍԵՒԱԿԵԱՆ ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐ

Զարենց Թանգարանին մէջ բացուած է «Սեւակեան մասունքներու» ցուցահանդէսը, ուր կը ներկայացուի մարդ, քաղաքացի, բանաստեղծ Պ. Սեւակը: Անոր գործերու երեւանեան հրատարակութիւններէն զատ հոն ցուցադրուած են նաեւ Մոսկուա, Փարիզ, Պէյրութ, Թեհրան, Փրակա, Պուտափէշտ լոյս տեսած իր հատորները:

Առանձին բաժին յատկացուած է Սայեաթ Նովա - Սեւակ, Կոմիտաս - Սեւակ յարաբերութիւններուն, ուր ցուցադրուած են բազմաթիւ նիւթեր:

Հարուստ են «Սեւակ երաժշտութեան եւ շարժանկարի մէջ», «տրամաթիկական թատրոնին եւ օփերային մէջ» բաժինները:

Հարազատներէն եւ մտերիմներէն ձեռք ձգուած են Սեւակի գործածած անձնական պոյքերը, զրասեղանը. այցելուները հոն կը դիտեն զանազան նկարիչ ու քանդակագործներու կողմէ ստեղծուած Սեւակի դիմանկարները, դիմաքանդակները, վարպետութիւնները եւայլն:

Տպաւորիչ եղած են տակաւին ցուցասրբահին մէջ տեւականօրէն հնչող Պ. Սեւակի ձայնը եւ իր բանաստեղծութիւններու վրայ յօրինուած երգերը:

×

ՆՈՐ ՍՐԱՀՆԵՐ

Վերջերս Երեւանի Աւան եւ Էրեբունի շրջաններուն մէջ բացուած են «Նոր Աւան» եւ «Ուրարտու» շարժանկարի սրահները:

Տարուան սկիզբն ալ էջմիածնի մէջ բացուած էր 300 տեղնոց շարժանկարի սրահ մը:

Նախատեսուած է նաեւ 1000 տեղնոց շարժանկարի մանկական սրահի մը կառուցումը, Երեւանի պլիսաւոր պողոտային վրայ:

×

ՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԵՐԻԶՆԵՐ

Հայաստանի տնտեսական ու բնակերային զարգացման ծրագրով նախատեսուած է մինչեւ ընթացիկ տասնամեակի վերջը բոլոր գիւղերը օժտել արդիական ճամբարներով, կանոնաւոր երթեւեկ հաստատել անոնց միջեւ եւ կառուցիններով այդ բնակավայրերը միացնել քաղաքներու, արդիւնաբերական կեդրոններու: Միայն վերջին երեք տարուան ընթացքին կառուցուած են 340 քմ. ամուր ծածկով գիւղական ճամբարներ, իսկ անոնց բնդհանուր երկարութիւնը ներկայիս աւելի քան 4000 քմ. է:

Հայաստան որ ծովու մակերեսէն մէջին հաշուով 1800 մ. բարձրութիւն ունի եւ ուր յաճախակի կը յայտնուին լեռնային երկրաբանական բարդութիւններ, ճամբու չինարարութիւնը յատուկ դժուարութիւն կը ներկայացնէ: Շինարարները հարկադրուած կ'ըլլան ժայռափորման ծանր աշխատանք կատարելու, կամուրջներ կառուցանելու եւայլն, սակայն թեքնիք կարելիութիւններու եւ պետական յատկացումներու չնորհիւ ծրագիրները կ'իրագործուին, քանի որ այսօրուան գիւղին - որ արագօրէն կը փոխէ իր դիմագիծը - անհրաժեշտ են կատարեալ ճամբաներ:

×

ԱՍՏՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄ

Անջրպետային թռիչքներու դարաշրջանը աստղագիտութեան առջեւ հետաքրքրական եւ որ հորիզոններ բացած է: Այսօր կարելի է այրենաւերու միջոցաւ մթնոլորտէն դուրս հանել հեռադիտակներ ու տեսնել այսպէսով երկնային մարմիններու երկրէն անտեսանելի ճառագայթները: Այս կարելիութենէն օգտուած են հայ աստղաբնագէտներ ալ, «Օրիոն 1» եւ «Օրիոն 2» հեռադիտակներով անոնք կրցան կազմել մօտ հազար աստղի անդրմանիչակագրային ճառագայթներու քարտէսը: Այս գործին յաջողութեանը մէջ մեծ դեր ունեցաւ նաեւ հայ գիտնական ու մանագէտներու գործօն մասնակցութեամբ չինուած մեծագոյն հեռադիտակը: Աստղային համակարգերու կազմութիւնը բացատրուեցաւ այս համակարգերու կորիզներուն գործունէութեան երեւոյթով զոր յայտնաբերեց Վիկտոր Համբարձումեան:

-ԿՈՉ-

ԵՈՋԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Յարգելի Հայրենակիցներ,

Ուրախ ենք յայտնելու թէ Եոզկատի եւ Շրջակայից Հայրենակցական Միութիւնը վերատին ձեռնարկած է մեր ծննդավայրի պատմագիրքի աշխատանքներուն, որոնք այժմ թափով յառաջ կը տարուին:

Ծրագրած ենք այդ պատմագիրքին մէջ զետեղել որքան կարելի է լիակատար ցուցակը, մանրամասն ծանօթութիւններով, այն բոլոր հայրենակիցներուն, ողջ կամ հանդուցեալ, որոնք կ'ապրին կամ ապրած են Լիբանանի ու Հայաստանի մէջ եւ ի սփիւռս աշխարհի:

Մեր աշխատանքը դիւրացնելու մտահոգութեամբ, կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն որ բարի ըլլան ամբողջացնել հետեւեալ հարցարանը՝ յատակ պատասխաններով:

1.- Անուն եւ մականուն
2.- Ծննդեան թուական եւ վայր
3.- Հօր անուն եւ ծննդավայր
4.- Մօր անուն, մականուն և ծննդավայր
5.- Ամարձիկ, զրադում կամ մասնագիտութիւն
6.- Ուսումնական աստիճան կամ մակարդակ
7.- Ենթական ունեցա՞ծ է հոգեւոր, ազգային, հասարակական կամ կրթական գործունէութիւն - պատասխանել ամփոփ կերպով
8.- Եթէ ենթական ամուսնացած է, յայտնել կնոջ անունն ու հօր եւ մօր անուններն ու մականունները
9.- Ենթակային այժմու հասցէն. կցել փոքրածաւալ լուսանկար մը՝ նախընտրաբար սեւ - ճերմակ
10.- Եթէ ենթական ունի անչափահաս զաւակներ, գրել անոնց անունները՝ ծննդեան կարգով
11.- Եթէ զաւակները մեծահասակ են եւ կազմած են առանձին ընտանիքներ, անոնցմէ իւրաքանչիւրին համար պատրաստել հարցարան:

Թանկագին Հայրենակիցներ,

Ձերմօրէն կը խնդրենք Ձեզմէ, որ փութով ընդառաջէք մեր այս ցանկութեան, վստահ ըլլալով որ այդպէսով դուք Ձեր անփոխարինելի մասնակցութիւնը բերած պիտի ըլլաք մեր սիրելի ու անմոռանալի ծննդավայրին նուիրուած պատմագիրքի աշխատանքներուն:

Ձեր պատասխանները պէտք է մեզի հասցնել առաւելագոյնը մինչեւ 1984 թուականի Նոյեմբերի վախճանը, որովհետեւ կը ծրագրենք մեր պատմագիրքը լոյս ընծայել Մեծ Եղեռնի Եօթանասունամեակին՝ 1985ի Ապրիլ ամիսէն առաջ:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ եւ հայրենակցական ջերմ բարեւներով՝

ԵՈՋԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութ, Մայիս 25, 1984

Հաճեցէք ձեր հարցարանները հետեւեալ հասցէին ուղղարկել.

Aram B. AJEMIAN
1125 NORTH OGDEN DRIVE
LOS - ANGELES. CALIF. 90046
(U. S. A.)

ծխախոտներու եւ նորոգութիւններու, որոնց մասին կը մտածուէր տարիներէ ի վեր: Վերջապէս պատրաստ են ծրագիրն ու յատկագիծը. նորոգութիւնը պիտի տեւէ երեք տարի եւ պիտի արժէ մօտաւորապէս երեք միլիոն ֆ.:

Կայանի չինութեան յանձնախումբին կողմէ Հրայր Թորոսեան տուաւ պէտք եղած տեղեկութիւնները, սրտաբուխ նրբութիւններով զոյացաւ 11 հազար ֆրանք եւ 100 տոլարի գումար մը:

Կապոյտ Աչքի Փարիզի մասնաճիւղէն Գիւներուն Գայեանէ Գարոյեան կոչ ըրաւ հայերէն լեզուի կարեւորութեան ընտանիքին ներս, յիշեցնելով թէ ամէն մէկս պէտք է դիտակից ըլլանք մեր զաւակները սորվեցնելու մեր մեծագանձ լեզուն՝ հայերէնը: Ան խօսք ուղղելով ծնողներուն՝ ըսաւ. «Մի՛ կարծէք թէ միայն մը կայան ղրկելով ձեր զաւակները, ազգային պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլանք. ո՛չ, հազար անգամ ոչ:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Աչքը կամ որեւէ այլ. վարժարան չեն կրնար հրաշքներ գործել. դո՛ւք ծնողքներ, միայն դուք պատասխանատուն՝ ձեր զաւակներուն հայերէն լեզուէն խզուելուն: Ծնողքն է հիմը դնողը. կայաններ, վարժարանը միայն ա՛յն տաւնն կրնան ազգապահպանման նպատակը իրագործել: Փարիզէն ալ նկատել ուր որ Կապոյտ Աչքի մասնաճիւղ կայ, կայ նաեւ հայերէնի դասընթացքներ. մի՛ վարանիք փոքր տարիքէն ձեր զաւակները ղրկելու վերոյիշեալ դասընթացքները, վարժարանները, ուր որ կայ նաեւ հայերէնի դասաւանդութիւն: Չմոռնանք որ անոնք պիտի դարբնուին հայերէնով, դիրով, մշակոյթով ու մեր վսեմաշուք պատմութեամբ»:

Ցետոյ գեղարուեստական բաժինը սկսաւ երգչախումբի «Զայն տուր ով ֆէտայով. ճոխ էր յայտագիրը, սակայն կարելի չէ բոլորը յիշել իրենց անունով. ներկաները տեսան, լսեցին եւ մեր տզաքը անվերջանալի ծափեր խլեցին:

Ներկայացուեցաւ Յովհաննէս Թումանեանի երկու արարով Բարեկենդանը: Թոքրիկ մը զաշնակով նուագեց Կոմիտասի կռունկը, որուն հետեւեցան արտասանութիւններ:

Պատանի մը արտասանեց Ֆրանսերէն իր երկու լինքնապիը ոտանաւորները:

Պարախումբը յաջորդաբար ներկայացուց հայկ. պարերը, որոնք պատրաստած էին Աննա Պուտաղեանի կողմէ որ յաջտաբար ընդունած էր կայան գալ միայն 15 օրուան համար, որպէս պատրաստ:

Կայանը յաճախ կ'ունենայ անակնկալ այցելուներ, որոնք կուգան տեսնելու մեր հաստատ սերունդը, համախմբուած Փերանահայ Կապոյտ Աչքի երդիքին տակ: Պարսկաստանէն ունեցանք որպէս այցելու Թարեկին Վրդ. Պէքճեանը, Փրնեւէն՝ Հիպէն Վրդ. Այդազեանը, Վենետիկէն՝ Տ. Վրթանէս Ուլուհոճեանը:

Ամէն իրիկուն ընթրիքէն եւք տզաքը իրենց պատասխանատու հսկիչներով պատրաստած կ'ըլլային զանազան նիւթերով խաղեր, պատմական զրոյցներ, ժողովրդական թաւշկինակ մը»:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՏՔ

Ցաւով կը հաղորդենք Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Ալպէր Սալլէի մահուան լուրը, որ վախճանած է Փարիզի մէջ, 84 տարեկան հասակին:

Ան ծնած է Ֆրանսայի Ալպ լեռներուն մէջ գտնուող Պրիանսոն քաղաքը, 1900 թուականին: Ուսանած է Փարիզի Համալսարանին մէջ եւ ստացած է իրաւաբանի վկայական:

Ան ընտրուած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի պատգամաւոր 1936 թուականին եւ վերընտրուած է 1945, 1946, 1951, 1956, 1958, 1962, 1967, 1968, 1973 եւ 1978 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի նախագահ 1947 - 1948 եւ 1949 - 1951 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի փոխնախագահ 1946 - 1947, 1948 - 1949 եւ 1951 - 1955 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի քարտուղար 1945 - 1946 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1955 - 1956 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1958 - 1959 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1959 - 1962 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1962 - 1967 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1967 - 1968 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1968 - 1973 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1973 - 1978 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1978 - 1981 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1981 - 1982 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1982 - 1983 թուականներուն:

Ան եղած է Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ատենապետ 1983 -

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

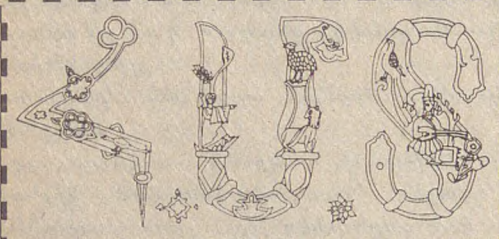
ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ
«ՅԱՌԱԶ»Ի ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան 250 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչէ Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ զպրոցին. - Տիկին Ազատն Բլթոյեան իր աղջկան Լէյնի ապաքինման առթիւ 100 Ֆ. իր թոռներուն ողջ առողջ արձակուրդէ վերադարձին առթիւ Տիկին Եղիսաբէթ Այանեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բալոյեան 200 Ֆ. փոխան ծաղիկի Տօնապետ Բալոյեանի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

ԲԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

սրահի

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 15, ժամը 17-ին ներկայութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւններու:

ԳԻՆԵԶՕՆ

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 100ամեակի
ոգեկոչումը

Փարիզի մէջ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 28ին
կեդրոնական Սաւուց Միութեան

նախաձեռնութեամբ

BIBLIOTHÈQUE DU CAUCASE
ABBAYE SAINT PIERRE DE SOLESMES F-72300 SABLÉ-SUR-SARTHE FRANCE

Ա Ղ Ո Ւ Ա Ն Ք

COLLOQUE sur l'HISTOIRE et la CULTURE de l'ALBANIE du CAUCASE

17 - 18 Septembre 1984

— Prof. G. CHARACHIDZÉ (Paris). - *Place et rôle de la religion albanienne dans le paganisme caucasien.* (?)

— Prof. R. HEWSEN (Glassboro State College). - *The Catholicossate of Albania : The Survival of a Princely Dynasty in Ecclesiastical Guise.* (présence confirmée).

— Prof. J.-P. MAHÉ (Paris). - *Les études de Barxudarean et de Émin sur les Albaniens du Caucase.* (?)

— Dr. B. OUTTIER (Solesmes). - *La grammaire oudi de* 1842 *en langue arménienne.* (aspect historique)

— S. N. MOURAVIEV (Moscou). - *La carte de l'Albanie du Caucase selon Ptolémée.* (cassette)

— Dr. J.-M. THIERRY (Etampes/Paris).- *Caractéristiques de l'architecture albanienne.* (cassette)

— Dr. N. THIERRY (Paris Sorbonne). - *Le culte de S. Nicolas attesté au M. Age en Azerbeïdjan* (cassette)

— Prof. M. van EZBROECK (Rome / Bruxelles / Paris). - *Le thème de l'écorchement chez Movses Dasxuranc'i et dans les Apocryphes.* (présence confirmée)

— A. ARZUMANIAN (Bakou). - *La lutte des peuples de Transcaucasie contre les conquérants romains.* (lecture)

— Prof. D. M. LANG (Londres). - *L'Albanie du Caucase d'après Kamilla Trever et le prof. C. Dowsett.* (présence confirmée)

— *Mot d'Ouverture* par G. DUMÉZIL. (lecture).

Les personnes désirant assister les 17 et 18 Septembre doivent prendre contact avec le Dr. B. Outtier : (43) 95 / 03 / 08.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

- ԽԱՉՎԵՐԱՑ -

Ս· ԳՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերաց Կ· մեծ վերացման Սուրբ Խաչի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳՊԱՏԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր - Անդաստան՝ ոչխանով:

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, ատն Կ Խաչի: Ցիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ ՎԲԴ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն հանօրէն ննջեցելոց:

×

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Երեկոյեան կը կատարուի մեծահանդէս Անդաստան:

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը՝ 10-ին:
Անդաստան ժամը՝ 17-ին:

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերացի ատենին առթիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՁԿՐ· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Բազմաճաշակ երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Երեկոյեան ժամը 15·30-ին տեղի պիտի ունենայ «Թափօր Անդաստան»:

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 11-ին Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն հանօրէն ննջեցելոց:

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Խաչվերացի եւ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան ու ուխտի տարեդարձի ուրախ առիթով, Շարվիէօ Ս· Նշան եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ դեկավարութեամբ Պ· Յակոբ Աբրահամեանի:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վ Ի Է Ն

Կապ· Խաչէ Վիէնի մասնաճիւղի հայկերէնի միօրեայ դասընթացքները կը բացուին Սեպտեմբեր 22-ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2-ին:

Rue Nicolas - Chorier

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դասընթեան միօրեայ զպրոցի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի բոլոր ծնողքները որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, առաւօտեան, Դասընթեան զպրոցը, 6 րիւ Թօլանո, Պուր լէ Վալանս: Կը խնդրուի յարգել ծնողքներէն յարգել արձանագրութեան Թուականը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռոմի Ս· Սահակ - Ս· Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ· Ը· Ը· Միութեան հոգ. վանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ զպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացուելու տեղի պիտի ունենայ Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12:

×

ՍԷՆ - ԹԱՆԹՈՒԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Սէն Թ'Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան հովանաւորած միօրեայ զպրոցը կը բացուի Զարեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, ուսուցչութեամբ՝ Պ· Խաչիկ Երմազեանի, եւ օգնական՝ Օր· Ազատուհի Մանուկեան:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 9·30 - 12:

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Շ Ա Հ Ա Ն Ա Հ Ն Ջ Ո Ւ Ր Ի

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	ԳԻՆ՝	70 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	,,	60 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	,,	60 ՖՐ.
et PARAGES D'EXIL	,,	75 ՖՐ.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « Ց Ա Ռ Ա Զ »
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր· 50

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Ցառագ»ի բաժանորդներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
14
VENDREDI
14 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 260 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 550 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

ՁԺ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.788 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.788

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՎԱ

1985-ի Պիւտճէին վաւերացուեցաւ Նախարարաց Խորհուրդին վերջին նիստին եւ ջնջուած կը դրուի, առաւելաբար, տուրքերու նուազումին վրայ։ 1985-ին Ֆրանսացիները 5% զեղչ մը պիտի վայելեն եկամուտի տուրքերուն վրայ, պիտի ջնջուի 3%-ի պարտադիր դանձումը ընկերային ապահովութեան համար, պիտի թեթեւցնայ արհեստի տուրքը (թաֆս փրոֆէսիոնել)։ Մուտքի այս պակասը պէտք է անցնի բանով մը փոխարինել։ Կը նախատեսուի նախ պետական ծախքերու խնայողութիւն եւ այլ մուտքեր ապահովել, ուղղակի տուրքերու տեղ՝ անուղղակի տուրքերը աւելցնելով։ Այլ խօսքով, Պետութիւնը մէկ ձեռքով տուածը միւս ձեռքով կ'առնէ, քանի որ պիտի աւելնան էական ապրանքներ, ծխախոտ եւ գինի ըմպելիներ (կը պտնուին հոգ ընելու տարի չկայ...)։ Բացէ ի բաց «ընտրանի» պիւտճէ մըն է, քանի որ գալ տարի նկատուի թուղթի տուրքին վրայ պիտի յայտնուի նոյնիսկ թէ ենթական ի՞նչ պիտի վճարէր եթէ այդ 5%-ի զեղչը չըլլար...։ Կը մնայ սպասել 1986-ին...։ Մինչ այդ ընդդիմութենէն զատ, համայնավարներն ալ շատ դժգոհ են այս պիւտճէէն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ միջեւ լարուածութիւնը կրկին շատ լարուած է, այս անգամ ալ Լէմնոս կղզիին պատճառով (477 ք.ա., 25 հազար բնակիչ), Տատանումէն բերանը։ Յունաստան «պղտիկ, անընդունելի եւ ծաւալապաշտ ձգտումները բացայայտող» որակած է Անգարայի կառավարութեան բանբերին մէկ յայտարարութիւնը, որ կ'ըսէր թէ իր երկիրը զիւանագիտական ղիմումներու պիտի ճեռնարկէ Յունաստանի ծրագրած ռազմափորձերուն դէմ Եգէականի մէջ, նեղառեալ Լէմնոսը։

Ռեկէն որեւէ զիջումի առջեւ չի կենար քանի կը մօտենայ ընտրութեան թուականը (նոյեմբեր)։ Այս անգամ ալ որոշեց 10 միլիոն թոն ցորեն ծախել Խորհ. Միութեան։ Այս ձեւով միաժամանակ ամերիկացի զիւղատնտեսները կ'ուրախացնէ եւ թէ մթնոլորտի մեղմացման «մարդը» Գըլայ, Ուաշինկթըն - Մոսկուա չմարտին մէջ։

ՁՈՒՄՊԼԱԹ ԵՒ ՊԷՐՐի չմանակցեցան համախմբման կառավարութեան Զորեքշաբթի օրուան նիստին։ Յայտարարած էին նախապէս ալ, որ ցորչափ ժողով մը չգումարուի դործադրութեան դնելու համար բարեփոխումները, որոնք հատատրապէս պիտի բաշխեն իշխանութիւնները մանդատականներու եւ քրիստոնեաներուն միջեւ, իրենք նախարարաց նիստին չեն մասնակցիր։

Զիլիի մէջ հակա - փինոչէ ցոյցերը կը շարունակուին։ Ճամբորդական կառամբ մը յարձակման ենթարկուած է առջի գիշեր նախկին նախագահ Այէնտէի կողմնակիցներուն կողմէ։ Սանթիակոյի մէջ ալ ցոյցերը չեն դադրած։

ԼՈՍ - ԱՆՃԼԷՍԻ Ոդիմպիականներուն կազմակերպիչ կոմիտէն 150 միլիոն տոլարի չհ ապահոված է...։

ՆՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ձկնկիթի (խավիար) արտադրութեան պետական հաստատութեան ընդհ. տնօրէնը պաշտօնազրկուած է, որովհետեւ աւելի քան 3 թոն ձկնկիթի արժէք ներկայացնող դրամ չորթած է։ Լիսերատուրնայա Կազետա, երկար յօդուածով մը կը պարզէ ձկնորսութեան նախարարութեան գործունէութիւնը եւ կը նշէ որ քննութիւն մը բացուած է այդ հարցին առընչութեամբ, որ 150 հազար տոլարի գործ է։

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՑՈՂ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՈՍՏՈՍ 26 / ՍԵՊՏ. 5)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վերամուտի այս շրջանին խօսելով մանկավարժական վարժարաններու դերին ու կարեւորութեան մասին, Թէքնիք կրթութեան պետական կոմիտէի նախագահը ըսած է.- «Վերջին տարիներուն զգալի կերպով ընդլայնուած է հանրապետութեան միջնակարգ մանդատիական կրթութեան համակարգը»։ Այս հաստատութիւնները 1981 - 1985 հնգամեակի անցած տարիներուն տուած են 103 հազարի մօտ մասնագէտ բանուորներ։ Այս բանուորները մինչեւ ամէնէն աւելի կ'աշխատին թէքնիք զարգացում արձանագրող ճիւղերու, ինչպէս էլեկտրոնիքի, ճշդրիտ արքաշինութեան, հաշուիչ թէքնիքի մէջ։

×

ՋԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Այս տարին յատկապէս արդիւնաւոր եղած է Պերճ Զէյթունցեանի համար։ Մոսկուայի մէջ իր «Աւերուած քաղաքի առասպելը» վէպը պատրաստուած է Բ. տպագրութեան։ Երեւանի մէջ լոյս տեսած է իր թատերախաղերէն ընտրուած օրի - նակները։ Երկու քաղաքներու թատրոններն ալ յաջողութեամբ կը ներկայացնեն իր գործերը։ Զէյթունցեանի կարգ մը գործերը թարգմանուած են Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու լեզուներով, նաեւ ան թարգմանուած է այլ երկիրներու մէջ։

«Ինծի համար ուրախալի է գիտնալ որ իմ մայրենի լեզուով գրած գիրքերը կը խօսին միլիոնաւոր ընթերցողներու» ըսած է ան։

Եգիպտահայ հայրենադարձ հեղինակը արձակագիր է, թատերագիր, սեւագրիստ եւ հրապարակախօս։ Ան իր գործերուն մէջ յաճախ կը դիմէ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալին։ Երեւանի երեսփոխան է պ. Զէյթունցեան, նաեւ մէկը Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարներ է որ կը գլխաւորէ երիտասարդական գործերու եւ միւս հանրապետարդական գործերու եւ միւս հանրապետական տպագրութիւններու պաշտօնակիցներու հետ կապերու յանձնաժողովը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ օր, երկրորդ խաղը յետաձգուած է, գետպարովի սկզբնական յարձակողական խաղէն եաք։ Գարպով ինքզինքը լաւ պաշտպանած է եւ թղթակիցներու համաձայն պէտք է ի վիճակի ըլլայ վճռական ելքի մը յանգելու։ Իր մրցակիցը կը դիլ յետաձգումէն եաք։ Իր մրցակիցը կը դիլ «Լիպերասիոն» «Հաւանաբար աւելի մեծ աչքեր ունեցաւ քան՝ փոր»...։

×

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. Տէսին - Շամպէրի	1 - 3
Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ - Սանարի	0 - 0
Լա Ֆոնթոն - Սէն թ'Անթուան	1 - 1

ԱՊՐԻԼ 24

«ԱՄՕ'Թ, ԱՄԵՐԻԿԱ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ «ՀԻՒՐՐԻՃԷԹ»

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ
ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

—×—

Սեպտեմբեր 10-ին, Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցիչներու ժողովը քուէարկած է թիւ 247 բանաձեւը, որ Ապրիլ 24-ը կը վերածէ յիշատակի օրուան մը «Մարդուն դէմ՝ մարդուն վայրագութիւնը» նշող եւ ուր կ'ոկսկոչուի Հայերու ցեղասպանութիւնը։ Ծանօթ է, որ այս ուղղութեամբ բաւական աշխատանք տարած էին Միացեալ - Նահանգներու Հայ Դատի յանձնախումբերը եւ առաջին անդամ մը, հարցը ճախողած էր ժողովին ներկայանալէն առաջ իսկ, որովհետեւ բանաձեւը կրնայ քուէարկութեան դրուիլ միայն, եթէ անոր վաւերացման համար պահանջուած քուէները ապահովուած են (այլ խօսքով 2 / 3-ի մեծամասնութիւն, 435 ներկայացուցիչի վրայ առնուազն՝ 290)։ Ցիշենք թէ ինչպէս այլուր Ներկայացուցչական ժողովէն եաք, բանաձեւը պէտք է վաւերացուի նաեւ Ծերակոյտին կողմէ։ Իսկ Ամերիկայի յատուկ է նաեւ այլ ձեւակերպութիւն մը՝ որ նախագահին վաւերացումն է։

Այս առընչութեամբ, Անգարայի մէջ, Արտաքին նախարարութեան բանբերը իր կառավարութեան վրդովումը կ'արտայայտէ, մինչ մամուլը թոյն կը թափէ «Այը'պ Ամերիքա» (Ամօ'թ, Ամերիկա) կը խորագրէր, օրինակ, «Հիւրրիյէթ», Սեպտեմբեր 13-ին։ Ստորեւ նոյն թուականի թուրք թերթերու («Հիւրրիյէթ», «Միլլիյէթ», «Թէրճիւման») արձագանգները.-

×

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ներկայացուցչական Տան Սեպտեմբեր 10-ի նիստին ընդունուած է այն բանաձեւը որ Ապրիլ 24-ը հռչակէ «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օր»ը։ Բանաձեւը պատրաստուած էր Ապրիլ 21-ին դեմոկրատ երեսփոխան Քոհլհոյի կողմէ։ Անցեալ տարի Թրքական բողոքներու եւ մէջամտութիւններու վրայ բանաձեւը առանց օրակարգի նիւթ դառնալու մէկ կողմ դրուած էր։ Սակայն Սեպտեմբեր 10-ին Քոհլհօ անակնկալ կերպով օրակարգի նիւթ դարձուց հարցը եւ ընդունուեցաւ։

Ան պէտք է վաւերացուի նաեւ Ծերակոյտին կողմէ։ Եթէ բանաձեւը Քոնկրէսի երկու ժողովներուն կողմէ ալ ընդունուի, վերջնական որոշումը կուտայ նախագահը։

Այս քայլը մեծ ընդվզում պատճառած է թուրք քաղաքական շրջանակներու մօտ, եւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը Ե. Էրալփ լրագրողներու կողմէ այս մասին իրեն ուղղուած հարցումի մը պատասխանելով ըսած է.-

«Ցաւով լսեցինք թէ ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչական Տան կողմէ Սեպտեմբեր 10-ին ընդունուած է բանաձեւ մը, որ կը նախատեսէ Ապրիլ 24-ը հռչակել «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օր»ը, եւ որ տեղ կուտայ Հայերու կարծեցեալ ցեղասպանութեան մասին միակողմանի պնդումներու։

Վերոյիշեալ վճիռը եթէ նոյնիսկ հակառակ ԱՄՆու միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու վճռական կեցուածքին, կարգ մը ձեւակերպական դիւրութիւններէ օգտուելով ընդունուած ըլլայ, դժբախտաբար պիտի քաջալերէ ահաբեկչութիւնը եւ կարգ մը վայրագ ոճիրներու դեմին պատրաստէ։ Մինչդեռ կը սպասուէր որ օրինդիրը մարմին մը, վտանգաւոր յատկապէս արեւմտեան ժողովուրդներու ուղղուած ահաբեկչական արարքներու զօրավիգ եղող որոշումներ տալու, միջոցներ ձեռք առնէր՝ որոնք պիտի կանխէին միջազգային յարաբերութիւններու մէջ անմարդկային այս արարքները։

Ժողովուրդներու ապագայ կեցուածքն ու ընթացքը անցեալի դէպքերու յենլով որոշաբերել, մանաւանդ նման բան մը ընել պատմական իրողութիւնները խեղաթիւրելով կամ բացէ ի բաց սուտ, կեղծ պնդումներ նկատի առնելով, պիտի չնպաստէ համաշխարհային խաղաղութեան եւ երկիրներու միջեւ յարաբերութիւններու զարգացումին։

Անոնք որոնք ընտրական մտահոգութիւններով ու ներքին քաղաքականութեան մանր հաշիւներով մէկդի կը թողուն ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու իրենց բուն պարտականութիւնը եւ միջազգային ահաբեկչութիւնը քաջալերող քայլեր կ'առնեն, պատասխանատու պիտի նկատուին ահաբեկչութեան յառաջիկայ զոհերուն»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀՈՂԵՐԸ ԾԱԽՈՒ ԵՆ...

ԲԱՑՑ ԻՆՉ ԿԸ ՊԱՏԱՀԻ
ԵԹԷ ՍՈՒՐԻԱՑԻ ՄԸ ՀՈՂ ԳՆԷ
ԵՒ ՍՈՒՐԻՈՑ ԿՑԵԼ ՈՒԶԷ ...

Կ'ԱՌԱՐԿԷ ՀԱԼԻՖԱՔԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

—×—

Պոլսոյ Թերթերը (Սեպտեմբեր 3) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան օտարներու հող ծախելու կառավարական արտօնութեան առթիւ.-

«Կառավարութեան վերջին որոշումներէն վերջ այժմ տասը երկիրներ միայն մնացած են, որոնց հայրենակիցները չեն կրնար որեւէ հող կամ կալուած գնել Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ։ Այդ երկիրները իրենք ալ արգիլած են իրենց հայրենակիցներուն որեւէ երկրէ մը, նաեւ Թուրքիայէ ներս հող գնել։ Ցիշեալ երկիրներն են՝ Աֆղանիստան, Ալպանիա, Պուլկարիա, Ինտոնէզիա, Եթովպիա, Իսլանտա, Լիբիա, Ռումանիա, Խորհ. Միութիւն, Սուրիա։

Տասնեւհինգ երկիրներ ալ կան, որոնց քաղաքացիները կրնան հող գնել պայմանաւ որ լրացնեն կարգ մը պայմաններ։

Հալէպը կուսակցութեան ընդհանուր նախագահ՝ Նէճմէթթ Ճալըի քննադատեց օտարներու Թուրքիոյ մէջ հող գնելու արտօնութեան օրէնքը եւ ըսաւ որ ասիկա լուրջ անպատեհութիւններ կրնայ ստեղծել Թուրքիոյ համար։

- Պատմութեան մէջ օրինակները տեսնուած են, ըսաւ Ճալըի, օրինակի համար Իսրայէլի Պետութիւնը հիմնուած է այս կերպով։ Հրեաները նախ հող գնել սկսան Անգլիացիներէ, վերջն ալ անկախ Պետութիւն մը հռչակեցին այդ հողերուն վրայ։

Ճալըի հարց տուաւ թէ ի՞նչ կը պատահի եթէ Սուրիացի մը Հալէպի, Իսքէնտէրունի մէջ հողեր գնել սկսի եւ վերջն ալ պահանք Սուրիոյ կցել ուզէ։

Ճալըի աւելցուց, որ Թուրքիա շատ բան քաշած է արաբական մշակոյթէն ու աչխարհակալութենէն։ Վաղը Արաբները ընտանեօք պիտի գան ու պիտի հաստատուին իրենց հարէմին հետ միասին։ Ասոնք դէմ պիտի գան մեր երկրին բարքերուն։ Ինչ մը տրվիզի համար ճի՞շդ է որ ընթացք տրուի այսպիսի սխալ կարգադրութիւններու»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Գրել՝ ԱՇՈՏ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Ընդհանուր առմամբ, ինչպես տեսնում ենք, հայկական սովետական գրականությունը ներկայացնում է ոչ միայն հարուստ, այլև բազմազան գրականություն։ Այդ գրականության մեջ ներկայացված են ինչպես հին, այնպես էլ նոր ժանրերը։ Այդ գրականության մեջ ներկայացված են ինչպես հին, այնպես էլ նոր ոճերը։ Այդ գրականության մեջ ներկայացված են ինչպես հին, այնպես էլ նոր ձևերը։

ՄԵՏԱՂԻՆ ՄԻՍ ԵՐԵՍԸ

Մանկութենէն կամ Անահիտի չեմ փոխադրուած և, երբեմն հեռուէն, երբեմն մօտէն կը հետեւիմ ծերանոցներու, երիտասարդական ակումբներու, ընդհանրապէս հայ կեանքի աչխուժութեան: Կը հրճուիմ երբ կեանքի գործունէութեան մը յաջողութիւնը, ձեռնարկի մը իրագործումը, երբ գեմ արժանաւոր գերդի հասած Հայու մը անունը:

Թերեսաբար, հակառակութիւնները լրարու օձիքը չեն ձգեր երբեք՝ երկու եղբայրներով, միաւոր մեռաղի նման: Անոնք կը յառաչանան զուգընթաց, երբեմն զբաղելով մին միւսին տեղը:

Բարեմիտ մարդու կողքին միշտ կանգնած է չարը: Գեղեցկութիւնը արտասուող ոգեղը՝ պատրաստ է միշտ իր գերը յանձնելու: Խանդավառութիւնը կասեցնող յուսահատութիւնը՝ գարանակալ կը սպասէ անոր քով: Սիրոյ կեանքը երկար չի՛ տեւեր, քանի առելութիւնը՝ պիտի հարուածէ զայն անմիջապէս:

Հակառակութիւններու հրճուանք է կեանքի ամբողջ սարքը· իսկ Հայոց կեանքը գի՛ մը աւելի բարդ եւ տաժանելի, անոր համար որ քիչ մը աւելի բզքտուած, աւելի արիւնած է եւ աւելի տառապած ու յուսած: Թերեւս անոր համար ալ ամէնէն գին յաղթութեան մէջ անդամ կը զգանք նենգ ցաւերու ամոքում, մխիթարական գիտարան:

Կ'երթանք հանդէսի կամ գեղարուեստական երեկոյթի մը: Դեռ ճամբայ չենք սրահէ ներս չմտած, սկսած ենք արդէն՝ մեր գիտակցին համապատասխան երեւակայական պատկերներ առեղծել, արդիլ տպաւորութիւնք հոգեպարար չունենալ, առեղծուածք հայկական մթնոլորտին չերմութիւնը: Եռանդով կը ծափահարենք մեր լսած երգերու եւ արտասանութիւններու հեղինակներն ու զանոնք ներկայացնողները: Կը հպարտանանք ջութակի, դաշնակի մեր արուեստագէտներով, հայ երգիչներու օփերայի մենակատարումներով եւ անոնց միջազգային գրած անուններով:

Հայե՛ր են անոնք· մե՛ր զաւակները· Հայու անունը յաւերժացնող մեծեր: Հոգեվարքը յարութիւն առած՝ կենդանացած ի գրական զարգացած՝ արուեստի գործունքներ գրաւած: Կարելի՞ է չհպարտանալ:

«Հա՛յ ենք մենք· քաջ Վարդանին թո՛ռն ենք մենք»:

Կը թուի թէ՝ կուրծքերը պիտի պայթին հպարտութեան պարպեւած ուրախութենէն...:

Սակայն, յանկարծ, կը չորչի մեսալը: Տգեղ դէպքեր, այլանելի թերութիւնները, անորակելի երեւոյթներ կը ծամածռեն մեր դէմքերը, խորշոմներու եւ կնճիռներու կերպարանք կ'առնեն ժպիտն ու հպարտութիւնը· արեւու դէմ փռուած ցրերու նման, հրճուանքը կը չորնայ մեր երեսին ու դառնութիւնը կը կծկէ մեր հոգին: «Փորի մէջ» մնացած ուրախութիւնը կը կրծէ ապիքները· կը քայքայէ ներքին հիւսկէնները· ախորը կը տարածէ թեւերը· լեզի համ մը կ'ամբարէ կոկորդն ու բերանը: Սիրախառնուքը՝ փսխելու փափաք կ'արթնցնէ:

Ականատես ենք երկու եղբայրներու մարտին: Սուրբհայ եւ հայատառնահայ՝ աթլորներու կրկէսային մրցումի ելած՝ կատց - կատցի են: Բռունկները կը տնկուին· վէճերը զիրար կը բզքտեն: Յարձակումի եռանդը հրահրելու պիւ կանչեր· «դո՛ւ, Արաբի մի լաճ, ո՞նց կարող ես Հայ լինել»: «Հայրենիքէ՞ն չուած մը, օտար երկրին նախապատուիրեն առողջ լ'նչ իրաւունքով Հայ կը գառանի ինքզինքը»:

«Հիմն, հին դարու յիշատակ», Արեւելահայի եւ Արեւմտահայի՝ խելացնութիւնը մենաշնորհի վերածելու կոկոզավիզութիւն: Այդ չրջանին Արեւելքը, կարծես, լուսոյ ճառագայթներով ողողուած էր եւ մայր մանող արեւը խաւարի մէջ ձգած Արեւմուտքը:

Հիմա ալ, Արեւմուտքը՝ Արեւելքի երկու մասերը խաւարի մէջ թաղած, կը փորձուի Հայութիւնը մենաշնորհի վերածել...:

Հարազատ հոգին ուրիչ հոգ փոխադրուած ծաղիկներու նման, երկուքն ալ ունին տարբեր երանգներ եւ պատուասար - ուած ծառերու պէս՝ ուրիչ համ տուող պտուղներ, թէեւ երկուքն ալ նոյն ածուի բոյսեր՝ «քաջ Վարդանի թոռ»:

Իրրեւ տարբեր ընտանիք՝ խումբերու եւ հատուածներու բաժնուած, կ'ապրին իրարմէ հեռու: Ո՛չ բարեւ կուտան իրարու, ո՛չ ալ ողջիկ...: Քափիւլէ եւ Մոնթեկիւ: Մէկու ժամադրավայրն է Պալպէք, միւսի հաւաքատեղին՝ Զանգալ ափերը...

Նոյն հանդէսի ալ չեն երթար: Եթէ երթան իսկ, մէկ խումբը կը գրաւէ ձախի աթոռները, միւս խումբը՝ աջի աթոռները: Սակայն, կուսակցական ըմբռնում պէտք չէ որոնել այս աթոռներու մէջ:

Հայութիւնը անհատական բջջանքի վերածելու յաւակնոտ այդ տարբերը, թուքհոյ տածած զգացումով, կը թուին կապուած բլլալ բուրդէ բարակ թելի մը տակնութեամբ եւ Ֆրանսացիի պէս կը հիանան Ամերիկայի եւ անոր դեմոկրատիային (եթէ կարելի է դեմոկրատի կոչել ղրամպուլսկի թագաւորութիւնը): Բայց ինչպէս տգիտութիւնը թոյլ չի տար իրենց ճղճիմ տարակարծութիւնն իսկ հարթելու, ի վիճակի չեն նաեւ ըմբռնելու թէ՝ բոլոր չարիքներու մէկ մեծ պատասխանատուն Ամերիկան է եւ աչքերու առջեւ գծագրուող վատպարական ու կիլիկիան պիտի մնան յաւիտենական եբրազ այնքան ատեն որ Թրքական մեխանիէներու մէջ նատած՝ Ռեկըն հանգարտօրէն կ'ըմբռչնէ Ճարկիվէլի ծուխն ու հոտը...:

Իրապէս, ո՛չ մէկ համալք ունի մեսալին միւս երեսը:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՍԹԸՆ

Հ. Ե. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 51ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՊՈՍԹԸՆ ՇԱՀԵՑԱԻ ԱՒՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օգոստոս 30-էն Սեպտեմբեր 3, Պոսթընի մէջ տեղի ունեցան Հ. Ց. Դ.ի Ամերիկայի Արեւելեան Շրջանի Հ. Ե. Դաշնակցութեան 51-րդ Ողիմպիական խաղերը, բացառիկ խանդավառութիւն առեղծելով ամերիկահայ երիտասարդ սերունդին մօտ:

Ամերիկայի արեւելեան շրջանի նահանգներէն եկած աւելի քան 600 հայրենիներ հաւաքուած էին Պոսթըն, մասնակցելու Ողիմպիական Խաղերուն եւ իրենց մասնակցութեամբ Հ. Ե. Դաշնակցութեան կազմակերպութեան հանդէպ իրենց հաւատքն ու նուիրումը արտայայտելու:

Հ. Ե. Դաշնակցութեան Ողիմպիական Խաղերը կազմակերպուած Պոսթընի Հ. Ց. Դ. - Հ. Ե. Դ.ի ուխտին կողմէ, տեւեցին երեք օր, Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի:

Բոլոր մրցումներն ալ կատարուեցան աուր մրցակցութեամբ եւ մարզական բարձր ոգիի գուցադրութեամբ:

Ուրբաթ օր Չարվըրտ Համալսարանի լողատարանին մէջ տեղի ունեցան զուտ - մի եւ աւարտական մրցումները: Շաբաթ օր, Ֆէնվէյի զառամի խաղերէն եաք, ոտնդակի մրցում մը կայացաւ Պոսթընի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Ե. Դ.ի խառն խումբերուն միջեւ: Առաջին կիսախաղին հաւասար մնալէ եաք, երկրորդ կիսախաղին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահները՝ Լէոն Գազէլեան եւ Յակոբ Սարգիսեան նակեցին երկու կոլ, որմէ եաք մրցումը ստացաւ նոր թափ: Հ. Ե. Դ.ի խառն խումբի զրահները արդիւնաւորուեցան Ասր Մանուկեանի նչանակած միակ կոլով: Մրցումը վերջ գտաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով՝ 2 - 1 արդիւնքով:

Ապա Կիրակի օր տեղի ունեցան աւարտական խաղեր եւ մարզիկներու տոգանք: Ամերիկեան եւ Հայկական Եռագոյն դրօշները բարձր բոնած Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու առաջնորդութեամբ, յաջորդարար տոգանեցին Հ. Ե. Դ.ի 14 ուխտերու մարզիկները: Հպարտ ու չքեղ այս տոգանքը ներկայ գտնուող աւելի քան 3000 հայորդիներու կողմէ ողջունուեցաւ բուռն ծափահարութիւններով:

Կիրակի օրուան տոգանքէն եաք եղոյթ ունեցան Առաջնորդը Մեսրոպ Արք. Աչճեան, Ամերիկայի Արեւելեան Շրջանի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչ Ժապ Մատոյեան, Հ. Օ. Մ.ի Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Շրջանի Շրջանային Վարչութեան ներկայացուցիչ Տիկին Անահիտ Վարտանեան եւ Հ. Ե. Դ. - Հ. Ց. Դ.ի Արեւելեան Ամերիկայի Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ Տիգրան Մալխասեան:

Հ. Ե. Դաշնակցութեան 51-րդ Ողիմպիական Խաղերու ախոյեան Հանդիսացաւ Պոսթընի ուխտը, 182 կէտ արձանագրելով:

Ընդհանուր գասաւորումը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը. -

Քաղաք	կէտ
1.- Պոսթըն	182
2.- Տիքրոյթ՝	138
3.- Ուոթըրթաուն՝	54
4.- Փրովիտենս՝	47
5.- Լոըլ՝	35
6.- Ֆիլատելֆիա՝	31
7.- Նիւ - Ճըրզի՝	21
8.- Ուաշինկթըն՝	14
9.- Ֆրէյմինկհըմ՝	8
10.- Հարթֆըրտ՝	4
11.- Ուսթըր՝	3
12.- Նիւ - Եորք՝	2
13.- Կրեննիք Սիթի՝	1
14.- Ուոֆիկըն՝	1

Ողիմպիական Խաղերու աւարտին, կիրակի երեկոյեան տեղի ունեցաւ երիտասարդական մեծ պարահանդէս, Շերաթըն - Պոսթընի պանդոկի մէջ, 3000 հայորդիներու մասնակցութեամբ:

Երկուշաբթի օր Քեմբրիճի Հայաստանի մէջ կայացաւ գաշտահանդէս մը սրուն մասնակցեցան նոյնքան թիւով հայորդիներ:

Հոս տեղն է գնահատանքի մեր խօսքը արձանագրել Հ. Ե. Դաշնակցութեան Ողիմպիական Խաղերու Կամակերպիչ Մարմնին:

Պատիւ երիտասարդական այս մեծ կազմակերպութեան:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Զոյգ մը յարկաբաժինի մը սենեկանախերին կը ներկայանայ:

- Կինս եւ ես, եկած ենք յարկաբաժինը վարձելու:

- Լաւ, ի՞նչպէս է ձեր անունը:

- Լեւի:

- Այն ատեն, չեմ վարձեր:

- Ինչո՞ւ:

- Հրեաներուն չեմ վարձեր:

- Հրեայ չեմ, կաթողիկէ եմ:

- Անանկ ըսեր են: Սուտ կաթողիկէ էք, կաթողիկէները պատարագի կ'երթան:

- Ես ալ, ամէն կիրակի, պատարագի կ'երթամ:

- Ի՞նչ կ'ըսես: Եւ ի՞նչ կայ եկեղեցւոյ խորքը:

- Խորանը, խաչուած Քիստոսով:

- Լաւ, ո՞ւր ծնած է Քիստոս:

- Բեթղէհէմ, ախոռի մէջ:

- Եւ ինչո՞ւ ախոռի մէջ:

- Որովհետեւ, այն ատեն ալ, ձեզի պէս ապուշներ կային որոնք տուն չէին վարձեր Հրեաներուն:

ԳԵՏԻՆ ԵԶԵՐԸ

Օգոստոս ամսուան կէսօրէն եաքը՝ մէկէն երեքի միջոցին, եղիպտացորենի ու կանեփի մէջ խեղդուած երկիրներու մէջ, տաղը բան մըն է որ կը սեսնուի եւ կը չօշափուի, իրրեւ թէ մէկը զէմքին առջեւ, քիթին թիզ մը հեռու, եռացող ապակիի ծածանող քող մը ունենար:

Կ'անցնիս կամուրջէ մը, վար կը նայիս ջրանցքին մէջ· յատակը ցամաք է եւ խորխռլած, ապէին անդին կը սեսնուի սատկած ձուկ մը: Գետեզերքի ճամբէն երբ նայիս զերեզմանատուն, այն տպաւորութիւնը կ'ունենաս, որ մեռելներու ոսկորները կը ճարճատին արեւու ճառագայթներուն տակ:

Ճամբուն վրայ զանգազօրէն կը տատանի բարձր անիւով երկանիւ կառք մը, աւազով լեցուն· կառապանը բերինքս ի վար կը քանայ կառքին վրայ՝ փորը զով, կռնակը այրելով: Կամ նատած ձորին վրայ, կէս ճմերուկ մը ծունկերուն վրայ, զոյլի մը պէս, մէջէն զմելիով մը կտորները որսալով:

Ցեղոյ ամբարտակին հասնելով ահա ընդարձակ գետը, ամայի անչարժ ու լռիկ, գետ մը ըլլալէ աւելի, կարծես մեռած ջուրերու զերեզման մըն է:

Տան Քամիլլո կը քալէր դէպի մեծ ամբարտակը· ճերմակ թաչկինակ մը գանկին ու դլխարկին միջեւ: Օգոստոսի կէսօրուան մէկ ու կէսն էր· եւ տեսնելով գինք այսպէս մէյտնակ, ճերմակ ճամբուն մէջտեղը կարելի չէր աւելի սեւ եւ աւելի քահանայ բան մը երեւակայել:

- Այս վայրկեանիս՝ քսան մեթր չառաւիղի մը վրայ, եթէ մէկ հոգի մը միայն ըլլար որ չքնանայ, կը թողում որ գլուխս կարեն, խորհրդածեց ինքն իրեն Տոն Քամիլլո, յետոյ ցատքեց անցաւ թումբէն եւ գնաց նատելու կակիրակի թումբի մը չուքին ներքեւ, իսկ բոյսին տերեւներուն մէջէն կը տեսնուէր ջուրին փայլփլիլը:

Հանուեցաւ եւ խնամքով ծալելով զգեստները, կապոց մը չինեց ու ծածկեց ծառի մը ճիւղերուն մէջ, եւ երբ վարժիքով մնաց, գնաց նետուելու ջուրին մէջ:

Շատ հանդարտ էր, ոչ ոք կրնար զինք տեսնել, որովհետեւ բացի մեռած ժամ ըլլալէն, ընտրած էր ամէնէն աւելի ձեռքէ հեռու տեղ մը: Յամենայն դէպս չափազուր եղաւ· կէս ժամէն դուրս ելաւ ջուրէն, անցաւ կակիրակին տակէն, հասաւ ծառին, բայց զգեստները չկային:

Տան Քամիլլո զգաց որ չնչահեղձ կ'ըլլար: Եղածը զղուելի մը չէր կրնար ըլլալ· ոչ մէկուն ախորժին կ'երթայ քահանայի հին ու դունատած կապայ մը· անկատած սատանայութիւն մը՝ ըլլալու էր: Սուտլիս թումբին կողմէն սկսան ձայներ մը մօտենալ: Երբ Տոն Քամիլլո կրցաւ բաներ մը զանազանել, տեսաւ որ տղաներու եւ աղջիկներու բազմաթիւ խումբ մըն էր, եւ երբ ճանչցաւ որ առջեւէն քալողը Զմիլեան էր, հասկցաւ եւ զաձը ու փափաք մը ունեցաւ կակիրակ մը արմատէն քաշելու եւ սկսիլ աչ ու ձախ հարուածելու: Բայց ապահովաբար այդ անիծուածներուն ուզածն ալ այդ էր· դուրս քաշել Տոն Քամիլլոն վարժիքով ու վայրկել տեսարանը: Այն ատեն Տոն Քամիլլո նետուեցաւ ջուրին մէջ եւ գլուխը վար լողալով հասաւ մինչեւ կղզեակ մը, գետին մէջ, հոն ելաւ անհետանալով բոյսերու մէջ:

Սակայն առանց կարենալ ալ գինք տեսնելու, վասնզի Տոն Քամիլլո հակառակ կողմէն ցամաք ելած էր, զուշակած էին հնարքը, եւ հիմա տարածուած էին գետի երկայնքին ու կը սպասէին խնդալով ու երդելով: Տոն Քամիլլո պաշարուած էր:

(Շար. 81)

Ճ. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

ԺՈՂՈՎԸ

Փեփոնէ սեղմեց բռունցքները:

- Դուրս եկո՛ւր, ըսաւ իրեն Պրուաքօ, հիմա քահանաներուն հետ կռուելի՞ դաս տրպարակաւ:

Վերջապէս հանդիպումը որոշուեցաւ Ցղոք գետնի վրայ: Երեքը միասին գացին ճաշելու գիւղէն դուրս ձիճոթթոյին, բոլորովին անկուսակցական պանդոկապետի մը քով· այսպէսով ռամկավարականի հանդիպումն ալ վերջացաւ գերօ արդիւնքով:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հերմինէ Խանէտանեան իր ամուսնոյն՝ Արշաւիր Խանէտանեանի մահուան 10-րդ տարելիցին եւ մօր՝ Խոնարհիկ Պատմաճեանի մահուան 2-րդ տարելիցին ի յիշատակ 300 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

A. S.
HOMENETMEN - FRANCE

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE

Le 22 Septembre à 17h précises

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ - Ոմն՝ 500 Ֆ., Պ. Յարէթ Յարութիւնեան 250 Ֆ., Տիկին Սիրանոյշ Թաժոյեան եւ Տիկին Գայեանէ Տէմիրճեան իրենց խնամի՝ Վարդան Շալճեանի մահուան քառասունքին առթիւ 300-ական ֆրանք, Մարսէյլէն՝ Տիկին Մարիամ Բէշգէշեան՝ Պ. Բէշգէշեանի յիշատակին 500, նոյն առթիւ Սկրի Տիկին Բէշգէշեան 250, Մինասեան ընտանիք՝ Մինասեան - Յարունեան պահին առթիւ 500 Ֆ., Տիկին Յուսանիէ Խրիմեան՝ Պ. Խրիմեանի յիշատակին 200 Ֆ., Պուա - Գոլոմպէն՝ Սէրվէրեան Ադամեանի յիշատակին 200 Ֆ.։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Արսէն Արապեանի մահուան առթիւ Լքա - Լէ - Պէնի իր բարեկամնեռուն 1600 Ֆր.ի նուիրատուութիւնը։

RECEPTION

organisée par le Comité de Paris de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

en l'honneur de

HENRI VERNEUIL

à l'occasion de sa nomination à la Rosette d'Officier de la Légion d'Honneur

le Samedi 22 Septembre de 19h30 à 21h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Entrée gratuite pour les membres

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ զննեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան 54-րդ տարեկան ցերեկոյթը՝ Կիրակի, 1985, Մարտ 3-ին, կէսօրէ վերջ, ժամը՝ 14·30-ին Սալ տը լա Շիմի, Փարիզ։

×

Կապոյտ Խաչի Սեբաստի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝

ՆՈԵՄԲԵՐ 17-ԻՆ ·

×

Յակոբ Պարոնեանի «ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐ»ը՝ կազմակերպութեամբ Իսիի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 28, ժամը 16-ին։

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER

Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER

CHAMPS ELYSEES

OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS

AL-KASR

SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES

1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal

tél. 296 33 02

DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES ET DE FAMILLE

prix raisonnables

accueil cordial et amical

tous les soirs
ambiance musicale orientale

Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par vicken

ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

- ԽԱՉՎԵՐԱՑ -

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերաց Է· օրուան վերացման Սուրբ Խաչի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱՅԴՈՒՃԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին։

Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին։

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Դէօրգեանի։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր - Աղօթատան՝ ոչխանով։

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, օրն է Խաչի։ Ցիշատակ Մեռելոց։

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանդիսատ կը կատարուի վանն համօրէն ննջեցելոց։

×

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Երեկոյեան կը կատարուի մեծահանդէս Աղօթատան։

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9-ին։

Պատարագ՝ ժամը՝ 10-ին։

Աղօթատան ժամը՝ 17-ին։

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերացի օրինն առթիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարուի եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Երեկոյեան ժամը 15·30-ին տեղի պիտի ունենայ« Թափօր Աղօթատան»։

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց, ժամը 11-ին հոգեհանդիսատ կը կատարուի վանն համօրէն ննջեցելոց։

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Խաչվերացի եւ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան ու ուխտի տարեդարձի ուրախ առիթով, Շարվիէօ Ս· Նշան եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը կազմակերպած է տարեկան իր մեծ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 22-ին, երեկոյեան ժամը՝ 21-էն սկսեալ Փալէ տը լա Ֆեուտ, Վալանս։ Մասնակցութեամբ՝ Հայկական ՓԱՐՈՍ նուագախումբին։

Պարահանդէսի նիւթական հասոյթը կը յատկացուի Վալանսի նոր կառուցուելիք եկեղեցւոյ եւ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանի ֆոնտին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԻԷՆ

Կաթ· Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի հայերէնի միօրեայ դասընթացքները կը բացուին Սեպտեմբեր 22-ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2-ին։

Rue Nicolas - Chorier

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի բոլոր ծնողքները որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Ջորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, առաւօտեան, Դաւիթեան դպրոցը, 6 բիս ֆօլանա, Պուր լէ Վալանս։ Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն յարգել արձանագրութեան թուականը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռօմի Ս· Սահակ - Ս· Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ· Ը· Ը· Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Բացումը տեղի պիտի ունենայ Ջորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին։

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար դիմել կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը։

Իսկ Ջորեքշաբթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12։

×

ՍԷՆ - ԹԱՆԹՈՒԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Սէն Թանթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան հովանաւորած միօրեայ դպրոցը կը բացուի Ջարեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, ուսուցչութեամբ՝ Պ· Խաչիկ Եըլմազեանի, եւ օգնական՝ Օր· Ազատուհի Մանուկեան։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Ջորեքշաբթի, ժամը 9·30 - 12։

×

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի դպրոցի 1984 - 1985 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 15, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ դպրոցին սրահը։

Bal annuel
de
HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30
dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 SEPT.
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԱՌԱՋԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.789 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.789

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱՑԻՈՂ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՄՍԷՆՔՓԷՍ - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 / 9)

ՀԱՅ ԾՈՎԱԿԱԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս օրերուն Մոսկուայի, Լենինկրատի, Թիֆլիսի, Երեւանի մէջ լայնօրէն կը նշուի ծովակալ Յովհ. Իսակովի ծննդեան 190-ամեակը:

Մոսկուա բացուած է մեծ ցուցահան - դես մը իր կեանքին մասին, ուր ցուցադ - րուած են Իսակովի վերաբերող իրեր, իր 15 գրքոյկները եւ տասնեակ մեծաքան - դէս: Մոսկուայի քաղաքական գրականու - թեան հրատարակչութիւնը Բ. անդամ ալ ընծայած է Վ. Ռուդնեվի «Երկար եր - կար նաւարկութիւն» գիրքը, նուիրուած Յովհ. Իսակովի, 300 հազար տպաքանա - կով:

Հայազգի ծովակալը ծնած է 1894-ին եւ 1914-ին սկսած է ծառայել նաւատոր - մին մէջ:

Յեղափոխական տարիներուն Իսա - կով խորհրդային նաւատորմի գլխաւոր հրամանատարի տեղակալն էր. անոր աշ - խատութեամբ լոյս տեսած է «Ծովային Արուեստ» գործը, որուն համար արժանա - ցած է պետական մրցանակի: Ունի նաեւ գրական վաստակ մը: Հեղինակն է գիրք - ու, ակնարկներու, պատմուածքներու, 1963-ին ընդունուած է Գրողներու Միու - թեան անդամ: Մեռած է 1967-ին:

×

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱԲԵՐԷՆՈՎ

Վերջերս Հայաստան այցելած է արաբ թարգմանիչ ու լրագրող Ն. Թաւիլ որ իր երկարատեւ թարգմանչական գործու - նէութեան ընթացքին գրագած է հայ եւ ռուսական գրականութիւնը արաբախօս ընթերցողին ներկայացնելու գործով:

Ան թարգմանած է Ց. Թումանեան, Ա. Շահակեան, Դ. Դեմիրճեան, Երուխան, Գ. Նահնուր, Վ. Անանեան եւայլն: «Հայ գրականութեան հետ իմ կապը ամրապըն - դում է ուրիշ ազդակ մըն ալ, կինս հա - յուհի է» բսած է ան:

×

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՊՈՂՄԸ՝ ՀԱՅԵՐԷՆ

Թիֆլիսի «Մերանի» հրատարակչու - թիւնը մեծ տպաքանակով հայերէն լոյս ընծայած է վրացական միջնադարեան գրականութեան գլուխ գործոցը՝ Շոթա Ռուսթավելի «Ընձեռնաւորը», Թիֆլիսցի բանաստեղծ Յովհ. Կարապետեանի թարգման - ութեամբ:

Վրացական այս դիւցազնապոէմը հայ գրական միտքը հետաքրքրեր է 19-րդ դա - րու կիսուն: Անկէ հատուածներ թարգմա - նած է բժիշկ, բանասէր Սահակ Բաս - մաճեան: Այդ հատուածները տեղ գրա - ւած են 1888-ին Թիֆլիս լոյս տեսած հա - ւաքածոյին մէջ ուր վրացերէն բնագրին զոյգ տեղ գրաւած էին ռուսերէն, գերման - ներէն, ֆրանսերէն թարգմանութիւննե - րը: Գործը 1896-ին նախ «Մուրճ» ամսա - գրին մէջ, ապա առանձին հատորով լոյս տեսած է, թարգմանութեամբ Ցարու - թիւն Մելիք-Մանեանի: Պոէմէն հատ - ուածներ թարգմանած են յետագային Յովհ. Թումանեան, Լ. Շանթ, Վ. Տէր - Յովհաննէսեան եւ ուրիշներ:

1937-ին Շ. Ռուսթավելի 750-ամեակի առիթով Երեւան լոյս տեսած է նոյն գործը, այս անգամ «Վագրենաւորը» վեր - նագրով, վրացագէտ Գէորգ Ասատուրի թարգմանութեամբ:

Տարիներ ետք 1966-ին գործը հրատա - րակուած է գործակալ «Ընձեռնաւորը» խո - րագրով, Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիային կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԼՄԱՋ կիինկիճի հազարաւոր հայրե - նակիցներն ու պատսպարական ընկերները տպաւորիչ թափօր մը կազմած, մինչեւ փէյ - լաշէզ առաջնորդեցին բեմադիրը: Նախքան թաղումը, հինդշաբթի առաւօ - տեան, բազմաթիւ անձնաւորութիւններ (ինչ - պէս՝ Ժ. Լանկ) քիւրտ թէ թուրք բազ - մութիւն մը տղանոցած էին Փարիզի քըր - տական հիմնարկը, ուր զետեղուած էր կիինկիի դագաղը: Ֆրանսայէն զատ, Քիւրտեր եւ Թուրքեր եկած էին արեւ - մտեան Գերմանիայէն, Մեծն - Բրիտա - նիայէն, Շուէտէն, Լինչպէս նաեւ Իրաքի, Թուրքիոյ եւ Իրանի քիւրտ կուսակցու - թեանց ներկայացուցիչներ: Արուեստա - գէտներու կարգին, թափօրին մէջ կը նշմարուէին՝ Քոսթա Կավրաս, Փաթրիս Շէռօ: Կիինկիի անձն ու գործը ոգեկոչած են Տոմինիք Պրըտէն (յանուն՝ Մշակոյթի նախարարին) եւ իր հայրենակիցը՝ փը - րոֆ. Թանիէյ, որ վերջացուցած է իր խօսքն ուղղելով Կիինկիի. - «Ընկերս, եղ - բայրս, սիրտ հանդչիս Թուրքիոյ հողին հետու, այս պատկառելի երկրին մէջ՝ որ թեւերը բաց քեզ ընդունեցաւ, այս օրհնուած հողին մէջ, այնքան յեղափո - խականներու արիւնով ոռոգուած, բայց ողջ սիրտ մնաս ժողովուրդիդ սրտին մէջ»: Թրքերէն երգուած էնթէռնասիո - նալով եւ բարձրացած բռունցքներով է, որ Կիինկիի փոսը գրուած է:

ԻՍՐԱՅԷԼ ի վերջոյ յայտնեցաւ կառա - վարութիւն մը ունենալ, աւելի քան 50 օրուան տագնապէ ետք: Լիքուտ եւ աշ - խատաւորական համաձայնութեան եկան եւ Շիմոն Փէրէս Մորդուարանին (Քնէ - սէթ) ամսկիոնը բարձրանալով յայտարա - րեց. - «Համարձակ եւ աննախընթաց փորձ մըն է որու կը ձեռնարկենք»: Ու - րեմն 25 ամսուան համար, վարչապետն է աշխատաւորական պարագլուխը: «Լի - պերասիոն» «Սոզոմոնի կառավարու - թիւն» կ'որակէ այս կարզադրութիւնը:

ԳԻՆԵՐԸ 0,5% յաւելում կրած են Օգոս - տոսին, մինչ որ 4,9%-ի կը բերէ տարուան սկիզբէն ի վեր եւ ուրեմն կը նշանակէ թէ Տէլորի նախատեսած 5%-ը, 1984-ի համար, չի կրնար իրականութեան համա - պատասխանել:

ՔԱԹԱՃԻՊՆԵՐԸ 73 ձայնով եւ 5 ձեռնա - պահութիւն ընտրած են փիէր ճեմայէլի յաջորդը յանձին՝ էլի Ֆարամէհի: 1980ին ի վեր կուսակցութեան փոխ - նախագահ էր: Իր ընտրութեան առթիւ յայտարա - րած է՝ փիէր ճեմայէլի առաջին յայ - տանակն է իր մահէն ի վեր, որովհետեւ պատանդատուրները ցոյց տուին այս ընտ - րութեամբ թէ ոչինչ կրնայ պիրենք պա - տահակել:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ երեք օրուան յե - տաձգում մը «նուէր» ըրաւ այն հարկա - տուներուն, որոնք պարտէին մինչեւ Սեպ - տեմբեր 15 վճարել եկամուտի իրենց տուրքերը:

ՓԱՆԱՄ ամերիկեան օդանաւային ըն - կերութիւնը 91 էռպիւսի (թէեւ ճշդրիտ թիւ մը կարելի չէ տալ, քանի լսա ապ - րիւրներու՝ կը տարբերի) ապստրանք մը ըրած է Ֆրանսայէ:

ՖՐԱՆՍԱԶԻ համայնավարները յայտնե - ցին թէ պիտի չքուէարկեն 1985-ի պիւտ - ճէին, եթէ ան վերջնական բնոյթ առնէ: Ճէն, եթէ ան վերջնական բնոյթ առնէ: Ազգ. ժողովի համայնավար խմբակին նախագահը՝ Անտրէ Լաժուանելի չեշտեց թէ 1985-ի պիւտճէի ծրագիրը կը ծան - րացնէ տուրքերու անարդարութիւնը եւ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՉՍԻՐԵԼ ԱՇԽԱՐՀԸ

—×—

Մեր երկրին նշանաւոր բանաստեղծ - ներէն մէկը անցեալ օր յօդուած մը հրատարակած էր թերթի մը մէջ: Շատ սիրեցի առաջին տողերը: Ուղղակի բա - նաստեղծական էին անոնք, գերիրապաշտ ոճով բանաստեղծական: Բայց չէ՞ որ ա - մէնէն գերիրապաշտ բանաստեղծական ապրումներն իսկ կեանքի իրական ու յա - ւերժական մէկ երեսակը ցոյց կուտան մեզի:

Մեր բանաստեղծ - գրագէտը նստած է եղեր չարժամարի մը քով:

- Այլեւս չեմ սիրեր այս աշխարհը, ը - սեր է չարժամարը:

- Ինչո՞ւ չես սիրեր, հարցուցեր է բա - նաստեղծը:

- Սիրուելիք ի՞նչ մնաց որ:

Բանաստեղծը ուս թօթուեր է:

- Ծառերը, պատասխաներ է:

Կրնար լսել նաեւ ծաղիկները: Կամ՝ երկինքէն անցնող զայգ ամպերը: Կամ՝ սա հանդարտ ծովը, որ կը ծփծփայ մեղմ օրօրումով:

Կրնար յիշել թռչուններուն ճռուողիւ - նը: Կամ՝ պէյճհովէնի Իններորդը: Կամ պարզապէս այն աքանչելի ժպիտը մար - դուս սիրտը ուրախութեամբ պայթեցը - նող այն անօրինակ ժպիտը, որ յանկարծ կ'ուրուագծուի երեք ամսու, հինգ ամ - սու, մէկ տարու երախայի մը դէմքին վրայ:

Եւ դեռ ինչեր: Ինչեր ու ինչեր: Երբ այդ բոլորը կան ու կը զոյատեւեն աչ - խարհի վրայ, մարդ կրնա՞յ ըսել որ այլեւս չի սիրեր աշխարհը:

Այո:

- Ծառերը, պատասխաներ է բանաստեղ - ծը:

- Ծառերուն ըսելիք չունիմ, ըսեր է չար - ժամարը: Բայց ես մարդոց մասին կը խօսիմ: Մարդիկն է, որ չեմ սիրեր:

×

Ժամբ մը պիտնականներ անցեալ օր կը պնդէին որ ծաղիկները կը զանազանեն մարդիկը իրարմէ: Այդ պնդումը կարզ մը փորձերու վրայ հիմնուած է անշուշտ: Կ'ըսեն որ ծառ մը սեռեակի մը, պարտէ - զի մը մէջ տարբեր հակազդեցութիւն կրնայ տալ այս կամ այն մարդուն, սա կամ նա դոյնը հագուող մարդուն, այս կամ այն գէմքը ունեցող մարդուն: Ծա - ղիկներն ու ծառերը կը տեսնե՞ն ուրեմն մեզ, կը զգա՞ն մեր ներկայութիւնը, կ'ատհանդուրժանա՞ն մեր ներկայութենէն, կամ ընդհակառակն կ'երջանկանա՞ն արդ - եօք իրենց շուրջ մեզ տեսնելով:

Եթէ քիչ մը տեսողութիւն եւ զգայնու - թիւն ունին, ծառերն ու ծաղիկները չատ լաւ գիտակցու են որ մարդոց մէկ մասը եթէ կը կացինահարէ, եթէ անխղճօրէն կը փրցնէ ու ոտնակոխ կ'ընէ պիրենք, մէկ մասն ալ կը սիրէ, իրական սիրահարի մը պէս կը սիրէ պիրենք, կը զուրգուրայ իրենց վրայ, որովհետեւ իրենց հետ միասին ըլլալէ այնքան մեծ երջանկու - թիւն կը զգայ, որքան երջանկութիւն պի - տի զգար իր սիրածին հետ միասին ըլ - լալէ:

Բայց որքան ալ գիտնականները պըն - դեն թէ ծաղիկները որոշ կարողութիւն մը ունին զանազանելու, անտարակոյս ա - նոնք երբեք պիտի չզանազանեն պիրենք սիրողն ու իրենցմէ բան չհասկցողը: Ա - նոնք երկու տեսակին ալ իրենց գեղեցկու - թիւնն ու հնարհները պիտի բաշխեն, բաշ - խել պիտի ուզեն: Անոնք իրենց հնարհնե - րը պիտի բաշխեն, նոյնիսկ երբ իրենց չուրջ մարդ չկայ: Որովհետեւ ծառին ու ծաղիկին, բնութեան լաւ ու ապնիւ բոլոր տարրերուն առաքելութիւնը այդ է. հնարհ բաշխել, նոյնիսկ առանձնու - թեան մէջ, ճիշդ այնպէս ինչպէս երա - խան, նորածինը, հրեշտակի մը նման կը ժպտի լինքնիրեն, նոյնիսկ երբ իր չուրջ չկայ զինքը տեսնող մը:

×

Երկու տարի առաջ Մայիսի սկիզբները հեռաւոր կղզի մը պատրտի գացած էի: Այդ կղզին ամարանոց մըն է, ծովու ու արձակուրդի կղզի մը, ուստի կը լեցուի Յունիսէն սկսեալ, մինչեւ Սեպտեմբեր: Ուրիշ ամիսներ գրեթէ ամայի է: Մարդ չես տեսներ անոր աքանչելի ծովափներուն ու բլուրներուն վրայ:

Երբ կը պատրտի մերձակայ լեռները, հիացումով դիտեցի անհնարապրելի գե - ղեցկութեամբ մը բացուած ծաղիկները, որոնք կը վիտային ամէն կողմ: Ինչ սի - րուն ծաղիկներ էին, որքա՜ն չատ էին, որքա՜ն անոյշ կը բուրէին: Որո՞ւ հա - մար, Աստուած իմ, հարցուցի ես ինծի: Եթէ սա անսովոր եղանակին մենք ալ հոս եկած, հոսկէ անցած չըլլայինք, որո՞ւ համար ծնած, ապրած ու մեռած պիտի ըլլային քանի մը օրուան համար բացուող սա ծաղիկները:

Ո՛չ, անկարելի է աշխարհը չսիրել, որ - քան ատեն որ կան ծառերը, ծաղիկները, ամպերը, ու մանաւանդ նորածինը, որ վաղուան մարդն է, բայց այսօրուան բըր - նութիւնը:

Ռ. Հ.

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

Ախոյեանութեան 2-րդ խաղը, որ Զորեք - չաբթի օր յետաձգուած էր, չարունակ - ուած է Հինդշաբթի եւ յանգած, կրկին, հաւասար արդիւնքի, ինչպէս առաջինը, 47-րդ հարուածին: Գասպարովի խաղը միշտ յարձակողական եղած է:

վկայ: Փիսքար ա'էսթէնի գործակիցները կրկին դիմած են էլիզէ:

ՏՈՂԱՐԸ որու մասին այլեւս աւելորդ է ըսել թէ «պատմական մրցանիշ» կոտ - րեց, հասած էր 9 Ֆր. 28-ի: Սեպտեմբերի սկիզբէն ի վեր՝ 4% յաւելում կրած է:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ բացուած է 56 մատ - ուռականներու դատավարութիւնը: Առնք քանի մը ամիս առաջ դիմում մը ստո - րագրած էին, ժողովրդավարութեան վե - րադարձը պահանջելու համար Թուրքիոյ մէջ:

ԶԱՐԵՀ ՎԵՀԱՓԱՌ

ԳՐԵՑ՝ ՄԱՆՈՒԷԼ ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի անգամ, երբ նոյն կազմով այցե-լեցինք Սրբազանին, նա մինակ էր, բայց չատ մեծ տրամադրութեան մէջ էր:

- Լաւ որ եկաք - ասաց Սրբազանը: Ու-բախ լուր մը պիտի տամ: Գաղտնի պա-հած էի, մինչեւ որ ղրկան պատասխան ստանայի: Դուք պիտի՞ք որ արար մեծ բանաստեղծի Արու Էլ Ալա Մահարիի դամբարանը, այստեղէն երկու ժամ հե-ռու գիւղաքաղաքի մը մէջ կը գտնուի՞:

- Իրա՞ւ կ'ըսէք - ասաց Օշականը:

- Այո՛ - պատասխանեց Սրբազանը - Ես դիմած էի այնտեղի դատաստպետին եւ յայտնած թէ կ'ուզէինք գալ եւ մեր յար-գանքի տուրքը տալ մեծ բանաստեղծին, որուն լաւ ծանօթ է մեր ժողովուրդը, ո-րովհետեւ մեր նշանաւոր բանաստեղծ-ներէն մէկը Աւետիք Իսահակեանը հրաշա-լի պօեմ մը գրած է անոր մասին: Դի-մումս սիրով ընդունուած է: Եկող կիրա-կի ուխտի պիտի երթանք: Գիշերը մեկ - նողներու ցանկը կազմեցինք: Կիրակի ա-ռաւօտեան կը մեկնինք: Հաւանաբար 50 - 60 հոգի պիտի ըլլանք: Տանուտէրը մեզ պիտի հիւրասիրէ, յետոյ թափօրով եւ ծաղիկներով կ'երթանք դէպի դամբարա-նը: Ես պիտի խօսիմ, հաւանաբար նաեւ ուրիշներ արաբերէն եւ հայերէն, իսկ դու Մարութ, պիտի գոց սորվիս Իսահակեա-նի Արու Էլ Մահարիի պօեմը:

- Սրբազան, չատ դժուար է չորս օրուան մէջ այդ հսկայ պօեմը անգիր սորվիլը: Ցետոյ դիրքն ալ չունիմ:

- Ես հիմա դիրքը կուտամ - ըսաւ Սրբա-զանը եւ մօտենալով դարակին դուրս բե-րեց դիրքը:

Ես ժամանակին չատ էի արտասանել եւ ամբողջութեամբ գոց գիտէի: Մի ակ-նարկ նետեցի դրքին եւ սկսեցի մեղմ կեր-պով արտասանել: Սրբազանը, մի բարի ժպիտ դէմքին, ժպտալով ասաց.

- Մարութ, այս ի՞նչ անակնկալ էր որ ըրիր: Հապա ինչո՞ւ նախապէս չըսիր, որ պիտէիր:

- Դերասաններուն հետ գլուխ եկլալը չատ դժուար է - ասաց Օշականը:

Յաջորդ կիրակի մի մեծ խմբով, ինք-նաշարժներով գնացինք այդ գիւղը, ափ-սոս անունը մոռցել եմ: Գիւղապետն ու գիւղացիները մեզ մեծ յարգանքով ու սի-րով ընդունեցին: Մի հրաշալի սեղան էր պատրաստուած: Արաբական կերակուր - ներ եւ հինգ հատ ոչխար թոնիրի մէջ կարմրացած:

Խմիչք չկար: Առատ էր մածնայուրը (թան):

Ճաշէն յետոյ գնացինք դէպի դամբա-րանը: Մի քանի պատանիներ առջեւից տանում էին ծաղիկները, յետոյ գալիս էր Սրբազանը եւ ապա մենք: Մօտաւորա-պէս երկու ժամ տեւեց հանդիսութիւնը: Խօսեցին: Արտասանեցին: Սրբազանին հարցրին թէ ես ի՞նչ խօսեցի: Նա նրանց բացատրում էր:

- Մի թէ Հայերը ծանո՞թ են մեր արա-բական գրականութեան:

- Ոչ ամբողջութեամբ, բայց Արու ալա Մահարիի մասին ամէն մի գրագէտ հայ գիտէ:

Երեկոյեան վերադարձանք դէպի Հա-լէպ: Ճանապարհին մեր օթեւաններից մէկը արկած ունեցաւ, բարեբախտաբար, փիչ վնասով ազատուեցանք:

Ամէն Շաբաթ երեկոները, Սրբազանը մի քանի մեր ընկերներով գալիս էր մեր բնակարանը: Սրբազանը չատ էր սիրում կնոջս պատրաստած կովկասեան «Մէզէ - ցիները»:

- Մարութ - ասաց Սրբազանը - մոռցած ըլլալու չես, որ վաղը երեկոյեան ձեզի ենք, Շաւարշն ու Օշականն ալ մեզ հետ կ'ըլլան:

Եկան: Կերանք, խմեցինք, կատակներ անպակաս: Շաւարշն ու Օշականը վէճի բռնուեցան, չգիտեմ ինչի համար էր, մենք Շաւարշի կողմը բռնեցինք: Օշակա-նը բարկացաւ եւ յետոյ սկսեց ծիծաղել ու դառնալով բոլորիս ասաց.

- Ձիմարներու վոհմակ...

- Ե՞ս ալ մէջը - ասաց Սրբազանը:

- Դուն ալ անոնց առաջնորդը:

Բոլորս ծիծաղեցինք:

Անցան մի քանի օր: Որոշել էինք գնալ Եփրատին այցելութիւն տալ: Դա Շա-ւարշի ցանկութիւնն էր: Դարձեալ հա - ւաքուած էինք «Արեւելք»ի խմբագրա-տունը, խօսում, ծիծաղում, ամէնից չատ Օշականն էր խօսում, գուարթ տրամադ - րութեան մէջ էր:

Երեկոյեան ժամը եօթին ցրուեցինք: Տուն եկայ, կինս եւ երեխաները սպա-սում էին ինծի: Նոր էինք նստել ընթրե-լու, երբ դուռը ծեծեցին: Աղջիկս գնաց դուռը բանալու եւ վերադառնալով ա-սաց.

- Պապա, մի հատ Սուլթան Համիտի պէս մարդ քեզ է ուզում:

- Սուլթան Համի՞ա:

- Պապա, այդ մարդը հաղնուած է այն-պէս, ինչպէս դու հագել էիր, երբ Սուլ-թան Համիտ խաղացիր:

Ես մօտեցայ դրան: Սրբազանի Շա-թիրն էր:

- Ի՞նչ կայ հարցրի Շաթիրին:

- Սրբազան հայրը ըսաւ - Գնա Պարոն Մարութեանին կանչէ:

Գլխարկս վերցրի ու միասին դուրս ե-լանք:

- Խեր է, ի՞նչ կայ, Սրբազանը այս ժա-մին ինչո՞ւ է ինձ կանչում: Ցետոյ տես-նում եմ, որ փոխանակ դէպի առաջնոր - դարան գնալու, թեքւում է դէպի Պապ էլ Ֆարաջ, ո՞ւր ես գնում, մի թէ առաջ-նորդարան չե՞նք գնալու:

- Ո՛չ:

- Հապա՞:

- Պարոն Գրիգոր Երիցեանի բնակա-րանը:

- Ի՞նչ կայ այնտեղ:

- Ախտեղ կ'ապրէր Պարոն Օշականը:

- Կ'ապրէ՞ր:

- Կեանքը ձեզ...

- Ի՞նչպէս...

- Մէկ ժամ առաջ, հոգին աւանդեց: Դուն գիտե՞ս Պարոն Գրիգորի տունը:

- Այո:

- Ուրեմն գնա՛. ես երթամ ուրիշներուն ալ լուր տամ:

- Ես հասայ Երիցեանի բնակարանը եւ աստիճաններով բարձրացայ եւ կանգ ա-ռի սենեակի դրան առջեւ, լսեցի կանացի մի հեկեկոց: Դուռը կիսաբաց էր, առանց բախելու ներս մտայ:

Դէմքը մոայլ նստած էր Սրբազանը:

Հեկեկացող կինը, Երիցեանի կինն էր, որ քրոջ նման խնամում էր Օշականին: Օշականը նրանց հիւրն էր եւ համարիւ-ղացիները էին:

Օշականը հանդիսաւոր պառկած էր, կար-ծես քաղցր քունի մէջ լինէր, միայն դէմքը նման էր մեր հին աւետարաննե - րի մատաղաթիղին: Աչքերը փակ էին...:

- Տեսա՞ր, Պարոն Մարութեան, - ասաց Սրբազանը - տեսա՞ր՝ թէ ի՞նչ եղաւ: Սրբազանին «Պարոն Մարութեան» ասե-լուց, ես հասկացայ, որ նա խորապէս ազդուած էր:

- Սրբազան Հայր, երկու ժամ առաջ խմբագրատունը միասին էինք, ասում, խօսում, ծիծաղում էինք եւ ամէնից չատ տրամադրուածն ինքն էր:

- Ժամը 7-ի մօտն էր տուն եկաւ, նրա-տեղ դրասեղանին - ասաց Տիկին Երից-եանը - խնդրեց մի բաժակ սուրճ պատ-րաստել: Սուրճը պատրաստեցի ու բերի: «Դիր սեղանին, կարծես լաւ չեմ զգար ինձի»: Ինչո՞ւ, ի՞նչ ունես ըսի:

- Սիրտս սպռպռելի ծակոցներ ունի, յետոյ դառնալով տղային ասաց.- Շատ-պէ, բժիշկ կանչէ: Սրտի տեղ կամ դեղ բերէ հետը: Շատպէ ... չուտ ըրէ...

- Տղաս հազիւ դուրս ելած էր, սառ աչքերով ինձ նայեց եւ սկսեց խռխռալ... մօտեցայ գլուխը բռնեցի ... գլուխը ծան-րացաւ թեւերուս մէջ ... մեռաւ ... սար-սափահար կանչեցի դրացիներս, բարձ - րացրինք դրինք մահճակալին ... բայց նա արդէն թողել էր այս աշխարհը:

Քիչ յետոյ փոքր սենեակը լեցուեց բազ-մութեամբ: Ժամը տասն էր: Սրբազանը հոգոց կարղաց: Գիշերը կիսուել էր երբ հեռացանք դէպի մեր տները:

Թաղումը եղաւ արքայական...:

Հրաշալի թաղել գիտեն ... հիմա այդ էլ մոռացել ենք:

×

Ներկայացումներս վերջացրի: Հրա-ժեշտ տուի Սրբազանին:

- Բէյրութ երթալուդ դէմ չեմ: Գնա, հոն ալ մեր ժողովրդին տուր Թատրոնի ճաշակը, բայց եթէ իմ խորհուրդս լսես, ներկայացումներէդ հաքը՝ վերադարձիր հոս, լաւ թատերախումբ մը կազմէ, մեր ժողովուրդը ծարաւի է տակաւին, եւ ե-թէ կրնաս մաքէդ վանէ Հարաւային Ամե-րիկա երթալդ ... ժողովուրդը հոս է...

Բէյրութում խաղացի «Օթէլլո»ն: Սրբ-բազանը մի մեծ խմբով, Հալէպից յատ - կապէս եկած էր ներկայացու - մը, չնայած որ ինքը Հալէպում տեսած էր: Սինեմա Տունեան, որ երկու հազա-րից աւելի մարդ կը տեղաւորուի, ասեղ ձգելու տեղ չկար ... ներկայացման ներ-կայ էին նաեւ Լիբանանի մի քանի նախա-րարներ եւ արաբ ու հայ երեսփոխան-ներ ... յաջորդ օրը կէսօրին Սրբազանի եւ մի քանի ուրիշ ընկերների հետ մի ճա-շարանում ճաշեցինք:

- Ներկայացումը չատ յաջող էր, ասաց Սրբազանը, յոյս ունիմ, որ մուտքն ալ չատ ազդկ պիտի ըլլայ:

- Պէտք է որ լինէր - պատասխանեցի:

- Ինչո՞ւ ատանկ կը խօսիս:

- Վատահութիւնս չարաչար զործած-ուած է:

- Ո՞վ էր:

- Ինդրեմ թողնենք, հիմա ժամանակ չէ:

- Ինձի պիտի յայտնես - ասաց Սրբա-զանը:

- Շատ լաւ, երբ Հալէպ գալու լինեմ:

Բէյրութի ներկայացումներից յետոյ վերադարձայ Հալէպ: Այնտեղ հիմք դրի դրամատիկական ստուդիայի: Նոր ուժեր պատրաստելու համար: Սրբազանը ուրախ էր վերադարձիս համար:

- Լաւ ըրիր որ վերադարձար: Ի՞նչ ու-նիս հետաւոր Հարաւային Ամերիկայի հետ. Հայութիւնը հոս է: Հոս հայու-թեան դիմագիծը չի փոխուիր, այլ հե-ռաւոր երկիրներուն մէջ մենք զատազար-ւած ենք ձուլման: Կրօնքի, մշակոյթի տարբերութիւնը եւ անհատասրութիւնը մեզ կը փրկէ: Հզօր է այն երկիրներու մշ-չակոյթը, կրօնքի տարբերութիւնը չնչին եւ անսահման ազատութիւն...: Ուրախ եմ որ դերասանական դպրոց մը կ'ուզես հաստատել: Լաւ կ'ընես: Եթէ իմ օգնու-թեան պէտք զգացիր, յայտնէ: Շատ լաւ է: Երբ օր մը ուզես երթալ, անոնք պիտի չարունակեն գործդ:

Յիշում եմ 1947-ի Նոր Տարուան գիշերն էր: Մի գեղեցիկ հանդէս էր կազմակեր-պուած եւ ինձանից խնդրել էին, զնա-դան միութիւնների, աչքի ընկնող հաս-րակական գործիչների, Սրբազանի հա-մար, ոտանաւորի ձեւով քուրլէթներ պատրաստել եւ ասել:

Սրբազանի համար հետեւեալ քուր-լէթն էի գրել.

ԻՍԿ ԶԱՐԵՀԻՆ ՄԵՐ ՍՐԲԱԶԱՆ,
ՀՈՐՈՑ ՍՐՏԻՍ ԵՍ Կ'ՈՒԶԷԻ,
ՏԱՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ԳԱՀՆ ՊԱՇՆԱԶԱՐԴ ԵՒ ԳԱՒԱԶԱՆ
ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՏԱՐԱԳԻՐ ՄԵՐ
ԻՐ ՄԱԿԱՆԻՆ ՏԱԿԸ ՀՈՎՈՒԷՐ:

Հանդէսից վերջը, մի քանի հոգիներով հաւաքուել էինք Տաճատպետեանի տանը՝ Նոր Տարին ողջունելու: Երբ խմում էինք Սրբազանին կենացը, Սրբազանը զարմա-նալ ինձ եւ ասաց.

- Մարութ, ես քեզ ի՞նչ վատութիւն ը-

- Բարի լոյս, Նիկոդիմոս ագա:

- Ատուծոյ բարին, խէր ըլլայ, ի՞նչ կայ:

- Քեզի քանի մը խօսք ունիմ ըսելու, ա-տոր համար եկայ, էֆէնտի, փեսանուդ՝ միւսիւս Ժորժին պալէն եաքը՝ մեր խա-նութին գործերը պէչ երթալ սկսան:

- Ալաֆրանկա եղան անանկ չէ՞:

- Ալաֆրանկան չեմ գիտեր, գիտեմ մի-այն որ օրէ օր դանճանակին դրամը պակ-սեցաւ եւ այսօր նոյնիսկ բաւական դու-մարի պէտք կայ, դանճանակին մէջ փարա չի կայ:

- Ձանըմ դրամները ի՞նչ ըրիք:

- Ի՞նչ պիտի ընենք. չրջագգեստի հա - մար է ըսաւ՝ առաւ, վերարկուի համար է ըսաւ՝ առաւ, ժամացոյց է ըսաւ՝ ա-ռաւ, չղթայ է ըսաւ՝ առաւ, ինչ գիտ - նամ, ինչ ուզեց՝ առաւ, ամէն գատ կարդ մը գործերու ձեռնարկեց եւ վնաս կրեց. քոնսոլիտ խաղաց, վնաս կրեց, վերջա - պէս, Նիկոդիմոս ագա, ես քու այդքան տարուայ դանճապետդ եմ, աստ չեմ կրնար խօսիլ, դանճանակին վիճակը դէմ է:

- Ինչ ըսել է. աս ի՞նչ խօսք է, խելքս ատանկ բաներու չի հասնիր. ես դրամ - ներս կ'ուզեմ, թէ չէ քեզի հիմա ոսոիկա-նութեան կը յանձնեմ:

- Ես յանցանք չունիմ:

- Յանցանք մանցանք չեմ գիտեր. ես դրամներս կ'ուզեմ. ատ տարիքիս մէջ գիս թշուառութե՞ան պիտի մատնես, դուն գիս սպանելո՞ւ եկար հոս, մարդ ատուա-ծոյ, ատանկ խօսքեր ընելու տեղ՝ ա ատ կացինը իջեցուր գլուխս լմննայ երթայ, դանճանակը դրամ չի կայ եղեր, ըլլալիք բան է. դանճանակի պահապանը դուն ես, ի՞նչ ըրիր դրամները:

- Ճանըմ աս ու ան կողմ տրուեցաւ:

- Ինչո՞ւ տուիր, ես դրամները քենէ կ'ուզեմ:

- Վնաս եղաւ, պարտքերու դիմաց տրը-ւեցաւ:

(Շար. 23)

0—0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին իսկ չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան իսկ կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Մխքս սա է թէ ատանկ լաւ տղայ մը ինչու քու չնորհիւդ դրամ չի վաստ-կի, մարդ չի գտնայ, քեզի ալ փեսայ չըլլայ:

- Փեսա՞յ մի:

- Փեսայ: Չիս անկէ լաւի՞ն պիտի տաս:

- Ատ ի՞նչ խօսք է:

- Ի՞նչ խօսք պիտի ըլլայ, պիս մայրա-պետ պիտի ընես ու վա՞նք պիտի գնես: Ես միւսիւս Փոլը կ'ուզեմ, վերջացաւ:

- Քրոջմէ՞դ սորվեցար սա ճամբան:

- Ինչո՞ւ անկէ պիտի սորվիմ, փա՛ոք Աատուծոյ, ես անատուն չեմ, յիմար ալ չեմ, միւսիւս Փոլը կ'ուզեմ, վերջա-ցաւ:

- Կրնայ ըլլար որ ես քեզի ուրիշի մը տամ:

- Կրնայ ըլլալ որ ես քու հաւնածիդ չի հաւնիմ, ալաֆրանկայի մէջ ազջիկ մը իր հաւնածը առնելու է: Միւսիւս Փոլը կ'ու-զեմ եւ չատ երկար խօսք ալ չեմ ու-զեր:

- Դուն արդէն չափը կ'անցուներս, ես համաձայն չեմ որ դուն միւսիւս Փոլը առնես:

- Ես համաձայն եմ:

- Ես համաձայն չեմ, փոլ մոլ չեմ ճանչնար:

- Ես կը ճանչնամ:

- Կոլտուկ սըկէ:

- Կ'երթամ, ափսոս սակայն որ ալաֆր-անկային հետեւիլ կ'ուզես եւ տակաւին մաքի ազատութեան ինչ ըլլալը չես դի - տեր, ափսո՛ս, ափսո՛ս...

- Ալաֆրանկայիս չի հաւնեցա՞ր, ինչ ունի, ինծի պէս ալաֆրանկա մարդ քիչ կը գտնուի:

- Ատանկ ըլլար նէ մէկ խօսքով մի - սիւս Փոլը քեզի փեսայ կ'ընէիր:

- Ալաֆրանկա եղողը առանց սպասելու փեսա՞յ պիտի գտնայ: Դեռ Մարիին հարս-նիքը նոր ըրինք:

- Ես Մարիին հարսնիքին հետ գործ չու-նիմ, ափսոս որ հայրս ես եւ ազջիկդ այսչափ կը յուզես, չեմ գիմանար, վաղը թոքախտ կ'ըլլամ, կը մեռնիմ:

- Հիմա դուն գնա ախ մենք մատամին հետ անգամ մը տեսնուինք, որոշում մը տանք:

×

- 16 -

- Բարի լոյս, Նիկոդիմոս ագա:

- Ատուծոյ բարին, խէր ըլլայ, ի՞նչ կայ:

- Քեզի քանի մը խօսք ունիմ ըսելու, ա-տոր համար եկայ, էֆէնտի, փեսանուդ՝ միւսիւս Ժորժին պալէն եաքը՝ մեր խա-նութին գործերը պէչ երթալ սկսան:

- Ալաֆրանկա եղան անանկ չէ՞:

- Ալաֆրանկան չեմ գիտեր, գիտեմ մի-այն որ օրէ օր դանճանակին դրամը պակ-սեցաւ եւ այսօր նոյնիսկ բաւական դու-մարի պէտք կայ, դանճանակին մէջ փարա չի կայ:

- Ձանըմ դրամները ի՞նչ ըրիք:

- Ի՞նչ պիտի ընենք. չրջագգեստի հա - մար է ըսաւ՝ առաւ, վերարկուի համար է ըսաւ՝ առաւ, ժամացոյց է ըսաւ՝ ա-ռաւ, չղթայ է ըսաւ՝ առաւ, ինչ գիտ - նամ, ինչ ուզեց՝ առաւ, ամէն գատ կարդ մը գործերու ձեռնարկեց եւ վնաս կրեց. քոնսոլիտ խաղաց, վնաս կրեց, վերջա - պէս, Նիկոդիմոս ագա, ես քու այդքան տարուայ դանճապետդ եմ, աստ չեմ կրնար խօսիլ, դանճանակին վիճակը դէմ է:

- Ինչ ըսել է. աս ի՞նչ խօսք է, խելքս ատանկ բաներու չի հասնիր. ես դրամ - ներս կ'ուզեմ, թէ չէ քեզի հիմա ոսոիկա-նութեան կը յանձնեմ:

- Ես յանցանք չունիմ:

- Յանցանք մանցանք չեմ գիտեր. ես դրամներս կ'ուզեմ. աս տարիքիս մէջ գիս թշուառութե՞ան պիտի մատնես, դուն գիս սպանելո՞ւ եկար հոս, մարդ ատուա-ծոյ, ատանկ խօսքեր ընելու տեղ՝ ա ատ կացինը իջեցուր գլուխս լմննայ երթայ, դանճանակը դրամ չի կայ եղեր, ըլլալիք բան է. դանճանակի պահապանը դուն ես, ի՞նչ ըրիր դրամները:

- Ճանըմ աս ու ան կողմ տրուեցաւ:

- Ինչո՞ւ տուիր, ես դրամները քենէ կ'ուզեմ:

- Վնաս եղաւ, պարտքերու դիմաց տրը-ւեցաւ:

(Շար. 23)

ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

«ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՖԱՍՏԱԿԱՆԻ ՓՈՓԽԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ»

(Թրպտ. 2. 3. 9.)

ԳԵՏՆԴ ԳՂԵՐԳԱԼ

Մի՛զան ախտ է զօրաւոր ատելո՛ւթիւնը ։ Տէմոսթենէս իր փիլիպեան ճառերէն մէկուն մէջ կ՚ըսէ, որ ատոր փոխարէն ուրիշ ոեւէ ախտ աւելի նախընտրելի է, քան թէ ատելութիւնը ։ Ան կ՚ըսէ նաեւ, որ ատելութիւնը ամէն ոեւէ ախտէ աւելի կը տկարացնէ մարդը ։ Ջղային եղէգ մը կրնայ ծռիլ, ուժգին հով մը կրնայ ծռել զայն, բայց ան կրնայ ուղղուիլ եւ նորէն ոտքի ելլել, ինչպէս որ առաջ էր ։ Ատելութիւնը ոչ միայն կը ծռէ մարդը, այլ կը կոտրէ զայն ։ Ան կրնայ ուղղուիլ ալ չկարենալ ։

Ատելութիւնը կ՚ապականէ մարդը ։ Ան կը փոխէ անոր բնաւորութիւնը ։ Ան կը դարձնէ զայն ստոր, անարդար, անհամակրելի ։ Ան կը խլէ անկէ ամէն ազնուութիւն ։ Ան կը դարձնէ զայն ամէն տեսակ չարիքներու ենթակայ ։ Ան կը դարձնէ զայն ամէն տեսակ ոճիրներու ենթակայ ։ Ան կը դարձնէ զայն ամէն տեսակ ոճիրներու գործիք ։

Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողը, այլ նաեւ ատուածը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին հոգին, այլ նաեւ ատուածին հոգին ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին մարմինը, այլ նաեւ ատուածին մարմինը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին ընտանիքը, այլ նաեւ ատուածին ընտանիքը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին ազգը, այլ նաեւ ատուածին ազգը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին ցեղը, այլ նաեւ ատուածին ցեղը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին մշակոյթը, այլ նաեւ ատուածին մշակոյթը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին քաղաքակրթութիւնը, այլ նաեւ ատուածին քաղաքակրթութիւնը ։

Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին ներկան, այլ նաեւ ատուածին ներկան ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին ապագան, այլ նաեւ ատուածին ապագան ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին անցեալը, այլ նաեւ ատուածին անցեալը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին յիշատակը, այլ նաեւ ատուածին յիշատակը ։

Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին ուղեղը, այլ նաեւ ատուածին ուղեղը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին սիրտը, այլ նաեւ ատուածին սիրտը ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին հոգին, այլ նաեւ ատուածին հոգին ։ Ատելութիւնը կ՚ապականէ ոչ միայն ատողին մարմինը, այլ նաեւ ատուածին մարմինը ։

Les «Amis de la Fondation Marie Nubar», le Directeur, les anciens et nouveaux étudiants ont la grande tristesse de faire part du décès de

MADAME VAHÉ TCHILINGUIRIAN
(née Tsoliné Hatchadourian)

membre fondatrice et fidèle collaboratrice de l'Association

A. S. HOMENETMEN - FRANCE

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE

Le 22 Septembre à 17h précises

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սարայտարեանի եւ զաւկին, ընկերուհի՝ Աննա Խաղնեճեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաններուն իրենց զաւկին, եղբօր և թոռան՝ Բ. Սարայտարեանի մահուան առիթով:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Քլօտին Քիւլլէեանի իր հօրը՝ Պ. Փլանշէի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ Տիկին Էլմաս Շմաւոնեանի իր քրոջ՝ Տիկին Զապէլ Կարապետեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Գ. Տիւմէճեանէ 100 Ֆ. ընկերուհի՝ Մարի Կէնճեանի մահուան առթիվ:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները - Յարութիւն Կարապետեանի (Մալաքօֆ) մահուան առթիւ - Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 200, Տէր եւ Տիկին Օհան Հէկոյեան 150 Ֆ., Պ. Ժան - Միշել Էխէրեան 250 Ֆ., Օր. Հռիփսիմէ Փափազեան 200 Ֆ.: Զապէլ Կարապետեանի մահուան առթիւ (Ալֆորվիլ) - Պ. եւ Օր. Ակաեան 100 Ֆ.: Մարի Կարապետեանի մահուան առթիւ (Պանէօ), Տիկին Մոնիք Ռօզիէ 400 Ֆ., Օր. Հռիփսիմէ Փափազեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 500 Ֆ.:

RECHERCHE

Une dame avec (ou sans) voiture pouvant s'occuper de 2 enfants à la sortie de l'école, région Bourg-la-Reine, Bagneux, trois jours par semaine.

Tél. : à partir de 20h
660 - 84 - 67

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27-ին՝
«HOTEL HOLIDAY INN»

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԳՈՒՄԱՆ

ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԻ
Դ. ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 23, Գուսան Երգչախումբի - Նախկին Գրիգոր Լուսաւորիչ Երգչախումբի - Հիմնադրութեան Դ. տարեդարձի առթիւ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ կրօնական հանդիսաւոր արարողութիւն:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՐՃԵԱՆ

ԳՈՒՍԱՆ Երգչախումբը իր ամբողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ՝ հիմնադիր - ուսուցչուհի Տիկին Ժիւլիէթ Երմազեանի կը կատարէ Պատարագի երգեցողութիւնը, բազմաձայն, եկմալեան եղանակով:

Սկիզբ ժամերգութեան 8
Պատարագ՝ 10

Պատարագէն ետք Մայր եկեղեցւոյ Ա. Զրպաշեան սրահին մէջ ճաշ մրկը տրուի ի պատիւ հիւրերու եւ երգչախումբի անդամներու:

Ճաշի մասնակիցներ փափաքողները պէտք է նախօրօք ապահովեն իրենց տեղերը հետեւեալ հեռաձայներով հետեւեալ թիւերուն. -

77-84-70 - 87-43-71 - 70-90-93

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

- ԽԱՉՎԵՐԱՑ -

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 16, Խաչվերաց Է. առաւօտեան վերացման Սուրբ Խաչի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին:
Պատարագ՝ ժամը 10·30-ին:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէօրգեանի:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր - Աղօթատան՝ ոչհանով:

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17, առ Է Խաչի: Ցիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի: Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վառն հանօրէն ննջեցելոց:

×

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Երեկոյեան կը կատարուի մեծահանդէս Աղօթատան:

Ժամերգութիւն ժամը՝ 9-ին:
Պատարագ՝ ժամը՝ 10-ին:
Աղօթատան ժամը՝ 17-ին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը կազմակերպած է տարեկան իր մեծ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 22-ին, երեկոյեան ժամը՝ 21-էն սկսեալ Փալէ տը լա Ֆուար, Վալանս: Մասնակցութեամբ՝ հայկական ՓԱՐՈՍ նուագախումբին:

Պարահանդէսի նիւթական հասոյթը կը յատկացուի Վալանսի նոր կառուցուելիք եկեղեցւոյ եւ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանի ֆոնտին:

RECEPTION

organisée par le Comité de Paris de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

en l'honneur de

HENRI VERNEUIL

à l'occasion de sa nomination à la Rosette d'Officier de la Légion d'Honneur

le Samedi 22 Septembre de 19h30 à 21h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Entrée gratuite pour les membres

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը կը ծանուցանէ թէ իր կազմակերպած 5-էն 14 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու յատուկ Զորեքշաբթի օրուան հայերէն լեզուի, երգի ու պարի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Զորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 3, Ալեք Մանուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ:

118, Ռուրսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ Արձանագրութեանց եւ յաւելեալ տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել. - 520 03 18 թիւին, Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 17:

×

ՎԻԷՆ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի հայերէնի միօրեայ դասընթացքները կը լսկսին Սեպտեմբեր 22-ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2-ին:

Rue Nicolas - Chorier

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան միօրեայ դպրոցի կրթական յանձնախումբը կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի բոլոր ծնողքները որ իրենց զաւակները արձանագրել տան Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, առաւօտեան, Դաւիթեան դպրոցը, 6 բիս Թօլանտ, Պուր լէ Վալանս: Կը խնդրուի յարգելի ծնողքներէն յարգել արձանագրութեան թուականը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կապոյտ Խաչի դասընթացքները կը վերսկսին Սեպտեմբեր 26, Զորեքշաբթի եւ տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 14-էն 18, 5-էն 16 տարեկաններու համար: Մեծերուն համար, ամէն երկուշաբթի (Սեպտեմբեր 24-էն սկսեալ) ժամը 20·30-էն 22 Սէն - Մաթէն տ'Էան քաղաքապետարանի սրահը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Սէն - Ժէռօմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորութիւնը վայելող երկօրեայ դպրոցին 1984 / 1985-ի տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Բացումը տեղի պիտի ունենայ Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին:

Կը խնդրուի ծնողքներէն արձանագրել տալու համար ղիմել կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ բանկալը:

Իսկ Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ, եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 9 - 12:

×

ՍԷՆ - ԹԱՆԹՈՒԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն Թանթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած միօրեայ դպրոցը կը բացուի Զարեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, ուսուցչութեամբ՝ Պ. Խաչիկ Երմազեանի, եւ օգնական՝ Օր. Ազատուհի Մանուկեան:

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 9·30 - 12:

×

ՍԷՆ - ՄՕՐԻՍ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի դպրոցի 1984 - 1985 տարեշրջանի արձանագրութիւնները կը սկսին Սեպտեմբեր 15, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ դպրոցին սրահը:

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er

le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

OPTIMA Tours

AUTOMNE EN ARMENIE

— DU 06 AU 20 OCTOBRE VIA KIEV ALLER ET RETOUR.....5 430 Francs
— DU 12 AU 21 OCTOBRE ET DU 19 AU 28 OCTOBRE (AVEC UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 650 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 350 Francs

SPECIAL TOUSSAINT

— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 450 Francs
— AVEC POSSIBILITE UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 030 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
18

MARDI
18 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաճուա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.790 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.790

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«COW-BOY-ԻՆ ԴԻՄԱԿԸ ԻՆԿԱՒ»

ԿԸ ԳՐԷ Ս. ԵԼՄԱՋ

ԿԱՄ՝

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ԿԸ ԿԱՏՂԻ ԻՐ ՄԵԾԱԳՈՑՆ ՀՈԳԱՏԱՐ - ԲԱՐԵԿԱՄԻՆ ԴԷՄ

Յաջինկքընի Ներկայացուցչական ժողովի ֆուէարկութիւնը ի նպաստ Ապրիլ 24ի (այդ օրը հռչակել «Մարդու դէմ մարդու վայրագութեան օր) շատ մեծ դրամագլուխ ստեղծած է Թուրքիոյ մէջ, որ թերթերը ածական չեն գտներ որպէսզի համար իրենց այնքա՞ն սիրելի Ամերիկան: Սեպտեմբեր 14-ի մեր թիւով առած էինք արդէն առաջին հակազդեցութիւններուն արձագանգները: Շփոթութենց առաջքն առնելու համար, յիշեցինք թէ այս բանաձեւին ֆուէարկութիլը ներկայացուցչական ժողովին կողմէ վերջնական բնոյթ չունի: Արդարեւ ամերիկեան *Քոնկրէսը* (խորհրդարան) ունի, ինչպէս շատ մը երկիրներ, երկու ժողով՝ ներկայացուցչական (Ֆրանսայի մէջ կը համապատասխանէ Ազգ. ժողովին) եւ Ծերակոյտ: Ուրեմն այս բանաձեւը պիտի երթայ նաեւ Ծերակոյտ եւ վերջին խօսքը - ըստ ամերիկեան Սահմանադրութեան - կը պատկանի Ռեկընի: Ուրեմն հարցը դեռ «ջուր կը վերցնէ», բայց ... բայց՝ ընտրութիւն կայ:

Նոյնիսկ Սենատ. 14-ի «*Հիւրրիյէթ*»ի մէջ այս տեսած գանազան գրութիւնները. -

×

Թուրք Արտ. նախարարութենէն պաշտօնատար մը արտայայտուելով Ներկայացուցչական Տան կողմէ քուէարկուած բանաձեւին մասին, ըսած է թէ «ուշադրութեամբ կը հետեւին դէպքերու զարգացումին» ու աւելցուցած է. «այս բանաձեւը պատրաստողները ամիսներէ ի վեր զբաղնակալ կը սպասէին յարմար առիթին: Սուպիւ յայողեցան օրակարգի նիթ դարձնել զայն, երբ միայն 10 - 15 հոգի կար Ներկայացուցչական Տան նիստին: Ծերակոյտին ալ յղուած է նման բանաձեւ մը: Սակայն այս անգամ աւելի ուշադիր պիտի ըլլանք»:

Թուրք Արտ. նախարարութեան պաշտօնեաներուն համաձայն այս հանդրուանին ամենէն կարեւի չէ Ապրիլ 24-ը «Ցեղասպանութեան Օր» հռչակուած նկատել: Անոնք նշած են նաեւ թէ Ներկայացուցչական Տան որոշումը «վտանգաւոր օրինակ մը» կրնայ հանդիսանալ, «ցեղասպանութեան» պնդումները այլեւս կարելի կ'ըլլայ աւելի դիւրութեամբ օրակարգի բերել այլ երկիրներու խորհրդարաններէն ներս ալ:

Դարձեալ Թուրք Արտ. նախարարութենէն ուրիշ պաշտօնատար մըն ալ ըսած է. «եթէ Քոնկրէսը ընդունի Ապրիլ 24-ը որպէս ցեղասպանութեան օր, այս քայլը մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ միջազգային յարաբերութիւններու վրայ. եթէ նոյնիսկ չտայ նիւթական արդիւնք մը, ամէն տեղ հակաթուրք շրջանակները կըրնան զայն չհաշտրծել: Կը յուսանք որ ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը պէտք եղած ջիջամտութիւնը պիտի կատարէ Ծերակոյտին մէջ»:

Միւս Թուրք Արտ. նախարարութեան պաշտօնեաներուն համաձայն ուշադրաւ պատգամ մըն է այն որ թէ՛ օտար երկիրներու, թէ՛ օսմանեան արխիւներու մանրակրկիտ զննութիւն մը ոչ թէ պիտի հաստատէ Հայերու ցեղասպանութեան մը պնդումները, այլ դիւրութեամբ պիտի կրնայ զանոնք: Սակայն «տարօրինակ բաները կը պատահին» ենթայանձնախումբին մէջ: Երբ Մարդկային Իրաւանց ենթայանձնախումբը աչքէ կ'անցընէր 1979-ի տեղեկագիրը, կը սպասուէր որ հոն տեղ տրուէին այդ թուականէն մինչեւ այսօր կատարուած մարդկային իրաւանց զանցառութիւնները, ինչպէս Լիբանանի մէջ Իսրայէլի կատարած Սապրայի եւ Շաթիլայի ջարդին, մինչդեռ անհասկնալի ընթացքով մը խնդրոյ առարկայ եղած է դարձեալ Հայերու ցեղասպանութեան պնդումները: «Երբ տեղեկագիր մը վերանայութեան կ'ենթարկուի, կամ կ'այժմէականացուի, հիմնականը այն է որ տեղ արուի հոն, գրուած օրէն ասդին պատահած դէպքերու. խակ հակառակը բռնապետական ընթացք մը կ'ըլլայ»:

×

ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչական Տան Ապրիլ 24-ը «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օր»ը հռչակող բանաձեւը քուէարկելէն երկու օր առաջ, (Սեպտեմբեր 12) երեւոյեան Ծերակոյտի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբն ալ ընդունած է բանաձեւ մը որ «Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան մէկ մանրիկը կը նկատէ Հայերու ցեղասպանութիւնը»:

241 թիւ այս բանաձեւը որ անցեալ Հոկտեմբերին վերոյիշեալ յանձնախումբին ղրկուած էր Քալիֆորնիոյ հանրապետական ծերակուտական Փիթըր Ուիլսընի եւ Միչիկընի դեմոկրատ ծերակուտական Գարլ Լէվինի կողմէ, յառաջիկայ օրերուն Ծերակոյտին մէջ պիտի քուէարկուի. քաղաքական դէտերու կարծիքին համաձայն մեծ հաւանականութեամբ բանաձեւը միաձայնութեամբ պիտի ընդունուի:

Եթէ այս բանաձեւը աւելի առաջ Նախագահ Ռեյկընի կողմէ եւս վաւերացուի ու օրէնքի տարողութիւն առանայ, պըլլիաւորաբար զինուորական ու անուեասական օժանդակութեան հարցերը, ԱՄՆ-ու եւ Թուրքիոյ բոլոր յարաբերութիւններուն մէջ խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլայ «Հայերու ցեղասպանութիւնը»:

Նախագահական ընտրութիւններու պատճառաւ Ամերիկայի Քոնկրէսը արձակուրդը կը սկսի Հոկտեմբեր 4-ին, այնպէս որ Ծերակոյտի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնախումբին կողմէ ընդունուած այս բանաձեւը արձակուրդի թըւականէն առաջ օրակարգի կրնայ բերուիլ ու քուէարկուիլ:

×

ՔԱՈՒ - ՊՕՅԻՆ ԴԻՄԱԿԸ

«Հայկական լոպին օգտուելով Ամերիկայի ընտրական իրաւանցումէն ու քուէի պայքարէն, «գայլը մչուչոտ օդը կը սիրէ» առածը յիշեցնող փութկոտութեամբ մը խաղի վրայ խաղ սարքելով ի վերջոյ յաջողեցաւ իր ազդեցութեան գօտիին մէջ առնել նաեւ Նախագահ Ռեյկընը: Հայկ. լոպին որ յաջողեցաւ Ներկայացուցչական Տան քուէարկել տալ այն բանաձեւը որ Ապրիլ 24-ը կը հռչակէր «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օր»ը, այս անգամ ալ գործի լծուած է «Ցեղասպանութեան» պնդումները տանելու Ծերակոյտի օրակարգին: Հայերը այս նպատակաւ իրենց մութ փափաքներուն ծառայեցուցին «Միացեալ Ազգերու ցեղասպանութեան պայմանագիրը»: Հայկ. լոպիին ներկայացուցիչները յայտարարելով թէ «եթէ այս պայմանագիրը չքուէարկուի ԱՄՆ-ու Ծերակոյտին կողմէ քուէ պիտի չտան Ռեյկընի» յաջողեցան ազդել Նախագահ Ռեյկընի վրայ եւս: Ան ալ ղրկեց ծանրագիր «քուէի այս սպառնալիք»ին, յայտնեց թէ «գործի լծուած են Ծերակոյտին մէջ քուէարկել տալու համար այս պայմանագիրը»: Այս կերպով Ռեյկընն Հայերու քուէներուն սիրտն, յանձն առած կ'ըլլայ դաւանանիլ «բարեկամ Թուրքիոյ»:

Ցեղասպանութեան պայմանագիրը 1948-ին ընդունուած ՄԱԿ-ի կողմէ կը վերաբերի յատկապէս Բ. աշխարհամարտի ընթացքին Նացիներու կողմէ բնաջնջուած Հրեաներուն: Այս պայմանագիրը կը նախատեսէ աշխարհի բոլոր երկիրներուն կողմէ յանցաւորներուն դատուիլն ու արժանի պատիժին ենթարկումը: Զանազան հայկ. կազմակերպութիւններ այժմ կը ջանան «1915-ի Հայերու ցեղասպանութեան» պնդումներուն ալ տեղ տալ այս պայմանագրին մէջ:

ՍԱՖԻՐ ԵԼՄԱՋ

×

ԱՄՆ-ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Մինչ բազմաթիւ հակազդեցութիւններ կը չարունակեն գրաղեցնել Թուրք հանրային կարծիքն ու մամուլը Ամերիկայի դեսպանը անակնկալ կերպով Անգարայէն մեկնած է Ուաշինկթըն (Սեպտեմբեր 13):

Իր մեկնումի նախօրեակին ան հրաւիրուած է Արտ. նախարար Հալէֆօղլուի կողմէ որ անոր յայտնած է Թուրքիոյ դժգոհութիւնն ու պաշտօնական բողոքը:

Ան կարծիքը կը յայտնուի որ ամերիկացի դեսպանը մեկնած է պատկան իշխանութիւններու մօտ թարգման հանդիսանալու հայկ. վերջին հարցերուն առթիւ Թուրքիոյ ցուցաբերած կեցուածքին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ՄԻՇՏ ԿԸ ԶԱՐՄԱՑՆԷ

Վառնայի մէջ վերջ գտաւ ծանրաբարձութեան «Սեւ Ծովու միջազգային մրցաշարքը»:

Պոկելու 56 քիլօ գաւառակարգին, աշխարհի մրցանիւշը կոտրեց Օղսէն Միրզոյեան (133 քիլօ վերցնելով)

Գալով Եուրի Վարդանեանի, զարմացուցած է այն բոլորը որոնք կը կարծէին թէ հայ ախոյեանը այլեւս հանդստեան կրնայ կոչուիլ: Արդարեւ Եուրի Վարդանեան, ողիմպիական ախոյեան (Մոսկուա), որ 180 քիլոյով կորնգուցած էր իր մրցանիւշը, վերագտած է 182,5-ով: Աւելին ուս բարձրացնելով նետելու (էփոլէժըքէ) ճիւղին մէջ ալ 224 քիլոյի հասած է: Պոակելով այս ամէնը, կը զրէ էֆիփ, երկու անդամ կոտրած է աշխարհի մըրցանիւշը (դումարի) 402,5 եւ 405 քիլոյով:

×

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի պէտք է սկսէր երրորդ խաղը: Ուրբաթ Եուրի Գասպարով ուզած էր օգտուիլ թայմ աուբ-է մը եւ խաղը ընդհատել: Քիչ մը զարմացուցած է Գասպարովի այդ վախաքը, երկու հաւասար խաղէ ետք: Իւրաքանչիւր խաղացող երեք թայմ - աուբ-ի (հանգիստի շրջան) իրաւունք ունի եւ կրնայ առնել երբ որ ուզէ, մրցաշարքին առաջին 24 խաղերու ատեն: Ապա՝ թայմ - աուբ մը, ութ խաղը անդամ մը: Խաղերու թիւը սահմանափակում չունի: Կը չահի ան որ՝ առաջինը 6 յաղթանակը կը տանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՆԴՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարին քանի մը «աւելորդ» խօսքերը վրդոված են արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքական շրջանակները, մինչեւ իսկ դիւանագիտական պայթակղութիւն ստեղծած՝ երկու երկիրներուն միջեւ: Անցեալ Հինգշաբթի էր, Սեպտեմբեր 13-ին, որ Ճուլիօ Անդրէոթթի, Ունիքա համայնավար պաշտօնաթերթին ասնին առթիւ, կը մասնակցէր վիճաբանութեան մը եւ ի մէջ այլոց կը յայտարարէր պատասխանելով եղած հարցումներուն մէկուն. - «Գերման երկու պետութիւն կայ եւ հարկ է, որ այդպէս ալ մնայ»: Քիչ մըն ալ աւելի հեռու երթալով, կ'աւելցնէ «Համագերմանական պաշտօնութիւնը ժամանակավրէպ պէտք է ըլլայ»: Այս խօսքերը ռումբի աղդեցութիւն ըրած են Պոնի մէջ, ուր Արտաքին նախարարը հրաւիրած է Իտալիոյ դեսպանը եւ բացատրութիւն ուզած, բուռն չեչտով: Ըստ երեւոյթին Անդրէոթթի լաւ չէմբռներ թէ ինչո՞ւ այսքան իրարանցում կայ, որովհետեւ երկու օր ետք ալ զարմանալով ստեղծուած իրարանցումէն, կ'աւելցնէ. «Օսթփոլիթիքը երբեք վերամիացում չէ նշանակած: Պարելի չէ խնդրոյ առարկայ ընել վերջին պատերազմին ստեղծած հաւասարակշռութիւնները»: Այլեւս բաժակը յորդած է եւ Իտալիոյ դեսպանը կրկին կը հրաւիրուի բացատրութիւններ տալու: Վարչապետն ալ կը յիշեցնէ թէ Գերմանիոյ վերամիացման սկզբունքը Սահմանադրութեան մէջ արձանագրուած է եւ ամէն մարդ դիտէ: Մամուլն ալ կատղած է, մինչ երեսփոխան մը կ'ուզէ որ Անդրէոթթի հրաժարի: Ի վերջոյ Իտալիոյ կառավարութիւնը զեկոյցով մը, պաշտօնապէս ցաւ յայտնեց, չեչտելով «հիմնական օժանդակութիւնը, զոր Գերմանիա բերած է եւ կը չարունակէ բերել ազատութեան եւ խաղաղութեան»: Ամէն պարագայի մէջ, Գերմանացիք տրամադիր չեն դիւրին - դիւրին մոռնալու Իտալական այսքան ձախաւեր ներմուծում մը իրենց ներքին գործերուն մէջ:

ՇԱՒԱԹԱՎԵՐԶԸ քաղաքական բազմաթիւ ելոյթներու առիթ տուաւ Փարիզի մէջ: Լիոնէլ Ժոսփէն հաստատեց հեռատեսիլի Ա. կայանէն թէ ձախի միութիւնը զոյութիւն չունի ներկայիս: Կը մնայ, սակայն իրրեւ քաղաքական բանաձեւում, իրրեւ հեռանկար ընկերվարականներուն համար: Ընկերվարական ընդհ. քարտուղարը նոյնիսկ կասանդր կը դառնայ ու կ'աւելցնէ. - «Եթէ համայնավար կուսակցութիւնը չնորոշէ իր կազմակերպութիւնը, իր քաղաքական ծրագիրը, իր անկումը պիտի չարունակուի»: Լը Փէն խօսք առած է Ազգ. ձախակողմեան հանրաժողովին եւ յայտնած թէ իր կուսակցութիւնը թեկնածու պիտի ունենայ 1988-ի նախագահական ընտրութեան: 86-ի երեսփոխանական ընտրութեանց ալ 70-էն 100 երեսփոխան կը նախատեսէ: 6000 խանդավառ համակիրներու առջեւ է, որ Լը Փէն կ'արտասանէր երկու օր առաջ տոնին փակման ճառը, որ բուռն ծափահարութեանց արժանացած է, ամէն անգամ որ իր նախասիրած թեմաներուն կը վերաբերէր: Վերջապէս, Աչխատանքի պաշտպանկուսակցութեան քարտուղարը՝ Քրազուքի զօրակոչի հրաւիրեց աշխատաւորները, չեչտելով թէ պէտք է ցնցուիլ, ոչ մէկ բան կը քալէ, ոչ՝ դնելու կարողութիւն, ոչ զործազրկութեան բարելաւում: Եթէ

(Շար. Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏ

ԽՄԲ. - Այս խորագրին ներքեւ, Դաւիթ Գասպարեան բանաստեղծութեան շուրջ շարունակուող բանավէճին, կը բերէ իր շահեկան խորհրդածութիւնները «Գրական թերթ»ի Օգոստոս 17-ի թիւին մէջ: Այլապէս գնահատելի են հոն յայտնուող գլխաւոր մտքերը, զորս կը ներկայացնենք, արեւմտահայերէն:

Նոյն հարցին շուրջ այս քանի՞երորդ բանավէճը. ի՞նչ է, գրական կեանքը ալ ուրիշ բան ու գործ չունի՞, մեր բոլորին հետաքրքրութիւններու շրջանակը այն - քան նեղ է որ առաւելնէ իրիկուն խօսինք այն մասին թէ այսինչ կամ այնինչի բանաստեղծութիւնը բանաստեղծութի՞ւն է...

Չյոդնեցա՞նք արդեօք մէկ ու կէս տասնամեակէ աւելի տեւող այս «հանդուրժողական» բանաստեղծական երեսպաշտութենէն զերծ չնեղացնելու այս «կլերք» մթնոլորտէն, ուր իբրու ձուլուած են բանաստեղծութեան իսկութիւնն ու կըրկներեւոյթը:

Մոռնա՞նք այն զերազնահատումներն ու ծայրայեղ ձեւակերպութիւնները, որոնք մամուլի էջերէն, երբեմն նաեւ գրքերով սիրայօժար չնորհուած են: Մոռնա՛նք, ա՛չք զոցենք, չեռնե՛նք, զարհնակալ չէզոքութեամբ զործին չմիջամտենք, սուտ բարութեամբ անտեսենք ճշմարտութիւնը, յուզմէն կարկամելով իրարու սուտ սիրողներ չնորհենք: Իսկ վերջը՞: Իսկ վերջը մօտաւորապէս այն կէտն է, ուրկէ անընդհատ կը վերսկսինք: Մոռացութեան վրայ չատ յոյս դնելու չէ, ան ամէն բան չի քշեր տանիր, որովհետեւ տպագրուած խօսքը իր գոյութիւնը անդադար յիշեցնելու պարտադրանքը ունի: Ուրեմն՝ մէկ ու կէս տամնամեակ տեւող այս վիճակը ոչ թէ շարժման ուղղութիւն ցոյց կուտայ, այլ՝ ծայրը ծայրին վերադարձող շրջապտոյտ մը:

Տեսական - քննադատական միտքը, որուն տէրը գրականագէտ - քննադատի հետ միասին նաեւ գրո՛ղն է, ոչ միայն կրնակարծ կը հետապնդէ ժամանակակից դեղարուեստական խօսքի ամէն արտայայտութիւն, այլեւ՝ պատեհ թէ անպատեհ, երբեմն նաեւ առաջ կ'անցնի: Նոյնիսկ երբեմն կը զառնայ աւելի հետաքրքրքրականք, քան այն դեղարուեստական երկը որ իր ինքնաբուսայայտման առիթն է:

Հետզհետէ աւելի կարեւորութիւն կը տանայ իրական կեանքի ամբողջական, ամփոփ բացայայտումի անհրաժեշտութիւնը:

Հաւաքական միտքը կը փափաքի տեղծել ժամանակի դեղարուեստական մտածողութեան կարելի չափով ընդգրկուն տեսմանները, ուր կը զտնուին թէ՛ բանաստեղծութիւնը, թէ՛ արձակը, թէ՛ թատերգութիւնը, թէ՛ քննադատութիւնը, դրականագիտութիւնը, արուեստաբանութիւնը ինչպէս նաեւ այս կորիզին առընչուող միւս դիտութիւնները. փիլիսոփայութիւն, լեզուաբանութիւն, հոգեբանութիւն, պատմագիտութիւն, ազգագրութիւն ինչպէս նաեւ դիտութեան այլ մարզեր:

Գրականութիւնը ներաշխարհային հաղորդակցութեամբ կեանքը պատկերելու եզակի հնարաւորութիւն է: Այս աւելի խտացում եւ ընդգրկում ունի բանաստեղծութեան մէջ: Ա՛յդ է բանաստեղծական խօսքի գոյութեան արդարացումը, որ պիտի զայ ու հանէ մարդոց անմիջականութիւնն ու անկեղծութիւնը խանգարող զսպաշապիկը եւ փրկէ զանոնք «քաղաքակիրթ» անտարբերութենէն ու չէզոքութենէն: Մարդուն հոգեկան տառապանքը օրէ օր աւելի կը խորանայ՝ աշխարհին խելայեղ վազքին մէջ. իսկ բանաստեղծութեան մէջ կը չարունակէն անհոգ երդել դեղձանիկները: Աշխարհի գիտական առաջընթացքը բոլոր ուղղութիւններով կը փոխէ նախկին պատկերացումներու սահմանները, իսկ մենք տակաւին համար տարուան հէքեաթները իրարու կը պատմենք: Աշխարհի այս մեծ գոյութեան մէջ արդեօք բանաստեղծութիւնը չի՞ դառնար քիչ չատ ընելիք ունեցող բնապատառ մը. արդեօք զուրկ չէ՞ անհրաժեշտ լրջութենէն:

Ազգի ու լարուածութեան այս մթնոլորտին մէջ չպայթած իւրաքանչիւր ռումբ ամէն օր կը պայթի աշխարհի հանդէպ պարտքի զգացողութիւն ունեցող իւրաքանչիւր անձի մէջ:

Կ'ըսենք թէ դրողը ազատ է իր դեղարուեստական մտածողութեան մէջ: Կ'ըսենք ու կը պաշտպանենք, իսկ յաճախ ալ կը մոռնանք որ այդ ազատութիւնը անպայման կենսական հիմի վրայ հաստատութիւն կ'ենթադրէ, փաստի վաւերականութիւն ու պատմականութիւն կը պահանջէ: Հակառակ պարագային կ'աւելնայ բառային հեղեղը որ ընկերային ու մարդկային կեանքի տրամաբանութենէն դուրս կ'իյնայ: Կէտ մը որ ակնբախ է մեր բանաստեղծներու նորագոյն սերունդի ստեղծագործութեան մէջ եւ որ գլխաւոր պատճառն է նաեւ անոնցմէ չատերու խօսքին ոչ - կենսաւնակ հանդամանքին: Գոլոմպիացի դրող Կ. Կարսիա Մարքէզ լսած է. - «...կարելի չէ հնարել, գրել ինչ որ ուզէք, որովհետեւ այդ կեղծիք գրելու վտանգով յղի է, իսկ կեղծիքը գրականութեան մէջ նոյնիսկ աւելի վտանգաւոր է քան կեանքի մէջ:

Միջանկեալ յիշենք վ. Տէրեանի մէկ մտածումը, ըսուած երիտասարդ բանաստեղծներու առիթով. «...կեանքի մէջ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ՀՈՒՆԳԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հ. ՂՈՒԿԱՍ ՓՈԿՈՒԼԵԱՆ

○

Այս տարի Ապրիլ 2-ին եւ 9-ին, Ռումանիոյ Քլուժ քաղաքի (Թրանսիլվանիա) տեղական ձայնասփիւռի կայանը, իր չաբաթօրեայ մշակութային յայտագրին մէջ՝ երկրին մէջ զարերով բնակութիւն հաստատած Հայերու մասին չահեկան հարցազրոյց մը հաղորդած է, որուն ամփոփոյքը կը ներկայացնենք հոս:

×

Հարցազրոյցին կը մասնակցէր Պ. Քեընըխէչ Զոլթան, որ կրցած է հետեւեալ կուռ ոճով ներկայացնել իրեն ազգակից Հայերուն անցեալը եւ ներկան:

Թրանսիլվանիա հաստատուած Հայերը 1233-ին թողուցած են իրենց սիրելի Անի քաղաքը, եւ երկար ճամբորդութենէ եաք, 1672-ին հաստատուած են իրենց երկրորդ հայրենիքին մէջ:

Բաւական հմտօրէն ներկայացուած է Անի քաղաքին պատմական դրուագները՝

գուցէ կեղծիքը այնքան աչք չի ծակեր, որքան գրականութեան մէջ»:

Երկու տարբեր եւ իրարու անծանօթ դրողի քով մաքերու բ՛նչ նոյնութիւն որ ակամայ մտածելու կը մղէ դրականութեան զարգացման եւ ներքին տրամաբանութեան միասնականութեան մասին: Ահա՛ այս սխալ ըմբռնուած մաքի ազատութիւնն է որ դուռ կը բանայ բանաստեղծութիւն անունին տակ պատապարուող ամէն տեսակ սուտի ու կեղծիքի համար՝ դեղարուեստական խօսքը զրկելով անհրաժեշտ ներքին ճշդրտութենէն:

Հարց մը եւս. դրականութեան դիտուր հարցը ժամանակակից մարդու եւ մեր իսկ ժամանակի դեղարուեստական կերպարին առեղծուածն է: Բայց արդիականութիւնը անպայման տուեալ պահի նիւթով չէ պայմանաւորուած: Արդիականութիւնը չատ աւելի լայն ըմբռնում է, քան ապրուած պահը կամ ժամանակի միաւորը: Ան կարեւոր առանձնայատկութիւն մը ունի, որուն էութիւնը կը կայանայ պատմութեան եւ մարդկային կեանքի բոլոր ժամանակներու ներքին տրամաբանութիւնը յայտնաբերելու մէջ: Բայց, արդեօք, յատկապէս մեր նորագոյն սերունդի բանաստեղծութիւնը ունի՞ ժամանակներու կապի այդ զգացողութիւնը:

(Մնացեալը յաջորդով)

մինչեւ անոր բնաջնջումը: Ջարդերէ եւ մահէն ազատող Հայերը, թիւով 30·000, նախ անցնելով Կովկասի վրայէն՝ կը մտնեն Թաթարներու երկիրը: Այս դպրութը հոն կը մնայ մինչեւ 1340 թուականը, ապա դիչաւ թաթարներէ բաւական նեղութիւն կրելէ եաք, դար մը չանցած, կը փախչին դէպի Արեւմուտք՝ հալածուած թաթարական նոր հոսանքէ մը: Հայերը այս անգամ Խրիմու թերակղզին կ'ապաստանին, ուր կը ծագկեցնեն կաֆա բերդաքաղաքը՝ չնորհիւ ճենովացիներու հովանաւորութեան: 1475-ին դարձեալ թաթարներէ կը հալածուին. ոմանք Պոլիս կ'երթան եւ ուրիշներ դէպի Լեհաստան կը փախչին: Ժամանակագիրները ասոնց թիւը 40·000 կը համարին: Ըստ Քևբես. թէչի, ասոնք չատ չանցած՝ Ռումանիոյ հողամասին վրայ՝ հիւսիսային եւ կեդրոնական Մոլտաւիա կը հաստատուին, ուր կը մնան չուրջ երկու դար: Հուսկ՝ 1672-ին անցնելով Կարպատեան լեռներէն, վերջ կուտան իրենց ասպանդական օրդրուն, եւ կը տեղաւորուին Թրանսիլվանիա, իբր նոր հայրենիքի մէջ:

Հայերը սիրալիր ընդունելութիւն կը դտնեն երկրին կառավարիչներէն, որ բաւական ամայի տեղեր կը մնային Թուրքերու նահանջէն եաք: Նախ Ճուրճեվ, Սեփվիզ եւ Պեսթերցէ պիտագաքներուն մէջ կը խմբուին, մինչեւ որ կը կերտեն իրենց նոր ոստաններ՝ Կերլա եւ Պաչֆալով քաղաքները: Թիւով 12·000 ըլլալու էին Հայերը այն ատեն, չուրջ 3·000 ընտանիք:

Հայերու գլխաւոր քաղաքը կ'ըլլայ Կերլան, երբեմն Սամոչուվար, Արմէնոպոլիս եւ Հայաքաղաք կոչուած: Շինել կը սկսին 1700-ին եւ կը յաջողին դեղեցիկ քաղաք մը կերտել, աւելի դեղեցիկ քան միւսները: Այսօր ալ անիկա Ռումանիոյ դեղեցիկ քաղաքներէն մէկն է: Ունի քառակուսի հրապարակ, ուսկից դուրընթաց կը բաժնուին լայն պողոտաներ: Շէնքերը հետաքրքրական կառուցուածք ունին: 1723-ին կը սկսին շինել «Սողոմոնաչէն տաճարը», իսկ 1746-ին՝ մայր եկեղեցին, մեծ հրապարակին վրայ:

Շէնքերը ընդհանրապէս «պարոք» ոճով չինուած են, որովհետեւ երբ Հայերը չինելու վրայ էին իրենց բնակարանները, այդ պարոք ոճը կը ծագկէր Եւրոպայի մէջ: Շինարարութեան վրայ կը հսկէր Աղեքսի անունով ճարտարապետ մը՝ որ իր ուսումները Հռոմ առած էր: Ուստի չենք պտներ չէնքերուն վրայ հայկական ճարտարապետութեան հետքեր, այլ նոյն դարու եւրոպական ոճին նմոյշները միայն: Այդ ոճով կը չինեն Հայերը իրենց բնակարանները, իրենց եկեղեցիները. այս վերջիններուն վրայ կը զանգակեն հայատառ արձանագրութիւններ դնելով անոնց թարգմանութիւնները՝ լատիներէն եւ հունգարերէն լեզուներով:

Ընկերային եւ քաղաքական ասպարէզին մէջ՝ Հայերը կ'ունենան կարեւոր դերեր: Իրենց քաղաքներուն համար կը ստանան չատ մը առանձնաչնորհութիւններ. կերլա եւ Պաչֆալով՝ արքունական ազատ քաղաքներ կը հռչակուին: Մասնաւոր սէր եւ յարգանք կը վայելեն Հունգարացիներէն, որոնց առաջին թագաւորը Ս. Սաեփանոս սա յորդորը ուսած է իր զաւա-

---

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին ոտ չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան ոտ կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ի՞նչ ըսել է վնաս, հաշիւները տոպրակի սկզբունքով չե՞ն բռնուիր:

- Կը բռնուին:

- Կը բռնուին նէ ինչո՞ւ վնաս պիտի ըլլայ:

- Անոր համար որ քոնտոլիային չատ զբաղած արուեցար, երբեմն թանկ առինք, աժան ծախեցինք, երբեմն աժան ծախեցինք թանկ առինք ... երբեմն աւելորդ ծախեր եղան, կառք առնուեցար, ձի առնուեցար, զարի առնուեցար, միւսիւ ժորժին կառավարելը ահա այս արդիւնքը տուաւ:

- Ասոր փրկութի՞ւնը:

- Փրկութիւնը խանութը զոցելն է:

- Զոցե՞լը, զոցե՞լը, լեզուդ չորնայ, ինտո՞ր ալ կ'ըսես: Ես խանութը չեմ զոցեր, ինչ ըսեմ ալ զոցեմ:

- Գոզ չի մտնայ ալի զոցեցի՝ կ'ըսես:

- Զիս կը ծաղրե՞ս, ապերախտ, այսքան տարի հացս կերար, իմ չնորհիւս տուն տեղ եղար, դիս կը ծաղրե՞ս:

- Հապա ինչ ընեմ, չեմ զոցեր, կ'ըսես:

- Չեմ զոցեր:

- Եթէ դուն չի զոցես՝ ուրիշները կուզան կը զոցեն:

- Ի՞նչ կ'ըսես:

- Գանձանակը բաց ունի, անանկութիւն՝ հասկցա՞ր:

- Անանկութի՞ւն, ալաֆրանկայի մէջ անանկանալ կ'ըլլա՞յ, միւսիւ ժորժը կ'ըսէր թէ չըլլար. հաշիւները ալաֆրանկա չե՞ն:

- Հաշիւներն ալ ալաֆրանկա են, պարտքերն ալ, սա ալաֆրանկան դեռնին տակը անցնի, որ զործը հոստեղուանքը հասցուց. ժորժ է, ինչ փորձանք է պատճառ անիկա է, առաջուայ պէս եթէ չարունակենք, այչափ ծախեր չէինք ըներ, թէ դրամ կը վաստկէիր, թէ ուրիշներուն ալ լաւութիւն կ'ընէիր:

- Խաւարամտութիւն է քու սա լսածները, մարդս ժամանակի ոդուն յարմարելու է. տասնեւիններորդ դարը քաղաքակրթութեան, յառաջդիմութեան, ազատութեան, յառա՛ջ, յառա՛ջ պոռալու դար է: Եթէ հաշիւները լաւ բռնենք, վնաս չենք ըներ. իմ հոն եղած տասնս օր մը վնաս չէր ըլլար, հիմա ինչո՞ւ կ'ըլլայ. սուտ է, չեմ հաւատար. ես դրամներս կ'ուզեմ:

×

- Թը՛ք թը՛ք թը՛ք:

- Է, ալ թըք թըք չեմ կրնար լսել, ո՞վ է:

- Թը՛ք թը՛ք:

- Ո՞վ է եկողը ճանըմ:

- Թը՛ք թը՛ք թը՛ք:

- Տես պատասխան կուտա՞յ, ո՞վ է դուռը զարնողը:

- Թը՛ք թը՛ք թը՛ք:

- Ատուաձ պէյազ ատյ, վերջապէս ըսել պիտի ատյ՝ աճքրէ:

- Պոնժուռ, միւսիւ Նիկոդիմոս:

- Է՛, ի՞նչ է եղեր:

- Ես միւսիւ Փոլն եմ. սա անցած պիչեր ... հիւրասիրութեան տանն ... մատմազէլ ֆիլօն բան մը չըլա՞ւ, միւսիւ Փոլն եմ, այսինքն ձեր խանութին մէջ զործ մը պիտի տայիք. միւսիւ Փոլն եմ, այսինքն՝ սա հիւրասիրութեան տանն ... Փոլ, ահա Փոլը ես եմ:

- Հիմա զործ ունիմ:

- Ե՞րբ անցնիմ:

- Ուրիշ տանն:

- Ատիօ:

- Ես զրամներս կ'ուզեմ...

×

- Մատամ, լսեցի՞ր զլուխնուս եկածը:

- Ի՞նչ է եղեր, երկու ժամ զանճապոլն հետ պլուխ պլխի կը խօսէիր:

- Գանճանակին վիճակը պէչ է:

- Ուրիչ գանճանակ մը առ:

- Այսինքն մէկէը զրամ չի մնացեր:

- Ի՞նչ կ'ըսես:

- Ի՞նչ ըսեմ, սա լուրը առնելուս պէս՝ արիւնը զլխուս զարկաւ, հարկադրուած պիտի ըլլանք խանութը զոցել: Ամէնուն բերանը պիտի նայինք, խաղալ պիտի ըլլանք, պիտի ըսեն թէ մոռնինոյ Նիկոդիմոսը խանութը փակեր է, պարտքի տակ է ինկեր, ասոր անոր զրամը կինկոնը ադամանդ է առեր, աղջիկը կապրեր է, ձի, կառք է առեր: Ես սա խօսքերուն կըրնա՞մ դիմանալ, օր մը կ'իյնամ կը մեռնիմ:

(Շար. 24)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼ

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՅՐԴ ԺՈՂՈՎԸ ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 10 - 14, Մոնրէալի մէջ կը գումարուի Հայ Բժիշկներու Համաշխարհային Գ. ժողովը, ընդհանուր նախագահութեամբ Բժ. Արթօ Տէմիրճեանի, որ Մոնրէալի Համալսարանին մէջ մարդաբանութիւն կը դասաւանդէ եւ միաժամանակ կը վարէ նոյն համալսարանի Մանուկներու աճման հետազօտական կեդրոնը:

Հայ բժիշկներու առաջին համագումարը տեղի ունեցած է Պէյրութ, 1947-ին, իսկ երկրորդը՝ Վենետիկ, 1980-ին: Այս երկրորդ ժողովին կ'ակընկալուի որ մասնակցին աւելի քան 200 բժիշկներ, առաջնայոյժներ եւ դեղագործներ:

Այս անգամ գլխաւոր իրագործումներէն մէկը կրնայ հանդիսանալ Հայկական Համաշխարհային Բժշկական Ընկերութեան մը կազմութիւնը, որ օրակարգի նիւթ պիտի դառնայ:

Ներկայիս կը գործեն տեղական բժշկական ընկերութիւններ, Թեհրանի, Փարիզի, Մոնրէալի, Պոսթընի, Ֆիլատելֆիոյ եւ Շիքակոյի մէջ (Պէյրութինը այժմ կազմալուծուած է):

Այդ քաղաքներէն եկող պատուիրակութիւնները պիտի գլխաւորուին տեղւոյն հայ բժշ. ընկերութեան նախագահնե-րուն կողմէ. այսպէս՝ Թեհրան՝ Բժ. Եդուարդ Վարդանի եւ ատամնաբոյժ Ալփրէտ Զարիֆեանի, Ֆրանսա՝ Բժ. Փիէր Տէր-Յակոբեանի, Մոնրէալինը՝ Բժ. Արթօ Տէմիրճեանի, Պոսթընը՝ Բժ. Արամ Զօպանեանի, իսկ Ֆիլատելֆիա՝ Բժ. Սիմոն Սիմոնեանի կողմէ:

Նաեւ՝ Պոսթընի Հայ Ատամնաբուժական Ընկերութիւնը ներկայ կ'ըլլայ յանձին իր նախագահին՝ Բժ. Արթօ Շահրիկեանի:

Մասնակցողներ կան նաեւ Սուրիայէն, Լիբանանէն, Ասորիայէն, Զուիցերիայէն, Շուէյտէն, Անգլիայէն, Միացեալ Նահանգներու եւ Գանատայի այլ քաղաքներէն, Արժանթինէն եւ վերջապէս Հայաստանէն:

Խորհրդային Հայաստանի պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահի օգնական՝ Ռուբէն Շահբազեանը, Հայկական Նախարարաց Խորհուրդի գործերու կառավարիչ, բժշկական գիտութիւններու թեկնածու Հրաչիկ Վարդանեան Բժշկական Հիմնարկի տնօրէն, փրոֆ. Վիլէն Աստուածատրեան, փրոֆէսէօրներ՝ Կոնստանդին Կարագէօզեան (կենսաստուերբանագէտ), Սաւադ Հայրապետեան (բնախօս) եւ Սուրէն Զօհրաբեան (ջղավիրաբոյժ)՝ գլխաւորութեամբ Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ, փրոֆէսէօր եւ առողջապահութեան նախարար՝ բժ. Գէմիլ Ս. Գաբրիէլեանի:

Սփիւռքի հայ ծանօթ բժիշկներէն՝ համագումարին կը մասնակցին Բժ. Յովհաննէս Նաւարեան (օրկաններու «փոխատընկման» վիրաբոյժ՝ Մինեսոթայէն, Մ. Ն.), Բժ. Արամ Զօպանեան (գերճնշման մասնագէտ, Պոսթընէն, Մ. Ն.), Բժ. Սուրէն Սէֆեան (հոգեբոյժ, Մենֆիսէն, Մ. Ն.), Բժ. Սիմոն Սիմոնեան (երիկամունքներու «փոխատնկման» մասնագէտ՝ Ֆիլատելֆիայէն, Մ. Ն.) եւ Բժ. Ռոպեր Ասատուրեան (Մարսէյլէն, Ֆրանսա):

«ՈՋՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

ՀԱՅՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՎ ...

- Ծօ, Մուկուչ, իմացե՞լ եա, վաղոյի կնիկը վեց տղայ ունի, վեցի անունն էլ Օննիկ է:
- Իյա՛, տլաը էտոնց ի՞նչդ կը ջոկեն:
- Հայրանուններով...

ԱՆՈՒՆԸ

- Բալիկ չան, ո՞ւմ տղան եա:
- Զգիտեմ:
- Ո՞նց թէ: Հայրիկիդ անունը ի՞նչ է:
- Ասացի՝ չգիտեմ:
- Իսկ մայրիկդ ի՞նչպէս է անուանում հայրիկիդ:
- Տանասլոչ:

ՏԱՆՈՒՄ ԵՆ

Հանդիպում են երկու ծանօթ:

- Ի՞նչպէս եա ապրում, - հարցնում է մէկը:

- Ոչինչ, - պատասխանում է միւսը: Երբ վատ եմ զգում՝ «չատպ օպտուխին» մեքենան է տանում, իսկ երբ լաւ եմ զգում՝ միլիցիայի մեքենան:

×

Ամուսինը բարկացած տուն է կնոջը:

- Ամէն անգամ, երբ ես քեզ որեւէ հարց եմ տալիս, ինչո՞ւ ես իմ հարցին հարցով պատասխանում:

- Բա ի՞նչ անեմ, - հարցնում է կինը:

×

Կենդանաբանականն այդտեղ մարդիկ զարմանքով էին նայում, թէ մի զայրացած սիկին ինչպէս էր վազում ամուսնու յետեւից: Կնոջ բռունցքներից փրկուելու համար յուսահատ ամուսինն իրեն գցում է առիւծների վանդակն ու թաքնուում ամենամեծ առիւծի եռեւում:

Կինը զրսից բղաւում է:

- Շուտ դուրս արի, վախկոտի մէկը:

×

ՀԻՒԸՐ. - Ներեցէք, բայց ձեր շունը չարունակ լիճ է նայում:

ՏՆՏԵՍՈՒՀԻՆ. - Ուշադրութիւն մի դարձրէք, նա միշտ այդպէս է անում, երբ որեւէ մէկը ճաշում է նրա ափսէով:

×

Երկու փրոֆէսէօր՝ միջուկային ֆիզիկայի երկու մասնագէտ, սրճարանում նստած՝ զրուցում են: Նրանց մօտով անցնում է գեղեցիկ արտաքինով մի կին:

Գիտնականները լռում են ու յափշտակութեամբ նայում կնոջը: Վերջապէս նրանցից մէկը բացականչում է:

- Ա՛յ քեզ աթոմների հոյակապ խմբաւորում:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 21 -

ԳԵՏԻՆ ԵԶԵՐԸ

Գոռալու ձայները լսուեցան եւ ամէնքը խմբուեցան մէկ եւ միւս կողմէն, լուսինը ելաւ ու լուսաւորեց տեսարանը:

- Տոն Քամի՛լլո, պոռաց Փեփփոնէ առաջ գալով, Տոն Քամի՛լլո:

Ոչ ոք պատասխանեց եւ լռութիւնը իշաւ ամէնուն վրայ ու սառեցուց:

- Տոն Քամի՛լլո, պոռաց նորէն Փեփփոնէ, մի՛ չարժիք Աստուծոյ սիրոյն, ականներով ծածկուած չրջանակին մէջն էք:

- Գիտեմ, պատասխանեց հանդարտութեամբ Տոն Քամիլլոյի ձայնը անիծուած գօտիի կեդրոնական մացառէ մը:

Ժմիլճոն առաջ անցաւ ձեռքին կապոց մը:

- Տոն Քամիլլո, պոռաց, մի՛ չարժիք. բաւական է որ մատի ծայրով դպչիք ռումբի մը որ օդը ցատքէ:

- Գիտեմ, պատասխանեց հանդարտութեամբ Տոն Քամիլլոյի ձայնը:

Ժմիլճոյին դէմքը կը լողար քրտինքի մէջ:

- Տոն Քամիլլո՝ պոռաց, ապուշ կատակ մըն էր եղածը, կեցէք, ահա ձեր զգեստները:

- - Իմ զգեստնե՞րս, չնորհ, Ժմիլճօ, եթէ ի՛ուզես բերել, հոս եմ:

Եւ ճիւղ մը չարժեցաւ կեդրոնի մացառի մը վրայ: Ժմիլճոն բերանը բացաւ եւ ետ դարձաւ նայելու միւսներուն:

Լռութեան մէջ լսուեցաւ Տոն Քամիլլոյի հեղնական ծիծաղը: Փեփփոնէն Ժմիլճոյին ձեռքէն քաշեց կապոցը:

- Ես կը բերեմ քեզի կապոցը, Տոն Քամիլլո, ըսաւ Փեփփոնէ դանդաղօրէն քալելով դէպի փշաթելերուն ցիցերը: Ար - դէն անցնելու վրայ էր երբ Ժմիլճոն ոտքէն անցնելու վրայ էր երբ Ժմիլճոն ոտքով մը հասաւ, ետ քաշեց զինքը:

- Ոչ, գլխաւոր, ըսաւ Ժմիլճոն բռնելով կապոցը եւ մոնելով ցանցին մէջ «ով կը կտրէ, ան կը վճարէ»:

Մարդիկը ետ քաշուեցան ու ամէնուն ճակատը քրտինքներու մէջ էր, եւ ձեռքով կը դպչէին ջղայնօրէն իրենց բերանները: Ժմիլճոն կը յառաջանար դանդաղօրէն ցանկին մէկ տեղը, զգուշութեամբ դնելով ոտքերը, իսկ լռութիւնը կապարի պէս կը ճնշէր:

- Ահաւասիկ, հազիւ լսելի ձայնով ըսաւ Ժմիլճոն, երբ հասաւ մացառին քով:

- Լաւ, մրմռաց Տոն Քամիլլո, եաւէր եկուր, դուն իրաւունք ունիս Տոն Քամիլլոն տեսնելու վարտիքով:

Ժմիլճոն դարձաւ մացառին եաւ.

- Ուրեմն, ի՞նչ տպաւորութիւն կը թողու վրադ տեսնելով վարտիքով դեղերէց մը, հարցուց Տոն Քամիլլո:

- Չեմ դիտեր, թոթովեց Ժմիլճոմ, ամէն բան սեւ կը տեսնուի, կարմիր բիծերով որ կը շրջին: Լուսինն ալ:

Հեւաց:

- Ես, կակազեց Ժմիլճոն, ապրիլէն անդին պզտիկ պողոտիաններ ըրած եմ. քանի մը ապտակ, բայց մէկու մը դէմ ըրած չեմ:

- «Ես արձակեմ զքեզ», պատասխանեց իրեն Տոն Քամիլլո ճակատին խաչ մը կնքելով:

Դէպի եղերք քալեցին զանդաղօրէն, իսկ ամբոխը չունչը բռնած կը սպասէր պայթումի մը: Անցան փշաթելը, յետոյ ճամբայ ելան, Տոն Քամիլլո միշտ առջեւէն, եւ Ժմիլճոն միշտ եաւէն, որ կը չարունակէր դեռ ոտքի թաթերուն վրայ քալել իրը թէ դեռ ականած շրջանակին մէջն ըլլար: Դեռ բան չէր հասկնար, եւ յանկարծակի դեամին փլաւ:

Փեփփոնէ որ միւս խմբուածներուն դիմաց անցած կը հեռանէր քանի քայլ հեռուէն, ծռեցաւ վայրկեան մը, առանց աչքը հեռացնելու Տոն Քամիլլոյին կըննակէն, բռնեց Ժմիլճոյին զգեստին օձիքէն ու քաշեց եաւէն քուրջի կապոցի մը պէս: Եկեղեցւոյ զրանը վրայ Տոն Քամիլլո եա դարձաւ, արժանապատուութեամբ մը ծռելով բարեւեց ամբոխը ու մտաւ:

Միւսները լռութեամբ զացին ու եկեղեցւոյ գաւթին վրայ մնաց միայն Փեփփոնէ, լայն բացած ոտքերով մնկըուած, որ կը չարունակէր դիտել փակուած դուռը մինչ ձեռքին մէջ բռնած մարած Ժմիլճոն: Ցետոյ ցնցեց գլուխը, ինքն ալ քաշուեցաւ հանդարտօրէն, եաւէն քաշելով իր կապոցը:

- Ցետոյ, մրմնջեց Տոն Քամիլլո խաչելեալ Քրիստոսին, եկեղեցիին կը ծառայենք նաեւ պաշտպանելով վարտիքով մնացած ժողովրդապետի մը արժանապատուութիւնը:

Քրիստոս չպատասխանեց:

(Շար. 83)

(Շար. Ա էջէն)

այսպէս չարունակուի «մեր քիթէն բեր - նէն պիտի գայ», ուրեմն՝ ոռքի՛, կը հրա-հանգէ։

ՁՈՒԻՑԵՐԱՑԻՆԵՐԸ որոշեցին օտարնե-րուն գլխուն բեռցնել պիւտճէի իրենց բա-ցը։ Այսպէս, օտար կառքերուն եւ բեռնա-կառքերուն պարտադիր վինըեէք մը հաս-տատուած է, Յունուար 1-էն սկսեալ, 30 Ֆր. կառք գլուխ եւ 500-էն 3000 բեռնա-կառքերուն համար։ Այս տուրքը 270 մի-լիոն զուիցերական Ֆր. պիտի ապահովէ երկրին։

ԺԻՍՔԱՐ պիտի չներկայանայ Ազգ. Ժողովի քննիչ յանձնախումբին նախագահ Մխիթարեան միջամտութեան իբրեւ հետե-ւանք։ Փոխանակուած նամակները հրա-պարակուեցան էլիզէի կողմէ։

ԼԻՑՏԻ ՏՍՑԱՆԱ, կինը Մեծն - Բրի-տանիոյ դահաժառանգ իշխանին, Սեպ-տեմբեր 15-ին ծնունդ տուաւ երկրորդ մանչ զաւկի մը, որ երրորդ տեղը կը գը-բաւէ արքայական յաջորդութեան մէջ, հօրմէն եւ եղբօրմէն եառ։ Գուշակներ եւ պիտական քննութիւնները նախատեսած է-ին աղջիկ զաւկի մը ծնունդը։ Կիրակի օր իսկ, իշխանուհին ելաւ հիւանդանոցէն, իր պիրկն ունենալով նորածինը, որ կը կոչուի՝ Հէնըի, Զարլզ, Ալպըրթ, Տէյ-վիտ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՔՈԼՈՄՊ. - Տիկին Հոճասպաշեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Արսէն Արապեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թա-ղէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնոր-հակալութեամբ առացած է փոխան ծաղ-կեպսակի հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Զապէլ Վահանեանի (ծնեալ՝ Զատիկեան) մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Կարա-պետ Սիվազլեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Թօփալեան 30 Ֆ., Վարդան-եան ընտանիք 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժի-րայր Գասպարեան 100 Ֆ., Վահանեան ընտանիք 400 Ֆ., Տէրմէնճեան ընտանիք՝ 500 Ֆ.։

×

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Ճակոբ Մայր Ե-կեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ դրամարները իր նպաստ եկեղեցւոյ. - Բար-թիս Սարայտարեանի մահուան առթիւ փո-խան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին ճեպ-րայէլ Պահատուրեան 500 Ֆ.։ Պ. Թորիք-եան եւ Տէր եւ Տիկին Մարվինա Տիւյմէ-ճեան 1000-ական Ֆ.։ Պ. Յովսէփ Աբրիք-եան իր կնոջ մահուան Ա. տարելիցին առ-թիւ 1000 Ֆ.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Իվ Ֆուրթիւնի մահուան առթիւ իր խորին ցաւակցու-թիւնները կը յայտնէ Տիկին Նազելի Ֆուրթիւնի, զաւակներուն եւ ընտանե-կան պարագաներուն։

պատր դեպի վենետիկ

Նախաճեռնութեամբ Կապ. Մաչի Անիէս - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնա-ճիւղին։

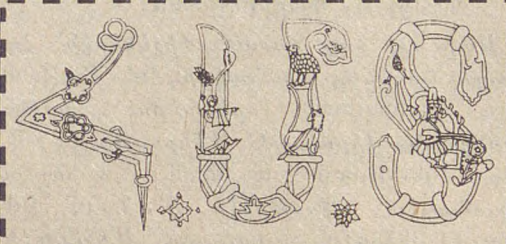
Երթ՝ Հոկտեմբեր 28 - Դարձ՝ Նոյեմբեր 2

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Հոկտեմբեր 10։ Մաս-նակցութեան սակը՝ 2000 Ֆ.։

Մանրամասնութեան համար հեռաձայ-նել Տիկին Մատոյեան՝ 799 - 41 - 19 եւ Տիկին Էսահեան՝ 733 08 38։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Մաչի Լիոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Հոկտեմբեր 27-ին՝ «HOTEL HOLIDAY INN»

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 Decines

— Gymnastique féminine, reprise le lundi 17 septembre
— Cours d'Arménien 1er niveau, reprise le mardi 18 septembre
— Animation culturelle pour enfants, reprise le mercredi 19 septembre
— Cours d'Arménien 2ème niveau, reprise le mercredi 19 septembre
— Danses de caractère arménien, reprise le mercredi 19 septembre
— Cours d'Arménien 3ème niveau, reprise le jeudi 20 septembre
— Atelier peinture, reprise le vendredi 21 septembre
— Cours de cuisine arménienne, reprise le mercredi 26 septembre
— Ecole de musique - piano, reprise le samedi 29 septembre
— Stage de littérature, reprise le samedi 6 octobre

Pour tout renseignement complémentaire, téléphoner à la M.C.A. de Décines au 849 - 42 - 97

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

Ոսկի Աշունը Երեւանի Մէջ

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS

— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — **Prix: 5900 F**

de MARSEILLE

— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — **Prix: 5700 F**

TEL. : **(91) 93 04 90**

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : **261 58 28**

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Դաչնակի ուսանողուհի մը 1 - 2 տնե-կակոց (շուրջ 30 ք. մ.) յարմարութիւն-ներով վարձու յարկարաժին մը կը փընտռէ, մատչելի պայմաններով, Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան մը։

Հեռաձայնել. - Օր. Ա. Ալթունեան
776 - 08 - 33

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը կազ-մակերպած է տարեկան իր մեծ պարա-հանդէսը՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 22-ին, երեկոյեան ժամը՝ 21-էն սկսեալ Փաւիյոն Ազոյի մէջ, Փալէ տը լա Ֆուար, Վա-լանս։ Մասնակցութեամբ՝ հայկական ՓԱՐՈՍ նուագախումբին։

Պարահանդէսի նիւթական հասոյթը կը յատկացուի Վալանսի նոր կառուցուելիք եկեղեցւոյ եւ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանի ֆոնտին։

RECEPTION

organisée par le Comité de Paris de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

en l'honneur de

HENRI VERNEUIL

à l'occasion de sa nomination à la Rosette d'Officier de la Légion d'Honneur

le Samedi 22 Septembre de 19h30 à 21h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Entrée gratuite pour les membres

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ական հայկական լեզուի մի օրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտ. ամսուան սկիզբը 1984 - 85 դպրոցական տարեշրջանի համար։

Դասընթացքներու պարունակութեան եւ դպրոցի անձնակազմին վերափոխուած այս շրջանին դպրոցի Տնօրէնութիւնը կ'ընդունի 5 տարեկանէն սկսեալ աշա-կերտներ։ Դասերը տեղի պիտի ունենան առաւելաբար Զորեքշաբթի օրերը։ Փա-փաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւոր-ման։

Իսկ դասերը տեղի պիտի ունենան Փրա-տոյի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.ական սրահներուն մէջ հետեւեալ նիւթերով.

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ե.- Հայկական պար ըստ փափաքի։

Դիմումները կ'ընդունուին այժմէն, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի կողմէ, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.ական քար-տուղարութեան մօտ ժամը՝ 11 - 16ի մի-ջեւ։

Հասցէները.-
Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado, 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70
U.G.A.B. :
33, Cours Pierre Puget, 13006 — Marseille
Tél. : 37. 75. 97

A. S. HOMENETMEN - FRANCE

ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE

Le 22 Septembre à 17h précises

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, rue Bleue, 75009 PARIS

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՓԱՐԻԶ

Հ.Բ.Ը.Մխիթեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը կը ծանուցանէ թէ իր կազմակերպած 5-էն 14 տարեկան մանուկ-ներու եւ պատանիներու յատուկ Զորեք-շաբթի օրուան հայերէն լեզուի, երգի ու պարի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Զորեքշաբթի, Հոկտեմբեր 3, Ակեք Մա-նուկեան Մշակ. Կեդրոնին մէջ։

118, Փուրսել փողոց, Փարիզ 17-րդ

Արձանագրութեանց եւ յաւելեալ տեղե-կութիւններու համար հեռաձայնել. 520 03 18 թիւին, Երկուշաբթիէն Ուր-բաթ, ժամը 10-էն 17։

×

ՇԱԽԻԼ

Հայերէնի դասընթացքները վերսկսան Սեպտեմբեր 12-ին եւ տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքշաբթի։

×

ՎԻԷՆ

Կապ. Մաչի Վիէնի մասնաճիւղի հա-յերէնի միօրեայ դասընթացքները կը ըս-կըսին Սեպտեմբեր 22-ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2-ին։

Rue Nicolas - Chorier

×

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կապոյտ Մաչի դասընթացքները կը վե-րսկսին Սեպտեմբեր 26, Զորեքշաբթի եւ տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 14-էն 18, 5-էն 16 տարեկաններու համար։ Մեծերուն համար, ամէն երկու-շաբթի (Սեպտեմբեր 24-էն սկսեալ) ժամը 20·30-էն 22 Սէն - Մառթէն տ'Իւռի քաղա-քապետարանի սրահը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19, Պուլվար Օտոյի Ս. Ճակոբ եկեղեցւոյ դպրոցին դասաւանդութիւնները կը սկսին եւ կը շա-րունակուին Զորեքշաբթի օրերը, ժամը 14-էն 17։ Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

ՍԷՆ - ԹԱՆԹՈՒԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թա-ղէոս եկեղեցւոյ եւ Հ.Բ.Ը.Մխիթեան հո-վանաւորած միօրեայ դպրոցը կը բաց-ւի Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին, ու-սուցչութեամբ՝ Պ. Մաչիկ Երլմազեանի, եւ օգնական՝ Օր. Ազատուհի Մանուկ-եան։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 9·30 - 12։

×

Կ Ա Փ

Կաթի Հայ Տիկնանց Մխիթեան նա-խաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասաւանդութիւնը կը վե-րսկսի՝ Հոկտեմբեր 3-ին, եւ ամէն Զո-րեքշաբթի օրերը ժամը՝ 14-էն 16 փոք-րիկներուն եւ 16-էն 18, չափահասներուն համար Կափ-ի քաղաքապետութեան կողմէ տրամադրուած սրահին մէջ։ -

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Մխիթեան, կամ քաղաքապետարանի դէ-բասենեակը։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
19
MERCREDI
19 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՅԱՌԱՋԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.791 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.791

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՁԱՅՐՈՑԹԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԵՆԻ ԴԷՄ

«ՄԻՆՉ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՀԱԻԱՏԱՔՆՈՒԹԵԱՆ ՁԱՐՁԱՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ԼԾՈՒԱԾ ԷՐ ՄԵՆՔ ԱԶԳ· ՀԱԻԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ԱՊՐԵՑՆԷԻՆՔ» Կ'ԸՍԷ ԷՕԶԱԼ

×

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ՝ ԹՈՒՐՔԻԱ...

ԸՍՏ ԱԶԳ· ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Թուրքիոյ նախարարապետը Թ· Էօզալ իր յայտարարութեան մէջ ըսած է·-

«Մեծ ցաւով ու զայրոյթով կը տես - նենք թէ Մխացեալ - Նահանգներու Ներ - կայացուցչական Ժողովը եւ Ծերակոյտը սա օրերուն մտադիր կ'երեւան ընդունե - լու կարգ մը նպաստաւոր բանաձեւեր ո - րոնք առնչուած են մեր երկրին:

Այս որոշումները որոնք ԱՄՆ·ու նա - խագահը կը մղեն որ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնէ չինծու ու անհիմն պնդումներու վրայ, որոնք կը վիրաւորեն մեր ժողովուրդը, ծրագրելով կեղծ ու պատիր յիշատակութեան օրեր, մենք կը նկատենք մեծ անպատասխանա - տուութեան մը օրինակը: Զարմանքով, մտահոգութեամբ ու այլանելով կը նկատենք թէ այս ատիճան տգեղ ու ժխտական քաղաքականութիւն մը կը վարեն մար - դիկ, որոնք մօտաւոր ընտրութիւններուն հետեւանքով անմիջական չահերու հետա - մուտ են:

Համայն աշխարհի ուշադրութեան կը յանձնենք այն պարագան, որ այս որո - շումները զօրավիգ կը հանդիսանան մի - ջազգային ահաբեկչութեան որ թիրախ առած է նոյնինքն ամերիկացի ժողովուր - դը, եւ յատկապէս ԱՍԱԼԱ-յի ու նման ահաբեկչական կազմակերպութիւն - ներու: Վաղը եթէ Թուրք դիւանագէտ մը եւս այս ոճրագործներուն կողմէ ըս - պանուի, ասոր ծանր պատասխանա - տուութիւնը իրենց խղճին վրայ պիտի ըլլա՞ն անոնք որոնք այս որոշումը կու - ան կամ կ'ուզեն ասել:

Լրջօրէն պէտք է խորհրդածել թէ ո - րո՞ւ օգուտ կ'ունենայ այս ձեւով քրքրել դէպքերը, որոնք պատմութեան մէջ թաղ - ուած են եւ որոնց պատճառներն ու ըն - թացքը չատ վիճելի է: Մենք չենք ուզեր վիշտերն ի յայտ բերել, միայն ցաւով կը նկատենք թէ այս ասպիճան տգեղ ու ժխտական մթնոլորտ մը կը ստեղծուի մեր ժողովուրդի մը, որ ԺԹ· ԺԵ· եւ ԺԶ· դարերուն երբ հա - տաւաքնական չարչարանքներ կը կա - տարուէին ներկայի արեւմտեան քաղա - քակրթութեան կեդրոններուն մէջ, բազ - մաթիւ ազգային հատւածականութիւններ ապրեցուցած է խաղաղութեան մէջ ու քաղաքակիրթ իր այս կեցուածքով օրի - նակ հանդիսացած է ամբողջ աշխարհի: Նոյնիսկ մեր պապերը քաղաքական ա - վարչապետ թէ Ազգ· ժողովի նախա - գահ չեն ծածկեր իրենց դառնութիւնը ճշդ դաշնակիցին՝ Ամերիկայի նկատ - մամբ: Էօզալ հատատաբնութեան չար - պարաճիները կը յիշէ, մինչ՝ Գարատուման պղպարութեան խորհրդանիշը կը նկատէ Թուրքիան:

Ստորեւ իրենց յայտարարութիւնները (թուրք մամուլ, Սեպտեմբեր 17)· -

×

Թուրքիոյ նախարարապետը Թ· Էօզալ իր յայտարարութեան մէջ ըսած է·-

«Մեծ ցաւով ու զայրոյթով կը տես - նենք թէ Միացեալ - Նահանգներու Ներ - կայացուցչական Ժողովը եւ Ծերակոյտը սա օրերուն մտադիր կ'երեւան ընդունե - լու կարգ մը նպաստաւոր բանաձեւեր ո - րոնք առնչուած են մեր երկրին:

Այս որոշումները որոնք ԱՄՆ·ու նա - խագահը կը մղեն որ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնէ չինծու ու անհիմն պնդումներու վրայ, որոնք կը վիրաւորեն մեր ժողովուրդը, ծրագրելով կեղծ ու պատիր յիշատակութեան օրեր, մենք կը նկատենք մեծ անպատասխանա - տուութեան մը օրինակը: Զարմանքով, մտահոգութեամբ ու այլանելով կը նկատենք թէ այս ատիճան տգեղ ու ժխտական քաղաքականութիւն մը կը վարեն մար - դիկ, որոնք մօտաւոր ընտրութիւններուն հետեւանքով անմիջական չահերու հետա - մուտ են:

Համայն աշխարհի ուշադրութեան կը յանձնենք այն պարագան, որ այս որո - շումները զօրավիգ կը հանդիսանան մի - ջազգային ահաբեկչութեան որ թիրախ առած է նոյնինքն ամերիկացի ժողովուր - դը, եւ յատկապէս ԱՍԱԼԱ-յի ու նման ահաբեկչական կազմակերպութիւն - ներու: Վաղը եթէ Թուրք դիւանագէտ մը եւս այս ոճրագործներուն կողմէ ըս - պանուի, ասոր ծանր պատասխանա - տուութիւնը իրենց խղճին վրայ պիտի ըլլա՞ն անոնք որոնք այս որոշումը կու - ան կամ կ'ուզեն ասել:

Լրջօրէն պէտք է խորհրդածել թէ ո - րո՞ւ օգուտ կ'ունենայ այս ձեւով քրքրել դէպքերը, որոնք պատմութեան մէջ թաղ - ուած են եւ որոնց պատճառներն ու ըն - թացքը չատ վիճելի է: Մենք չենք ուզեր վիշտերն ի յայտ բերել, միայն ցաւով կը նկատենք թէ այս ատիճան տգեղ ու ժխտական մթնոլորտ մը կը ստեղծուի մեր ժողովուրդի մը, որ ԺԹ· ԺԵ· եւ ԺԶ· դարերուն երբ հա - տաւաքնական չարչարանքներ կը կա - տարուէին ներկայի արեւմտեան քաղա - քակրթութեան կեդրոններուն մէջ, բազ - մաթիւ ազգային հատւածականութիւններ ապրեցուցած է խաղաղութեան մէջ ու քաղաքակիրթ իր այս կեցուածքով օրի - նակ հանդիսացած է ամբողջ աշխարհի: Նոյնիսկ մեր պապերը քաղաքական ա - պատան ընծայելով Հրեայ հաւաքակա - նութեան մը, որ ԺԶ· դարուն խոյս կու - տար հաւատաքննական վայրագութիւններէն, հաստատած են մարդկային իրաւունք մը, զոր աշխարհ տակաւին այսօր միայն կըր - ցած է կիրարկել:

«Մանաւանդ իրողութիւն է թէ նման դա - ւանութիւնները, որոնց դէղապատճառը քաղաքական չահեր են, դժբախտաբար դժուար վերանորոգելի ու յաճախ անել կացութեան կը մատնեն երկիրներու մի - ջեւ երկարատեւ չանքերով հաստատուած բարեկամական յարաբերութիւնները: Մօ - տաւոր պատմութիւնը բացայայտ կերպով ցոյց կուտայ թէ նման կացութիւնները ծանրօրէն կը վնասեն երկիրներու ապա - գայի չահերուն»:

×

Իսկ Թուրքիոյ Ազգ· Մեծ Ժողովին նա - խագահը Գարատուման հետեւեալ ձեւով արտայայտուած է այս հարցին մասին·-

«Ոչ ոք տալիք դաս կրնայ ունենալ Թուրք ժողովուրդին՝ որ պատմութեան մէջ կը յիշուի որպէս արդարութեան ներ - կայացուցիչը, որ զրկաբաց ընդունած է ուրիշ երկիրներէ վտխուտ տուած փոք - րամասնութիւնները:

Անկասկած մարդկութեան հանդէպ ծա - նրը պատասխանատուութիւն մը կը ըս - տանձնեն անոնք որոնք քաղաքական նեղ - միտ հաշիւներով ճակատ կը յարդարեն իրենց մէկ գաշնակիցին ու քանի մը ամ - սուան համար նեցուկ կը հանդիսանան ահաբեկչութեան: Կոչ կ'ուղղեմ ԱՄՆ·ու Ներկայացուցչական Ժողովին ու Ծերա - կոյտին բոլոր անդամներուն որ լրջու - թեամբ հակին այն անդարմանելի վախ - ճանին ու վնասներուն վրայ, զոր պիտի պատճառէ այս կացութիւնը:

×

Նախճան այս պաշտօնական եղոյթները, Սեպտեմբեր 15-ի «Հիւրիյէթ»ին մէջ Թալէ Էրսոյ իր յօդուածը խորագրած էր՝

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿՐ ԼՌԵՆՔ

Անդարայի մէջ «շոճ»ի ազդեցութիւն դրծած է Հայերու ընտրական մթնոլոր - ին օգտուելով ամերիկեան արտաքին յարաբերութիւններու ենթայանձնախոմ - բին վրայ ալ ազդեցութիւն բանեցնելով ընդունիլ տալը այն թեզը թէ «Հայերու ցեղասպանութիւնը ամերիկեան արտա - քին քաղաքականութեան եղերքէն մին պէտք է ըլլայ»:

Հակառակ ասոր, դէպքը մեծ արձա - գանգ ու բուռն հակազդեցութիւններ ար - թընցուց հանրային կարծիքին մօտ, կա - ռավարական շրջանակներ ոչ մէկ մեկնա - բանութիւն տուին այս մասին:

Վարչապետ Էօզալ - պատասխանելով հարցումի մը ըսաւ·- «Սա պահուս ոչինչ ունիմ ըսելիք· եթէ պէտք ըլլայ կը խօ - սինք: Ամպարտելու պատճառ չունինք, մեր արտաքին նախարարը արդէն արտա - յայտուած է այս մասին»:

Արտաքին նախարար Հալէֆօղլու· - Այս նիւթին մասին երեք օր առաջ յայտարա - րութիւն մը ըրինք: Մամուլն ալ անկէ եռք սկսաւ գրել· ԱՄՆ·ու դեսպանին հետ ալ տեսակցութիւն մը ունեցանք հարցին մասին· իրեն փոխանցեցինք մեր կար - ծիքը: Անտեղի է ամէն օր խօսիլ այս մա - սին: Սպասեցէք ու տեսէք· մենք ուշադ - րութեամբ կը հետեւինք զէպքերու զար - գացումին»:

Թուրք Արտաքին նախարարը՝ Սեպտեմ - բեր 24-ին մասնակցելէ եռք Միացեալ - Ազգերու ընդհ· ժողովին, Ամերիկայի Արտաքին նախարար Շուլցի եւ այլ պաշ - տօնական անձնաւորութիւններու հետ իր ունենալիք տեսակցութիւններուն ընթաց - քին, կարեւորութեամբ պիտի կենայ այս հարցին վրայ:

Արտաքին նախարարութեան բանբերը ըսած է· - «Այս հարցին մասին ոչ մէկ մեկնարանութիւն կ'ուզեմ կատարել· հար - ցը կը քննենք մեծ ուշադրութեամբ: Շա - րունակաբար մեր հակազդեցութիւնները թէ՛ Անդարայի, թէ՛ Ուաշինկթընի ճամ - բով կը հաղորդենք պատկան իշխանու - թիւններու»:

Թուրք քաղաքական շրջանակներ ոչ մէկ մեկնարանութիւն տուած են նաեւ ԱՄՆ·ու կողմէ Թուրքիոյ կատարուելիք զինուա - կան օժանդակութեան մասին ալ որ ԱՄՆ·ու Ներկայացուցչական Ժողովին յատկացումներու յանձնախումբին կող - մէ նախատեսուած էր 755 միլիոն տոլար,

(Շար· Դ· Էջ)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

ԱՐԱՐԱՏ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԱԲՈՎԵԱՆ՝ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 17ին, խորհ· բաժակի 1 / 16 աւարտականներուն կո - տայքի «Աբովեան»ը պարտուած է Շախ - տեորէն 1 - 3, մինչ, Արարատ՝ կը յաղ - թէր Գուզպասի 3 - 1, եւ ուրեմն կրնայ մասնակցիլ 1 / 8-րդ աւարտականներուն:

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Շաբաթավերջի արդիւնքներն են· -

ԻՒ - ԺԻ - Ա· Ալֆորվիլ - Քաշան	3 - 0
Շերմընիւս տը լ'Ուէսթ - ԱՍԱ· Իսի	0 - 6
Պոնտի - Հ· Մ· Ը· Մ· - Ֆրանս	4 - 1
Շարթրէս - Հ· Մ· Ը· Մ· - Արծիւ	2 - 7
Սէն Թ'Անրի - Սէն Թ'Անթուան	0 - 6

×

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՊՈՎ ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԿԸ ՏԱՆԻ

Երկուշաբթի օրուան 3-րդ խաղին Գար - պով տարած է առաջին յաղթանակը: Դէ - սերու Համաձայն Գարպարով «վճարած է» երիտասարդութեան իր համարձա - կութիւնը: 4-րդ խաղը՝ Շորեքշաբթի:

ՀԱՑ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԼԻԲԻԱ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻՆ

—×—

Ինչպէս խարուած ամուսին մը, որ վեր - ջինը կ'ըլլայ իր կացութեան տեղեկացող, այնպէս ալ Ձատի կառավարութիւնը բը - նաւ լուր չէ ունեցած անցած - զարճածէն եւ արտաքին նախարարը կը յայտարարէ նոյնիսկ թէ կառավարութիւնը լուրը մա - մուլէն առած է: Ձատի պաշտօնական շրջա - նակները չատ վստահութիւն չունին Լի - բիոյ վրայ, բայց կը մնայ՝ սպասել ու տեսնել, ըստ անգլիական իմաստութեան:

Երկուշաբթի օր, լուրը ռումբի պէս - յութիւն զարձեց, երբ Ֆրանսա եւ Լիբիա յայտարարեցին թէ միաժամանակ պիտի քաչեն իրենց զօրքերը Ձատէն, Սեպ· 25-էն սկսեալ: Այս լուծումին յանգելու համար Բլօա Շէսոն, չաբաթավերջին, չատ պաղտնաբար 2 ճամբորդութիւն կատարած է Տրիպոլիս, պատասխանելով Քատաֆիի հրաւէրին: Նախ չաբաթ օր, երբ ուիճ - էնթ-ի մեկնելու պատրաստով, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը չունէը Լիբիա կ'ատ - նէ: Բրիտանական օդանաւային բանակի մառեչալի համազգեստով է, որ Քատա - ֆի, միայն կէս ժամ ուչացումով (ժամը 18, 17·30-ի տեղ) կու գայ այն վրանին տակ, ուր իրեն կը սպասէ արդէն Շէսոն: Գլուխ գլխի խօսակցութիւնները կ'ընդ - հատուին ազօթքի ժամուն, չարունակուե - լու համար քիչ եռք: Շէսոն Փարիզ կը վերադառնայ ուր կը հասնի Կիրակի առ - տու 4-ին եւ տեսնուելէ եռք նախագահին եւ նախարարապետին հետ, կրկին կ'եր - թայ Տրիպոլիս, ուրկէ, վերջնական համա - ձայնութենէ եռք, կը վերադառնար Եր - կուչաբթի վաղ առաւօտեան: Այս կարգա - դրութիւնը դիւանագիտական յաջողու - թիւն մը կը նկատուի Ֆրանսայի համար: Աֆրիկեան երկիրներու ցոյց կու տայ որ Ֆրանսական պինուրական «հովանոցը» (այսինքն՝ պաշտպանութիւնը) պարապ բան չէ եւ դեռ կրնայ տարհամոզել Քա - տաֆիի պէս, քիչ մը «աներես» մէկը: Շատ կը յիշուի անուշտ նախագահ Մի - թերանի խօսքը Ձատի Ֆրանսական ներ - կայութեան առթիւ՝ «կ'երթան՝ կ'եր - թանք»:

5000 լիբիացի զինուոր կայ եւ 3000 Ֆը - րանսացի: Մանթա մկրտուած այս գոր - ծողութիւնը օրը 3 միլիոն կ'արժէր Ֆը - րանսացի, որ նաեւ 13 զոհ տուած է:

Մեծամասնութիւն թէ ընդդիմութիւն զոհ են, նոյնիսկ եթէ քիչ չեն անոնք ո - րոնք կը կասկածին Քատաֆիի անկեղծու - թենէն եւ վերապահ կը մնան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Երեքշաբթի առտու 5-էն 5·30 հինգ - վեց եղեռնափորձ կատար - ուած է կեդրոնական թաղամասերու մէջ (2-րդ եւ 4-րդ) դրամատուներու դէմ: Ոչ ոք տէր եղած էր Երեքշաբթի առտու, բայց կը յիշուէր թէ քանի մը օրէն, ոճ - րային Ատեանին առջեւ կը դատուին փոր - ձքացի ահաբեկիչներ:

ՖՐԱՆՍԱ 15 միլիառ Ֆրանքի նոր փո - խառութիւն մը հրապարակ պիտի հանէ, որ երկու ձեւ պիտի ունենայ 12,2% ութ տարուան վրայ, կամ՝ 11,6% 12 տար - ուան: Տարեկան սկիզբէն ի վեր 3-րդն է եւ նպատակն է գոցել 1984-ի պետական բացը: Հրապարակուելու թուականը չէր յայտնուած Երեքշաբթի օր:

ՏՈԼԱՐԸ 9,46-ի հասած էր Ուոլ Սթրիթի տակարանը եւ դրեթէ 9 Ֆր· 40 էր Փա - րիզ, Երկուշաբթի օր:

Լեռը մարտիկ իմ պարծանքն է
Ծ արատեն մեռած իմ հայրս էր
(ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵՆ

Ո—Ո—Ո—Ո—Ո—Ո—Ո—Ո

ՆԱԽԱԲԱՆ

- Ի դուն ճեռնիս նէ՝ ես ու մե՞ս։
Բայց ի՞նչպես կ՚ելլէ որ գոչը աս տեղն աս տեսակ ձայն կ՚արձակէ։

- փեսաս՝ մրսեալ ծոթը ձեռ ձամբաները կ՚ուտէ եւ ըրիկ, գութան եւ լծասարք կը պատրաստէ ձեզ մեր ամառոյ համար։

- Ինծի՞ կ՚ըսես այդ։ Ես ալ ամառ մը պատրաստեցի ինծի համար։ Ամառ մը որ ես ու իմ ընկերներս, մեր ձեռքերուն եւ ոտքերուն ուժը ցոյց տալու համար, ամբողջ ամիս մը ամէն օր ելանք լեռը եւ ծառերը կտրեցինք։ Ես ալ ինծի համար գութան մը շինեցի։ Ես ալ ինծի համար լծասարք մը պատրաստեցի։ Ես ալ ինծի համար ամառ մը պատրաստեցի։ Ես ալ ինծի համար ամառ մը պատրաստեցի։ Ես ալ ինծի համար ամառ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԿԱՐԵՒՈՐԱԳՈՅՆ ՈՒԺԵՐԷՆ ՄԷԿԸ՝

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ

Շատ մը պատճառներով՝ Ֆրանսական բանակը առանձին երեւոյթ մըն է Արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Առանձնայատուկ երեւոյթ, նախ եւ առաջ Ֆրանսայի քաղաքական զեկավարներու ունեցած անկախութեան ձգտումին պատճառով: Ֆրանսայի Նախագահ՝ Շարլ Տը Կոլ 1967ին Ֆրանսական ուժերը կը քաշէր ՕԹԱՆ-էն եւ այնուհետեւ, ոչ մէկ Ֆրանսայի քաղաքական զեկավար կը մտածէր վերանայութեան ենթարկել այդ որոշումը:

Ֆրանսական բանակը կը ներկայանայ իրեն ամէնէն հզօրը Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Թուականօրէն՝ անիկա բրիտանական բանակին կրկնապատիկն է: Ֆրանսական բանակին մեծամասնութիւնը բաղկացած է իրենց մէկ տարուան զինուորական ծառայութիւնը կատարող զինուորներէ: Սակայն անոնք լաւ մարզուած են, կրթապատ են եւ կը զեկավարուին փորձառու սպաներու կողմէ:

Ֆրանսա կը նկատուի աշխարհի հիւլէական երրորդ կարեւոր ուժը եւ Ֆրանսական բանակը ունի զասական զէնքերու պատկառելի մթերք մը: Վերջին տարիներուն, Ֆրանսական բանակը արձանագրեց յաջողութիւններու ուշագրաւ չարք մը, որոնցմէ ամէնէն յատկանշականը Չատի մէջ Քատաֆիի ուժերուն յաղթահարացքին կասեցումն էր:

Երբ Ֆրանսայի ընկերվարական կառավարութիւնը անցեալ տարի կը նախաձեռնէր Ֆրանսական բանակի վերակազմակերպման, շատ մը դէտեր այդ մէկը կը դիտէին իբրեւ Ալանտեան Ուխարին վերամիանալու քայլ մը: Իրողութիւնները անշուշտ տարբեր են եւ Ֆրանսա որեւէ առենէ աւելի նախանձախնդիրը է իր ուժերու անկախութեան: Այսուհանդերձ, քիչ կասկած կը վերցնէ այն իրողութիւնը, որ միջազգային լայնատարած բախումի մը պարագային, Ֆրանսական զինեալ ուժերը անխուսափելիօրէն ՕԹԱՆ-ի կողքին պիտի կռուին:

Ֆրանսական բանակը կը տառապի այն միեւնոյն մտահոգութիւններէն, զորս կը բաժնեն աշխարհի շատ մը զինեալ ուժեր: Մտահոգութիւններն են՝ անհրաժեշտ նիւթականի չգոյութիւնը եւ պարտականութեանց այլազանութիւնը: Ֆրանսական բանակը պարտաւոր է տեւական կերպով զարգացնել իր արհեստագիտական բարձր մակարդակը:

Որոշ դէտեր կը քննադատեն Ֆրանսական կառավարութիւնը, յայտնելով թէ ան առաջնահերթութիւնը կուտայ այնպիսի՛ զէնքերու, զորս կարելի է վաճառել եւ ոչ թէ այնպիսի զէնքերու, որոնք օր մը անհրաժեշտ կրնան ըլլալ Եւրոպայի պաշտպանութեան համար: Իրողութիւն է, որ Ֆրանսա աշխարհի զէնքի գլխաւոր արտածողներէն մէկն է եւ միշտ տեսած է զէնքի իր շուկան ընդլայնելու:

Ֆրանսական բանակի հիմնական թերութիւններէն մէկը թերւոյ զէնքի եւ զինամթերքի անբաւարար ըլլալն է: Մնայուն բանակը անհրաժեշտ չափով զէնք եւ զինամթերք ունի. սակայն, եթէ պահեստի ուժերը զօրակոչի ենթարկուին՝ բանակին զէնքերը դժուար թէ բաւարար ըլլան:

Անցեալ տարուան վերջաւորութեան, Ֆրանսա կը հիմնէր իր «Արագ Միջամտութեան Ուժեր»ը: 47 հազար զինուորներէ բաղկացած այս զօրապունդին կեդրոնը կը գտնուի Փարիզի արուարձաններէն մէկուն մէջ: Ֆրանսական ուժերու վերակազմակերպման ճիւղերուն մէջ հիմնական դեր մը սահմանուած է անոր: Անիկա ստեղծուած չէ իբրեւ ուրոյն միաւոր մը կռուելու համար: Զայն բաղկացնող գունդերը կը պատկանին Ֆրանսական բանակի տարբեր բնոյթի ուժերուն: Բարձր արհեստագիտութեամբ օժտուած եւ զօրաւոր կերպով կեդրոնացած այս ուժը պիտի ծառայէ իբրեւ աշխարհի զանազան շրջաններու մէջ Ֆրանսայի ներկայութիւնը զգացնող ուժ մը: Այս զօրագունդը կազմուած է միայն կամաւոր զինուորներէ, որովհետեւ Ֆրանսական զինուորներէ օրէնքը կ'արգիլէ պարտադիր զինուորական ծառայութեան կանչուածներուն անդրծովեան առաքելութեանց յանձնումը՝ խաղաղութեան շրջանին:

Բանակի վերակազմակերպումի յատկանշական արդիւնքներէն մէկը կ'իյնայ զինուորներու թիւին 22 հազարով նուազումը: Ֆրանսական բանակը ներկայիս կը հաշուի 200 հազար զինուոր՝ 312 հազարի փոխարէն: Անցեալ տարուան ընթացքին կատարուած այս նուազումը Ֆրանսական կառավարութիւնը կը բացատրէր «սարքաւորումներ՝ մարդոցմէ աւելի» կարգախօսքով: Զինուորներու թիւին նուազումով կատարուած խնայողութիւնը պիտի յատկացուի Ֆրանսայի կորիզային ուժերու կատարելագործման:

Ֆրանսական բանակի արդիականացման ճիգերու ծիրէն ներս, Արեւմտեան Գերմանիոյ գործակցութեամբ, 1991-ին Ֆրանսա կը յատկացնէ լծուիլ բոլորովին նոր տիպի հրթռիչի մը չինութեան աշխատանքներուն: Մինչեւ այդ հրթռիչներուն պատրաստութիւնը, Ֆրանսական հրթռիչները կը ներկայանան իրեւ ամէնէն ցածորակը՝ աշխարհի մեծ պետութիւններու ունեցած հրթռիչներուն մէջ:

Հրթռիչներէն անկախ, Ֆրանսական բանակի մնացեալ զէնքերը կը ներկայացնեն իսկապէս փայլուն պատկեր մը: Ֆրանսական բանակի առանձնայատկութիւններէն մէկն է պահպատ ինքնաշարժներու լայնատարած գործածութիւնը: Անոնք փոխադրական աժան, ազդու եւ արագ միջոցներ են:

Ֆրանսական 5,56 միլիմեթրնոց «Ֆամաս» հրացանը ամէնէն կատարելագործուածը կը նկատուի ՕԹԱՆ-ի այդ տիպի զէնքերուն մէջ: Ֆրանսական «Ա. Իւ. Էֆ.» 155 միլիմեթրնոց ինքնագործ թնդանօթը լաւագոյնն է իր տեսակին մէջ՝ ամբողջ աշխարհի տարածքին, մինչ «Ռիքա» հազորդակցական գրութիւնը կը նկատուի լաւագոյնը՝ ՕԹԱՆ-ի ունեցածներուն մէջ:

Արեւմտեան Գերմանիոյ գործակցութեամբ չինուելիք նոր հրթռիչն եւ «Հոտէս» հրթիռէն անկախ, Ֆրանսական զինուորական արհեստագիտութիւնը յառաջիկայ տարիներուն գլխաւորաբար պիտի կեդրոնայ իր ներկայի հակահրթռիչային զէնքերու փոխարինման եւ հակօդային աւելի արդիական գրութեան մը ստեղծման վրայ:

Տարիներու խնայողութենէ մը եաք, Ֆրանսական զինուորական պիւտճէն 1981-ին եւ 1982-ին կը սկսէր յաւելում արձանագրել: Սակայն, խորքին մէջ, 1983-ին կատարուած 8,3 առ հարիւրի յաւելումը նուազում մը կը նշանակէ, եթէ նկատի առնենք դրամանիշումը, իսկ 1984-ի զինուորական ծախքերը 1983-էն աւելի պիտի չըլլան, եթէ մենինք նոյն տուեալներէն: Հակառակ Ֆրանսական Ֆրանքի եւ մարդուժի չուրջ գոյութիւն ունեցող մտահոգութիւններուն, Ֆրանսական բանակին վերակազմակերպումը նոր խանդավառութիւն մը ներշնչած է Ֆրանսայի զինուորական պատասխանատուներուն: Ֆրանսայի ընկերվարական կառավարութիւնը կը դիտակցի Ֆրանսական բանակի ունեցած անփոխարինելի դերին՝ իբրեւ Ֆրանսական ազդեցութեան խորհրդանիշ մը աշխարհի չորս ծագերուն:

Համադրուած՝

«ԻՔՈՆՈՄԻՍԹ» Շաբաթաթերթէն

ՀՕԳԵՎԱՐՏԻՔ

ԻՎ ՖՈՒԹԹԻՒՆ

Նոր հոգին յանձնեցինք Փարիզի եւ շրջանակներու ծանօթ եւ սիրուած դէմքերէն ազնիւ հոգի մը՝ Իվ Ֆուռթիւն: Իր անակնկալ մահուան պոյժը լաիսի հարուածի մը ծանրութեամբ չչմեցուց զինք ճանչցողները:

Շատ կանուխ էր տակաւին բաժնուելու համար նման հայեացք եւ վեհանձն անձէ մը:

Իվ Ֆուռթիւն պետական բարձրաստիճան պաշտօնեայ էր, պարբեւատրուած «Արժանիքի Ազգային Կարգի Ասպետի» շքանշանով: Փարիզի հայ գաղութին համար ան կը ներկայացնէր մեծ հայասէրի տիպարը, հետաքրքիր եւ մտանակից մեր գաղութային բոլոր մտահոգութիւններուն, միշտ պատրաստ մեզի օժանդակելու այլեւայլ մարզերու մէջ:

Իվ Ֆուռթիւն՝ հայասիրութիւնը մաքրակաան զգացումէ աւելի հեռու մըզած, հասցուցած էր զայն կարգախօսքի մը: Մանաւանդ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի պարագային՝ երբ ան կը տեսնէր ծով կարիքը այն անճնաւորութեանց, որ յաչս պետութեան լաւագոյնս դիրքերու վրայ կը դանուէին կարեւոր թղթածրարները իրենց վերջին հանդրուանին հասցնելու համար, Իվ Ֆուռթիւն պատրաստ էր միշտ այդ չատ փափուկ, բայց անհրաժեշտ պարտականութիւնը ստանձնելու:

Ան խորապէս համոզուած էր որ մեր բարեսիրական կամ հայապահպանման կոչուած կազմակերպութիւնները արժանի են նպաստաւորուելու զանազան նախարարութիւններէ, եւ այդ ուղղութեամբ ջանք չէր խնայեր ոպի ի բուն աշխատելու, իր թանկագին ժամանակը տրամադրելով այդ ծրագրերու իրագործման:

Իվ Ֆուռթիւն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կայանի վերաշինման Յանձնախումբի հեղինակաւոր անդամներէն էր եւ իրր այդ հոգեպէս փարած էր այս վերանորոգման ծրագրին իր անխոնջ եւ անսակարկ աշխատանքով:

Եթէ յանկարծական մահը չզգեստնէր զինք եւ մեզմէ վաղաժամ չբաժնուէր՝ հաւանաբար համաճայն պիտի չըլլար, ու իր այնքան անխարդախ համառեւտութիւնը վերաւորուած զգար իր մասին զրուած այս քանի մը տողերուն:

Իր եաին կը ձգէ երկու պատանի որբեր եւ ամէնէն սիրուած ազնիւ խաչուհի մը՝ իր կինը:

Թող իր յիշատակը անթառամ մնայ մեր հոգիներուն մէջ:

Իր անհետացումով հայութիւնը մեծ բարեկամ մը կը կորսնցնէ:

Հողը թեթեւ իր աճիւններով:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋԱՆԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

քրտական ուսումը առանալով ուսուցման վկայական եւ հուսկ Մարսէյլ ուր 1977ին իր բաժինը ունի Սահակ Մեսրոպ երկեմասեան արձանագրած յաջողութեանց մէջ, Տիկին Ժիւլիէթ Երմակեան հատաքով եւ վճռակամութեամբ լծուած է աշխատանքի, ինչ որ կարեւոր երաշխիքներ են յաջողութեան համար:

Գուսան երգչախումբը, մինչեւ այսօր, երգած է, բազմաձայն, պատարագը եւ այլ շարականներ: Լաւ պիտի ըլլար եթէ նաեւ պատրաստէ աշխարհիկ երգերէ բազկացած համերգներ: Ասոր համար, անշուշտ, կարիքը ունի նոր ուժերու, նոր անդամներու:

Չեռնարկ մը յաջողելու համար կը կատարի յարատեւ ջանքերու եւ զոհողութիւններու: Վստահ ենք որ Գուսան երգչախումբը, զեկավարուելի եւ անդամ, այս պիտակցութեամբ պիտի չարունակէ իր նամբան:

Կիրակի, Սեպտեմբեր 23-ին, կը նշէ իր հիմնադրութեան Ձրդ տարեդարձը: Այս առիթի, Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարվի եկմալեան Պատարագի բազմաձայն երգեցողութիւնը: Պատարագէն եաք, Ա. Ջրբաշխեան սրահին մէջ պիտի տարբերի ճաշ մը ի պատիւ հիւրերուն եւ երգչախումբի անդամներուն:

Գաղութի անդամները պէտք է քաջալերեն այս ձեռնարկը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 21 -

ԳԵՏԻՆ ԵԶԵՐԸ

- Ցնսուս, չընկճեց նորէն Տոն Քամիլլօ, արդեօք մահացու մե՞ղք մը գործեցի երթալով բաղնիք ընելով:

- Ոչ, պատասխանեց Քրիստոս, մահացու մեղանչեցիր երբ ուզեցիր որ Զմիլքոն քեզի բերէ հազուստները:

- Չէի կարծեր որ բերէր. անզգոյն զըտնըւեցայ, ոչ չար:

Հետեւեալ գեղին կողմը պայթիւն մը լսուեցաւ:

- Երբեմն - երբեմն նապաստակ մը կ'անցնի ականուած չըրջանէն, եւ ական մը կը պայթեցնէ, բացատրեց Տոն Քամիլլօ աւելի մաքով քան ձայնով, ուրեմն պէտք է հետեւցնել որ դու...

- Բնաւ բան մի հետեւցներ, Տոն Քամիլլօ, զինք ընդմիջեց Քրիստոս ծիծաղելով, ջերմօտ վիճակի մէջ չէ կարելի հանդարտ հետեւանքներ հանել:

Մինչ այդ Փեփիոնէ հասած էր Զմիլքոյի տան առջեւ: Զարկաւ. բանալու եկաւ ծերունի մը, որ առանց խօսելու առաւ կապոցը որ Փեփիոնէ իրեն կ'երկարըէր: Այդ վայրկեանին է որ լինքն ալ լսեց պայթիւնը ու ցնցեց գլուխը եւ շատ մը բաներու վրայ մտածեց: Այն առեն պահ մը եա տալ տուաւ Զմիլքոն ու այնպիսի ապտակ մը զարկաւ որ գլխուն մազերը անկուեցան:

- Յառաջ, ըսաւ հեռաւոր ձայնով Զմիլքոն, մինչ ծերունին նորէն կ'առնէր «կապոցը»:

×

- 22 -

ԱՆԲԱՆՆԵՐԸ

Տոն Քամիլլօ չարաթէ մը լ'ի վեր մնայուն չարժման մէջ էր, եւ նոյն իսկ ուտելը կը մոռնար, այնքան բռնուած էր ալ ու ձախ վազելով: Կէս օր մը գառնալով մերձաւոր գիւղէն, հազիւ գիւղ հասած, սոխպուեցաւ վար իջնել հեծանիւէն, որովհետեւ մարդիկ փոս մը կը փորէին որ ամբողջ ճամբան կը կտրէր, եւ որ առուն չկար:

- Նոր փողրակ մը կը դնենք պարպումի համար, բացատրեց գործաւոր մը. հրամայ գիւղապետին:

Տոն Քամիլլօ չիտակ վազեց գիւղապետարան ու երբ Փեփիոնէի առջեւ հասաւ, կատղեցաւ:

- Հոս խեղթեղնալը բան մը չէ, գոչեց, հիմա՞ ձեռք կը զարնէք այդ կեղտոտ փոսին, չէ՞ք գիտեր որ այսօր Ուրբաթ է:

- Լա՛ւ, զարմացաւ Փեփիոնէ, արդիւ - ուա՞ծ է Ուրբաթ օրով փոս փորել:

Տոն Քամիլլօ ոռնաց.

- Բայց չէ՞ս հասկնար որ կիրակիին երկու օր կայ:

Փեփիոնէ մտահոգուեցաւ. զարկաւ զանգակ մը, երեւցաւ Պրուաքոն:

- Մարիկ ըրէ՛, վարդապետը կ'ըսէ, թէ քանի որ այսօր Ուրբաթ է, երկու օր ալ չկայ կիրակիին համար, ի՞նչ կը մտածես:

Պրուաքոն լուրջի առաւ խնդիրը. հա - նեց մատիտը, թուղթի մը վրայ հաշիւներ ըրաւ.

- Սուտիւս, ըսաւ, նկատի առնելով որ կէսօրուան չորան է, կէս գիշերուան հասնելու համար ութ ժամ հարկաւոր է, կիրակի օրուան հասնելու համար միայն եօթանասներկու ժամ կը պակսի:

Տոն Քամիլլօ փրփրալով հետեւած էր բոլոր այս տեսարանին, ի վերջոյ կորսընցուց համբերութիւնը.

- Հասկցայ, պոռաց, բոլորը ուսումնասիրուած բան է խափանարկելու համար եպիսկոպոսին այցելութիւնը:

- Գերյարգելի, պատասխանեց Փեփիոնէ, ի՞նչ կը մտնէ կոյուղիի փոսը եպիսկոպոսին այցելութեան հետ: Յետոյ, ներողութիւն, ո՞վ է այս եպիսկոպոսը, ի՞նչ ընելու կուգայ:

- Դժոխք տանելու քու պիղծ հոգիդ, պոռաց Տոն Քամիլլօ. անմիջապէս հարկ է փակել փոսը, թէ ոչ եպիսկոպոսը պիտի չկարենայ անցնիլ:

Փեփիոնէ ապուշի դէմք առաւ:

- Պիտի չկարենա՞յ անցնիլ. իսկ դուք ի՞նչպէս անցաք. փոսին վրայ բաւարար անցքի տախտակ կայ, եթէ չեմ սխալիր:

- Բայց եպիսկոպոսը պիտի դայ ինքնաշարժով, բացագանչեց Տոն Քամիլլօ. չէ կարելի եպիսկոպոսը ինքնաշարժէն վար իջեցնել:

(Շար. 84)

(Շար. Ա էջէն)

իսկ հիմա զեղչուած է 540 միլիոն տոլարի:

Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ ալ արձագանգ գտած է հարցը. Հայքճը կուսակցութենէն Պոլսոյ երեսփոխան Ե. Հասթիւրք փոխադարձութիւն պահանջած է, առաջարկելով Ապրիլ 24-ը հռչակել «Կարմրամորթներու եւ Սեւամորթներու կիրարկուած խժդուժութիւնները պարսաւելու օր». Հասթիւրք եւ ընկերները յայտնած են թէ այս կարգի դէպքեր կրնայ չէ մէկդի թողուլ Արտաքին նախարարութեան մէկ երկու յայտարարութիւններով: Անոնք ըսած են. - «Հայ ահաբեկիչներ որոնք բուն խժդուժութիւնը գործադրողներն են, կը չփանան երբ մենք ազդպէս ձեռնածալ կը նայինք. ժամանակը եկած ու նոյնիսկ անցած է յիսուն միլիոնոց թուրք ժողովուրդին եւ թուրք հզօր Պետութեան վայել կերպով վարուելու»: Ազգային Մեծ ժողովին յղած իրենց առաջարկին մէջ կ'ըսուի. - «Քանի որ կարելի չէ վախնալ բանէ մը, որ գոյութիւն չունի, ցոյց պէտք է թէ տանք մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օրը հռչակող մարմիններէն ալ չենք վախնար: Մարդիկ, որոնք այդքան ծաւալուն հոգեմասի մը բուն ատրերը - կարմրամորթները - բնաջնջած են ու կ'ուզեն մոռացութեան ենթարկել այս պարագան երբեք չեն կրնար իրաւունքը ունենալ թուրք ժողովուրդը անարդող վճիռ մը արձակելու, ժողովուրդ մը, որ ոչ մէկ վայրագութիւն գործած է: Նոյն այդ ԱՄՆ-ու մէջ ոչ ոք հաշիւն կը պահանջէ սեւամորթներու կիրարկուած չարչարանքին, մարդիկը որպէս զերիներ ծախուն եւ կ'ելլեն հաշիւ կ'ուզեն հազարաւոր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ սուտ ու կեղծիքով թրծուած հայկ. հարցի մը համար»:

Հալքճը կուսակցութեան գլխավոր Ն. Ճալի ալ բաց է. - «Ամերիկայի համար մեծ սխալ է քուէի կամ ընտրական մտահոգութեամբ ընդունած թուրիլ պատմական խեղաթիւրումներու վրայ հիմնուած Հայերու ցեղասպանութեան պնդումները: Միակողմանի վճիռներ արձակել մեծ դժբախտութիւն պիտի բլլայ Ամերիկայի համար որ կը յաւակնի ազատ աշխարհի առաջնորդն բլլալ»:

Իսկ ուրիշ կուսակցապետ մը՝ Թ. Սունալի, հեռեւեալ ձեւով արտայայտուած է. «Զօրավիգ կանգնիլ հայկ. չարժումին, որ մէկ թեւն է միջազգային ահաբեկչութեան, նոյնիսկ մեզի դաշնակից Պետութեան մը կոմմէ որ է Ամերիկան, բուռն կերպով այժանալի արարք մըն է, ատելութեամբ կը հակազդենք անոր. Հայերու ցեղասպանութիւն մը դոյութիւն չունի, պատմութիւնը խեղաթիւրուած է: Այս պատճառով ազդովին միաձայնութեամբ պէտք է դատապարտենք այս քայլը»:

Սօշիալ կուսակցապետը՝ Է. Ինէօնիւ պատասխանելով «Հիւրրիյէթ»ի թղթակցին հարցումին ըսած է. - «Պէտք էր որ Ամերիկա Թուրքիոյ իրաւունքը պաշտպանէր որպէս իրը: Զախող վճիռ մըն է: Սակայն թուրք ժողովուրդը ի վիճակի է իր իրաւունքը պաշտպանելու: Այս վճիռը

Տէր եւ Տիկին Կասթոն Լանէ, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սամոյեան եւ աղջիկը՝ Վիրժինի եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՑՇ ԶԷՑՊԻԿԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Սիմէֆէրիմեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 16ին, Նիս, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 21, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա - Քոլոմպ գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահուազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս ախուր առթիւ ողբացեալին զաւակները ի յիշատակ իրենց հօր՝ Խաչիկ Զէյլէկեանի, որ մեռած է նոյն օրը ճիշդ վեց տարի առաջ, 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՆԻՍ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 23

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, եկեղեցիին Օշական սրահը, նախաճեռնութեամբ Նիսի եւ Շրջանի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութեան:

Կը հրաւիրուին ազգայինները:

Մուտքը՝ ազատ:

կը խանգարէ մեր փոխադարձ յարաբերութիւնները. Մենք այս նիւթին մասին Արտաքին նախարարութեան հակազդեցութիւնը տեղին կը դտնենք ու կը վաւերացնենք»:

Ազգ. Պաշտպանութեան նախկին նախարարներէն՝ Հ. Խադ Ըշըք ալ ըսած է. - «Մեր անձին, ու դոյութեան հանդէպ մեր յարգանքը կ'արդիւնէ մեզի հետաքրքրութիւն օժանդակութեամբը հաստատութեան մը, որ Ապրիլ 24-ը կը հռչակէ «ցեղասպանութեան օր»:

Եթէ ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչական ժողովը որպէս ցեղասպանութեան օր կարմրամորթներու հալածանքի շրջանէն ընտրած բլլար, չատ դժուարանալի որոշում մը կ'բլլար այդ: Ապրիլ 24-ի օրուան ընտրութիւնը անարդանք մըն է թուրք ժողովուրդին»:

Ազգ. Պաշտպանութեան ու Արտաքին նախկին նախարարներէն՝ Հ. Պայիւլքէն. - «Ներկայացուցչական ժողովին կողմէ արուած վճիռը ԱՄՆ - Թուրքիա յարաբերութիւններու ծիրին մէջ չատ ճախորդ քայլ մը կը նկատեմ: ԱՄՆ-ու և ՕԹԱՆ-ի նպատակ կեցուածք մը կ'բլլար եթէ Ամերիկայի Քոնկրէսը կարենար ԱՄՆ - Թուրքիա յարաբերութիւնները վերծ պահել լոպիներու ազդեցութենէն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սաւեթեանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 23, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՑՇ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Մալվինէ Խաչատրեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 23, ժամը 11-ին Փարիզի հայ կաթոլիկէ Ս. Խաչ - Ս. Յովհաննէս Մայր եկեղեցին (ռիւ Շառլօ) իր զաւկին՝

ՀԱՅԿ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին եւ իր ամուսնոյն՝

ՓԻԼԻՊ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

ի յիշատակ:

Ի պիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼՎԻԱՆ. - Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան Տիկին Յոլիւնէ Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը կազմակերպած է տարեկան իր մեծ պարահանդէսը՝ Շարաթ, Սեպտեմբեր 22-ին, երեկոյեան ժամը՝ 21-էն սկսեալ Փաւիլոն Ազոյի մէջ, Փալէ տը լա Ֆուար, Վալանս: Մասնակցութեամբ՝ հայկական ՓԱՐՈՍ նուագախումբին:

Պարահանդէսի նիւթական հասոյթը կը յատկացուի Վալանսի նոր կառուցուելիք եկեղեցւոյ եւ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանի ֆոնտին:

RECEPTION

organisée par le Comité de Paris de
l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

en l'honneur de

HENRI VERNEUIL

à l'occasion de sa nomination à la
Rosette d'Officier de la Légion d'Honneur

le Samedi 22 Septembre de 19h30 à 21h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Entrée gratuite pour les membres

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ

Մարսէյլի Սբբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ հայկական լեզուի միօրեայ դպրոցը կը վերաբացուի Սեպտեմբեր 26-ին:

1984 - 1985 դպրոցական տարեշրջանի դասընթացքներու պարունակութիւնը ենթարկուած է հիմնական բարեփոխումներու, որով դպրոցը իր դասերով եւ նոր անձնակազմով կը ներկայանայ այս շրջանին հայ հասարակութեան բանալով իր դռները հինգ տարեկանէն սկսեալ երախաներու առջեւ:

Դասերը տեղի կ'ունենան առաւելաբար Շորեքշաբթի օրերը: Փափաքողներու համար հնարաւոր է տարբեր օրեր եւս տրամադրել ըստ պայմանաւորման:

Ա.- Հայերէն լեզու,
Բ.- Կրօնք,
Գ.- Երաժշտութիւն,
Դ.- Հայկական պատմութիւն,
Ինչպէս նաեւ հայկական պար ըստ փափաքի:

Դիմումները կ'ընդունուին ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն 12, եւ կէսօրէ ետք 14 - 17-ի միջեւ Մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ դպրոցի տնօրէնին՝ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի կողմէ:

Eglise Arménienne :
339, Ave. du Prado. 13008 — Marseille
Tél. : (91) 77. 84. 70

TRICOTS NAZARETH

Recherche
aide - comptable
à plein temps

tél. 843 22 52

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԳՈՒՄԱՆ

ԵՐԳԱՀԱՒՄԲԻ
Դ. ՏԱՐԵԳԱՐՁ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 23, Գումանի երգչախումբի - նախկին Գրիգոր Լուսաւորիչ երգչախումբի - հիմնադրութեան Դ. տարեդարձի առթիւ Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ կրօնական հանդիսաւոր արարողութիւն:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԵՔՃԵԱՆ

ԳՈՒՄԱՆ երգչախումբը իր ամբողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ՝ հիմնադիր - ուսուցչուհի Տիկին Ժիւլիէթ Երզմազեանի կը կատարէ պատարագի երգեցողութիւնը, բազմաձայն, եկմալեան եղանակով:

Սկիզբ ժամերգութեան 8
Պատարագ՝ 10

Պատարագէն ետք Մայր եկեղեցւոյ Ա. Զրբաշեան սրահին մէջ ճաշ մրցուի ի պատիւ հիւրերու եւ երգչախումբի անդամներու:

Ճաշի մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախօրօք ապահովեն իրենց տեղերը հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն. -

77-84-70 - 87-43-71 - 70-90-93

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԹԱԼԱՐ

Ասանդական ուխտագնացութիւնը դէպի Թալար՝ այս տարի կը կատարուի կիրակի, Սեպտեմբեր 30-ին:

Թալարի պաշտպան Սուրբին՝ Մեծ Հայքի Եպիսկոպոս Գրիգորի աճիւններուն վրայ կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ., ապա կը կատարուի հոգեհանդիստ, ի ներկայութեան շրջանի կրօնական եւ աշխարհական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուի Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ԽԱՉԻԿ ԵԼՒՄԱՋԵԱՆի:

Ճաշարան պատարագի՝ ժամը 13ին տեղի կ'ունենայ ճաշ:

Կիրակի առաւօտուն ժամը 6·30-ին օթոբուսները պատրաստ կ'բլլան հետեւեալ հայաշատ կեդրոնները, ճամբայ ելլելու համար ժամը ճիշդ 7-ին:

Ա.- ՊՕՄՈՆ, եկեղեցւոյ առջեւ, - 8 էմբաս տէ Մօճ:

Բ.- ՍԻՆ - ԺԷՌՕՄ, դպրոցի բարքինկը:

Գ.- ՍԻՆ - ԹԱՆԹՈՒԱՆ, Վիատիւք ժէռարի Պառին առջեւ:

Գիներ. - Երթուդարձ եւ ճաշ 160 Ֆ., միայն երթուդարձ 85 Ֆ., միայն ճաշ 85 Ֆր.:

Տոմսեր ապահովելու եւ այլ տեղեկութիւններ ունենալու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

Մայր եկեղեցւոյ քարտուղարութիւն՝ (91) 77 - 84 - 70

Բ.- Բոլոր եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներուն:

Գ.- Արթաքի Յակոբեանի (91) 60 - 07 - 61
Պերճ Կարապետեանի 66 - 07 - 49
Ժօրժ Յարութիւնեանի 51 - 71 - 01
Վարդգէս Վարդանեանի 93 - 22 - 57
Ֆօթօ Վանիկի 93 - 28 - 36

Արձանագրութիւնները կը փակուին Սեպտեմբեր 27-ին:

GRAND GALA

organisé par
la MAISON DE LA CULTURE et la CROIX BLEUE ARMENIENNE
d'ISSY - LES - MOULINEAUX

VENDREDI 21 SEPTEMBRE
A 20 HEURES 30

avec

Rosy ARMEN

et le

Ballet NAVASART

au THEATRE MUNICIPAL
25, Avenue Victor Cresson
92130 ISSY - LES - MOULINEAUX

EXCEPTIONNEL

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
20

JEUDI
20 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ԾՐԱԳԻՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տարեկան : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՀՈԳԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.792 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.792

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԻՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

Սեպտեմբեր 4-ի եւ 5-ի մեր թիւերով այն հատուածները տուած էինք այն հարցազրոյցէն, զոր *«Ալիք»* կատարած էր թեմին Առաջնորդին, թեմական խորհուրդի նախագահին եւ Թեհրանի հայ ազգ. դպրոցներու կեդր. հոգաբարձութեան նախագահին հետ, կրօնքի պարսկերէն դասաւանդութեան հարցին մասին : *«Ալիք»*ի նոր թիւերէն (Սեպտեմբեր 9 եւ 11) կը տեղեկանանք որ Արտակ Արք. Մանուկեան երկու ճամակներ ղրկած է վարչապետին եւ Ներքին նախարարին, նոյն հարցին առընչութեամբ :

Ստորեւ երկու ճամակներուն գլխաւոր մասերը. -

×

Ն. Գ. Պ. Միր Հոսէյն Մուսաւի
Իրանի Իսլամական հանրապետութեան
յարգելի վարչապետ,

Յարգանքներով Ձեր ուշադրութեանն կը յանձնում, որ մի քանի օրեր առէլ Ձեն մնացել դպրոցների նոր տարեշրջանի սկսման, մինչդեռ ոչ միայն չեն հարթուել Հայոց դպրոցների դժուարութիւնները, այլեւ Հայոց դպրոցների շուրջ ստի փակուելով կամ լուծարքի ենթարկուելով՝ առելի են բարդացել ու դժուարացել այս դպրոցների խնդիրները, եւ նրանով հանդերձ որ թերթերում տպագրուած լուրերից տեղեկացանք, թէ Ձեր հրահանգով մի շտար է կեանքի կոչուել ցրելու դպրոցների դժուարութիւնները ու խնդիրները քննելու եւ դրանց լուծում տալու համար, սակայն ցարդ որեւէ արդիւնք չի տեսցուել եւ հայ աշակերտներն ու Հայոց դպրոցները անորոշ կացութեան մէջ են գտնուում :

... Նկատելով որ՝ թէ նա եւ թէ Թեմական Խորհուրդը յիշեալ դժուարութիւնները վերացնելու եւ Հայոց Եկեղեցու օրէնքներին չհակասող մի միջոց գտնելու համար լոկ պետական - պաշտօնական մարմինների յանձնարարութեանց՝ ժամանակին առաջարկները ենք ներկայացրել, այժմ եւս պատրաստ ենք համագործակցել վերոյիշեալ շտարի կամ Ձեր ճշդորոշած որեւէ մարմնի հետ. խնդրում ենք կարգադրել հարկ եղած միջոցառումները կատարուեն դպրոցների բացման նախորդող այս մի քանի օրուայ ընթացքում, որպէսզի դժուարութիւնները հարթուեն՝ վերաբացուեն Հայոց դպրոցները եւ ուսումնական նոր տարեշրջանում առանց դժուարութեան եւ ընթացիկ ձեւով սկսեն իրենց աշխատանքը :

×

Ն. Գ. հոջաթօլէսլամ պ. Նաթեղ Նուրի
Իրանի Իսլամական հանրապետութեան
ներքին գործոց յարգելի նախարար,

Յարգանքներով Ձեր ուշադրութեան կը յանձնում՝ վերջերս ցաւով տեղեկացանք որ՝ մարմնակրթական կազմակերպութեան կողմից նախապէս որուած համաձայնութեամբ հանդերձ, ներքին գործոց նախարարութիւնը թոյլ չի տուել տեղի ունենան համահայկական մարզական խաղերը, որոնք քանի տարիներ է, ինչ տեղի են ունենում եւ իրանահայ երիտասարդներն ու պատանիները մասնակցում են այդ մարզախաղերին :

Ցիշեցնում է, որ անցեալ տարի եւս

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԴԵՍՊԱՆԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԷՆ ՕՆ ԳԱՑԵՐ...

—×—

Սեպտեմբեր 18-ի մեր թիւով կը զրկինք թէ Միացեալ - Նահանգներու Անգարայի դեսպանը լսելէ ետք Արտաքին նախարարութեան բազոքը, չունչը Ուաշինկթըն առած էր, որպէսզի՝ մէկ կողմէն փոխանցէ բրք. բազոքը, միւս կողմէն ալ տեղեկանայ իր կառավարութեան տեսակէտին : Կը պարզուի որ Անգարայէն մեկնելէն ետք, Ամերիկացին Եւրոպա եկեր է ինչ որ բանական կը զայրացնէ Թուրքերը : Սեպտեմբեր 18-ի «Հիւրրիյէթ»ը հետեւեալը կը գրէ այս մասին. -

«ԻՐՆՁ ԼՐԱՒԻՒԹԻՒՆ

Պարզուած է որ Ամերիկայի Անգարայի ատաղ դեսպանը որ վերջին ծանօթ լրատարածութիւններէն ետք անակնկալ կերպով մեկնած էր Թուրքիայէն եւ կը կարծուէր թէ Ուաշինկթըն գացած է, Եւրոպա կը դանուի :

Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարութենէն պաշտօնատար մը ըսած է թէ ատաղ դեսպանը Սեպտեմբեր 17-ին կը սպասուէր Ուաշինկթըն : Ներկայացուցչական ժողովին մէջ Ապրիլ 24-ը «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օր»ը հռչակող բանաձեւին քուէարկուելուն դէմ Թուրքիոյ բուռն հակազդեցութենէն ետք ատաղ դեսպանը Անգարայէն մեկնած էր ու կ'ըսուէր թէ Ուաշինկթըն կ'երթայ բացատրութիւն առնելու համար ամերիկեան կառավարութեան տեսակէտին մասին» :

Մեր ամսին (Հոկտեմբեր) Ներքին գործոց նախարարութիւնը թոյլ չտուեց տեղի ունենան հայ Մշակոյթի Շաբաթուայ առթիւ կազմակերպուած ու ծրագրուած ձեռնարկները :

Այսպիսով անցեալ մէկ տարուայ ընթացքում այդ նախարարութիւնը երկու անգամ արգելել է հայ համայնքի մշակութային ու մարզական ծրագիրների կատարումը եւ գործնականապէս տապալման փակումներ է ստեղծում իրանահայ մշակութային եւ հասարակական աշխատանքների գործադրման մէջ :

Այս խնդիրը, որ նախկին տարիներում երբեմնէ նախընթաց չի ունեցել՝ ոչ միայն ցաւալի է, այլ նաեւ ատելի է չեշտել հայ համայնքի մէջ առաջած մտահոգութիւնը, քանի որ հայկական դպրոցների շուրջ ստեղծուած դժուարութիւնների լուծում չգտնելը մի կողմից եւ գործնական սահմանափակումները, որոնք կատարում են Հայոց մշակութային եւ հասարակական աշխատանքների շուրջ միւս կողմից՝ խանգարել են Հայութեան հասարակական կեանքը եւ մտահոգութիւն ու երկմտանք են առաջացրել հայ հասարակութեան մէջ, ու նաեւ յուսահատութեան են մատնել այն մարզիկներին, որոնք երկար ժամանակ է ինչ պատրաստւում էին այդ մարզախաղերին մասնակցելու համար :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ օրերու տնտեսական դրութեան եւ կալուածային ու գործառնական այլ բարդութիւններու իբրեւ հետեւանք՝ վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը, վերջին տարիներուն, կը բոլորէր որոշ դժուարութիւններ : Առ այդ, ընդառաջելով Միաբանութեան Վարիչ Մարմնին, կարգ մը այցելութիւններէ եւ տեսակցութիւններէ ետք՝ վենետիկ թէ Հռոմ, փարիզի մէջ, 1984 Յունիս 17-ին, ի ներկայութեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբոտական Հ. Բարսեղ Վ. Զեփիճեանի, կը կազմուէր մարմին մը, որ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷ - COMITE INTERNATIONAL DES COLLEGES ARMENIENS MEKHITARISTES անունին տակ կը պաշտօնականացուէր յաչս իշխանութեանց՝ համաձայն 1901 Յուլիս 1-ի օրէնքին :

Միաբանութիւնը, այս Մարմնին կը յանձնէր վաճիհն տնտեսական հարցերը ճշդելու եւ համապատասխան կարգադրութիւններ տնօրինելու պարտականութիւնը, տալով, միաժամանակ, անհրաժեշտ լիազօրութիւնները՝ որպէսզի ան հարկ եղած բանակցութիւնները տանի բարւոք լուծումներ գտնելու համար : Ասով իսկ, տնտեսական մտահոգութիւնները ձերբազատուած, Միաբանութիւնը պիտի կարենար այլեւս ամբողջովին նուիրուիլ իր կոչումին, շարունակելով իր դարաւոր առաքելութիւնը՝ ի սպաս հայ մշակոյթին :

Նորակազմ Մարմնի դիւանին ճանի մը ձեռնհաս անդամները անմիջապէս անձնուիրաբար գործի կը լծուէին՝ յաճախակի ճամբորդութիւններ կատարելով Հռոմ թէ վենետիկ, տեսակցութիւններ ունենալով պատասխանատուներու հետ, նախ կարենալ յստակ գաղափար մը կազմելու եւ ըստ այնմ լուծումներ որոնելու համար :

Ներկայիս, հարցերը կ'ընթանան քանոնց պայմաններու տակ :

Հ. Մ. Վ. Մ. Կ.ն այս առաջին հաղորդագրութեամբ կուգայ առաջին առնել արտասահմանի մէջ վերջերս հրապարակ եղած զանազան անհիմն տարածայնութիւններու, որոնք կը ձգտին մտբեր պղտորել. կ'ուզենք վստահեցնել հանրային կարծիքը, թէ ամէն ինչ լաւ ճամբու մէջ է :

Իր ատենին, Հ. Մ. Վ. Մ. Կ.ը, մամուլի միջոցաւ հարկ եղած տեղեկութիւններն ու լուսաբանութիւնները պիտի տայ :

Ներկայ հաղորդագրութիւնը կը հրապարակենք Մխիթարեան Միաբանութեան Ս. Ղազարի կեդրոնական վարչութեան հետ համախորհուրդ :

Ի դիմաց
Հայ Մխիթարեան Վարժարաններու
Միջազգային Կոմիտէի
Նախագահ՝
ՎԱՀԷ ՃԱՃՄԱՏԱՐԵԱՆ

Սեպտեմբեր 17

ՄԱՆՕԹ. - Այս հաղորդագրութիւնը ղրկուած ըլլալով, դիւանագրաբար արտասահմանի օրաթերթերուն, կը խնդրուի պարբերական մամուլէն եւս արտատպել :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՏԱՓԻ Կ'ՈՒԶԷ ՓԱՐԻԶ ԳԱԼ

ԼԻԲԻՈՅ ՄԱՄՈՒԼԻ
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ
ԼԻԲԻԱԿԱՆ ԶՕՐՔ ՉԿԱՑ ՁԱՏԻ ՄԷՋ

«Օրուան հերոս»ն է Քատաֆի, որ Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն չերմ խօսքերով արտայայտուեցաւ Ֆրանսայի նկատմամբ, փափաք յայտնելով որ պայ դեղեցիկ Ֆրանսան այցելելու ու նաեւ Լիբիա հրաւիրեց Նախագահ Միթերանը, ինչ որ «պատիւ» մը նկատեց :

Տաք ու պաղը իրարու եաեւէ, Լիբիա 24 ժամուան մէջ, անդամ մը եւս զարմացուց չատեր : Բնաւ չէր ակնկալուեր, արդարեւ, որ այսքան չերմ «սիրարանութենէ» մը ետք, չարաթաւերջին, Լիբիա պաղ ջուր իջեցնէ մամուլի իր գործակալութեան միջոցաւ :

Ժամնա գործակալութիւնը հաղորդագրութեամբ մը մեղադրած է Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, որ էնթրիկներու կը դիմէ : Եւ դեռ ուրիչ բաներ ալ կ'ըսէ, միշտ Շէհոնի մասին. - «Դիւանագիտութեան մարդին յայտնի փորձագէտը եւ ծանօթ իր սադրանքներով կը խօսի լիբիական դինուորական իրրեւ թէ ներկայութեան մը՝ Զատ եւ կը պնդէ որ այդ ներկայութեան Զատէն քաշուիլը համաձայնութեան նիւթն է : Գոյացած համաձայնութիւնը՝ Լիբիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ կը վերաբերի ԿՈՒՆԴի զօրավիզ տարրերու» : Այլ խօսքով՝ Լիբիա գին - ուր չունի Զատ, այլ պարզապէս «տարրեր» որոնք զայեր են զօրավիզ ըլլալու Կուքունի Ուէտէի ըմբոստական չար - ժումին : Եթէ զինուորական ուժեր կան որ պէտք է քաշուին, կ'ըսէ միշտ Ժանա զործակալութիւնը Ֆրանսացիներն են՝ «Ֆրանսական ներկայութիւնը ուժէ - չուժէ պէտք է անհետանայ» : Եթէ տագնապ առնուին այս խօսքերը, կը նշանակէ թէ Քատաֆի Ֆրանսայի քիթին կը խնդայ, բայց քանի որ ինք ուրիշ լեզու կը զործածէ, կարելի է խորհիլ թէ «ալ լա Քատաֆի» վարուելակերպ մըն է եւ կը մնայ միայն նոյն ելքը՝ ապատել ու տեսնել :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11 - 13)

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

«Սովետական Գրող» հրատարակչութիւնը այս օրերուս լոյս ընծայած է Երեւանցի դրականագէտ Շաւարշ Մուրադեանի Շահան Շահնուրի նուիրուած «Նահանջի Ահազանգը» մենագրութիւնը :

Այս հատորին մէջ, որ հեղինակին Շահնուրի վաստակին գնահատման առաջին փորձն է, կը քննուին գրողին/ստեղծագործական որոշ հարցերը, անոր զեղարուեստական, գրաքննադատական եւ հրապարակախօսական չարք մը գործերուն հիմնուելով, ի հարկէ չեշտը դնելով անոր գլուխ գործոցին՝ «Նահանջը առանց երգի» վէպին վրայ :

Աւելի քան կէս դար անցած է այս վէպին անդրանիկ հրատարակութենէն, այդքան ժամանակ սիրուքահայ, ապա նաեւ խորհրդահայ մամուլին էջերուն մէջ չի դադրիր խօսակցութիւնը այդ վէպին, անոր հեղինակին ու անձին, տաղանդին ու գրական դիմագիծին մասին : Հատորակաց է այն տեսակէտը թէ մենք այս հատորով ունեցանք հայերէն լաւագոյն վէպերէն մէկը :

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐ

Լ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ - Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՀԱԼԷՊ. - Կրթական այս օճախը սեփականութիւնն է Հ. Բ. Ը. Միութեան: Հիմնուած է 1954-ին, ամերիկաբնակ բարեբար Լազար Նաճարեանի մեծադումար նուիրատուութեամբ: Նախ, որպէս մանկապարտէզ ու նախակրթարան, վարժարանը լոյս սփռած է մինչեւ 1959, երբ սոյն թուականի Դեկտեմբեր 20-ին կառավարութեան երկրորդական բաժնի պաշտօնական բացումը՝ «Գալուստ Կիւլպէնկեան» անուանումով:

1960-ին, նոր հիմնուած երկրորդական բաժինը ընդարձակելու միտումով, վարժարանի երկյարկանի շէնքին վրայ կը կառուցուի երրորդ յարկ մը եւս, ուր տարուէ - տարի կարգ մը աւելցնելով, 1961 - 1962 ուսումնական տարեշրջանին վարժարանը կը հասնի լրիւ մակարդակի, տալով պետ. պաճալորէայի անդրանիկ հունճքը:

Իր առաջին տարեշրջանին (1954 - 55), այս դպրոցը ունեցած է 83 երկու սեռէ ուսանողներ: Աշակերտական թիւի աճը անթոյլատրելի են որեւէ օրինաւոր ժողովրդավար կառավարութեան համար եւ սակայն անպատիժ կը մնան, - այս բոլորը կը մատնեն մտայնութիւններու յեղաշրջում մը, որ առ այժմ թէեւ սպառնական հանգամանք չունի, բայց լրջօրէն կը մտահոգէ քաղաքական շրջանակները՝ ալ կամ ձախ:

Արդարեւ, ներկայիս մեծամասնութեան մօտ, ինքնապաշտպանութեան զգացումը կը զօրանայ ու կը ծաւալի պետական մեքենային դէմ. պետութեան պարտադրանքներուն դիմադրելու կամ զանոնք մեղմելու արամադրութիւնը կը տիրապետէ. նոր - նոր արհեստակցական (Քորփորաթիւք) կազմակերպութիւններ - բժիշկ, փաստաբան, նոտար եւայլն - կառոյցն կը պաշտպանեն իրենց չահերը՝ ի հեճուկս ազգային ընդհանուր չահերուն. ամէն ոք իրեն համարի հոգերանութիւնն է որ կը տիրէ՝ սպառնալով ազգային ամբողջականութեան եւ միասնականութեան:

Ներկայ Ֆրանսան չի նմանիր նախապատերազմեան Ֆրանսային: Ժողովուրդին կենցաղն ու մտայնութիւնը հիմնովին փոխուած են: Ազգ, հայրենիք, միակամութիւն, ապօտած գաղափարներ են, բայց ժողովրդավարութիւնը խոր հիմեր նետած է երկրի բոլոր խաւերուն մէջ. հետեւաբար, ազգային հերոսին պաշտպանութեան պէտք չունի... Բայց կը մնայ աննախատեսելի պարագան ... երբեմն, տունի հաշիւը չի համապատասխաններ չուկայի հաշիւին:

Գ. Տ.

«Մոնտ»ի վերջին հարցախոյզի (սոնտաժ) բացառական հանգամանքը ոչ միայն բուական աղմուկ բարձրացուց, այլեւ մեծ յուզում պատճառեց քաղաքական շրջանակներէն ներս. ուստի կ'արժէ, կարելի զգուշութեամբ, անդրադառնալ հանրային կարծիքի ուղղութեան եւ բնոյթին մասին՝ քաղաքականութեան եւ ընդհանրապէս ամէն գոյնի քաղաքական մարդոց հանդէպ: Ինչպէս կը պարզուի, նոր երեւոյթ մըն է որ հետզհետէ կը ծաւալի ժողովուրդի բոլոր դասակարգերէն ներս: Պարզ է թէ հանրային կարծիքը սկսած է տարակուսիլ երկրի վարիչներու կարողութեան վրայ՝ անոնց մեծ - մեծ խոստումներուն եւ ստացուած արդիւնքին բազդատականը ընելէ ետք: Քաղաքագէտներու անճարակութեան կը վերագրէ անվերջանալի անտեսական տագնապը, չատ մը ծրագիրներու ձախողութիւնը եւ մանաւանդ զօրծազրկութեան հրատապ սպառնալիքը: Ընդհանուր առմամբ համոզուած է թէ իր վարիչները անտակ են ներկայ տագնապալի կացութեան եւ, առաջին կարգի վրայ զօրծազրկութեան առաջքն առնելու եւ լուսնդոյն լուծում մը գտնելու. ըլլայ անցեալին՝ ալքերը, ըլլայ ներկայիս, աւելի չեչտուած կերպով՝ ձախերը:

Գալով հարցախոյզի պատասխաններուն, ասոնց 62 տոկոսը կը խորհի թէ երկրի վարիչները տեղեակ չեն ժողովուրդին իսկական վիճակին. 82 տոկոսը համոզուած է թէ ատ կը խօսին. 54 տոկոսը՝ թէ վերիվարոյ, ալ կամ ձախ, նոյն չանկերզը կը կրկնեն. իսկ 55 տոկոսը կը հաւատայ թէ չատ դրամ կը չահին...: Այս բացառական մտայնութեան ծաւալումը կարելի է վերագրել, առաջին առթիւ, ձախերու անճարակութեան, հետեւաբար՝ աշխատաւոր եւ միջին դասակարգերու յուսախաբութեան: Համեմատաբար նոր երեւոյթ մը սոյն զանգուածին մօտ, որ կը բարդուի տեւական հակառակորդներու բազմութեան վրայ, առաւել արժեզրկելով քաղաքական մարդոց հմայքը: Սակայն ինչ որ զօղարկուած ձեւով բայց հետզհետէ աւելի յստակօրէն կը յայտնուի ներկայիս, այն է՝ թէ քաղաքացիներու կարեւոր մէկ մասը այս անճարակութիւնը կը վերագրէ ո՛չ միայն քաղաքական մարդոց, այլեւ վարչակարգին, այսինքն՝ ժողովրդավարութեան անվերջ չաղակրատութեանց:

Հին - հին համոզումներ եւ կիրքեր երեան կուգան քաղաքագէտներուն եւ երեսփոխաններուն հանդէպ: Ժողովուրդին բնազդային կասկածամտութիւնը կը սատկանայ ի տես քաղաքական խառնիճաղանճին. բան մը՝ որ աւելի կամ պակաս համեմատութեամբ միշտ ալ գոյութիւն ունեցած է Ֆրանսացիին մտայնութեան մէջ: Հետեւաբար, բաղդատմամբ անցեալ տասնամեակներու, աքանչելի ժողովուրդներու, աւելի մեծ համեմատութեամբ եւ դիւրութեամբ զինքը կը մղէ անբոխաւոր կորովի առաջնորդին կամ ազգային մեծ հերոսին գիրկը՝ որպէսզի ան գայ եւ մաքրադործէ նեխուած հրապարակը, առաջնորդէ ժողովուրդը, ի հարկին պարտադրէ զոհողութիւններ՝ զորս ընդհանրապէս կը պլանայ ժողովրդավար վարչակարգին: Տարօրինակն այն է որ, կատարելապէս անհատապաշտ, լայնօրէն ազատամիտ եւ ըմբռնող Ֆրանսացին մէկ օրէն միւսը պատրաստ է՝ ուզդամիտ եւ անսխալական առաջնորդին ամէն մէկ հրահանգին հպատակելու: Եթէ անուրանալի օրինակ մը պէտք է, յիշենք զրաւման եղերական տարիները, երբ միլիոնաւոր անկեղծ հայրենասէրներ անտրտունջ հետեւեցան Փեթէնի խորհուրդներուն եւ պաշտպանութեան՝ լինչպէս երախան իր հօր: Այս երեւոյթը, չէֆին կամ առաջնորդին պաշտպանութեան ապաւինելու պահանջը, զգացում մըն է՝ որ հազարամեակներու խորքէն եկած դրոշմուած կը մնայ մարդոց ենթագիտակցութեան մէջ: Ի սկզբանէ նախապատմական շրջանէն, ընտանիքի հայրը, ցեղապետը, ցեղախումբի առաջնորդը կամ ազգի մը աստուածացուած թագաւորն է՝ որ լաւ կամ պէշ առաջնորդած ու պաշտպանած է ընտանիքը, ցեղերն ու ազգերը. ուստի, պէտք չէ զարմանալ երբ, պարագաներու բերումով, բազմութիւններն ալ Հայր կը փնտռեն:

Այս բնազդային պահանջը բնակչութեան դառնուկանման հատուածին, այսինքն՝ մեծամասնութեան հոգեբանութիւնն է, որ ի յայտ կուգայ ճակատագրական պահերուն եւ կը փորձէ ապաւինիլ ազգային հերոսին կամ Քալ - Նազար ամբոխավարին պաշտպանութեան: Մէկ խօսքով, առաջնորդի մը հետեւելու բնազդային պահանջն է ասիկա: Օրինակներ չատ կան՝ Տը Կոլլէն Սթալինն եւ Քէմալ: Բարեբախտաբար, Ֆրանսայի մեծ ժողովուրդը ունեցած է, եւ միշտ ալ ունի, զատատեսնչ փոքրամասնութիւն մը՝ որու չնորհիւ հանրային կարծիքը կը սթափի նախ քան անդարմանելիին իրագործումը: Նշենք, որ Տը Կոլլի նման անաչառ ու օրինապահ ղեկավարի՛ն անգամ կը զգուչանար բացառիկ իրաւասութիւններ տալէ:

Այսօր, ինչպէս որոշ տուեալներ կը փաստեն, օրինակ՝ Լը Փէնի արտասովոր վերելքը, դասական կուսակցութիւններու վայրէջքը, զժգոհութիւններու ծայրայեղ հանդամանքը, արհեստակցական խմբակներու զօրութիւնն ու բրտութիւնները՝ որոնք երբեմն իսկական ըմբոստութեան բնոյթ կը ստանան, ցոյցերը՝ որ մեծ ոստումներ արձանագրած է հիմնադրութեան թուականին յաջորդող տարիներուն: Դադափար մը տալու համար վերջնք հետեւեալ թիւերը. - 1956 - 1957 տարեշրջանին աշակերտութեան ընդհանուր թիւը եղած է 331, 1957 - 1958-ին՝ 454, 1962 - 1963-ին՝ 944, 1970 - 1971-ին՝ 1366, 1972 - 1973-ին՝ 1422, 1978 - 79-ին՝ 1100:

Անցեալին, վարժարանը ունեցած է մշակութային եռուն գործունէութիւն: Այսպէս, աշակերտութեան մօտ զգայնութեան հանդէպ տակաւ աճող սէրն ու ճաշակը զարգացնելու նպատակով, ընտրեզուած են զրական տարբեր յանձնախումբեր, որոնք տաեներ անդամ մը կազմակերպած են արուեստի երեկոներ, յուչահանդէսներ, հրատարակած են պատի թերթեր: 1958 - 1966, հրատարակուած է հաստատութեան «Բարձունք» տարեգիրքերու չարքը, հայ լեզուի ու զրականութեան ուսուցիչ Հայկ Պարիկեանի խմբագրութեամբ: Ցիչեալ տարեգիրքը իր էջերուն մէջ մէկտեղած է աշակերտներու զրական փորձերն ու վարժարանի առօրեայ կեանքէն նչանակալից զրուագներ: 1961-ին, հայ իրականութեան մէջ առանչին անդամ ըլլալով, երկրորդական բաժնի ուսանողները արարերէն լեզուով բեմադրած են Յակոբ Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները», թարգմանուած՝ սուրիացի թարգմանիչ Նէզար Ֆադլիի կողմէ:

Երաժչտութեան մարզին ներս, վարժարանը երկար տարիներ ունեցած է Սայեաթ - Նովա անունով իր երգչախումբը, դեկավարութեամբ երաժչտութեան ուսուցիչ՝ Պ. Ազդրանիկ Կիրակոսեանի: Վարժարանը ունեցած է նաեւ մարզական բեղուն գործունէութիւն: Կանոնաւոր կերպով տեղի ունեցած են մէջ - դասարանային ու արտադպրոցական մարզական հանդիպումներ, կազմակերպուած են տանուամարզանքներ ու հանդէսներ: Կ'արժէ յիչել, որ այս հաստատութեան մէջ 1959. 1963 պաչտօնավարած է յայտնի սկաուտապետ եւ մարզիչ ասատուրի Լեւոն Աբգարեան:

30ամեայ կրթ. այս օճախը ցարդ վարած են եօթը տնօրէններ. - Լեւոն Վարդան (1954 - 1955), մէկթր Ռուբէն Պողոսեան (1955 - 1956), Երուանդ Ակիլեան (1956 - 1969), մէկթր Նահապետ Երեցեան (1969 - 1970), մէկթր Նազար Նազարեան (1970 - 1974), Արմենակ Տիրատուրեան (1975 - 1980) եւ Ալեքսան Աթթարեան 1980-էն ի վեր: Իսկ մանկապարտէզի բաժինը առաջին երկու տարիներուն որպէս վարիչ ընդունուած է Օր. Մարի Քիթիւեանը, որուն յաջորդած են Տիկին Լօժէնի Գրաճեան (1956 - 1971) եւ ապա Օր. Նահիտ Ֆապրիքաճեան՝ 1971-էն ի վեր:

Ներկայիս, Լ. Նաճարեան - Գ. Կիւլպէնկեան կեդր. վարժարանը ունի չորս բաժիններ՝ մանկապարտէզ, նախակրթարան, միջնակարգ եւ երկրորդական: Հաստատութիւնը կը վայելէ Հ.Բ.Ը.Մ-ի Սուրիոյ Շրջանային Յանձնաժողովի վերին հսկողութիւնը: Միութեան կեդր. Յանձնախումբը, վարժարանի տնօրէնութեան հետ գործակցաբար, յառաջ կը տանի զպրոցին գործերը: Վարժարանը ունի աչակերտական ընթերցասրահ - զրադարան, որ կը գործածուի ինչպէս նախակրթարանի, միջնակարգի եւ երկրորդականի աչակերտներուն, այնպէս ալ ծնողներուն եւ ուսուցիչներուն կողմէ: Ներկայիս գրադարանը կը պարունակէ աւելի քան 3000 հատոր: Ամէն տարի նոր հատորներ կը ձեռքբերուին: Ներկայիս, գրադարանը կը գործածուի 200 աչակերտներու կողմէ:

Վարժարանը ունի նաեւ իր ամսագիրը՝ «Ծիրանի», որ կը հրատարակուի 1962 - 1963 ուսումնական տարեշրջանէն ի վեր: Ցարդ լոյս տեսած են 18 համարներ: Ամսագրին խմբագրութեան կազմը կը բաղկանայ աչակերտներէ, ուսուցիչներէ եւ ծնողներէ: Ամսագրին խմբագրական կազմը կը գործէ ուսուցչական խորհուրդի հսկողութեան ներքեւ: Ամսագրին նպատակն է ծառայել իբրեւ ամբիոն աչակերտներուն, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն՝ իրենց գրական, գիտական, մանկավարժական, ընկերային եւ մշակութային տեսակէտները արտայայտելու համար:

Վարժարանը ունի նաեւ իր ակումբը, որ կը գործէ ուսուցչական խորհուրդի հսկողութեան ներքեւ: Ակումբին նպատակն է ծառայել իբրեւ ամբիոն աչակերտներուն, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն՝ իրենց գրական, գիտական, մանկավարժական, ընկերային եւ մշակութային տեսակէտները արտայայտելու համար:

Վարժարանը ունի նաեւ իր ակումբը, որ կը գործէ ուսուցչական խորհուրդի հսկողութեան ներքեւ: Ակումբին նպատակն է ծառայել իբրեւ ամբիոն աչակերտներուն, ուսուցիչներուն եւ ծնողներուն՝ իրենց գրական, գիտական, մանկավարժական, ընկերային եւ մշակութային տեսակէտները արտայայտելու համար:

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին ոտ չերթայ ան՝ Մարգարէն լեռան ոտ կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԱՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Կարդամ. «Մատամ Նիկողիմոս, մեզի անծանօթ տեղ մը, սենեակի մը մէջ բանտարկեր են, երէկ գիշեր մազ մնաց տախտակի վրայ պառկէի, հոս պտնուող միւս պարտապանները, ողջ ըլլան, յարգեցին ինծի, մինաեր մը տուին: Երբ գործը ատենց բացատրեցի՝ բոլորն ալ ըսին թէ՝ մեզաւորը Ժորժն է, ատ անամօթ, խաբերայ, սրիկայ Ժորժը. տունէն վռնտէ, տուներնիս քանդեց, քաղաքակրթութիւն, լոժիէ, չեմ գիտեր ինչ ըսելով՝ ինծի ատանկ բանաերը ձգեց. Ատոնցմէ պտնայ պատիժը, մարմինը վերնայ աշխարհքէս, ես ալ մեղաւոր եմ. երիտասարդներուն չարհամարհունք ըսինք, պապերնուս ճամբայէն ելանք. լեռը մարգարէին քովը չերթայ նէ՝ մարգարէն լեռան քովը կ'երթայ ըսինք, գացինք իշտէ: Ինչ օգուտ. ինչ որ եղաւ, մեզի եղաւ: Ուրիշ անգամ աւելի երկար կը գրեմ, հիմա սա կ'ուզեմ ըսել որ անկողինս, ճերմակեղէններս, բոպ տը ֆամպաս եւ բանթուֆլաներս՝ նամակս բերողին տուէք որ ինծի հասցընէ. բանտարկուելս չոճուխներուն մի լսէք, որ չի տարածուի. ուրիչ հարցնող - ներուն ալ՝ հիւանդ է, դուրս չի կրնար ելլալ ըսէք, մօտը մարդ չընդունիր, լսէք: Մատամ, չես կրնար երեւակայել, թէ ատ գէպքը որքան յուզեց գիս. ալֆրանկային ալ քիչ մը վարժուած ըլլալով՝ այստեղի մարդոց հետ չեմ կրնար յարմարուիլ. վերջը բարին ըլլայ: ՆԻԿՈԴԻՄՈՍ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ»:

- Կը ներէք, միւսիւ Ժորժ, բարկացած ատեն գրած ըլլալու է, որ ձեր մասին կարգ մը անվայել խօսքեր գրեր է: Ազ - ջիկներս, դուք ալ ոչ մէկնուն մի ըսէք Նիկոդիմոս ազգային բանտարկուիլը:

- Չենք ըսեր, բայց ինչո՞ւ են բարտարկեր:

- Պարագ ունի եղեր ատ ատոր համար:

- Ատոնք ձեր գիտնալու բաները չեն, դուք հիմա գացէք, անկողինը, ճերմակեղէնները պատրաստեցէք, ես ալ նամակ մը գրեմ:

- Շատ ազէկ:

- Գրելիքդ ես ալ տեսնամ, միւսիւ Ժորժ:

- Լաէ. ահա. «Մոնսինիոյ Նիկոդիմոս, պատիւ ունեցայ ատանալու ձեր երէկուայ նամակը: Ձեր չի գացած, չի տեսած մէկու տեղը գրեր են զձեզ: Վնաս չունի, սիրտդ լայն պահէ. ատուծով մէկ երկու օրէն կ'ազատիս: Առեւտուրի մէջ երբեմն ատանկ բաներ կ'ըլլան. համբերելու է: Միւսիւ Ժորժի մասին գրածներդ լոժիէի դէմ են, տղան ի՞նչ յանցանք ունի. տուներնիս եկաւ, մեզի լուսաւորեց, սակայն գործերը դէշ ընթացք ունեցան, վնաս կրեցինք. ինչ ընենք. ով վնաս չի կրեր. ճերմակեղէններդ, անկողինդ, բոպ տը ֆամպադ, բանթուֆլաներդ գրկեցինք, եթէ կ'ուզես դիչերազդեստ ալ գրկենք, որպէսզի հոգ հանդիստ ըլլաս: Բանտարկուիլդ ոչ մէկուն չենք ըսած»:

- Ինչպէ՞ս է, մատամ:

- Դէշ չէ. մարդը դուրսը կը սպասէ - կոր, տուր որ երթայ:

- Տամ, բայց ծրար մը գտնելու է տէ նամակը մէկը դնելու է:

- Ճանըմ ատանկ թող տանի:

- Զըլլար. առանց ծրարի չեմ կրնար գրկել:

- Ուչացայ, մուչու, տուր սա նամակը տանիմ:

- Սպասէ, ծրար մը գտնամ:

- Պէ ճանըմ խեղճ մարդը տախտակի վրայ է, տուր տանիմ. երկու ժամ է որ կը սպասէ:

- Ա՛ ատեն ուրիէ՞ կրնանք ծրար գըտնալ, մատամ, վաղը տանի նէ չըլլա՞ր, աս գիչեր թող մինաերի վրայ պառկի. ինչ ընենք, առանց ծրարի չըլլար: - Զըլլար, սիրելիս, վաղը եկուր: Ցատուկ բարեւները ըրէ:

- Շատ ազէկ:

- Մինաերի վրայ չի պառկելու համար ելանք առանց ծրարի՞ գրկենք նամակը, ալֆրանկային դէմ է. մէկ գիչեր ալ թող մինաերի վրայ պառկի, ոսկորները չեն կոտրուիր:

×

- Քա անգամ մը երթամ տէ հակըներս, ըսի, գուցէ սխալ է, մատամ, ճի՞շդ է որ մեծաւորդ բանտարկեր են:

- Չէ ճանըմ, ատ ի՞նչ սուտ խօսքեր են:

(Շար. 26)

«ՆՈՐ ՖՈՒՏԼՈՑԻ ՕՖՈՒՆԸ»

Ա. ԽՈՎՍԵՓԵԱՆ

(Թղթակ. Հ. Յ. Ջ.)

ՆԱԽԸՆԹԵՐ

- Ողջույն ձեզ, ընկերներ, չնչին պատճառով ուշացա հավաքից, ներողություն չեմ հարցնում, որովհետև գիտեմ, որ դուք էլ ինձ պես ուշացել եք, ուրեմն ես ձեզ ձեռք չեմ տալիս, ասաց Հրանտը, ներս մտնելով սենյակ, որտեղ հավաքված էին մի քանի ընկերներ, որոնք սպասում էին նրան, որպեսզի միասին գնան ֆուտբոլի մրցախաղի:

- Ոչինչ, ոչինչ, ամեն դեպքում ժամանակ ունենք, պատասխանեցին ընկերները:

- Ես ուզում եմ ձեզ ներկայացնել մեր նոր ընկերոջը, ասաց Հրանտը, ցույց տալով իր հետ եկած տղային, որը ձեռքը մեկնեց ընկերներին:

- Ես Ջոն Ֆիլիպսն եմ, ասաց նա, ես ամերիկացի եմ, ծնվել եմ Նյու Յորքում, բայց ապրել եմ Լոնդոնում, որտեղ էլ սովորել եմ ֆուտբոլ խաղալ:

- Ուրեմն դուք ֆուտբոլի լավ խաղացող եք, ասաց Հրանտը:

- Ես ինձ լավ եմ համարում, պատասխանեց Ջոնը:

- Ինչպես որ ասում են, ինքնագովությունը ոչ մի արժեք չունի, ասաց Հրանտը ծիծաղելով:

- Ես ասում եմ ճշմարտությունը, ասաց Ջոնը:

- Ինչ էլ որ լինի, ասաց Հրանտը, ես ուզում եմ, որ դուք ինքներդ ձեզ ցույց տաք խաղի ժամանակ, ուրեմն ես ձեզ ձեռք չեմ տալիս:

- Ինչպես ասում են, ինքնագովությունը ոչ մի արժեք չունի, ասաց Ջոնը ծիծաղելով:

- Ես ուզում եմ ձեզ ասել, որ ես ինքս էլ լավ եմ խաղում, ասաց Հրանտը:

- Ինչպես որ

Տէր եւ Տիկին Վարդան Իշխանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Իշխանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթօ Գուլումճեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Տատայեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 17ին, 80 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուելու Զորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 19-ին Պոմոնի Սէնթ - Պեռնատէթ եկեղեցին։

Մահազդ չտատացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

14, Bd. Bourely, 13012 Marseille

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1984 - 1985 տարեշրջանի հարցարանները ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Հոկտեմբեր 31 :

Les Anciens du Lycée GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մալվինէ Էսապալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 23, ժամը 11-ին Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ - Ս. Յովհաննէս Մայր եկեղեցին (ռիւ Շառլօ) իր զաւկին՝

ՀԱՅԿ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան 4-րդ տարելիցին եւ իր ամուսնոյն՝

ՓԻԼԻՊ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

ի յիշատակ։

Ի վիտուէթիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՆԻՍ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 23

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի ճաշ ի պատիւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի, եկեղեցիին Օշական սրահը, նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ Նիսի եւ Շրջանի Հայոց Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութեան։

Կը հրաւիրուին ազգայինները։

Մուտքը՝ ազատ։

ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ

Վաղանայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը կազմակերպած է տարեկան իր մեծ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 22-ին, երեկոյեան ժամը՝ 21-ին սկսեալ Փաւիյոն Ագոյի մէջ, փակէ տը լա Ֆուառ, Վաղանա։ Մասնակցութեամբ՝ հայկական ՓԱՐՈՍ նուագախումբին։

Պարահանդէսի նիւթական հասոյթը կը յատկացուի Վաղանայի նոր կառուցուելիք եկեղեցւոյ եւ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանի ֆոնտին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

animation

La Section de PARIS de la CROIX BLEUE des ARMENIENS de FRANCE

Commence une ANIMATION, tous les samedis de 15h à 18h. avec

— Cours de langue arménienne de tous niveaux.
— Initiation à la danse arménienne en vue de la création de NAïRI-JUNIOR
— Chants arméniens
— Petites sorties
— Goûters

Pour tous renseignements et inscriptions veuillez téléphoner au :

783 - 30 - 35 / 206 - 42 - 50

GRAND GALA

organisé par
la MAISON DE LA CULTURE et la CROIX BLEUE ARMENIENNE d'ISSY - LES - MOULINEAUX

VENDREDI 21 SEPTEMBRE
A 20 HEURES 30

avec

Rosy ARMEN

et le

Ballet NAVASART

au THEATRE MUNICIPAL
25, Avenue Victor Cresson
92130 ISSY - LES - MOULINEAUX

EXCEPTIONNEL

ARMENIE 1984

DÉPARTS	RETOURS
06 OCT.	19 OCT.
29 DEC.	11 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

*

Présidence d'Honneur

de Jean CARZOU

*

JEUDI
1er NOVEMBRE
18 h 30
Vernissage de l'exposition
20 h 30
Gala d'ouverture

VENDREDI
2 NOVEMBRE
20 h 30
Premier Gala

SAMEDI
3 NOVEMBRE
15 h 00
Deuxième Gala
20 h 30
Troisième Gala
et proclamation des résultats

DIMANCHE
4 NOVEMBRE
14 h 30 Gala de clôture
avec la participation des lauréats

18 h 30
BAL DE CLOTURE
Animé par les
ARMENIAN'S SUNSHINE
avec Robert Papazian
et Gérard Melkonian

Remise des prix et diplômes
aux lauréats
par le président du VIIIe Festival
réservations : 606-27-51 (journée)

CHANT - DANSE - MUSIQUE - POESIE
PEINTURE - CERAMIQUE - SCULPTURE
PHOTO - CINEMA

600 artistes et concurrents
venus de toute la France

COMITE D'ORGANISATION : JAF - 6, CITE DU WAUXHALL, 75010 PARIS - FESTIVAL INFORMATION : 208.76.49

BON DE SOUTIEN 50 F

Je soutiens le VIIIe Festival d'Art et de Culture 1984 organisé par la JAF : Association pour le Développement Culturel et Artistique des Jeunes d'Origine Arménienne de France
6, Cité du Wauxhall - 75010 PARIS
Tél. (1) 208.76.49

Je vous adresse un chèque de 50 F, afin de recevoir un bon de soutien numéroté qui peut me permettre de gagner, après tirage au sort au gala de clôture, un voyage en Arménie pour deux personnes à l'occasion du Festival International d'Erévan 1985

NOM .....
ADRESSE .....
.....
CHEQUE N° ..... BANQUE .....

MICHEL ADEMIAN

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

TELEPHONE :
DANS LA JOURNEE :
824. 90. 27
LE SOIR :
415. 31. 43

RECEPTION

organisée par le Comité de Paris de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

en l'honneur de

HENRI VERNEUIL

à l'occasion de sa nomination à la Rosette d'Officier de la Légion d'Honneur

le Samedi 22 Septembre de 19h30 à 21h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Entrée gratuite pour les membres

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
21
VENDREDI
21 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.793 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.793

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՄ կուսակցութեան կեդրոնի քարտուղարը վաւերացուելէ ետք (միաձայնութեամբ պակաս՝ մէկ ձեռնպահութեամբ) հրատարակուեցաւ Հինդչաբթի օրուան «Իզվեսթիա»ի հետ, առանձին 20 էջնոց յատուածի ձեւին տակ: Կը հետապնդէ 3 գլխաւոր նպատակներ. - Ա.) Պէտք է աչխատանքի հիմ ծառայէ 25-րդ համագումարի պատրաստական փաստաթուղթի ծրագրման: Բ) Պէտք է թոյլ տայ ամբողջ կուսակցութեան յանձնառութիւն առնել գլխաւոր դաշտավարներուն շուրջ, առանց սպասելու խորհրդաժողովի ու ընդարանութեան: Գ) Պէտք է օժանդակէ վերյայ կացութեան պահանջած ժողովրդական զանգան գործունէութեանց զարգացման: Տեղեկագիրը կ'ընդլայնէ Մառէչի կեդրոնի կարգադրած քննադատութիւնները: Ան թելադրէ որ համաձայնութիւնները ըլլան՝ վարը եւ ոչ այլեւս՝ վերը: Մառէչ կը դատապարտէ իշխանութեան վարած քաղաքականութիւնը, հոն տեսնելով աջին հետ՝ համամտութիւն մը: Ենթը մարզի մէջ, նահանջ կը տեսնէ կառավարութեան կողմէ -- զպրոց, հանրակրթութիւն, մամուլ: Կուսակցութեան 25-րդ համագումարը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 9-էն 10 :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ վայրկեան մը տաւած է Օգոստոսին, 3 ու կէս միլիառ՝ աւելիով : Որքան այս կէսը քաղաքական է, այնքան ալ մտահոգութեան պատճառներ դառած են Ֆրանսական կառավարութեան «մեծերը» դալիք հինգ տարիներուն, որուան ըլլալով որ Գերմանիա որոշում մը տուած է, կառքերուն վերաբերեալ, որոնք այլեւս պէտք է զտիչներ ունենան եւ կապար «չարտաչնչեն» :

«ՎԱՐՁՈՒ ԱՐԳԱՆԴ»ներու հարցը կըրկին մէջտեղ ելաւ եւ հոս ալ թեր ու դէմ տեսակէտները չեն պակսիր : Մարսէյլ հիմնուած «Հիւրընկալող մայր» միութիւնը յայտնեց թէ 21 տարեկան ամուսնացած կին մը, իր արդանդը վարձած է 50 հազար ֆրանքի, ամսուկ մօր մը զաւակ պահու համար : Բեղնաւորումը եղած է արուեստականօրէն, հօրը սերմով : Այս հարցն ալ, որ առեւտրական չհաղորդման նոր դաշտ մը կը բանայ, չի կրնար տակաւ լուծումի յանգիլ : Կասկած չկայ թէ հարցը շատ կնճռոտ է : Առեւտրական կողմէն զատ, կրնայ ծնած երախան պատասխանատու ըլլալ կամ «վարձող» մայրը դիտէք կրնայ փոխել եւ երախան չտալ ուզած - դատաւոր նոր ողբերգութիւններ ստեղծեն, ինչպէս կ'ըլլայ Ամերիկա : Տիկին Ելիզապէթ Պատենթէռ չի հասկըցուր թէ ինչո՞ւ այսքան իրարանցում կայ : Բնական կը գտնէ եւ կը խորհի թէ մի - այն դրամի ներկայութիւնն է որ «կը խանգարէ»...:

ՄՈՆՑ ՄԱՀՈՒԱՆ կողմնակից 5 Ֆրանսացի բժիշկներ անհանգստութեամբ մանիֆեստ մը տարածած են : Կը խոստովանին որ ոչնած են հիւանդներու, որպէսզի «իրենց կեանքը վերջացնեն կարելի նուազագոյն դէշ պայմաններու մէջ» : Էօթանազիի լուրջ վիճաբանութիւնները որեւէ վերջնական վճիռի չեն յանգած, ցարդ : Ընդունուած է սակայն, լռելեայն, որ բժիշկ թէ հիւանդապահ «ֆոթքէյլ լիթիֆ» մը կիրարկելով վերջ տան անդարմանելի կամ դառապարտուած հիւանդի մը տաժանելի տոզիվարքին : Հոս ալ, անշուշտ, բարոյախօսները չեն պակսիր, որքան մարդուն համար նախընտրելի ըլլայ՝ արժանապատուութեան մէջ մեռնիլ : Հինդչաբթի օր, օրաթերթերը էջեր կը տրամադրէին այս վախուտ հարցին : Թեր ու դէմ կ'արտայայտուէին բժիշկ թէ հոգեւորական : Երկու կողմերու ալ պատճառաբանութիւնները արհամարհելի չեն եւ կարելի չէ նիւթը սպառել ոչ ալ՝ մանաւանդ անոնք որոշումի մը յանգիլ, մէկ օրէն միւսը :

ՄԱՄՈՒԼԸ կը հաղորդէ որ երեքշաբթի դիշեր Վիլլէօրպանի մէջ սպանուած է Ժորժ Մանուկեան 43 տարեկան, նախկին անդամ «Լիոնցիներու կանկ»ին : 1977-ին 6 տարի ոճրային արդելափակման դատապարտուած էր (Հոլտ - ըփ եւ զանազան յարձակումներ), ազատ ձգուած 1981-ին, կրկին բանտարկուած էր անցեալ Դեկտեմբերին, նոյն կանկին մէկ ուրիշ անդամին՝ Փիփօ Զաքարեանի հետ, երկուքն ալ կատաւութեան լայնածաւալ գործունէութեան մը մէջ իրենց մասնակցութեան համար : 1982-ին նորէն բանտէն կ'ելլէ եւ կ'ուզէ վրէժ լուծել իր մէկ «չատախօս» յարաբերութիւններէն մէկէն :

ՊԱՎԱՌԻՈՅ մէջ, 77 տարեկան կին մը, իր հարստութիւնը՝ 4,6 միլիոն մառք (13,9 միլիոն Ֆրանք) կտակած է իր 12 հետեւորդներուն : Կենդանապաշտպան միութիւնը, որ կտակատարն է պէտք է օճառ մը չվնել տալ ժառանգորդներուն համար, մինչ հանգուցեալ բարերարուհիին տապանքը (15 հազար ք.մ) օգտագործութեան կայանի պիտի վերածուի ընտանի կենդանիներու համար :

ՀԱՏՈՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՒՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

Նոր անակնկալ մը պատահած է, երբ Գարպով որ 1 - 0 կը յաղթէր, յետաձգել տուած է Զորեքշաբթի օրուան խաղը՝ Ուրբաթի : Այս ձեւով օգտագործած է իր երեք քայմ - աուքներու (հանդիստ) առաջինը :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ - ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11 - 13)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՍԱՀԵԱՆԻ

Բանաստեղծ Համօ Սահեան դրականութեան սեմէն մուտք գործած է որպէս նուրբ զգացումի երգիչը, ան հաստատած է հետզհետէ իր դրական ինքնատպութիւնը, ընթերցողին առջեւ բանալով ուրոյն աշխարհ մը : Անոր առեղծագործական ներշնչումի ապրիլրը մարդն է, բնութիւնը, սէրը, մարդկային հոգիի տիեզերքը, հայրենի վիւղը եւ մանկութեան աշխարհը :

Իր դրական վաստակին ու ծննդեան հարիւրամեակի առթիւ Համօ Սահեան պարգեւատրուած է Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան շքանշանով :

Նախագահ Բարդէն Սարգիսով յանձնած է պարգեւը եւ չնորհաւորելով բանաստեղծը անոր մաղթած է առեղծագործական նորանոր յաջողութիւններ եւ քաջառողջութիւն :

Համօ Սահեանը ջերմօրէն չնորհաւորած է նաեւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան :

Վերջաւորութեան չնորհակալութեան խօսք արտասանած է Համօ Սահեան :

ԱՊՐԻԼ 24, ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ

—×—

Թուրքիոյ պետական եւ քաղաքական շրջանակները կը շարունակեն իրենց դառնութեան բաժակը պարպել մե՛ծ դաշնակիցին՝ Ամերիկայի գլխուն : Բացայայտ է որ ռեւէ մէկէն «խաբուիլը» այսքան ծանր չէր կրնար կշռել Թուրքիոյ վրայ : Անգարայի սիրտը շա՛տ ու շա՛տ կոտրած է եւ վրէժ լուծելու ձեւեր կ'որոնէ : Ահա, այդ մասին «Թէրճիման»ի տուած մանրամասնութիւնները (Սեպտեմբեր 19) :

×

Ապրիլ 24-ը «Մարդկութեան դէմ մարդուն վայրագութեան օր»ը հռչակող բանաձեւին ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչական ժողովին կողմէ քուէարկելէն ի վեր հակազդեցութիւնները չեն դադրած Թուրքիոյ մէջ :

Անգարայի մէջ Հանրապետութեան նախագահ Քէնան Էվրէնի նախագահութեամբ եւ նախարարապետ Թուրկութ Իօզալի եւ Արտաքին նախարար Վահիտ Հալէֆօղլուի մասնակցութեամբ գումարուած ժողովին երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները օրակարգի բերուած ու սկզբունքով երկու կէտեր ճշդուած են : Առաջինը այն է որ եթէ բանաձեւը վերջնական ձեւ առնայ ու Ռեկըն ալ զայն վաւերացնէ, Թուրք - ամերիկեան յարաբերութիւնները բազմակողմանի մարզերու մէջ պիտի վերաքննուին : Գալով երկրորդ կէտին, եթէ Թուրքիոյ արեւելեան օժանդակութեան դումարը 540 միլիոն տոլար ճշդուի վերջնապէս, այդ օգնութիւնը ամբողջովին պիտի մերժուի : Իսկ այս առաջին քայլէն ետք ՕԹԱՆ-ի մէջ Թուրքիոյ պատասխանատուութիւնները խնդրոյ առարկայ պիտի դառնան :

Այս ժողովին վէճերն ու որոշուած որոշումները հետեւեալ ձեւով ընթացած են. «ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչական Ժողովին ու Միջերկրյան արտաքին յարաբերութիւններու ենթայանձնախումբին կողմէ արձակուած վճիռները, Թուրք դիւանագէտներուն դէմ գործուած ոճրափորձերը արդարացի դատելու բնոյթ կ'առնեն :

Դաշնակիցէ մը այս որոշումները անըսպասելի քննամական կեցուածք մը կը մատնեն : Ռեկընի կառավարութիւնն ալ քուէի հաշիւներով դաշնակից մը կորսընցնելու դիմով իսկ, չէ ուզած արդելք ըլլալ այս ամբողջին : Գալիք օրերուն հարցը պիտի ներկայացուի նաեւ Միացեալ ազգերու կազմակերպութեան մէջ : Եթէ կառավարութիւնը չկարենայ արդելք հանդիսանալ եւ բանաձեւը օրէնքի տարողութիւն ստանայ, Թուրքիա ալ պարտաւոր պիտի ըլլայ վերաքննելու իր յարաբերութիւնները Ամերիկայի հետ : Այլեւս Թուրքիա չի կրնար վստահիլ Ամերիկայի. որովհետեւ թէ՛ Ռոնկրէյի անդամները եւ թէ ամերիկեան կառավարութիւնը բացայայտօրէն ցոյց տուած են որ քանի մը Հայերու քուէներուն սիրոյն Ամերիկա կընայ մէկդի շպրտել Թուրքիոյ նման դաշնակից մը, որ միշտ հաւատարիմ մնացած է ՕԹԱՆ-ի եւ իր կարողութիւնէն վեր պատասխանատուութիւններ ստանձնած» :

Ինչպէս ըսինք երկրորդ կէտը կը կազմէ զինուորական եւ անտեսական օժանդակութեան պարագան : Խորհրդակցութիւնները հասած են զայն բոլորովին մերժելու որոշումին :

«ԱՄՆ-ու Ռոնկրէյսը 1978-էն ի վեր կիպրոսի հարցը պատրուակելով, ամէն տարի դամոկլեան սուրի մը վերածած են Թուրքիոյ կատարուելիք օժանդակութիւնը : Ցունական լոպին, թէ Թուրքիոյ արժէքը թերագնահատելու կեցուածք մը ըլլայ պատճառը, այլեւս կարելի չէ Ռոնկրէսի այս դիրքորոշումը լայնախոհութեամբ ընդունիլ : Ռոնկրէսը այս հարցը միշտ սակարկութեան նիւթ ըրած ու հրամցուցած է Թուրքիոյ. Թուրքիա այլեւս չի կրնար հանդուրժել այս կացութեան :

1985-ին Թուրքիոյ տրուելիք օժանդակութեան մասին կատարուած վէճերը այլեւս հաշիւներութիւնները յորդեցուցած են : Վճռական կերպով անընդունելի է Ռոնկրէսին օժանդակութիւնը Կիպրոսի մէջ Մարաշի շրջանը Ցոյներու ձգելու պայմանին կապելու մտադրութիւնը : Թուրքիա այս պայմաններով օժանդակութիւնը մերժելու իր որոշումը պատկան իշխանութիւններու յայտնելէն ետք պատժական նոր միջոցի մը դիմած է. առաջարկուած օժանդակութեան քանակութիւնը 755 միլիոնէն դեղչուած է 540 միլիոնի, մինչ Ցունաստանի տրուելիք դումարը անուիսխոս պահուած է (500 միլիոն տոլար) : Եթէ պիւտճէն այս ձեւով վաւերացուի, Թուրքիա պիտի մերժէ այդ օժանդակութիւնը» :

Միւս կողմէ Թուրք քաղաքական շրջանակներու մէջ հակազդեցութիւնները կը չարունակուին. ՄՏՓ-ի (Ազգ. Ժողովրդավար Կուսակցութիւն) Բաղէչի երեսփոխան Քեամրան Ինան սակէս արտայայտուած է. -

«Այս վերջին որոշումը կերպով մը Թուրք ժողովուրդին ու կառավարութեան հանդէպ թշնամական զգացումը կը բացայայտէ, եւ Թուրքին թշնամիներուն քով դիրք գրաւելու արամադրութիւն մը կը մատնէ : Կարելի չէ նման վճիռ մը եւ կեցուածք մը հաշտեցնել դաշնակիցներու հովանաւորութեան հետ» :

Ինան ըսած է նաեւ թէ Ցունաստան ամբողջ աշխարհի մէջ ձեռնարկած է հակաթուրք խաչակրութեան մը : Ան կ'առաջարկէ, «Ցունաստանի կողմէ սարքուած այս խաղին հաշուեցոյցը պէտք է Ա.Թ.Ենքի սեղանին վրայ դնել : Փարիզ տեսայ որ Ցոյները պարապ չեն նստած, նոյնիսկ Եւրոպայի Խորհուրդին արձակուրդի չըրջանին : Հոն գտայ 16 տորթագրութիւններով օրէնքի նախագիծ մը. այս նախագիծին մէջ կ'առաջարկուէր որ Արեւմուտքը քննութիւն կատարէր Թուրքիոյ բոլոր փոքրամասնութիւններուն կացութեան մասին» :

Ակէ զատ յիշեցնելով թէ Թուրքիա կարեւոր խաղաթուղթեր ունի Արեւմուտքին ու ԱՄՆ-ու դէմ, Ինան ուզած է որ Ամերիկայի դէմ ծառանայ Թուրք կառավարութիւնը :

ՊԵԼԿՐԱՏ

ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ ԵՒ ԷԼՊԷՔԵԱՆԻ
ՎԵՐԱԲՆՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3-ԻՆ

—×—

Ծանօթ է, որ Մարտ 9-ին, Պելկրատի մէջ էլպէքեան եւ Լեւոնեան 20-ական տարի բանտարկութեան կը դատապարտուէին, ճիշդ տարի մը առաջ գործուած մահափորձի մը համար Թուրք դեսպանին՝ Պալքարի դէմ : Ոստիկանութեան միջամտութիւնը պատճառ եղած էր որ անցորդներ ալ գոհ երթան եւ երկարապատում ու բուռկան «անարդար» արդարութիւն մը կիրարկող եուկոսլաւ դատարանը առաւելագոյն պատիժը (միւսը՝ մահավճիռն է) կը սահմանէր երկու հայ ահրիտասարդներուն. դատախազը կը ճչդէր որ մահապատիժ չի պահանջեր, որովհետեւ Լեւոնեան անդամալոյծ է եւ էլպէքեան չափահաս չէր արարքին ատեն : Պաշտպան վաստակաւորները վերաքննութեան դիմած էին եւ «Ազատ Օր»էն կ'իմանանք որ նոր դատավարութիւնը կը բացուի Հոկտեմբեր 3-ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

«Սով. Դպրոց» հաբաթաթերթը, Օգոստոս 23-ի թիւով կը ներկայացնէ ներկայ ուսումնական տարեշրջանի՝ 1984 - 85, կրթական բնոյթի զպրոցական հեռատես - սիլի հաղորդումներուն ժամանակացոյցը:

Կը վերաբերի Հայերէնի, հայ ղրակա - նութեան, քմխագիտութեան, կենսաբա - նութեան, բնագիտութեան: Շարք մը տարիներու կապակցութեամբ կը պակսին նիւթեր, ինչպէս, օրինակ, երաժշտութիւնը:

Ի՞նչ ըսել ուրեմն այս ամէնուն մասին: Ի՞նչ ըսել այն ծնողներուն մասին, որոնք իրենց զաւակներուն համար ամէն տարի կը վճարեն հարիւրաւոր տոլարներ, որպէսզի անոնք ստանան ամէնէն լաւ կրթութիւնը, որպէսզի անոնք ամէնէն լաւ պատրաստուին կեանքի համար:

Ի՞նչ ըսել ուսուցիչներուն մասին, որոնք ամէն օր կը ջանան իրենց աշակերտներուն հաղորդել ամէնէն լաւ գիտելիքները, որպէսզի անոնք ամէնէն լաւ պատրաստուին կեանքի համար:

Ի՞նչ ըսել ծնողներուն մասին, որոնք ամէն օր կը ջանան իրենց զաւակներուն հաղորդել ամէնէն լաւ դաստիարակութիւնը, որպէսզի անոնք ամէնէն լաւ պատրաստուին կեանքի համար:

Ի՞նչ ըսել ուսումնական մարմիններուն մասին, որոնք ամէն օր կը ջանան ամէնէն լաւ ուսումնական ծրագիրները կազմել, որպէսզի անոնք ամէնէն լաւ պատրաստուին կեանքի համար:

Ի՞նչ ըսել ամէն մարդու մասին, որ ամէն օր կը ջանայ ամէնէն լաւ կերպով կատարել իր պարտականութիւնները, որպէսզի ամէնէն լաւ պատրաստուի

Ա. ԽՈՒՐՇՈՒԴՅԱՆ

«ՏՈՒՆ ՓԱՍՏԱԿՈՑԻ ՓՈՓՈԽ ԸԵԽՈՎԻՆ»

(Թրգմ. է. 3. 9.)

ՆՈՒՖՈՒԵՐ

. Էմմ է իրեմ ընդունելութիւնը հոսող պալատը, բայց ամբողջ ճամբան ես չէ՛ որ չեմ դադրած ֆիքրս ունենալէ թէ ինչպէս պիտի ներկայանամ իրեն, եւ երբ վերջապէս մտայ ներս, ան ոտքի ելաւ ինծի ընդառաջ եւ ըսաւ ինծի. «Ես ուրախ եմ որ կրցաք գալ, տիկին, ես ալ ուրախ եմ որ կրցայ ձեզ տեսնել»:

Ես կարմրատակեցայ ամբողջովին, ինչպէս միշտ, երբ ինծի հրապուրիչ բան մը կ՛ըսուի, եւ ըսի. «Ես ալ ուրախ եմ, պարոն նախագահ»:

Ան ինծի նստելու տեղ ցուցուց եւ ինքն ալ նստաւ:

Ես ուզեցի ըսել. «Ես ալ ուրախ եմ որ կրցայ ձեզ տեսնել», բայց ինչ-որ բան ինծի ըսաւ թէ ասիկա ճիշդ չէ ըսելիքս, ուստի ըսի. «Ես ալ ուրախ եմ որ կրցայ ձեզ տեսնել»:

Ան ինծի նայեցաւ ուշադրութեամբ, ինչպէս որ ինծի կը թուէր, եւ ըսաւ. «Ես ալ ուրախ եմ որ կրցայ ձեզ տեսնել»

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փէհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Աբթօ Փէհլիվանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մասիս Փէհլիվանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարթա Փէհլիվանեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ մայրի՝

ՍՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՄՕՐՈՒԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ ՓԷՀլիվանեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան 81 տարեկանին, Թրուվիլ (Քալվատոս) :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 24, ժամը 16-ին église Notre Dame des Victoires, Trouville

Մանաւանդ մահագդ ըրկուած չընդունիլով կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կապ· Խաչի Պանէեօ - Քաշանի մանուճիկը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Օաէթ Ֆերմանեանի եւ ամուսնոյն իրենց մօր՝ Տիկին Վերժին Ֆերմանի մահուան առթիւ :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պոլիս մահացած իր սիրելի զարմուհիին՝ Արմինէ Բոէեանի յիշատակին՝ Տիկին Արմենուհի Գէտոնեան 100 Ֆ· կը նուիրէ Խաեան Սանուց Միութեան (ատենալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները· Յարութիւն Կարապետեանի մահուան առթիւ Պ· Ինճէեան 1000 : Տիկին Սիրանուշ Ստեփանեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Մադաթլեան 200 Ֆ· :

×

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Ժաք Փանոսեանէ 2000 Ֆ· :

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները· - Պ· Բիւզէեան Պօղոսէ 100, Օր· Անտրէասեան Արաքսի 100 Ֆ·, Տիկին Վազ Արաքսի 100 Ֆ· :

×

Տարօն Տուրուբերանի Հայր· Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Ժագ Պօղոսեանէ 100 Ֆ·, Ժագ Քէշիշէեանի մահուան առթիւ, նաեւ Այրի Տիկին Մարգրիտ Քէշքէշեանէ իր ամուսնոյն Ժագի մահուան քառասունքին առթիւ 250 Ֆ· :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս եւ Արմենուհի Քէշիշեան, Մանուկ, Թամար, Անդրէ, Ազատ, Ժուլիէթ, Արամ, Արմէն, Քէշիշեան, Անահիտ, եւ Մանուէլ, Ատեան եւ զաւակները, Կատարինէ եւ Երուանդ Պօղոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Քէշիշեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Սեպտեմբեր 23, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին իրենց զաւակին եւ եղբօր՝

ԵՂԻԱ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

եղեռնական մահուան երրորդ տարելիցին ի յիշատակ :

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ կիրակի, Սեպտեմ· 23, ժամը 11-ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Մայր եկեղեցին, ընկերակցութեան բարերարներէն՝

ՍԱՐՇԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան Ա· տարելիցին,

ԱՐՇԱՒԻՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

յիշատակին եւ նոր բարերար՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԾԵՐՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի պիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն :

ՊԱՏԳԱՄԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՈՒՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 22, ժամը 10·30-ին :

կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԾ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները :

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
CHAMPS ELYSEES
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11
amp

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1984 - 1985 տարեշրջանի հարցաթերթերը ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի դրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Հոկտեմբեր 31 :

Les Anciens du Lycée GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 PARIS

FRANCE - CULTURE
Mardi 25 septembre à partir de 12 h 45. Madame A. Ter-MINASSIAN parlera de quelques livres.

պօղոս դէպի վենետիկ

Նախաձեռնութեամբ կապ· Խաչի Անիէս - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մասնաճիւղին :

երթ՝ Հոկտեմբեր 28 - Դարձ՝ Նոյեմբեր 2

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Հոկտեմբեր 10 : Մասնակցութեան սակը՝ 2000 Ֆ· :

Մանրամասնութեան համար հեռաձայնել Տիկին Մատոյեան՝ 799 - 41 - 19 եւ Տիկին Էսաեան՝ 733 08 38 :

A. S.
HOMENETMEN - FRANCE
ASSEMBLEE GENERALE ANNUELLE
Le 22 Septembre à 17h précises
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, rue Bleue, 75009 PARIS

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ· ՄԱՐՄՆԻ

ՏՐԲԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2-ԻՆ

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը կազմակերպած է տարեկան իր մեծ պարահանդէսը՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 22-ին, երեկոյեան ժամը՝ 21-էն սկսեալ Փաւիյոն Ազոյի մէջ, Փալէ տը լա Ֆուար, Վալանս : Մասնակցութեամբ՝ հայկական ՓԱՐՈՍ նուագախումբին :

Պարահանդէսի նիւթական հասոյթը կը յատկացուի Վալանսի նոր կառուցուելիք եկեղեցւոյ եւ Ապրիլեան նահատակներու յուշարձանի ֆոնտին :

Irma fourrures
SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS
Ժամ առաջ զննեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝
ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈՒՈՒՄ
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻ
44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

animation

La Section de PARIS de la CROIX BLEUE des ARMENIENS de FRANCE

Commence une ANIMATION, tous les samedis de 15h à 18h. avec

— Cours de langue arménienne de tous niveaux.
— Initiation à la danse arménienne en vue de la création de NAïRI-JUNIOR
— Chants arméniens
— Petites sorties
— Goûters

Pour tous renseignements et inscriptions veuillez téléphoner au :

783 - 30 - 35 / 206 - 42 - 50

RECEPTION

organisée par le Comité de Paris de l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance

en l'honneur de

HENRI VERNEUIL

à l'occasion de sa nomination à la Rosette d'Officier de la Légion d'Honneur

le Samedi 22 Septembre de 19h30 à 21h30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Entrée gratuite pour les membres

Bal annuel
de
HOMENETMEN FRANCE
le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30
dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris
animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova
Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

UN RESTAURANT LIBANO - ARMENIEN
EN PLEIN PARIS
AL-KASR
SPECIALITES ARMENIENNES ET LIBANAISES
1, RUE DE RICHELIEU, 75001 PARIS
métro Palais-Royal
tél. 296 33 02
DEJEUNER - DINER D'AFFAIRES ET DE FAMILLE
prix raisonnables
accueil cordial et amical
tous les soirs
ambiance musicale orientale
Salle pour banquets, mariages, fiançailles, baptême, anniversaire, réception

Vendredi et Samedi soirée animée par vicken
ՀԱՅԿԱԿԱՆ - ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ
ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐՈՎ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 SEPT.
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.794 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.794

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՌՃՐԱՓՈՐՁ

10-ԷՆ 23 ՄԵՌԵԱԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՍՆԵԱԿ ՎԻՐԱՒՈՐ

———×———

Կրկին թակարդ - կառք մըն է, ինքնասպան. կառք մը նոյնիսկ, որ հինդշաբթի օր կը նետուէր արեւելեան - Պէյրութի միջ, ամերիկեան դեսպանատան վրայ: Ուրբաթ օր, կարելի էր տակաւին ճըշդել զոհերու հաշուեկշիռն ունենալ զոհերու, որոնց թիւը կը տարբերի ըստ ապրիլրնեռու: Ընդհանրապէս, մամուլը 23 մեռեալ եւ 60 վիրաւորի մասին կը խօսի, բայց լիբանանեան ճայնասփիւռ մը միայն 10 մեռեալ կայ ըսած է: Գրեթէ ցերեկ էր, երբ Պէյրութի քրիստոնեայ գօտիին մէջ, որ հաստատուած է ամերիկեան դեսպանատան մէկ յարակից բաժինը, որ պիւռոքրատական փլաք կրող բեռնատար կառք մը, յարեւմտեան անոնց զոհս դեսպանատունը կը զոհծածէ, անցնելով բոլոր արգելքները, կը նետուի չէնքին վրայ: 150 քիլօ պայթուցիկ փոխադրող կառքը ազդ կ'ելլէ, վարորդը կը մեռնի եւ չուրջբոլորը՝ մահ, վիրաւոր, աւերակ: Ամերիկայի դեսպանը, բացառաբար, հազ է եւ կը խորհրդակցի Մեծն - Բրիտանիոյ դեսպանին հետ: Երկուքն ալ կը վիրաւորին:

Ինչ եաք, ահաբեկչական այս արարքին տակ կ'ըլլայ Իսլամական Ճիհատը: Ծըրանական Մամուլի Գործակալութեան Պէյրութի դրասենեակը հեռաձայնողը կ'աւելցնէ նաեւ. - «Այս գործողութիւնը կը փոսատ, որ մեր խոստումին տէրն ենք: Մէկ Ամերիկացի պիտի չմնայ լիբանանեան հողին վրայ»: Կը հրահանգէ Լիբանանցիներուն որ հեռու մնան ամերիկեան դեսպանատունէն (արեւմտեան - Պէյրութ) եւ կը խոստանայ աւելի ահարկու գործողութիւն մը՝ նախագահական ընտրութիւններէն առաջ:

Սեպտեմբեր 8-ին արդէն, մամուլի օրով երկու գործակալութիւններ հեռաձայնով տեղեկութիւն առած էին, որ ի դէմ Իսլամական Ճիհատը եւ մահմետական յեղափոխական Ջոկատները պիտի հարուածեն ամերիկեան հաստատութիւն մը, Մերձաւոր - Արեւելք:

Ցիշենք, որ Իսլամական Ճիհատը անցեալին ալ ակը եղած էր բազմաթիւ ոճրագործներու, ոչ միայն Պէյրութ, այլեւ Սպանիա (Սեպտեմբեր 14, երկու Սաուտցիի դէմ), Ֆրանսա (1983 Դեկտեմբեր 31, Մարսէյլի կայարան եւ Թէժէվէ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՒԱՒ

ՊՈՒԿՈՒՐԻՈՑ մէջ խորհրդաւոր ոճրագործներ կատարուած են վերջերս, այսինքն յեղափոխութեան 40-ամեակի նախորեակին (Սեպտեմբեր 9): Պետական չինքերու չուրջ հակազդութիւնը աւելցած է: Օգոստոս 30-ին, վառնայի օդակայանին մէջ է, որ ռումբ մը պայթեր է: Ըստ ականատեսներու մեռելներ ալ կան:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՄԸ ցնցած է Թուրքիոյ Միւս - արեւելեան չրջանը: Ըստ Թուրք մամուլին՝ չարժին կեդրոնը Կասպից Ծովն է եւ ամէնէն աւելի ազդուած պիտի ըլլան Բաքուի, Ադրբէյճանի չրջանները: Թուրքիոյ մէջ, ցնցումները առաւելաբար զգացուած են Կարին, Կարս, Արթուին, Ագռանդզ: (Անմիջական տեղեկութիւններ առնելու համար Հայաստանի մասին, Երկրաշարժի օր իսկ հեռաձայնեցինք Թաս գործակալութեան, որ ոչ մէկ հեռագիր առնէր այդ առընչութեամբ):

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՐԻԼ 24, ԱՄԵՐԻԿԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ

ՑԱՆՑԱԻՈՐ ՄԸ ԵԻՄ՝ ԻՍՐԱՑԷԼ...

ԵՐԲ ՀԱՅԵՐԸ ՕԳՏԱԿԱՐ Կ'ԸԼԼԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

*Ինչպէս կ'ըսէինք երէկ, Թուրքերը կը չարունակեն իրենց դառնութիւնը թափել Ուաշինկթընի վրայ: Թէեւ, ըստ «Ֆիկարօ»ի (Սեպտեմբեր 21) աշխատակցին՝ Քլօտ Լոռիէօ, միայն Հայկ. հարցն է որ կը չալոզի մխոնականութիւն առեղծել Թուրքերու միջեւ: Ապրելու, Թուրքիոյ նուիրած իր չօդուածին մէջ, կը գրէ, և մէջ այլոց. - «Ամէն ինչ գէշ կ'րնթանայ (առայժմ) Ուաշինկթընի եւ Անգարայի միջեւ: Վերջին փուշը այս բարեկամութեան, երկար ատեն՝ օրինակելի. - Ներկայացուցչական ժողովը կը պահանջէ որ Ապրիլ 24-ը - տարեդարձ Հայերու «բնաջնջման» (այս չակերտը «Ֆիկարօ»ին կը պատկանի, անշուշտ...) ընկիզբը «Մարդո՛ւն դէմ՝ մարդուն վայրագութեան Օր» դառնայ: Ինչ որ կայ Անգարա, նախարար, ձախ թէ աջ երեսփոխան, թերթ, բողոք բարձրացուց մէկ մարդու պէս: Ամերիկացի խորհրդականները էուէի որսորդ, հայ ահաբեկիչներու չենարան կ'որակուին: Խորհրդարանականներ նոյնիսկ կ'առաջարկեն «Ամերիկեան վայրագութեան օր» մը, որ ոգեկոչէ «Ամերիկայի Հնդիկներու ցեղասպանութիւնը»: Հաւանաբար հայկ. ահաբեկչութիւնը պէտք է, Թուրքերը համախմբելու համար, այսօր, իշխանութեան չուրջ»:

*Գալով նոր «մեղաւորին» - Իսրայէլի - ահա թէ ինչ կը գրէ Էրկուն Կէօզէ («Թէրճիւման,» Սեպտեմբեր 19) :

×

«Երէկ կ'ըսէի.

ԱՄՆ.ու Ներկայացուցչական Ժողովին առած որոշումը որ կ'ընդունի թէ Թուրքերը չարդած են Հայերը, եւ այս կէտը կը դարձնէ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան մէկ մասնիկը, չատ վտանգաւոր ընթացք մըն է Թուրքիոյ համար:

Թուրքիո՞յ համար:

Ոչ: Թուրք ժողովուրդի՛ն համար որ հիմնած է Թուրքիոյ նման 16 Պետութիւններ...

Թուրք ժողովուրդը կը վարկաբեկուի, կը բռնաբարուի Թուրք պատմութիւնը:

Այս արդիւնքը ապահոված են Ցոյներ որոնք 1919-ին Անատոլուի մէջ կատարեալ ցեղասպանութիւն մը իրագործին ու հայ fօմիքացիներու լոպին. այն fօմիքացիները որոնք զարերով իրենց կրօնքը, լեզուն կը պարտէին Թուրքերու ու իրենց այդ պարտքը հատուցին ռուսական բանակին որպէս ուղեցոյց ծառայելով ու յետոյ իրենց նախկին զրացիները մեծ ու փոքր մզկիթներու մէջ լեցնելով վառելու:

Ամերիկայի մեր զեսպանին պաչտօնական յայտարարութիւնն է այս: Եւ անշուչտ թերի է տակաւին. այս անգամ արդիւնքը ապահովողը եղաւ Իսրայէլեան լոպին:

1975-էն ի վեր յունական ու հայկ. լոպիները կը ջանային նման որոշում մը իրականացնել: Այսինքն այս վտանգաւոր հարցը տասը տարուան պատմութիւն մը ունի:

Ի՞նչպէս եղաւ որ յալողեցաւ գործ մը, որ տասը տարիէ ի վեր անյալողութեան մատնուած էր:

Ուրեմն նոր ուժեր միջամտեցին:

Այս նոր ուժը Իսրայէլն է, որ վերջերս սկսած է մտահոգուիլ Թուրքիոյ եւ Միջին - Արեւելեան արաբ Պետութիւններու մերձեցումը տեսնելով, ու իր այս մտահոգութիւնը բացայայտած է Թուրքիոյ արուեստիք հրատարէրու հարցով:

ԱՄՆ.ու վերջին այս ընթացքին առընչութեամբ Թուրքիոյ պատկան իշխանութիւններ վերաժողով մը պիտի գումարեն եղեր:

Քանի անգամ գրեցի, թէ՝

«Ամերիկա Իսրայէլի գաղթավայրն է»...

Քանի անգամ գրեցի, թէ՝

«Իսրայէլ Ամերիկայի փափուկ կէտն է»: Եւ Թուրքիոյ կողմէ կեցուածքի ամենափոքր փոփոխութիւն մը անմիջապէս ուժերու հաւասարակշռութիւնը կը խախտէ Իսրայէլի դէմ որ արաբական թերակղզիին վրայ արաբ երկիրներու ծովուն մէջտեղ կեցած է ամրարատան կղզիի մը նման:

Սակայն չատ լաւ պէտք է մտածել ու նկատի ունենալ նաեւ այն հաւանականութիւնը, որ արաբ մեր զրացիներէն ոմանք կրնան մեզ առանձին թողուլ Ամերիկայի ու Իսրայէլի դէմ:

Իսրայէլ պէտք է պիտնայ որ Ամերիկայի իր զործունէութիւնը չարունակելու պարագային Միջին - Արեւելքի մէջ աւելի մեծ վտանգներու ենթակայ պիտի ըլլայ. այս իրողութիւնը պէտք է պիտնայ, որպէսզի հրաժարի իր ներկայ ընթացքէն:

Պէտք է հասկնայ թէ Մոսկուի մէջնցաւ քանի մը հայ ահաբեկիչներու լնքնութեան մասին տեղեկութիւններ տալ, բաւական չէ այն պատրանքը առեղծելու թէ Թուրքիոյ կ'օժանդակէ»:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Յաւուղ իմացանք, որ Հինդշաբթի, Սեպտեմբեր 20, վաղ առաւօտեան, Պուե - լա - Ռէյնի բաժարանը, իր մահկանացուն կընքած է զրող, հրապարակագիր, Փարիզի «Աշխարհ» չաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Աւետիս Ալիքսանեան:

Ողբացեալը ծնած էր Սկիւտար, 1910, Մայիս 10-ին: Ցաճախած է Պէրպէրեան վարժարան, ապա՝ Կեդրոնական, ուրկէ չրջանաւարտ էր:

Աւետիս Ալիքսանեան մամուլի մարդ էր, այս որակումին ամբողջական իմաստով: Գրաչարական սեղաններէն մինչեւ խմբագիրի սեղանը, Պոլսէն Փարիզ, ապրած է միշտ չնչելով ապարաններու մելանին հոտը եւ վարելով հայ խմբագրի հեւ ի հեւ աչխատանքը: Երիտասարդութեան օրերէն, Պոլսոյ մէջ, հրատարակած է «Մասեան դիրքը» (1930), «Պատկեր» չաբաթաթերթը (1932 - 40) եւ «Ազօր» (1947 - 1948): 50-ական թուականներուն կը փոխադրուի Փարիզ, ուր, յաջորդաբար կը վարէր «Լոյս Փարիզի»ի եւ «Լուսաղբիւր»ի (1957 - 58) խմբագրութիւնը, հուսկ՝ անցնելու համար «Աշխարհ» չաբաթաթերթի դլուխը, որու խմբագրութիւնը վարեց անոր հիմնադրութեան օրէն (1960) ցայսօր: Դեռ քանի մը ամիս առաջ էր, Մայիս 29-ին, բոլորուած էինք սեղաններու չուրջ, ուտելու համար «Աշխարհ»ի 25-ամեակը: Վերջին խօսքը, բնականաբար, իրեն կը պատկանէր ու հետեւեալ ձեւով ի՛արտայայտուէր. - «Խոխտաւոր աստղի տակ ծնած եմ, որովհետեւ միշտ իմ սիրած գործս ըրած եմ, գրաչարութիւն եւ խմբագրութիւն: Խոխտաւոր եղած եմ նոյնիսկ հակառակորդներուս հետ, քանի որ ամէնէն նուիրական բանը, որ ինծի համար բարեկամութիւնն է, երբեմ չէ պակսած: Արդարեւ միշտ բարեկամներ մնացած եմ, գաղափարական հակառակորդիս հետ ալ»:

Իր մասին է որ Մինաս Թէօլէօլեան հետեւեալը կը գրէ «Դար մը գրականութիւն» երկրորդ հատորին մէջ. -

«Սեւ աչխատանքի ընդունակ, դժուարութիւններու առջեւ անմուաճ, նպատակ մը իրագործելու իր կամքին մէջ վճռական՝ յանճնառու մարդ մը, մեծ յատկութիւններէ զերծ՝ սակայն իր համեստութեան մէջ առաւել սիրելի, աչխատասէր, գուրգուրոտ՝ նորածիլ արժէքներու եւ երէց թէ կրտսեր գրչի մարդոց հանդէպ»:

Արդարեւ, սեւ աչխատանք տանող մը եղաւ Աւետիս Ալիքսանեան, որ գրելէ կամ սրբագրելէ եաք յօդուածները, ինք ալ կը չարեր, յաճախ, իր այնքան ազնիւ կնոջ գործակցութեամբ, որպէսզի ժամուն լոյս տեսնէ թերթը:

Հեղինակն է նաեւ երկու հատորներու՝ «Անունը Մասիս գրինք» եւ «Երջանկութիւն»:

Աւետիս Ալիքսանեան, խմբագրի իր հանդամանքով թէ գրողներու միութեան որպէս նախագահ իր ձեռնհաս մանակցութիւնը բերած է Փարիզի հայ ազգ. թէ մչակութային կեանքին: Կը պատկանէր սերունդի մը, որու վերջալոյսը, մեծ բաց մը կը թողու Սփիւռքի մեր կեանքին մէջ: Որքան ալ Ֆրանսացիք ըսեն թէ անփոխարինելի մարդ չկայ, մենք պիտենք, որ Սփիւռքի մեր հայ իրականութեան մէջ, կայ անփոխարինելի սերունդ մը, որու կը պատկանէր նաեւ Աւետիս Ալիքսանեան: Այդ սերունդն է որ մեզի փոխանցեց ազանութիւն մը, սէրը՝ հայ գիրին ու մչակոյթին:

Աւետիս Ալիքսանեանի մահը կը սգայ առաւելաբար հայ մամուլը, այսինքն՝ մենք: Ի սրտէ կը մաղթենք, որ իր կորուստով որբացած մեր պաչտօնակիցը՝ Աշխարհ, գտնէ նոյնքան նուիրումով աչխատող յաջորդներ, անխափան չարունակելու համար թերթին հրատարակութիւնը, ինչ որ լաւագոյն յարգանքը պիտի ըլլայ ևր թարմ յիչատակին հանդէպ:

×

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Անժէլ Ալիքսանեանի, զաւակներուն եւ «Աշխարհ»ի խմբագրութեան:

×

Թաղումը կը կատարուի Երեքչաբթի, Սեպ. 25, ժամը 8·30-ին Bagneux Communal պերեզմանատունը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇՈՒԻՏՑԻՆ ՀԻՒՐԵՐ

Քանի մը օր Հայաստան մնացած է Շուէյտի տեղեկատու գործակալութեան ռնօրէն Սուէն Գերենց իր կնոջ հետ:

Հիւրը ծանօթացած է Հայաստանի պետական տեղեկատու գործակալութեան, Արմէնփրէսի գործունէութեան, այցելած է Երեւանի տեսարժան վայրերը, հին հայկ. ճարտարապետական յուչարձանները, էջմիածին, Սեւանայ լիճ եւ Հոկտեմբերեան չրջանը:

ԳԱՌԶՈՒ

ՎԱՆՈՒ ՔԱՂԱՔԻ
ՊԱՏՈՒՈՒՈՑ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

———×———

Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 21-ին առաւօտեան ժամը 11-ին, Վանի (Ալի - Մոռիթիմ) Էմիլ - Հիւկ հիմնարկութեան մէջ, տոքթ. Պերնար Տէմիչելիս ընդհ. խորհրդական եւ Վանի քաղաքապետ Գառզուի յանձնեց «Քաղաքին պատուոյ քաղաքացիի» վկայականը:

ԲԱՂԿԱՑՈՒՑԻՉ ԲՈԼՈՐ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆ Է ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Երեկոյթ մը, անկախ, կը տաքցնէ պլուխները եւ անոր ուարտին, սրահէն դուրս, կը սկսի բո՛ւն «հանդէսը», հարանիքի առաջ խմիչքներէն գինովցած - ներու մոլեգնութեամբ, տպաւորութիւնները, կարծիքներու եւ տեսակէտներու ազատ թռիչքը կը տանայ իր թափը: Համոզումով կերտուած նախապատրաստութիւններու չարահիւսք, «չախչախիչ» վիճաբերու չազակրատութիւն, անկեղծութեամբ ու հաւատքով արտասանուած խօսքեր, յաճախ, շատ հեռու կը տանի վիճողները: Ո՛չ մէկը հոգ կը զիջի, ո՛չ միւսը պարտուիլ կ'ուզէ: Դիւանագիտական նահանջ ալ գոյութիւն չունի: Երկուքն ալ վստահ են իրենց յառաջացուցած «պիտական» միտքերուն՝ առանց անդրադառնալու թէ՝ վարդապետութիւն մը չի՛ կրնար իր զերիչխանութիւնը տարածել ամէնուն վրայ հաւասարապէս եւ ատոր արտայայտութիւն եղող որեւէ կազմակերպութիւն՝ որքան ալ եռանդուն, գործունեայ, տիրացած ներկայացնէ ազգի մը ամբողջականութիւնը, քանի իրմէ դուրս կան տարբեր մտածողութեամբ նոյնքան յարգելի, նոյնքան բեղնաւոր այլ կազմակերպութիւններ:

Առաջ հունձք տուող ցորենի դաշտ մը կրնա՞յ յաւակնիլ երկրի մը միակ հարբուտութիւնը ըլլալ, երբ անդին՝ անհամար ձեռնարկութիւններ՝ իրենց արտադրական քանակով նոյնքան անհրաժեշտ բերք ունին արամադրելիք: Ժխտքը, Մխիթարեան, Շիրաք կամ Մասիս իրենց կուսակցութեամբ եւ առանձին կրնա՞ն ամբողջ Ցրանսան ներկայացնել:

Հայը, սակայն, կարծես քիչ մը աւելի Թունդ՝ անպիտանալ կը ձեւացնէ միւսին դոյութիւնը:

Իրաքանչիւր անհատ, լմբռնումներու միօրինականութեամբ, հազորդական ըզգացումներով կապուած է միութեան մը կամ ընկերներու չբջանակի մը: Կը հիանայ իր պուրակի ծաղիկներուն, կ'արիւնայ իր այգիի խաղողին վինիով եւ, հետեւաբար, երբեք չի՛ փորձեր աչքերուն առջեւ պատկերել զազութը իր ամբողջականութեան մէջ, չափել անոր տարածութիւնը, գործունէութեան ու անոր ձեռք ձգած արդիւնքին բովանդակ տարողութիւնը:

Մինչդեռ, եռուն հայկական կեանք կայ քիչ մը ամէն տեղ, ամէն գիւղի ու քաղաքի մէջ: Առանց հազորդակցութիւններու եւ տոմարներու դիմելու իսկ, եթէ յիշողութեամբ միայն փոխադրուինք ընդարձակածաւալ Ցրանսայի մէկ ծայրամասէն միւս հորիզոնը, պիտի տեսնենք իրարմէ անկախ, երբեմն նոյնիսկ զիրար հակասող՝ հանրային, խնամատարական, բարեսիրական, մշակութային, գիտական միութիւններ, կազմակերպութիւններ, հաստատութիւններ, ակումբներ, լսարաններ՝ տեւական չարժման մէջ, արթուն ու կենդանի, կը խլրտին, կ'ածխին, կը զարգանան:

Գիրք մը լեցնելու չափ, միութենական հասցէներու ցանց մըն է Ցրանսան:

Դուրս գլլելով հասկացողութեանց երանգներու խորհուրդէն, անհետացող սերունդի մը հազուագիւտ դարձած ներկայացուցիչներուն համար լռինչ մեծ գոհունակութիւն է ու հրճուանք դիտել ճարճատող այդ կրակը, մեզուներու ժրաջանութիւնը, «ձմրան» նախատեսութեամբ մրջիւններու եռուզեռը, եթէ նոյնիսկ, փոխանակ նարկիզի, յատիկէ ծծեն իրենց հիւթը, կամ տարբեր դաշտերէ հաւաքեն իրենց պարէնն ու եռանդը:

Իրողութիւնն այն է, որ անոնք բոլորն ալ հայերէն բառերով, կը խօսին Հայոց լեզուով: Բոլորն ալ կը հիանան Մեծամանչին եւ կ'երգեն փառքը Մեսրոպին: Բոլորի սրտին մէջն են Վարդանն ու Անդրանիկը, Բաղրամեանն ու Միկոյեանը: Ո՛չ ոք կը զանայ իր սէրը Երեւանի եւ Էջմիածնի: Բոլորի աչքերն ալ սեւեռած կ'մնան Արարատի եւ կապուտաչեայ Վանի: Կը զրահուին Վասպուրականի եւ Կիլիկիոյ խէալներու պատմուճանով, արդարութեան, եղբայրութեան խաղաղութեան նուիրական կարպախօսքերով:

Հայկական բոլոր կազմակերպութիւններու սեղանին վրայ են խորոված ու Հայաստանի քոնեակը: Բոլոր բեմերէն կ'արտասանուին Վարուժան եւ Զարենց, Սիամանթօ եւ Շիրազ, Մեծարենց եւ Կապուտիկեան: Բոլորի խորհրդանիշն են հայրենիքի քարէն ու արբազան խաչքարերը: Բոլոր հանդէսները կը բացուին Ա. եւ Բ. հայրենիքներու փառերգով:

Համեստութիւն ծախելու պէտք չունինք, ո՛չ ալ «պախար - քէօր» ձեւանալու, երբ հարցը կը վերաբերի հայ կեանքին ծանրութիւնը կշռելու՝ գոյութիւն ունեցող զուգորդութեամբ:

Հայկական կազմակերպութիւնները՝ առանց բացառութեան, իրական զպրոցներ են: Եթէ թաղական վարժարանները, Դպրոցասէր եւ Սամուէլ - Մուրատեան խօսիլ կը տարվեցնեն, կազմակերպութիւնները կ'ուսուցանեն Նարեկացի եւ Համբարձումեան, Կոմիտաս եւ Խաչատրեան: Հայրենի մատուռական եւ գաղութահայ մշակ՝ իրենց ասուլիսներով կը խօսին մեր իղձերու ու տենչերու մասին, պիտական արդիւնքներու եւ յոյսերու մասին, արուեստի եւ գրականութեան զարգացման մասին: Եղեռնի եւ Հայաստանի անմահութեան մասին եւ մենք՝ խանդավառ աչքերո՛վ, կ'ըմպենք մեզի հրամցուած երաժշտական մեղեդին, մեր միտքն ու հոգին կը լեցնենք անոնց լուսաւոր, կամք զօրացընող դիտութեամբ:

Կազմակերպութիւնները մեր ցանած ծառերու պտուղներն են: Անոնք կենդանի կը մնան մեր Ջանքերով եւ մենք կ'ապրինք մի՛այն անոնցմով:

Եկեղեցիները միայն մոմ չեն վաճառ այսօր, այլ կը խօսին ընդհանուրի լեզուն եւ լուսաբեան դատապարտուածներու փէտվաչէզներն ու յուշարձանները ունին՝ սերունդներուն ու դարերուն խօսող իրենց սեփական խօսելակերպն ու բարբառը:

Մեր Խաչերը ունին իրենց ուրոյն դաշտը: Մշակութային, Հ.Բ.Ը. Միութիւն, Երիտասարդականներ, Գրոզներու Միութիւն, Կեդրոնական, Էսաեան, Բժշկական, Ուսանողական, Հայրենակցական մրցութիւններ եւ կուսակցութիւններ՝ հայութիւնը կենդանի պահող կռուանները են: Իսկ այդ բոլորին չունչ, յաւիտենական չարժում եւ ուիչ ներարկողը է՛ եւ կը մնայ անպայման հայ մամուլը:

Մոռնալ եւ զանց առնել անոնցմէ ամէնէն աննշանն իսկ, պիտի թողուր պարապութիւն մը: Հայութիւնը պիտի չներկայանար իր ամբողջութեամբ մէջ, իր բազմադարեան ապրումներով, իր ամբողջ ներկան եւ ապագան, եթէ ան չունենար իր ամէն մէկ արտայայտութեան մէջ, ամէն գիւղի ու քաղաքի մէջ, ամէն տեղ, ամէն ատեն, ամէն ձեռնարկի մէջ, ամէն ժողովի մէջ, ամէն ցոյց

ԸՆԹԸՆԵԼ

— Ըհո՞ւմ, Հոմփահլուն, պատճառները, որոնք ստիպեցին Ֆրանսիայի թագավորին հրաժարվել գահից, ոչ միայն նրան էին վերաբերում, այլև մեզ՝ իր հպատակներիս։ Ես ինքս ֆրանսիական ծագում ունեցող անձնավորություն եմ, և ինձ համար շատ ցավալի է, որ Ֆրանսիայի հետ մեր հարաբերությունները, որոնք տասնյակ տարիներ շարունակ բարեկամական էին, հանկարծ սկսեցին վատանալ

Տիկին Աւետիս Ալիքսանեան, զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 20ին, 74 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 25, ժամը 8·30-ին՝

Cimetière de Bagneux Communal,
Ave. Garlande

Հաւաքուիլ գերեզմանատան մուտքին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

54, rue de Paris, 92220 Bagneux

×

Ըստ ողբացեալին փափաքին, կը խնդրուի ծաղկեպսակ թէ ծաղիկ փոխարինել նուէրներով՝ «Աչխարհ»ի Ֆոնտին:

Հասցէ· -
M. YAGHDJIAN
Résidence du Haut Tertre, 95150 Taverny

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ Կիրակի, Սեպտեմ· 23, ժամը 11-ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Մայր եկեղեցին, ընկերակցութեան բարերարներէն՝

ԱՐՇԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան Ա· տարելիցին,

ԱՐՇԱՒԻՐ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

յիշատակին եւ նոր բարերար՝

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԾԵՐՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի վիտուքիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՔԱՆՆ· - Տէր եւ Տիկին Սահակեան Վահանեան Տիկին Յուլիէ Զիլինկիրեանի կնկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ· կը նուիրեն «Մարի-Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ· «Յառաջ»ին:

OPTIMA Tours

AUTOMNE EN ARMENIE

— DU 06 AU 20 OCTOBRE VIA KIEV ALLER ET RETOUR.....5 430 Francs
— DU 12 AU 21 OCTOBRE ET DU 19 AU 28 OCTOBRE (AVEC UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 650 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 350 Francs

SPECIAL TOUSSAINT

— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 450 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 030 Francs

SPECIAL REVEILLON ET NOEL ARMENIEN EN ARMENIE

— DU 29 DECEMBRE AU 12 JANVIER.....5 480 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille

tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի յաճախորդներուն"

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

GRAND DINER
ET
BAL de NUIT

Sous la présidence effective de
Monsieur HENRI VERNEUIL

Dans les salons de l'Hôtel Inter-Continental
3, rue de Castiglione, Paris 1er

le Samedi 27 Octobre, à 20h 30

Participation Dîner et Bal : 350 F
Bal de nuit seulement à partir de 23h 00 : 70 F.

Réservation des billets et des tables au bureau de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni, 75016 Paris
Tél. : 520 - 03 - 18

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

✻

Présidence d'Honneur
de Jean CARZOU

✻

JEUDI
1er NOVEMBRE
18 h 30
Vernissage de l'exposition
20 h 30
Gala d'ouverture

VENDREDI
2 NOVEMBRE
20 h 30
Premier Gala

SAMEDI
3 NOVEMBRE
15 h 00
Deuxième Gala
20 h 30
Troisième Gala
et proclamation des résultats

DIMANCHE
4 NOVEMBRE
14 h 30 Gala de clôture
avec la participation des lauréats

18 h 30
BAL DE CLOTURE
Animé par les
ARMENIAN'S SUNSHINE
avec Robert Papazian
et Gérard Melkonian

Remise des prix et diplômes
aux lauréats
par le président du VIIIe Festival
réservations : 606-27-51 (journée)

CHANT - DANSE - MUSIQUE - POESIE
PEINTURE - CERAMIQUE - SCULPTURE
PHOTO - CINEMA

600 artistes et concurrents
venus de toute la France

COMITE D'ORGANISATION : JAF - 6, CITE DU WAUXHALL, 75010 PARIS - FESTIVAL INFORMATION : 208.76.49

BON DE SOUTIEN
50 F

Je soutiens le VIIIe Festival d'Art et de Culture 1984 organisé par la JAF : Association pour le Développement Culturel et Artistique des Jeunes d'Origine Arménienne de France
6, Cité du Wauxhall - 75010 PARIS
Tél. (1) 208.76.49

Je vous adresse un chèque de 50 F, afin de recevoir un bon de soutien numéroté qui peut me permettre de gagner, après tirage au sort au gala de clôture, un voyage en Arménie pour deux personnes à l'occasion du Festival International d'Erévan 1985

NOM .....
ADRESSE .....
.....
CHEQUE No ..... BANQUE .....

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Զորեք չաբթի օրուան պրպտումները կը վերսկսին, Սեպտեմբեր 26-ին, ժամը 14-էն 17, հինգէն տասնըհինգ տարեկան աշակերտներուն համար:

Յայտարիր· -

- Հայերէնի դասեր գանազան մակարդակներու համար:

- Հայկական երգ, մանկանց երգչախումբի մը կազմութեան նախատեսութեամբ:

- Հայկական պար ըստ պահանջքին:

Կը պաշտօնավարեն որակեալ եւ փորձառու ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք· Ս· Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ պատմաբները ի նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան· - Այրի Տիկին Շահնար Գրի· դրօշի իր եղբօր՝ Հայկ Գասպարեանի մահուան քառասունքին առթիւ 1000 Ֆ· Վիէննէն Ազատի Ս.Յ.Մ.Միութեան իր ապաքին· ման առթիւ 200 Ֆ·, Տիկին Էլմաս Մկըրտիչեան 100 Ֆ·, Տիկին Ուռնանեան 60 Ֆ·:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Յուլիէ Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ՝ պ· վահէ Զիլինկիրեան իր յիշատակ իր կնոջ 3000 Ֆ·, Տիկին Լի- ի յիշատակ իր կնոջ 3000 Ֆ·, Տիկին Լիզիթա Ջրպաչեան 500 Ֆ· (մանկական խաղիքներու ձեւին տակ), Տիկին Գոհար Գէորգեան 500 Ֆ·, Ալէքս Մելքոնեանի մահուան առթիւ ալ Տիկին Գոհար Գէորգեան 100 Ֆ·:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
25
MARDI
25 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.795 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.795

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՍՔ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ՝

ԵՐԵՔ ՅԱՆՁՆՈՒՄ ՁՈՐՍ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ

—×—

Բնականէ Աաեանը մեծժած ըլլալով եղած դիմումը՝ չեզեալ համարել եօթը Պասքերու Սպանիոյ յանձնումի որոշումը, վերջին խօսքը կը մնար կառավարութեան, որ «տանձը երկուքի բաժնելով» փորձեց միջին ճամբայ մը գտնել, որ դոհացնէ Սպանիան առանց դժգոհեցնելու Պասքերը: Այդ սկզբունքէն մղուած որոշ եօթներուն վրայ, երեքը՝ յանձնել, չորսն ալ արտաքսել: Աստնք ամբաստանուած են ահաբեկչական արարքներու համար, գործուած Սպանիա, մարդասպանութիւն, ոճրափորձ եւայլն: Եօթին ալ ձեռնի բանտեն են, ուր կամաւոր ծոմի դիմած են Օգոստոսի սկիզբէն ի վեր: Ծրանոս ուզելով բոլորը գոհացնել, այսինքն թէ Սպանիոյ ընկերվարականները եւ թէ Ֆրանսայի ընկերվարականները, որոնց կողմէ որձեւէպ նկատուած որոշում մը տուած է, որ բացի Մաորիսի կառավարութենէն, բոլորը դժգոհ կը թողու:

Պասքերու հակաֆրանսական գործունէութիւնները սկսած էին արդէն, մանաւանդ՝ սպանական պասք գաւառը: Ֆրանսայի տուած այս որոշումը կը բացատրուի սա ձեւով, որ կառավարութիւնը տարբերութիւն մը ուզած է դնել բռնական յանցապարտներուն եւ քաղաքական յանցապարտներուն միջեւ: Այն երեքը, որոնք պիտի յանձնուին (եթէ Պեռութեան Խորհուրդը Զորեքշաբթի - Հինգշաբթի մերժէ վերաքննութեան դիմումը, զոր ներկայացուցին փաստաբանները) «արեան ոճիրներ» գործած են, կը վերջէ Ֆրանսական կառավարութեան հաղորդակցութիւներ: Կարսիա Ռամիրէզ, 27 տարեկան, 4 քաղաքացիի սպանութեան պատասխանատու նկատուող քոմանտօ-ին անդամ էր: Խոսէ Պալեսթէկի, 25 տարեկան գործի մարդու մը մահափորձին համանական հեղինակն է, կասկած կայ նաեւ իր մասին, որ մահափորձի մը մէջ մասնակցած է, որ ոստիկանի մը մահ պատճառած է: Երրորդն ալ՝ Կալէանու, 29 տարեկան մահափորձի մը հեղինակը կը նկատուի:

× Անկախապաշտ Հէրի Պաթասունա (ինքնուրական ԷԹԱ-ի կողմնակից) ծանրօրէն դատապարտած է Ֆրանսայի որոշումը: Ընդհանուր ձեւով Պասքերը «սարսափելի հակազդեցութիւն մը» կը խոստանան: Զորս արտաքսուածները անմիջապէս Թոկօ դրկուեցան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՂՈՎ

ՊՈՒՍՈՆ կէօղճիւքի պաշարման վիճակի մէկ դատարանը մահուան դատապարտած է Տեւ - Եոլի (յեղափոխական ուղի) մէկ անդամը: Երկու ուրիշներ ալ նախ մահուան դատապարտուած են, ապա մէկուն պատիժը ցկեանս, մէւսն ալ՝ 20 տարուան բանտարկութեան վերածուած է: Երեքին ալ ամբաստանութիւնն էր - ահաբեկչութիւն եւ ահաբեկչական արարք, մարքս - լենինեան վարչակարգի մը տապալման ձգտող»:

ՉԵՌՔԷ - Չեռնոբի պատմական ողջադուրծով մըն է, որ Միթերան եւ Քոհլ, ԱՊՐԻԼ 24, ԱՄԵՐԻԿԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ

ԾԵՐԱԿՈՑՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ

—×—

Ներկայացուցչական ժողովէն ետք, ինչպէս զրած էինք, Ծերակոյտին կարդն էր քուէարկել ծանօթ բանաձեւը, որ «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան Օր» կը հռչակէ Ապրիլ 24-ը: Նախքան քուէարկութիւնը, արտաքին հարցերու յանձնախումբը պէտք է լուրացնէր, ինչ որ ըրած է, առջի օր, 17 ձայնով (մէկ ձեռնպահութիւն): Կարգը եկած է Ծերակոյտին, հուսկ, վերջին խօսքը՝ Ռեկընի:

Այս հարցին առընչութեամբ, չահեկան է նաեւ լսել նախկին վարչապետ, «ընկերվարական» Լէվիվիթի տեսակէտը, զոր կը քաղենք Սեպտեմբեր 21-ի «Հիւրիւէյէթ»էն:

×

«Պ. Լեվիվիթ որ Շուէտ կը գտնուի ընկերվարական Միջազգայնականին մասնակցելուն առիթով, դատապարտած է Միացեալ - Նահանգներու ընթացքը Ապրիլ 24-ի բանաձեւի առընչութեամբ:

Այս մասին պատասխանելով լրագրողի մը հարցումին ան ըսած է. - «Այս որոշումները կրնան մղել հայ ահաբեկիչները աւելի խիզախ քայլերու եւ մեծ վնաս կը պատճառեն թուրք - ամերիկեան յարաբերութիւններու, որոնք արդէն չատ փափուկ վիճակի մէջ կը գտնուին: Կը մտքեմ որ ամերիկացի դիւանագէտները անյապաղ անդրադառնան իրենց սխալին. երբ «անյապաղ» կ'ըսեմ, կ'ակնարկեմ արուած որոշումով հայ ահաբեկիչներուն աւելի յանդուգն վարուելու հաւանականութեան: Հոս խօսքս Հայերու ամբողջութեան մասին չէ անշուշտ. ես կը հաւատամ որ Հայերու մեծամասնութիւնը խաղաղասէր է»:

Վէրտէօնի մէջ, ոչեկոչելով երկու երկիրներու հարիւր հազարաւոր զոհերը, եղբայրութեան կնիքով դրոշմեցին Ֆրանքեւ-գերմանական հաշտութիւնը: 68 տարի առաջ, ամէնէն հերոսական եւ ամէնէն աւերիչ ճակատամարտներէն մէկն էր Վէրտէօն, ուր մեռան 370 հազար Ֆրանսացի եւ 335 հազար գերմանացի զինուոր:

ԺԻՍԿԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ «բազկաթոռի մը մէջ» ըստ Ֆրանսական բանաձեւումին, յաղթեց Փէի - որ - Տոմի երեսփոխանական ընտրութեան: Ձիշդ է, որ Հանրապետութեան նախկին նախագահը իր բերդաշրջանին մէջ է, բայց եւ այնպէս յաղթանակը «փայլուն» կը նկատուի, քանի 3-ի վրայ երկու Օվեռնեացի իրեն քուէ տուած է: Աղքարեւ ժիսքար քուէարկողներու ձայներուն 63,24-ը առած է, իրեն կը հետեւին. - Ընկերվարական՝ 20,24, Ազգ. ձակատ՝ (լը Փէն) 6,30, Համայնավար՝ 6,15 :

ՓԻԼԻՊ ԷՄՄԱՆԻԷԼ, դրագէտ եւ բանաստեղծ, մեռաւ առջի օր, 68 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան, ըստ ընկալեալ բացատրութեան: Հրաժարած էր Ֆրանսական Ակադեմիայէն, իր ընտրութենէն (1968) եօթը տարի ետք, երբ կ'ընդունուէր Ֆելիսիէն Մառսօ զոր Գերմաններու դործակից մը կը նկատէր, դրաման ընկալին: Ինք մեծ դիմադրականն մըն էր:

×

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՑ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15 / 20)

ՀԱՅԱԶԳԻ ԱԽՈՑԵԱՆ

Լեհաստանի Լոց քաղաքին մէջ ատարած են դասական ըմբշամարտի Եւրոպայի Ա ր ա ս ա ր դ ա կ ա ն ախոյենութեան մրցումները: Մեծ յաջողութիւն արձանագրած է լենինականցի ըմբիշ՝ Յարութիւն Ռուբէնեան, որ դարձած է 56 ք.կ.ի Եւրոպայի երիտասարդներու ախոյեան:

Ռուբէնեանի մարզիկն է Արամ Սարդսեան, որուն տանէրն էին նաեւ Եւրոպայի այս տարուան պատանեկան ախոյեանները Լ. Ջուլֆալակեան եւ Մ. Մանուկեան :

×

Ս. ՓՈՁԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գեղարուեստական արտասանութեան ծանօթ վարպետ, Հայաստանի պետական մրցանակի դափնեկիր՝ Սուրէն Փոչարեանի յիշատակին նուիրուած է «Արուեստ» հրատարակչութեան կողմէ լոյս տեսած վաւերագրական - գեղարուեստական հատորը, «Սովետական Խորհրդային Վարպետները» մատենաշարէն:

Գրքին հեղինակը՝ դրող Եուրի Այլանեանին երկար տարիներ չփում ունեցած է արուեստագէտին հետ, ծանօթանալով անոր դասական դրական գործերու վրայ կատարած աշխատանքին:

×

ԸՄՊԵԼԻ ԶՈՒՐ ԳԻՒՂԻՆ

Մէկ վայրկեանի մէջ 41 լ. խմելու չուր կուտայ Գեղհովիտ գիւղի բնակիչներուն 12,5 քիլոմեթր երկարութեամբ նոր ջրագիծը: Շինարարները յաղթահարելով լեռնային շրջաններու դժուարութիւնները արդէն աւարտած են 7,5 քիլոմեթրնոց առաջին մասին խողովակներու չարքը չուրի ընդունարանները:

Թէեւ ջրագիծը նախատեսուած չէր այս տարի զործածութեան դնել, սակայն շինարարական խումբը ժամանակէն առաջ կ'աւարտէ գործը ու Գեղամայ լեռներէն բխած սառնորակ չուրը կը հասնի գիւղ:

Շրջանին մէջ այս մարզին լայնածաւալ աշխատանքներ կը կատարուին, միայն 1981 - 1985 հնգամեակի երեքուկէս տարուան ընթացքին ջրագծեր կառուցուած են Վարդենիկի, Թաղագիւղի եւ Վարդաճորի մէջ:

×

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԿԱՐԵՐ

Աւելի քան հարիւր հազար ռուբլինոց թանկարժէք արուեստական քարեր պատրաստած է Կիրովականի քիմիական գործարանը. այդ քարերը լայն զործածութեան տեղ ունին կերպասեղէնի, ժամացոյցի, ռատիօ - թէքնիք եւ ռատիօ - էլեկտրոնիկ արտադրութիւններու մէջ: Աշխատանոցներու մէջ կը պատրաստուին արուեստական տուտակ, մեղեսիկ, շափիւղայ, տպագիրներ:

Հայաստանի քիմիական ճիւղը որ ունի 13 մեծ ձեռնարկ, կը պատրաստէ աւելի քան հազար տեսակ արտադրութիւն. յատկապէս ծանօթ է «Նաիրիտ» ձգախեժը:

Այս ճիւղին տարեկան ուշադրաւ յաջողութիւններ կը կատարուին որպէսզի հետզհետէ աւելի արդիականանայ արտադրութիւնը:

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ԲԱՂՈՒՄԵԱՆ
ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

—×—

Պարսկաստանի հարաւային չրջանները տեղի ունեցած երեսփոխանական մասնակի ընտրութիւններուն (Սեպտեմբեր 14), որոնց՝ իրանահայութեան կողմէ կը մասնակցէին երկու թեկնածուներ, ընտրուած է Արտաւազդ Բաղումեան, ստանալով 2622 քուէ. իր մրցակիցը՝ Հրաչ Մխրզախանեան, ստացած է 1644 քուէ: Ծանօթ է, որ Արտաւազդ Բաղումեան ասկէ առաջ տեղի ունեցած ընտրութիւններուն ալ յաջողած էր դրաւել հարաւային իրանահայութեան աթոռը, սակայն կարգ մը չբրջաններու երեսփոխաններու՝ այդ կարգին նաեւ Արտաւազդ Բաղումեանի, ընտրութիւնը չեղեալ համարուած ըլլալով որոշուած էր դարձեալ դիմել քուէատուփ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

Բաժակի 1/8-րդ հանդիպումները տեղի կ'ունենան Հոկտեմբեր 28 - 29-ին հետեւեալ խումբերու միջեւ. -

Դնեպր - Տորպեդօ (Մոսկուա), Շախտեոր - Արարատ, Սպարտակ (Մոսկուա) - Զէնիթ, ԲԿՄԱ - Դինամօ (Բաքուէ), Դինամօ (Մինսկ) - Զերնոմորեց, Իսկրան (Սմոլենսկ) - Դինամօ (Սամարղանտ), Դինամօ (Մոսկուա) - Դինամօ (Կիեւ), Նիւան - Կայրաք :

Հանդիպումներու վայրերը կ'որոշուին Սեպտեմբերի վերջին օրերը, վիճակ քաշելով :

×

1/16-րդի Արարատի եւ Կոտայքի արդիւնքները տուած էինք Սեպտեմբեր 19-ի մեր թիւով: Այդ մասին «Արմէնփրէս» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ. -

×

ԿՈՏԱՅՔ - ՇԱԽՏԵՈՐ

Մեծ հետաքրքրութիւն տեղծած է Կոտայքի հանդիպումը մեծ փորձառութիւն ունեցող Շախտեորի հետ: Դաշտի տէրերը երկրորդ կիսախաղին նշանակած են առաջին կէտը, չնորհիւ 21-ամեայ եղուարդ Վերանեանի: Այնուհետեւ Արովեանցիները մօտ եղած են նոր յաղթանակի, բայց չատ աճապարած են եւ ձախողած: Օգտուելով առիթէն Շախտեորը իրարու հետեւ երեք կոլ նշանակած է:

×

ԱՐԱՐԱՏ - ԿՈՒԶԲԱՍ

20-րդ վայրկեանին Անդրանիկ Խաչատրեան առաջին կէտը նշանակած է, բայց չուտով հիւրերը կրցած են հաւասարացընել: Ապա, առաջին կիսախաղի վերջաւորութեան Խորէն Յովհաննիսեան նշանակած է երկրորդ կէտը: Երկրորդ կիսախաղին ալ Արարատի լաւագոյն հարուածողներէն Համլէտ Մխիթարեան 3-րդ կէտը նշանակած է, ամրապնդելով երեւանի խումբին յաղթանակը:

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ օրուան յետաձգուած չորրորդ խաղը, հաւասար արդիւնքով վերջ գտած է, Գարպովի 44-րդ հարուածէն ետք, Գասպարովի առաջարկին եւ մրցակիցին հաւանութենէն ետք: Տիտղոսաւոր ախոյեանը, ուրեմն, միշտ կը յաղթէ՝ 1 - 0 :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՑ
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Սկաուտական հաւաքոյթներու կարքին, տեղի կ'ունենան նաեւ կազմակերպական համաժողովներ: Համաշխարհային սկաուտական ժողովներէն զատ, որոնք տեղի կ'ունենան կանոնաւորապէս երկու տարին անգամ մը եւ որոնց կը մասնակցին Ասիոյ, Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Աֆրիկէի ներկայացուցիչները, կան նաեւ շրջանային ժողովները որոնք տեղի կ'ունենան երբ կարեւոր սկաուտական, միջազգային ընոյթով հարցեր անհրաժեշտ կը դարձնեն այս հաւաքոյթները, եւ որոնց կը մասնակցին միայն մէութեան պետերը:

Այս տարի ալ, հաւաքոյթ մը կազմակերպուած էր Եւրոպայի սկաուտներու մէութեանց համար, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 13-էն 16, Զուիցերիոյ Գանտէրբէկի սկաուտական միջազգային կեդրոնին մէջ, մասնակցութեամբ երեսուն ընդհ. պետերու, Եւրոպայի եւ համաշխարհային սկաուտական կոմիտէներու անդամներուն եւ վարչութեան անդամներու՝ զրաղելու համար կազմակերպական եւ յառաջիկայ տարուան կարեւոր գործունէութեան ծրագրով:

Եւրոպական կոմիտէն չատ յաջող հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր: Ներկայ էին բոլոր եւրոպական երկիրներու սկաուտական պետերը. կը բացակայէին միայն երկու երկիրներ: Պատուիրակներու ընդհ. թիւը 50 էր:

Այս հաւաքոյթները միեւնոյն ժամանակ առիթներ են որ բոլորս հաւաքուինք իրարու քով եւ հին բարեկամներու հանդիպինք, եւ քանի մը եղբայրական ոգիով տեղի ունեցող ժողովներու ընթացքին լուծենք չատ մը կարեւոր հարցեր:

Օրակարգին մաս կը կազմէին յառաջիկայ համաժողովները, որոնց մէջ է 1988-ի համաշխարհային ճեմպորին Աւստրալիա, եւ յառաջիկայ տարուան Եւրոպայի միջազգային համաժողովը:

Ամերիկացի մեծ բարերար մը կտակած է մշտական նուիրատուութիւն մը, չատ կարեւոր զրամագլուխ մը, գործածուելու համար միայն եւրոպական սկաուտական միութեանց եւ անոր կեդրոնին համար, որոնց մէջ կայ միջազգային կեդրոն մը հիմնելը բանակավայրերով, եւ զանազան հաւաքոյթներ կազմակերպելու կարելիութիւնը: Ընտրութիւնը մեր համաժողովին վիճակուած է եւ վստահ ենք թէ մեր կոմիտէն, հետեւելով մեր առաջարկներուն, կարեւոր ընտրութիւն պիտի ընէ:

Եւրոպայի կոմիտէի նախագահը կը կարդայ իր տեղեկագիրը, յառաջիկայ երկու տարիներու գործունէութեան ծրագիրը. բոլորս ալ կը մասնակցինք կարծիքներու փոխանակութեանց, քուէարկութեանց եւ որոշումներու գործադրուելու միջոցներու առաջարկներուն:

Օգոստոս 14-ին մեծ ուրախութիւնը կ'ունենանք ողջունելու համաշխարհային սկաուտական կոմիտէի ընդհանուր քարտուղար մեր բարեկամ Լասլօ Նաճիի ներկայութիւնը, որ իր ուղերձէն զատ մեզի ընդհ. տեղեկութիւններ կուտայ օրուան գործառութիւններուն, Քորէա իր ճամբորդութեան եւ յառաջիկայ ծրագիրներու մասին:

Եղբայրական տաք մթնոլորտը կը նպաստէ բոլոր հարցերուն բնական լուծումին. Լասլօ Նաճի միշտ լաւատես է, թէեւ սկաուտական չարժումն ալ, 15 միլիոն սկաուտներով, իր գործառութիւնները ունի ներկայ քաղաքական եւ անտեսական կացութեան պատճառաւ. սակայն ըլլայ համաշխարհային կոմիտէն, ըլլան շրջանային կազմակերպութեանց վարիչներ՝ առանց չեզելու եւ վհատելու, առանց յուսալքուելու՝ կանոնաւորապէս եւ լաւատեսութեամբ կը գործադրեն իրենց ծրագիրը:

×

1985-Ը ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏԱՐԻՆ

Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը 1985 տարին հռչակած է մանուկներու տարի:

Բոլոր երկիրներու կառավարութիւնները եւ կազմակերպութիւնները, աշակցութեամբ մանաւանդ երկրին պատանեկան եւ երիտասարդական միութեանց, պիտի կազմակերպեն ցոյցեր, ցուցադրութիւններ, հանդէսներ, հրատարակութիւններ,

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆ ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

(ՍԿԻԶԲԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 1920)

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԺԴ. դարու առաջին քառորդին, Հալէպ եկած եւ հաստատուած Հայեր, ինչ որ ունէին իրը արհեստ ու զբաղում, զայն ի սպաս դրին նոր բնակավայրին մէջ:

Հալէպ հաստատուող առաջին Հայերուն համար, այս ընդարձակ քաղաքը, իր բանուկ չուկաներով առիթ մուսու որ ի բնէ ուշիմ եւ ձեռներէց Հայը զարգացնէ իր արհեստները:

Արհեստներուն մէջ կարելի է յիշել դերձակութիւնն ու կօշկակարութիւնը, որոնք ընդհանրապէս եւ մինչեւ այսօր ալ ճանչցուած են հայկական արհեստներ:

ԺԸ. դարէն սկսեալ, Հալէպ գալթած Հայերու պէխաւոր զբաղումը դերձակութիւնը եղաւ, եւ վարպետ դերձակներ ոչ միայն հասան պատուարեր դիրքերու իրը անձնական դերձակները իշարու յաջորդող Հալէպի Կուստակալներուն եւ Պեհական Աւազանիին, այլեւ

հայթայթիչները զարձան բանակի զլխաւորութեան: Ըսենք, ի միջի այլոց, թէ Նորին Վսեմութիւն Հանրապետութեան Նախագահ Հաֆէզ Էլ Ասատի անձնական դերձակը Հայ մըն է:

Դերձակութեան հետ զուգընթաց կարելի է յիշել մուշտակագործութիւնը, որ յարգի արհեստ մըն էր ժամանակին: Շատ արժէքաւոր մուշտակներ կը պատրաստէին Հայերը: Հալէպի նշանաւոր Առաջնորդներէն՝ Թաչատուր Արքեպիսկոպոսին Հայրը մուշտակագործ եղած է ԺՋ. դարուն:

Հալէպ, հիմնէն ի վեր, նշանաւոր եղած է մանաւանդ մետաքսէ հիւսուածեղէնովը: ԺՋ. եւ ԺԸ. դարերուն Հալէպ եղած է մետաքսի խոշոր կեդրոն մը: Գործուած մետաքսի վաճառականութիւնն ալ եղած է Հայոց ձեռքը, Զինաստանէն մինչեւ Հոլանտա:

Անտառուլի բոլոր կողմերէն Հալէպ կը խուժէին հայ եւ այլազգի վաճառականներ, տեղւոյն վրայ դնելու Հալէպի նշանաւոր հիւսուածեղէնները, երբ տակաւին ընդհանրացած չէին արեւմտեան երկիրներու կերպասները կամ տարազները, քանի որ Աբեւելքի մէջ, մարդիկ տակաւին էնթացրի կամ զգեստ կը հագնէին:

Հալէպի հիւսուածեղէններու արհեստին հետ զուգընթաց էր, նաեւ ներկարարութիւնը, որ հայկական արհեստ մը ճանչցուած է:

Հինէն ի վեր Հալէպ հաստատուած Այնթապցի եւ Մարաշցի Հայերուն ընթացիկ արհեստը մետաքսի եւ մետաքսներկելն ու աշխատցնելը:

Հայկական արհեստ կարելի է նկատել նաեւ խալաթորգութիւնը կամ կաշեզործութիւնը, որ իր նախնական վիճակին այսօր բարձրացած է իր արդիական կատարելութեան: Արդիական խալաթորգութեան վարպետներէն էր Յովհաննէս Տապպաղը, որ պետական չքանչաններով: Հանրապետութեան նախագահներ եւ Պեհական Աւազանին այցելած են իր արդիական խալաթորգարանը եւ գնահատած՝ տարուած աշխատանքը:

Հալէպ, չրջապատուած ըլլալով ընդարձակ եւ հարուստ քարահանքերով, բոլորվին քարաշէն է քաղաքը, սկսած իշխանական պալատներէն մինչեւ աղքատին խրճիթը: Քարը առատ է. պարզ եւ ազնիւ տեսակներ ալ կը գտնուին: Շինարարութեան գործին մէջ յայտնի Ուրֆացի եւ Այնթապցի վարպետներ գտնուած են: Վերջին յայտնի վարպետներէն եղած են Ուրֆացի Ուստա Մաչէր, վարպետ Սիմաւոն, եւ Այնթապցի Ուստա Բենիամինը, որոնք երբեմն առանց երկրաչափի, իրենց ունեցած ճարտարապետական հմտութեամբ չինած են Մկյտանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, Ազիզիէի Լատինաց եկեղեցին, Հալէպի Նահանգապետարանը, Պաղտատ պոզտայի կարմիր չէնքը, Ազիզիէի Միշէլ Խայաթի չէնքը:

Կահավործութիւնն ալ հայկական արհեստ մըն է: Հալէպի կահավործ Հայերու արհեստանոցներէն դուրս եկած են ընտիր կահ-կարասիներ: Հայ վարպետներու գործերը եղած են միշտ յարդի եւ փնտռուած՝ հրապարակի վրայ: Վերջին յայտնի վարպետներէն եղած է Ղազար

Հաւաքոյթներ, այցելութիւններու փոխանակութիւններ: Ի հարկէ բոլոր ազատ երկիրներու կարեւոր երիտասարդական կազմակերպութեանց կարգին, հրաւիրուած է նաեւ համաշխարհային սկաուտական կոմիտէն, պաշտօնապէս մասնակցելու այս ժողովակատարութեանց:

Այս մասին ալ Գանտէրբէկի մէջ ունեցանք խորհրդակցութիւններ եւ տուինք որոշումներ. պզտիկ խմբակներէն մինչեւ վերին վարչութիւնները իրենց կատարելիք դերը ունին, եւ վստահ ենք որ սկաուտական չարժումը անգամ մը եւս պիտի մասնակցի իր 15 միլիոն սկաուտներով իր սրտին մօտ այս ժողովակատարութեանց՝ ազատութեան եւ անկախութեան ոգիով մը, ընելու՝ ինչ որ կարելի է մանուկին եւ նորահաս երիտասարդներուն ի նպաստ:

Այս մասին ալ Գանտէրբէկի մէջ ունեհանդիպելու տեղական պաշտօնական անձնաւորութեանց, եւ ունենալու նաեւ ընդունելութիւններ եւ կարճ պտոյտներ:

Յօսուեցաւ նաեւ անցեալ տարուան Գահատյի ճեմպօրիին եւ միւս միջազգային հաւաքոյթներու մասին: Անգամ մըն ալ մեծ հպարտութեամբ լսեցի համակրական արտայայտութիւններ Հայ Արիներու Միութեան գործունէութեան մասին: Մեր մասնակցութիւնները ճեմպօրինեռուն, համաժողովներուն, բանակումներուն եւ կազմակերպուած զանազան յանձնաժողովներուն, գնահատուած է բոլորին կողմէ եւ կ'արժէ անգամ մը եւս շեշտել մեր բացառիկ դերը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին գով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան գով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ողջ ըլլաք, սակայն երաչխաւորին մի յանձ թէ բանտարկուեր եմ, որովհետեւ ոչ ոք պիտի բանտարկուելս:

- Օրէնքը կ'ըսէ որ, եթէ մէկը իր գործերուն ուրիշ մը փոխանորդ կարգէ, փոխանորդը ամէն բանի խառնուելու է. հիմա դուն գործիդ մէջէն դուրս ելածի պէս ես. սեպէ թէ Նիկոդիմոսը ես եմ. քանի որ այս այսպէս է, կը նշանակէ բանտարկեալն ալ ես եմ:

- Ուրեմն ես հիմա բանտը չե՞մ:

- Բանտն ես, սակայն չեզածի պէս ես:

- Եղբա՛յր ինչպէս չեզածի պէս եմ, երբ չարաթ մըն է հոս եմ:

- Նիւթապէս բանտն ես, սակայն բարոյապէս չես:

- Բարոյապէսը նիւթապէսէն աւելի՞ լաւ է:

- Օրէնքը պիտի պիտնաս, որ աս բանները հասկնաս, ատիօ, աստուծով իրլիկունը բանտէն կ'ազատուիս:

×

- Ճանըմ միւսիոյ Ժորժ, Նիկոդիմոս աղան այսօր բանտէն պիտի ելլար, ինչո՞ւ ուշացաւ:

Հոպ մ'ընէք, ուր որ է հիմա կուգայ... ահա կուգայ:

- Կուգա՞յ. անիկա՞ է:

- Այո՛:

- Զընկէ՞լ չընկէ՞լ չընկէ՞լ կը՛լ կը՛լ կը՛լ:

- Դուռը զարնելէն կ'երեւայ որ բարկացած է:

- Բարկանալու ի՞նչ կայ:

- Թը՛ք Թը՛ք Թը՛ք:

- Անքրէ՛, հրամմեցէք, միւսիոյ Նիկոդիմոս:

- Հրամմեցէ՛ք:

- Ճանըմ ինչ է պատահեր քեզի որ երկու - երեք պիչեր է տուն չես գար, երեխաները երեսի վրայ ձգեր ես, լալով աչքերս ուռեցան, փեսաներէն գլուխս մազ չի մնաց, փեսանիս՝ միւսիոյ Ժորժը ողջ ըլլայ, երբեմն կը մխիթարէր ան սիրտս, հիմա ալ ո՞վ պիտի մխիթարէ զիս:

- Մատամ, ինչո՞ւ ատանկ խօսքեր կ'ընէք. կ'երեւայ թէ Նիկոդիմոսի գործը չատ է եղեր ան ատոր համար քանի մը օր տուն չէ եկեր:

Ատանկ կը գործս չատ էր. միւսիոյ Ժորժ քիչ մը դուրս ելէք, մեղի առանձին ձգեցէք:

- Շատ լաւ:

Մատամ, բանտարկուելս ոեւէ մէկը լսե՞ց:

- Ճանըմ Նիկոդիմոս աղա, երբեմն տրտուր խօսքեր կ'ընես. ո՞վ պիտի լսէ. չոճո՞ւխ եմ որ ուրիշի լսեմ:

- Հապա զարուս ատենս ով որ դէմս կ'ելլար անցած ըլլայ կ'ըսէր:

- Հիւանդ է ըսեր էինք ան ատոր համար անցած ըլլայ կ'ըսէր:

Հապա խանութին կնքուած ըլլալը ինչպէ՞ս դիտեն: Հիւանդ մարդուն խանութը ինչո՞ւ պիտի կնքեն:

Կ'երեւայ թէ խանութը կնքուած տեսեր են, ես հոդ ի՞նչ մեղք ունիմ:

Չեմ գիտեր թէ ո՞վ է մեղաւոր... ինչ օգուտ որ գործը գործէն անցած է:

- Ամա՞ն Նիկոդիմոս աղա, պարապ խօսքեր մ'ընէր. միւսիոյ Ժորժը ամենեւին մեղք չունի, մեղաւորը դուն ես, որ գործդ անոր յանձնեցիր եւ ալաֆրանգայ ին եաեւէն ինկար:

- Ինծի պռոտալ մի տար. երկու գործը մէկէն կրնայի՞ ընել, թէ խանութի հաշիւներուն նայիլ եւ թէ ալաֆրանգայով զրաղիլ: Երանի թէ ալաֆրանգայի գործերը Ժորժին յանձնէի, ես ալ խանութին գործովը զբաղուէի:

- Հիմա ի՞նչ որոշեցիք: Ասկէ անկէ լսածիս նայելով՝ քառասուն բեռ պարաք ունիս եղեր:

- Ես ալ ատանկ կը լսեմ:

- Է, ասոր վե՞րջը:

- Փաստաբան մը տեսաւ զիս, մի՛ վախնար. ըսաւ, եթէ գործերդ ինծ յանձնես, պարտքերդ տալէդ եաքը առնելիք ալ կրնաս ունենալ:

- Լա՛ւ է:

- Լաւ է, սակայն օրէնքը կ'ըսէ որ վաստառան մը մէկու մը գործը առանձնելու տարան մը մէկու մը գործը առանձնելու տարան մը մէկու մը գործը առանձնելու է: Դուն օպահուն քանի ոսկի առնելու է: Դուն օրէնքին այս յօդուածները չես գիտեր:

- Տուի՞ր:

- Վրաս հինգ ոսկի կար, հանեցի տուի, սակայն օրէնքը լուր չունի, եթէ լսկ՝ տուգանքի ենդիր կայ:

(Շար. 29)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԱՆՁԱՐԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

ԳՐԱՔԱՐԱՆ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ա. ԽՈՒՐՇՈՒԴՅԱՆ

«ՏՈՒՆ ՓՈՒՐՆԱՑԻ»
ՓՈՔՐԻԿ ՎԵՊԸԼԸ

(Թրգմ. Հ. Յ. Ջ.)

- 22 -

ՆԱԽԸՆԹԱՑ

Ինչ որ կեանքի տարեդարձի կապակցութեամբ տեղի ունեցաւ՝ ամէնքն ալ գիտեն։ Ամէնքն ալ գիտեն, որ Տէրեանի տունը ամբողջ օրը լեցուն էր հիացողներով, որոնք կը գային ամէն կողմերէ, որպէսզի ձեռքը սեղմեն ծերունի բանաստեղծին, որ ամբողջ կեանքը նուիրած էր իր ժողովուրդին։ Ամէնքն ալ գիտեն, որ Տէրեանի տունը ամբողջ օրը լեցուն էր ծաղիկներով, որոնք կը բերէին ամէն կողմերէ։ Ամէնքն ալ գիտեն, որ Տէրեանի տունը ամբողջ օրը լեցուն էր ուրախութեան ձայներով, որոնք կը հնչէին ամէն կողմերէ։ Ամէնքն ալ գիտեն, որ Տէրեանի տունը ամբողջ օրը լեցուն էր ժպիտներով, որոնք կը փայլէին ամէն կողմերէ։

Ամէնքն ալ գիտեն, որ Տէրեանի տունը ամբողջ օրը լեցուն էր ամէն տեսակ մարդերով։ Ամէնքն ալ գիտեն, որ Տէրեանի տունը ամբողջ օրը լեցուն էր ամէն տեսակ մարդեր

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վարդգէս Տակառեան եւ զաւակները, Տիկին Մարի Փիլիպանի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր, զաւկին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւնը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը՝ բազմաձայն, կը կատարէ՝ ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Եըլմազեանի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կաթոլիկ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ընդհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Մառի Կարապետեանի մահուան առթիւ. - *Այրի Տիկին Էլմաս Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Իշխանեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Իշխանեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Փիէր Գարակէօզեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շարլ Կարապետեան եւ զաւակները 700 Ֆ.։*

×

Ալֆորվիլլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է Գրիլլոր, Վարդգէս եւ Ալեքս Պաղտասարեան եղբայրներէն 3000 Ֆրանք իրենց մօր՝ Պէաթրիս Պաղտասարեանի մահուան առթիւ։

×

Վարդան Թադոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Ս. Մեսրոպ կըթարանը առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - *Տէր եւ Տիկին Թադոսեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էօրկանեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Շնորհքեան 200, Այրի Տիկին Մարի Էօրկանեան 200 Ֆ., Պ. Պերճ 200 Ֆ., Պ. Սանդրքեան 100 Ֆ.։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրթնոպլի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, դասէթ մը թէյի շուրջ, սովորական հաւաքատեղին։

ԿՈՒԶՈՒԻ

Շատ տարիքոտ հայ այր մարդու մը ընկերութիւն ընելու եւ տան գործերը կատարելու համար, կին մը կը փնտռուի։ Ճաշ, բնակութիւն եւ վարձատրութիւն։

Հեռաձայնել. -
306 - 39 - 91

Dîner dansant

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE
DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre
à 20h 30

soirée animée par
l'Orchestre «A R T A N A G»

Réservation tél. : 750 - 64 - 37
750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Զօրեքշաբթի օրուան զբաղումները կը վերսկսին, Սեպտեմբեր 26-ին, ժամը 14-էն 17, հինգէն առանըձինդ տարեկան աշակերտներուն համար։

Յայտարիր. -

- *Հայերէնի դասեր զանազան մակարդակներու համար։*
- *Հայկական երգ, մանկանց երգչախումբի մը կազմութեան նախատեսութեամբ։*
- *Հայկական պար ըստ պահանջքին։*

Կը պաշտօնավարեն որակեալ եւ փորձառու ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ։

Կ. Ս. Մ.

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1984 - 1985 *տարեշրջանի հարցաբանները ստանալու համար կրթաթոշակի թեկնածուներէն կը խնդրուի դրաւոր կերպով դիմել մինչեւ Հոկտեմբեր 31։*

Les Anciens du Lycée GUETRONAGAN
32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ՇԱՀԱՆ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — " 60 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — " 60 ՖՐ.
et PARAGES D'EXIL — " 75 ՖՐ.

ARMEN LUBIN

LES LOGIS PROVISOIRES

Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « Ց Ա Ռ Ա Զ »
Թղթատարի ծախք՝ 9 Ֆր. 50

MAISON ARMENIENNE de la JEUNESSE et de la CULTURE

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

— 12-14, Rue St. Bazile, 13001 MARSEILLE —

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 7, ժամը 15·30ին

Կը նախագահէ՝

ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ (Հայերէն)
ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական յայտագիրը։

- *Արտասանութիւն՝ Տիկիններ՝* Աստղիկ Սարաֆեան եւ Ալիս Պիլկիւրեան եւ Վահրամ Ճառայեան։
- *Իր մասնակցութիւնը կը բերէ ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի։*
- *Կը լուսարձակուի, առաջին անգամ ըլլալով, Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած յուշատախտակի բացման հանդիսութեան (1958, Փետրուար 9) կատարի մէջ (Պելժիա), համառօտ ժապաւէնը։*

Մուտքը ազատ է։

TRANSTOURS

VOUS PRESENTE SES VOYAGES ORGANISES

ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

12 - 14 Jours à EREVAN

ALLER - RETOUR PAR AVION - SERVICE 1ère CLASSE

de PARIS
— Du 5 au 20 Octobre — 16 jours, dont 14 à EREVAN — Prix: 5900 F

de MARSEILLE
— Du 6 au 19 Octobre — 14 jours, dont 12 à EREVAN — Prix: 5700 F

TEL. : (91) 93 04 90

TRANSTOURS — 25, rue d'Argenteuil - 75001 Paris — Tél. : 261 58 28

Bal annuel

de
HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30
dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN
boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅՐԱՏԱՊԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՏԱՊԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Armenien en Europe - Occidentale
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ՔԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 26
MERCREDI 26 SEPTEMBRE 1984

LE NUMERO : 3,00 F

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.796 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.796

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԵՒԱԿԱՑԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԸ ԵՒ ՏՂԱՐՆԵՐ ՈՒ ՏՂԱՐՆԵՐ

Օր ևոր՝ գիւտ ևոր : Այս անգամ հարցը կը վերաբերի մեր պարտիզին Ամերիկայի (այլ ալ՝ տղարիին այսօրուան սակով ...) : Թուրք բազմաթիւ թերթեր կ'անդրադառնան այս հրատապ հարցին : Այս մէկը կը թարգմանենք «Հիւրրիյէթ»էն (Սեպտեմբեր 26) :

×

Ամենու պլուտճէներուն վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւն մը ցոյց տուած է որ 70 տարիէ ի վեր հոն տեղ գրաւած է «Հայաստան» կոչուած «երեւակայական» երկրի մը հետ Ամերիկայի պարտ ու պատճառների փոխ - յարաբերութիւնը :

Միացեալ - Նահանգներու պլուտճէներէն յաղուած տեղեկութիւններու համաձայն «երեւակայական» Հայաստանի մը 11 միլիոն 959 հազար 917 տոլարի գումար մը ներմուծած է Ա. Ա. Ֆրանկէն : Այս գումարը Ամերիկայի արտադրանք ունեցող 21 երկիրներու մէջ 16-րդ տեղը կուտայ Հայերուն :

Միացեալ - Նահանգներու Ա. Ա. Ֆրանկին դանձելիք գումարները հետաքրքրել պատկերը կը պարզէին Դեկտեմբեր 31, 1980-ի արձանագրութիւններուն մէջ :

1) «երեւակայական» Հայաստանը 11 միլիոն 959 հազար 917 տոլարի պարտքին վրայէն մինչեւ այսօր վճարած է 32 տոլար :

2) Ամերիկա այս պարտքին առընչութեամբ արձանագրած է 36 միլիոն 662 հազար 580 տոլարի տոկոս մը, զոր «երեւակայական» Հայաստանի պետութիւնը դեռ չէ վճարէ : Մասնագէտներ հաշուած են թէ այս գումարը այսօր 40 միլիոն տոլարի բարձրացած է :

3) «երեւակայական» Հայաստանի պետութիւնը այսպէսով Ամերիկայի կը պարտի ընդամէնը 48 միլիոն 622 հազար 897 տոլար :

Ա.Ն.Ք. լրատու գործակալութիւնը պատած է քաղաքական պատմութեան մասնագէտներու այս մասին տեղեկութիւն ներգրելով. անոնք պատասխանած են թէ Ամերիկա Ա. Ա. Ֆրանկէն առաջ, ու նաեւ այդ միջոցին ակնկրեւ չանքեր ի գործ կը դնէր Թուրքիոյ հողերուն վրայ «հայկական» պետութիւն մը հիմնելու. մասնագէտները յիշեցնելով թէ այդ նպատակով Ամերիկայի կողմէ Թուրքիոյ զանազան շրջանները միսիոնարներու վարժարաններ բացուած էին, ըսած են. «Ինչպէս կը թուի որ Ամերիկայի պլուտճէին մէջ տեղ գրաւած այս գումարը յատկացուած է ծրագրուած հայկ. պետութեան դեկավար տարրը պատրաստելու, եւ այս ուղղութեամբ կատարուած դրամնտկութիւններու անհրաժեշտ նիւթականը հայթայթելու համար» :

Հայկական պետութեան մը - որ նոյնիսկ դոյութիւն չունէր Ա. Ա. Ֆրանկին - տրուած այս գումարին հաշիւը պահել 70 տարիէ ի վեր, ահա թէ ինչ կը նշանակէ պլուտճէի թուրք մասնագէտներու համաձայն.

«Մէկզի թողունք պետութիւններու պլուտճէները, նոյնիսկ աննշան նպարավաճառ մը հաշուեհարին մէջ չի կրնար տեղ գրաւել պարտ - պահանջի արձանագրութիւն մը, երբ դիմացի կողմը դէկը չի ներկայացներ, որպէս անձ կամ պաշտօնական հաստատութիւն : Ուրեմն նման յարաբերութիւն մը որ տեղ գրաւած է պլուտճէին մէջ, կը նշանակէ նման փոխադարձ ճանաչում մը : Երբ կը չարունակենք պարտքին տոկոսի հաշիւները, այս ցոյց կուտայ թէ Ամերիկա չէ դադրած ճանչնալէ հայկ. պետութիւնը» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի մէջ խօսք առնելով, Կրամիքոյի ներկայութեան, նախագահ Ռեկըն առաջարկեց Խորհրդային Միութեան որ կանոնաւոր եւ «օրինականացած» տեսակցութիւններ տեղի ունենան երկու երկիրներու միջեւ՝ «իրարհասկացողութեան նոր կլիմայ մը ստեղծելու համար» : Ռեկըն կ'ուզէ որ Միացեալ - Նահանգներ - Խորհրդային Միութիւն խօսակցութիւնները նիւթ ըլլան նմանապէս երկրամասի այլ շրջաններու հարցեր, չեշտելով հանդերձ թէ «ապզեցութեան շրջագիծերը անցեալին կը պատկանին» :

Աֆղան «Արիանա» ներքին պիծերու Տէ - Սէ 10 օդանաւ մը, ընդդիմադիրներու հրաձիգներուն թիրախ եղած եւ վրնասուած է : Օդանաւը, որ 308 ճամբորդներ կը փոխադրէր, կրցած է էջք կատարել Քապուլ : Ցարդ ոչ մէկ կազմակերպութիւն տէր եղած է արարքին :

ՊՈՆի մէջ Իրանեան եւ քիւրա ընդդիմադիր կազմակերպութիւններ յայտնած են, թէ Խոմէյնիի վարչակարգը քիւրա գիւղերու բնակչութեան զանգուածային տեղահանութիւններու սկսած է՝ Իրաքի սահմանագիծի շրջաններուն մէջ : Իրանեան բանակը յայտարարած կ'ըլլայ, թէ «հայրենիքի թշնամիները» թող ուրիշ տեղ բնակարան փնտռեն եւ թէ «թող երթան վազել սորվին» : Տեղահանութիւնը, ըստ նոյն աղբիւրներուն, կը վերաբերի քսան հազար Քիւրտերու :

Լեհ լաւագոյն թատերախումբերէն մին՝ «8-րդ օրուան թատրոնը», Փոզնանի մէջ, դադրած է Մաչկոյթի նախարարութեան հրահանգով : Ասոր, 1970-ին սկսած յարաբերութիւններ ունէր ԽՈՐ-ին հետ եւ 1980-ին դադրած էր կառնոք քաղաքներու համար բանթողները : Անցեալ ամսու արդէն կ'արգիլուէր թատերախումբին, որ Լոզանի արդի թատրոնի առաջին հարիւրամեակին մասնակցի :

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետ Պեթթինօ Կրաքսի յայտնեց թէ Իտալիա, 1985-ին, հրապարակ պիտի հանէ «ծանր» լիրը՝ որ պիտի համապատասխանէ ներկայ 1000 լիրի արժէքին :

ՋԵՐՆԵՆՔՕ, որ առջի օր իր 73-րդ տարեդարձը կը տօնէր, երբորդ անգամ ըլլալով Լենինի չքանչանը ստացաւ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ աղջիկ մը, որուն մայրը ուղղակի ածիլած էր իր սիրահարին նախկին կինը, իրը վնասուց հատուցում ստացած է 117·000 տոլար : Երիտասարդուհին, Շէյլա Տաուլինկ, 1982-ի առաւօտ մը իր բնակարանին մէջ տակաւին կը քընանար, երբ իր սիրահարին նախորդ կինը, ընկերուհիի մը ընկերակցութեամբ եւ մկրատ ու ածելի ի ձեռին՝ ներս կը մտնէր : Երկու կիները անկողնին կապելէ ետք Շէյլա Տաուլինկը, կ'ածիլէին իր 117·000 տոլար արժող խոպոպները...

ՃԱՏՐԱԿ
Ա.ՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

Գարպովի և Գասպարովի միջև աշխարհի ճատրակի ախոյեանութեան հինգերորդ խաղը ևս վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով : Ցարդ արդիւնքը միշտ 1 - 0 է՝ ի շահ Գարպովի :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15 / 20)

ՕՏԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստան այցելած են 28 երկիրներու Մոսկուա պաշտօնավարող դիւանագիտական ներկայացուցիչներ, ծանօթանալու համար տեղւոյն կեանքին ու արձանագրուած նուաճումներուն : Հիւրերը ընդունուած են վարչապետ Ֆաղէյ Սարգսեանի կողմէ, որ խօսելէ ետք Հայաստանի մշակութային, տնտեսական, դիւտական զարգացման մասին, չեշտը դրած է վերջին տասը տարիներու արդիւնաբերական, մեքենաշինութեան, էլեկտրոնիքի, ճշգրիտ սարքերու արտադրութեան եւ այլ մարզերէ ներս ձեռք ձգուած արդիւնքներուն վրայ : Վարչապետը անդրադարձած է նաեւ Հայերու ներգաղթին, Սփիւռքի հետ Հայաստանի կապերուն եւայլն :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈԼԻԹԷՔՆԻՔԸ

Հարիւր առաջին ուսանողներ ընդունած է Երեւանի Փոլիթէքնիք հիմնարկի Գորիսի մասնաճիւղը : Այս մէկը երրորդ մասնաճիւղն է Լենինականէ եւ Կիրովականէ ետք :

Երեւանի Փոլիթէքնիք հիմնարկը անցեալ տարի բոլորած է իր յիսուն տարին : Այս տարի ցերեկային, երեկոյեան եւ հեռակայ ուսուցման ձեւերով ուսանողներու թիւը հասած է 24 հազարի : Ունի աւելի քան 1800 դասախօս : Իր գոյութեան ընթացքին, հիմնարկը պատրաստած է զանազան մարզերու մէջ աշխատող 56 հազար մասնագէտներ : Անոնք են որ կը պատրաստեն նախագիծերը ու կը կառուցանեն Հայաստանի քաղաքներն ու գիւղերը, առողջարանները, ջրանցքները, էլեկտրակայանները եւայլն : Ներկայիս հաստատութիւնը ճարտարագէտ կը պատրաստէ աւելի քան 60 մասնագիտութիւններու գծով :

Երեւանի Փոլիթէքնիք հիմնարկը գիտական կարեւոր կեդրոններէն մէկն ալ է, ունի փորձնական - փորձառական դործատուն :

Օրէ օր աւելի ծանրանալ կը պահանջ այս հաստատութիւնը. տասնամեակ մը ի վեր ուսումնական չէնքերը անբաւարար են դիմադրելու պահանջը. Երեւանի մէջ սկսած է չինութիւնը տասը հազար ուսանողի համար նոր համալիրի մը :

×

ՆԿԱՐԻԶ - ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ԼԵՒՈՆ ԹՈՔՄԱՋԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ՖՐՈՒՆԶԷԻ ՄԷՋ

Ֆրունզէի մէջ (Կիրգիզիա) վերջերս կազմակերպուած էր քանդակագործներու համամիութենական սիմփոզիում մը՝ «Խաղաղութիւն եւ աշխատանք» նիւթին չուրջ : Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ հրաւիրուած արուեստագէտները կիրգիզ - գիւղ լեռներէն բերուած քարի զանազան տեսակներէ կերտած են գործեր : Մրցումին մասնակցած է նաեւ Հայաստանէն նկարիչ եւ քանդակագործ Լեւոն Թոքմաջեան, որուն «Մայրութիւն» եւ «Լուզոր-դուհին» ծանօթ գործերը արժանացած են Խորհ. Միութեան եւ Կիրգիզիոյ Նկարիչներու Միութեանց բարձր պարգեւին՝ Ա. Կարպի մրցանակին : Լեւոն Թոքմաջեանի Երեւանի արուեստանոցը հարուստ է հետաքրքրական գործերով : Հոն կը գտնուին իր կերտած՝ Մեսրոպ Մաշտոցի, Խաչատուր Աբովեանի, Տանթէսի, Թոլսթոյի, Մարտիրոս Սարեանի, Արամ Խաչատրեանի, Սեւիան Լիսիցեանի դիմաքանդակները : Ներկայիս արուեստագէտը կ'աշխատի քանի մը գործերու վրայ. տակաւին անաւարտ է Գոգոլի կիսանդրին. սաղմնաւորման մէջ է Համօ Սահեանի կերպարը եւայլն :

×

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԻՆ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՑՑԵԼԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ արհեստակցական միութիւններու պատուիրակութիւն մը, դաշնաւորութեամբ Հարրի Թիշի, երկու օրով այցելած է Հայաստան : Հիւրերը հանդիպումներ ունեցած են Հայաստանի արհեստակցական միութեան դեկավարներու հետ, այցելած են գործատուներ, Մատենադարան եւ Սեւանայ Լիճ : Պատուիրակութիւնը ընդունուած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեանի կողմէ :

×

ՍՐԲՈՒՀԻ ԷՎՐԵԱՆԻ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի ժողովրդական արուեստի թանգարանին մէջ ներկայացուեցան ըմփիւռքի հայ արուեստագէտի մը ստեղծագործութիւնները. կազմակերպուած էր Գանատայէն Սրբուհի Էվրեանի գործերուն ցուցահանդէսը :

Պոլսեցի Սրբուհի Էվրեան 1972-ին փոխադրուած է Գանատա, ուր աշխատած է յախճապակիի նկարազարդելու ճիւղին մէջ. անոր գործերը ցուցադրուած են Մոնրէալ, Թորոնթօ, Օթթաուա, ինչպէս նաեւ ԱՄՆ-ու, Տիթրոյթ, Տալլաս եւայլն. կարգ մը քաղաքներուն մէջ : Այսօր ան ծանօթ հեղինակութիւն եւ այդ մարզին լաւագոյն ուսուցիչներէն է Գանատայի մէջ : 1978-ին Օնթարիոյ յախճապակիի ընկերութեան կազմակերպած ցուցահանդէսին ան արժանացած է Ա. մրցանակի : Այս գնահատութիւնը տրուած է իրեն յախճապակիէ ափսէի մը համար, ուր պատկերած էր Պոլսոյ մէջ Պալեան - ներու կողմէ կառուցուած աղբիւր - յուշարձան մը :

Հայաստանի ցուցահանդէսին ան ներկայացուցած է ափսէներ, ծաղկամաններ, սկուտեղներ, որոնց վրայ ներկայացուցած են հայկ. այբուբենը, Սարդարապատի յուշարձանը, Արարատը, Հայոց աղջիկներու պարը :

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Ա.ՍՍ. - Իսի - Թեռն	2 - 3
Իւ. Փի. Ա. - Ալֆորվիլ - Նուազի լը Կրան	2 - 4
Քանն - Հ.Մ.Ը.Մ. - Արծիւ	0 - 0
Սէն թ'Անթուան - Փոր տը Պուէ	0 - 0
Քրիւզել - Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսին	1 - 1
Ժօժօ Կրընուպլը - ԻւէՍԺԻՕԱ. - Վալանս	0 - 0

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՈԳԵԿՈՉԵԼՈՎ ՋԱՔԱՐԻԱ ԿԱՂԶՈՒԱՆՑԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Գնալը:

Պոլսահայ երբեմնի մամուլին մէջ՝ Հայոց Կղզի ըլլալով նշուած: Կ'ըսուի թէ օրուան Սուլթանէն արուած անուն մըն է ասիկա եւ նոյնիսկ անոր կողմէ սահմանուած՝ Հայոց բնակչութեան: Այսօր ալ թէեւ հայահոծ է ան, բայց կորնգուցած է երբեմնի միաոարրութիւնը, զարճած է այլասաորը, կամ՝ աւելի ճիշդն ըսած ըլլալու համար՝ բազմատարը, որովհետեւ զարճեալ գոյութիւն ունի հայ տարրը եւ տակաւին կը շարունակէ հայահոծութեան իր հանդամանքը:

Պիտի ոգեկոչուի ծննդեան 265-ամեակը մեծ հոգեւորականի մը, Ջաքարիա Պատրիարք Կաղզուանցիի, նախաձեռնութեամբ Պատրիարք Հօր, երեկոյեան ժամերգութենէն վերջ, կղզիի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Այդ պատճառաւ, ամէնօրեայ ճամբորդներէն տարբեր անձեր ալ կը սկսին իջնել նաւերէն, ոմանք մեզի այնքան ընտանի՝ որքան օտար են կղզեցիներուն ու կղզեցիները մեզի, մեծ մասամբ:

Ամրան վերջին ամիսն է, սակայն օրը իսկապէս գեղեցկօրէն ամառնային, զոր լաւագոյնս կ'արժեւորեն լողափերու վրայ երկաեռ եւ գրեթէ ամէն տարիքէ կղզեցիներ: Ծովեզերքին թափուած սեթոնէ յատակին, անոնք երկարած են արեւախանձ ու պարբերաբար ջուրը կը մտնեն կ'ելլեն, նաւակները կամ չարժանաւերը կը մակըլցին ու կ'իջնեն, գիրար կը կանչեն, կը կատակեն իրարու հետ, օ՛րը կ'ապրին, ժա՛մը կ'ապրին, վայրկեա՛նը կ'ապրին նոյնիսկ՝ բայց ժամանակը կեցուցած կարծէք, այնքան որ անտարբեր են ու չդայլ՝ սահող ու զացող, կորսուղ միջոցին հանդէպ: Տօթը, ժամացոյցին սլաքներն ալ ինչարժացուցեր է կարծէք, զանոնք եւս ծուլացուցեր, նեռեր է ասդին - անդին անփոյթ նետուած ամառնային թեթեւ հագուստներուն քով, պատերուն տակ, իրենց աքարերու վրայ:

1984, Շաբաթ, Սեպտեմբեր 8:

Օրացոյցը այսպէս ցոյց կուտայ եւ ժամացոյցը՝ յեսմիջօրէի ժամերը:

×

Գուրուչէչմէ:

Երբեմնի ամիրայական թաղին այսօր ամայացած փողոցները տեսայ օր մը առաջ, երբ անկէ կ'անցնէի՝ «Վերին Վոսփոր» երթալու համար: Երբեմն «Միջին Վոսփոր»ին մաս կը կազմէր Գուրուչէչմէն, որ այսօր կը յատկանշուի իր ածուխի մթերանոցներով եւ իրր հետեւանք ասոր ալ կը պարզէ, որպէս ընդհանուր տեսարան, գոտեպնդած՝ հիւանդոտ ծառ մը կամ տեւաւթափ մուշտակ մը, որ տեղին գեղեցիկ եղած ըլլալու վերջին նշանները կը ջանայ ցոյց տալ տակաւին գինքը չրջապատող տգեղութիւններուն մէջէն՝ սեւ եւ ագռոտ:

Երեւման Ս. Խաչ կը կոչուի Գուրուչէչմէի եկեղեցին այսօր, տեսակ մը յեղին բերդը գլուղին հայադրոմ փառաւոր անցեալին, որ կը գոյատեւէ գրեթէ իրրեւ վերջին վկան ամիրաներու չքեղաշուք չրջանին: Եւ այս եկեղեցւոյ բակին մէջ է որ կը հանդչի մեծ ու երախտաչատ Պատրիարքներէն մին, Ջաքարիա Պատրիարք Կաղզուանցի, ըստ իր կոտակին:

Կաղզուան՝ Կարսի երբեմնի հայաչատ գաւառ եւ Գուրուչէչմէ՝ Պոլսոյ լքեալ, անտեսեալ գիւղ՝ Վոսփորի ափին: Եւ անցնող - սահող 265 տարիներ՝ այդ օրուան Կաղզուանէն այսօրուան Գուրուչէչմէն ու Գնալը Կղզին:

×

1984, Շաբաթ, Սեպտեմբեր 8, եւ կըզգի եկեղեցւոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով կ'ոգեկոչուի մարդ մը, որ 265 տարի առաջ ծնած է Կաղզուան, թաղուած Գուրուչէչմէ եւ լման երկու դար վերջ անվճար մնացած երախտիքի տուրք մը կը հատուցուի իրեն, կղզիի գագաթին թառած փոքրիկ, համեստ աղօթատեղիին մէջ: Տաճարը լեցուն է, ներկայ են համայնքին գրեթէ բոլոր խաւերուն ներկայացուցիչները եւ եկեղեցականութեամբ կը խոնարհին անոր խնկելի յիշատակին առջեւ: Երախտահատոյց այս բուռ մը մարդիկ, երջանկութիւնը ունին իրենց կատարածին եւ անդամ մը եւս կը հաղորդուին հոգիով այն բոլորին, որոնք աշխատեցան ժողովուրդին եւ անոր նուիրականութիւններուն համար: Ու գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը, այդ տուրքը կը հատուցանեն պիտի ուրիշ Պատրիարքի մը, որ օր մը վերջ պիտի մեկնի Հայ Հաւատքի Լուսաբեւեռ կեդրոնը Սուրբ Էջմիածին, հաղորդուելու համար անգամ մը եւս անոր հիմնադրին ոգիով ու ոգեշնչութեամբ՝ առաքելատիպ ներկայացուցիչին հետ, նուիրական կամարներու ներքեւ:

×

Տղայութեանս, երբ լեռ ծառ կարելու կ'երթայինք հօրս հետ, կը պատուիրէր ուշադրութիւն դարձնել այն կեդրոնական արմատին, որ ուղիղ կ'իջնէր դէպի վար, խորը հողին ու կարել զայն՝ որպէսզի կարելի ըլլար ծառը տապալել, առանց նըկատի առնելու միւս ճիւղաւորուած արմատները, որքան ալ որ չատ ու ցրուած ըլլային անոնք: Եւ այդ արմատը առհասարակ կատոր հոգին ամէնէն թաքուն ու խիտ մասին մէջ կ'ըլլար, կարծէք նախախընամականօրէն պաշտպանելու համար ծառը, որքան որդերէն ու կրծողներէն, նաեւ անոր գոյութեան սպառնացող այլ վտանգներէ: Եւ իրօք, մենք յաճախ կը տեսնէինք, թէ այդ արտաքին արմատներէն ոմանք վնասուած կ'ըլլային կամ զանազան կենդանիներու կողմէ եւ կամ ալ հեղեղները բացը ձգած ըլլալով չորցած, բայց ծառը կը մնար կանգուն, քանի մայր արմատը կը մնար հաստատուն եւ անվըթար:

Բնաչրջումները՝ կեանքին յատուկ անյեղլի օրէնքներ են: Բնութիւնն անդամ ինքնաբերաբար կը գոյացնէ կամ կ'անհետացնէ կղզիները, լեռները, գետեր, լիճեր՝ ժամանակի հոլովոյթին հետ: Այսօր չկայ երբեմնի Գուրուչէչմէն, ինչպէս չկան ուրիշ բազմաթիւ հայահոծ թաղեր, բայց կան ուրիշներ՝ նորեր: Վաղը կրնայ Գըռնալըի բնակչութիւնն ալ փոխուիլ եւ ծովափի այդ արեւակէզ պեթոնին վրայ կուգան երկարիլ բոլորովին տարբեր մարդիկ, որոնք ոչ Կաղզուանը պիտեն, ոչ՝ Կաղզուանցի Ջաքարիա Պատրիարքը ու կրնան չգիտնալ մինչեւ իսկ Գուրուչէչմէի Երեւման Ս. Խաչ եկեղեցին, ուր կը հանդչի ան՝ երկու հարիւր տարիէ ի վեր: Բայցատոնք երկրորդական ճիւղերն են մայր արմատին, հակառակ իրենց ակնախիտ տեսքին, որովհետեւ մշտանորոգ ոգին է որ կ'ապրեցնէ ծառը, ուիչ կը բերէ ատոր՝ հողին ընդերքէն ու կանգուն կը պահէ զայն՝ նաեւ հովերուն ու փոթորիկներուն դիմաց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԻԼԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՔԱՐԵՐԸ

Հայկ. լեռնաչխարհին բնակիչները վաղուց գիտէին գնահատել քարը: Եւ քարը իր զազանիքները կը բանայ բոլոր անոնց որոնք ընդունակ են ըմբռնելու այդ գեղեցկութիւնը: Զանազան լեռնային քարերէ չինուած տաճարներու եւ եկեղեցիներու, զարմանալի խաչքարներու եւ յուշարձաններու հետ մենք ժառանգեցինք նաեւ թանկարժէք քարերու գեղարուեստական մշակումին բնաիր օրինակներ:

Ակադեմական Ալ. Ֆէրսման գրած է «Հայաստանի մէջ Տիգրիսի ու Եփրատի վերին չրջաններուն մէջ գաչտաքարը կամ պղնձաքարերու գեղեցիկ կանաչ քարերը տակաւին մեր թուականէն քանի մը հազարամեակ առաջ կ'օգտագործուէին կըճքներ պատրաստելու համար»:

Հայաստանի գունաւոր քարերէն ծանօթ էին քաղկեդոնաքարերը՝ ակաթը, ագեղ - չելի ըլլար ծառը տապալել, առանց նըկատի առնելու միւս ճիւղաւորուած արմատները, որքան ալ որ չատ ու ցրուած ըլլային անոնք: Եւ այդ արմատը առհասարակ կատոր հոգին ամէնէն թաքուն ու խիտ մասին մէջ կ'ըլլար, կարծէք նախախընամականօրէն պաշտպանելու համար ծառը, որքան որդերէն ու կրծողներէն, նաեւ անոր գոյութեան սպառնացող այլ վտանգներէ: Եւ իրօք, մենք յաճախ կը տեսնէինք, թէ այդ արտաքին արմատներէն ոմանք վնասուած կ'ըլլային կամ զանազան կենդանիներու կողմէ եւ կամ ալ հեղեղները բացը ձգած ըլլալով չորցած, բայց ծառը կը մնար կանգուն, քանի մայր արմատը կը մնար հաստատուն եւ անվըթար:

Բնաչրջումները՝ կեանքին յատուկ անյեղլի օրէնքներ են: Բնութիւնն անդամ ինքնաբերաբար կը գոյացնէ կամ կ'անհետացնէ կղզիները, լեռները, գետեր, լիճեր՝ ժամանակի հոլովոյթին հետ: Այսօր չկայ երբեմնի Գուրուչէչմէն, ինչպէս չկան ուրիշ բազմաթիւ հայահոծ թաղեր, բայց կան ուրիշներ՝ նորեր: Վաղը կրնայ Գըռնալըի բնակչութիւնն ալ փոխուիլ եւ ծովափի այդ արեւակէզ պեթոնին վրայ կուգան երկարիլ բոլորովին տարբեր մարդիկ, որոնք ոչ Կաղզուանը պիտեն, ոչ՝ Կաղզուանցի Ջաքարիա Պատրիարքը ու կրնան չգիտնալ մինչեւ իսկ Գուրուչէչմէի Երեւման Ս. Խաչ եկեղեցին, ուր կը հանդչի ան՝ երկու հարիւր տարիէ ի վեր: Բայց ատոնք երկրորդական ճիւղերն են մայր արմատին, հակառակ իրենց ակնախիտ տեսքին, որովհետեւ մշտանորոգ ոգին է որ կ'ապրեցնէ ծառը, ուիչ կը բերէ ատոր՝ հողին ընդերքէն ու կանգուն կը պահէ զայն՝ նաեւ հովերուն ու փոթորիկներուն դիմաց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԻԼԵԱՆ

նաքարը, եղնդաքարը ... կարմիր բլուրի, Լոռի բերդի, Լճաշէնի, Թրանոցի, Արթիկի Ն. Ք. երրորդէն առաջին հազարամեակներու դամբաններէն յայտնաբերուած է ագեղնաքարէ ուլունքներու հատուտ հատաքաճոյ: Հնադիտական փաստերը կը վկայեն որ հեռաւոր այդ ժամանակներուն ագեղնաքարէ զարդերը կը կրէին անխտիր բոլորը՝ կին, այր, մանուկ կամ ծեր: Այսօր կը ծառայեն ոչ միայն որպէս զարդ, այլ նաեւ հմայիկներ «չար աչքէ» պաշտպանուելու համար:

Հնադիտական գտածոներու մէջ յաճախ կը հանդիպինք ակաթի տեսակներէ չինուած իրերու: Հինները կ'ենթադրէին որ այս քարը յանդգնութիւն կը պարգեւէր տիրոջը ու կը պաշտպանէր զայն անհատարմութեան կամ կեղծիքի դէմ:

Ծանօթ էր նաեւ երինապոյն կամ մանիչակագոյն չափիւզան որ կը հայթայթուէր Գուգարքի, Զանգեզուրի, Հայքի, Վասպուրականի չրջաններէն:

Եղնդաքարը (օնիքս) անփոխարինելի էր զարդեր, գօտիներ, գէնքեր, ձիու ժամկոցներ պատրաստելու մէջ. հռոմէացի պատմիչի մը վկայութեամբ այդ քարէն պատրաստուած առարկաները կ'ունենային առասպելական գիներ:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ քաղկեդոնաքարերու (չափիւզայ) աւելի քան յիսուն հանքավայր կայ: Ամենահարուստը կը գտնուի Գուգարքի լեռներուն վրայ:

Գուարցի հանքախումբի տեսակներէն է լեռնային բիւրեղապակին: Միջին դարուն Հայերը զայն վանակն կ'անուանէին: Զեռք կը ձգուէր Բազէչի չրջանէն:

Արեւելքի մէջ ինչպէս Ցոյներու եւ Հռոմէացիներու մօտ լեռնային բիւրեղապակին համեստութեան ու մաքրութեան խորհրդանիշ էր:

Հայ միջնադարեան ձեռագրերը կը հաղորդեն որ «լեռնային բիւրեղապակին կը ներկուէր կարմիր, կանաչ, գեղին եւ այլ գոյներով» այսինքն կարելի էր արուեստական կերպով փոխել քարին տեսակը: Հայոց լեռնաչխարհի ծանօթ հետազոտողներէն մէկը՝ Հերման Աբիխ (19-րդ դար) արեւմտեան - Հայաստանի նուիրուած իր մենագրութեան մէջ կը յիշէ այդ չրջանին մէջ գոյութիւն ունեցող քարացի գանազան տեսակներ:

Պեզոմներէ գտնուած է նաեւ մանիչակագոյն մեզեսիկ. հնագոյն դամբարաններէ գտնուած մեզեսիկէ իրերու կարգին յիշենք Մեծամօրի տաճարին համալիրի պեզոմներէն գտնուած մուխ մանիչակագոյն մեզեսիկէ պատրաստուած գաւաթը: Այդ գաւաթին արձնչութեամբ Առաքել Դաւրիժեցին (17-րդ դար) կը յիշէ հետեւեալը մը. «այդ քարին տէրը կրնայ պինդ խմել որքան ուզէ. բանականութիւնը չի լքեր զինք»: Միջնադարուն կը հաւատային որ մեզեսիկը մարդս կը պահպանէ օձի խայթուածքէ, մրրիկէ եւ բնական այլ աղէտներէ: Երջանկութիւն կը բերէ, կը վանէ բարկութիւնը:

Հայկ. լեռնաչխարհի ժողովուրդները հին ժամանակներէ ի վեր ուշադրութիւն դարձուցած են նռնաքարին, կ'ենթադրէին որ քարը տէրը կը դարձնէ հաճելի

0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին յոյն չէրթայ ևէ՝ Մարգարէն լեռնան յոյն կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Լսել է տաճկհինգ ոսկի ալ կ'ուզէ որ գործը սկսի:

- Կ'ուզէ: Դուն երեսուն ոսկինոց մատանի մը ունէիր ան ալ բեր նայինք...

- Բերե՞մ մի. ես մատանիս չեմ տար, դուն վրաղ եղածն ալ ինծի տաս եւ ոչ թէ ինձմէ ուզես:

- Լաւ, բայց դուն կնիկ ես, փաստաբանին, օրէնքին ինչ ըլլալը չես պիտեր:

- Դուն չատ պիտես, ատոր համա՞ր գործերդ աւրեցիր. հիմա ալ ելեր մատանի՞ս կ'ուզես:

- Տո՛ւր, ես յետոյ նորը կ'առնեմ, սա փաստաբանին գործը վերջացնենք: Ուկեսիչ Մարկոսը կը կանչենք, պին մը կ'որոչենք, կը ծախենք:

- Չեմ տար, դուն ոսկի ժամացոյց մը մը ոսկի չղթայ մը ունիս, չիսուն ոսկիի առեր կիր, ատոնք տամ, գործդ վերջացուր:

- Լա՛ւ, ատոնք բեր, սա փաստաբանին գրամը տանք, որպէսզի մարդը գործին նայի: Մարկոս աղան կը կանչենք, անոր կուտանք, որպէսզի տիրոջը ով ըլլալը չբսելով ծախէ:

- Ատուած քեզի խելք տայ, Նիկոդի - մոս աղա, չեմ գիտեր ինչ ըսեմ:

×

- Հրամմեցէ՛ք, Մարկոս աղա, կը նեղէք որ ձեզի նեղութիւն տուինք:

- Ա՜ա ինչ խօսք է Նիկոդիմոս աղա, մեր պարտքն է:

- Ողջ ըլլաք:

- Ինչ կայ, ինչ չի կայ. բան մը լսեցի, չիտակը չհաւատացի:

- Ի՞նչ լսեցիր:

- Իբր թէ գործերնիդ աւրուեր է, խանութնիդ կնքեր են, անշուշտ սուտ ըլլալու է:

- Հիւանդ էի տէ չաբաթ մը դուրս չելայ ... Բարեկամներէս մէկը ոսկի ժամացոյց մը եւ չղթայ մը ունի, կ'ուզէ ծախել, մեզի տուաւ, որ ծանօթի մը ձեռքով ծախենք. ահա ատոնք են:

- Շատ լաւ, քանի՞ով առեր է ատոնք:

- Ճիսուն ոսկիի:

- Քանի՞ով կ'ուզէ ծախել:

- Քառասունհինգ ոսկիով կ'ուզէ տալ:

- Եղբայր, նախ այս չղթայի ոսկին մաքուր չէ, լաւ ալ չինուած չէ. օգտագործելը դժուար է. ժամացոյցն ալ գործածուած է, չաբաթը երեք ժամ եա կրնայ մնալ: կ'աշխատիմ ծախել, սակայն ոչ ոք այդ գնով չառներ:

- Քանի՞ով կ'առնեն:

- Շատ չատ տասը ոսկիով: Սակայն, հոգիս, Նիկոդիմոս աղա, չի կարծես թէ ինծի օգուտ հանել կ'ուզեմ, բարեկամի ատանկ բան չեմ կրնար ընել:

- Ես ալ հապա ինչո՞ւ քեզի լուր ղրկեցի, պիտեմ որ գիս կը յարգես, սակայն չիսուն ոսկիով առնուած բանը տասը ոսկիով կը տրո՞ւի, Մարկոս աղա:

- Նիկոդիմոս աղա, դուն իմ բարեկամս ես, ատոր համար տասը ոսկի ըսի, թէ չէ հինգ ոսկիով ալ չէի առներ: Եթէ ինծի չես հաւատար, անդամ մըն ալ ուստա Համբարին հարցուր. ըսենք հարցնելն ալ պարապ է, քառասուն տարին անդամ մը ձեր չնորհիւ ժամացոյց մը պիտի ծախէ, եղբա՛մ ասկէ ատկէ ալ չո՞ւ ընեմ. Աստուած չընէ. մենք ատանք բաներ չենք ըներ. ափսոս որ չղթային ոսկին եւ ժամացոյցին անիւները լաւ չեն, ես ծախելէ առաջ չղթան ջրելու եմ:

- Ջո՞րի է ատիկա որ ջրես:

- Ժամացոյցին անիւները մէկ մէկ հանելով՝ փուչին պիտի առնեմ, մէկը պիտի սրբեմ, կափարիչները պիտի փայլեցնեմ, յետոյ բոլորը իրենց տեղերը դնելով՝ պիտի լարեմ, ատոնց բոլորը տարբեր մարդիկ կ'ընեն, ատոնց ծախքը պիտի տան, անկէ ինծի օգուտ մը չի կայ: Եթէ ատոնք իմ գործս ըլլար՝ հաւատա որ քեզմէ գրամ չէի առներ:

- Ողջ ըլլաս:

- Աչխարհք է, մէյ մէկ մէկու պէտք կ'ունենանք, օր մըն ալ կը տեսնաս՝ կուգամ քեզի եւ կ'ըսեմ, - հոգիս Նիկոդիմոս աղա, սա գործը գլուխ բեր:

- Այդպէս է. սա բաներդ որքա՞ն կ'ըլլայ:

- Կ'ուզես որ լաւ ըլլայ:

- Հարկաւ:

- Ամէնաքիչը տասը ոսկի կ'առնեմ, Նիկոդիմոս աղա, ան ալ դուն ես ըսելով, սակայն չըլլայ թէ ուրիշի ըսես, ոսկերիչներու չուկայէն գիս կը վռնտեն:

(Շար. 30)

անձնատուրթիւն, կը պահպանէ «չար աչքէն», կախարդանքէ, տհաճ երազնե-րէ...

Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին մէջ կը պահուին Գառնիի միաբերդէն գտնուած նռնաքարէ օղերն ու մատանիները (1 - 3-րդ դար):

Մարմարէ եղնդաքարը ձեռք կը ձըզ-ուէր Ասորիստանի եւ Բաբելոնի յատկա-պէս Ուրմիա լիճին ափին գտնուող հան-քերէն: Այս քարը կը գործածուէր տա-նարներու երեսպատման, յուշարձաննե-րու եւ անօթեղէնի պատրաստութեան հա-մար:

Եղնդաքարի հարուստ հանքեր կային Կարինի շրջանին մէջ: Հաւանօրէն այստեղէն ձեռք ձգուած քարերէն պատ-րաստուած են էջմիածնի, Օհանավանքի միջնադարեան եկեղեցիներու տապանա-քարերը: Իսկ Սրբատեան դաշտավայրի հանքերը - Մարմարաչէն, Վեղի, Արեւ-տահ եւայլն - աւելի ուշ յայտնաբերուած են:

Սաթէ ուլունքներ ու համալիկներ գըտ-նուած են Լոռի - Քեչուտի, Արզիշտիխի - նիլի, Լճաշէնի, Մեծամօրի եւ այլ հնա-դարեան բնակավայրերու դամբարաննե-րէն:

Հայաստանի մէջ սաթի տարբերակրեայ կատակումներ գտնուած են Նոյեմբերեան-ի շրջանի Շաւարշաւան պիւղին շրջա-կայքը:

Արիզոնայի պղինձի կանանչ - երկնա-գոյն հանքատեսակ է որ գահանակի հետ կը գործածուէր կնիքներու, զարդերու պատրաստութեան մէջ, սակայն աւելի յաճախ որպէս աչքի ծարիր: Պլինիոս Ա-ւագ գրած է. «Լաւագոյն գահանակը կը գտնուի Հայաստանի մէջ, որակով երկ-րորդը՝ Մակեդոնիա, իսկ ամէնէն առա-ջը՝ Սպանիա»:

Միջնադարեան բժշկութեան մէջ յաճախ գործածուած են գունաւոր քարերը, որ-պէս դեղ, դարման: Անոնցմէ մէկն էր նաեւ «Հայկ. քար»ը կամ «արմինակու-նը, կապոյտ, փայլուն քարը, որ ծանօթ է գրականութեան մէջ տակաւին Ք. Ա. առաջին դարէն իսկ: Աւելի տարածուե-ալ միջնադարուն. «Հայկ. քար»ը միշտ յիշատակուած է արաբ տեղագրանական ձեռագիրներու մէջ. այս քարին մասին կը խօսին նաեւ Համտալահ Ռազվինի, Միխի-թար Հերացի (12-րդ դար), Ամիր Դով-լաթ Ամասիացին (15-րդ դար):

«Հայկ. քար»ը կը հայթայթէին Ձոր-գորդ Հայքի մայրաքաղաք Արամաշատի ծոմէն եւ կը ղրկուէր հին Եգիպտոս, Ա-րաբիա, յետագային Եւրոպա:

Որպէս բուժիչ կը գործածէին նաեւ սուտակը, զմրուխտը, վանակնը, օձաքա-րը ... Հայաստանի պեղումներէն յայտ-նաբերուած են գունաւոր այլ քարեր եւս որոնց իւրաքանչիւրը ունի իր անյայտ մնացած պատմութիւնը՝ գաղտնիքով լե-ցուն:

ՎԱՀԵՐԻ ՍԷՖՐԱՆԵԱՆ

«Արեւ. Հայաստան»

ԵԹԷ ԱՐԱՐԱՏԸ ԼԵՋՈՒԻ ՈՒՆԵՆԱՐ...

Ատենին լայն ֆաղուածքներ կատարած էինք, գլխաւորաբար թուրքերէն թերթե-րէն, Արարատի վրայ Նոյեան տապանը փնտռող ամերիկացի թէ անգլիացի լա-ւատեսներուն մասին: Ստորեւ ֆանի մը նմոյշ եւս, Սեպտեմբեր 10-ի եւ 6-ի թուրք թերթերէ («Ժամանակ», Սեպտեմ-բեր 10). -

×

ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ ՓՆՏՌՈՂ ԱՆԳԼԻԱՑԻԻՆ ՁԵՌԲԸ ՀԱՅԿ. ՔԱՐՏԷՍ ԿԱՐ...

Սեպտեմբեր 10-ի «Պուլվար» վերոյիչ-եալ խորագրով կը գրէ թէ տասնըմէկ տա-րիէ ի վեր, նոյն տեղը եկող խորհրդա-ւոր Անգլիացիին ձեռքը կը գտնուէր հա-յկերէն քարտէս մը եւ հարց կուտայ թէ ի՞նչ եղաւ այդ քարտէսը եւ ի՞նչ կը նը-շանակէր:

Թերթը կ'աւելցնէ որ նպատակը ոչ թէ Նոյեան տապանը այլ թաղուած «գանձ» մը երեւան հանել էր:

«Պուլվար» այս առթիւ հրատարակած է նաեւ նկարը Սիւլէյման Տէմիր անուն դիւղացի երիտասարդին որ քրոջը հետ իրենց բնակարանին մէջ նախ հիւրասիրեր են, բայց յետոյ «գանձ»ը գտնելու համբուն մօտ զայն դնդակահարած պէտք է ըլլան եւ կ'ըսուի որ Սիւլէյման Տէմիր «գանձի բաշխում»ի առեն ուզած է Անգ-լիացին մէջտեղէն վերցնել:

Յայտնի չէ թէ անգլիական անցագիր կրող Պէրըի ո՞ր կազմակերպութեան հո-ռաճայնեց եւ որո՞նք են զայն պաշտպա-նողները եւ քանըչորս ժամուան ընթաց-քին Թուրքիայէն փախցնողները:

Անգլիացին մարզուած էր այնքան որ կռնակէն եւ կուրծքէն առացած հրացանի վէրքերը չամբոյրով այրեր եւ ինքզինքը դարմաներ է, հակառակ լերան գլուխը գտնուելուն եւ յաջողեր է փախչիլ:

«Կիւնէշ» ալ Սեպտեմբեր 6-ի օրուան թիւով կը գրէր. -

«Նոյեան տապան»ի գաւեշտախաղը եւ անոր հետ կապուած կարգ մը խառն դէպ-քերը, կը շիրաւորեն այն բոլոր հայրե-նակիցները, որոնք կը հաւատան թէ Թուրքիա անկախ Պետութիւն մըն է եւ իրենք այդ անկախութեան պատիւին բը-ծախնդիր են:

Ատենէ մը ի վեր հաւաքաբար կը հե-տեւինք ձէյմս Այրուին եւ Մարվին Սէթ-ֆընս անուն երկու Ամերիկացիներու, ո-րոնք մտային հաւասարակշռութեան քըն-նութեան մը կարօտին թերեւս, բայց կա-րելի է խորհիլ նաեւ թէ այդ անհատասա-րակշռութեան կեղծիքին եաին չատ լուրջ խաղեր կը դարձնեն:

Այս միջոցին երեւան կ'ելլէ նաեւ խոր-հրդաւոր Անգլիացի մը: Անունը Պէրրի Զարլըզ Պուրտէթ է: Վիրաւոր վիճակով Ղազրըի Պետական հիւանդանոցը կը բեր-ւի: Կը յայտնուի թէ երբ առանց արտօ-նութեան Ագրը լեռը կը բարձրանար, կէվրօ գիւղէն անցած միջոցին, ճամբան երկու տեղացիներու հետ կը վիճաբանի եւ կռուի միջոցին թեթեւ մը կը վիրա-ւորուի:

Այս խորհրդաւոր Անգլիացին որ տեւա-կան երեսը գոց կը պահէր լուսանկար-ուելէ խուսափելու համար, իր այդ թե-թեւ վէրքերու դարմանումէն անմիջապէս վերջ արագ կերպով Էրզրում կ'երթայ ու հոն գրկուած անգլիական մատնաւոր օգնութով կը փոխադրուի այլուր: Աւե-լի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել պաշտօնապէս կը փախցնեն զայն:

1. - Առանց արտօնութեան Ագրը բարձ-րանալը յանցանք մըն է, քանի որ այդ տեղերը վտակուկ շրջաններու մաս կը կազմեն:

Այս պատճառաւ, պէտք էր որ Անգլիա-ցին իր դարմանումէն յետոյ հսկողու-թեան տակ առնուէր եւ իր մասին հարցա-պընդում մը կատարուէր:

2. - Անգլիացին միեւնոյն առեն վիրա-ւորուած ըլլալու կապակցութեամբ դա-տական դէպքի մը հետ ալ կապուած էր: Այդ պատճառաւ ալ իր հարցաքնդումը պէտք է կատարուէր եւ ըստ մեր օրէնք-ներուն հարցաքնդման ենթակայ եղողնե-րու արտաստման ելլելը արգիլուած պէտք է ըլլայ: Այս ելքը մի միայն յա-տուկ արտօնութիւններով կրնայ կարելի ըլլալ:

Մինչդեռ այս խորհրդաւոր Անգլիացին ձեռքերը, ոտքերը չարժելով, բոլորին աչքերուն առջեւ ազատօրէն արտաստա-ման կը թռի: Նկատելով թէ այս թեթեւօ-րէն վիրաւորուած անգլիացի հայրենակ-ցին մատնաւոր օգնաւ մը ղրկուած է, ան կարեւոր անձնաւորութիւն մը պէտք է եղած ըլլայ: Բայց ո՞վ է արդեօք: Արդեօք իր ինքնութիւնը ճշդուա՞ծ է թըր-քական պաշտօնատուներուն կողմէ: Այ-րուինի եւ Սթէֆընսի պատճառաւ մեր բոլորին ուշադրութիւնը Ագրը լերան վը-րայ պատահածներուն դարձած ըլլալուն պատճառաւ է, որ այդ Անգլիացիին դէպ-քը եւ փախցուելու պարագան չարձագան-գեց մամուլին մէջ: Բայց արձագանգեց վերջապէս եւ ժողովուրդին մտքերուն մէջ հարցականներու ծնունդին պատճառ եղաւ: Նկատելով թէ Պետութիւնը եւ մեր հոգերը ազատ անցքի յարմար տեղեր չեն, այս մտածումին հաւատացող հայ-րենակիցները պատահածներու մասին լուսաբանութիւններու կը սպասեն պա-տասխանատուներէն: Այս դէպքը ունի նաեւ արտաքին կողմ մը: Ինչպէս յայտնի է Սովետները Ագրըի վրայ պատահած դէպքերուն երկար տաեն իւ վեր կասկա-ծամտութեամբ եւ մտահոգութեամբ կը հետեւին: Արդեօք այդ շրջաններուն մէջ այդ պատահածները մեր երկրին չահե-րուն հետ ի՞նչ կապ ունին: Թէ ոչ անտե-ղիօրէն, նոր բարդութիւն մը ե՞ւս կ'ա-ւելնայ Թուրքեւխորհրդային հարցերու վրայ:

Մեզք որ բոլոր այն պատասխանատու-ները, որոնց լուսաբանութիւններուն կը սպասուի, կարծէք թէ այս դէպքերով ա-մենաքիչ հետաքրքրուղներն են եւ իրենց ուղղուած բոլոր հարցումները տակաւ կը թողուն:

Իշխանութեան գլուխ եկող չրջանակ-ները, պէտք է մէյշտ խուսափին Պետու-թեան կառոյցին եւ գործունէութեան մէջ պարապութիւններու առեղծումէն, որով-հետեւ այդ ընթացքը կրնայ ապազային անդարմանելի արդիւնքներու պատճառ դառնալ:

«ՈԶՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Երիտասարդը սիրած աղջկան ասում է. - Այս երեկոյ մենք հիանալի ժամանակ կ'անցկացնենք, ես թատրոնի երեք տոմս եմ առել:

- Իսկ ինչո՞ւ երեք, - զարմանում է աղ-ջիկը, - Ո՞վ է գնալու:

- Մայրիկս, հայրիկս, եղբայրս...:

×

- Լսել եմ, որ կով էք առել:
- Այո:
- Կարդին կաթ տալի՞ս է:
- Օրական տասներկու լիթր:
- Իսկ ի՞նչ էք անում այդքան կաթը:
- Զորս լիթրը մենք խմում ենք, մնա-ցած տասներհինգը ծախում ենք...:

×

Սկանակ վարսավիրը մի քանի անգամ կտրեց յաճախորդի այտը:

Ի վերջն ասաց.

- Վարպետ, թէ ազնիւ մարդ ես՝ մի ածելի էլ ինձ տուր, որ պաշտպանուեմ...

×

- Ո՞նց մարդ է քո նոր անօրէնը: Կա-րելի՞ է հետը աշխատել:

- Հիանալի մարդ է: Նրա հետ կարելի է ընդհանրապէս չաշխատել:

×

Մայրը խոհանոցում աղջկան ասում է. - Գնա սենեակ, տես փոքր եղբայրդ ի՞նչ է անում եւ ասա, թող այդ բանը չանի:

×

Ամուսնական զոյգը հրաժեշտ է տալիս հիւրասէր տանտէրերին:

- Այսպէս չուտ գնո՞ւմ էք, - յաւում է տանտէրը, - մեր դուք մեզ մօտ մնա-ցիք ընդամէնը հինգ ժամ, տասներկու րոպէ, երեսունվեց վայրկեան...

×

- Տղամարդի՞կ են աւելի խելօք, թէ՞ կանայք:

- Իմ կարծիքով՝ կանայք:

- Ինչո՞ւ:

- Որովհետեւ ոչ մի կին հէնց միայն զեղեցիկ ոտքերի համար չի սիրահար-ւում պատահած տղամարդուն:

×

- Ճիշդ է որ դու ամուսնացել ես ռո-մանտիկ ձեւով, փախցրել ես ապագայ կնոջդ:

- Այո:

- Իսկ նրա ծնողները չհետապնդեցի՞ն ձեզ:

- Հետապնդեցին:

- Հասա՞ն:

- Այո, հասան եւ հիմա ապրում են մեզ մօտ:

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 22 -

ԱՆԲԱՆՆԵՐԸ

Որ լուութիւն մը տիրեց, եւ մանկիկը ձեռ չունչով, առանց քարի հանդիպելու, պատասխանեց յստակ ձայնով, նուրբ ինչ-պէս ջուրի երիզ մը՝ ոտանաւորիկ մը ե-րիկ-մի: Վերջաւորութեան ժողովուրդը ուրախութենէն կը պոռար եւ կ'ըսէր, թէ հրաշալի բան մըն էր:

Փեփոնէ մօտեցաւ Տոն Քամիլլոյին.

- Վա՛ռ, բաւ ականջէն, օգտագործե-ցիր մանուկի մը անմեղութիւնը, պիս պտարհի առջեւ ծիծաղելի դարձնելու համար: Ոսկորներդ պիտի ջախջախեմ: Գալով անոր, քեզի ցոյց պիտի տամ թէ ով եմ ես. այդ տղան ապականեցիր, Փո-յի մէջ պիտի նետեմ:

- Բարի ճամբորդութիւն, պատասխա-նեց Տոն Քամիլլո, տղաղ է ուզո՞ղ կրնաս ընել:

×

Եւ ատիկա իսկապէս եղաւ անախորժ զազանային ելոյթ մը, որովհետեւ փեփ-փոնէ խեղճ տղան ծրարի մը պէս մինչեւ գետին եզերքը տանելով, զանի ատիպեց անատնային բռնական ապառնալիքներով, որ երեք անգամ իրեն արտասանէ եպիս-կոպոսին բանաստեղծութիւնը:

Խեղճ, տկար, ծերունի եւ բարեմիտ ե-պիսկոպոսին, որ ներկայացուցիչն ըլլա-լով օտար երկրի մը (Վատիկանի), ըն-դունուած էր նախապէս կարգադրուած ծրագիրի մը համաձայն, «Պատուաւոր անտարբերութեամբ»:

×

- 23 -

ԶԱՆԳԱԿԸ

Տոն Քամիլլո յետ օրուան մէջ զէթ ե-րեք անգամ, եւ չարթուան մը ամբողջ ընթացքին յարձակած ըլլալու, ուր որ հանդիպէր, Պիճիոյին դէմ, վրան առնա-լով որ ըլլայ ինքը կամ բոլոր միւս վար-պետները աւազակներ էին՝ որ կ'ուզէին հարստանայ ժողովուրդին կռնակէն, յա-ջողած էր համաձայնութեան գալ գինի մասին, եւ կրցած էր ժամատան ճակատին ներկը նորոգել տալ: Եւ հիմա երբեմն-երբեմն կ'երթար նստելու առջեւի նստա-րանին վրայ, եւ մինչդեռ կը ծխէր իր կէս թոսքանը, կը կենար կը վայլէր ինչ-պէս տեսարան մը, այդ կիրին սպիտակ-ութիւնը, որ իրաւցնէ հիանալիք մըն էր, իր նոր ներկուած կանաչ փեղկերով եւ ճենողկուզակի բոյսերով որ կը դրա-սանդէ դուռը:

Բայց ամէն նիատին վերջաւորութեան, Տոն Քամիլլո կը գառնար նայելու զան-գակատան եւ կը հառաչէր մտաբերելով ճելդրուտէն:

Գերմանները առած տարած էին ճելդ-րուտէն, հետեւաբար երեք տարի է որ Տոն Քամիլլո ինքզինքը կ'ուտէր: Որով-հետեւ ճելդրուտէն ամէնէն խոշոր զան-գակն էր, եւ կարենալ հարկաւոր դրամը գտնել այդ կոյտով զանգակ մը թափե-լու համար, կար միայն Աստուծոյ ձեռ-քը:

- Հանդարտութիւնդ մի կորսնցներ, Տոն Քամիլլո, ըսաւ օր մը իրեն խորանին Քր-իստոսը, ժողովրդապետութիւն մը կըր-նայ չատ լաւ վիճակին մէջ ըլլալ, նոյն-իսկ եթէ զանգակատան մէջ զանգակ մը պակաս ըլլայ. այս բաներուն մէջ աղմու-կի հարց չկայ: Աստուած չատ նուրբ ա-կանջ ունի եւ չատ լաւ կը լսէ, եթէ նոյն-իսկ զինք կանչեն կաղինի մեծութեամբ զանգակիկով մը:

- Համաձայն եմ, պատասխանեց հա-ռաչելով Տոն Քամիլլո, բայց մարդիկ ականջով ծանր են. իսկ զանգակները գլխաւորապէս չինուած են մարդիկը կան-չելու համար: Մարդոց հետ ուժով պէտք է խօսիլ. ամբոխը մտիկ կ'ընէ աւելի աղ-մուկ հանողին:

- Ետեւէ՛ եղիր Տոն Քամիլլո, եւ պիտի յաջողիս:

- Ամէն բան փորձեցի, Ցիսուս, դրամ տալու արամադիր եղողը՝ դրամ չունի, իսկ հարուստները՝ խեղդես ալ լիուա մը չեն հաներ: ՍԻՍԱԼԻ պիտակներով եր-կու անգամ ալ ճիշդ ճիշդ գրեթէ հասայ ... Մե՛ղք, բաւական էր որ մէկը պարզապէս բառ մը, անուն մը ըսէր, այն ատեն տասը զանգակ պիտի կարենա-յի գնել:

(Շար. 89)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Եղիչէ Ա.յվազեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Սեպտեմբեր 30, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր կնոջ՝

ՏԻԿԻՆ

ԼԻԼԻԶ ԳԱՒՈՒՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

Նախկին տեսուչ կեդրոնական եւ Դպրոցասէր վարժարաններու

մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ։

Ի դիտումն ողբացեալ դաստիարակին յիշատակը յարգողներուն։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՆՈՒԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 30, կիրակի օր, ժօն է Վարագայ Ս. Խաչի. այս առթիւ Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի ժօնախմբութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական Մատաղի Օրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱՂԴԱՇԵԱՆ

(Փարիզի Առաջնորդ)

Ցրնծացս պատարագի՝ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւոր հովիւներու, հոգաբարձուներու, դպիրներու եւ հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն ի հանգիստ։

Սիրով կը հրաւիրուի Առնուվիլի, Սարսէլի, Կուսէնվիլի, Անկէնի եւ Սէվրանի ուխտաւոր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու սոյն հոգեպարար հանդիսութեան։

Սկիզբ պատարագի ժամը 10·45-ին։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզէն՝ Տէր եւ Տիկին Մինաս եւ Լիլիզ Ճիհանեան, նախանձախնդիր ազգային դաստիարակութեան եւ Հայ Լեզուի յաւերժական գոյատեւման, որ կ'ապահովուի մինչ հայկ. վարժարաններու գոյութեամբ, 10·000 Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէր վարժարանին։

Այս ինքնաբուխ քայլերանքին ի տես վարժարանին խնամակալութիւնը որոշած է իր սրահներէն մէկը կոչել անոնց անունով ու արձանագրել անոնց անունը բարերարներու ցանկին վրայ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսլնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Արմենուհի Գարագաշի իր ամուսնոյն՝ Նուպար Գարագաշի մահուան առթիւ, եւ կը նուիրէ 200 Ֆ. Տէսլնի ռատիօ - Ամէնին, ընկերուհի՝ Թիվոլ Օհաննէսեանի եւ Պ. Պօղոս Օհաննէսեանի իրենց մօր մահուան առթիւ (Պէյրութ) եւ կը նուիրեն 200 Ֆ. ռատիօ - Արմենիին, ընկերուհի՝ Վերժին Ղազարեանի մօր մահուան առթիւ, նմանապէս ընկերուհի՝ Աննա Մուրատեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ կը նուիրէ 200 Ֆ. Բանտարկեալներու Ֆոնտին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Քարայեանէ 100 Ֆ., Պ. Րիյէօ 200 Ֆ.։ Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Մարի Կարապետեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Օննիկ Սաղաթէլեանէ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օհան Հէպոյեանէ 150 Ֆ.։

Dîner dansant

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE
DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre
à 20h 30

soirée animée par
l'Orchestre «A R T A N A G»

Réservation tél. : 750 - 64 - 37
750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

-ՃԱՇ-

Փարիզի Ա.յնթասպիներու կողմէ ճաշ մը կազմակերպուած է ի պահիւ Մոնթե-վիտէոյի հայկ. ռատիոյի անօրէն՝

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒԲԻՆԵԱՆԻ

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 27, ժամը 20ին, Ճան'ց քլէօպ 5 Ավենիւ Ռէյ, Փարիզ, 14-րդ։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

REPRISE DES ACTIVITES :

le mercredi 3 octobre à 14 heures (tous les détails seront communiqués ultérieurement).

Inscriptions de 15h à 18h les :
— mercredi 26septembre
— samedis 29 sept. et 5 octobre

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան գործունէութիւններու վերսկսում Զօրեքշաբթի, Հոկտեմբեր 3, ժամը 14ին։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան ժօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւնը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը՝ բազմաձայն, կը կատարէ՝ ԳՈՒՄԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Եղլմազեանի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ կրընոպլի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, գաւաթ մը թէյի շուրջ, սովորական հաւաքատեղին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՓԱՐԻԶ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը կը ծանուցանէ թէ իր կազմակերպած 5-էն 14 տարեկան մանուկներու եւ պատանիներու յատուկ Զօրեքշաբթի օրուան հայերէն լեզուի, երգի ու պարի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Զօրեքշաբթի, Հոկտեմբեր 3, Ալէք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ։

118, Ռուբսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ

Արձանագրութեանց եւ յաւելեալ տեղեկութիւններու համար հեռաձայնել. 520 03 18 թիւին, Երկուշաբթիէն Ուրբաթ, ժամը 10-էն 17։

×

ԿԱՓ

Կափի Հայ Տիկնանց Միութեան նախաձեռնութեամբ, հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասաւանդութիւնը կը վերսկսի՝ Հոկտեմբեր 3-ին, եւ ամէն Զորեքշաբթի օրերը ժամը՝ 14-էն 16 փոքրիկներուն եւ 16-էն 18, չափահասներուն համար Կափ-ի քաղաքապետութեան կողմէ տրամադրուած սրահին մէջ։ -

Արձանագրութեան համար դիմել՝ Միութեան, կամ քաղաքապետարանի ընդհանրակը։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Զորեքշաբթի օրուան զբաղումները կը վերսկսին, Սեպտեմբեր 26-ին, ժամը 14-էն 17, հինգէն տասնըհինգ տարեկան աշակերտներուն համար։

Յայտարեր. -

- Հայերէնի դասեր գանազան մակարդակներու համար։

- Հայկական երգ, մանկանց երգչախումբի մը կազմութեան նախատեսութեամբ։

- Հայկական պար քան պահանջքին։

Կը պաշտօնավարեն որակեալ եւ փորձառու ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ։

plomberie - sanitaire
dépannage
rénovation - entretien

(75) PARIS
(92) HAUTS de SEINE
(95) VAL d'OISE

MICHEL ADEMIAN

TELEPHONE :
DANS LA JOURNEE :
824. 90. 27
LE SOIR :
415. 31. 43

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌՆՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

*

Présidence d'Honneur
de Jean CARZOU

*

JEUDI
1er NOVEMBRE
18 h 30
Vernissage de l'exposition
20 h 30
Gala d'ouverture

VENDREDI
2 NOVEMBRE
20 h 30
Premier Gala

SAMEDI
3 NOVEMBRE
15 h 00
Deuxième Gala
20 h 30
Troisième Gala
et proclamation des résultats

DIMANCHE
4 NOVEMBRE
14 h 30 Gala de clôture
avec la participation des lauréats

18 h 30
BAL DE CLOTURE
Animé par les
ARMENIAN'S SUNSHINE
avec Robert Papazian
et Gérard Melkonian

Remise des prix et diplômes
aux lauréats
par le président du VIIIe Festival
réservations : 606-27-51 (journée)

CHANT - DANSE - MUSIQUE - POESIE
PEINTURE - CERAMIQUE - SCULPTURE
PHOTO - CINEMA

600 artistes et concurrents
venus de toute la France

COMITE D'ORGANISATION : JAF - 6, CITE DU WAUXHALL. 75010 PARIS - FESTIVAL INFORMATION : 208.76.49

BON DE SOUTIEN
50 F

Je soutiens le VIIIe Festival d'Art et de Culture 1984 organisé par la JAF : Association pour le Développement Culturel et Artistique des Jeunes d'Origine Arménienne de France
6, Cité du Wauxhall - 75010 PARIS
Tél. (1) 208.76.49

Je vous adresse un chèque de 50 F,
afin de recevoir un bon de soutien numéroté qui peut me permettre de gagner, après tirage au sort au gala de clôture, un voyage en Arménie pour deux personnes à l'occasion du Festival International d'Erévan 1985

NOM .....
ADRESSE .....
.....
CHEQUE No ..... BANQUE .....

պատյտ դէպի վենետիկ

Նախաձեռնութեամբ կապ. Խաչի Անիէտ - Պուա - Գոլոմպ եւ Արժանթէօյի մանաճիւղին։

Երթ՝ Հոկտեմբեր 28 - Դարձ՝ Նոյեմբեր 2

Մասնակցիլ փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Հոկտեմբեր 10։ Մասնակցութեան սակը՝ 2000 Ֆ.։

Մանրամասնութեան համար հեռաձայնել Տիկին Մատոյեան՝ 799 - 41 - 19 եւ Տիկին Էսպեան՝ 733 08 38։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
27

JEUDI
27 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.797 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.797

ԹՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ՝ ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ...

«ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԷՏՔ Է ԽԵԼՔԸ
ԳԼՈՒԽԸ ԺՈՂՎԷ»
ԿԸՍԷ ՕՔԹԱՅ ԷՔՃԻ

«Կիւնէշ»ի մէջ է որ Օքթայ Էքճի սոսկալի յօդուած մը, խորագրուած «Հարեկչութեան պէտք չկայ», ուր հեռաձեւ խորհրդածութիւնները կ'ընէ: Հրատարակուածը միշտ Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցչական Ժողովին որոշումն է:

×

«Որպէսզի չքաւոր ազգ մը հարստանայ, հիմակուընէ ըսենք որ ասկէ վերջ այս նկարին չուրջ պիտի չդրենք որքան աւտն որ չտիպոսուինք: Բայց հետաքրքրութեամբ պիտի սպասենք տեսնելու համար թէ Ամերիկայի Գոնկրէսին որոշումներուն մասին ե՞րբ հակազդեցութիւն մը պայ պիտի տան մեր պատասխանատուներն ու իշխանութիւնները:

Հիմա անցնինք մեր նկարին:

Թուրքիոյ վարչապետը ուզածին չափ թեթեւ առնէ Գոնկրէսին որոշումը, որ ինչ կ'ամբաստանէ Հայերու 2500 տարուան հայրենիքը բնակնցած ըլլալու յանգանքով, ուզածին չափ ըսէ որ թող անգամ մը ընտրութիւնները կատարուին, եթէ անկէ վերջ ալ չարունակեն, այն ատեն անհրաժեշտ հակազդեցութիւնը ցոյց կուտանք, այդպէս չէ որ կը խորհի Թուրքիոյ Ուաշինկթընի Աւտ Դեսպան Շիւքրիւ Էլէքթաղ: Էլէքթաղ, երէկ «Հիւրրիյէթ»ի մէջ հրատարակուած յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէր որ «չատ լուրջ ու մտահոգիչ կացութեան մը հետ դէմ - յանդիման կը գտնուինք»: «Ցառաջիկայ օրերուն կարեւոր զարգացումներ կրնան տեղի ունենալ»:

Ան անհրաժեշտ ազդարարութիւններ ըրեր է: Ամերիկեան կառավարութեան անդամներուն ըսեր է հետեւեալը. - «Դուք ահաբեկչութեան դէմ էք: Հայ ոճրագործները ամէն ոճիրէ վերջ 1915-ի խնդիրը յառաջ կը քշեն: Եթէ վաւերացնէք ցեղասպանութեան օրը, այն ատեն ցոյց տուած կ'ըլլաք որ զօրավիղ կը կանգնիք հայկական ահաբեկչութեան: Ի՞նչպէս կը բսանձնէք այսպիսի պատասխանատուութիւն մը»: Ըսեր է, բայց ոչ ոք մտիկ ըրեր է զինքը: Արդէն պէտք ալ չունին մտիկ ընելու, որովհետեւ ասկէ վերջ որոշած է հայկական նոր ոճիրներու հատանգութիւնը: Պատճառը պարզ է: Հայ ահաբեկիչները իրենց ոճիրները կը գործէին հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը շեղելու եւ կոզմնակից հաւաքելու նպատակով: Մինչ մենք հայկական ոճիրներու դէմ ցոյց ժամանակ կը կորսընցնենք միմիայն «ժխտում»ով, անոնք իրենց ուզածը ըրին եւ ընդունիլ տուին որ իրենց դասը արդար դատ մըն էր:

Ինչպէս որ Հրեաները ահաբեկչութեամբ իրենց ձայնը լսելի դարձուցին եւ վերջին տասն անկախ Պետութիւն մը հիմնեցին, ինչպէս որ Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութիւնը նոյն ճամբէն քալելով այսօր Պետութեան վերածուած տեսնել սկսաւ, Հայերն ալ նոյնը կը յուսան հիմա:

Կարելի չէ ըսել որ ահաբեկչութիւնը դադրած է, բայց ասկէ վերջ կը նուազի: Որովհետեւ Հայերը, տեսնելով որ ահաբեկչութիւնը կը տգեղցնէ իրենց դատը, ասկէ վերջ միշտ մեր դիմաց պիտի հանեն իրենց դատը, Ամերիկայի ու Ֆրանսայի իրենց փաստաբաններով: Եւ Թուրքիա, որ մինչեւ այսօր իր խելքը չէ ժողված, ասկէ վերջ պիտի ըստիպուի իր խելքը գլուխը կանչելու:

Անշուշտ եթէ չատ ուշ չէ մնացած»:

×

ԹՈՒՐՔ - ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 18-ին, երկու համաձայնագրեր ստորագրուած են Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան մէջեւ, որոնք նոր զարկ մը կուտան երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւններուն, 1985-ի համար: Արդարեւ գործառնութիւնը 600 միլիոն տոլարի պիտի բարձրանայ: Ասկէ զատ 25 տարի, Թուրքիա բնական կազ պիտի ստանայ Խորհ. Միութենէն եւ որու փոխարժէքը պիտի վճարէ ամէն տարի ճշդուած արտածումի ապրանքներով: Բնական կազը Թուրքիոյ պիտի հայթայթուի Պուլկարիոյ վրայէն, յատուկ խողովակներով: Պիտի սկսի 1987-ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՍՔ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐ

Մարէնի աշխատակիցը՝ Մարք Քութի կը հաստատէ չատ կարեւոր երեւոյթ մը, այն է որ մէկ եւ միացեալ պասք ժողովուրդ չկայ, ինչպէս կը պարզուի քանի մը օրէ սպանական պասք դաւառի եւ Ֆրանսական պասք դաւառի ժողովուրդին հիմնական տարբերութենէն: Երեք Պասքերու Սպանիոյ յանձնումի հարցը, եթէ տակնուվրայ ըրած է Պիլպաոյէն Սէն - Սեպաստիէն ապրող Պասքերը, Ֆրանսական կողմը չատ զգլջ է հակազդեցութիւնը: Նոյնիսկ բանաձեւ մը յանձնուած է կառավարութեան չրջանի քաղաքապետներուն կողմէ, ուր կը խնդրուի որ «Թոյլ չտայ օտար քաղաքացիներու, որ հանրային կարգուկանոնը խանգարեն»:

Տարբեր է Պիրէնեեաններու միւս կողմը, ուր չեն զգրիր հակաֆրանսական արարքները, կառքերու թէ բեռնատար կառքերու դէմ: Ֆրանսացիք ալ (բեռնատարի վարորդները) Շաբաթ օր փակած էին սահմանագլուխը, բողոքելու համար տիրող անապահովութեան դէմ: Շուրջ 60 Ֆրանսական կառքեր կրակի տրուած թէ վնասուած էին:

Փարիզի մէջ ալ, 2500 ցուցարարներ հաւաքուած էին Պաթիլի չուրջ, Երեքշաբթի իրիկուն, բողոքելու համար յանձնումներուն դէմ, նոյնիսկ Թոկօ արտաքսումներու դէմ ալ: Ցոյցը կազմակերպած էր «պասք ապաստանեալներու զօրավիղ մարմինը», որու կողքին էին ծայրայեղ - ձախ չարժումները: Բայց եւ այնպէս բոլորը յուսախաբ էին ի տես մասնակցող -

---

մաց պիտի հանեն իրենց դատը, Ամերիկայի ու Ֆրանսայի իրենց փաստաբաններով: Եւ Թուրքիա, որ մինչեւ այսօր իր խելքը չէ ժողված, ասկէ վերջ պիտի ըստիպուի իր խելքը գլուխը կանչելու:

Անշուշտ եթէ չատ ուշ չէ մնացած»:

×

ԹՈՒՐՔ - ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 18-ին, երկու համաձայնագրեր ստորագրուած են Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ, որոնք նոր զարկ մը կուտան երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւններուն, 1985-ի համար: Արդարեւ գործառնութիւնը 600 միլիոն տոլարի պիտի բարձրանայ: Ասկէ զատ 25 տարի, Թուրքիա բնական կազ պիտի ստանայ Խորհ. Միութենէն եւ որու փոխարժէքը պիտի վճարէ ամէն տարի ճշդուած արտածումի ապրանքներով: Բնական կազը Թուրքիոյ պիտի հայթայթուի Պուլկարիոյ վրայէն, յատուկ խողովակներով: Պիտի սկսի 1987-ին:

ներու փոքր թիւին: Համաձնաւարները եւ մէացեալ ընկերվարական կուսակցութիւնը (ՓԷ - ԷՍ - ԻՒ) ներկայացուցիչ պրկած էին, քանի դէմ են կառավարական որոշումին, թէեւ ՓԷ - ԷՍ - ԻՒՆ նախարար ունի ... (տիկին Պուչառտօ):

Շաբաթ օր, մինչ Պետութեան խորհուրդին կ'ինդար վերջին խօսքը, ընդհ. գործադուլ էր սպանական պասք դաւառին մէջ, ուր Ֆրանսացիները վախով - դողով կ'սպրին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՑ պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը, առաջին անգամ ըլլալով պինուորական պետական հարուածէն ի վեր (1980 Սեպտեմբեր 12) արտօնած է բանուորական գործադուլ մը: Նաւաշի - նարաններու բանուորները պիտի կարենան գործադուլ ընել, քանի մը օրէն, բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով: 53 բանուորներ խնդրոյ առարկայ են:

ՔՍԱՆ ՄԻԼԻՈՆ գործադուլկ պիտի ըլլայ Եւրոպայի մէջ, 1985-ին, այսինքն երկու միլիոն աւելի, բաղդատմամբ 1984-ի: Ամէնէն չատ Ֆրանսան է, որ պիտի տուժէ, կողքին ունենալով Պելժիա եւ Ցունաստան: Այս է տնտեսական զարգացման եւ գործակցութեան կազմակերպութեան (Օ - Սէ - Տէ - է) նախատեսութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՑ այնքան համակրելի եւ ձեռնհաս նախագահը՝ Ալեսանտրօ Փեռթինի 88-րդ տարեդարձը տօնեց առջի օր: Պաշտամունքի առարկայ անձ մը իր երկրին մէջ, ի մասնաւորի մտաւորական իր պարկեչտութեան, իր պարզութեան, պայքարող իր խառնուածքին համար ամէն տեսակի աղտոտ խարերայութիւններու դէմ:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՍԱՐԳԻՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Լոնտոնէն կը հաղորդեն տիղմն գաղութի հին եւ ծանօթ դէմքերէն՝ Սարգիս Քիւրքճեանի մահը, որ պատահած է Սեպտեմբեր 22-ին, չատ կարճատեւ հիւանդութեան:

Ողբացեալը ընիկ Խարբերդցի, չուրջ 85 տարեկան, կանուխէն նետուած է առեւտրական ասպարէզի մէջ, Եգիպտոս եւ Սուտան, հուսկ հաստատուելու համար Լոնտոն, ուր բեղուն գործունէութիւն ունեցած է ազգ· կեանքի մէջ, գլխաւորաբար Եկեղեցւոյ եւ Բարեգործականի մարմիններուն մէջոցաւ: Հայ գաղութին մատուցած իր ծառայութեանց համար, պարգեւատրուած էր Թագուհիէն որպէս՝ Member of the british Empire:

Բազմիցս պարգեւատրուած է նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն, իր եկեղեցասէր թէ բարեսիրական լայն գործունէութեան, իրրեւ վարձատրութիւն: Իր եւ զաւակներուն մեծագումար նուիրատուութեամբ է որ հիմնովին նորոգուած է Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցին:

Յորապէս կապուած էր Էջմիածնի եւ հաղորդակից էր որ բացակայի որեէ քաղաքէ, ուր կը ժամանէր Վազգէն Հայրապետը: Պատասխանատու պաշտօններ ունեցած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի վարիչ մարմիններու մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ասպիկ Քիւրքճեանի եւ զաւակներուն:

Ցուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները տես՝ Դ. էջ:

ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Սեպտեմբեր 25, երեքշաբթի առտու ժամը 8·30-էն առաջ իսկ մօտ երկու հարիւր հոգի հաւաքուած էր Պանէեօ - Քոմիւնալի դերեզմանատունը, ուր կը կատարուէր «Աշխարհ»ի խմբագիր՝ Աւետիս Ալիքսանեանի թաղումը: Ներկայ էր պատուիրակութիւն մը Կիրովականէն (զուգորդ քաղաք Պանէօյի հետ), որ քանի մը օրէ Փարիզ կը գտնուէր, գլխաւորութեամբ Կիրովականի քաղաքապետ՝ Լեւոն Խաչատուրեանի, տեղակալ՝ Ռուդիկ Եաբլըեանի, խորհրդական՝ Միշա Ցաչատուրեանի եւ Արտաւազդ Տէր - Ցովհաննէսեանի (արուեստագէտ):

Դագաղը ընտանեկան դամբարանը զետեղուելէն եառ, յարգանքի առաջին խօսքը արտասանեց Պանէեոյի Թաղապետութեան կողմէ Տիկին Ժանին Ժանպիւ, որ ողեկոչեց Աւետիս Ալիքսանեանի մէջ մարդը եւ գաղափարական պինուորեալը, որ միչտ աչխատած է ժողովուրդներու բարեկամութեան եւ խաղաղութեան համար: Ցանուն Գրողներու ընկերակցութեան՝ Տիգրան Պալեան չեչտեց ողբացեալին տարած գործունէութիւնը միութեան մէջ եւ անոր բերած նպաստը բոլոր ձեռնարկներուն: Արբէն Զաքրեան ծանրացաւ առաւելաբար համայնավար չարքայինին վրայ, բերելով կուսակցութեան կեդր· կոմիտէի մօտ հայկ· յանձնախումբին մեծարանքի խօսքը: Արտաւազդ Պէրպէրեան յիչեց այն պարագաները, որոնց մէջ, քանի տարի առաջ ճանչցած է Ալիքսանեանը, մութ տպարանի մը դրաչարական սեղաններուն առջեւ կամ մեքենային եանին, պատկերացնելու համար հայ մամուլի մարդուն տաժանակիր աչխատանքը: Ուզեց յիչել նաեւ անձնական դրուագ մը, արձակուրդէն առաջ իրենց վերջին հանդիպումին կապակցութեամբ: Հուսկ, զգալապէս յուզուած, Պարզեւ Շամիլեան, կը խօսէր ոչ միայն ղրողին կամ խմբագրին մասին, այլ մանաւանդ՝ իր հին ընկերոջ, Պոլսէն սկսեալ, ուր միասնաբար ճաչակած են թերքաքան բանտերու լեզին: Պ. Թաթիկեան կը կարդար Փարիզի խորհրդային դեսպանի ցաւակցական դիրը, ուր Պ. Վորոնցով կը յայտնէր թէ Խորհրդային Միութիւնը բարեկամ մը կը կորսընցնէ Աւետիս Ալիքսանեանի մահով:

Վերջին հրաժեչտի պահն էր, ու ներկաները վարդ մը նետելով փոսին մէջ, կը հեռանային դերեզմանատունէն, ուր վերջնապէս կը հանգչի հայ մամուլի սպասաւոր մը՝ Աւետիս Ալիքսանեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՍՈՒՉԱՆՆԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ
ԹՈՒԼՈՒԶԻ
ԵՐԳԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

—×—

Թուլուզ տեղի ունեցող երգի միջազգային մրցումին մասնակցող Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչներու կարգին կը գտնուի երգչուհի Սուզաննա Մարտիրոսեան, Հայաստանէն: 1977-ին չրջանաւարտ Երեւանի Կոմիտաս երաժչտանոցէն, նոյն տարին իսկ դարձած է օփերայի մենակատուհի: Հանդէս եկած է գլխաւոր դերերով: Սուզաննա Մարտիրոսեան երգահանդէսներ տուած է Խորհ. Միութեան մէջ եւ անոր սահմաններէն դուրս: Միութենական բազմաթիւ մրցումներու դափնեկիր է: Թուլուզի մրցումին երգչուհին դաշնակով կ'ընկերանայ Զէմֆիրա Բարսեղեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

Դպրոցական վերամուտը, ընկալեալ կարգով, տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 1-ին:

Նպատակայարմար կարգադրութեամբ Մոր. Մխիթեան Գերագոյն Մորհուրդի Նախագահութիւնը, տուեալ թուականը սահմանած է Գիտելիքներու Օր: Հայաստանի պատկան իշխանութիւններուն յատուկ որոշումով, խորհրդային եւ Հայկական պետական դրօշներով զարդարուած են հանրային վայրերը: Փողոցներն ու հրապարակները դպրոցները խորհրդային կրթութիւնը, անոր արձանագրած յաջողութիւնները մատնանշող, փառաբանող նշանախօսքերով յատկանշուած են:

Սեպ. Հայաստան օրաթերթի Սեպտեմբեր 11-ի թիւին մէջ գրուած է, թէ հազարաւոր դպրոցականներ, մանկապիտական ուսումնարաններու ուսանողներ խինդ ու ծիծաղով լեցուցած են մայրաքաղաքին փողոցներն ու հրապարակները, պուրակներն ու հանրային պարտէզները. - «Նրանց յիշողութեան մէջ դեռ թարմ են նոր ուսումնական տարուայ առաջին զանգի ղօղանջը, համաժողովրդական տօնի՝ Գիտելիքների Օրուայ, անմոռաց տպաւորութիւնները, որ այս տարի երկրում նշուեց առաջին անգամ»:

Պատկերաւոր է նկարագրութիւնը, միաժամանակ՝ իմաստալից: Լենին հրապարակը մկկռեղուած հազարաւոր պատանիներ եւ պարմանուհիներ, երիտասարդներ «հանդիսաւոր երաժշտութեան ներքոյ շարժւում են դէպի հայ գրերի ստեղծող եւ առաջին ուսուցչապետ Մեսրոպ Մաշտոցի անուան մատենադարան: Նոր իմաստ կայ այն բանում, որ դպրութեան տօնը շարունակւում է այստեղ՝ հոգեւոր մշակոյթի այս գանձարանի մօտ, որտեղ հաւաքուած ու խնամքով պահւում են ժողովրդի բազմադարեան կեանքի ձեռագիր մատեանները»: Հանդիսութեան ներկայ գտնուած են պետական եւ կուսակցական ղէմքեր:

Նոր՝ 1984 - 1985, ուսումնական տարի, - ամէն տեսակ, - դպրոցներու աշակերտութեան թիւը եղած է, ըստ հրապարակուած տուեալների, 594·000· ուրեմն, ինչպէս ցոյց կուտան մեր վիճակագրական կէտերը, անցեալ ուսումնական տարեշրջանէն երկու հազար աւելի: Իսկ եթէ համեմատենք նախնցեալ տարուան հետ՝ առաւել չորս հազար: Աշակերտութեան թիւին 60·000-ը իրենց նախաքայլերը առաջին անգամ կատարած են: (Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին՝ 61·000, անոր նախորդող Սեպտեմբերին՝ 68·000):

Այսպէս կոչուած Պրոֆտեխնիկական, - մանկապիտական, - ուսանողութեան թիւը ներկայացուցած է աւելի քան 50·000: (Նախորդին՝ 52·000): Միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարաններունը, նոյնպէս 50·000-էն քիչ աւելի: (Նախորդին՝ 53·000): Համալսարանի 13 բաժիններու ուսանողութեան թիւը եղած է 58·000· այլ խօսքով՝ անփոփոխ:

Փոքր տատիճանի տարուբերումները - յաւելում, նուազում, - կը բացատրուին ժողովրդագրութեամբ՝ ծնունդներ, հետեւաբար, դպրոցական, ուսանողական տարիք ունեցողներ:

Անցեալ տարուան համեմատութեամբ 800-ի նուազում կ'արձանագրէ Բուհերէ, ինչպէս նաեւ մանկապիտական դպրոցներու չրջանաւարտներէն ուսուցչութեան ասպարէզին յարողները: Երկու հազարին տեղ՝ 1·200:

Ներկայ ուսումնական տարեշրջանը կը յատկանշուի Մոր. Մխիթեան կեդր. կոմիտէի 1984 Ապրիլ ամսուան ընթացքին տրուած որոշումով: Լիակատար նիստ: Ռեֆորմ ընդհանուր սահմանումին տակ, հիմնական նպատակները կը ճշդուին՝ դրծադրելի բոլոր Հանրապետութիւններուն մէջ, փուլ առ փուլ, մինչեւ 1990:

Անհրաժեշտ կը նկատենք, իրրեւ յիշեցում, գլխաւոր առաջադրութիւնները վերատին պարզել, ամփոփ գիծերով: (*)

Հիմնական միտքը կը մնայ այն, որ հանրակրթարանը պէտք է ապահովէ բոլոր աշակերտներուն ապագայ մասնակցութիւնը անտեսութեան ճիւղերուն: Մէկն ու մէկուն: Զգալի, որ աշակերտները, ըստ իրենց ընդունակութիւններուն, նախապատրաստութիւններուն, փոքր տարիքէն, կողմնորոշուին, այսինքն՝ ընտրութիւն ներ կատարեն, ուսուցիչներուն ցուցմունքներով եւ ծնողքներուն հետանութեամբ: Ընդհանուր կրթութեան ու մասնագիտութեան բարձր մակարդակ ապահովելով:

Առաջադրութիւնը նոր չէ: Տարիներէ ի վեր իշխանութիւնները կ'աշխատին այս ուղղութեամբ, չօչափելի յաջողութիւններ ապահովելով: Որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէր Ռեֆորմին ծրագիրը, - Հարկաւոր է ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ճիւղերը դուրս բերել գիտութեան եւ տեխնիկայի ամենաառաջաւոր բնագաւառները, իրականացնել արտադրութեան լայն ատոմացում, ապահովել աշխատանքի արտադրողականութեան արմատական բարձրացում, համաշխարհային լաւագոյն նմոյշների մակարդակով արտադրանքի թողարկում:

Այս ծրագիրին իրականացումին համար, անհրաժեշտ կը նկատուի, առաւել բարձր տատիճանով, աշակերտը օժտել մասնագիտական լայն պիտելիքներով, առանց անտեսելու տարրականը:

Գործնական կը նկատուի այժմու տարբեր բնոյթի պոյութիւն ունեցող մասնագիտական ուսումնարանները մէկ անուններ եւ մէկ ծրագիրի տակ համախմբել՝ միջնակարգ պրոֆտեխնիկական:

Պէտք է ընդգծել, որ վերջին տասնամեակին, Հայաստանի մէջ մասնագիտական նկարագիրի զգրոցներուն ցանցը կ'ընդլայնուի: Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին 101-ի կը հասնի Պրոֆտեխնիկական ուսումնարաններուն թիւը: Բոլորն ալ, տատիճանաբար, տարիներու ընթացքին մէկ անուանի տակ պիտի գործեն, նպատակ ունենալով ուժեմեայ ուսում ձեռք ձգած պատանիներուն եւ պարմանուհիներուն, յաջորդող երեք տարիներուն ընթացքին, ընդհանուր միջնակարգ կրթութիւնն ստացողներուն ապահովել մասնագիտութիւն:

Ծրագիրը կը նախատեսէ հանրակրթարանին, ըսենք՝ նախակրթարանին, ուսման ծրագիրը գործադրութեան դնել վեց տարեկաններով, փոխանակ այժմու 7 տարեկաններուն, 1986-էն սկսեալ, տատիճանաբար:

Հոս ճշդում մը: Ինչպէս իր տեղին կը գրկինք «Յառաջ»ի մէջ, 11-ամեայ ուսման դրութիւնը՝ Ա. դասարանները փոխանակ 7, այլ՝ 6 տարեկաններով սկսելու իրականացումը պէտք է իրագործուի դառնար 1985-ին: Ծրագիրը կ'ըսէ, - ենթադրւում է զգրոցում վեց տարեկանից երեխաների ուսուցմանն անցնելը աստիճանաբար, մի շարք տարիների ընթացքում, սկսած 1986 թուականից: Այս ձեռնարկումը պարզ այն պատճառով, որ չի նարարութիւնը, - զգրոցներ, դասարաններ, նաեւ համապատասխան ուսուցիչներ, - պէտք եղած չափով եւ թիւով պոյութիւն չունին:

Դասագիրքերու տպագրութիւնը, վերջին տարիներուն նման, վերամուտէն առաջ կ'ապահովուի:

Համաձայն Լոյս հրատարակչութեան տնօրէնին, 57 դասագիրք՝ 2 միլիոն 275 հազար ընդհանուր տպաքանակով, արդէն իսկ տրամադրելի կը մնար աշակերտութեան, Սեպտեմբերէն առաջ:

Աւելցնենք, որ մանկավարժներուն ցուցմունքներով, ջանք կը թափուի դասագիրքերը դիւրասահ դարձնելու ուղղութեամբ: Նիւթերը ծանրաբեռնող հատուածներ մէկդի դնել, առաւել չափով կեդրոնանալ հիմնական կէտերուն վրայ: Նոյնը նաեւ դասատանդութիւններու ընթացքին, իրրեւ մանկավարժական ժամանակակից ուղի:

Աշխատանքներ կը մատնանշուին: Սակայն թերիները առաւել տատիճանով: Ուրեմն ժամանակի հարց է՝ սրբագրելու, բարեփոխելու համար:

Այլ հարցերու մասին, ինչպէս հայերէնի դասատանդութեան մակարդակի բարձրացում, յատկապէս ոչ - հայկական զգրոցներու մէջ՝ ռուսական, ազգրեջանական եւայլն, զրաբարի տարրական ուսում, արեւմտահայերէնը չամբելու որոշում եւ փորձ, այլոց շարքին, առանձին առիթներով անդրադարձած ենք: Զանց կ'առնենք այս խնդիրներուն մատնանշումը ներկայ տողերուն մէջ:

Թ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Ուսումնական ծրագիրի բարեփոփոխ խորագիրին տակ, Ռեֆորմին հիմնական կէտերը ներկայացուցինք, երբ ասիկա հրապարակուեցաւ Հայաստանի մամուլին մէջ, իրրեւ նախագիծ, կ. Գ. հրամանագիրին նախօրէին («Յառաջ», 1984 Փետրուար 14):

ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

—×—

Արդիականացում. ահաւասիկ նոր գիտը, ահաւասիկ հրաշալի բալասանը, կամ քաղաքործ Զորօն որ պիտի գայ եւ զգեստէ անտեսական տագնապը, պիտի բանայ յառաջդիմութեան պողոտան՝ կորսուած ճոխութեան չրջանը, եւ միանգամընդմիչտ լուծէ քաղաքական եւ ընկերային հրատապ հարցերը: Արդիականացում ... ահա թէ ինչ պէտք է դիմագրաւելու համար, գործազրկութեան տագնապն ու «նոր աղքատութեան» ծաւալումը. գինդրու անվերջանալի յաւելումը՝ հետեւաբար զրամանկումը. արտադրութեան բարելաւումն ու առեւտրական մրցակցութեան հարցը: Անոնց կարգին, կարելի է աւելցնել նաեւ Պետութեան ամէնէն պատքը, որ տարսին կ'ազդէ ո'չ միայն պարզ քաղաքացիին, այլեւ փոքրամասն ձեռնարկատէրին. մէկ խօսքով՝ հրաչք դեղ մը:

Իրականութիւնը քիչ մը աւելի բարդ է: Նախ արդիականացումը երկար տարիներու կը կարօտի. գործազրկութեան հետեւանքով քաղաքական մթնոլորտը կը մթագնի, հետեւաբար ընկերային հատասարակչռութեան պահպանումը հրատապ կը դառնայ, որուան ըլլալով Սէ - ծէ - Թէ - ի եւ համայնավարներու որամադրութիւնը... Ցետոյ, երբ Ֆրանսա արդիականացման կը դիմէ, մրցակից երկիրներ ձեռքերը ծալած չեն մնար անշուշտ. հետեւաբար, առեւտրական մրցակցութեան հարցը կը մնայ միշտ գժուար պայմաններու տակ: Արդիականացումը՝ իր ծայրայեղ սահմաններուն մղուած, ինքնաչխատ մեքենայացման, միշտ աւելի բարձր արտադրական տարքերու ստեղծման հարց է. հետեւաբար արդիականացման միջոցաւ, մէկ քանի մասնագէտներ հակադրութեան տակ, հարիւրաւոր բազուկներու աշխատանքին համահատասար արտադրութիւն կարելի է ստանալ նոր տարքերով եւ ոոպոներով: Իսկ գրասենեկային աշխատանքներու վերաբերմամբ, հրաչագործ մեքենաներ, նոյն ձեւով, հարիւրաւոր հաշուակալներու եւ գրագիրներու գործը կը տպառնան, կարճակի արագութեամբ. նոյն պատճառները բերմամբ, նոյնն է պարագան պետական պաշտօնէութեան համար. եւ ըսել որ, 1981-ին ընկերվարական խանգամառ բայց երազատես կառավարութիւնը, կը խոստանար երկու հարիւր հազար նոր պաշտօններ ստեղծել, միեւնոյն ժամանակ, ուժ տալով մեքենայացման: Այսօր, ո'չ միայն այդ «խոստումը չիրագործուեցաւ, այլ գործազրկութեան թիւերը անդրադարձած ենք: Զանց կ'առնենք այս խնդիրներուն մատնանշումը ներկայ տողերուն մէջ:

Թ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Ուսումնական ծրագիրի բարեփոփոխ խորագիրին տակ, Ռեֆորմին հիմնական կէտերը ներկայացուցինք, երբ ասիկա հրապարակուեցաւ Հայաստանի մամուլին մէջ, իրրեւ նախագիծ, կ. Գ. հրամանագիրին նախօրէին («Յառաջ», 1984 Փետրուար 14):

0—0—0—0—0—0—0—0—0

Լեռը մարգարէին գով չերթայ նէ՝

Մարգարէն լեռան գով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ա՛ս գործէն ինչ հասկցանք. տասը ոսկիի կրնամ ծախել կ'ըսես, տասը ոսկիի ծախք ցոյց կուտաս: Ա՛յս հաշուով ժամացոյցը ձրի պիտի տանք:

- Եթէ ըսածիս պէս ընենք, քսանհինգ ոսկիի կ'երթայ:

- Եղբայր, ծախքը մեծ ցոյց տուիր:

- Բարեկամ, արհեստաւորները պարապ են, գրպաններն փարա չկայ, սակայն գործ մը տարիր մի՝ քթի տակէն կը նային: Եթէ կ'ուզես՝ ուրիշին տուր, Նիկոդիմոս աղա, եաքէն չըսես թէ ուստա Մարկոսը զիս խաբեց:

- Ինչ ըսել է տաիկա:

- Որո՞ւնն է այս ժամացոյցը:

- Չես ճանչնար:

- Անխելքին մէկն է եղեր տա մարդը որ տասնկ ժամանակ ժամացոյց կը ծախէ:

- Ան ալ դրամի պէտք ունի տէ տառը համար կը ծախէ:

- Եկուր սա ժամացոյցը դուն առ, Նիկոդիմոս աղա:

- Ես ժամացոյցի պէտք չունիմ, Մարկոս աղա: Իմ խելքս չի հասնիր: Դուն քանիո՞վ կ'առնես սա ոսկի ժամացոյցը: Ժամացոյցի ոսկին մէկ անդրիական է, չղթան ալ երեսուն տիրեմ:

- Խաթերդ համար առնեմ, սա գործը լմնցնեմ, տասներկու ոսկիի տուր, առնեմ, կամ երկու ոսկի վնաս կ'ընեմ, կամ իր արժէքով կը ծախեմ:

- Շատ քիչ տուիր:

- Գործդ լմնցնելու համար տուի. թէ չէ՝ ինչ պիտի ընեմ ժամացոյցը. յետոյ, եղբայր, հիմա ով ժամացոյց կ'առնէ, ոչ մէկուն մօտ դրամ կայ, ծախու ժամացոյց կայ, մէկ հատ առնող չի կայ:

- Տասնհինգ ոսկիի տուր տէ տամ:

- Հաւատայ վնաս կ'ընեմ:

- Չես ըներ, չես ըներ:

- Շատ աղէկ, սակայն ոտքդ պատնեմ, ուրիշի չըսես. զիս չուկայէն կը վռնտեն, որովհետեւ չատ մեծ գումար տուի:

- Վատահ կրնաս ըլլալ, մարդու չեմ ըսեր:

- Առ տասնհինգ ոսկին Նիկոդիմոս աղա, ինծի ալ հրաման տուր երթամ:

- Կրնաս երթալ:

- Մնաք բարով:

- Ողջութեամբ:

- Մատամ, ժամացոյցը ծախեցինք:

- Քանիո՞վ տուիր:

- Տասնհինգ ոսկիի սակայն մարդու չըսես, վերջը խեղճը չուկայէն կը վռնտեն:

- Խե՜նթ ես ինչ ես, յիսուն ոսկինոց բանը լինաո՞ր տասնհինգ ոսկիի տուիր:

- Ճանըմ չուկան առուտուր չկայ, հրապարակի վրայ դրամ չկայ, արհեստաւորները պարապ են, մարդը յիսուն ժամացոյց ունի, չի կրնար մէկը ծախել. մեր ժամացոյցն ու չղթան իմ խաթերս համար առաւ, սակայն մարդու չըսես, խեղճին մեղք է:

- Աստուա՜ծ քեզի չնորհք տայ:

×

- Զրնկը՛լ, չրնկը՛լ, չրնկը՛լ:

- Ո՞վ է:

- Փաստաբանն է:

- Հրամմեցէք, միւսիւ փաստաբան:

- Դատը սկսելու համար լինի որուն. լիք դրամին մնացած մասը ճարեցի՞ք:

- Այո՛, ժամացոյց մը եւ չղթայ մը ունէի. տասնհինգ ոսկիի ծախեցի, սակայն այդ գնով առնելը մէկու մը չըսես՝ մարդուն մեղք է:

- Փաստաբանական երդումով արդէն մարդու չեմ կրնար ըսել, տասնք մէկ կողմ թողունք, սա տասնհինգ ոսկին ալէք որ գործը սկսինք:

- Հրամմեցէ՛ք:

- Մերսի: Հիմա ձեր երաչխաւորին գործը վերջացնենք:

- Ա՞ն ալ անանկացեր է:

- Չէ, սակայն ձրի երաչխաւոր չըլլար. մարդուն քիչ մը գրամ տալու է. հազար մարդուն քիչ մը գրամ տալու է. հազար ոսկիի պարտամուրհակ մը տուէք իրեն որ այդ գործն ալ լմնցնենք:

- Հազար ոսկի՛ ... ի՞նչ կ'ըսես:

- Պարոքերնիդ մեծ է, Նիկոդիմոս աղա, եւ եթէ օր մը փախչելու ըլլաք՝ դրամը ան պիտի տայ. տասնկ գատար գործի մը մէջ մտնողի մը հազար ոսկին չա՞տ է:

- Բայց օրէնքի մէջ փախչիլ կա՞յ:

(Շար. 31)

նաեւ, այլեւ մինչեւ 1986, հետզհետէ հանգստեան կոչուած պաշտօնեաներու թիւերը, մինչ աւելի հրաշագործ մեքենաներն են որ կը գրաւեն:

Արդիականացման պահանջներն ու հեռանքները բազմազան են, եւ յաճախ աներեւակայելի՝ անտեղեակ քաղաքացիներու մեծամասնութեան համար: Այդ ուղղութեամբ ժաք Ատթալի, ի մէջ այլոց կը խօսի դատաբարակութեան ապագայ զրութեան մասին. ահաւասիկ հեռանկարը ... այլեւս ո՛չ դպրոց, ո՛չ լիսէ, ո՛չ համալսարան, ո՛չ ուսուցչուհի, ո՛չ վերոֆէաչո, այլ տան սենեակին մէկ անկիւնը հնուս մեքենայ մը, եւ տեղնուաշարին առնուած պատանին կամ չափահասը որ կը հարցուփորձեն զայն՝ սերտելու համար ուսումնական խորհուրդի մը կողմէ նախապէս պատրաստուած դասերը: Այդ զրութիւնը որոշ չափով զոյութիւն ունի արդէն, անկարներուն համար. սակայն մօտ ապագային 10 - 15 տարի ետք, տեսարանը իրականութեան կրնայ վերածուիլ: Կրնայ ըլլալ նաեւ որ լաւ արդիւնք տայ, բայց ի՞նչ գնով, ո՞ւր տեղատուրել տարիք հազարաւոր դասախօսները:

Պետական մարզիկ, այ կամ ձախ, չատ պիտեն անխուսափելի արդիականացման հետեւանքները, սակայն վայ մէկը որ անկեղծօրէն բացատրէ հանրութեան՝ ընկերային, մշակութային եւ տնտեսական պայմաններու արագընթաց փոփոխութիւնը: Հանրային կարծիքը բաւականին չափահաս է հասկնալու համար արդիականացման անհրաժեշտութիւնը, պայմանով որ երկրի վարիչները ֆինանսական չազատրաստութեամբ եւ ժամանցասուններով լոլոգելու զինքը, ճշմարտութիւնը ըսելով հանդերձ, վճռապէս պիտին պահպանելու համար երկրին ընկերային հաւասարակշռութիւնը եւ անդորրութիւններու ծաւալումը: Հանրային կարծիքը իր ամբողջութեամբ հաստած է թէ զործադրկութիւնը իսկական պատուհաս մըն է, եւ Պետութեան գլխաւոր պարտականութիւնն է զործել՝ նախելու համար միլիոնաւոր ընտանիքներու սպառնացող անապահովութիւնն ու աղքատութիւնը: Արդ, ներկայիս հասկանալի է ոչ կը կատարուի. կաթոգ՝ անընդհատ կը պահանջէ ճամբելու իրատեսութիւնը, զործազրկութեան եւ հանդստութեան թոշակներու կրճատումը, հանրային ապահովագրութեան պայմաններու նուազումը եւայլն, եւայլն: Շերտաք, ինչպէս լսեցինք իր վերջին ելոյթի ընթացքին, պատրաստ է զործատիրութեան չբեղծել իր ուզած բոլոր իրաւունքները. իսկ ընկերվարական կառավարութիւնը կը մնայ երկդիմի դիրքի մէջ՝ ընկերվարութեան զաղափարաբանութեան եւ զրամատիրական զրութեան իրերամարժ հակասութիւններուն մէջ տարուբեր. իսկ անդին, Մի - ժի - Թի-ն եւ համայնավարները կը պատրաստուին...:

Տնտեսական եւ առեւտրական համաշխարհային պատերազմ մըն է որ կը մղեն Պետութիւնները (Միչէլ Տըպրէ). ուստի, այնքան աւելն որ միջազգային անտեսական եւ առեւտրական զրութեան ճնշումը զարունակուի, անոր զոհերը կանխատեսուած են:

Գ. Տ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՐԾԻՔ ՓՈԽԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

—×—

Երբեմն, ճիշդ այն պահուն երբ մտածում մը զիս իր թեւերուն մէջ կ'առնէ ու զէպի անակնկալ խորութիւններ կը տանի, կասկած մը կը սպրդի ներաշխարհիս ներս. աւելի առաջ մտածա՞ծ էի այս նիւթին չուրջ, եւ թէ այս նոյն տպաւորութիւնը կամ մտածելակերպը ունեցա՞ծ էի այս նիւթին չուրջ: Զըլլա՛յ որ մտածումներս զիս առնեն տանին տեղ մը, ուր հակասեմ աւելի առաջ ըսածներէս մէկուն, չըլլա՛յ որ հիմա ելլեմ ու աւելի առաջ ըսածիս ճիշդ հակառակը պնդեմ:

Զըլլա՞յ:

Ցետոյ ես եմ զարձեալ որ կը պատասխանեմ սակայն ինծի:

Ի՞նչ փոյթ: Բա՞ն մը կը պատահի եթէ հիմա ելլեմ ու աւելի առաջ ըսուածի մը հակառակը պնդեմ: Եթէ մտածումներս հիմա ճշդիւթ ու տրամաբանական կը թուին ինծի, նոյնիսկ եթէ հակասեն աւելի առաջ մէկ ըսածիս, իրենց կարեւորութիւնը չեն կորսնցներ: Նախապէս ըսուածն ալ չի կրնցներ իր կարեւորութիւնը, քանի որ ան ալ ատենին, դրի առնուած օրերուն, ճշդիւթ էր ինծի, եւ տրամաբանական:

Դէպքերն ու առարկաները զարմանալիօրէն զոյն ու նշանակութիւն կը փոխեն համաձայն մեր տեսանկիւնին: Զարմանալի չէ այս երեւոյթը: Եթէ երկինքէն անցնող ամպերը երէկ հաճոյք պատճառեր են ինծի, իսկ այսօր կը սարսռացընեն զիս, երէկ ալ իրաւունք ունէի, այսօր ալ: Այնքան չատ ազդակներ կը դործեն մեր վրայ երբ կը նայինք այդ ամպերուն եւ կը թաղուինք մտածումներու մէջ, այնքան չատ ազդակներ կը ձեւաւորեն մեր այդ վայրկեանի տրամադրութիւնը, որ մենք կրնանք օր մը երջանկանալ տեղացող քանի մը կաթիլ անձրեւի տակ, ուրիշ օր մը կրնանք ահ ու սարսափի մատնուիլ նոյն այդ քանի մը կաթիլ անձրեւէն:

×

Բայց ես պիտի ըսեմ որ նոյնիսկ եթէ ազդակները անփոփոխ մնացած ըլլային ու պայմաններու կատարեալ նոյնութեան մը մէջ մենք նախապէս մեր ըսածէն տարբեր կարծիք մը արտայայտէինք, այդ - քան դատապարտելի պիտի չըլլայինք: Կը բաւէր միայն խոստովանիլ կամ անդրադառնալ, որ կարծիք փոխած ենք: Մարդուն ամէնէն հիմնական ու անբռնաբարելի իրաւունքներէն մէկն է այս. կարծիք փոխելու իրաւունքը: Ի՞նչ իմաստ ունի կուզօրէն հաւատարիմ մնալ նախապէս ըսուածներու կամ մտածուածներու, եթէ անցնող ժամանակները մեր մէջ արթընցնեն վերատեսութիւններ ընելու պահանջը: Տիմարներն ու անմիտներն են որ կարծիք բնաւ չեն փոխեր, կամ մտային հիւանդները, որոնք կառչած կը մնան նոյն մտածելակերպերուն, նոյն պատկերներուն ու կաղապարներուն: Իսկ բնականոն մարդուն միտքը եռեւեփումի մէջ է տեւաբար, բան մը չարունակ կ'եռայ հոն, տակնուվրայ կ'ընէ մտքին բովանդակութիւնը, ինչպէս չերեփը տակնուվրայ կ'ընէ սանին մէջ եփող կերակուրը:

×

Ցաճախ մարդ մը կը դատապարտենք, ըսելով.

- Ցարափոփոխ նկարագիր ունի, այսօր սեւ ըսածին վաղը սպիտակ կ'ըսէ, կարելի չէ վստահիլ անոր:

Արդարեւ կարելի չէ վստահիլ այդ տեսակ մարդու: Կարելի չէ վստահիլ ո՛չ թէ անոր համար որ չարունակ կարծիք կը փոխէ, այլ պարզապէս անոր համար որ դիտենք թէ իր արտայայտած կարծիքը լաւ կշռուած, լաւ մտածուած կարծիք չէ: Թերեւս անկեղծ կարծիք ալ չէ: Մարդ մը երէկ իր սեւ ըսածին այսօր չատ դիւրութեամբ սպիտակ կրնայ ըսել, եթէ նախ յայդնելու զործ մը, եկեղեցիին պիտի նուիրեմ զանգակը: Գործը յայդող դացեր է, եւ ձեր օգնութեան չնորհիւ, ձեւզրուտէն ամսկ մը կրկին երկինք պիտի բարձրացնէ իր ձայնը: Կ'երթամ մոմը ապսպրելու:

Քրիստոս եւ կանչեց Տոն Քամիլլոն որ չոգեկիպնդ մեկնած էր:

- Ո՛չ մէկ մոմ, Տոն Քամիլլո, ըսաւ խստօրէն Քրիստոս, ո՛չ մէկ մոմ:

- Ինչո՞ւ, ապշեցաւ Տոն Քամիլլո:

- Այս խնդրին մէջ ոչ մէկ արժանիք ունիմ, պատասխանեց Քրիստոս, ես չօգնեցի Տիկին ձիուզեփիլինային՝ իր դործին յայդողութեան մէջ: Ես չեմ զբաղիր դրամի կապուած մրցանքներով, ոչ ալ վաճառականութեամբ: Եթէ վաճառականութեամբ զբաղէի, դործառնութեան մը մէջ յայդողը, իրաւունք պիտի ունենար զիս օրհնելու, բայց ով որ կորսնցնէր, իրաւունք պիտի ունենար զիս անիծելու: Եթէ դրամի քսակ մը գտնես, ես չեմ եզած քեզի գտնել տուողը, որովհետեւ ես չեմ ընկերոջդ կորսնցնել տուողը: Մոմը վառէ՛ այն միջնորդին առջեւ, որ օգնած է Տիկին ձիուզեփիլինայի նորանոր միլիոններ չահելու. ես դործառնութեան միջնորդ չեմ:

Քրիստոսի ձայնը բացառապէս խիստ էր եւ Տոն Քամիլլո խորապէս ամչցած էր:

- Ներէ՛, Տէր, մրմնջեց, ես զիւղի խեղճ քահանայ մըն եմ, տխմար ու տգէտ. իսկ իմ զլուխս լի է մչուշով:

Քրիստոս ժպտեցաւ.

- Մի՛ զրպարտեր Տոն Քամիլլոն, զոչեց Քրիստոս, Տոն Քամիլլոն միշտ մտիկ կ'ընէ իմ ձայնիս, եւ ասիկա կը նշանակէ որ ուղեղը մչուշով պատած չէ: Ցաճախ հմտութիւնն է որ ուղեղը կը մչուշոտէ: Դուն չես որ մեղանչեցիր, մանաւանդ թէ քու երախտագիտութիւնդ կը յուզէ զիս, որովհետեւ դուն ամէն բանի համար՝ որ քեզի ուրախութիւն կը պատճառէ, պատրաստ ես Աստուծոյ բարեհաճութիւնը տեսնելու: Քու ուրախութիւնդ միշտ համեստ է, ինչպէս համեստ է հիմա զանգակը կրկին ունենալու ուրախութիւնդ: Համեստ ես երբ կ'ուզես ինծի չնորհակալ ըլլալ, քեզի ետ տուած ըլլալուս համար զանգակդ: Անհամեստը Տիկին ձիուզեփիլինան է, որ կը կարծէ՝ թէ դրամով կրնայ կորզել Աստուծոյ մեզսակցութիւնը, իր դրամական կեղտոտ գործերուն մէջ:

Տոն Քամիլլո լռութեամբ ու գլուխը կախ մտիկ ըրած էր. բարձրացուց ճակատը:

(Շար. 90)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Թեհրանի Հայոց Թեմական Խորհուրդը հաղորդագրութեամբ մը կը յայտնէ, թէ «Զէյթուն» թաղամասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կողքին գտնուող չէնքը գնած է՝ մանկապարտէզի վերածելու համար: Ցառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին իսկ չէնքը կը սկսի գործածուիլ որպէս մանկապարտէզ, ունենալով երկու դասարաններ:

×

ԳՈՐՏՈՊԱՑԻ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը տեղի ունեցած է Սեպտեմբեր 2-ին: Պատարագած եւ քարոզած է Արժանթինի Հայոց առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկոպոս Բունիաթեան: Ցաւարտ պատարագի, «Պարբճեան սրահ»ին մէջ տեղի ունեցած է ճաշը, կազմակերպութեամբ եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան: Ցօգտ առնելով Գաղութային Վարչութեան առեղապետը՝ Սարգիս Զէքեան, անդրադարձած է Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան 59-րդ տարեդարձին: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

×

ԳՆԱԼԸՒ Քամփին մէջ, Սեպտեմբեր 8-ին, տեղի ունեցած է քամփի փակման ճաշը, նախագահութեամբ Շնորհք Պատրիարքին. ներկայ եղած է նաեւ Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան: Ցօգտ առնելով Շահան Եպիսկոպոս Սվաճեան դրուա-

ՏԱՐԻԱ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

Կը ներկայացնէ իր արձանագործութիւնները, Սեպտեմբեր 25-էն Հոկտեմբեր 13 :

Galeries Sculptures
11, rue Visconti, 75006 Paris

Բաց է երեքշաբթիէն Շաբաթ, ժամը 10-էն 13 եւ 15-էն 19 :

տած է վարժարաններու մէջ ճաշի դրութիւնը: Շնորհք Պատրիարք նշած է, թէ Գնալըի քամփը չատ մօտ կը զգայ իր հոդիին, աւելցնելով որ ներկայ եղած է անոր չինութեան: Տիրան Արք. իր ուրախութիւնը յայտնած է ի տես հայ մանուկներուն՝ զուրգուրոտ երդիքի մը տակ:

×

ՎԱՌՆԱՑԻ Ժողովրդական Նաւատորմի Տան սրահին մէջ տեղի ունեցած է երդահանդէս մը, որու ընթացքին մեկնաբանուած են պուլկար եւ ռուս երգահաններէ զործեր, ինչպէս նաեւ արիաներ՝ Ամրէն Տիզրանեանի «Անոյշ» օփերայէն: Հանդէսը եկած են վառնայի օփերայի մենեջմենթի Մարի Գրիգորեան, Մոսկուայի Ֆիլհարմոնիայի մենեջմենթ Պետրոս Գրիգորեան եւ երաժիշտ Արամ Պէրպէրեան:

կը սակ: Բոլորս ալ հազար անգամ դիտած ենք մեր կեանքին մէջ: Ստախօսները չուտ կը մոռնան իրենց նախապէս ըսածը ու աւելի վերջ իրենք իրենց կը հակասեն: Երբեմն ալ անոնք կարծիք կա՛ր - տայայտեն համաձայն իրենց դիմացինին ակնկալածին կամ կեցուածքին: Իրենց չահը եթէ այդ կը պահանջէ, չեն վարանիր օրը տասն անգամ կարծիք փոխելու նոյն մարդուն դիմաց, կամ օրը տասը տարբեր կարծիք արտայայտել տասը տարբեր մարդու դիմաց:

Այս տեսակ մարդոց խօսքը մեր մէկ ականջէն կը մտնէ, միւսէն կ'ելլէ, նոյնիսկ եթէ պատահի որ քառասուն տարին անգամ մը լաւ կշռուած, լաւ հաւասարակշռուած կարծիք մը արտայայտեն: Ասոնո՛ց չէ որ կը ճանչնանք կարծիք փոխելու իրաւունքը: Որովհետեւ անոնք արդէն չեն տառապիր կարծիք փոխելէ, իրենք զիրենք կաշկանդուած չեն զգար մտածելակերպի մը կարգապահութեան ու հորիզոնին մէջ:

Ռ. Հ.

Ճ. ԿՈՒԱՌԵՍՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՅԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 23 -

ՁԱՆԳԱԿԸ

Քրիստոս ժպտեցաւ:

- Ներէ՛, Տոն Քամիլլո, անհոգութեանս, բայց ես զալ տարի ուշադրութեամբ պիտի հետեւիմ ոտնագունդի ախոյեանութեան: Քեզ կը հետաքրքրէ՞ նաեւ վիճակախաղը:

Տոն Քամիլլո կարմրեցաւ:

- Զիս սխալ մեկնեցիք, բողոքեց, ըսելով, մէկը՝ ոչ ալ հետուքէն կը մտածէի ձեր վրայ. կը խօսէի ընդհանուր կերպով:

- Ուրախ եմ, Տոն Քամիլլո, հաստատեց ծանրութեամբ Քրիստոս, չատ խոհեմ է ասոր նման բաներու մասին, միշտ ընդհանուր կերպով խօսիլը:

×

Քանի մը օր ետք Տոն Քամիլլո կանչուեցաւ Տիկին ձիուզեփիլինային ամարանոցը, Պոսքաչէլիոյի տիրուհին. երբ տուն դարձաւ ուրախութենէն կը խայտար: «Ցիսուս» բացագանչեց Տոն Քամիլլո հեւալէն կանդնելով խորանին առջեւ, վառը քու առջեւդ վառած պիտի տեսնես տաս քիլոնոց մոմ մը. քաղաք կ'երթամ դնելու, իսկ եթէ չունենան, ես յատկապէս չինել պիտի տամ:

- Տոն Քամիլլո, քեզի ո՞վ կուտայ դրամը:

- Մի՛ մտահոգուիր, անկողնին մահիճն ալ ծախելու զինով, դուն պիտի ունենաս մոմը. ինծի համար չափազանց բաներ ըրիր:

Ցետոյ Տոն Քամիլլո հանդարտեցաւ.

- Տիկին ձիուզեփիլինա եկեղեցիին կը նուիրէ բաւարար դրամ ճեւզրուտէն չինելու համար:

- Եւ ի՞նչպէս անցեր է մտքէն:

- Կ'ըսէ որ ուխտ մը ըրեր է, բացատրեց Տոն Քամիլլո, եթէ Ցիսուս ինծի օգնէ յաջողցնելու զործ մը, եկեղեցիին պիտի նուիրեմ զանգակը: Գործը յաջողեցաւ, եւ ձեր օգնութեան չնորհիւ, ձեւզրուտէն ամսկ մը կրկին երկինք պիտի բարձրացնէ իր ձայնը: Կ'երթամ մոմը ապսպրելու:

Քրիստոս եւ կանչեց Տոն Քամիլլոն որ չոգեկիպնդ մեկնած էր:

- Ո՛չ մէկ մոմ, Տոն Քամիլլո, ըսաւ խստօրէն Քրիստոս, ո՛չ մէկ մոմ:

- Ինչո՞ւ, ապշեցաւ Տոն Քամիլլո:

- Այս խնդրին մէջ ոչ մէկ արժանիք ունիմ, պատասխանեց Քրիստոս, ես չօգնեցի Տիկին ձիուզեփիլինային՝ իր գործին յաջողութեան մէջ: Ես չեմ զբաղիր դրամի կապուած մրցանքներով, ոչ ալ վաճառականութեամբ: Եթէ վաճառականութեամբ զբաղէի, գործառնութեան մը մէջ յաջողողը, իրաւունք պիտի ունենար զիս օրհնելու, բայց ով որ կորսնցնէր, իրաւունք պիտի ունենար զիս անիծելու: Եթէ դրամի քսակ մը գտնես, ես չեմ եզած քեզի գտնել տուողը, որովհետեւ ես չեմ ընկերոջդ կորսնցնել տուողը: Մոմը վառէ՛ այն միջնորդին առջեւ, որ օգնած է Տիկին ձիուզեփիլինայի նորանոր միլիոններ չահելու. ես գործառնութեան միջնորդ չեմ:

Քրիստոսի ձայնը բացառապէս խիստ էր եւ Տոն Քամիլլո խորապէս ամչցած էր:

- Ներէ՛ Տէր, մրմնջեց, ես զիւղի խեղճ քահանայ մըն եմ, տխմար ու տգէտ. իսկ իմ զլուխս լի է մչուշով:

Քրիստոս ժպտեցաւ.

- Մի՛ զրպարտեր Տոն Քամիլլոն, զոչեց Քրիստոս, Տոն Քամիլլոն միշտ մտիկ կ'ընէ իմ ձայնիս, եւ ասիկա կը նշանակէ որ ուղեղը մչուշով պատած չէ: Ցաճախ հմտութիւնն է որ ուղեղը կը մչուշոտէ: Դուն չես որ մեղանչեցիր, մանաւանդ թէ քու երախտագիտութիւնդ կը յուզէ զիս, որովհետեւ դուն ամէն բանի համար՝ որ քեզի ուրախութիւն կը պատճառէ, պատրաստ ես Աստուծոյ բարեհաճութիւնը տեսնելու: Քու ուրախութիւնդ միշտ համեստ է, ինչպէս համեստ է հիմա զանգակը կրկին ունենալու ուրախութիւնդ: Համեստ ես երբ կ'ուզես ինծի չնորհակալ ըլլալ, քեզի ետ տուած ըլլալուս համար զանգակդ: Անհամեստը Տիկին ձիուզեփիլինան է, որ կը կարծէ՝ թէ դրամով կրնայ կորզել Աստուծոյ մեզսակցութիւնը, իր դրամական կեղտոտ գործերուն մէջ:

Տոն Քամիլլո լռութեամբ ու գլուխը կախ մտիկ ըրած էր. բարձրացուց ճակատը:

(Շար. 90)

ԼՈՆԴՈՆ. - Տիկին Ասպազիկ Ս. Քիւրքճեան, Պ. Ճորճ Քիւրքճեան եւ զաւակները՝ Մարիա եւ Լօրա, Տէր եւ Տիկին Ճոնի Քիւրքճեան եւ զաւակները՝ Թանիա, Քրիսթոֆըր եւ Ափքանդրա, ինչպէս նաեւ Քիւրքճեան, Մանուբեան եւ Քէրքեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ եւ անմոռանալի ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ Ն. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Լոնտոն, Սեպտեմբեր 22-ին յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 28, ժամը 11-ին Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

3, Buckingam Place, London SW 6

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վարդգէս Տակառեան եւ զաւակները, Տիկին Մարի Ֆիլիանի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր, զաւկին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆՆ ՏԱԿԱՌԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այս առթիւ, իր կնոջ յիշատակին Պ. Վարդգէս Տակառեան հեռաւեալ նուէրները կ'ընէ. - 1000 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնոց վարժարանին, 1000 Ֆ. Մարսէյլի Համազգայինի վարժարանին, 1000 Ֆ. Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 1000 Ֆ. Փարիզի Մշ. Տան, 1000 Ֆ. Ռահիս - Ազգ-ին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այրի Տիկին Աբշալոյս Չէքէմեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, ժամը 11-ին հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ - Ս. Ցովհ. Մայր եկեղեցին (ռիւ Շառլօ 6), իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՉԷՔԷՄԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Եղիչէ Այվազեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր կնոջ՝

ՏԻԿԻՆ
ԷԼԻԶ ԳԱՒՈՒՒՃԵԱՆ - ԱՑՎԱԶԵԱՆԻ
Նախկին տեսուչ կեդրոնական եւ
Դպրոցասէր վարժարաններու

մահուան Գ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալ գաստիարակին յիշատակը յարգողներուն:

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ օր, Սեպտեմբեր 29, Տօն է Սրբոյն Գէորգայ Բաջամարտիկ զօրավարին:

Այս առթիւ, Ս. Ցովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ
ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւնը:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ԲՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը՝ բազմաձայն, կը կատարէ՝ ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Ելլմազեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆ. Տիկին Արփինէ Փափազեանէ Մարի Տէր - Պաղտասարեանի (Լիոն) մահուան քառասունքին առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ազէքսանտր Տէր - Ցակոբեան Տիկին Վարդուհի ՓԷիլիվանեան - Մուրուէեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՆՈՒԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 30, Կիրակի օր, տօն է Վարագայ Ս. Խաչի. այս առթիւ Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի տօնախմբութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական Մատաղի Օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
(Փարիզի Առաջնորդ)

Ցընթացս պատարագի՝ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւոր հովիւներու, հոգաբարձուներու, դպիրներու եւ հանգուցեալ բարեբարներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Սիրով կը հրաւիրուի Առնուվիլի, Սարսէլի, Կուսէնվիլի, Անկէնի եւ Սէվրանի ուխտաւոր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու սոյն հոգեպարար հանդիսութեան:

Սկիզբ պատարագի ժամը 10·45-ին:

A LOUER

Local commercial, rez-de-chaussée et 1er étage, 70 m2. Téléphone-bureaux installés.

Renseignements :
881 / 08 / 96

Ս. ՑԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԻ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, «Վարագայ Խաչի» տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ԲՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԻ

Սեպտեմբեր 30, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Վարագայ Ս. Խաչի տօնի ուրախ առիթով, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

**Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935**

ARMENIE 1984

DÉPARTS — **RETOURS**

06 OCT. ..... 19 OCT.

29 DEC. ..... 11 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.

POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille. tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Ցառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի՝ Հերմինէ Ցակոբեանի իր ամուսնոյն մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ. - 200 Ֆ. Տէսինի դպրոցին: Շնորհակալութեամբ ընդունած է դպրոցին համար. - Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ 100 Ֆրանք Ցուվակիմ Ղազարեանի մահուան 29-րդ տարելիցին առթիւ: Նուպար Փաշա - գաշի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Փափազեանէ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Փափազեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Գարօ Թերզեանէ 100-ական Ֆ.: Պ. Մկրտիչ Ցակոբեանէ եւ ընտանիքէն Լիզպոնի հինգ նահատակներու յիշատակին մատուցուած հոգեհանգստեան առթիւ 200 Ֆ.:

Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեանէ 150 Ֆրանք Աւլէն Փափազեանի յիշատակին:

Տէր եւ Տիկին Պեզճեանէ (Լիբանան) 100 Ֆ. իրենց եղբօր մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նուպար Խաչերեանէ 100 Ֆ. իրենց եղբօր՝ Գրիգոր Խաչերեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին անդամներուն համար տրուած հոգեհանգիստին. - Ե. պ.թ. - Տէր եւ Տիկին Տէրլիքեան Ցակոբ 100, 100 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Սէֆէրեան Ցակոբ 50, Սէֆէրեան Եղուարդ 50, Տիկին Գումբուճեան Արմանտ 100, 100 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Մինասեան Գլոտ 200, Սէֆէրեան Մկրը 100, Պապիկեան 100 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Տալաքուփէեան 200, Տիկին Մաուլէն Լօքսիւրեան 200, 200 Հ. Մ. Ը. Մ. Աբծիւին, Տէր եւ Տիկին Քէսեան Ժան 200 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Տիկին Դարբինեան Վարդուհի 100 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Փարթամեան Սիւզի 200 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Պ. Մարգարեան Վարուժան 50 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Մակարեան Ժանօ 100 Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Օր. Համբարձումեան 500 Հ. Մ. Ը. Մ.ին ի յիշատակ Խաչիկ Համբարձումեանի:

Հանդուցեալ Այեաճաճեանի հոգեհանդիսին. - Գաթթանեան ընտանիք 50, Օր. Ալեանաքեան Մորիսէթ 50, Տէր եւ Տիկին Ալեանաքեան Գէորգ եւ զաւակները 100:

Սերժ - Երուանդ Զարդարեանի պսակին առթիւ. - Զարդարեան 200, Օր. Փաթրիսիա Պանտիկեանի պսակին առթիւ. - Տուէթ Պանտիկեան 8200 Ֆ.:

(Շար.)

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, կէսօրէ վերջ ժամը 15-ին, զաւաթ մը թէյի շուրջ, սովորական հաւաքատեղին:

Dîner dansant

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE
DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre
à 20h 30

soirée animée par
l'Orchestre «A R T A N A G»

Réservation tél. : 750 - 64 - 37
750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
28
VENDREDI
28 SEPTEMBRE
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրտաձիւն : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.798 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.798

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 21 - 24)

ՕՏԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄՕՏ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա. ընդունած է 28 երկիրներու Մոսկուա պաշտօնավարող դիւանագէտները, որոնք Հայաստան այցելած էին ծանօթանալու երկրին ու ժողովուրդի կեանքին: Հայրապետը ողջունելով հիւրերը, խօսած է Այ եկեղեցւոյ գործունէութեան էքիւմենիք չարժման անոր մասնակցութեան մասին եւ ուշադրացած. «Վերջերս ես այցելեցի Արժանթին, Պրազիլիա եւ Ուրուկուէյ, ծանօթացայ այդ երկիրներու հայ համայնքներու կեանքին: Քաղաքական գիծերու, կրօնական շրջանակներու ներայացուցիչներու հետ իմ հանդիպումներուս ընթացքին, որ հարաւային Ամերիկայի ժողովուրդները խաղաղութիւն եւ յարմակացողութիւն կ'ուզեն: Հայ եկեղեցին հանդէս կուգայ աշխարհի այս երթական խաղաղութեան ի նպաստ: Ներայիս միջազգային բարդ յարաբերութիւններու մէջ չկայ աւելի կարեւոր արց, քան խաղաղութեան պահպանու: Ա. Աչխարհամարտի քօղին տակ կարուեցաւ Հայերու զանգուածային ցեասպանութիւնը: 50 միլիոն մարդկային ենք տարաւ Բ. Աչխարհամարտը: Պարտութիւնը պէտք է համախմբուի պայքարի, որպէսզի նման արհաւիրքներ չկրկնուին»: Ի պատասխան իր խօսքին մէջ Պրազիլիոյ դեսպանը նշած է. «Մենք կարելիութիւն ունեցանք Հայաստանի մէջ հաճելի պահեր անցընելու, ծանօթանալու երկրի ու ժողովուրդի կեանքի զանազան երեսներուն, անոր մշակոյթին, հայ ժողովուրդի դարաւոր հերոսական պայքարին այսօրուան նուաճումներուն: Խաղաղութիւնը մեզի համար կը նշանակէ բեզաւոր զարգացում: Մենք ամբողջովին կը ակցենք հայ ժողովուրդի իղձերն ու ձգտումները»:

Մ Ա Հ
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ
ՆՈՂԱՐ ԴՈՒՄԲԱՁԷԻ

Վոլեական Հայաստան» օրաթերթի Պետեմբեր 20-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Պետեմբեր 14-ին իր մահկանացուն կընած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան պատուոյ Նոդար Վլադիմիրովիչ Դումձէ, 56 տարեկանին: Ծնած էր Թիֆլիս աւարտած տեղւոյն պետական համալսարանի անտեսագիտական ճիւղը: Իր ստեղծագործական գործը՝ «Ես, տատիկը, Իլիկոն Իլյաբիոնը» վէպը հրատարակուած է 1960-ին: Ապա լոյս տեսած են՝ «Ես տեսած եմ արեւը», «Արեւոտ դիշեր», «Մի' թափեցիր, մայրիկ» վէպերն ու վիպակներ, պատմուածքներու հատորներ եւ այլ գործեր: Ամէնէն ծանօթ երկն է «Աշխարհի ախոյեանութեան օրէնքը» վէպը, որ 1980-ին արժանացած է Լենինի մրցանակի: Վերջին դրուղին գործերը թարգմանուած են ուերէն եւ բեմադրուած Հայաստանի թատրոններուն մէկէ:

ՃԱՏՐԱԿ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհի ախոյենութեան հանդիպում - ին Չորեքշաբթի օրուան վեցերորդ խաղը ատարուեցաւ Հինգշաբթի: Արդիւնքը ր 1 - 0 է, ի նպաստ Գարպովի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՍՔ

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՀԱՍՏԱՏԵՑ ՅԱՆՁՆՈՒՄԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

3 ՊԱՍՔԵՐԸ ՄԱՏՐԻՏ ՀԱՍԱՆ

—×—

Տարբեր վճիռ չէր սպասուեր Պետութեան խորհուրդէն, որ Հոկտեմբերի կէսօրէ ետք հաստատեց բեկանիչ առեանէն յետոյ, կառավարութեան տուած որոշումին եօթնէն 3 Պասքերը յանձնել Սպանիոյ: Նման որոշում մը չի կրնար թերու դէմ տեսակէտներու բախում մը չըստեղծել, մանաւանդ երբ իշխանութեան դլուխն է՝ ձախը: Եւ կառավարութեան այս դիրքը պատճառ է, որ իրամատը քիչ մը աւելի լայնայ համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ: Արդարեւ, մինչ Պետութեան Խորհուրդին հաստատումէն հազիւ երկու ժամ ետք, Թառնով, ապա՝ վիննուորական օգնական, Մատրիտ կը փոխադրուէին յանձնուելիք երեք Պասքերը, Ժորժ Մառչէ, ձայնասփիւռէն, կը դատապարտէր կատարուածը, զոր ծանրակշիռ նախընթաց մը կը նկատէր:

Ընդհանուր ձեւով կը կարծուի որ Փրանսական կառավարութեան որոշումին բուն նշանակութիւնը՝ ժողովրդավարութեան վկայական մը տալ է Սպանիոյ: Ուրիշ բացատրութիւն չի գտնուիր, քանի որ 25 տարի է, ԷՏԱ-ի սպեղծումէն ի վեր, Փրանսա միշտ մերժած է Պասք յանձնել Սպանիոյ եւ այս երեքին ոճիրներուն քրէական յանցանքի բնոյթը չեչտելը չէ, որ բան կը փոխէ: Այս յանձնումին առթիւ, նախարարապետը՝ Լօրան Ֆապիւս կ'ըսէր. - «Այս յանձնումը կը նշանակէ որ չենք ուզեր որ Փրանսա սըրբատեղի ծառայէ արեան ոճիրներու համար» (այսինքն՝ անբռնաբարելի ապաստան մը): Նախարարապետը իրրեւ օրինակ ալ, կը նկարագրէ յանցապարտներէն մէկուն վերապրուած ոճիրը. - Վիթթորիայի ոստիկանատունը հեռաձայնի երկու հաղորդակցութիւն կը ստանայ, եւ կ'ըսուի թէ մարդ մը կայ ծառի մը կապուած: Տեղւոյն վրայ, ոստիկան մը կ'ուզէ դեռնէն ժողվել ահնոց մը: Կապուած է պայթուցիկի մը: Ծածանող մը տեղն ու տեղը կը մեռնի, ուրիշ երեք ոստիկաններ ծանրօրէն կը վիրաւորուին, երկուքը՝ կոյր են: Հարցումը սա է՝ կրնա՞նք մերժել ապանական ժողովրդավարութեան նման արարքներ դատել: Խնդրոյ առարկայ չէ ապաստանի իրաւունքը, որովհետեւ նպատակը չարդարացներ բոլոր միջոցները»:

Ժորժ Մառչէն զատ, կուսակցութիւնը պաշտօնապէս ալ դատապարտեց որոշումը, Լաժունեսիի բերնով: «Կարելի է կամ ոչ համամիտ ըլլալ իրենց արարքներուն: Բայց ոչ ոք կրնայ խնդրոյ առարկայ ընել անոնց քաղաքական բնոյթը»:

Պէտք է ըսել, որ ասկէ զատ ալ համայնավար եւ ընկերվարական ապահարզանը երթալով վերջնական կը թուի: Եւ ի պատասխան Ժոսփէնի, Մառչէ կը չեչտէ որ անհատատարիմը՝ մէնան է, այսինքն ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ այսօր գործատիրութեան ի նպաստ քաղաքականութիւն մը կը վարէ::

«Իւմանիթէ», Հինգշաբթի օր, կառա-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ինչպէս ծանօթ է, 1983 Օգոստոս 29-ին Հոլանտայի Լէյտըն քաղաքին մէջ հիմը դրուած էր հայկական ուսումնասիրութեանց միջազգային միութեան մը («Յառաջ» 1983, Սեպտեմբեր 2): Այս ընկերակցութեան Բ. համագումարը բացուեցաւ Գերմանիոյ Թուիրը (Թրէվ) քաղաքի համալսարանին մէջ, Սեպտեմբեր 26-ին: Այս հանդիպումին առթիւ հեռաձայնով Թուիրէն «Յառաջ»ին հազորդեցին հետեւեալ տեղեկութիւնները.

ԹՈՒԻՐՕ («Յառաջ», Սեպտեմբեր 26).

Համագումարը կազմակերպուած է տեղւոյն համալսարանին ալավագիտութեան ամպիոնի փրոֆ. Քրիսթիան Հէնիքիի կողմէ որ կը հետաքրքրուի նաեւ հայադիտութեամբ: Գործեքշաբթի առաւօտ ժամը 9·15-ին բացումը կատարեց համալսարանի վերատեսուչ՝ փրոֆ. Ա. Մորքէլ: Առաջին առթիւ խօսք առաւ փրոֆ. Մայքըլ Սթոն, ապա փրոֆ. Ռոպըրթ Հիւսըն բերաւ Ամերիկայի «Սոսայըթի Ֆոր Ըթուտիզ»ի ողջոյնի խօսքը. Նկարագրեց թէ Ամերիկայի մէջ 10 տարիէ ի վեր այս կազմակերպութիւնը բեղուն գործունէութիւն ունի, մաղթելով որ նոյնը ըլլայ Եւրոպայի համար: Օրուան Ա. նիստին խօսք առաւ փրոֆ. Պուրհարտ, Հայտըլպէրկի համալսարանէն, որ խօսեցաւ Աստուածաչունչի մեկնարանութեան մասին: Դոնիոյ Օրուս համալսարանէն խօսեցաւ փրոֆ. Լեման, նիւթ ունենալով վերջերս Ս. Ղազար լոյս տեսած Եւսեբիոս Եմէսացիի «Աւրաթեոց մեկնութիւն»ը աչխատութեան մասին: Ժընեւէն՝ փրոֆ. Մարտիրոս Մինասեան խօսեցաւ Մարկոսի աւետարանի հայերէն բնագրին Փրանսերէն տատագի թարգմանութեան մասին:

Բ. նիստը նուիրուած էր լեզուաբանութեան. կը նախագահէր Պելժիոյ թագաւորական ակադեմիայի անդամ փրոֆ. Լըրուա: Առաջին խօսողն էր Լէյտընէն՝ փրոֆ. Քորթլանտ, որուն նիւթն էր նախահայերէնի մէջ ուղղականի եւ հայցականի ձուլումը: Ապա փրոֆ. Ֆրանսին Մագէ (Պրիւսէլէն) խօսեցաւ հին հայերէնի մէջ «ատ» ածանցի մասին: Ճաշի դադարէն ետք ժամը 15·30-ին բացուեցաւ Գ. նիստը: Կը նախագահէր Չ. Լեւոն վրդ. Զէքիեան, որուն նիւթն էր զբրականութիւնը, ապա փրոֆ. Մայքըլ Սթոն խօսեցաւ Ադամի Պարականոն գիրքին մասին: Յետոյ կարգացուեցաւ Միացեալ - Նահանգներէն Ռըսըլի զեկուցումը, որուն նիւթն էր Գրիգոր Նարեկացիի ծննդեան տարիին մեկնութեան վերլուծումը: Չ. Լեւոն Զէքիեան տեղեկատուութիւնը կատարեց Օգոստոսին Վենետիկի մէջ տեղի ունեցած հայագիտական ընթացքներուն:

Նոր դադարէ մը ետք բացուեցաւ Դ. նիստը որ նուիրուած էր արուեստի պատմութեան. Առաջին խօսք առնողն էր Ժան - Միշել Թիէռի որուն նիւթն էր «Հոլիսմեանց ուղեւորութիւնը ըստ Մ. Խորենացիի վերադրուած աւանդութեան»: Այցելած ըլլալով մատնանչուած տեղերը, տոքթ. Թիէռի լայն տեղեկութիւններ տուաւ այդ մասին: Կարգացուեցաւ Պրիւսէլէն Ժաքլին Լաֆօնթէն - ս'Օզոնյը-ի զեկուցումը, որուն նիւթն էր «Պրիւսէլի արքայական ակադեմիայի արուեստի եւ պատմութեան թանգարաններուն մէջ պահուած Ք. դարէն արծաթեայ երեք զոտիներ»:

Համագումարը կը շարունակուի: Նախքան բացումը երեքշաբթի իրիկուն ժամը 20-ին ժողով մը գումարած էին ընկերակցութեան կեդրոնական կոմիտէի անդամները, ի չարս որոնց Մայքըլ Սթոն, Եղիչ Վալթընպէրկ, Ֆրանսին Մագէ, Չ. Լեհման, Չ. Լեւոն Զէքիեան, փրոֆ. Պուրհարտ, որոնք անդրադարձան մեկ տարուան տարուած գործունէութեան եւ յառաջիկայ երկու տարիներու ծրագիրներուն:

վարութեան հակագործադրկութիւն ծրագիրն ալ կը ձաղկէր: Նախորդ օրը, Նախարարաց Խորհուրդը հրապարակած էր նախարարին (Տէօլէօպառ եւ ոչ՝ Տըլըպառ, չեչտած է ենթական) գոած մեկ լուծումը երիտասարդներուն համար, որոնք գործազրկութեան նպաստ ստանալու տեղ, չաբաթը 20 ժամ (ամիսը՝ 80 ժամ) «հասարակական օգտակարութեան աչխատանքներ» (թռավօ տ'իւլիթէ ֆոլեֆթիվ կամ Թ. ԻՒ. Ֆ) պիտի կատարեն ամիսը 1700 Ֆ.ի փոխարէն, (1200-ը՝ Պետութիւնը պիտի հոդայ): Աւելի կամաւոր ձեւով պիտի ըլլայ: Այլ խօսքով երիտասարդը կրնայ չարունակել չաշխատիլ եւ 1200 Ֆ. գործազրկութեան սակը դանձել, բայց յոյս կայ որ ոեւէ երիտասարդ պիտի նախընտրէ աչխատիլ: Ծրագիրը կը ձգտի մանաւանդ պայքարելու գաստարկապորտութեան դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՄԱՅՈՑՆԵՐԸ պէտք է ժամ մը առաջ Շաբաթէն Կիրակի (Սեպտեմբեր 30) լուսնալիք դիշերը, վերադառնալու համար ձմրան ժամուն: Ժամի այս փոփոխութիւնը կը վերաբերի Եւրոպա ապրող 200 միլիոն հոդիի (54-ը՝ Ֆրանսա): Ամրան ժամը, սկզբունքով թոյլ կուտայ երեկոյեան լուսոյդութիւն մը (10%): Կրկին ձմրան ժամուան կ'անցնինք Մարտ 25-ին:

ՎԵՆԵՏԻԿի հարցաքննիչ մէկ դատաւորը՝ Մասթելոնի ձերբակալման հրամանագիր մը հանած է Եասըր Արաֆաթի դէմ, վինամթերքի թրաֆիքի կապակցութեամբ ՊԱԿ-ի եւ կարմիր Լոկատներու միջեւ: Մեղադրանքը հիմնուած է Լոկատի՝ զղջում յայտնած անդամներու խոստովանութեանց վրայ: ՊԱԿ-ը միչտ ուրացած է:

ՎԱԼԻՏ ՃՈՒՄՊԼԱԹ, որ ընդդիմութեան նախարար մըն է, համախմբման կառավարութեան մէջ, զգուչացուց Ֆրանսան, որեւէ զէնքի յանձնումի դէմ լիբանանեան բանակին, Ալ Ամուար թերթին տուած հարցազրոյցի մը մէջ: Ֆրանսա 600 միլիոն Ֆրանքի վարկ բացած էր Լիբանանի, վինամթերքի գնումի համար, ի մէջ այլոց՝ թռանիներ:

ԼԵՀԱԿԱՆ պաչտօնական օրաթերթ մը՝ Սլովօ փովչէֆնէ զովքը կը հիւսէ Ժիսքար տ'Էսթէնի, այս վերջնոյն երեսփոխանական ընտրութեան առթիւ եւ կ'ոգեկոչէ անոր նախագահական շրջանը: Կը թուի որ նախկին նախագահին արտաքին քաղաքականութիւնը աւելի նպաստաւոր նկատուած է արեւելեան կոմմ Եւրոպայի: Թերթը կը յիչէ որ Ժիսքարի դիրքը արեւելք (Մոսկուա) - արեւմուտք յարաբերութեանց մէջ իրատեսութեան եւ հաւատարակչռութեան վրայ հիմնուած էր:

ՇԱՀՆՈՒՐԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Անցեալ տարի ծննդեան 80-ամեակն էր Սփիւռքի ամենահետաքրքրական դէմքերէն Շահան Շահնուրի, որ պատշաճ կերպով նշուեցաւ որոշ գաղութներու մէջ։ Այս տարի՝ Շահնուրի մահուան տասնամեակն է, եւ կը կարծենք, որ Շահնուրի առեղծագործական թէ հրապարակագրական վաստակը նման յորելենական առիթներու պէտք չունի նոր արժեւորումներու համար։ Իր արծարծած հարցերով եւ բռնած դիրքորոշումներով՝ անիկա չահեկան քննարկումի նիւթ կը մնայ եւ մնայուն կապ ունի սփիւռքեան մեր իրականութեան հետ։

Այստեղ քննարկուած երեք հատորներէն երկուքը յորելենական առիթներու կապուած են։ Նուպար Ակիչեանի «Շահան Շահնուր - կեանքն ու գործը» (1) նախ յօդուածաշարքի ձեւով լոյս տեսած է «Պայէար» օրաթերթի մէջ, Շահնուրի ծննդեան 70-ամեակին առիթով, եւ 1982-ին՝ հատորի վերածուած։ Անցեալ տարեշրջանին լոյս տեսած «Շահնուրեան ընթերցումներ»ը (2) դասախօսութիւններու շարք մըն է, կազմակերպուած՝ Պէյրութի Թէքէեան մշակութային միութեան կողմէ, Շահնուրի ծննդեան 80-ամեակին առիթով, եւ աւելի ուշ հատորի մէջ ամփոփուած։ Իսկ Գրիգոր Շահինեանի «Կենսագրութիւն եւ մատենագիտութիւն Շահան Շահնուրի» (3) ուսումնասիրութիւնը նման թուականի մը չհարընչուիր եւ, հետեւաբար, այս պատճառով ալ, աւելի դիտական աշխատանքի մը բնոյթը ունի։

Շահնուրի ստեղծագործութիւնը միշտ ալ աղմուկ եւ բազմաթիւ հարցադրումներ առաջացուցած է իր շուրջ։ Իր «Նահանջը առանց երգի» հանրածանօթ վէպին «Ցառաջ»ի մէջ հրատարակուելէն սկսեալ, որ հրատարակումի շրջանին իսկ գաղրեցուցիչ պահանջներ առացած էր, մինչեւ Շահնուրի հրապարակագրական յօդուածներու ստեղծած բանավէճը, ապա՝ Փրանսերէնով գրելու պարագան եւ, վերջապէս, 70-ական թուականներու ընկերընտրութեան ստեղծած փոթորիկը, «Ազատն Կամիտաս»ի վերահրատարակութեան դծով, երբ այլեւս նուիրական նացած անուն մըն էր Շահնուր, եւ կը կարծուէր, թէ բանավէճի ու թոհուբոհի շրջանը անցուցած է արդէն։ Այս առթիւ՝ չհետեւեմք՝ Խորհրդային Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռք արծարծուած աղմուկը, հայ իրականութիւնը յուզացնող յատկանշական երեւոյթներէն մէկն է, գոհարեալ։

Շահնուրի վաստակին վերաբերող այս երեսը ծանօթ է եւ արդէն պատմութեան անցած։ Ինչ կը վերաբերի Շահնուրի անձնական կեանքին կամ առողջութեան, որքան ալ գիտնանք կամ լսած ըլլանք իր բուժարանային կենցաղին մասին, առհասարակ մեր ծանօթութիւնները հեռու են այդ առօրեան պատկերացնելէ կամ զգալէ։ Իսկ ինչպէս լ՛նք կ՛ըսէ, Տիկին Ֆոլէնի ուղղուած նամակի մը մէջ. «Գրականութիւնը ... հարկատու է նաեւ գրողի առողջական վիճակին, կեդրոնացում կը պահանջէ եւ փիզիքական տոկունութիւն» (Գ. Շահինեան, «Կենսագրութիւն...», էջ 129)։ Մէջբերումը ուղղակի Շահնուրինը չէ, այլ կը ներկայացուի այնպէս՝ ինչպէս Շահինեան զայն ամփոփած է։ Շահնուրի փիզիքական կացութեան ճանաչումը կարեւոր է յատկապէս անոր կեանքի 40-ական թուականներէն երկարող ժամանակաշրջանին համար։ Մանաւանդ՝ երբ նկատի ունենանք, որ այս շրջանին, աւելի քան 15 տարի, ան հայերէն չի գրեր։

Եւ ճիշդ այս առօրեան մօտէն «սերտելու» առիթը կ՛ունենանք Շահինեանի ուսումնասիրութեամբ։

Շահնուրի առողջութեան քայքայումը կը սկսի 1936-ին, երբ կը մանէ Սալփեթրիէր հիւանդանոցը, ուր կը մնայ 133 օր։ ըստ կենսագրին՝ հիւանդութեան պատճառը հիւծախտային վէրք մըն է, որուն կ՛ընկերանայ չիզերու եւ մկաններու ընդհանուր տկարութիւն մը։ 1939-ին կը սկսի դժոխային առօրեան։ Նախ՝ ողնայրը փրկելու համար ոսկրային պատուաստ մը կը կատարուի, որը «մահացու խայթ» մը կը դառնայ Շահնուրի որակումով։ Վրայ կը հասնի Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, որ բնական ամէն երեւոյթ կը խանգարէ։ Ապա՝ Պիտառի լ՛ զ՛Ամպիոն բուժարանը, ուր Շահնուր հասարակաց սրահի մը մէջ կը տեղաւորի եւ «բուժուելու ոչ յոյս ունի, ոչ ալ ափաֆ, կը ցանկայ մեռնիլ» (էջ 57)։ Այստեղ նաեւ կռնակը կ՛ուռի եւ կը ստիպի ենթարկուիլ նոր գործողութեան մը։ Տակաւին՝ աննդանիւթի պակասը, հոգեկան հիւանդներու ներկայութիւնը բուժարանին մէջ, եւայլն, որոնք գրողին չիզերը կը քայքայեն։ Կարելի՞ է երեւակայել, որ 1944-ին միայն, Փոյի հիւանդանոցը փոխադրուելէ ետք, հինգ տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Շահնուր անկողինները բռնած կը յաջողի քալել...

Շահնուրի կեանքին այդ 20 տարիները, 1939 - 1959, այսինքն՝ մինչեւ Սէն - Ռաֆայէլ փոխադրուիլը, անկարելի պահեն մը կը թուին ուեւէ ընթերցողի համար։ Ո՛չ միայն սարսափելի ցաւերը, այլեւ ապագայի անորոշութիւնը կը կըրծեն զինք, որովհետեւ, չատ յաճախ, հիւանդանոցէն դուրս գրուելու վտանգին տակ կը գտնուի, ինչ որ անկայունութեան եւ անապահովութեան հոգեվիճակ մը կը ստեղծէ։ Կան նաեւ Շահնուրի առողջութեան անակնկալ վատթարացումները, որոնք աւելի եւս կը ծանրացնեն կացութիւնը։ Կը պատահի, որ նման տագնապի մը ընթացքին, Շահնուրի սիրտը կը դադրի բաբախելէ, եւ կամ՝ ան կը մղուի անձնասպանութեան (այս մասին անուղղակի ակնարկութիւն մը կը տեսնենք էջ 60 - 61-ի վրայ)։

Գրողի մը ֆիզիքական եւ հոգեկան առառապանքներուն թուարկումը պիտի չկատարենք այստեղ, սակայն այս բոլորին ծանօթացումը կարեւոր էին հասկնալու համար Շահնուր - մարդուն կացութիւնը։ Նման վիճակի մը մէջ գտնուելով՝ մարդ պիտի հրաժարէր ապրելէ, ուր մնաց՝ գրականութեան ծառայէլ ...։ Եւ մտածել, որ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ միայն Շահնուր առանձին սենեակ կ՛ունենայ ...։ Այսինքն՝ չարունակ հիւանդասենեակային չրջապատի մը մէջ, ան զրկուած է նոյնիսկ առանձնանալու եւ կեդրոնանալու կարելիութենէն, ինչ որ կենսական է գրողի մը համար։

Անցնելով հատորի ամբողջութեան՝ պէտք է ընդունիլ, որ Շահինեանի գործը իսկական կենդանագիրն է Շահան Շահնուրի։

Ինչպէս իր նախաբանին մէջ կը կարդանք, Շահինեան իր տրամադրութեան տակ ունեցած է Շահնուրի անձնական արխիւը, ուր այս վերջինը առանձին պահարաններու մէջ դասաւորած է ո՛չ միայն իր գրութիւնները, այլեւ՝ իր մասին գրուած հայերէն թէ ֆրանսերէն յօդուածներու կտրօնները։ Տակաւին՝ Շահնուրի կողմէ նկարչուհի Տիկին Մաուլէն Տինեսֆոլէնի առաքուած նամակները, թիւով աւելի քան 400, ուր կարելի է տեսնել ժամանակագրութիւնը Շահնուրի հիւանդամանակագրութիւնը Շահնուրի հիւանդացումներուն, ինչպէս եւ Գրիգոր Քէօսէեանի ուղղուած նամակները (չուրջ 60 նամակ, բացի, չնորհաւորական քարտ), որոնցմէ կատարուած մէկբերումներուն ընդմէջէն կը ծանօթանանք գրական թէ հասարակական հարցերու կամ իրադարձութիւններու հանդէպ Շահնուրի կեցուածքներուն եւ մտածումներուն։

Սակայն հակնալի չէ, օրինակ, թէ ինչո՞ւ տակաւին չեն օգտագործուած Գեղամ Փենէրճեանի, Արփիկ Մխսաքեանի, Լուիզ Սէլվիչէնի, Անտրէ Տոթէլի, ժան Փրէօսթիէի, ժան Փոլանի կամ Գիւսակ Փափազեանի ուղղուած նամակները (*)։ Արդեօք անոնք չե՞ն տրամադրուած ենթականերուն կողմէ, կամ այլ պատճառնե՞ր գոյութիւն ունին...

Գլխաւոր տասը գլուխներու բաժնուած է «կենսագրութիւն»ը։ ... Շահինեան իւրաքանչիւր բաժին կ՛առընչէ Շահնուրի կեանքին մէկ հանգրուանին համապատասխանող մատենագիտութիւնը, որ այս առումով հարուստ նիւթ կը հայթայթէ։

Պէտք է անմիջապէս նշել, որ Շահինեանի աշխատանքը բանասիրական «չոր» գործ մը չէ։ Շահնուրի նամակները, Շահնուրի կեանքին համապատասխանող, անոր գրականութենէն վերցուած արձագանգներ կենսագիրին կողմէ, վերլուծումներ, հարցադրումներ, եւայլն, իր «նիւթ»ին հանդէպ որքան բծախնդրութիւն, նոյնքան տեղեկատուական սպառնալիք կամ հիմնաւորումներէ անդին գացող, Շահնուրի գրականութիւնը ընկալած գիտաշխատողի մը վկայութիւնը կը բերեն, որ գիտէ, թէ ե՞րբ կենսագրական փաստը կրնայ օգտակար ըլլալ Շահնուրի գրական ժառանգութիւնը բացատրելու համար։

Օրինակ, «Սկիւտար» պլուխին մէջ, որ կը վերաբերի Շահնուրի մանկութեան եւ պատանութեան տարիներուն, անոր հօր եւ մօր ընտանիքներուն եւ խառնուածքներուն մասին խօսելէ ետք, Շահինեան հետեւեալ չահեկան նկատողութիւնը կ՛արձանագրէ.

«Հետաքրքրական պիտի ըլլար այս եւ նման այլ մանրամասնութիւններ ենթարկել հետեւողական վերլուծումի, որովհետեւ անոնք կրնան թերեւս լոյս սփռել Շահնուրի գրականութեան մէկ հիմնական կողմին՝ անոր «նիւթ»ին հանդէպ ունեցած վերաբերումին վրայ։ Ինչպէս կը տեսնենք, Շահնուր թերի կ՛արտայայտուի անհատական ըմբռնացումի նկատմամբ, եւ դէմ՝ յեղափոխութեան. ան պահպանողական է ազգային հարցերուն մօտեցած ատեն, եւ կարելի չափով յառաջապահ՝ գրականութեան պարագային... Մօտեցման գրական երեսը այն է այստեղ, որ որեւէ ճիգ չի տարուիր ուսումնասիրողին կողմէ, որոշ նախապրեալներէ մեկնած մանուածոյ տարազի մը մէջ տեսնելու Շահնուրը։ Ընդհակառակն, յատակ առարկայականութեամբ մը ճիգ չի խնայուիր, հարազատօրէն հասկնալու Շահնուրի մտածումները, կեցուածքներն ու անոնց դրդապատճառները (առանց այս կամ այն ճեւի միջամտութիւններու)։

(Շար. 1)

(1) Ն. Ակիշեան. «Շահան - Շահնուր. կեանքն ու գործը». Ապրիլ հրատ. Լոս. Անճելըս, 1982։

(2) «Շահնուրեան ընթերցումներ», Պէյրութ, 1983։

(3) Գր. Շահինեան. «Կենսագրութիւն եւ մատենագիտութիւն Շահան Շահնուրի». հրատ. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի տպարանի, Անթիլիաս, 1981։

(*) ԽՄԲ. «ԾԱՌԱՋ»ի.- Որքան գիտենք Գ. Փէնէրճեանի եւ Գ. Փափազեանի ուղղուած նամակները, բաւի մը տարի առաջ, յանձնուած են Երեւանի Զարեցց թանգարանին։ Միւսներն ալ տրամադրելի չեն, բաւի որ կը գտնուին ենթականերու մօտ - ողջ թէ մեռած։

0—0—0—0—0—0—0—0

Հեռը մարգարէին չորթայ ձէ՝ Մարգարէն լեռան յով կ՛երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Ց. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Չի կայ, սակայն օրէնքի մէջ առանց դրամի ասանկ մեծ վտանգի տակ մտնել ալ չի կայ. եթէ այս դրամը տալու համար իրեն մուրհակ չի տաս՝ նորէն քեզի կը բանտարկեն։

Ա՛ս անանկութիւնը ինչ փորձանք բան է եղեր. որ կողմը դառնաս դրամ կ՛ուզեն. ասանկ ըլլալը եթէ առաջուց պիտնայի՝ չէի անանկանար։

- Փաստաբանական օրէնքով անցած բանի վրայ պարապ խօսիլը արգիլուած է։

- Հապար ոսկի կը տրուի՞, եղբայր։

- Փաստաբանը պարտաւոր չէ պիտնալ մարդուս գրպանի վիճակը։

- Գնա ատ մարդուն բարեւ ըրէ, թող մեր տունը հրամմէ, մէյ մըն ալ սուրճերնիս խմենք, քիչ մը խօսինք, գուցէ դրամ չուզէ։

- Ձեր խօսքերը փաստաբանական օրէնքին դէմ են։

- Միւսիու Ժորժը եթէ գրկենք, չի՞ դար։

- Գալը կամ չի գալը պիտնալը փաստաբանական սահմանին մէջ չէ։

- Հապա ո՞վ գրկենք։

- Օրէնքը այդ մասին յօդուած չունի։

- Հիմա ի՞նչ ընենք։

- Կամ պէտք է երաշխաւոր եղողին հազար ոսկիի մուրհակ տաս, կամ նորէն բանտը նստիս։ Ուրիշ ճամբայ չի կայ։

- Շատ աղէկ, մուրհակը իրիկունը կը գրենք, հիմա գործերնուս նայինք։

- Ամէներդ համար մինչեւ իրիկուն կը համբերեմ, Նիկոդիմոս աղա, սակայն ատ ալ կ՛ուզեմ հասկցնել, որ եթէ իրիկունը ձեր խօսքը չի կատարէք՝ վաղը առտու բանտն էք։ Հիմա դանք մեր գործին։ Պիտի աշխատինք որ ձեր գործը անանկ ընթացքի մը մէջ մտնայ, որ պարտքէ աւելի առնելիք ունենաք։ Ձեր քանի մը պարտատէրերը խանութներէդ կնքած ըլլալով՝ ձեզի վնաս պատճառած են ատոր համար դատի պիտի տանք։

- Հարկաւ ատանկ է, տես ինչ լաւ գործատար։

- Սակայն ատիկա ընելու համար հիմք է պէտք, ձեր էսպապը, այսինքն ապացոյցը ի՞նչ է։

- Իմ էսպապը (գործատը) ալաֆրանկա է։

- Վնաս չունի, դէմիննուս աչքը կոխելու համար ապացոյց մը ունենանք տէ թող ալաֆրանկա ըլլայ։ Գոնէ լաւ էսպա՞պ է։

- Ունիմ, եղբայր, կ՛ուզես նէ անտուկը բերեմ։

- Ամո՞ւր են, կրնա՞նք վստահիլ անոնց։

- Կրնանք վստահիլ, չատ ամուր են, գործը էսպապի մնայ նէ Աստուած ողորմած է. գաթ գաթ էսպապներ (գործատներ) ունիմ, հէմ զումաչ, տեսնես՝ ինչ լաւ են։

- Ղումա՞չ ըսիր։

- Այո՛, զումաչ, անպլիական։

- Եղբայր, դուն սկսալ հասկցար Էսպապ բառը. էսպապ գործատ չի նշանակեր։

- Հապա ի՞նչ կը նշանակէ։

- Էսպապը արաբերէն սկզբով (պատճառ) բառի յոգնակին է։

- Որուն յոգնակին կ՛ուզէ ըլլայ. ինծի ինչ. դուն ինձմէ Էսպապ ուզէ։

- Ձանըմ ես քեզի գործատ չեմ հարցներ. Էսպապ՝ պատճառ, ապացոյց ըսել է, ինչ ապացոյց պիտի ցոյց տանք, պարտքէդ աւելի առնելիք ունենալուդ։

- Ապացոյցս ա՛ս է որ առաջ չատ առնելիք ունէի եւ բնաւ պարտք չունէի։

- Ա՛յս ապացոյցը անհիմն է, թոյլ, անյարդելի։ Միւսիու Ժորժը գրամներդ կերբեր է կ՛ըսես նէ ճշմարի՞տ է։

- Ճշմարիտ է եւ չատ ալ ճշմարիտ։

- Արդ՝ ո՞ւր կերթը է, ինտո՞ր կերթը է, ե՞րբ կերթը է, ինչո՞ւ կերթը է, որո՞նց հետ կերթը։

- Ես այն ժամանակ մարդկութեան յառաջդիմութեան գործով՝ ալաֆրանկայով գործատ չէի. ատոր համար լաւ չեմ պիտրաված էլ։ ատոր համար, սակայն գինքը կը կանչենք, կը հարցընենք։

- Միւսիու Ժորժին առած գրամները տոմարներուդ մէջ անցե՞ր են։

- Ո՛վ գիտէ։

- Ուրիշներէն առածներդ գրա՞ծ է։

- Ո՛վ գիտէ։

- Առածնիդ, տուածնիդ յայտնի՞ է։

- Չեմ գիտեր, բայց յայտնի ըլլալու է։ Ինչպէս որ հրամանքնիդ ըսիք՝ առնելիքը պարտքէն չատ ըլլալու է եւ Աստուծով ձեր չնորհիւ աւելի չատ պիտի ըլլայ։

(Շար. 32)

ԱՅԼԵՒԱՅԼԻՔ

Հին orենքն նոր orենք

—×—

Երբ երիտասարդ ես, ընդհանրապէս կը մտածեր անցեալին վրայ, որ ի վերջոյ, ոչ ալ այնքան հեռաւոր պատանեկութիւնդ է լոկ, առանց նկատի առնելու վաղանցիկ մանկութիւնդ: Բայց երբ կը հասնիս երիտասարդութեանդ վերջաւորութեան, մանաւանդ երբ կ'ըլլաս տարիքդ ու աւելի տարեց, այն առն կար - ծես, ինքնաբերաբար կը տարուիս խորասուզուելու հինաւուրց յիշատակներուդ կամ իրագործութիւններու պերկը, որ քեզ կը փայփայէ անզարմ օրերը վերապրելու երազային վայելքով: Ամէն պարագայի մէջ, չեմ գիտեր ուրիշները, բայց ես ժամաւորապէս յետ - միջօրէի հանդիսաութիւնս - սիէսթ - ընթացքին է որ կը սիրեմ աչքի առջեւ բերել զանազան բաներ անցեալի, կարեւոր կամ աննկարե - ւոր: Այսօր ահա, յանդուգն ոստում մը կը կատարեմ յիսուն տարիներ ետ դէպի իմ զարուն կեանքի օրերուն, ինքզինքս վերադառնելով Փարիզի եկեղեցւոյն դրան առջեւ: 1929, հազիւ քանի մը տարիներ էին անցած արտաղաղթի սկզբնաւորութենէն: Արդէն սկսած էր մոռալ հեռանկարի մը վախը մտքերու մէջ. օտար ցամաքներու վրայ ծլած նոր սերունդի ապազգայնացումի սպառնալիքը, այն օրերուն սովորական զարձած «ձուլում» բառով: Երկու զրեթէ ծերունիներ կը խօսակցէին իրարու հետ ,ճիշդ իրենց նման՝ կը լսէի զիրենք: Մին, մշուշապատ յուշեհատութեամբ կ'ողբար - քան տարիներ վերջ, Հայաստին պիտի չմնայ այս ափերուն վրայ, պիտի ձուլուինք, մեր զաւակներով, մեր թոռներով ...

Միւսը, արեւափայլ լաւատեսութեամբ կը հաւաստիացնէր - եթէ իմ պիտցած քանի Վարդանի թոռներն ենք,չեմ կարծեր որ դիւրին դիւրին ... կորսուինք: Այդ երկու անձերուն յայտնած վախն ու կասկածը, կամ յոյսն ու յոյզը, անտարակոյս որ այն օրերու ընդհանուր բազմութիւններու մտածելակերպին արտայայտութիւնն էր. Հայ բեկորներու հայկական ապագան իրենց գալոց սերունդներով: Պէտք է ըսել թէ, ընդհանուր - առմամբ, յոռետեսութիւնը կը գերազանցէր լաւատեսութիւնը այն սկզբնական շրջանին:

Այսօր, այդ օրերէն կէս դարէ աւելի վերջ, հայելիի ճշմարտատեսութեամբ, առանց չափազանցութեան կարելի է եզրակացնել որ լաւատեսութիւնն է որ յաղթանակեց յոռետեսութեան: Վկայ՝ հայկական կեանքի եռուզեռի յարատեւութիւնը բոլոր ճակատներու վրայ, միայն օրինակ առնելով մեր բնակած երկիրը, Միւրեան եզերքներէն մինչեւ Սէնի ափերը: Եւ այս հակառակ երկու երէց սերունդներու բացարձակ անհետացումով:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՆՐԻ ՎԷՐՆԷՕՅԻ

—×—

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 22-ին, ժամը 19·30-էն 21·30, Փարիզի Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի յանձնաժողովը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, ի պատիւ Անրի Վերնէօյի, «Պատուոյ լեգէոնի սպայ» նշանակումին առթիւ:

Նախքան Աչոտ Մալաքեանի ժամանումը, կեդրոնին վարի - նորոդուած - սրահը հաւաքուած էին չուրջ հարիւր հոգի, առաւելաբար բազկացած Բարեգործականի անդամներէն (*): Ժամը 20-ին, ժամանեց Անրի Վէրնէօյ, իր կնոջ հետ եւ քիչ ետք Փարիզի նորընտիր առաջնորդը հրաւիրուեցաւ օրհնելու նորոգուած սրահը: Գիւտ Եպիսկ. օրհնութիւնը կատարելէ ետք, քանի մը խօսքով իր ուրախութիւնը յայտնեց այդ առթիւ եւ անդրադառնալով Անրի Վէրնէօյի, դնահատական խօսքերով արտայայտուեցաւ անոր մշակութային ծառայութեան մասին, չեշտելով այն հպարտութիւնը, որ նման արուեստագէտ մը կը ներշնչէ նաեւ իր ժողովուրդին:

Հ. Բ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչը, Փրանսերէն, ողջունեց Աչոտ Մալաքեանը, ողեկոչելով անոր գործը, սկզբնական կարճ ժապաւէններէն մինչեւ այն մեծ Փիլմերը, որոնք՝ Եւրոպա թէ Ամերիկա իրեն ապահոված են միջազգային համբաւ մը: Փիլմերէն զատ, թուեց նաեւ անուններ այն բոլոր մեծ դերասաններուն, որոնք խաղացած են իր գեկավարութեան ներքեւ: Հուսկ, Աչոտ Մալաքեան հրաւիրուեցաւ իր խօսքը ընելու:

Ուրախութիւնն յայտնեց որ սրահի մը բացումին (նորոգութեան) ներկայ կ'ըլլայ, ակնարկելով սակայն բացականերուն (ճիշդ է որ «խուռներամ» բազմութիւն մը չկար, թերեւս քիչ վարը նշուած պատճառներով), ապա յայտնեց իր անմիջական ծրագիրը: Մինչ նախապէս որոշած էր վահէ Քաչայի գործակցութեամբ սեւեռիս մը պատրաստել - Մայրիկ - որ պատմութիւնը պիտի ըլլար իր մանկութեան եւ պատանեկութեան, գաղթական ընտանիքի մը կեանքին, այն օրէն, երբ ոտքը Ֆրանսա կը դնէ, ներկայիս որոշած է նոյն խորագրով նախ գիրք մը գրել, ապա միայն խորհիլ զայն Փիլմի վերածելու: Այդ առթիւ, աւելցուց «նուէր» մը բերած է ներկաներուն: Այդ «նուէր»ն էր ընթերցումը հատորին առաջին գլուխին, հինգ մեքենագրուած էջեր, որ կը սկսի իր մօրը մահուան նկարագրութեամբ: Երկրորդ գլուխէն է, որ ետ երթալով, հեղինակը (Աչոտ Մալաքեան) պիտի սկսի պատմել պատմութիւնը ծայրէն, երբ չորս տարեկանին չոգենաւը խարիսխ պիտի նետէ Մարսէյլ եւ հայրը պիտի ըսէ, զաւկին ձեռքը սեղմելով՝ «տե՛ս, մանչս, Ֆրանսան»:

Այս ընթերցումէն ետք, պիւֆէին չուրջ հաւաքուեցան բոլորը եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ չարունակուեցաւ հաւաքոյթը:

Ա. Մ.

(*) Այս «ընդունելութեան» ազդը, ուր կը շեշտուէր՝ «մուտքը ձրի՝ անդամներուն համար» բաւական անախորժ տպաւորութիւն ըրած էր մեր ընթերցողներուն վրայ եւ հաւանաբար այդ էր պատճառը, որ հազիւ «կոկիկ» բազմութիւն մը կար: Գուցէ աւելի պատշաճ էր, որ ընդման պարագայի մը, քնաւ ազդ չտրուէր մամուլին եւ ընդունելութիւնը սահմանափակուէր Բարեգործականի բախտաւոր անդամներուն: Աւելցնենք որ ոչ - անդամներէն 100 Ֆ. կը գանձուէր եւ «անդամակցութեան խնդրագիր» մը կ'առաջարկուէր...:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆԵՐ

ՆԱԽԱՐԱՐ Հ. ՄԻՐԶՈՑԵԱՆ

Հայաստանի Թղթատարի նախարարը՝ Հայրիկօ Բաղրատի Մխրզոյեան, պարբեւատրուած է Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրովք, ի գնահատութիւն տնտեսական մարմիններու մէջ իր ունեցած ծառայութեան եւ ծննդեան վաթսունեամեակին առթիւ:

×

ԲԱՐԿԻՆ ԶՈՒՐԱՍՑԵԱՆ

Երեւանի Մատենադարանի փոխ - տնօրէնն Բարկին Լեւոնի Զուքասզեանի չնորհուած է մշակոյթի վաստակաւոր աշխատողի կոչում, հին ձեռագիրներու Ֆոնտի ամբողջացման, ձեռագրային յուշարձաններու պահպանութեան եւ անոնց ծանօթացման գործին մէջ իր ունեցած վաստակին համար:

×

ՇՈՒՇԻԿ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Խորհրդահայ գրականութեան զարգացման իր բերած նպաստին ի գնահատութիւն, Մատենադարանի գիտական աշխատակից Շուշիկ Լեւոնի Նազարեանի չնորհուած է գիտութեան վաստակաւոր գործիչի կոչում:

×

ՆԻԿՈՂՈՍ ԹԱՀՄԻԶԵԱՆ

Երաժշտական արուեստի զարգացման մէջ իր ունեցած վաստակին համար, Մատենադարանի գիտական աշխատակից Նիկողոս Կիրակոսի Թահմիզեանի չնորհուած է արուեստի վաստակաւոր գործիչի կոչում:

«ՈՋՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Ես չատ եմ անհանգստանում ամուսնուս համար, - ասում է մի կին հարեւանուհուն, - կատուին տարել է դեռում խեղդելու, մինչեւ հիմա չկայ:

- Կը դայ, էլի, ինչո՞ւ ես անհանգստանում:

- Ախր, կատուն վաղուց է վերադարձել ...

×

- Մի բաժակ օղուց լաւ բան չկայ:
- Կայ:
- Ո՞րն է:
- Երկու բաժակը:

Ա. ԿՈՒԱՌԵԱՔԻ

«ՏՈՆ ՔԱՄԻԼԼՈՑԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱՇԽԱՐՀԸ»

(Թրգմ. Հ. Յ. Զ.)

- 23 -

ՉԱՆԳԱԿԸ

- Շնորհակալ եմ, Ճիսուս, ըսաւ Տոն Քամիլլօ, դիմելով այդ վաչխատուին ըսեմ որ իրեն պահէ իր զրամները: Զանգակներս, բոլորն ալ, հարկ է լաւ զանգակներ ըլլան: Կը նախնտրեմ մեռնիլ առանց կարեւոր լսելու ձերդրուտի ձայները, բացագանչեց:

Քալեց հպարտ ու վճռական, եւ Քրիստոս անոր հեռանալը դիտեց ժպտելով. բայց երբ Տոն Քամիլլօ դուռը հասաւ, դարձաւ.

- Տոն Քամիլլօ, ըսաւ Քրիստոս. դիտեմ կատարելապէս ինչ կը նաչնակէ քեզի համար քու զանգակդ, որովհետեւ ամէն վայրկեան կը կարդամ սրտիդ մէջ: Այս հրաժարումդ այնքան մեծ է եւ ազնուական, որ միայնակ բաւական պիտի ըլլար մաքրելու նոյնիսկ Հակաքրիստոսին արձանին պղինձը: «Եւ դնա սատանայ». կորսուէ՛ առջեւէս, թէ ոչ պիտի ստիպես զիս, որ չնորհեմ քեզի բացի զանգակէդ, ո՛վ գիտէ դեռ ինչ սատանայութիւններ:

Տոն Քամիլլօ կեցաւ.

- Այն առեն կրնա՞մ պահել:

- Պահէ՛, չահեցաք:

Նման պարագաներուն Տոն Քամիլլօ անպատճառ կը մոռնար իր տանը թիւը: Խորանին առջեւն էր, ծունկ ելաւ, եւ դարձ մը ըրաւ, վազք առաւ, յետոյ եկեղեցւոյ կէսին զսպեց չարժիչը, ու տահելով հասաւ դուռը:

Եւ Քրիստոս դիտեց հաճոյքեամբ, որովհետեւ ան ալ Աստուծոյ փառքը երգելու կերպ մըն էր:

×

Քանի մը օր ետք, պատահեցաւ տղեղ արարք մը: Տոն Քամիլլօ յանկարծակիի բերաւ տղեկ մը որ ժամատան սպիտակափառ ճակատին վրայ կը գծծէր. վրայ վազեց զոմէշի մը պէս. տղան փախաւ մոզեզի նման, բայց Տոն Քամիլլօ դուրս ելած Աստուծոյ չնորհքէն, վազեց ետեւէն:

- Պիտի բռնեմ, թոքերս ալ թէ պատռին, պոռաց:

Սկսաւ կատաղի վազք մը դաշտերու մէջէն. ամէն քայլին Տոն Քամիլլոյին բարկութիւնը կ'աւելնար: Յանկարծ տըղան դնտուեցաւ մաղի նման խիտ ցանկի մը առջեւ. այն առեն կանգ առաւ սարսափած, դարձաւ ձեռքը առաջ երկըցուցած եւ չնչակտուր, բառ մը իսկ արտասանելու անկարող:

Տոն Քամիլլօ հասաւ հրասայլի մը պէս, ու ձախ ձեռքով բռնեց տղուն բազուկը, աջը բարձրացուց սկսելու համար ապտակներու փոթորիկը: Բայց մտաներուն տակ զգաց այնպիսի նիհար, ատանկ թեթեւ բազուկ մը, որ տարուտ մը զգաց, բայց ձեռքը ու վար ձգեց բարձրացած բազուկը:

Այն առեն դիտեց տղեկը, ու առջեւը տեսաւ Սդրաճիամիի տղուն դունատ դէմքը եւ սարսափած աչքերը:

Սդրա՛ճիամի Փեփիոնէին հաւատարմադոյներէն խումբին ամէնէն թշուառն էր. ոչ թէ պարապորդ մը, մանաւանդ թէ միշտ աշխատութիւն փնտռելու եռեւէն էր: Վայը հոն էր որ, հազիւ գործ մը դտնէր, խաղաղօրէն կ'աշխատէր օր մը, երկրորդ օրը կռիւ կ'ընէր տիրոջը հետ, ու այսպէս գործնականին մէջ ամիսը հինգ օր միայն կ'աշխատէր:

- Տոն Քամիլլօ աղերսեց տղեկը, ա՛լ չեմ ըներ:

- Կորսուէ՛, ըսաւ յանկարծակի Տոն Քամիլլօ:

Յետոյ Տոն Քամիլլօ ղրկեց կանչել տըղաւ Սդրա՛ճիամին, եւ Սդրա՛ճիամին ժամատուն մտաւ անպատկառօրէն, ձեռքերը դրպանին մէջ, գլխարկը լրջօրէն գլխուն վրայ:

- Ի՞նչ կ'ուզէ կղերը ժողովուրդէն, հարցուց ժպիրհ կերպով:

- Նախ եւ առաջ՝ որ հանես գլխարկդ, թէ ոչ ապտակով մը անոր փոչին կ'առնեմ. երկրորդ՝ վերցուր այդ սրիկայական ձեւդ, ինծի հետ չեն անցնիր:

Սդրա՛ճիամի ինքն ալ նիհար էր ու վտիտ իր որդւոյն պէս, Տոն Քամիլլոյի մէկ հարուածով հոգին պիտի փչէր: Գըլխարկը նետեց աթոռի մը վրայ ու ձանձրացած մարդու կերպարանք առաւ:

(Շար. 91)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այրի Տիկին Արշալույս Չէքէմեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհան - դիսեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Սեպտեմբեր 30, ժամը 11-ին հայ կաթողիկէ Ս. Խաչ - Ս. Յովհ. Մայր եկեղեցին (ռիւ Շառլօ 6), իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՉԷՔԷՄԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԻ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, «վարագայ Խաչի» տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ օր, Սեպտեմբեր 29, Տօն է Սրբոյն Գէորգայ Բաջամարտիկ զօրա - վարին։

Այս առթիւ, Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 30-ին, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առթիւ տեղի կ'ունենայ աւանդական մատաղօրհնութիւնը։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնը՝ բազմաձայն, կը կատարէ՝ ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Եըլմազեանի։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՆՈՒԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 30, կիրակի օր, տօն է Վարագայ Ս. Խաչի։ այս առթիւ Առնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի տօնախմբութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական Մատաղի Օրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

(Փարիզի Առաջնորդ)

Ցընթացս պատարագի՝ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւոր հովիւներու, հոգաբարձուներու, դպիրներու եւ հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն ի հանգիստ։

Սիրով կը հրաւիրուի Առնուվիլի, Սարսէլի, Կուրնէվիլի, Անկէնի եւ Սէվրանի ուխտաւոր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու սոյն հոգեպարար հանդիսութեան։

Սկիզբ պատարագի ժամը 10·45-ին։

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը՝ Կիրակի, Հոկտեմբեր 14-ին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արշալոյս Չէքէմեան (ծնեալ Սիւնանեան) կը փնտռէ Մարսէյլի մէջ, իր հօրեղբայրն ու զաւակները՝ Սիւնան, Նազար եւ Աբթին - Գոնիացի - լուր ունենցողները դիմել։ -

Mme. A. Tchekemian
10, Place Marcel Sembat, 95210 ST. GRATIEN
Tél. : 989 - 63 89

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԻ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 30, «վարագայ Խաչի» տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

×

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ՏՕՆ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉԻ

Սեպտեմբեր 30, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, Վարագայ Ս. Խաչի տօնի ուրախ առիթով, Շարվիէօ Ս. Նշան եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

MAISON ARMENIENNE de la JEUNESSE et de la CULTURE

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

— 12-14, Rue St. Bazile, 13001 MARSEILLE —

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 7, ժամը 15·30ին

Կը նախագահէ՝

ԿԱՐՕ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Կը խօսին՝

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ (Հայերէն)
ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական յայտագիրը։

- Արտասանութիւն՝ Տիկիններ՝ Աստղիկ Սարաֆեան եւ Ալիս Պիւլկիւրեան եւ Վահրամ Ճառայեան։

- Իր մասնակցութիւնը կը բերէ ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Ժիւլիէթ Եըլմազեանի։

- Կը լուսարձակուի, առաջին անգամ ըլլալով, Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած յուշատախտակի բացման հանդիսութեան (1958, Փետրուար 9) կանտի մէջ (Պելժիա), համառօտ ժապաւէնը։

Մուտքը ազատ է։

Bal annuel

de

HOMENETMEN FRANCE

le SAMEDI 6 OCTOBRE à partir de 20 h. 30

dans les salons de l'HOTEL MERIDIEN

boulevard Gouvion St. Cyr, Paris

animé par l'orchestre arménien HORIZON, de Padova

Pour tous renseignements appeler: M. BAGHDASSARIAN 261 51 13

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական Ցերեկոյթ

նուիրուած՝

ԱՏՐԻՆԷ ՏՇՏՐԵԱՆԻ

կը նախագահէ՝
ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ

Բանախօսութիւն՝
ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

Կիրակի՝ Հոկտեմբեր 7, ժամը 16-ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ։

118 Ռիւ տը Գուրսել, 75017 Փարիզ

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր։

Մուտքը ազատ է։

Dîner dansant

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE
DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre
à 20h 30

soirée animée par
l'Orchestre «ARTANAG»

Réservation tél. : 750 - 64 - 37
750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

A LOUER

Local commercial, rez-de-chaussée et Ier étage, 70 m2. Téléphone-bureaux installés.

Renseignements :
881 / 08 / 96

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ձըլըզեանի *Հոգեհանգիստին առթիւ.. եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Տիկին Ա. զաւնի Ձըլըզեան 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, 100 եկեղեցւոյ տիկնանց միութեան, Տէր եւ Տիկին Ղազիկեան 100։*

Արթիւն Յակոբեանի *թաղման առթիւ.. Տէր եւ Տիկին Կիրակոսեան Ժօզէֆ 100, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան Տրդատ 100, Տէր եւ Տիկին Սիւրմիւքեան Ֆրանսուա 100, Տէր եւ Տիկին Տէր - Պօղոսեան Ժիրայր 200 Համազգային դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ժան Տէրտէրեան 100 Համազգային դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան Գէորգ 100 Համազգային դպրոցին, Այրի Տիկին Գորտուշեան Նազլը 50 Թիվոլի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան Գեղամ 50 Համազգային դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Արզումանեան Խոսրով 200 Թիվոլիի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 100, Այրի Տիկին Վարդ Աւետիսեան 100 ։*

Կիւլֆաշեանի *թաղման առթիւ.. Տէր· Կարապետեան ընտանիք 200, Պ. Վարուժան Ներսէսեան 100, 100 Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին, Վազգէն Ներսէսեան 100 Ֆրանք, Մանուկեան Գրիգոր 50, Տիկին Աբրահամեան 50, Փոլ Գասապեան 100, Ժան Հէքիմեան 200 Ֆ։*

×

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Բիւզանդ Թիրէէեանի մահուան առթիւ. - Հերմինէ Թիրէքեան եւ զաւակները 250, Ժամկոչեան եղբայրներ, Պ. Պօղոսեան 200-ական Ֆ., Ժիլպէռ Քէշիշեան, Մուրատ Թիրէքեան, Ֆ. Համբարձումեան, Օ. Կէօնճեան, Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Տրնիկ, Մ. Յովհաննէսեան, Յ. Հիմիւրեան, Ժ. Յովհաննէսեան, Յ. Սարդիսեան, Ա. Մալխասեան, Ե. Տէր - Մարգարեան, Ա. Պէզոյեան 100-ական Ֆ., Պարսամեան, Ա. Էլմասեան, Յ. Էլմասեան, Շ. Ժեռար, Շ. Հորոյեան, Ժ. Թիւրէքեան, Ա. Պօյաճեան, Մ. Ժամկոչեան, Տիկին Լաքրուա, Ե. Կէօնճեան, Ա. Գորգոյեան, Ժ. Վարդիսեան, Էլմոր, Տէր - Մխիթարեան, Տինօ, Կաթիւ 50-ական Ֆ., Մարկոսեան, Ս. Պօղուքեան, Ժ. Գէօչքարեան 30-ական Ֆ., Էնէզեան 25 Ֆ., Ժ. Պարոնեան, Ումն 20 Ֆ։

Ստեփան Միհնասեանի *թաղման առթիւ՝ Տիկին Մարի Միհնասեան եւ զաւակները 250 եկեղեցիին եւ 250 դպրոցին, Գէորգ եւ Կարապիս Միհնասեան եղբայրներ 200, Շէյլէյեքեան ընտանիք 500, Թորոս Միհնասեան, Հայկազ Մարտիրոսեան, Յ. Փափազեան, Տէր - Միհնասեան ընտանիք, Գօչլօ, Յարութիւն Կէօլթէմէրեան, Ժամկոչեան, Տիկին Զաքարեան, Զաքարեան, Զորաճեան եղբայրներ, Գուլումճեան, Զորաճեան ընտանիք, Օննիկ Ճառայեան, Յարութիւնեան ընտանիք 100-ական Ֆ., Ֆի չըլակայքի վարչութիւն 250 Ֆ., Արտաշէս Յովհաննէսեան, Տէր - Զաքարեան, Ժ. Շարլ, Համբարձում Միհնասեան, Շաւարշ Փիլպանեան, Գր. Գոստիկեան, Եր. Պապոյեան, Մկրտիչ Տէլիպաշեան, Տիկին Աչպահեան, Էզաքէրեան, Ա. Պօյաճեան, Հայկազ Մարտիրոսեան 50-ական, Յ. Ալեքսանեան, Տիկին Դանիէլեան 30-ական Ֆ., Մարի Ժամկոչեան 20 Ֆ։*

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
29 - 30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 SEPT.
1984
LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ԾՐԱԳԻՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.799 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.799

ԵՐԵՒԱԿԱՅԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԸ ԵՒ ՏՈՂԱՐՆԵՐ ՈՒ ՏՈՂԱՐՆԵՐ

«Յառաջ» Շաբաթվան օրուան իր թիւին մէջ «երեւակայական Հայաստան մը եւ տողարներ ու տողարներ» վերնագրով հատուածը կը հանդիսանար Պոլսոյ «Հիւրրիյէթ» թերթի Սեպտեմբեր 26-ի յօդուածին, որուն մէջ Հայոց Ամերիկայի հանդէպ ունեցած պարտքին ու երեւակայական Հայաստանի մը մասին կը խօսուի:

Թուրք խմբագիրը, եթէ ժամանակ ու փափաք ունենար սփիւռքի գոնէր թէ երրորդը կը սպառնար Կովկասի Հայոց, Փարիզի Հայ Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ՝ Պօղոս Նուպար Փաշա Պիացեալ - Նահանգներու այն առենուան Արտաքին Գործոց Նախարար՝ Հուվրին դիմելով յայտնած էր Հայաստանի Հանրապետութեան հաշուոյն ամսական 7.000 թոն ալիւրի առաքումը. համաձայնութիւնը տորդրած էին Փարիզ գտնուղ երկու պատուիրակութիւնները, իսկ Երեւանի առաւարութիւնը զայն վաւերացուցած էր. այս յանձնառութիւնը քանի մը անգամ կրկնուեցաւ:

Քաղաքական դէպքերը այնպէս վեր ի վար ըրջեցան, որ ալիւր յանձնուի, բայց անհնար մնայ: Ամերիկեան կառավարութիւնը վաթսունըհինգ տարիէ ի վեր ապրին փոխարժէքը առնելիքներուն սիրակը կ'անցընէ չարունակաբար անոնց ապրանքով յետնեալ տոկոսները:

Պահ մը երեւակայական Հայաստանի մասին եղած ակնարկութեանը, թերթին խմբագիրին յիշատակը թարմացնելու համար կը բաւէ յիշել:

1. 1918 Յունիս 4-ի Պաթումի դաշնագիրը, զոր ստորագրեցին Օսմանեան կայսրութեան կողմէ Խալիլ Պէյ, երեսփոխան եւ Արդարութեան նախարար, որպէս առաջին պատուիրակ, եւ Վէհիպ վաշա, որպէս Կովկասեան Ճակատի Օսմանեան բանակներու հրամանատար, որպէս զին - որական ներկայացուցիչ, իսկ Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ Ալեքսանդր Խատիսեան, Ռուբէն Քաջազնունի, Մինաս Պապաճանեան, որոնք երկու երկիրներու միջեւ տեւական խաղաղութեան պայմանագիրը կը յայտնէին: Պաթումի դաշնագրով Թուրքերը Հայաստանի պետութեան իրականութիւնը կը ճանչնային:

2. 1918 Յունիս 9-ին զերմանական ճէնէրալ եւ Թրքական Կիլ նաւերով Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցիչները, Աւետիս Ահարոնեանի եւ Ալ. Խատիսեանի գլխաւորութեամբ Պոլիս կը հասնէին ու Սուլթանին կողմէ ընդունելէ եոք երկար բանակցութիւններ կ'ունենային կառավարական բարձր դասուն անձերու, հետաքրքիրներու հարցումներուն պատասխանելով թէ իրենք միայն երկու երկիրներու փոխ - յարաբերութիւնները կարգի դնելու եկած են եւ Թրքահայ դատով զբաղելու պաշտօն չունին:

3. 1920 Օգոստոս 10-ին Սեւրի դաշնագիրը, որուն 88րդ յօդուածով Թուրքիա, Դաշնակից իշխանութեանց չարքին Հայաստանը «որպէս ազատ եւ անկախ պետութիւն» կը ճանչնար. դաշնագիրը Հայոց կողմէ Աւետիս Ահարոնեանի ստորագրութիւնը կը կրէր, իսկ Բիզա Թէվֆիք փաշա, զօրավար Համամի փաշա եւ Ռէշիտ պէյ Թուրքիան կը ներկայացնէին:

4. Ալեքսանդրոպոլի 1920 Դեկտեմբեր 2ի կէս գիշերին ստորագրուած է զբաժանող դաշնագիրը, որուն տակը Հայերու կողմէ Ալ. Խատիսեանի, Ա. Գիւլխանդանեանի, Ս. Ղորղանեանի, իսկ Թուրքերուն կողմէ Քեազիմ Գարապէքիրի եւ Շուրումի եւ Տրապիզոնի երեսփոխաններուն ստորագրութիւնները կը գտնուին:

Ինչ որ ալ եղած ըլլան Թուրքեւհայ այս դաշնագրութիւններուն գործնական արդիւնքները անոնք հայ ներկայացուցիչ

ԱՊՐԻԼ 24, ԱՄԵՐԻԿԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ
Corriere della Sera

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՋՂԱՑՐԳՌՈՒԱԾ ԵՆ

ԿԸ ԳՐԷ ԻՏԱԼԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԸ

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 27-ի Քոռիէռէ տէլլա Սեռան, որ Իտալիոյ (Միլանօ լոյա տեսնող) կարեւորագոյն օրաթերթերէն է, յայն տեղ կուտայ Անգարայի իր թղթակցին մէկ յօդուածին, ուր Սիլվանօ Վիլլանի կը խօսի Թուրքերու ջղագրգռութեան մասին, Միացեալ - Նահանգներու Ներկայացուցչական Ժողովին եւ Ծերա - կոյտի արտաքին յանձնախումբին վաւերացման առթիւ՝ այն բանաձեւին որ Ապրիլ 24-ը կը նուիրագործէ իբրեւ «Մարդուն դէմ մարդուն վայրագութեան օր»:

*Իտալացի լրագրողը կը հաղորդէ որ, նախորդ օրը (Սեպտեմբեր 26) Ազգ. Ժողովը հրաւիրուած է վիճաբանական նիստ մը բանալու ամերիկեան բանաձեւին առթիւ: Անդրադառնալով ատոր, մէկը ըսած է որ բանաձեւը անխոհեմ քայլ մըն է որ բացայայտ կերպով կը քաջալերէ միջազգային ահաբեկչութիւնը, ինչ որ տեսնուեցաւ դեռ քանի մը օր առաջ, Պէյրութի մէջ: Յայտնելէ եոք թէ ուր հասած է բանաձեւին քուէարկութեան հարցը Ուաշինկթընի մէջ (Ծերակոյտի քուէարկում, հուսկ՝ նախագահի վաւերացում), լրագրողը, կը պատմէ թէ Արտաքին նախարարութեան մէկ ուրիշ պաշտօնատարը աւելցուցած է, չծածկելով իր մտահոգութիւնը, որ բանաձեւը ի վերջոյ մնայուն յատկանիշը պիտի ըլլայ Միացեալ - Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան: Ապա, Վիլլանի կը խօսի Հայերու տեղափոխութեան աւելի հիւղ, կ'ըսէ, տեղահանութեան մասին, նկարագրելով ջարդերը զորս կրեց «պատմութեան զոհ ժողովուրդ մը», ինչպէս կը չեշտէ վերնագրին մէջ: Կը ծանրանայ խորհրդային պահանջին վրայ, Բ. աշխարհամարտի վաղորդայնին Կարսի եւ Արտահանի մասին (արտօրէն բարձի թող եղած ձեւակերպութիւն մը..) եւ որու պատճառաւ, կը զրէ, Թուրքիա որոշած է 1952-ին Ատլանտեան Ուխտին անդամակցիլ: Հայերէն եոք, Թուրքերը լրագրողին կը խօսին Ցոյներու մասին եւ վերջերս Աթէնք բաժնուած քարտէսի մը, ուր ոչ միայն Ցունաստան կը տարածուի «Երկու ցամաքամասի եւ հինգ ծովերու վրայ» այլեւ Հայաստան մը եւ Քիւրտիստան մըն ալ տեղ գտած են:

Վիլլանի կ'արձագանգէ նաեւ քաղաքական պարագլուխներու կամ երեսփոխաններու յայտարարութեանց կամ առաջարկներուն, որոնց մասին զրեցինք արդէն, ինչպէս օրինակ՝ օր մը որոշել նուիրուած կարմրամորթերու եւ սեւերու ցեղասպանութեան Ամերիկացիներու կողմէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Բ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

Թուիլո («Յառաջ», հեռաձայնով). - Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 27, առաւօտեան 9·15-ին բացուեցաւ 5-րդ նիստը, որ նուիրուած էր եկեղեցական, աւելի ընդհանուր ձեւով՝ կրօնքներու պատմութեան: Առաջին խօսողն էր Ուփսալայէն՝ փրոֆ. Հալկարա, որ խօսեցաւ Արտաւազդի Առաքելի Եզնիկի եւ Խորենացիի մօտ երկու տարբեր աւանդութիւններու մասին՝ Դեւ կամ Փրկիչ:

Երկրորդ խօսողն էր Միացեալ - Նահանգներէն՝ (Քոլէճվիլ) փրոֆ. Կալբիէյ Ուինքլէր, որ ներկայացուց հայերէն հատուած հանդանակներու եզրաբանական յեղաշրջումը (կանուխ չրջանի): Նիստին կը նախագահէր Լոնտոնի Պրիթըշ Լայպրըրիէն Վրէժ Քհնյ. Ներսէսեան:

Վեցերորդ նիստը նուիրուած էր արուեստի պատմութեան: Տիկին Նիքոլ Թիէրի խօսեցաւ Յովհաննէս Զմչկիկ կայսր (Բիւզանդիոն) Մլեհ զօրավարի մէկ որմնանկարին մասին, որ կը գտնուի Կապադովկիոյ մէկ եկեղեցւոյ մէջ: Տիկին Սթոնի Նիւթն էր՝ Երուսաղէմի հայ գեղանի խճանկարի մասին, 6-րդ դարու կէսերուն:

Կարճ դադարէ մը եոք բացուեցաւ եօթներորդ նիստը, որ նուիրուած էր լեզուական հարցերու: Փրոֆ. Եոզ (Պոխումէն) խօսեցաւ հայերէն քանի մը բայերու իմաստաբանութեան մասին:

Փրոֆ. Ռոպըրթ Հիւսընի նիւթն էր իր մէկ աշխատութիւնը նուիրուած հայկ. քարէգաններու, ոչ միայն բնական եւ քաղաքական՝ այլեւ թեմերու, եպիսկոպոսական աթոռներու բաժանումներով:

Ժամը 16·30-ին այս նիստին փակումէն եոք, տեղի ունեցաւ ընդհ. ժողով: Օրակարգի նիւթ էր նաեւ նոր անդամներու դիմումնագրերը, ասոնց կարգին՝ Հայր Լբռուսա, Տիգրան Գուլումճեան, Ռոպէրթ Թոմսըն, Ճէյմս Ռասըլ, Նինա Կարսոյեան, Ճոն Կրէփին՝ որոնք ընդունուեցան որպէս անդամ: Ժողովը որոշեց այս հանդիպումները կատարել երկու տարին անգամ մը, ուրեմն յաջորդը՝ 1986-ին:

Իրիկունը տեղւոյն քաղաքապետը ընդունելութիւն մը կուտար իր պատիւ այս համագումարին մասնակցողներուն՝ Սիմոն Շէյիֆթ հին վանքին մէջ: Թուիլոի մամուլը սկսած է արդէն անդրադառնալ համագումարին աշխատանքներուն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՑ պասք գաւառին մէջ, Հինգշաբթի գիշեր երեք քաղաքային պահակ սպաննուած են եւ եօթը ուրիշներ ալ՝ վիրաւորուած: Առաջին հակազդեցութիւններն են Ֆրանսայի կատարած յանձնումին դէմ եւ որու չուրջ վիճաբանութիւնները չեն դադրած: Պէտք է նկատի առնել թէեւ որ գործադուլը (Սպանիոյ պասք չրջանը) անջատապահներու ակընկալած տարողութիւնը չունէր, մինչ Ֆրանսական կողմը համեմատական հանդարտութիւն կը տիրէ: Համաձայնաւար յեղափոխական լիկայի պարագլուխը՝ Կրիվին Թաղուած կը նկատէ ապաստանի իրաւունքը: Համայնավարներն ալ միշտ կը դատապարտեն, մայց այս յանձնումին առթիւ, բացայայտ է՝ «Պետութեան պարտադրանքը»:

ՊՈԼՍՈՑ զինուորական Առեանը ծայրայեղ ձախ՝ մարքս - լենինեան զինեալ քարոզչութեան կազմակերպութեան 22 անդամներ մահուան դատապարտած է: Ասոնք ամբաստանուած են 87 քաղաքացիի եւ 7 ոստիկանի սպաննութեան համար (1975-էն ի վեր): 335 մեղադրեալներու վրայ, 45 ալ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած են, 60՝ անպարտ արձակուած են, մնացեալներն ալ 2-էն 24 տարի բանտարկութեան: Դատավարութիւնը չորս տարի առաջ սկսած էր:

ՅՈՐՀՐԴԱՑԻՆ Արտաքին նախարարին ելոյթը մեծ խանդավառութիւն չէ առեղծած եւ մանաւանդ՝ ամերիկացի իր պաշտօնակիցը չատ բուռն հակազդեցութիւն մը ունեցած է, Գրոմիկոյի պաղ պատասխաններուն: Յորհրդային դիւանագիտութեան այս վազեմի նախարարը (25 տարի է եւ նման երկրի մը պարագային՝ տաղանդ պէտք է դիմանալու համար...) չեչտած էր թէ Ամերիկա խօսքէն գործի պէտք է անցնի, հաւատք ներշնչելու համար: Համաձայն է որ դիմարշաւը դադրի: Ինչպէս ամէն տարի, Ազգաժողովին վերջերան դիւանագէտը երկու հարց դրած է - մէկը՝ անջրպետի օգտագործումը զուտ խաղաղասէր նպատակներու, միւսը՝ Պետութեան ահաբեկչութեան անդունդելիութիւնը հռչակել:

ՖՐԱՆՍԱ, Ուրբաթ օր, դադար մը տուաւ Ջատի իր պարպումին, որուան ըլլալով որ ըստ երեւոյթին եւ ականատեսներու, լիբիական զօրքը տեղէն չէ շարժած: Ֆրանսա չուզեր ծանր բնոյթ տալ այս անախորժ պատահարին, կը նախընտրէ՝ սպասել:

ԱՅԱԹՈԼԱ ՇԻՐԱԶԻ, մէկը Պարսկաստանի կրօնական պարագլուխներէն մեռած է 95 տարեկան: Կ'ապրի Մաշհատ, անցեալին բանտարկուած էր հակաթագաւորական գործունէութեան համար. կարեւոր դեր խաղացած է յեղափոխութեան մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, եղան միայն 1% գեղէ պիտի արձանագրէ Հոկտեմբեր 1-ին: Մբաւալաճառները կրնան նոյնիսկ մինչեւ 2%-ի տանիլ այդ գեղչը:

ՍՊԱՆԻՈՑ եւ աշխարհի ամէնէն հանրածանօթ ցուլամարտիկներէն մէկը՝ Փաքուիրի մեռաւ «պատուոյ դաշտին» վրայ, գոհ եղանակի իր վերջին քոռիտային, որու ընթացքին Աւիսթասօ (որ ցուլին անունն է եւ ճարպիկ կը նշանակէ) կոտորի քանի մը ճակատագրական հարուածով վերջ տուաւ մեծ թոռեոդին կեանքին: 36 տարեկան էր, ամուսնացած Սպանիոյ Ֆլամէնքոյի մեծագոյն երգչուհիներէն մէկուն հետ: Ցուլին կոտորը բարձրանալէն երակը մտած ու արիւնոհոսութիւն պատճառած էր: Մահուան այս լուրը, Հինգշաբթի իրիկուն, երկրորդական դարձուց պասքերու խնդիրը:

ԼՈՆՏՈՆի հանրածանօթ Սոթպի'զ աճուրդի սրահը ծախուած է առջի օր, պոտտյի «Կայսերական» (6 լիթր) շիշ մը՝ 1924-ի Մութոն - Ռոչիլտ մը, 110 հազար ֆրանքի: Գնողը Անգլիացի մըն է, որ ըսած է թէ միայն 2 ուրիշ շիշ կայ, նոյն տեսակէն: Ծախուած գինը, թէեւ Մութոն - Ռոչիլտը Փոյիյաքի գինիներուն առջինը դասուած է, մրցանիշ մը կը նկատուի:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 28ի կարեւորագոյն դէպքն էր ... Պրիժիթ Պարատյի յիսնամեակը, որու կ'անդրադառնար նոյնիսկ «Իւմանիթէ» իր առաջին էջին վրայ, յօդուածով եւ նկարով:

ՃԱՏՐԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

Հինգշաբթի, 6-րդ խաղին, Գարպով երկրորդ յաղթանակը տարաւ, 70-րդ հարուածին: Ներկայիս Գարպով 2 - 0 կը յաղթէ եւ խաղին հետեւող մասնագէտ առանձնաշնորհհալները (Մոսկուայի Սենտիքաներու Տան մէջ) սկսած են նախատեսել Գարպովի յաղթանակը: Այս վերջին խաղը, արդէն, որակուած է «հոյակապ», «չատ բարձր որակի»:

ներուն կողքին հին ու նոր Թուրքիոյ պաշտօնական պատուիրակներուն ստորագրութիւնները կը կրեն, իրր այդ միջազգային դիւանագիտութեան յիշատակարանները անցած են, եւ օրուան քաղաքական պահանջներուն նեղչնչման տակ լրբագրական յօդուածով մը կարելի չէ Հայաստանը չակերտով մը քարէկէն սրբել:

ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՇԱՀՆՈՒՐԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Երկրորդ դրական երեւոյթ մըն է, անկասկած, Շահնուրի Ֆրանսագիր դրականութեան եւ անոր բերած արձագանգներուն ճիշդ գնահատումը: Մենք սովրութիւն ունինք օտար լեզուով լոյս տեսած յօդուած, ըրախօսական կամ այլ ձեւի արտայայտութիւն վերագնահատելու, յաճախ առանց նկատի ունենալու, թէ ո՞վ է այդ գրութիւնը առորագրողը կամ ո՞ւր լոյս տեսած է տուեալ արձագանգը...: Շահինեան ճիշդ այս թակարդէն կը խուսափի, փորձելով տուեալները գնահատել - պահել իրենց բնական չափերուն մէջ: Օրինակ, 1964-ին հրատարակուած Ֆէօ Ֆոնթր Ֆէօ բանաստեղծութիւններու հատորին առեղծած արձագանգները նչելէ եաք, Շահինեան կ'ըսէ.

«Շահնուրի մասին գրող Ֆրանսացիները իր բարեկամները եղած են առհասարակ, կամ բարեկամներուն բարեկամները: Իրենց կարծիքը դրական եղած է ընդհանրապէս, հասկնալի պատճառներով. կա՛մ իր գործը սիրելուն համար բարեկամացած են իրեն հետ, կա՛մ ալ բարեկամ ըլլալուն համար սիրած են նա՛եւ իր գործը: Երկար ուսումնասիրութիւններ ֆիչ գրուած գրուբիւններուն մէջ կրկնուած են հիմնական բանի մը թեմաներ՝ իր կենսագրութեան եւ բնաւորութեան առընչուող» (էջ 128) (*):

Ուսումնասիրութիւնը նաեւ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կը բերէ Շահնուրի կեանքին թէ գործին կապուած: Օրինակ, կարեւոր է պիտնալ, որ Շահնուր Ֆրանսերէն գրելու սկսած է փարիզ հաստատուելէն անմիջապէս եաք (էջ 24): Կամ՝ չահեկան է Շահնուրի կապը իր «որդեգիրին», Օր. Մայէթ Տընա - ժիսքարտի հետ (ապագային՝ Տիկին Սարիք), որուն հետ առընչուող մտերիմ նոթերը մերժած է յանձնել Ռրվիւ 84-ի, եւ այդ ձեռագիրներուն հետքը չկայ ներկայիս: Այս պարագան անմիջապէս կը յիշեցնէ պատերազմի նախօրեակին Շահնուրի ձեռնարկած ոչնչացումը՝ իր հայերէն ձեռագիրներուն, որուն կ'ակնարկէ «Առաջին Բայլեր փապուղիին մէջ» գրութեամբ: Շահինեան՝ ենթադրաբար գրնահատում մը կատարելէ եաք, թէ ի՞նչ կրնան ըլլալ այդ ձեռագիրները, հարց կուտայ, թէ ուրկէ՞ կուգայ «ոչնչացնելու այս տրամադրութիւնը· ի՞նչ կապ ունի ան տասնիհնգամեայ իր հեռացումին հետ հայ գրականութենէն» (էջ 50): Իսկ աւելի ուշ նման այլ հարցական մը կը դնէ, երբ կ'ըսէ, թէ որքանո՞վ պարտադիր եղած է Շահնուրի հեռացումը հայ գիրէն ու կեանքէն, հիւանդանոցներու կամ բուժարաններու մէջ Ֆրանսերէն քերթուած - ներ գրող Լիւպէնը չէ՞ր կրնար հայերէն գրել ... (էջ 89): Անշուշտ բազմաթիւ հոգեբանական եւ այլ տուեալներ կան այստեղ ուսումնասիրելի, եւ նման ակնարկութիւններ պարզապէս պեղելի գերիներու կամ հարցերու վրայ լուսարձակը կը կեդրոնացնեն:

Ինչպէս աշխատասիրութիւնը ցոյց կուտայ, կարեւոր եղած է Շահնուրի եւ Արփիկ Մխաքեանի կապը՝ Շահնուրի հայ գիրին վերադառնալու գծով: Ինչպէս եւ հետաքրքրական է Շահնուրի հետեւողական մերժումը՝ «Նահանջ...»ը Ֆրանսերէնի թարգմանելու. Շահնուր իր վէպը կը նկատէ երիտասարդական գործ:

Պարզ է, որ նման ուսումնասիրութիւն մը բծախնդիր եւ հետեւողական ճիգ կը պահանջէ, եւ այստեղ պէտք է արձանագրել, որ Շահինեանի «կենսագրութիւն»ը առաջին կարեւոր դիտական աշխատասիրութիւնը կը բերէ Շահնուրի գծով:

Նուպար Ակիչեանի «Նահան Շահնուր»ը վերոգրեալ ուսումնասիրութեան տարողութիւնը չունի անշուշտ, ոչ ալ անտիպ նիւթերու այն հարուստ հանքը, որ կենսական եղած է Շահնուրի կենսագրութեան պատրաստութեան առեն. ան համեստ, այլ միաժամանակ պարկեշտ փորձ մըն է ներկայացնելու Շահնուրի գործն ու աշխարհը՝ ընդհանուր գիծերու մէջ:

Ինչպէս կը բացատրէ Ակիչեան, աշխատասիրութեան գաղափարը ծնունդ առած է Շահնուրի ծննդեան 70-ամեակի մթնոլորտին, քանի մը բարեկամներու թելադրութեամբ: Հեղինակին բառերով· «Ճիշդ է որ եղած անկեղծ թելադրութիւն մը խանգավառիչ էր, սակայն միւս կողմէ, այն վախը՝ որ կրնայի անաչառ չըլլալ դատումիս մէջ, խռովեց զիս: Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսեմ, որ երկար տարիներ անյուսօրէն ու ակնկալութեամբ սպասած էի որ Շահնուրի գրականութիւնը ճանչցնող ու սիրող լուսաչող գրիչ մը նման աշխատութեան մը ձեռնարկէր, արժեցնելու համար համատարած այն սէրը, որ սկսած էր տեղ գտնել նոր սերունդներու կուրծքին տակ: Ակնկալութիւնս ի դերեւ ելաւ սակայն» (էջ 14):

«Լուսաչող»ին ընդգծումը կը պատկանի Ակիչեանի, իսկ դիւրին չէ երեւակայել, թէ ինչպիսին կրնայ ըլլալ այդ լուսաչող գրիչը:

Գործը յաջորդական յօդուածներու ձեւով լոյս կը տեսնէ «Պայէար»ի մէջ, Շահնուրի ծննդեան 70-ամեակի օրերուն, եւ որոշ վերամշակումէ եաք, կ'ամփոփուի հատորի մը մէջ: Տուեալ փաստը պարզապէս կը յիշենք, որովհետեւ Ակիչեանի աշխատանքը, իր ներկայ ձեւին մէջ, կըրնար ընդունելի ըլլալ մամուլի մէջ հրատարակուած յօդուածաշարքի ձեւով, սակայն ոչ՝ հատորի, ուր ուսումնասիրողը պարտաւոր է կա՛մ որոշ գիծ մը զարգացնել, եւ կամ անդրադառնալ բոլոր եզրեւոյթներուն. մա՛նաւանդ՝ երբ այս ձեւի ընդհանրութիւններու մէջ կը չարժի:

Բացատրենք:

«Յարալէզներուն դաւաճանութիւնը» քննարկած առեն՝ Ակիչեան կ'անդրադառնայ Շահնուրի պատմուածքներէն միմիայն երեքին՝ «Հոսանքին եզրը» դործին, «Դերձակ մը, իր հիւրերը եւ զանազան դէպքեր»ուն եւ «Պնեղ մը անուշ սիրտ»ին: Կարծէք չեն դրուած «Մանուկ մը տարեցներուն մէջ»ը, «Զաքոսքէ»ն, «Առաւօտեան շեփոր»ը կամ հատորի խորագրին իր անունը տուած, Շահնուրի մտածումներուն գծով այդքան յատկանշական «Յարալէզներուն դաւաճանութիւն»ը...: Կ'երեւի այս վերջինը պատմելի փլոթ մը չունի, որովհետեւ Ակիչեան կ'ախորժի Շահնուրի վէպին կամ պատմուածքներուն փլոթը ներկայացնելէ:

Եթէ Ակիչեան տակաւին բացատրութիւն մը ունի տալիք դուրս ձգուած կամ չքննարկուած պատմուածքներու պարագային («...փորձեցինք որոշ գաղափար մը տալ Շահնուրի տաղանդին այս մէկ երեսին մասին», էջ 108), ամբողջութեամբ անբացատրելի կը մնայ Շահնուրի յաջորդ հատորին մէջ տեղ գտած որոշ գործերու ամբողջական անտեսումը: Այսինքն՝ Ակիչեան երբ կը քննարկէ «Թերքիս կիրակնօրեայ թիւը», կ'անդրադառնայ «Ֆրանսահայ տողանցք»ին, «Լրագիրը» եւ «Գրական էջ մը» խորագրով գրութիւններուն, նոյնիսկ առիթը կը գտնէ խօսելու նոյն ժամանակաշրջանին գըրուած, բայց հատորի մէջ չանցած երեք այլ գրութիւններու մասին («Դրախտ կորուսեալ», «Վէպին շուրջ», «Վաւերագրութիւնը»), սակայն կը մոռնայ «Սիրտ կայ որ կը ճաճանչէ»ն, «Արդար գնդակահարութիւն մը», «Առաջին բայլեր փապուղիին մէջ»ը կամ «Հեռաւոր երկիր»ը, որոնք տեղ գտած են «Թերքիս...»ին մէջ: Արդեօք նուա՞զ արժէքաւոր գործեր են անոնք, թէ Ակիչեան անոնց մասին ըսելիք չունի:

Պարագան չատ աւելի աչքառու կը դառնայ, եթէ նկատի ունենանք Շահինեանի հատորին մէջ նչուած տուեալները «Թերքիս...»ին գծով, եւ այն պարագան, որ Շահնուր ի՛նք համաձայն չէ դնուած այդ յօդուածներուն հատորին մէջ անցնելուն: Ծանօթ է նաեւ այն փաստը, որ Շահնուր, նման յօդուածները հատորին մէջ անցընելէ առաջ, զանոնք կանոնաւոր վերամշակումի կ'ենթարկէր: Այստեղ օգտակար չէ՞ նաեւ Շահինեանի գործէն հետեւեալ մէջբերումը, որ պղերս կրնայ ունենալ այս առընչութեամբ. «Գ. Բէօսէեանի մէկ հաստատումին, թէ ընշանաւոր դարձած գրողի մը բոլոր գրածները կարեւոր են, կը պատասխանէ, թէ ստորագրութիւնը իւիճիւն արժէք չունի» («կենսագրութիւն...», էջ 21): Անշուշտ նման առարկութիւններ պիտի չարձանագրէինք, եթէ Ակիչեան առանձին թեմա մը կամ գիծ մը զարգացուցած ըլլար, կամ՝ ընդհանրութիւններու ծիրին մէջ, հատորով լոյս տեսած յօդուածներու կողքին քննարկէր նաեւ մամուլի էջերուն մնացած գործերը: Սակայն հարց չկայ այստեղ:

Ամէն պարագայի չենք կարծեր, որ այս մոռացումները դիտումնաւոր են, կամ ան մասնաւոր պատճառ ունի անտեսումի: Հաւանաբար, երբ Ակիչեան սկսած է գրել յօդուածաշարքը, այսքան լայն ծրագիր մը չէ ունեցած իր մտքին:

Սակայն հիմնական հարցը հոս չի կայանար:

Վերադառնալով Շահնուրի գործերուն ժամանակագրական շարքին, որուն հետեւած է ուսումնասիրողը իր ներկայացման մէջ, կը քննենք «Նահանջը առանց երգի»ն:

Ակիչեան չուրջ 40 էջ կը տրամադրէ «Նահանջ...»ին, սակայն չի յաջողիր վերլուծումի ընդհանուր երակներ գտնել, որովհետեւ իր մօտեցումն իսկ, իր աւանդական ձեւին մէջ, չատ հեռու չի կրնար երթալ: Այսպէս, ան տեղ մը պիտի ըսէ·

«Եւ երբ նկատի կ'առնենք Շահնուրի վէպին կառուցուածքը, տիպարներու հոգեբանական զարգացումը, պատմութիւնը, *փլօթը* - այսինքն՝ դէպքերու իրերայաջորդութիւնը, ուր կը տիրապետէ պատճառականութիւնը...» *եւայլն* (էջ 61):

Եւ Ակիչեան կը ներկայացնէ վէպն ու անոր չուրջ բարձրացած աղմուկը, կը պատմէ դիպաշարը («Ձենք յաւակնիր բնականաբար, գեղեցկօրէն պատմած ըլլալ պատահարներու ցանցուած շարքը, որ միայն վէպը կարդալով կարելի պիտի ըլլայ վայելել»: էջ 78), *կը ներկայացնէ տիպարները, եւայլն...: Իսկ մենք տակաւին այն տպաւորութիւնը կ'ունենանք, որ Ակիչեան կարծէք ուսուցիչ մըն է, որ կը խօսի աշակերտներուն, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կը կարդան Շահնուրի վէպը: Աւելի՛ն. Ակիչեան, Շահնուրի հանդէպ իր մեծ հիացումէն տարուած, պաշտպան փաստաբանի նման պատրաստ է պաշտպանելու Շահնուրի բոլոր տիպարներն ու անոնց հարցերը՝ գեղարուեստական ըլլան անոնք, թէ բովանդակային (ազգային հարցերու առընչուած կեցուածք):*

(Շար 2)

ԽՄԲ. «Յառաջ»ի - Այս տեսակէտը այնքան ալ չի համապատասխաներ իրականութեան: Արմէն Լիւպէն գնահատուած բանաստեղծ մըն է Ֆրանսայի մէջ եւ իր մահէն տասը տարի ետք ծագած նոր հետաքրքրութիւնները լաւագոյն փաստերն են: Դեռ վերջերս լոյս տեսան երկու հատորներ, որոնց նախաձեռնողները ոչ բարեկամներ էին Շահնուրի, ոչ ալ բարեկամին բարեկամը: Հոկտեմբերին ալ լոյս կը տեսնէ գրական պարբերականի մը՝ *հիւ պլէօ* եռամսեայ թիւը, ամբողջովին նուիրուած Լիւպէնի, որ ծանօթ չէր հրատարակիչ - խմբագրին: Եւ դեռ յաճախակի դիմումներ կը ստանանք գրագէտներու թէ բանաստեղծներու բառարան պատրաստողներէն, նկար թէ կենսագրութիւն ուզելու համար:

0—0—0—0—0—0—0—0

Հեռը մարգարէին խով չերթայ նէ՝ Մարգարէն լեռան խով կ'երթայ

(ԵՐԳԻԾԱՎԷՊ)

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

0—0—0—0—0—0—0—0

ԱԼԱՖՐԱՆԿԱ

- Ես երթամ անգամ մը օրէնսդիրքը աչքէ անցունեմ, ձեր անանկութեան որ կարգէն ըլլալը հասկնամ:

- Անանկութի՞ւն ալ կարգ ունի:

- Հարկաւ:

- Ըստես դպրոցական աշակերտի պէս է: Հարկաւ մերը բարձր կարգէն ըլլալու է:

- Նայինք, առիկա օրէնքը դիտէ:

- Բարձր կարգէն եղողներուն անշուշտ նուէր ալ կը տրուի, անանկ չէ՞:

- Վաղը կ'ըսեմ, դուն առ թուղթը գրէ որ վաղը առաւու ինծի տաս:

- Շատ աղէկ:

×

- Ի՞նչ ըրիք Նիկողիմոս աղա, մուրհակը պատրաստեցի՞ք:

- Միւսիու փաստաբան, դուն դիս աւանակի տե՞ղ դրած ես:

- Այստեղ ինչ աւանակի հարց կայ· քեզի երաշխաւոր եղող մարդուն արուեստիք դրամին համար պարտամուրհակ մը պիտի տաս, ան ալ պիտի առնէ:

- Միւսիու փաստաբան, ես քու պիտացածներէդ չեմ, խենթ կ'երեւամ, տմա մարդս լաւ կը ճանչնամ:

- Ա՛ս խօսքերէդ բան մը չեմ հասկնար, ինչ ըսել կ'ուզես:

- Ընչ ըսել պիտի ուզեմ, վարպետաւ - թեամբ մը ձեռքէս դրամ առնելու կ'աշխատիս. ես մարդու դրա՞մ կուտամ. ինծի Նիկողիմոս կ'ըսեն:

- Ըսել է մուրհակը տակաւին չե՞ս պըրեր:

- Ձեմ դրած եւ դրելիք ալ չունիմ, քեզի տուած քսան ոսկին ալ հիմա ես կ'ուզեմ:

- Կը ցաւիմ որ պլուխնիդ եկած փորձանքը, այսինքն անանկութիւնը քիչ մը խելքերնուդ դիպեր է, բայց կը կարծեմ որ քանի մը օրէն կ'անցնի:

- Ախէքս տեղն է, ես դրամներս կ'ուզեմ:

- Երբեւէ լսե՞ր էք որ փաստաբանի մը տրուած դրամը ես առնուի, այդ դրամը ես առած եմ ըստ օրինի, ըստ իրաւունքի, ըստ պարտականութեան, ըստ կարգ ու կանոնի:

- Իչտէ ես ալ՝ ըստ ձեր այդ ըսածնէրուն, ըստ այդ դրամը ըստ ես կ'ուզեմ:

- Ձեր այդ ըսածը ապօրինի է:

- Դրամս կ'ուզեմ:

- Սա ձեւով դրամ ուզելը իրաւունքի դէմ է, իրաւունքի դէմ գործած չըլլալու համար դրամին իմ քովս ըլլալը հարկաւոր է:

- Դրամը իմ իրաւունքս է, կ'ուզեմ, վերջացաւ:

- Իրաւունքը իրաւ բառի յոյնակին է: Դուն քերականութիւն պիտե՞ս:

- Ո՛չ:

- Քերականութիւն չի պիտցող մարդու մը դատը պաշտպանելէն աւելի դժուար գործ չի կայ, մխաքս չի հասնիլուդ պատճառը քերականութիւն չի պիտնալդ է: Ինչ որ է՝ թողունք առնք, իրաւունքը իրաւ բառի յոյնակին է, ասկէ կը հետեւի որ քսան ոսկին իմ իրաւունքս է, որովհետեւ քու պահանջդ եղող իրաւունքը անանկացեր է, իմ պահանջս իրաւի յոյնակին է, եւ քանի որ քիչը չատին ենթակայ է, աւտր զօրութեամբ անանկացողին՝ յոյնակիին ենթարկուիլը ակնյայտ է, եւ դուն անանկացած ըլլալով, ես ալ յոյնակի ըլլալով՝ ինծի ենթակայ ըլլալէն ազատելիք չունիս, ըսել է քսան ոսկին իմս է, եւ քանի որ քսանը թուական անուն է եւ պարզ բառ, եւ անոր անցեալ ընդունելութիւնը, եւ ուղիղ խնդրի մէջտեղը ու վերջը մէկ ևու գիր դրուելուն պէս յատկացուցիչ կ'ըլլայ, այլեւս դուն ի՞նչ իրաւունք ունիս ինձմէ քսան ոսկին ուզելու:

- Քու սա ըսածներդ ո՞ւր կը պտնուին:

- Թուրքերէնի քերականութեան մէջ, քեզի սուտ պիտի չի խօսի՞մ ա:

- Քերականութիւնը ինչ գիտէ անանկացնալս եւ քեզի քսան ոսկի տալս:

- Որքան անանկացեալ կայ նէ բոլորալ սա մասին գրուած յօդուածներէն մէկ - կուն ենթակայ պիտի ըլլան, այդ յօդուածներուն չի յարմարուող անանկութիւն չըլլար:

- Կը նայնակէ այդ յօդուածները անանկութեան մէկ մէկ կաղապարներն են, ուզողը այդ կաղապարներէն մէկնումէկին համապատասխան անանկութիւն մը կ'ապրեցնէ:

(Շար· 33)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԱՇՈՒՄԸ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՎԵՐԱԳՐԵՐԻ ՀԱՎԱՔՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

«ՏՈՒՆ ՖՈՒՐԿԼՈՒՈՒ ՊՈՖՈՒԿ ՎՈՒՅՈՒՆԸ»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԱՇՈՒՄԸ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՎԵՐԱԳՐԵՐԻ ՀԱՎԱՔՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

«ՏՈՒՆ ՖՈՒՐԿԼՈՒՈՒ ՊՈՖՈՒԿ ՎՈՒՅՈՒՆԸ»

ՅՈՒՂՈՒՄ

(Թրգմ. Հ. Յ.)

Հիսուն տարի առաջ, երբ Ռուսաստանում ինքնակալական կարգեր էին տիրում, փոխարքայական Կովկասում էր ապրում մի հարուստ ազնվական, որի անունը պահպանել է ժողովրդական ավանդությունը։ Նրան անվանում էին Ծերունի Ղազար։ Նա ուներ մեծ ունեցվածք, հազարավոր ոչխարներ, ձիեր, եղջերավոր անասուններ, գութաններ, հարյուրավոր ճորտեր։ Նրանց մեծ մասը հայեր էին։

Ղազարը ամուսնացած էր, բայց նրա կինը երեխա չէր ունենում։ Ամուսինները շատ էին ցանկանում ունենալ զավակ, որ ժառանգ լիներ նրանց հարստությանը։ Ամուսինները ուխտագնացության գնացին Էջմիածին, Սուրբ Գրիգորի գերեզմանի մոտ աղոթեցին, որ Աստված նրանց զավակ պարգևի։ Ուխտագնացությունից հետո կինը հղիացավ։ Ամուսինները ուրախացան, որ Աստված նրանց զավակ է պարգևելու։ Ծնվեց աղջիկ։ Նրան անվանեցին Հռիփսիմե։ Ծնողները նրան շատ էին սիրում։ Աղջիկը մեծացավ, գեղեցկացավ։ Նրա գեղեցկությունը հռչակվեց ամբողջ Կովկասում։ Հռիփսիմեն ամուսնացավ մի հարուստ վաճառականի որդու հետ։ Նրանք ապրում էին Թիֆլիսում։ Ամուսինները շատ էին սիրում միմյանց։ Նրանք ունեին մի աղջիկ, որին անվանեցին Նունե։ Նունեն մեծացավ, գեղեցկացավ։ Նրա գեղեցկությունը հռչակվեց ամբողջ Կովկասում։ Նուն

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Լվըլին եւ Սերժ Ալթունեան 1000 Ֆ· *կը նուիրեն «Ցառաջ»ի ի յիշատակ՝ Առլէն Փափազեանի :*

×

Տիկին Ալթունեան 100 Ֆ· *կը նուիրէ «Ցառաջ»ին իր հօր՝ Պ· Տէր - Մինասեանի յիշատակին :*

×

Տիկին Սարտարեան - Ժամկոչեան 3000 *ֆրանք կը նուիրէ Արնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ, որու անուանակոչու - թեան տօնն է կիրակի, Սեպտեմբեր* 30, *Տրապիզոնի բոլոր հայատակներու յիշատակին :*

×

Անիէռ· - Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան 500 *ֆրանք կը նուիրեն Անիէռի Կապոյտ Խաչին, Տիկին Վարդգէս Տակառեանի մահ - ւան քառասունքին առթիւ (ստանալ «Ցառաջ»էն) :*

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Կազմակերպուած կապ· Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, հայերէն լեզուի դա - սաւանդութիւն, հայկական պար եւ երգ : Ամէն շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 15 - 18 : *Շաբաթ, Հոկտեմբեր* 6-*էն սկսեալ Հայ Մշակոյթի Տունը :*

17, Rue Bleue — 75009 Paris

Dîner dansant

organisé par
la CROIX BLEUE ARMENIENNE
DE CHAVILLE

dans les salons de
l'HOTEL «RAMADA»
22, *ave de l'Europe*, 78140 *VELIZY*

Le Samedi 6 Octobre
à 20h 30

soirée animée par
l'Orchestre «A R T A N A G»

Réservation tél. : 750 - 64 - 37
750 - 84 - 11

Entrée pour étudiants à partir de 23h pour le bal.

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՆՈՒԱՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 30, *կիրակի օր, տօն է Վա - րագայ Ս· Խաչի· այս առթիւ Արնուվիլի համանուն եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի տօնախմբութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական Մատաղի Օրհնութիւն :*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
(Փարիզի Առաջնորդ)

Ջրնթացս պատարագի՝ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստա - եան պաշտօն, եկեղեցւոյ վախճանեալ հոգեւոր հովիւներու, հոգաբարձուներու, դպիրներու եւ հանգուցեալ բարերարնե - րու հոգիներուն ի հանգիստ :

Սիրով կը հրաւիրուի Արնուվիլի, Սար - սէլի, Կուբէվուայի, Անկէնի եւ Սէվրանի ուխտաւոր ժողովուրդը ներկայ գտնուե - լու սոյն հոգեպարար հանդիսութեան :

Սկիզբ պատարագի ժամը 10·45-*ին :*

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

հայ մշակոյթի փառաքանութեան օր

ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻՆ
1580-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոկտեմբեր 14, *կիրակի, ժամը* 15·30-*ին՝*
Théâtre du Vieux - Nice-ի մէջ :
Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, երգ եւ երաժշտու - թիւն :
Մանակցութեամբ՝
ՀԱՅՐ ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆԻ
Սարգիս Պօղոսեանի եւ Նիւֆէն բազ - մաթիւ հայ արուեստագէտներու :
Թատերաբեմական դէկավարութեամբ՝ Գէորգ Գապառաճեանի եւ կազմակեր - պութեամբ՝ Նիւմ Հայ Մշակութային Ակումբի օժանդակութեամբ՝ եկեղեց - ւոյ վարչութեան :

Gilles NOURIDJANIAN
aura le plaisir de vous accueillir
dans son restaurant
LE CHEVALIER DU TEMPLE
33, Rue des Rosiers, 75004 Paris
Spécialités arméniennes et orientales
Fermé dimanche soir et lundi
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԸ ՀՐԱՄՄԵՑԷ՛Ք

OPTIMA Tours

AUTOMNE EN ARMENIE
— DU 06 AU 20 OCTOBRE VIA KIEV ALLER ET RETOUR.....5 430 Francs
— DU 12 AU 21 OCTOBRE ET DU 19 AU 28 OCTOBRE (AVEC UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 650 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 350 Francs

SPECIAL TOUSSAINT
— DEPART LE 27 OCTOBRE RETOUR LE 05 NOVEMBRE (UNE NUIT A L'ALLER ET UNE NUIT AU RETOUR A MOSCOU).....4 450 Francs
— AVEC POSSIBILITE D'UNE SEMAINE SUPPLEMENTAIRE EN ARMENIE EN PENSION COMPLETE.....1 030 Francs

SPECIAL REVEILLON ET NOEL ARMENIEN EN ARMENIE
— DU 29 DECEMBRE AU 12 JANVIER.....5 480 Francs

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

Lic. A 130

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր վարժարանը չնորհակալու - թեամբ ստացած է· - Տիկին Իրիս Փա - փազեան - Պիւպիւրեանի մահուան առ - թիւ՝ Տիկին Լիւսի Աչճեան 200 Ֆ·, *Տիկին Յոլինէ Զիլինկիրեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կիւլպէնկեան* 500, *Տիկին Մելինէ Աւագեան* 500 Ֆ· :

PLM ST-JACQUES PARIS - 1er - 2 - 3 - 4 NOVEMBRE

VIIIe FESTIVAL D'ART & DE CULTURE 1984

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

JAF : ASSOCIATION POUR LE DEVELOPPEMENT CULTUREL ET ARTISTIQUE DES JEUNES D'ORIGINE ARMENIENNE DE FRANCE

*

Présidence d'Honneur
de Jean CARZOU

*

JEUDI
1er NOVEMBRE
18 h 30
Vernissage de l'exposition
20 h 30
Gala d'ouverture

VENDREDI
2 NOVEMBRE
20 h 30
Premier Gala

SAMEDI
3 NOVEMBRE
15 h 00
Deuxième Gala
20 h 30
Troisième Gala
et proclamation des résultats

DIMANCHE
4 NOVEMBRE
14 h 30 Gala de clôture
avec la participation des lauréats

18 h 30
BAL DE CLOTURE
Animé par les
ARMENIAN'S SUNSHINE
avec Robert Papazian
et Gérard Melkonian

Remise des prix et diplômes
aux lauréats
par le président du VIIIe Festival
réservations : 606-27-51 (journée)

CHANT - DANSE - MUSIQUE - POESIE
PEINTURE - CERAMIQUE - SCULPTURE
PHOTO - CINEMA

600 artistes et concurrents
venus de toute la France

COMITE D'ORGANISATION : JAF - 6, CITE DU WAUXHALL, 75010 PARIS - FESTIVAL INFORMATION : 208.76.49

BON DE SOUTIEN
50 F

Je soutiens le VIIIe Festival d'Art et de Culture 1984 organisé par la JAF : Association pour le Développement Culturel et Artistique des Jeunes d'Origine Arménienne de France
6, Cité du Wauxhall - 75010 PARIS
Tél. (1) 208.76.49

Je vous adresse un chèque de 50 F,
afin de recevoir un bon de soutien numéroté qui peut me permettre de gagner, après tirage au sort au gala de clôture, un voyage en Arménie pour deux personnes à l'occasion du Festival International d'Erévan 1985

NOM .....
ADRESSE .....
.....
CHEQUE No..... BANQUE .....

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական Յարեկոյթ
նուիրուած՝
ԱՏՐԻՆԷ ՏՍՏՐԵՍՆԻ

Կը նախագահէ՝
ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ
Բանախօսուհի՝
ՍՕՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ
Կիրակի՝ Հոկտեմբեր 7, *ժամը* 16-*ին, Հ· Բ· Ը· Միութեան Ալէք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ :*
118 *Ռիւ տը Գուրսէլ, 75017 Փարիզ*
Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր :
Մուտքը ազատ է :

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS
PUBLICITAIRES - CATALOGUES
BROCHURES - CARTES POSTALES
LIASSES - CARNETS...

les Editions ARIS
Imprimerie SIRA

5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09

Adressez vos demandes de documentation
à Michel ARIS TAVITIAN